

అద్వైతవంతుని ఆత్మకథ

డి.వి. నరసరాజు
స్వీయ చరిత్ర

అప్పటి కుటుంబం

భార్య, కూతురు, కొడుకు, నేను

అద్భుతవంతుని ఆత్మకథ

డి.వి. నరసరాజు

స్వీయ చరిత్ర

క్రియేటివ్ లింక్స్ పబ్లికేషన్స్

1-8-725/ఎ/1, 103 సి, బాలాజీ భాగ్యనగర్ అపార్ట్‌మెంట్స్,

నల్లకుంట, హైదరాబాద్-500044.

ఫోన్ : 9848065658, 9848506964

- అద్భుతవంతుని అత్మకథ
డి.వి.నరసరాజు స్వీయ చరిత్ర

- ప్రచురణ :
ఏప్రిల్ 2006

© సర్వహక్కులు రచయితవి

- బెల :
రూ. 200/-
US \$ 15 (Abroad)

- పుస్తక రూపకల్పన :
మాటూరి సూర్యనారాయణ (సూరిబాబు),
తాళ్ల శ్రీకాంత్
క్రియేటివ్ లింక్స్
1-8-725/A/1, 103C,
బాలాజి భాగ్యనగర్ అపార్ట్మెంట్స్,
నల్లకుంట, హైదరాబాద్-500 044.
ఫోన్స్: 98480 65658, 98485 06964.

- ముద్రణ :
కర్షక్ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్
విద్యానగర్, హైదరాబాద్.

- పుస్తకం ప్రతులకు :
విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్ అన్నీ శాఖలు
నవయుగ బుక్ హౌస్
నవోదయ బుక్ హౌస్
అనల్ప కమ్యూనికేషన్స్
వాలడెన్

- Adrushtavantuni Atma Katha
Autobiography of D.V. Narasa Raju

- Publication
APRIL 2006

© Author

- Price
Rs. 200/-
US \$ 15 (Abroad)

- Book Layout & Design
Maturi Suryanarayana (Suri Babu)
Thalla Sreekanth
CREATIVE LINKS
1-8-725/A/1, 103C,
Balaji Bhagyanagar Apartments
Nallakunta, Hyderabad - 500 044.
Phones : 98480 65658, 98485 06964

- Printed at
KARSHAK ART PRINTERS
Vidyanagar, Hyderabad.

- Copies are available at
VISALANDHRA BOOKHOUSE
NAVAYUGA BOOKHOUSE
NAVODAYA BOOKHOUSE
ANALPA COMMUNICATIONS
WALDEN

అంకితం

చరణ్ శర్మ

లగడపాటి శ్రీధర్, శిరీష దంపతులకు

అంకితం

ముందుమాట

“జీవితంలో - మీ అనుభవాలు చెబుతూవుంటే గంటలకొద్దీ - వినబుద్ధి అవుతుంది.

ఇవన్నీ వ్రాసి - గ్రంథస్థం ఎందుకు చెయ్యగూడదూ? మాలాంటి వాళ్ళు - యింకా చాలమందికి ఉపయోగపడతాయ్ గదా!” అని - నలుగురయిదుగురు మిత్రులు - పదే పదే - అంటుండేవాళ్ళు!

మొదట - వాళ్ల సూచనలు చాలాకాలం నేను అంతగా పట్టించుకోలేదు.

ఈ మధ్య - అనిపించింది! “అవును! ఎందుకు వ్రాయగూడదూ?” అని.

అందుకే - ప్రారంభించాను!

ఈ ‘గ్రంథాన్ని’ - ‘ఆత్మకథ’ అనో - ‘స్వీయ చరిత్ర’ అనో - అనడం నాకు యిష్టంలేదు.

ఎందుకంటే -

నా జీవితంలో - పాఠకులకు ఆసక్తికరం కాని విషయాలు - ఘట్టాలు - చాలా వుంటాయ్.

అవన్నీ వ్రాసి - వాళ్లను విసిగించడం ఏం న్యాయం?

విసిగిస్తే - వాళ్లు తిట్టరు - కొట్టరు! పుస్తకం మూసేసి - అవతల పెడతారు! అంతే!

అది కాదు గదా - నా ధ్యేయం!

అందువల్ల - నా జీవితంలోని - అనవసర విషయాలు వదిలేసి చదివేవాళ్ళకు - ఆసక్తికరమని నాకు అనిపించినవి మాత్రమే వ్రాయదల్చుకున్నాను.

ముందుగా - మా కుటుంబం - పుట్టుపూర్వోత్తరాలతో ప్రారంభిస్తాను.

మా కుటుంబం

మా తాతలు - తండ్రుల స్వగ్రామం గుంటూరు జిల్లా - సత్తెనపల్లి తాలూకా - క్రోసూరు మండలం నం.88, తాళ్లూరు. (88 రెవిన్యూనంబరు)

వ్యవహారంలో - ఆ ఊరును - ‘ఉయ్యందన తాళ్లూరు’ అనేవారు. ఉయ్యందన-తాళ్లూరు పక్కనే ఉన్న - మరొక గ్రామం.

తాళ్లూరు అనే పేరు గల ఊరు - మరొకటి అమరావతి - సత్తెనపల్లి రోడ్డులో వున్నది. దానిని పరస తాళ్లూరు-అనేవారు.

మా తాతలు ముగ్గురు అన్నదమ్ములు. చాట్లవెంకట సుబ్బరాజు - అయ్యవరాజు - అనంతరాజు, ఉమ్మడికుటుంబం.

వెంకట సుబ్బరాజుగారికి ఒక కూతురు (రాజమ్మ), ఒక కుమారుడు. ఆ కుమారుడు చిన్న వయసులోనే చనిపోయాడు.

శ్రీ రాఘవ గురవరాజు (విదతంత్రీ కుమారుడు)

అయ్యప్పరాజు గారికి పిల్లలు లేరు. అనంతరాజుగారికి ఇద్దరు కొడుకులు - అంకమరాజు - పద్మరాజు, ఒక కూతురు - బావమ్మ.

బావమ్మను అయ్యప్పరాజుగారు, పద్మరాజును వెంకట సుబ్బరాజు - పెంచుకున్నారు. అంటే దత్తత చేసుకున్నారు.

'దత్తత' అంటే - న్యాయశాస్త్రం పరంగా చేసుకున్నది కాదు.

పూరికే - అనుకోవడమే! మరణానంతరం శ్రాద్ధకర్మల కోసం - అనుకున్నవి.

అడపిల్లను - దత్తత చేసుకోవడం అనే అచారం లేదు. అయినా - పెంచుకుని పెళ్ళి చేసేవారు.

బావమ్మకు పెళ్ళిచేసి - అల్లుణ్ణి ఇల్లరికం ఉంచుకున్నారు. 'ఇల్లరికం' అంటే ఆ రోజుల్లో - ఆ అల్లుడుగూడ - కొడుకులతో పాటు అరక దున్నేవాడన్నమాట!

ఒక పాలేరు తగ్గినా - తగ్గినట్టే గదా!

కొడుకులు - అంకమరాజు - పద్మరాజులలో - అంకమరాజు - పెద్దవాడు.

అయనకు - దగ్గరపూరులోనే సంబంధం చూసి - పెళ్ళిచేశారు!

అయనకు - ముగ్గురు కుమారులు గురవరాజు - అయ్యప్పరాజు - సీతారామరాజు, ఇద్దరు కూతుళ్లు - వెంకట సుబ్బమ్మ - వెంకాయమ్మ.

శ్రీ వెంకటప్పలరాజు, భార్య చిత్ర వెంకాయమ్మ

వెంకట సుబ్బమ్మను - మేనత్త బాపమ్మ గారి కుమారుడు - సీతారామరాజుకు యిచ్చి పెళ్ళి చేశారు. కాని - ఆమె బావిలో దూకి - ఆత్మహత్య చేసుకున్నది. కారణం తెలియదు.

వెంకాయమ్మను - యింటి ప్రక్కనే వున్న మరో మోతుబరి రైతు - ఉప్పలపాటి రామకృష్ణంరాజుగారి ఒకే ఒక కుమారుడు - వెంకటప్పలరాజు గారి కిచ్చి పెళ్ళి చేశారు.

ఇక - చిన్నకొడుకు - పద్మరాజుగారికి దగ్గర వూళ్ళోనే సంబంధం చూసి - పెళ్ళి చేశారు! ఆమె పేరు సుభద్రమ్మ - ఆమె - ఒక ఆడపిల్లను కన్నది. కాని - ప్రసవించగానే - తల్లి, బిడ్డ - మరణించారు.

వెంటనే - పద్మరాజుగారికి - ద్వితీయ వివాహం జరిగింది. వధువు - బెజవాడ పక్కన చిన్న పల్లెటూరు - మొఖసా ముత్యాలంపాడు - నివాసి ఉప్పలపాటి రామరాజుగారి పెద్దకుమార్తె రుక్మిణమ్మ!

అప్పటికే - అంకమరాజు, పద్మరాజుగార్లది ఉమ్మడి కుటుంబమే.

దాదాపు - రెండు వందల ఎకరాల మెరక భూమి.

పదకొండు అరకల వ్యవసాయం. సంపన్న కుటుంబం!

చాలాకాలం - పద్మరాజుగారికి - సంతానం లేదు.

అన్నగారు - అంకమరాజు గారికి - అప్పటికి ఇద్దరు కొడుకులు - గురవరాజు - అయ్యపరాజు.

చిన్నకొడుకు - అయ్యపరాజును పద్మరాజుగారు దత్తత తీసుకోవాలని - మాటవరసగా నిర్ణయించుకున్నారు.

పద్మరాజుగారి భార్య రుక్మిణమ్మగారు నాలుగయిదేళ్ళు వయసున్న - అయ్యపరాజును తన పెంపుడు కొడుకుగానే - దగ్గరకు తీపేది!

తల్లి సుబ్బమ్మగారు

యిక్కడ - ఆ కుటుంబం - అస్తిపాస్తులు యింటి పెత్తనం గురించి కొంత చెప్పింది.

అస్తి మీద పెత్తనం - వ్యవసాయం మీద రాబడి వగైరాల అజమాయిషి - అన్నగారు - అంకమరాజు గారిది.

కాని - ఇంట్లో పెత్తనం - చిన్నకోడలు - రుక్మిణమ్మగారిది!

అందుకు కారణం - అంకమరాజుగారి భార్య - అంటే యింటి పెద్ద కోడలు నిరక్షరాస్యురాలు! అంతేగాక - పేద కుటుంబం నుంచి వచ్చినది.

చిన్నకోడలు - రుక్మిణమ్మ గారు పెద్దగా చదువు (తెలుగేననుకోండి) లేక పోయినా, బెజవాడ దగ్గర - ముత్యాలంపాడు నుంచి వచ్చింది గనక - పెద్ద కోడలు కంటే - నాగరీకురాలని యింటి పెత్తనం - ఆమెకు అప్పజెప్పారు.

పాల్వేళ్లు గాని - ఎవరైనా - దానధర్మాలు కోసం వచ్చినా - పెద్దాయన అంకమరాజు గారు "వెళ్లి - చిన్నకోడల్ని అడగండి" అని వంపేవారు!

తాను యింటి పెద్దకోడలయినా అన్ని విషయాలలో - పెత్తనం చిన్నకోడలికి అప్పజెప్పినందువల్ల - బహుశా - అనూయ ఏర్పడివుండవచ్చు!

అందువల్ల తోడికోడళ్ల మధ్య చిన్న చిన్న తగాదాలు - మూతి విరుపులు ప్రారంభం కావడం సహజం!

అలాంటి - చిన్న చిన్న తగాదాలలో ఎప్పుడో - పెద్దకోడలు - చిన్నకోడల్ని నూటి పొటి మాటలతో నొప్పించి వుంటుంది.

"గొడ్డాలికేం తెలుసు - బిడ్డనొప్పులు" అనో -

యింకొంచెం ఘాటుగా -

"నా కొడుకు తల కొరివి పెడితేనేగాని - నీకు దిక్కులేదు" అనో -

చిన్నానిడ మనసు గాయపరచింది.

అందుకు - చిన్నకోడలు - రుక్మిణమ్మగారి మనసు - బాగా - గాయపడింది.

మనసులోని - బాధ - పెనిమిటికి గూడ చెప్పలేదు!

ముఖావంగా వుండిపోయింది! ఒక రోజు - పుట్టింటికి వెళ్లి వస్తానని ప్రయాణమైంది. ముత్యాలంపాడు వెళ్లింది.

రుక్మిణమ్మగారి తండ్రి - రామరాజు గారికి అయిదుగురు కొడుకులు - ముగ్గురు కూతుళ్లు.

రుక్మిణమ్మ గారు పెద్దకూతురు. రెండో కూతురు సుబ్బమ్మ - మూడో కూతురు నారాయణమ్మ.

ఒకరోజు - తండ్రి - పెద్దన్న సుబ్బరాజు రెండో అన్న - ఆదిరాజుల వద్ద - నోరు విప్పింది.

తన భర్తకు - తన చెల్లి సుబ్బమ్మను యిచ్చి పెళ్ళి చేయమని అడిగింది.

అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు!

లక్కూరు వెంకటరామయ్య, భర్త ఉప్పలపాటి రంగారాజు (విదన మేనమామ)

“నీకేమైనా మతిపోయిందా! ఎంత సొంత చెల్లెలయితే మటుకు - కోరి - కోరి సవతి పోరు తెచ్చుకుంటావా?”
అని హెచ్చరించారు.

“అన్నీ అలోచించే చెబుతున్నాను నాకు - యిక - నా భర్తతో - సంసార సుఖం అక్కరలేదు!

అయినకు సంతానం కలగడమే నాకు కావలసింది

మరొకరి బిడ్డను పెంచుకోవడం నాకు ఇష్టం లేదు!” అని గంభీరంగా చెప్పింది

“ఈ విషయం నీ పెనిమిటితో మాట్లాడావా” అని అడిగారు పెద్దన్నగారు!

“లేదు! ముందు మిమ్మల్ని ఒప్పించి . తరువాత ఆయన్ని ఒప్పించగలననే చైతన్యం నాకున్నది” అని ధీమాగా చెప్పింది!

ఆ రోజుల్లో - పెళ్లి విషయంలో ఆడపిల్లను అడిగి - అంగీకారం పొందే ఆచారం లేదు గనక-

అసలు పెళ్లి కూతురు సుబ్బమ్మ అభిప్రాయం ఎవరూ అడిగే ప్రసక్త లేదు

రుక్మిణమ్మగారి పట్టుదలకు తండ్రి - అన్నలు - తలవొగ్గక తప్పలేదు!

రుక్మిణమ్మగారు - తిరిగి అత్తవారింటికి తాళ్ళూరు వెళ్లింది.

భర్తకు - బాపగారికి - విషయం చెప్పింది.

వాళ్ళు ఆశ్చర్యపోయారు!

కాని, రుక్మిణమ్మ గారి - పట్టుదల ముందు వాళ్లు తల ఒగ్గక తప్పలేదు!
 పద్మరాజుగారికి మూడో పెళ్లి సుబ్బమ్మగారితో జరిగింది! 1915 16 ప్రాంతంలో.
 1918లో - సుబ్బమ్మగారికి - ఒక కూతురు! 'వెంకటరామమ్మ'
 1920లో ఒక కుమారుడు వెంకట నరసరాజు (అంటే నేను) జన్మించారు.
 నా తరువాత ఒక అడవిల్ల పుట్టి పోయింది.

అప్పటి సామాజిక పరిస్థితులు

ఇక్కడ - మా తండ్రుల కాలం నాటి - కుటుంబ ఆర్థిక, సామాజిక పరిస్థితులను గురించి - కొంత వ్రాయాలి!

యినప్పీ - మా తల్లి - పెత్తల్లి గార్లు చెబితే - నాకు తెలిసిన విషయాలు మా పెత్తల్లి - రుక్మిణమ్మగారిని - 'తామ్మ' అని పిలిచేవాళ్లు. పెత్తల్లిని 'తామ్మ' అనడం - మా కుటుంబాలలో మాత్రమే వుండేది
 యితర కుటుంబాలలో 'పెత్తల్లిని' 'పెద్దమ్మ' 'అన్నమ్మ' - 'దాడ్లమ్మ' అని పిలిచేవారు
 మా తండ్రులు - యిద్దరు అన్నదమ్ములు తండ్రిని - మా కుటుంబాలలో - 'బాబు' అని పిలిచేవాళ్లు. మా పెదబాబు అంకమరాజుగారు - కుటుంబ ఆస్తి మీద - పూర్ణాను పెత్తనం చేసేవారు.

మా 'బాబు' - వ్యవసాయం చూసేవారు. వాళ్ళిద్దరేకాదు - మిగతా భూస్వాములందరూ స్వయంగా, నాగలి పట్టి - భూమి దున్నే రైతులు.

ఊరి మొత్తం మీద, రాజుల కుటుంబాలు అరడజను కంటే ఎక్కువ వుండేవి కావు!

మిగతా కులాలు కమ్మ, తెలగ, వగైరాలు వున్నా - వారికి భూవసతి పెద్దగా వుండేది గాదు.

నాలుగయిదు బ్రాహ్మణ కుటుంబాలుండేవి వారికి - భూవసతి బాగానే వుండేది

ఊళ్లో రామాలయం వుండేది ఇప్పటికీ వుంది. దానికి మా కుటుంబం - దర్శకర్తలం!

శ్రీరామనవమికి - మా కుటుంబ సభ్యులే పీటల మీద కూర్చుని - సీతారాముల కళ్యాణం - చేయించేవారు.

ఆ తరువాత - 50-60 ఏళ్ల క్రితం ఆ పూరికి చెందిన - వ్యాకరణం - వెంకటేశ్వరావధాని గారు - ఆయన పలుకుబడితో - గుంటూరు - నత్తెనపల్లి మొదలగు పట్టణాలలో - చందాలు సేకరించి పూరి బయట - పడమట దిక్కున - ఒక శివాలయం కట్టించారు.

మా 'బాబు' 'పెదబాబు' మాత్రమే గాక మా మేనత్త గారి భర్త - ఉప్పలపాటి వెంకట సుబ్బరాజు గారు గూడ (మా యింటోనే - 'ఇల్లరికం' వుండేవారు) అరక దున్నేవారు.

ఆయనకు - యిద్దరు కొడుకులు! పెద్ద కొడుకు సీతారామరాజుకు - మా పెదతండ్రి గారి 'పెద్ద కూతుర్నిచ్చి' - పెళ్లి చేస్తే ఆమె యింటి ముందు - బావిలో దూకి - ఆత్మహత్య చేసుకుందని చెప్పాను గదా! కారణాలు తెలియదు. ఆప్పుడు నేను చాలా చిన్నవాణ్ణి.

భూముల్లో పండే - ఆహారపంటలు - ప్రధానంగా జొన్నలు, వరిగలు, సజ్జలు.

ఊళ్లో అందరూ వరిగన్నం, జొన్నన్నం తినేవాళ్లు.

మా కుటుంబానికి - తొట్టూరు పక్కన క్రోసూరులో - చెరువు కింద మాగాణి - రెండు మూడు ఎకరాలు వుండేది. అది మా తండ్రులు సంపాదించినదే!

అందులో మాత్రం - వరి పండేది.

నాకు పూహ తెలిసినప్పటి నుంచి మా యింట్లో - వరి అన్నమే తినేవాళ్లం

కాయగూరలు - ఆయా సీజన్లలో తప్ప - ఎక్కువగా దొరికేవిగావు

ముఖ్యంగా - కందిపప్పు - చింతకాయ పచ్చడి - (ఊరగాయ) పప్పుదారు - ముఖ్యమైన వంటలు. వెన్నకాచిన నెయ్యి - వెన్న - పెరుగు - మజ్జిగ సమృద్ధిగా వుండేవి.

తినబండారాలు - ఊళ్లో వైత్యుల కుటుంబాలు అమ్మేవాళ్లు!

వాళ్లు తయారు చేయనివ్వండి - సత్తెనపల్లి నుంచి - కొని తీసుకు రానివ్వండి - ముఖ్యంగా 'పప్పుచెక్క' అమ్మేవాళ్లు. వేయించిన శనగపప్పు బెల్లంతో చేసేవాళ్లు!

యిప్పటికీ 'పప్పుచెక్క' సత్తెనపల్లిలో దొరుకుతుంది.

మరో విశేషమేమిటంటే - ఊళ్లోకి వారానికోసారో - నెలకోసారో - తమలపాకులు తెచ్చేవాళ్లు.

అడవాళ్లకు గాజులు అమ్మేవాళ్లు వచ్చేవాళ్లు.

ఊళ్లోకి గాజులమ్మేవాళ్లు వస్తే మా 'తామ్మ' రుక్మిణమ్మగారు ఊళ్లో వున్న ముత్తయిదులనందరినీ పిలిపించి - గాజులు తొడిగించేది

పప్పుచెక్కగాని - తమలపాకులుగాని - గాజులు గాని కొన్నప్పుడు - పైకం రొట్టెం యిచ్చేవాళ్లు కాదు.

వరిగలో - సజ్జలో కొలిచేవారు. ఒక్కొక్కప్పుడు - 'పత్తి' గూడ యిచ్చి - కొనేవాళ్లు. అంటే - 'బార్బర్' పద్ధతన్నమాట!

సరుకు యిచ్చి - మరో సరుకు కొనడం!

నాకు బాగా జ్ఞానకం! నా చిన్నతనంలో అంటే - మూడునాలుగేళ్ల వయసులో, మా యింట్లో 'నీలిమందు' మొక్కలుండేవి! వాటిని 'చూర్ణం' చేసి నీళ్లలో కలిపి 'పిరా' చేసేవాళ్లం!

మా తండ్రుల కాలంలో - నీలిమందు (యిండిగో) ప్రధానమైన - వాణిజ్యపంట - (కమ్మర్షియల్ క్రాప్)

ఇప్పుడున్నవో లేవో తెలియదు -

పాతికేళ్ల క్రితం వరకు - ఊరి పక్కనే - మా చేసులో - మోటుబావి 'నీలికొట్టు' వుండేవి!

నీలిఆకు - తొట్టిలోపేసి నీరు పెట్టి ఎలాగో - నీలిమందు తయారు చేసేవారట!

ఆ రోజుల్లో - అంటే - ఈ శతాబ్దపు తొలి - మలి దశాబ్దాలు - క్రిందటి శతాబ్దపు - చివరి దశాబ్దం సంగతి చెబుతున్నాను -

నీలిమందుకు - విదేశాలకు ఎగుమతి చేసేటంత గిరాకీ వుండేదట!

మా తండ్రి గారు యింకా యిద్దరు ముగ్గురు సాయంతో బండి మీద వేసుకుని మదరాసు వెళ్లి - అమ్మినచ్చే వారట! మదరాసు నుంచి నీలిమందు విదేశాలకు ఎగుమతి అయ్యేదట!

మదరాసులో నీలిమందు - అమ్మి - వెండి రూపాయలు గోగునారతో అర్జిన్ - సంచులలో - పోసుకుని బళ్లమీద తీసుకువచ్చేవారట! అప్పుడు కరిప్పి నోట్లు లేవనుకుంటా!

దోనలో దొంగల భయం గనక పగలు మాత్రమే ప్రయాణం చేసి - రాత్రిపూట - ఏదో ఒక పూల్లో మకాం చేసేవారట!

అయినా - తుపాకులు వెంట తీసుకుపోయేవారట!

మా తండ్రులు పోయిన తరువాత గూడ మా యింట్లో - తుపాకులు వుండేవి. మా పెదతండ్రి గారి పెద్దకుమారుడు గురవరాజుగారు వాటిని వుపయోగిస్తుండేవారు

మదరాసు నుంచి - గోనె సంచుల్లో పోసి వెండి రూపాయలు తెచ్చేవారని చెప్పానుగదా!

ఆ సంచులు - దాదాపు - అడుగున్నర రెండడుగుల పొడవు వుండేవి. గోగునారతో పేసి - ప్రత్యేకంగా - సంచులు - అట్టేవారు!

ఆ సంచులతో - రూపాయలు తెచ్చి యింట్లో పెడితే-

రాత్రి పూట మాత్రమే - ఆ సంచులు తెరచి - రూపాయలు - పరచిన దుప్పట్లు మీదపోసి లెక్కబెట్టి - యిసప్పబైల్లో - పెట్టేవారట!

ఆ రోజుల్లో - యిసప్పబైలు - పెద్దపెద్ద మోతుబరి రైతులు - వ్యాపారుల వద్ద - మాత్రమే వుండేవి రూపాయలు - సంచులలో నుంచి - కుమ్మరించి లెక్కబెడుతుండే -

"యింట్లో - లక్ష్మీదేవి - తొందరించి నట్లుండేదని" - మా తల్లి - పెత్తల్లి గార్లు - చెబుతుండే వారు.

మా తండ్రులిద్దరికీ - తెలుగు భాషా ప్రవేశం బాగా వుండేదట!

రామాయణ భారతాలు - ఒకరు చదివితే ఒకరు వ్యాఖ్యానం చెప్పేవారట!

నా చిన్నతనంలో మా యింట్లో బాస్కెట్ బాల్ రామాయణం అధ్యాత్మిక రామాయణం గ్రంథాలుండేవి

మేము - ముత్యాలంపాడుకు వచ్చిన తరువాత గూడ.

మా బంధువు ఒకాయన నరనరాపుపేట తాలూకా - సంక్రాంతిపాడు నివాసి సామంతపూడి పెదరామభద్రరాజుగారు ముత్యాలంపాడు వస్తుండేవారు.

(అయిన అక్కగారిని ముత్యాలంపాడులో - పెనుమెత్తు శేషంరాజు గారి కిచ్చి వివాహం చేశారు!)

రామభద్రరాజు గారు ముత్యాలంపాడు వచ్చినప్పుడల్లా - మా యింటికి వచ్చేవారు. చాపవేసి - కూర్చోబెట్టి - భాస్కరరామాయణం తెచ్చి అయిన చేతుల్లో పెట్టి -

"రామభద్రం! చదివి అర్థం చెప్పురా" అనేది మాఅమ్మ. అయిన బహుశ్రావ్యంగా చదివేవాడు. వ్యాఖ్యానం గూడ - చాలా వివరంగా వుండేది! అయినది మంచి కంఠం!

మరో విశేషం ! ఆయన - ఆయన తమ్ముడు చినరామభద్రరాజుగారు - యిద్దరూ - విలు విద్యాకోవిదులు నరసరావుపేటకు చెందిన 'కలియుగార్జున' బిరుదాంకితులు.

'అప్పారావు పంతులుగారి' వద్ద - విలువిద్య నేర్చుకున్నారు.

చినరామభద్రరాజుగారు - నాలుగైదేళ్ల క్రితం వరకు బ్రతికివున్నారు.

అశ్వికంగా చితికిపోయి - విజయవాడలో - ఒక కాబేజిలో - కాపలాదారుగా - జీవితం గడిపి - అతి దీనావస్థలో - తుది శ్వాస విడిచారు!

80 ఏళ్లు దాటిన వయసులో గూడ ఆయన 'కనుచూపు' బాగుండేది!

విలువిద్యా ప్రదర్శనలు యిచ్చేవాడు.

వాళ్ల స్వగ్రామం - సంక్రాంతిపాడులో ప్రతి ఏటా - సంక్రాంతి పండుగకు - విలువిద్యా ప్రదర్శనలు సోదరులిద్దరూ - యిచ్చేవారు.

నా చిన్నతనంలో - రెండుసార్లు - మా 'తామ్మ' రుక్మిణమ్మగారు నన్ను - ఆ పూరు తీసుకు వెళ్లింది.

'పిరాలిసున్న' సినిమాలో - 'ద్యూప్'గా బాబాలు వేయడానికి - చినరామభద్రరాజుగారు 1962-63 ప్రాంతాలలో - మదరాసు వచ్చారుగూడ.

మా తండ్రి గారు పోయేటప్పటికి - నేను పసివాణ్ణి. రెండుమూడేళ్ల వయసుండేదేమో.

ఆయన ముఖం 'లీల'గా జ్ఞాపకం!

ప్రతిరోజూ - ఉదయం - భోజనం చేసే ముందు -

వంటింటి ఎదురుగా - వసారలో - పిటమీద కూర్చుని - తిరుమార్గం బొట్టు పెట్టుకునే అలవాటు ఆయనకు!

నన్నుగూడ - ముందు కూర్చో బెట్టుకుని నాకూ బొట్టుపెట్టేవారు!

ఆ ఒక్క దృశ్యమే జ్ఞాపకం నాకు!

ఆయన బొట్టు పెట్టుకునే - వెండి బొట్టు పుల్ల పైన 'హంస' వుండేది. హంసముక్కాకి - వెండి 'ముత్యాలు'ండేవి.

ఆ బొట్టుపుల్ల - మేము ముత్యాలంపాడులో స్థిరపడి - నేను హైస్కూలులో చదివేటప్పుడు గూడ ఉండేది. దానితో - నేను గూడ బొట్టు పెట్టుకునేవాణ్ణి!

హైస్కూలులో - నాకంటే - ఒక ఏడాది - సీనియర్ తిరుమలరాజు సత్యం - అని ఒక స్నేహితుడుండేవాడు.

ఇద్దరం ముత్యాలంపాడు నుంచి - బెజవాడ కొత్తపేట - హిందూ హైస్కూలుకు - నడిచి వెళ్లేవాళ్లం

ఒక చేత్తో - టిఫిన్ కారియర్ - చంకలో - వస్త్రకాలసంచి!

అతను పంగ నామాలు పెట్టుకునేవాడు. అది చూచి కొన్నాళ్లు నేను పంగనామాలు పెట్టుకునేవాణ్ణి!

మా మేనమామలు - "గంగిరెద్దు ఏదిరా" అని - ఎగతాళి చేసేవాళ్లు!

తాళ్లారులో - మా ఇల్లు - పెద్ద - పెంకుటి మండువారిలోగిలి!

ప్రశ్ననే - పెద్ద దొడ్డి! చాచిల్లు! ఇంటి ముందు ఆవులదొడ్డి! ఇంటికి - ఆవుల దొడ్డికి మధ్య గోడ! దొడ్డికి - ఇంటికి మధ్యలో, మంచినీళ్ల బాచి!

మా తండ్రుల హయాంలో తప్పించిన బాచి యిప్పటికీ అలాగే వుంది! మంచి నీళ్లు! యిప్పటికీ మా పెత్తంద్రాగారి మనుమళ్లకు - ఆ బాచినీళ్లే!

నేను మదరాసులో సినిమారంగంలో స్థిరపడిన తరువాత గూడ నేనెప్పుడు వెళ్లినా - ఆ బాచి దగ్గరే - నీళ్లు తోడించి - స్నానం చేసేవాణ్ణి. యిప్పుడు - నీళ్లు - కాస్త ఉప్పుగా వుంటున్నాయని - యీ మధ్య - మా అన్నగారి మనమడు చెప్పాడు.

ఆ రోజుల్లో - గ్రామాలలో సామాజిక వ్యవస్థ ఎలా వుండేదంటే - మా ఊళ్లోనే గాదు - చాలా ఊళ్లలో - డబ్బిచ్చి - వసులు చేయించుకునే ఆచారం వుండేదికాదు. ఒకరియింట్లో పెండ్లి జరగాలనుకోండి. ఆ సంవత్సరం - వర్షావనం వల్ల వంటలు పండలేదనుకోండి పెళ్లి - మరుసటి సంవత్సరానికి వాయిదా వేసేవాళ్లు. అంతేగాని - పొలాలు - నగలు తాకట్టు పెట్టి - పెళ్లి చేసి తీరాలనే నిర్బంధం వుండేదికాదు.

పెళ్లిళ్లు గూడ - ఎలా జరిగేవంటే - ఒక రైతు యింట్లో పెళ్లి గనక అయితే - ఆ ముందు రాత్రి పూట వచ్చి గ్రామస్థులు పందిళ్లు వేసేవాళ్లు. ఆ పందిళ్లకు కావలసిన గుంజలు, తాటాకు గూడ - ఎవరో ఒక మోటుబరి రైతు-నిలవ చేసేవాడు. అవే - ఊళ్లో - ఎవరింట్లో పెండ్లయినా - యిచ్చేవాళ్లు. రాత్రికి రాత్రి - ఊళ్లో రైతులు వచ్చి - గుంజలు పాతి - తాటాకులతో పందిళ్లు వేసి - తెల్లారే లోపలో - ఆర్థరాత్రి వేళకే - వని ముగించి పెళ్లిపోయేవాళ్లు. కూలి అనే మాటే వుండేది కాదు. సహకార పద్ధతి అన్నమాట! కూతురు పెళ్లిచేసే రైతుకి - ఖర్చు లేకుండా చేయడం కోసం గ్రామస్థుల సహకారం ఎలా వుండేదంటే పూళ్లలో కుటుంబాల వాళ్లంతా - పెళ్ళిరోజు - పెళ్ళి యింట్లోనే భోజనాలు చేసేవాళ్లు గనక వాళ్ల వాళ్ల చేలలోనో - దొడ్లలోనో కాసే కాయగూరలన్నీ తీసుకొచ్చి, పెళ్ళి యింట్లో పడేసేవాళ్లు అలాగే పాలు గూడ! ప్రతి యింట్లో వున్న గేదెల - ఆవులపాలు - అన్నీ పిండి తెచ్చి పెళ్ళియింట్లో పోసేసేవాళ్లు! పూళ్లో వాళ్లందరికీ ఆరోజు భోజనము పెళ్ళింట్లోనే గదా! అందుకని!

అంటే పెళ్ళికూతురు తండ్రికి - కాయగూరలు - పాలు - పెరుగు ఖర్చు ఏమీ వుండేది కాదన్నమాట! దాన్యం యింట్లోనే వుండేది. వంటలు గూడ ఊళ్లో వాళ్లే వచ్చి చేసేవాళ్లు. ఆడవాళ్లు వంటలు చేస్తే - మగవాళ్లు పంక్తి భోజనాలలో వడ్డించేవాళ్లు.

మరో విశేషమేమిటంటే - ఊళ్లో రైతుకుటుంబాలు - సహకరించినా -

పెళ్ళికూతురికి - మంగళసూత్రంతోపాటు కనీసం ఒకటి రెండు బంగారు నగలన్నా పెట్టాలిగదా! అందుకు డబ్బు - రొట్టెం కావాలిగదా! ఊళ్ళ బంధువులు - పెళ్ళికి వచ్చిన యితర చుట్టూలు - రొట్టెం చందాగానో, అప్పుగానో - విరాళంగానో యిస్తే అవమానంగనక 'చదివింపులు' అనే ఆచారాన్ని ప్రవేశపెట్టారు పెళ్ళిపిల్లలమీదనే బంధువులు - 'చదివింపుల' పేరుతో - అయిదు రూపాయలో, పదిరూపాయలో చదివించేవారు. ఆది చాలా గౌరవమైన పద్ధతి గదా!

బంధువుల వరసలు చెప్పి - పొరోపాతుడు - "మీ మేనమామగారు - మీ వినాహ సమయంలో అశీర్వాదించి-చదివించిన -" అని చెప్పి - కానుకలు సమర్పించేవారు.

చందాలు యిచ్చే - ఆపులిచ్చే కాకుండా - చాలా గౌరవంగా పెళ్లి కూతురు తండ్రికి బంధువులు అధికంగా సహకరించే యీ పద్ధతి ఎంత మంచి అచారం!

పెళ్లిళ్లో - యింకో తమాషా జరిగేది! పెళ్లికి తెచ్చిన కాయగూరలన్నీ ఆయిపోయినయ్యనుకోండి. కొంత మంది బంధువులు - పెళ్లి ఆయిన మరునాడే వెళ్లేవాళ్లు గాదు కొన్నాళ్లు ఉండేవారు.

ఎందుకంటే - ఆ రోజుల్లో - ఒక ఊరి నుంచి ఒక ఊరికి ప్రయాణం సౌకర్యాలు ఉండేవిగాదు. రెండేళ్ల బళ్ల మీద ప్రయాణాలు చేయాలి! వర్షాకాలం - బురద! ప్రయాణాలు సాగవు! ప్రయాణాల అసౌకర్యమే గాక మిగతా సీజన్లలో - రైతులకు పొలం పనులుంటాయ్! ఒక్క వేసవికాలంలోనే - బంధువులు - పెళ్లిళ్లకు రావడానికి వీలుంటుంది! అందుకే పెళ్లి ముహూర్తాలు గూడ వేసవి కాలం మంచి - ఎండలో - రోహిణి కార్తెలో పెట్టేవాళ్లు.

అంటే - ఆస్తుప్పుడల్లా - తరచుగా - బంధువుల పూళ్లకు వెళ్లడం వడదు గనక - యిటు వాన - పెళ్లిళ్ల తరుణంలోనే - బంధువుల యిళ్లకు వెళ్లడం సాధ్యపడుతుంది గనక -

పెళ్లికి వచ్చిన చుట్టాలు కొందరు - పెళ్లి ఆయినాక గూడ - కదిలేవాళ్లు కాదు!

తెచ్చిన కాయగూరలు - మిగతా వుప్పులు - పప్పులు యితర సామాగ్రి - ఆయిపోయినయ్యనుకోండి!

ఆ సంగతి - వచ్చిన బంధువులకి తెలియజెప్పడానికి చింతకాయ వేసిన పప్పు - వడియాలు - చింతపండు వారు లాంటివి మాత్రమే వడ్డించేవారు. అంటే "అయ్యా! తమరు ఇక దయచేయండి" అని పరోక్షంగా చుట్టాలకు తెలియజెప్పడమన్నమాట!

ఇప్పుడు నేను చెప్పినవి - గుంటూరు జిల్లా - మొట్టతాలుకాలలోని - గ్రామాల సంగతి!

గోదావరి జిల్లాలోని మాగాణి గ్రామాల పరిస్థితి మరొకరంగా వుండేది!

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో - మాకు బంధుత్వాలుండేవి! ఆ జిల్లాలోని గ్రామాలలో - పది ఎకరాల మాగాణి వున్న రైతువున్నాడనుకోండి చాల పెద్ద భూస్వామి అన్నమాట. వాళ్లకి కిరసనాయలు - ఉప్పు తప్ప మిగతావి ఏవీ కొనవలసిన అవసరం లేకుండా గ్రామాలు స్వయంసమ్మర్థిగా వుండేవి. నా చిన్నతనంలో - ఆ ఊళ్లకు వెళ్లేవాళ్ళ!

రైతుకి - మాగాణి చేలో - మధ్యన ఒక దిబ్బ వుండేది. ఆ దిబ్బమీద, చుట్టూ - కొబ్బరిచెట్లు వేసేవాళ్లు. ఆవులు, గేడిలు అన్నీ ఆ దిబ్బమీద పాకేసేవాళ్లు, ఒక పక్క కాయగూరలు వేసేవాళ్లు. ఇంటి పెరట్లో అరటిచెట్లు వేసేవాళ్లు. కొంత భూమిలో నువ్వులు పండించేవాళ్లు. ఆ నువ్వులతో కుటుంబానికి సరిపడ నువ్వుల నూనె గానుగకు పంపించి ఆడించి తెచ్చేవాళ్లు. యింటికి ఏ వేళప్పుడు చుట్టం వచ్చినా పెరట్లో ఉన్న అరటికాయలు కోసుకొచ్చి కూర వండడం, ఆవకాయ, పెరుగు, పప్పువారు ఉండనేవుంటాయ్! కొబ్బరిచెట్లనుంచి ఎండకొబ్బరి, కొబ్బరినూనె తలకురానుకోవడానికి!

కొందరు రైతులు, చెరకు వేసి, బెల్లం తయారుచేసుకునేవారు!

అంటే నేను చెప్పడమిదిగో! దేమిటంటే - ఒక్క కిరసనాయలు, ఉప్పు తప్ప - మిగతా విషయాలలో గ్రామాలు స్వయం సమ్మర్థిగా వుండేవని! యిది 60-70 ఏళ్లనాటి పరిస్థితి;

గోదావరి జిల్లాలో - మా యింటిపేరిట వాళ్లు - అంటే 'దాట్ల' వారి కుటుంబాలు - గుంటూరు జిల్లానుంచి -

వలస వెళ్లినవాళ్లు: తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో దాట్ల వారి కుటుంబీకుడొకాయన రిపెర్చి చేయించాడు. గోదావరి జిల్లాలకు వచ్చినవాళ్లు - మా ప్రాంతాల నుంచి - అంటే గుంటూరు జిల్లాల నుంచి వచ్చిన వాళ్లనట

కృష్ణ - గోదావరి డెల్టాలు ఎప్పుడైతే వచ్చినయ్యా, గుంటూరు జిల్లా మెట్టతాలుకా నుంచి - గోదావరి జిల్లాకు వలస వెళ్ళారన్నమాట!

ఎక్కడ జీవోపార్థి దొరుకుతుందంటే - అక్కడికి వలసలు పోవడం - మానవ సహజం గదా!

అందాక ఎందుకు - గుంటూరు జిల్లా - బాపట్ల తాలుకాలో - మా రాజుల గ్రామాలు వున్నాయో - మంతెనవారి పాలెం, భాజీపాలెం - బుద్ధాం వగైరా గ్రామాలు! వాళ్లంతా - గోదావరి జిల్లాల నుంచి వలస వచ్చినవాళ్లు. బుద్ధాం దగ్గర 'నాగరాజు కాలవ' అని వుంది ఆ నాగరాజుగారు - గోదావరి జిల్లా నుంచి వచ్చి శ్రవ్వించినారన్నమాట! ఆ ఊళ్లన్నీ యిప్పటికీ చాలా సమ్మర్చి గల గ్రామాలు !

మా 'దాట్ల' వారి కుటుంబాలలోనే - కొన్ని మాత్రమే 'దాయాదుల' కుటుంబాలు

ఉదాహరణకి - ముత్యాలంపాడులో - (బెజవాడ దగ్గర) దాట్ల వారి కుటుంబాలున్నాయో! మా అమ్మమ్మ దాట్ల వారి ఆడపడుచు! మా అత్తగారు (నరసన్నపాలెం) దాట్ల వారి ఆడపడుచు!

ముత్యాలంపాడులో యింకా రెండు మూడు దాట్ల వారి కుటుంబాలున్నాయో! కానీ - ఆ కుటుంబాలకు - మా కుటుంబానికి దాయాద సంబంధాలు లేవు! అంటే - ఒక కుటుంబంలో ఎవరైనా చనిపోతే 'మైల' 'నూతకం' అని పదకొండు రోజులు పాటిస్తారు! ముత్యాలంపాడులో మిగతా దాట్ల వారి కుటుంబాలకు మాకు అలాంటి - 'నూతకం' పట్టే ఆచారం లేదు.

గుంటూరు జిల్లా - మా ప్రాంతాలనుంచి - వలస వచ్చిన దాట్ల వారి కుటుంబం ఒకటి ముత్యాలంపాడులో వుండేది! ఆయన్ని - 'చిలకరామరాజు' అనేవారు ఆయన - దగ్గరలోనున్న - అంబాపురంలో గూడ అస్తులు సంపాదించారు. ఆ కుటుంబంతో మాకు 'దాయాద' సంబంధాలు వుండేవి

ఆ చిలకరామరాజుగారి కుమార్తె ఒకామెను మంతెనవారిపాలెం కాంగ్రెసు నాయకుడు మంతెన వెంకట్రాజుగారి తమ్ముడు కోటంరాజుగారి కిచ్చి పెళ్ళి చేశారు. భర్తతో పాటు ఆమె జైలుకు గూడ వెళ్ళింది - సత్యాగ్రహం రోజుల్లో.

ముత్యాలంపాడుకి - మా ఊరు తాళ్లూరుకి - ఇచ్చిపుచ్చుకునే సంబంధాలు - మా 'తామ్మ' పెళ్ళితోనే గాదు - మా తాత (అంటే మాతామహాదు) గారి చెల్లెల్ని మా పితామహాదు - సుబ్బరాజు గారి కిచ్చిచేశారు! ఆ సుబ్బరాజుగారి కూతురే - రాజమ్మగారు మా రెండో మేనమామ ఆదిరాజుగారు చేసుకున్నారు అంటే - మేనరికన్నమాట!

ఆ రోజుల్లో - రవాణా సౌకర్యాలు గూడ చాలా తక్కువగా ఉండేవి మా ఊరు - సత్తెనపల్లి - అచ్చెంపేట రోడ్డులో పీసపాడు దగ్గర నుంచి ఆరోజుల్లో మా ఊరికి 'దొంక' వుండేది చాలాకాలానికి - మట్టిరోడ్డు వేశారు.

మా ఊరు నుంచి - రోడ్డుకి రావాలంటే వర్షాకాలం బురద అప్పుడు సత్తెనపల్లికి బస్సులుండేవి కాదు. పీసపాడు - క్రోసూరు నుంచి - జట్కాల్లో సత్తెనపల్లికి వెళ్ళాలి! జట్కాలంటే - గుర్రాలు వుండేవి? బక్కగా - చావుకు

సిద్ధంగా ఉండేవి! పట్టాల బట్టలు! బైరుబట్టలు కావు. కంకరరొడ్డు! ఎప్పుడో - పదేళ్ల కోసారి గూడ - కంకర వేసేవాళ్లు గాదు జట్కూ, బల్లకి - గుడిసెలుండేవి గదా! ఎండా - వాన - అన్నీ గుడిసెల లోపలే గాని - బయటికి పోయేవి గాదు!

మా ఊరి నుంచి - రోడ్డుకి - పీనపాడు రావాలి! పీనపాడు పక్కనే - వాగు ఒకటి వుండేది - యిప్పటికీ వుంది! దాన్ని 'ఎడ్డువారు' అంటారు! వాగుకి - అప్పటికీ - యిప్పటికీ - వంతెన లేదు! కాకేవే! సిమెంటుతో రోడ్లన్నమాట!

ఎగువన వర్షం బాగా పడితే - వాగు వరదలాగ వచ్చేది వాగులో మోకాళ్లలోతు నీళ్లే గదా అని - జట్కూ, దాటడానికి ప్రయత్నిస్తే జట్కూ సగానికి వెళ్లేసరికే - వాగు ఉప్పెనలాగ వచ్చి జట్కూలు వాగులో కొట్టుకుపోయిన నందర్నాలు గూడ వున్నాయ్!

ఆ రోజుల్లో రోడ్డు సౌకర్యం ఉన్నచోట్ల జట్కూ, బట్టలు వుండేవి. రోడ్డు సౌకర్యంలేని ఊళ్ల మధ్య దొంకలు వుండేవి. ఆ దొంకలు దారుల్లో గుర్రాలు బట్టలు లాగలేవు. అందువల్ల రైతు లందరికీ ఎడ్ల బట్టలు వుండేవి గనక - ఒక ఊరి నుంచి ఒక ఊరు వెళ్లాలంటే ఎడ్ల బల్ల మీద వెళ్లేవాళ్లు

సత్తెనపల్లి, నరసరావుపేట, పల్నాడు, వినుకొండ తాలూకాల గ్రామాల నుంచి - ఎడ్లబట్ట - 'ప్రభలు' కట్టుకుని రైతులు - కోటప్పకొండ తిరణాలకి వెళ్లేవాళ్లు. కోటప్పకొండ శివశ్రీం, బల్లమీద ప్రభలు - పొటీలుపడి - అలంకరించి కట్టుకు వెళ్లేవాళ్లు.

రైతుకి ఎడ్డులంటే - ఎంత ప్రాణమంటే తిరణాలకి - పెళ్ళిళ్లకు బట్ట కట్టుకుని పోయేటప్పుడు ఎడ్డుల్ని గంటల పడైదలతోనూ - ముఖాలకి వెంట్రుకల తాళ్లతోనూ - అద్దాలతోనూ చేసిన - వాటిని ఏదో అనేవారు నేనెప్పుడు మరచిపోయాను - ఎంతో అందంగా - గర్వంగా అలంకరించేవాళ్లు! గంటల పట్టిళ్లు - బొమగులని ఒక రకం గంటలుండేవి - అవి - వెంట్రుకల తాళ్లతో చేసిన అలంకారాలు అన్నీ కోటప్పకొండలో - తిరణాళ్లవాడు అమ్మేవాళ్లు.

తాళ్లూరులో - మా యింట్లో - నా చిన్నతనంలో ఎడ్డుల గంటలు పట్టిళ్లు ఎన్నో యింట్లోనే - నేలాడ గట్టి వుండేవి.

అప్పట్లో - రైతుకి భూమి ఎంత విలువైనదో ఎడ్డులు - అవులు - గేదెలు - గూడ అంత విలువైనవి అంటే పశువులు గూడ - ఒక విధమైన ఆస్తి - భూమిలాగానే.

ఆ రోజుల్లో - రైతులు - ఎడ్లు దుక్కి దున్నే ఎడ్డుల్ని ఎంతో అవసరమైతే తప్ప కొనేవాళ్లు గాదు. ప్రతి రైతు అతని తాహతును బట్టి - అవుల మందల్ని పెంచేవాళ్లు. అవులు యిని దూడల్నిపెడితే గిత్తదూడలు రైతుకి పెద్ద ఆస్తిగదా! ఎంతో ఆస్థాయంగా - గిత్తల్ని రకరకాల దాణాలు - ముఖ్యంగా తవుడు, ఉలవగుగ్గిళ్లు పెట్టి సొంత బిడ్డల్ని పెంచుకున్నట్టు పెంచేవాళ్లు.

పశువులు కేవలం ఆస్తి మాత్రమే గాదు - పశువుల పేడ - అవి తినగా మిగిలిన గడ్డి - వగైరాలు - ఏ రోజుకారోజు ఎత్తుకెళ్లి 'నయ' దిబ్బలని ఉండేవి అందులోవేసేవాళ్లు. పేడ గడ్డి వేసిన నయదిబ్బలు యిళ్లపక్కనే వుండేవి! యిప్పుడు - దోమలు గీమలు అని చెత్త చెదారం దూరంగా పారేస్తారు గాని అప్పుడు దోమలు వున్నా-

పట్టించుకునేవాళ్లు కాదు. వేసవికాలం వస్తే నయం దిబ్బల్లోని ఎరువులు బళ్లమీద వేసుకొని - పొలంలో వేసి వెళ్లేవారు అదే యిప్పుడు 'సెంట్రీయ' ఎరువులంటారు. ఇప్పటిలాగే అప్పుడు - కృత్రిమ ఎరువులు - పురుగు మందులు వుండేవి గాదు!

నాకు మూడు నాలుగేళ్ల వయసు వచ్చిందాకా తాళ్లూరులోనే ఎక్కువగా ఉండేవాణ్ణి! ముత్యాలంపాడు - ఎప్పుడు ఎందుకు వచ్చామో తరువాత చెబుతాను.

తాళ్లూరులో - నా చిన్నతనంలో - మాకు ఒక ముసలి ఎద్దు వుండేది ఎద్దులు, అవులు అంటే రైతుకి కుటుంబ సభ్యులకిందే లెక్క. ఆ ముసలి ఎద్దుని - ఆరకగట్టడం - మానేశారు దానికి పాపం నోట్స్ ప్రణం లేచింది మేత మేయిదానికి గూడ వీలుండేది గాదు నోటివెంట చొంగ కారుతుండేది. దాన్ని దొడ్లో కట్టేసేవాళ్లు గాదు, వదిలేసేవాళ్లు! అది వచ్చి మా యింటి ముందు - సింహద్వారానికి ఎదురుగా - పడుకునేది ప్రొద్దున్నే వాకిలి వూడ్చి కళాపి చల్లి ముగ్గులు వేయడానికి - మనిషి రాగనే ఎవరూ చెప్పకుండానే - వెళ్లి అవతల పండుకునేది కళాపి చల్లి - ముగ్గు చేసిన తరువాత మళ్ళీ వచ్చి యింటి ముందు పడుకునేది గొడ్డు జబ్బులు వస్తే ఊళ్లోనే పశువైద్యులు నాటు వైద్యం చేసేవాళ్లు అలా - నాటు వైద్యులు ఎన్ని చేసినా మనుషుల్లాగానే (మనుషులగూడ బాగా వయసు దాటిన తరువాత మందులు పనిచేయవు గదా) అలాగే - ఆ ఎద్దుకి ఎన్ని వైద్యులు చేసినా పనిచేయక - క్రమంగా పిరపించి చనిపోయింది

అది చనిపోయినతోజాన నాకు బాగా జ్ఞాపకం యింట్లో ఒక మనిషి పోయినంత విషాదం!

మావాళ్లు - ఆ ఎద్దుని పసుపు కుంకుమతో అలంకరించి బండి మీద వేసి ఊళ్లో వీధుల్లో తిరగించి తిరి పక్కనే వున్న మా పొలంలో గొయ్యి తీసి అప్పుపాతర వేశారు ఎద్దులు అవులు అంటే రైతుకి అంత గౌరవం! యిప్పటిలాగే - గొడ్డు చస్తే - మాదిగలు చక్కాలు తీయడం - అప్పుడు అంతగా వుండేవికాదు - దీన్ని ఆధారం చేసుకుని - నేను ఒక కథ రాశాను 1947 48 ప్రాంతంలో విజయవాడు నుంచి ఆచార్య రంగాగారి ఆధ్వర్యంలో 'వాహినీ' అని ఒక వారపత్రిక - మాసపత్రిక వస్తుండేది దానికి ఎడిటరుగా - చిత్తూరుకు చెందిన ప్రముఖ రచయిత కె సభా పని చేస్తుండేవాడు ఆ పత్రికకి అప్పుడప్పుడు నేను వ్యాసాలు - కథలు రాస్తుండేవాణ్ణి!

యిప్పుడు నేను చెప్పిన - నా చిన్ననాటి మా ఎద్దుని దృష్టిలో వుంచుకుని - 'ప్రతిమింబాలు' అని ఒక కథ రాశాను.

అప్పటివాళ్లకి - యిప్పటివాళ్లకి - తరాలు మారేటప్పటికి - సెంటిమెంట్స్ ఎలా మారుతాయని చెప్పడానికి ఆ కథ రాశాను.

ఇటువంటి ముసలిఎద్దే ఒకటివుండేది - ఒక రైతు దగ్గర, తండ్రి హయాంలో వాళ్ల అవులదొడ్లోనే పుట్టినటువంటి ఎద్దు అది. యిప్పుడు తండ్రి పోయాడు, కొడుకు హయాం వచ్చింది, యింట్లో పెద్ద పాతెరు మాత్రం తండ్రి కాలం నాటి వాడే యింకా యిప్పటికీ పాతెరుగానే ఉన్నాడు అతనికి యీ ముసలి ఎద్దుకి అనుబంధం! సెంటిమెంటు!

ఇప్పుడు వచ్చిన రైతు కొడుకు - ఆధునికుడన్న మాట! ఇస్త్రీ బట్టలు నలగకుండా ఫ్లాస్సులో కాఫీ పోసుకుని పొలం వెళ్లి - గట్టుమీద - కుర్చీ వేసుకుని నాల్గు, కోతలు వగైరా పనులు చేయించే రకమన్నమాట!

ఎద్దుకి జబ్బు చేస్తే - ఆ పెద్ద పాలేరు - రైతు కొడుకుతో అన్నాడు - “బాబూ! ఎద్దుకి జబ్బు చేసింది. పట్నానికి, తీసుకెళ్ళే లేకపోతే పశువుల దాక్తర్ని యిక్కుడికి పిలిపించి - వైద్యం చేయించండి” అన్నాడు.

యిటువంటి సెంటిమెంటు ఏమీలేని - యువరైతు అన్నాడు - “ఎందుకురా దండగ! ముసలిదైపోయింది! యిది దున్నడానికి పనికిరాదు! బండి లాగలేదు! దానికింకా వైద్యం గూడ ఎందుకు - దండగ! కబేళానికి తోనయి!” అన్నాడు.

ఆ మాట - ఆ ముసలి పాలేరుకి శూలం లాగ గుచ్చుకుంది. “నేను గూడ ముసలి వాణ్ణే గదా! రేపు నేను గూడ - ఎద్దులాగే - మూల బడితే నా గతి యింతేగదా! యిలాగే - ముసలొడు ఎందుకు పనికిరారు గదా! వైద్యం గూడ ఎందుకు! దండగ! లాగి - అవతల పోసే, తగలెయ్యండి అంటారు గదా!” అని ఆ రాత్రంతా మధన పడ్డాడు.

మరునాడు ఉదయం - యజమాని - రమ్మని కబురు చేస్తే - ఆ ముసలి పాలేరు - “రానని చెప్పు” అన్నాడు.

అంటే - అప్పటి రైతులకి - వాళ్ల దగ్గర పనిచేసే పాలేర్లకి భూమి - పశువులు - అంటే ఎటువంటి అనుబంధాలు వుండేవో చెప్పడానికి కథ రాశాను ఆ రోజుల్లో అది అర్థిక న్యాయమని చెప్పనుగాని సాంఘిక వ్యవస్థ ఎలా ఉండేదంటే - ఒక్కొక్క రైతు వద్ద - ఒక్కొక్క పాలేరు - పెద్ద పాలేరు అనేవాళ్లు జీవితాంతం పాలేరు పనే చేసేవాడు. ఆ రోజుల్లో - యిప్పటిలాగ - పెదలు - హక్కులు అనే స్పృహ వుండేది గాదు యజమానికి భూమి వున్నది - పాలేరుకు భూమి లేదు అనే తేడా తప్ప - మిగతా నిత్యజీవితంలో - ఇద్దరికీ భేదం వుండేది కాదు! ఆయన కట్టుకునే నీరుకావి పంచలే - పాలేరు కట్టుకుంటాడు! ఆయన ఏం తింటాడో ఆ భాన్యమే పాలేరుకి కొలుస్తాడు! జీతం డబ్బురూపంలో యివ్వడం లేదు గదా! భాన్యం కొలవడమే గదా!

పాగాకు కూడా అంతే! మా తాతయ్య (ముత్యాలంపాడులో) చుట్ట కాల్చేవాడు సాయంత్రం పాలేరు వచ్చేవాడు. మరునాడు చేయవలసిన పాలం పనులు గురించి మాట్లాడుకునేవారు.

పాగాకు పట్టాకిని - నాలుగు కాడలు పాగాకు పాలేరుకు యిచ్చేవాడు. యింటి వెనక నందులోకి రమ్మని మా అమ్మమ్మ పాలేరుకి కూరా - నారా - ఇచ్చేది!

అలాగ - నిత్యజీవిత సరళిలో - పాలేరుకి, రైతుకి అట్టే తేడాలు ఉండేవి కాదు!

మరో విషయం ఏమిటంటే - పాలేరుకి జీవితంలో పెక్కారితీ - అంటే - రేపు ఎలా జరుగుతుంది - అనే సమస్య ఉంది గదా! ఆ దిగులు ఆ రోజుల్లో పాలేరుకు ఉండేది గాదు!

గాంధీ గారు చెప్పారు గదా! “భూస్వాములు - మీరు ధర్మకర్తలు! ట్రస్టీలు మాత్రమే! మీ దగ్గర పనిచేసే వాళ్లకు ఏలోటు రాకుండా కనిపెట్టి వుండవలసిన పవిత్రబాధ్యత మీది!”

రేపు ఎలా జరుగుతుంది అనే దిగులు పనివాడికి లేదు! ఇంట్లో ఏ ఇబ్బంది వచ్చినా - పెళ్లి - పండగలు వచ్చినా యజమాని ఉన్నాడంటే అనే రైత్యం:-

ముత్యాలంపాడులో - మా తాతయ్య గారి కమతంలో ఆరే కోటాయ అని పెద్దపాలేరు వుండేవాడు మా తాతయ్య అతనికి - మాలపల్లిలో - రాతితో గోడలు కట్టి - పెంకుటిల్లు కట్టించి పెట్టాడు మాలపల్లిలో పెంకుటిల్లు

కట్టిన మొట్టమొదటివాడు - ఆరె కోటాయ! గృహ ప్రవేశానికి - మేమంతా వెళ్లాం! అది అతనికి పాటివాళ్లలో ఎంతో గౌరవం! గర్వం గూడ!

ఒక చిన్న సంఘటన గురించి చెబుతాను! ముత్తాలంపాడులో - మాకు అంటే మా కుటుంబానికి (మా అమ్మ - అక్క - నేను) మా తాత గారి స్థలంలో ప్రత్యేకంగా ఒక ఇల్లు కట్టించారు. ఆ ఇంటి పక్కనే మా తాతగారి ఎడ్లవానిది అవుల చావిడి ఉండేవి!

సాయంత్రం అయ్యేసరికి - మా తాతగారి ఇంటి నుంచి ఎద్దులకోసం ఉలవగుడ్డిలు తెచ్చి పెట్టేవాళ్లు! ఎప్పుడో గాని పులవచారు కానుకునే వాళ్లుగాడు!

అసలు చెప్పవచ్చిన విషయం ఏమిటంటే ఎద్దులు పులవ గుడ్డిలు తింటుంటే సరదాగా చూడ్డానికి - నేను వెళ్లేవాణ్ణి! అప్పుడు నాకు నాలుగయ్యేళ్లుంటాయ్! ఒకరోజు పెద్దపాలేరు ఆరె కోటాయ నన్ను ఎత్తుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు! వెంటనే - మా అమ్మ దగ్గరికి వెళ్లి "దొరసాని గారూ! బుల్లిదొరగారికి - బట్టలు మార్చి నీళ్లు పోయండి" అన్నాడు.

వ్యవస్థేమో - చాలా అనాగరికమైన వ్యవస్థ! హిందూ సమాజంలో - మాలమాదిగలను చూచినంత హీనంగా ప్రపంచంలో మరెక్కడా చూడలేదేమో! అమెరికాలో స్కీలని పశువులకంటే హీనంగా చూశారని చెబుతారే. అంతకంటే - ఘోరం హిందూసమాజంలో మాలమాదిగల పరిస్థితి. అందులో అనుమానం ఏ మాత్రం లేదు. అస్పృశ్యత! అంటరానితనం! ఎంత నీచం! ఎంత ఘోరం! ఎంత అమానుషం!

ఆ రోజుల్లో మాలమాదిగల్లో ఆ స్పృహలేదు గాని - అంతమౌనాన ఆ దురుచారాన్ని ఎవరైనా ఎలా సమర్థించగలరు? అప్పట్లో వాళ్లకా స్పృహ లేదు గాని తరువాత తరువాత వాళ్లలో గూడ చదువుకున్న వాళ్లు రావడం తమకు జరిగిన అన్యాయానికి ఎదురు తిరగడం ఉద్యమాలు నడపడం అంతా సహజమూ - న్యాయమే! అందులో అణుమాత్రం గూడ అనుమానం లేదు. అస్పృశ్యత హిందూసమాజానికి మాయని మచ్చ!

ముత్తాలంపాడులో పాటిమీద - ఒక రావి చెట్టు. వేపచెట్టు చుట్టూ ఆరుగు వుండేది! దానికి పూజలు చేసేవాళ్లు! దాని పక్కనే ఒక ధ్వజస్తంభం ఉండేది! ఆ చెట్టుకీ ధ్వజస్తంభానికీ మధ్య దారివుండేది. ఆదారి గుండా మాలమాదిగల్ని నడవనిచ్చేవాళ్లు గాదు దూరంగా - తిరిగి పోవలసిందే!

మా తాతగారికి - పెద్దపాలేరు మీద ఎంతో నమ్మకం!

వయసు పైబడి - మా తాతగారికి - ఉజ్జనం రావడం వల్ల పొలం పోవడం మనోశాదు ఆయన చిన్నకొడుకు అంటే మా చిన్నమామయ్య వ్యవసాయం చేస్తుండేవాడు. అయినప్పటికీ సాయంత్రం చీకటి పడిన తరువాత పెద్దపాలేరు కోటాయ యింటికి రావాలి! ఆ రోజు జరిగిన వ్యవసాయ పనులు రేపు జరగవలసిన పనులూ మా తాతయ్యతో సంప్రదించాలి. అంతేగాని - మా తాతయ్య తన చిన్నకొడుకుని అడిగే వాడుకాదు! ఆయన చెప్పేవాడు కాదు.

ప్రఖ్యాత స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు - ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారు 'మాలపల్లి' అని గొప్ప నవల రాశాడు. 1920 - 30 మధ్యలో. దాన్ని అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నిషేధించింది! 1936 - 37లో కాంగ్రెసు గవర్నమెంటు వచ్చినప్పుడు ఆ నిషేధం ఎత్తివేశారు!

‘మాలవల్లి’ నవల చదువుతుంటే-

అ కథ - సత్రైవపల్లి తాలుకా - మా తాల్వారులో జరిగినట్లే అనిపిస్తుంది. లక్ష్మీ నారాయణగారిది సత్రైవపల్లి తాలూకాయే! అది చాలా గొప్ప నవల!

ఉన్నత లక్ష్మీనారాయణ గారు - బారిష్టరు, ఇంగ్లండులో చదివి వచ్చాడు. గాంధీగారి పిలుపుతో కాంగ్రెసులో చేరి జైలుకు వెళ్లాడు తరువాత గుంటూరు బ్రాడీపేటలో ‘శారదానికేతనం’ అని బాలికల పాఠశాల పెట్టాడు ఆయన భార్య లక్ష్మీబాయిమ్మగారు!

నేను గుంటూరులో - హిందూ కాలేజీలో యింటర్మీడియట్ చదివేటప్పుడు- శారదానికేతనం - ప్రకృతే - పున్న బంగళాలో (చంద్రశేఖర విలాస్ ఆ ఇంటిపేరు) ఒక గదిలో ఉండేవాణ్ణి!

శారదానికేతనానికి చందాలు వసూలు చేయడంలో గూడ లక్ష్మీనారాయణగారి పద్ధతి విశిష్టమయినది!

పైర్లు ఇళ్లకు చేరిన తరువాత వేసవి కాలంలో ఆయన సత్రైవపల్లి, నరసరావుపేటల్లోని గ్రామాలకు వెళ్లేవాడు. డబ్బు అడిగేవాడుగాదు! శారదానికేతనానికి కావలసిన జొన్నలు, పెసలు, కందులు, చింతపండు, మిరపకాయలు వగైరాలు వసూలు చేసుకువచ్చేవాడు.

అప్పట్లో పల్లెలలోగాని - పట్టణాలలో గాని జనజీవితంలో సెక్యూరిటీ వుండేది అందోళన - అనిశ్చిత వుండేవికాదు యిప్పటి జీవితాలతో పోలిస్తే-

ఇప్పుడు ప్రతి విషయంలో అనిశ్చిత!

మూలకారణం పేదరికం ఒక్కటేగాదు మధ్యతరగతి వాళ్ళకి గూడ - సెక్యూరిటీ లేదు! లక్షాధికారికి గూడ మనస్తాపితం లేదు! రేపు ఏమవుతుందో! యీ లక్షలు ఆయిపోతే! కోట్లు ఉన్నవాడికి అంతే! అందుకే - కోట్లు వున్నా - యింకా సంపాదించాలనే తాపత్రయం! కారణం - యీ కోట్లు రేపు ఉంటయో లేదో!

అప్పట్లో పరిస్థితులు యిలా వుండేవి గాదు నాకు బాగా జ్ఞాపకం! నా చిన్నతనంలో పల్లెటూళ్లలో రైతుల దైనందిక జీవితాలు - తాపీగా వుండేవి!-

యీ ఏడు వర్షాలు లేవు! పంటలు పండవు! అంతమాత్రాన రోజూ ఏడుస్తూ కూర్చునేవాళ్లు కాదు యీ ఏడు పిల్ల పెళ్లి చేయాలనుకున్నాడు పంటలు పండలేదు! వచ్చే సంవత్సరానికి వాయిదా వేసేవాడు!

తిండికి గింజలు లేకపోతే పున్న రైతు దగ్గర బదులు తీసుకునేవాడు పండినప్పుడు యిచ్చేవాడు.

సాయంత్రం అయ్యేటప్పటికి తాపీగా మట్ట కాల్చుకుంటూ - రచ్చబండ దగ్గర నలుగురితో కబుర్లు చెప్పుకుని పోయి గుర్రుపెట్టి నిద్రపోయేవాడు.

మెరకపూళ్లలో అంటే - వర్షాధారపు భూములున్న ఊళ్లలో వేసవికాలం చేలకి ఎరువులు తోల్చారు తొలకరి చినుకులు పడితే - దున్న - గింజలు చల్లుతారు వర్షాలు గనక పడకపోతే చల్లిన గింజలు గూడ దండగో! కాని ఎరువు - వచ్చేటికి పనికి వస్తుంది.

ఒక విశేషమేమిటంటే సక్రమంగా వర్షాలు కురిస్తే మెట్ట పైర్లలో వచ్చినంత ఆదాయం మాగాణిలో రాదు!

మాగాణి వల్ల లాభమేమిటంటే - పెళ్ళ్యారిటీ! చెరువుకిందనో - కాలువ కిందనో మాగాణి అయితే వరి గ్యారంటీగా పండుతుంది! అంతే!

మెరక తాలూకాలలో పండే కమర్షియల్ క్రాఫ్స్ పత్తి - పొగాకు - కంది - పెసర - మిరప వగైరాల వల్ల చాలా ఆదాయం వస్తుంది. అందుకే - మెరక పొలాల్లో సరైన వర్షాల వల్ల ఒక ఏడాది ఆదాయం వస్తే రెండు, మూడేళ్లు - వర్షాలు లేక ఆదాయం రాకపోయినా ఫరవాలేదు!

యిప్పుడు రోజేషన్ ఆఫ్ క్రాఫ్స్ అంటారే - పంటలు - మార్చి మార్చి వేయడం అది అప్పుడూ ఉండేది దానిని 'ఏవిలు' అనేవాళ్లు! ఉలవలు చేస్తే - భూమికి బలం! నీలి ఆకుచేసి దున్నేస్తే - అది గొప్ప ఎరువు!

మెరక పంటల్లో ముఖ్యమైనది జొన్న పంట లేత జొన్న కంకులు తెచ్చుకుని - కంకి చొక్కాలోపల పెట్టుకుని - ఒక చిన్నపుల్లతో జొన్నలు రాలగొట్టుకుని తినేవాళ్లం తియ్యగావుండేవి వాటిని ఊద బియ్యం అనేవాళ్లం

ఆ రోజుల్లో పరైటూల్లలో ఒకే కులం, రైతుల్లో ధనికులు, పేదలు ఉండేవాళ్లు. ఒక రైతుకి 10 ఎకరాలు వుండవచ్చు! మరో రైతుకి వంద ఎకరాలుండవచ్చు అయినా - పేదరైతుల్ని - ధనిక రైతులు సమాన గౌరవంతో చూడేవాళ్లు.

మా తాళ్లూరులోనే - రాజులకుటుంబాలు - అందరూ మోతుబరి రైతులు కారు. మా రెండుమూడు కుటుంబాలకే వందల ఎకరాల అస్త్ర వుండేది. మిగతా కుటుంబాలకి పది - పాతిక ముప్పయ్యే ఎకరాల అస్త్ర వుండేది.

మా కుటుంబానికి దాదాపు 200 ఎకరాలు భూమి ఉండేది. మా పెదతండ్రి గారి వియ్యంకుడు - అంటే - మా పెదతండ్రిగారి చిన్నల్లుడు తండ్రిగారు - ఉప్పలపాటి రామకృష్ణరాజుగారికి - మూడు వందల ఎకరాల అస్త్ర ఉండేది. అయినా వండగ వస్తే గాని, పెళ్లిభోజనాలకు గాని పంక్తి భోజనాలు పెడితే అందరినీ సమానంగా గౌరవంగా చూసేవారు.

మా పెదతండ్రి గారి చిన్నఅల్లుడు పేరు - వెంకటప్పలరాజు గారు కవిత్వం రాసేవారు. ఆయన తండ్రికి ఆయన ఒక్కడే కొడుకు, యిద్దరు కూతుళ్లు అందువల్ల అస్త్ర ఆయన ఒక్కడికే వచ్చింది మా కుటుంబం విభాగాలయినందువల్ల నాకు సగభాగం, మా పెదతండ్రి గారి ముగ్గురు కొడుకులకి - సగభాగం!

మళ్ళీ ఆ ముగ్గురు విభాగాలయితే - తలా 30 ఎకరాలు.

అలా - తరాలు మారే సరికి - వ్యక్తులకు అస్తులు తరిగిపోయేవి

వెంకటప్పలరాజు బావగారి భార్య - అంటే మా చిన్నక్కయ్య పేరు వెంకాయమ్మగారు చిన్నవెంకాయమ్మ అనేవారు ఎందుకంటే మా పెద్దన్నయ్య గురువరాజు గారి భార్య పేరు గూడ వెంకాయమ్మే! ఆమెను పెద్ద వెంకాయమ్మ అనేవారు నా చదువు అయిపోయిన తరువాత - అంతవరకు నా అస్త్రవ్యవహారాలు - నా చదువు సంధ్యలు - చూస్తున్న మా నాలుగో మామయ్య - రామరాజుగారు ఆయన్ను నేను 'రాంమామయ్య' అనేవాణ్ణి! ఆయన నన్ను మా ఊరు తీసుకెళ్ళి - నా అస్త్ర అంతా నాకు అప్పజెప్పాడు అంతవరకు - నాకు ఏ చేసు ఎక్కడుందో తెలియదు. మా అమ్మ మా పూర్వనే వుండేది

నా భూమి దాదాపు వంద ఎకరాలు మొత్తం ఒక కమ్మవారి కుటుంబం అజమాయిషీలో ఉండేది రాయపాటివారని ముగ్గురు అన్నదమ్ములు రాయపాటి పిచ్చయ్య, వెంకయ్య, గురవయ్య మొదట్లో - అంటే 1928 ప్రాంతంలో - మా పెద్దమామయ్య - నా భూమి కొలుకు ఇచ్చినప్పుడు - ఆ అన్నదమ్ములు ముగ్గురికి - పెద్దగా అస్త్ర పుండేదికాదు సామాన్యరైతు కుటుంబం. సొంతంగా - దుక్కిదున్నేరైతులు గనక కష్టపడి వ్యవసాయం చేసి - ఆ రాబడితో కొలుకు పొగా - మిగిలిన సొమ్ముతో - ఆ ఊరిలోనే భూములు కొనుక్కుని రైతులయినారు. వాళ్ల సొంతభూములు నా భూమి సాగుచేయడానికి భారమైనప్పుడు వాళ్లే - నా భూమిలో కొంత భాగాన్ని మరి కొందరికి చిన్న రైతులకు - కొలుకిచ్చేవాళ్లు వాళ్ల దగ్గర నుంచి - కొలు వసూలు చేసే బాధ్యత వాళ్లదే

1942లో - నా హయాం ప్రారంభమైంది నాలుగేళ్లకి అయిదేళ్లకి కొలుకివ్వాలి మాగాణిలాగా ఏ ఏటి కాయేదు కొలు కాదు ఒక ఏడు వర్షాలు లేక - మొరక భూముల్లో పంటలు పండకపోతే ఆ ఏడు తొలిన ఎరువు రెండో ఏటికి పనికివస్తుంది అందుకని మొరక పొలాలు ఐదేళ్లకి ఒకసారి కొలుళ్లకిచ్చేవాళ్లు

1945లో నేను మళ్ళీ కొలుకివ్వాలని మామూరు వెళ్లినరికి అంతవరకు కొలుకు చేస్తున్న రైతులందరూ కూడబలుక్కుని - వాళ్లలో వాళ్లే పంచుకుని - యీ చేసుకి యంతకంటే ఎక్కువ కొలు యివ్వగూడదు అని నిర్ణయించుకుని కుమ్మక్క అయినారు. నేను వచ్చి ఎలాగూ వ్యవసాయం చేయనని వాళ్లకి తెలుసు అందుకని కొలుకి వాళ్లు ఎంత చెబితే అంతకు యివ్వవలసిన పరిస్థితి వచ్చింది నాకు విసుగు పుట్టి 1945లో - దాదాపు 40 ఎకరాలు అమ్మకా. దానిలో - ఊళ్లో ఉన్న డబ్బు అయిపోయింది చిన్న ఊరు! రైతులు పెద్ద ధనవంతులే కాదు చివరికి ఇద్దరు ముగ్గురు దగ్గర కొంత రొట్టెం తీసుకుని - మిగిలా పైకానికి - నోట్లు రాయించుకోవలసి వచ్చింది

ఆ తరువాత - నాగార్జునసాగర్ కాలువ వస్తుందన్న ఆశతో చాలా కాలం మళ్ళీ భూములు అమ్మలేదు కాని దురదృష్టవశాత్తు కాలువ చివర అయింది మా ఊరు! నీరు మా ఊరి దాకా రాలేదు! కాబట్టి మా భూములు మాగాణి కాలేదు! మెట్ట భూములుగానే ఉండిపోయినై.

నేను 1951లో మదరాసు వెళ్లిన తరువాత క్రమంగా మిగతా భూములు అమ్మడానికి - దాదాపు పాతిక సంవత్సరాలు పట్టింది చిన్న ఊరు గనక - రైతు ఒత్తిడి ఉండేది కాదు ధర బాగా పలికేది కాదు అయినా నేను ఎక్కడో ఉండి - మా ఊళ్లో భూములు ఉంచుకోవడం అంటే అవ్యాయం గదా! అందువల్ల గూడ - త్వరగా భూములు అమ్మడం అవసరం అని భావించాను.

ఏమాటకామాటే నేను భూమి అమ్ముతుంటే అంతకు ముందు దశాబ్దాలుగా నా భూములు కొలుకు చేస్తున్న రైతులు - ఏమి ఆభ్యంతరంపెట్టలేదు!

అందుకు కారణం ఊళ్లో రైతులకు మా పెద్దలమీద మా కుటుంబం మీద చివరకు నామీద ఉన్న గౌరవభావమే!

మా అమ్మ 1968లో పోయింది ఆ తరువాత 1974లో మా పెద్దన్నగారు గురవరాజుగారు పోయారు

అప్పటికి - భూములు ఎక్కువ శాతం రాయపాటి వారి ముగ్గురన్నదమ్ములలో చివరాయన గురవయ్యగారి - ఏకైక కుమారుడు - చినకోటేశ్వరరావు! కొలు వసూళ్లు చేసి నాకు పంపడంలోగాని - భూములకు సరైన ధర రాబట్టంలోగాని - అతని సహకారం చెప్పుకోదగినది.

ఆ తరువాత గత 15 20 ఏళ్లుగా వయసు పైబడడంతో ఆ తీరు వెళ్లడం తగ్గించాను నా భూములు కొన్న రైతులు - అప్పట్లో డబ్బు దండగ ఎందుకని నాచేత భూములు రిజిస్టర్లు చేయించుకోలేదు! స్థాంపులు ఖరీదు అదా చేసుకోవచ్చునని.

కానీ పది పదిహేనేళ్ల క్రితం వాళ్లకి అవనరం వచ్చింది భూమి తాకట్టు పెట్టి బ్యాంకుల్లో రుణాలు పొందాలంటే రిజిస్టరు చేసిన దస్తావేజులు కావలసివచ్చింది అప్పుడు వాళ్లు అడిగితే - పదేళ్ల క్రితం వెళ్లి - అందరికీ భూములు రిజిస్టరు చేసి వచ్చాను.

ఈ మధ్య మా చిన్నక్కయ్య - చిన్నవెంకాయమ్మ గారి మనవడు బలరామరాజు - తరచుగా నా దగ్గరకు వస్తాండేవాడు అప్పటికి - మా పెదతండ్రిగారికి కుమారులు ముగ్గురు చిన్న కూతురు - ఆమె భర్త వెంటపల్లెరాజుగారు కాలం చేశారు.

బలరామయ్య అడిగాను - ఏమిటి అప్పటికి యిప్పటికీ ఈల్లో వచ్చిన మార్పులు అని

"తాతయ్యా! ఇప్పుడు - ఈల్లో రెండు సారా పాపులు, మూడు కాఫీ హోటల్లు వెలిసివై అదే - మార్పు! ఫురోగతి!" అన్నాడు నవ్వుతూ.

ఈలో ఇప్పుడు - వీధుల్లో సిమెంటురోడ్లు చేసినట్లు - యీ మధ్య ఏవరో చెప్పారు

కెంటు దాదాపు 20 ఏళ్ల క్రితమే వచ్చింది చాలా కాలంగా మా ఈల్లో (తాడ్లూరు)లో కేవలం 4వ క్లాసు వరకు ఎలిమెంటరీ స్కూలు మాత్రమే వుండేది పై చదువులు హైస్కూలు చదువుకు పోవాలంటే దగ్గరలో ఉన్న క్రోసూరు పోవాలి

మా పెదతండ్రిగారి - అల్లుడు మా బావగారు వెంటపల్లెరాజుగారు చనిపోయేముందు విలునామా రాస్తూ ఈల్లో హైస్కూలుకు - కొంత భూమి రాసి యిచ్చాడు

ఆయన మనమల్లు - (ఆయనకు మగపిల్లలు లేరు, ముగ్గురూ ఆడపిల్లలే, రెండో అల్లుడి అక్క, కొడుకుని దత్తత చేసుకున్నావనుకోండి) ఆయన రెండో కూతురు కొడుకు బలరామరాజు కాస్త రాజకీయ పరిజ్ఞానంకలవాడు, ఈల్లో రైతుల దగర చందాలు వసూలు చేసి, హైస్కూలు బిల్డింగ్ కట్టించాడు హైస్కూలు ప్రారంభమైంది యిప్పుడు 10 క్లాసు వరకు చెబుతున్నారు

ఇప్పుడు మా ఈల్లోనే గాదు రాష్ట్రంలో చాలా పల్లెటూళ్లలో పరిస్థితి - అయోమయంగా, అద్భాసంగా వుంది.

ఈల్లో హైస్కూలు ఉన్నది గనక - పిల్లలు పదోతరగతి వరకు చదువుతారు ఆ పైన కాలేజీకి పోవాలంటే ఏ సత్తెనపల్లో గుంటూరు అమరావతి పోవాలి చెన్నరైతులు ఖర్చు భరించలేరు అందువల్ల పిల్లల చదువు - 10వ తరగతితో ఆగిపోతుంది చదువుకుని - తెల్లబట్టలు కాఫీలు వగైరాలు ఆలవాటు పడ్డవాడు గనక పొలం పోలేడు వ్యవసాయం చేయలేడు పై చదువు చదవడానికి డబ్బు ఉండదు!

కాబట్టి ఉద్యోగం కోసం - ఎ పట్టణానికో పోవాలి అలా పల్లెల నుంచి బస్టిలకు - వలసలు ప్రారంభమైనాయి.

గుంటూరు సజ్జెనపల్లి కంటి - హైదరాబాద్ లో ఉద్యోగవకాశాలు ఎక్కువ గదా అని హైదరాబాద్ వస్తాడు కుర్రాడు

హైదరాబాద్ లో ఉండాలంటే అద్దెకు గది కావాలి గదా! చాలా ఖరీదు! భరించలేడు! చవకగా గది కావాలంటే ఏ 'బస్ట్ లోన్' అంటే గుడిసెల కాలనీలో ఒక చిన్న గుడిసెలోనో లేక డాబాలో ఏ గదో అద్దెకు తీసుకుంటాడు

పదేళ్లాను చదివిన వాడికి ఏం ఉద్యోగం వస్తుంది ఇంటి దగ్గరనుంచి తెచ్చుకున్న డబ్బు అయిపోతుంది యీలోపల ఆ 'బస్ట్ లో' వున్న - కుర్రవాళ్లతో పరిచయం - 'స్నేహం! వాళ్లు చేస్తున్న పనేమిటి! చిన్న చిన్న దొంగతనాలు! తేలిక సంపాదన! ఆకర్షణీయంగా ఉంటుంది! ఆ కుర్రాడు ఆ కుర్రాళ్లతో చేరతాడు! ముందు దొంగతనాలు! ఆ తరువాత దోపిడీలు - కిడ్నాపులు - హత్యలు!

పట్టుబడితే - ఇళ్ల ఏమిటి? జైలు! కొన్ని నెలలు! జైలులో - సీనియర్ దొంగలుంటారు గదా! వాళ్లు చీళ్లకి - కొత్త కొత్త రకాల దొంగతనాల కిటుకులు చెబుతారు! ఒక విధంగా బ్రెయినింగ్! రిప్రెషర్ కోర్సు లాంటివి! యిదీ యిప్పటి పల్లెటూళ్లలోని యువకులలో వచ్చిన పరిణామక్రమం!

దీనికి బాధ్యులు కారకులు ఎవరు? ఏమైనా చేస్తే - ప్రభుత్వమే కల్పించుకుని - పరిస్థితుల్ని సరిదిద్దాలి! కాని, ప్రభుత్వం నడిపేదెవరు? రాజకీయ నాయకులు!

స్వాతంత్ర్యానంతరం - యీ 50-ఏళ్లలో మన రాజకీయల్లో వచ్చిన పరిణామం చూస్తున్నాం గదా!

ఇప్పుడు రాజకీయనాయకుల ఉపన్యాసాలు చూస్తుంటే - నవ్వు వస్తుంది

రాజకీయం - వ్యాపారమై పోయింది ఆ సంగతి అందరికీ తెలుసు

రాజకీయనాయకులు - తాము తప్ప - మిగతా వాళ్లంతా నీతిగా - నిజాయితీగా ఉండాలని సందేశాలిస్తారు

"నేను చెప్పినట్టు - చెయ్! నేను చేసినట్టు చేయకు" అనేది పీళ్ల ప్రజలకు చెప్పేసాతం!

"Do as I say! But don't do as I do!"

స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత యీ 50 ఏళ్లలో దేశాన్ని పాలించిన నాయకులు పల్లెటూళ్ల బాగోగులను పూర్తిగా విస్మరించారు!

గాంధీగారు మొత్తుకున్న గ్రామ స్వరాజ్యం పూర్తిగా మరచిపోయారు మన నాయకులు

అవినీతి అనేది - అన్నిరంగాలలో అదుపులేకుండా పెరిగిపోయింది

ఏం చేసినా తప్పులేదు అనే సిద్ధాంతం సమాజంలో నరనరాన పేరుకుపోయింది!

కేవలం - 'సంపాదనే' - తారకమంత్రంగా తయారైంది.

నా వయసిప్పుడు 85 సంవత్సరాలు! నా చిన్నతనంనాటి సామాజిక వ్యవస్థకీ యిప్పటి వ్యవస్థకీ వున్న తేడా సాంఘిక పరిణామాలు చెప్పడానికి - యిదంతా చెప్పవలసి వచ్చింది.

మళ్ళీ - మా కుటుంబ చరిత్రకీ వస్తే-

మా తాతలు - తండ్రుల తరంలో మాది జాయింటు కుటుంబం అని చెప్పానుగదా!

మా తాతలు ముగ్గురు అన్నదమ్ములు - తండ్రులు - ఇద్దరు అన్నదమ్ములు, ఒక తోబుట్టువు.

1920కి రెండుమూడేళ్లు ముందు - రెండు మూడేళ్ల తరువాత కాలంలో - ముందు మా మేనత్త - ఆ తరువాత మా తండ్రులిద్దరు రెండు మూడేళ్ల వ్యవధిలో కాలం చేశారు.

మా తండ్రి గారు పోయేటప్పటికి - నాకు - రెండు మూడేళ్ల వయసు! అంటే మా అక్క నా కంటే రెండేళ్లు పెద్ద. నా తరువాత ఒక అదపిల్ల పుట్టి పోయిందట.

మా తండ్రులు పోయేటప్పటికి మా పెత్తండ్రిగారి పెద్దకుమారుడు గురవరాజు గారు మేజరు! అన్ని పెత్తనానికి వచ్చాడు.

మా పెదతండ్రిగారికి - ముగ్గురు కొడుకులు - గురవరాజు - అయ్యపరాజు - సీతరామరాజు! ఇద్దరు కూతుళ్లు వెంకటసుబ్బమ్మ వెంకాయమ్మ! మూడో కొడుకు సీతారామరాజు నా కంటే ఏడాది పెద్ద మా పెద్దన్నయ్య గురవరాజుగారి పెత్తనంలో కొన్ని ఆవకతవకలు జరిగినాయట వ్యాపారాలే చేశాడో - మరే కారణం వల్లనో వచ్చే ఆదాయం పోగా పైగా ఆపులు గూడ చేశాడు దురలవాట్లు ఏమీలేవు మరి! ఎందుకో అప్పులు చేశాడు.

ఆ పరిస్థితిలో - ముత్యాలంపాడులోనూ మా పెద్ద మేనమామగారు కల్పించుకోవలసి వచ్చింది నా అన్ని కాపాడడం కోసం!

మా మేనమామలు - అయిదుగురు అన్నదమ్ములు వెంకటసుబ్బారాజు - ఆదిరాజు - సీతారామరాజు - రామరాజు రంగరాజు ముగ్గురు అక్క చిల్లెళ్లు రుక్మిణమ్మ సుబ్బమ్మ - నారాయణమ్మ!

మా తాతయ్య - అమ్మమ్మ - రామరాజు లక్ష్మీదేవమ్మగార్లు నాకు బాగా గుర్తు మా అమ్మమ్మ 1932-33లోనే పోయింది అప్పటికి నాకు 12-13 ఏళ్లు అప్పటికే నాకు పెళ్లి అయింది బాల్య వివాహం! ఆ సంగతి తరువాత చెబుతా మా తాతయ్య 1940లో నేను మదరాసు లయోలా కాలేజిలో చదివేటప్పుడు పోయాడు.

మా పెద్దమేనమామ సుబ్బారాజుగారు మంచి వ్యవహార! ఆయన కొన్నాళ్లు - స్థిరమైన గుమాస్తా గిరి చేశాడట! అందువల్ల 'లా' వ్యవహారాలు బాగా తెలిసివుండాలి!

మా పెద్దన్నయ్య - గురవరాజుగారు అన్ని అప్పులపాలు చేస్తున్నట్లు తెలిసి - మా పెద్దమామయ్య తాళ్లూరు వెళ్లి అన్నిలో నా సగంవాటా పంచి యివ్వమని అడిగాడట! అందుకు మా అన్నయ్య గురవరాజు గారు ముందు ఒప్పుకోలేదట!

"మా తాతలు - తండ్రుల కాలం నుంచి మంచి ఉమ్మడి కుటుంబం! వేర్లు పడడం (అంటే విభాగాలు) మా ఇంటా వంటా లేదు! వాడు నీకు మేనలుడయితే నాకు తమ్ముడకాదా! వాడి మీద నీకున్న బాధ్యత నాకు లేదా?" అని మొరాయిందాడట! యీ విషయం నేను పెద్దవాణ్ణి అయిన తరువాత మా మేనమామలు చెప్పారు. మా అన్నయ్య అన్నది సదుద్దేశంతోనే! నా మీద ప్రేమతోనే!

అయినా పెద్దమామయ్య వ్యవహార గనక - గురవరాజుగారు ఆయనకంటే బాగా చిన్నవాడు గనక (అప్పటికి మా పెద్ద మామయ్యకి 35-40 ఏళ్లు వుండవచ్చును) "పిచ్చి పిచ్చి చేపాలు చేయకు" అని గద్దించి ఒప్పించి నా సగంవాటా పంచి - విభాగాలు - రిజిస్టరు చేయించారు.

మా మేనత్తగారి భర్త - సుబ్బరాజుగారు యిల్లరికం వచ్చాడు గనక - అయనకు గూడ - కొంత ఆస్తి యిచ్చారు. అయనకు యిద్దరు కొడుకులు, ఒక కూతురు!

అయన పెద్దకొడుకు సీతారామరాజుకు మా పెదతండ్రి - పెద్దకూతురు - వెంకటసుబ్బమ్మ నిచ్చి చేస్తే ఎందుకో ఏం జరిగిందో ఆమె బావిలో దూకి ఆత్మహత్య చేసుకుందని యిదివరకే చెప్పాను

మా మేనత్త కూతురు నరసమ్మగారు! మేము అమెను నరసమ్మక్కయ్య అనేవాళ్లం వరనకి వదినయినా! ఆమె మంచి వాయ! కాస్త పళ్లు ఎత్తు! చాలా అందంగా ఉండేది చిన్నప్పుడు నన్ను ఎత్తుకుని ఆడించేది నాకు మాటలు వచ్చి రాలి వయసులో మాటలు చెప్పి నన్ను ఆటలు పట్టించేది

“నరసమ్మక్కయ్య వోసింది. (వచ్చిందికి బదులు) నరసయ్యబావ (ఆమె తమ్ముడు) ఓశాడు” అనేవాణ్ణుట!-

మా ఆస్తి విభాగాలు అయిన తరువాత నా వాటా భూములు సాగుచేయడానికి ముత్యాలంపాడు నుంచి - మా చిన్న మేనమామ రంగరాజుగారిని తాళ్లూరు తీసుకువచ్చి - వ్యవసాయం చేయించారు అప్పుడు - నేను మా అక్కయ్య - మా అమ్మ - తామ్మ తాళ్లూరులోనే ఉండేవాళ్లం. అలా రెండు మూడేళ్లు గడిచిందేమో - నాకు చాలా చిన్న తనం గదా బాగా జ్ఞాపకం లేదు.

ముత్యాలంపాడులో - మా తాతగారికి వయసుపైబడడం అందులో అయనకి ఉబ్బసం వ్యాధి ఉండేది అందువల్ల అయన పాలం పోవడం ముసేస్తే మా చినమేనమామగారు చదువుమానేసి - వ్యవసాయం చూస్తుండేవాడు అయిన్ని - తాళ్లూరులో నాభూముల వ్యవసాయానికి తీసుకువస్తే ముత్యాలంపాడులో వాళ్ల వ్యవసాయం ఎవరు చూస్తారు!

అందుకని - నా భూములు - తాళ్లూరులోనే - ఒక కమ్మవారి కుటుంబం - రాయిపాటివారిని ముగ్గురు అన్నదమ్ములు - వాళ్లకి కౌలుకి యిచ్చారు ఆ విషయం, ఏవరాలు యిదివరకే చెప్పాను.

తాళ్లూరులో మా భూములు కౌలుకిచ్చి మా కుటుంబాన్ని మామేనమామలు ముత్యాలంపాడు తీసుకువచ్చాడు

నాకు అయిదారేళ్లు వచ్చేవరకు మేము మా తాతగారి ఇంట్లోనే వున్నాం ముత్యాలంపాడులో ఎరిమెంటరీస్కూలు ఉండేది అందులో చేర్చారునన్ను 5వ ఏట అక్షరాభ్యాసం చేయించి

నాకు బాగా జ్ఞాపకం నాకు ఎ బి.సి డిలు స్కూల్లో చెప్పబుచ్చుడు - ఇంటి దగ్గర మా అదిమామయ్య (రెండో మేనమామ) ఇంగ్లీషు అక్షరాలు చెప్పేవాడు.

మా అదిమామయ్య చాలా విచిత్రమైన మనిషి మా పెద్దమామయ్య సుబ్బరాజుగారు - అదిమామయ్య - యిద్దరూ ఒక బ్యాచ్ అన్నమాట! బెజవాడ స్కూల్లో చదివేవారట మా అమ్మమ్మ చెప్పేది మా పెద్దమామయ్య చదువులో చాలా bright గా వుండేవాడట! అప్పుడు - ఇప్పటిలాగా - ఒకటోక్లాసు రెండోక్లాసుగా కాకుండా సైమరీ-లోయర్-హైయర్ అని ఎవేచో వుండేవట! అంత చిన్న క్లాసులోనే - ఇంగ్లీషుకోపాటు రెక్కలు గూడ ఇంగ్లీషులో చెప్పేవారట? మా పెద్దమామయ్య చదివిన పుస్తకం - ఇంగ్లీషులో ఉండేది మా పెద్దమామయ్యకి ఒక కుర్చీగూడా ఉండేది మా అమ్మమ్మ చెబుతుండేది మా పెద్దమామయ్య - పెళ్లికి ముందో పెళ్లిఅయిన తరువాతనో

కొన్నాళ్ల ప్రిథరు గుమాస్తాగా పనిచేశాడట! గవర్నరుపేటలో మెట్టపల్లి కోటేశ్వరరావుగారని ఆయన దగ్గర గుమాస్తాగా పనిచేశాడట. మా పెద్దమామయ్య 1935లో పోయిన తరువాత 1943-44 ప్రాంతంలో-నా కాలేజీ చదువు అయిన తరువాత మెట్టపల్లి కోటేశ్వరరావుగారు క్లబ్బు ప్రెసిడెంటుగా ఉండేవాడు. అప్పటికి ఆయన ముసలాయన. ఆయనకి నేను ఫలాన అని చెబితే “నువ్వు సుబ్బరాజు మేనల్లుడివటయ్య!” మీ మామయ్య చాలా తెలివి గలవాడయ్యోయ్! గుమాస్తా అయినా - నాకే డ్రాఫ్టులు రాసి యిచ్చేవాడు” అని చెప్పేవారు కోటేశ్వరరావుగారు.

మా ఆదిమామయ్యని గురించి చెప్పాలి. ఆయన అంత శ్రద్ధగా చదివేవాడు కాదట! “పరీక్షల ముందు-పుస్తకాల మీద మంత్రపుష్పం చల్లితే చాలు” అనేవాడట! మా అమ్మమ్మ చెప్పింది.

ఆయన లోయరీతో చదువు మానేసి - టీచరు ట్రైనింగ్ చదివాడట! ముత్యాలంపాడు ఎలిమెంటరీ స్కూలులోనే అనిస్టేంటు టీచరుగా పొస్టింగు వేయించుకున్నాడట. స్కూలుకి ఇద్దరే టీచర్లుండేవారు. స్కూలుకు వెళ్లకపోయినా - హెడ్ మాస్టరు ఈయనను ఎమి అనేవారు కాదట! ఊళ్లో మోతుబరి కొడుకాయ్! భయం!

మా ఆదిమామయ్య - తోలుబొమ్మలు కత్తిరించి తోలు బొమ్మలాటలు ఆడించేవాడట! మొత్తం మీద విలాసపురుషుడు!

ఒకసారి - చిత్రమైన సంఘటన జరిగింది. నేను ఎలిమెంటరీ స్కూలులో చదువుతున్నప్పుడు రాసువేంద్రరావు అని ఒక కన్నడిగుడు హెడ్ మాస్టరుగా వుండేవాడు. ఒకసారి - నేను ఏదో సరిగా లెక్క చేయకపోతే నాకు తొడపాతం పెట్టాడు.

ఆయన వేళ్లకు పొడుగాటి గోళ్లుండేవి. గేరు గుచ్చుకుని - నా తొడకు రక్తం వచ్చింది. నేను తుడిచేసుకున్నాను. ఇంటికి వెళ్లక - మా అమ్మ నాకు స్నానం చేయస్తూ నా తొడమీద గీసుకుపోయిన చార చూసింది. ఏమిటని అడిగితే చెప్పాను. ఆమె మా ఆదిమామయ్యకు చెప్పింది. ఆయన కోపాద్రిక్తుడై వెంటనే - ఆ హెడ్ మాస్టరు ఇంటికి వెళ్లి కేకలు వేసి “ఇంకోసారి ఇలా చేశావంటే - బాగోత్ర! ఈ ఊళ్లో వుండవద్దు” అని వార్నింగ్ ఇచ్చి వచ్చాడు.

తండ్రిలేని పిల్లవాణ్ణిగా - అందుకని - నన్ను ఇంట్లో అందరూ చాలా గౌరవంగా చూసేవారు!

మా సీతయ్య మామయ్య (మూడో మేనమామ - సీతారామరాజుగారు) మా బాలు పోయినప్పుడే పోయారు. ఆయనను నేను చూసిన జ్ఞాపకం లేదు! ఆయనకు ఒక కొడుకుండేవాడు! కోటేశ్వరరాజు! నాకంటే - ఏడాది చిన్నవాడు. మా సీతయ్య మామయ్య భార్య - పెద్దరంగమ్మత్త. నాకూ తన కొడిక్కి తల దువ్వి బొట్టు పెట్టి స్కూలుకు పంపేది. ఆమె పుట్టిల్లు - నరసన్నపాలెం!

నేను పెద్దవాణ్ణి - సినిమాలలో చేరిన తరువాత గూడ ఎప్పుడయినా ముత్యాలంపాడు వస్తే నేను వచ్చానని తెలిసి నన్ను చూడడానికి ప్రత్యేకంగా వచ్చేది - మా పెద్దరంగమ్మత్త!

అమెని పెద్దరంగమ్మని ఎందుకనే వారంటే మా మామయ్య (నాలుగో మేనమామ) భార్య పేరు గూడ - రంగమ్మ! అమెని చిన్నరంగమ్మ అనేవారు.

నేను రెండో క్లాస్ మూడో క్లాస్ చదివేటప్పుడు మాకుటుంబం కోసం మా తాతయ్య గారి స్థలంలోనే చావిళ్ల దగ్గర మార్కెట్ యిల్లు కట్టించి పెట్టారు. ఇటుకలతో గోడలు కట్టి పైన పూరి కప్పు, రెండు నిటూళ్ల ఇల్లు!

నేను - మా అమ్మ - అక్కయ్య ఆ యింట్లో వుండేవాళ్లం. మా తామ్మ మటుకు - తన పుట్టింట్లో అంటే మా తాతయ్య గారి ఇంట్లోనే వుండేది అప్పుడు మా తాతయ్య-అమ్మమ్మ ఉండేవాళ్ళు!

మా యిల్లు కట్టక ముందు నేను మా తాతయ్యగారి ఇంట్లో వున్నప్పుడు - సాయింత్రం-పొద్దు గూడే ముందు ఇంటిముందు నులకమంచం 'చెల్లకల' వేసుకుని పండుకునేది మా అమ్మమ్మ. ఆడవాళ్ళు నిలుపు మంచాలమీద ఇంటిముందు పండుకునేవాళ్ళు కాదు మగవాళ్ళు అటాయిటూ తిరుగుతుంటారని! మా తాతయ్యగారిది - పెంకుటిల్లు! మండువాలేగిలి! ఆమె పేరు లక్ష్మీదేవమ్మ! నన్ను పక్కలో పండుకోబెట్టుకుని - కథలు చెప్పేది. ఆమెపిమ్మదూ వక్కపాడి నములుతూండేది మాతాతయ్యలాగే. ఆమెకుగూడ ఉబ్బసం ఉండేది వైద్యుడి సలహా మేరకు రోజూ-తెల్లవారు ఝామున లేచి ఎవరూ చూడకుండా గదిలో కూర్చుని ఒక చుట్టకాల్చేది ఉబ్బసానికి మందెదట-చుట్ట!

ఆమెకి ఒకసారి-పిప్పినన్ను అయింది అప్పటికీ కొన్ని పళ్ళు ఊడిపోయినై బెజవాడ దగ్గర్లో - గొల్లపూడి అనేపూరు వుంది-అక్కడో పిప్పి పన్నుకి ఎవరో వైద్యుడు పసరుపోసేవారు అందుకొసం-మా అమ్మమ్మ-గుర్రపు బండిలో గొల్లపూడి వెళ్లేది తెల్లవారుఝామునే బయలుదేరి! అప్పుడు మా తాతయ్యగారికి సాంతగుర్రపు బండివుండేది!

అన్నట్టు చెప్పడం మరిచాను! మాతాతగారి జాయింటు కుటుంబానికి - కలప వ్యాపారం వుండేది ఇప్పుడు నత్యనారాయణపురంలో సీతన్న పేట రైలుగేటుకు తూర్పున ఏలూరు కాలవఒడ్డున నాలుగు కలప అడితీలు ఉండేవి. అందులో ఒకటి మామేనమామలది దానిని మా అదిమామయ్య - రామామయ్య నడుపుతూండేవారు అంతకుముందు - మా రామామయ్య బెజవాడ పెద్దబజారులో ఖద్దరుకొట్టు పెట్టాడు. మా మేనమామలందరిలో మా రామామయ్యకు - గాంధీగారి ఉద్యమం ఖద్దరు ప్రచారం వగైరాలలో ప్రమేయం వుండేది

కలప అడితీలో (1920లలోనే ప్రారంభించారనుకుంటూ) మొదట్లో మా రామామయ్య-సేల్సమన్ ఎక్కవుంటుంటూ గూడ! ఆయన దస్తూరితో రాసిన అక్కెంటు బుక్కు - యిస్ కంటాక్సు ముద్రలతో సహా ఒకటి నా దగ్గర యిప్పటికీ వుంది!

"ఉప్పలపాటి రామరాజు అండ్ సన్స్ కలప వ్యాపారం" అని లెటర్ హెడ్లు ఉండేవి మా తాతయ్య పేరు గూడ రామరాజే! కనక జాయింటు కుటుంబానికే వ్యాపారం గూడ

1927 ప్రాంతంలో నా పేర కలప అడితీల దగ్గర వెయ్యి గజాల స్థలం కొన్నారు. అప్పుడు నేను మైనర్ని మా భూముల మీద వచ్చే ఆదాయం - అడితీ లెక్కలలో జమచేసి మా యింటికి కావలసిన సొమ్ము - ఖర్చు రాసి - మా అమ్మకి యిస్తుండేవారు.

అలా నా స్థలం కొన్నట్టు ఆ అక్కెంటు బుక్కులో రాసివుంది మా రామామయ్య స్వదస్తూరితో! తరువాత వ్యాపారం పెరిగాక ఒక గుమాస్తాని పెట్టారు. ముత్యాలంపాడు బెజవాడ మునిసిపల్ లిమిటెడ్ పక్కనే వుండేది ఇప్పుడు సిమెంటు ప్లాంట్ దగ్గర బ్రిడ్జి వుండే అక్కడ వుండేది మునిసిపల్ లిమిటెడ్!

ఏలూరు కాలవ - ఊరి పక్కనే ఉన్నా - ముత్యాలంపాడుకి మాగాణి వ్యవసాయం ఉండేది కాదు! ముత్యాలంపాడు రైతులకి (మూడుపంతులు రాజుల కుటుంబాలు-మిగతావాళ్ళ-గొల్లలు చాకలి తెగల కులాలవాళ్ళ) భూములు-ఏలూరు కాలవకి అవతల కాలవకు ఉత్తరం వైపు ఉండేవి కాలవ కంటే - భూములు మెరకగ ఉండడం

వల్ల - నీరు పోరేడికాదు. అందువల్ల అంతా మెట్ల వ్యవసాయమే! సైగా, బుడమేరు ముంపు! రాత్రికి రాత్రి వరదవస్తే-పొలాల్లో- నాగళ్లు కొట్టుకు పోయేవి!

పశువులు మేతకి కాలువదాటి పోవలసిందే! 'బీటిమేత - ఏటియీతకి సరిపోయిందని' సామెత!

పశువులు - కాలువ ఈది పోవాలి! రావాలి! మనుషులు దాటడానికి - కాలవ మీద 'బల్లకట్టు' ఉండేది! బల్లకట్టు మీద పల్లెకారి ఉండేవారు. అతని పేరు వెంకటస్వామి! అతనికి రైతులు-ఏటా-ధాన్యం కొలచేవారు!

అన్నీ మెట్లపైలే! జొన్న, కంది, శనగ, ఉలవ, మిరప వగైరా నల్లవడ్లు మెట్లపైరు! వడ్లునల్లగానూ - అందులో బీయ్యం ఎర్రగానూ వుండేవి వాటిని 'జలం వడ్లు' అనేవారు ఎక్కువ మంది ఆ బీయ్యమే వండుకు తినేవారు. చాలా పుష్టిగల ఆహారం!

ఆవులు - గేదెలు - ఎద్దులు సాయంత్రం కాలవ ఈది ఇళ్లకు వచ్చేవి కాలువదాటి నేరుగా యిళ్లకు వచ్చేవి. పశువుల కాపర్లు పడవదాటి తరువాత వచ్చినా గేదెలు ఆవులు - తమతమ యిళ్లకు చేరుకునేవి!

మా తాతయ్య గారి ఇంటి ముందే కట్టేసే వాళ్లు రెండుపాడిగేదెల్ని!

నేరుగా ఇంటికి వచ్చి - 'కుడితి' తాగేవి! ఇంటి ముందు - మా అమ్మమ్మ నులకమంచం 'వెల్లికిల' వేసుకుని పండుకునేదని చెప్పానే - ఆలా వెల్లికిల వేస్తే నులకనేలకి తగుల్తుంది అందుకని - మంచం కోళ్లకింద రాతి దిమ్మలు పెట్టేవాళ్లు - మంచం నులకనేలకి తగలకుండా!

మా కోసం కట్టిన కొత్తయింటి పక్కనే ఎడ్లదావిడి ఆవుల దావిడి ఉండేవి. సాయంత్రం పూట - ఉలవగుగిళ్లు పెరుతుండేవాళ్లు ఎద్దులకి

ఆవులు గేదెలు 'కట్టడం' - 'యీనడం' అనే పదాలు - యీకాలపు పట్టణాలలో పుట్టి పెరిగినవాళ్లకి అర్థం కావు!

అంటోతులు, ఆవుల్ని, దున్నపోతులు, గేదెల్ని 'దాడటం' అంటే - 'cross' చేయడమన్నమాట! ఆవుకట్టడం అంటే pregnant అన్నమాట! యీనడం అంటే Delivery !

ఆవుకి గాని గేదెకి కాని - కట్టునిలవలేదు అంటే 'అబార్షన్' అయిందన్న మాట!

ఆవుడు - ఊళ్లో ఎలక్ట్రిసిటీ లేదుగదా! ఆవు రాత్రి పూట దావిల్లో యీనుతుంటే లాంతరు పెట్టుకుని - పాలేరుతో పాటు - నేనూ - మా అమ్మమ్మ కూర్చునేవాళ్లం!

పెయ్యదూడ పుడుతుందా? కొడెదూడ పుడుతుందా? అని నేనూ - మా అమ్మమ్మ పంచెం వేసుకునేవాళ్లం!

ఆలా మా అమ్మమ్మ నాకు 5 రూపాయలు బాకీ పడింది బాకీ చెల్లించకుండానే వెళ్లిపోయింది

మా అమ్మమ్మ బాగా 'భారీ'మనిషి మంచి ధాయ! మా తాతయ్య పాట్టి!

మా పెద్దమామాయ్యకి - రాంమామాయ్యకి - తల్లి పోలికలు వచ్చినై. భారీ మనుషులు. 6 అడుగుల ఎత్తు!

అదిమామాయ్య - బుల్లిమామాయ్య (చిన్న మామ) మామూలు ఎత్తు మనుషులు! మరీ పాట్టికాదూ!

ఆవులు - గేదెలు యీనిన దృశ్యాలు - బహుచిత్రంగా ఉండేవి.

అవు 'మడి' నుంచి - దూడ బయటికి రావడం యీ తరం వాళ్లు ఎంతమంది చూచి వుంటారు!

దూడ కిందపడగానే - దాని ఒంటినిండా - మురుగు! తడి! తల్లి ఆవు దూడ ఒంటిమీద తడినంతా - గబగబ నాలుకతో నాకేసింది!

కొన్ని ఆవులు, గేదెలు యీనగానే మనుషుల్ని దగ్గరికి రానిచ్చేవిగావు తన బిడ్డను ఏమిచేస్తారోనని భయం! బిడ్డకు రక్షణగా బునలు కొట్టేవి

పాలేరు దూడను ఎత్తి దాని మూతిన ఆవు పాదుగు దగ్గరపెడితే దూడ క్రమంగా పాలు తాగడం నేర్చుకునేది ఆవులూ, గేదెలే కాదు! పశుపక్ష్యాదులన్నీ తమ బిడ్డలకు రక్షణ కోసం ఎలా భ్రవర్తిస్తాయో స్పష్టమైచితిరి! స్పష్టలో ఒక రహస్యం వుంది! పశువులుగాని, పక్షులుగాని చివరికి శ్రూర మృగాలు గూడ కన్నబిడ్డని అవి పెద్దవయ్యేదాకా ఎంత ప్రేమగా పెంచుతాయో వాటికి ఏ అపాయం రాకుండా రక్షిస్తాయో! కాపాడదానికి ఎంతైనా తెగిస్తాయో!

కోడిని చూశారా! కోడి పెట్ట పెల్లల్ని పెడుతుంది ఆరు బయట - పిల్లల్ని వెంట వేసుకుని చెత్తబిళ్ళలమీద కాలాకో చెత్తను విడదీసి పెల్లలకి మేపుతుంది పైన, గద్దతిరుగుతున్న దనుకోండి వెంటనే 'కోకా' అని అరిచి గెలపెట్టి పెల్లల్ని రెక్కలకింద దాచేసుకుంటుంది.

కుక్కల్ని చూడండి. కుక్కలు పెల్లల్ని పెడితూ మనుషుల్ని దగ్గరికి రానివ్వవు! పైనబడి కరుస్తాయి! పండులు గూడ! పెల్లల పంది దగ్గరకు పొండి ! వెంటబడి తరుముతుంది.

పశుపక్ష్యాదులు శ్రూరమృగాలు టి.వి దానెల్సలో చూపిస్తారు - మొనశ్లతోసహా!

తల్లులు, పిల్లలు పెద్దవి అయ్యేదాకా ఎంత ప్రేమగా రక్షణ కల్పించి పెంచి పోషిస్తాయో!

పశుపక్ష్యాదులు, మానవులతో సహా బిడ్డల మీద తల్లులకు అప్రేమ ఉన్నంతవరకు ఈ సృష్టి ఆగదండీ!

ఆ ప్రేమ నశించినప్పుడు యీ సృష్టి ఆగిపోతుంది పిచ్చుకలు చూడండి! గూళ్లు కట్టుకుని, అందులో గుడ్లు పెట్టి పొదిగి పిల్లల్నికని - వాటికి తిండి పెట్టాలి గదా! తల్లిపిచ్చుక తనుతని గూటికి వచ్చి తను తిన్న ఆహారాన్ని మళ్ళీ బయటికి తెచ్చి పెల్లల నోట్ పెడుతుంది వాటికి రెక్కలు వచ్చే దాకా కాపాడి పెంచుతుంది

అది తల్లి ప్రేమా? బాధ్యతా? పిచ్చుకకి ఎవరు నేర్పారు! దేవుడిపై నమ్మకంమున్న వాళ్లు దేవుడికి ఆపాదిస్తారు! ఆ నమ్మకం లేనివాళ్లు 'సృష్టి' అంటారు.

పశుపక్ష్యాదులే కాదు, మనుషుల్లో గూడ! నా విషయమే తీసుకోండి. నాకు ఊహ గూడ రాని వయసులో నా తండ్రిగాని పోయారు. నన్ను - మాఅమ్మ - మా తామ్మ పెంచారు! ఎంతో గౌరవంగా ప్రాణంతో సమానంగా పెంచారు. వాళ్లు నాపై చూపిన ప్రేమానురాగాలను వెలకట్టగలమా! మా అమ్మ అంటే - కన్నతల్లి! మా తామ్మ! చెప్పాను గా! నేను అమెకు వరపుత్రుణ్ణి! మా అమ్మ తామ్మల్ని తల్లుకుంటే నావళ్లు జలదరిస్తుంది.

నా చిన్నతనంలో ముత్యాంలపాడులో మా తాతయ్యగారి యింటో వుండగానే అంటే మాకువేరే యిల్లు కట్టకముందే నాకు ఒకసారి జ్వరం వచ్చింది బహుశా అది చైపాయిడ్ జ్వరం అయివుంటుంది. 15-20 రోజులకి గాని తగ్గలేదు అప్పుడు ఆయర్వేద వైద్యమే! సత్యనారాయణపురంలో సుబ్బయ్యగారని ఆయర్వేద వైద్యులుండేవారు. ఇప్పుడు సత్యనారాయణపురంలో మాజీ మునిసిపల్ కౌన్సిలర్ సీరిపురపు కోటేశ్వరరావు అని ఉన్నాడు. నాకు బాగా

పైందు, అతని అన్నగారు సుబ్బయ్యగారు. కోటిశ్వరరావు వెంకటరమయ్యగారికి పెంపుడు వెళ్ళాడనుకుంటాను అ సుబ్బయ్యగారే ముత్యాలంపాడు ఊరంతటికీ వైద్యుడు! అప్పుడు నాకు 'తలచివ్వి' పట్టువేశాడు అంటే నడినెత్తిన వెంట్రుకలు ఒకటి రెండు అంగుళాల వెడల్పున గుర్రంగా కత్తిరించి ఒక ఆయుర్వేద మందుతో పట్టివేసేవారు అది జ్వరం తగ్గిన తరువాత గాని తీసేసే వారుగాదు!

అలా జ్వరం తగ్గిన తరువాత పథ్యం పెడతారు! నాకు యిప్పటికీ బాగా జ్ఞాపకం! పథ్యం పెట్టడం అంటే కడుపునిండా భోజనం పెట్టరు. ధనియాల కారంతో కొద్దిగా నెయ్యివేసి పెడతారు! అదీ కడుపు నిండా పెట్టరు! పన్నులతో కాటిన కడుపుకీ - ఆకలిగదూ! ఆ ధనియాలకారంతో ఆన్నం - అమ్మతంలా వుండేది!

కొద్దిగా పెడితే "యింకాస్త పెట్టమ్మా" అని మా అమ్మని దీనంగా ఆడిగేవాణ్ణి! అప్పుడు మా అమ్మ మొఖంలో expression యిప్పటికీ జ్ఞాపకం! జాలిగా యింకొందెంపెట్టేది

మరో చిక్కు ఏమిటంటే అన్నం తిన్న తరువాత వెంటనే నిద్రపోగూడదు! కాని నిద్ర వస్తుంది. నిద్ర పోతే మళ్ళీ జ్వరం వస్తుందని - మా అమ్మ నన్ను ఎత్తుకుని అటూఇటూ తిప్పి నన్ను నిద్రపోనివ్వకుండా వుండడానికి నానా తిప్పలు పడేది ఆ నెలరోజులు మా అమ్మ, తామ్మ, మా అమ్మమ్మ నా మీద చూపిన ప్రేమ అనండి - ఏమైన అనండి మరిచిపోకలనా?

కాని - విచిత్రమేమంటే అంత ప్రాణనమానంగా పెంచిన తల్లితో పిల్లలు పెద్దయిన తరువాత ముఖ్యంగా పెళ్లి అయిన తరువాత ఏవో కారణాలవల్ల అభిప్రాయ భేదాలు, తగాదాలు రావడం వల్ల తల్లి, బిడ్డలు వేరు కావడం, దూరం కావడం చాలా మంది విషయంలో జరుగుతుంటుంది

ఇంగ్లీషులో ఒక నానుడి వుంది.

"A son is a son until he gets his wife.

A daughter is a daughter for life!"

పశుపక్ష్యాదులకు యీ problem లేదను కుంటాను! పశువుల దూడలు - పక్షుల పిల్లలు పెరిగిన తరువాత వాటి దోవన అవిపోతాయి అవు, పక్షి మానవుల్లాగ దూరమై పిల్లలకోసం బాధపడవను కుంటాను!

కొడుక్కి, పెళ్లి అయిన తరువాత అతని loyalty divide అవుతుంది. భార్యని చూచుకోవసిన బాధ్యత భర్తదీగదా! ప్రేమ సంగతి అలా ఉండండి! బాధ్యత భర్తదేగదా!

మరి, భార్యకీ, తల్లికీ అభిప్రాయభేదాలు తగాదాలు వస్తే కొడుకు అటో యిటో dicide చేసుకోవాలి మరి:-

Practical గా ఏం జరుగుతుందంటే తల్లి తన దగ్గర లేకుండా - బ్రతకడానికి అవకాశం ఉందిగాని - భార్యని దూరంగా ఉంచడానికి వీలులేదుగదా! కాబట్టి - ఇష్టం ఉన్నా లేకపోయినా తల్లి మీద ఎంత ప్రేమవున్నా - కాపురం నిలబెట్టుకోవాలిగనక - ఇప్పుడంటే విదాకులు వగైరాలు వచ్చినాయి గాని పూర్వం రోజుల్లో అటు తల్లి మీద ప్రేమ ఉన్నా తల్లిని వేరేవుంచి భార్యతో కాపురం చేయవలసిన పరిస్థితు ఎర్పడేవి.

అందుకే అన్నారు - A son is a son until he gets his wife. కొడలు వచ్చే వరకే - నీకు వాడు కొడుకు! ఆ తరువాత - అత్తాకోడల్లు మధ్య తగాదాలు వస్తే, కొడుక్కి, చిక్కు! ఎవర్ని దగ్గర ఉంచుకోవాలి? ఎవర్ని దూరంగా ఉంచాలి?

కూతురు విషయంలో మామూలుగా అల్లుడు అభ్యంతర పెట్టకపోతే కూతురు తల్లిని దగ్గరకు తీసుకుంటుంది. యిది మన సమాజ పరిస్థితి!

విదేశాల్లో అయితే అమెరికా లాంటి దేశంలో కొడుక్కి 14 16 ఏళ్లు రాగానే పెళ్లి పెటాకుల సంగతి వాడికే వదిలేసి బయటికి పంపించేస్తారు. పక్షులకి రెక్కలు రాగానే ఎగిరిపోయినట్లు!

చదువు

నేను ముత్యాలంపాడు ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో చదివేటప్పుడు నాకు ఫిట్స్ వచ్చినయ్! మూర్ఖులు! మూర్ఖు అంటే, స్వహా వుండేది. ఎదం చేతి వేళ్లు - కొంకర్లు పోయేవి. అదేగుర్తు. ఎదం చేయి వణికిపోయేది! కాని, ఎదం చెయ్యి చచ్చు వడేది. పట్టు యిచ్చేదికాదు!

ముందు - అమృతాంజనంతో చేతికి మర్దన చేయడం యింకా ఏదో ఆయుర్వేద వైద్యులు చేశారు గాని -

అప్పుడు - మా నాలుగో మేనమామ - మా రాంమామయ్యకి ప్రకృతి వైద్యంలో ప్రవేశం వుండేది. ఆయన మరి ఎందుకు చేశాడో తెలీదు - తొట్టి స్నానం - ప్రకృతి వైద్యం చేశాడు.

ప్రకృతివైద్యానికి - ఆద్యుడు - జర్మనీలో 'కూనే' అని ఒక డాక్టరు!

సత్యవారయణపురంలో గంధం కృష్ణారావుగారని ఒకాయన ఉండేవాడు. సరిగా సిమెంటు ప్యాక్షరీకి కాలవ ఇవతల ఎదురు వీధి, బ్రహ్మయ్య పంతులు వీధిలో వుండేవాడు ఆయన 'లా' కాలేజీలో చదువుతుండగా - టి.బి. వచ్చిందట! టి.బి. అంటే క్షయ!

క్షయ అంటే ఆరోజుల్లో నయం కాదనే! ఆందువల్ల ఆయన జర్మనీ వెళ్లి 'కూనే' వైద్యం చేయించుకున్నాడు! ప్రకృతి వైద్యంలో ముఖ్యమైనది - తొట్టిస్నానం! ఆయనకు క్షయ నయమైంది ఇండియాకు వచ్చి ఆయన ప్రకృతి వైద్యం ప్రారంభించాడు. ఆయన దగ్గర మా రాంమామయ్య ఎందుకు చేయించుకున్నాడో తెలియదు - ప్రకృతి వైద్యం చేయించుకున్నాడు.

ఆ పరిచయంతో కృష్ణారావుగారిని తీసుకువచ్చి నా మూర్ఖులకు ప్రకృతి వైద్యం ప్రారంభించారు తొట్టి వైద్యం ముఖ్యం! తొట్టి వైద్యం అంటే కోడిగుడ్డు ఆకారంలో చీనారోకు తొట్లు వుండేవి! దానిలో సగానికి నీళ్లు పోసి - మధ్యలో చిన్న పీట వేసి ఆ పీట మీద కూర్చుని కాళ్లు బయటికి పెట్టాలి! అంటే కింద తొడల దగ్గర నుంచి రామ్మల వరకు నీళ్లలో ఉండేదన్న మాట! అప్పుడు తడిగుడ్డతో పొత్తికడుపు మీద మెల్లగా రుద్దడం! అలా 10నిముషాలు 15 నిముషాలు! నాకు బాగా గుర్తు! అప్పటికి - మేము కొత్త ఇంట్లో వుంటున్నాం! కాని, తొట్టిస్నానం కోసం మాత్రం మా తాతయ్యగారి యింటివెనక దొడ్లో తడికలు అడ్డం కట్టి లోపల తొట్టి వుండేది. దిగ్గచెన్ గడియారం కొనిపెట్టారు. దాన్ని ఎదురుగా పెట్టుకుని - ద్విం చూస్తూ తొట్టి స్నానం చేసేవాళ్ళే.

ఆహారం చప్పిడి కూరలు! కారం లేకుండా! అన్ని కాయగూరలు తినవచ్చు. బంగాళా దుంపలతో సహా!

మూర్ఖులు పూర్తిగా తగ్గిపోయినై. మళ్ళీ జీవితంలో ఎప్పుడూ రాలేదు!

నా వయసు విషయం చెప్పాలి! నేను పుట్టిన తేదీ ఎవరికీ తెలియదు. ఆరోజుల్లో రాసి పెట్టుకునే అలవాటు లేదు మాకుటుంబాల్లో.

స్కూల్లో చేరినప్పుడు పుట్టిన తేదీ అప్లికేషన్లో రాయాలి గదా! ఆప్పుడు మా అమ్మ ఒక కొండగుర్తు చెప్పింది "నువ్వు గోదావరి పుష్కరాలుకు పుట్టావురా" అన్నది గోదావరి పుష్కరాలు లెక్కవేస్తే 1920 అని తేలింది పుష్కరాలు సామాన్యంగా ఎప్పుడు వస్తాయి వర్షాకాలం ప్రారంభంలో అంటే జూన్, జూలై మాసాల్లో! కాబట్టి జూలై 15 తేదీ!

1920 జూలై-15 వతేదీ అని అప్పుడు స్కూలు రికార్డుల్లో రాశాను.

నేను బెజవాడ హిందూస్కూలులో - స్కూలు సైనల్ చదివుటప్పుడు స్కూలువాళ్లు పుట్టిన తేదీలు అవసరమైతే మార్పుకునే వీలు కల్పించారు.

ఎందుకంటే స్కూలు సైనల్ పర్లీక్ పరీక్షల సమయానికి విద్యార్థికి 16 సంవత్సరాలు నిండాలి అని ఒక రూల్ వుండేది.

1936 మార్చి నెలలో స్కూలు సైనల్ పరీక్షలు నాకు 1936 జూలై 15కి గాని 16 ఏళ్లు నిండవు!

అందువల్ల పరీక్షనాటికి వయసు చాలదు అని object చేస్తారనే భయంతో నెలలెం ఖర్చుం - ఒక ఏడాది ఎక్కువ వేస్తే ఏం పొయింది అని నేను యింట్లో చెప్పకుండానే జూలై-15 1919 అని ఒక ఏడాది ఎక్కువవేశాను!

అందుకే యిప్పుడు Pass port వగైరాలలో నా పుట్టినతేదీ school final certificate ప్రకారం 1919-జూలై-15 అని వుంటుంది.

నేను మా తాతయ్యగారి ఇంట్లో ఉండగానే ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో చేరానని చెప్పానుగదా!

సాయంత్రం స్కూలు బయట అందర్నీ నిల్పబెట్టి ఎక్కిాలు ఆవుజెప్పుకునేవాళ్లు! రెండు రెళ్లు నాలుగు - మూడు రెళ్లు ఆరు యిలా ప్రతి ఎక్కం ఇరవై వరకూ ఆవుజెప్పేవాళ్లం - ఇప్పుడు calculators వచ్చినాయిగా! ఇక ఎక్కిాలు అవసరం ఉండదేమో!

అప్పుడు దక్షిణమూర్తిగారని హెడ్ మాస్టరుగా వచ్చారు ఆయనకు స్నోట్స్ అంటే ఇష్టం! సాయంత్రం స్కూలు వేళ ఆయిపోయిన తరువాత స్కూలు ముందు పైదానం వుండేది. ఆటలు ఆడించేవారు. చెడుగుడు వగైరాలు! బస్సులు తీయించేవారు! పోటీలు పెట్టి బహుమతులు యిచ్చేవారు. బహుమతులంటే, పెన్సిల్లు, రబ్బరు లాంటివి.

ఒకసారి బస్సులలో అంటే గుంజీళ్లు పన్నెప్రయిజ్ కొట్టేయాలని - నేను అందరికంటే ఎక్కువ బస్సులు తీసి ఫస్టు ప్రైజ్ గెల్చుకున్నాను! కాని, నడిస్తే పడిపోయేటంత strain అయింది ఇంటికి వెళితే మా అమ్మ కాళ్లకు నూనె రాసి మర్దన చేసి వేడి నీళ్ల స్నానం చేయిస్తే రెండు మూడు రోజులకి గాని మామూలు స్థితికి రాలేదు

మేము కొత్త ఇంట్లోకి వచ్చిన తరువాత కప్పగంతుల వెంకయ్యగారని ఒక మేస్టరు వచ్చారు. భార్య పోయిందేమో ఒక్కరే స్కూల్లోనే ఒక పక్క వంట చేసుకుని ఉండేవారు ఆయనకి కాఫీ అలవాటు. పొద్దున్నే మా అమ్మ నాతో ఆయనకి పాలు పంపించేది. ఆయన కాఫీ కాచుకొని - నాకు గూడ కాఫీ యిచ్చేవారు.

ఉప్పలపాటి రామరాజు (నాలుగో మామయ్య)

ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో నాలుగోక్లాసు వరకే ఉండేది! అంతటితో చాలామంది కుర్రాళ్లు చదువుమానేసేవాళ్లు ఎందుకంటే 5వ క్లాసు చదవాలంటే బెజవాడ రావాలి! బెజవాడలో ఆప్పుడు రెండు హైస్కూళ్లు ఉండేవి. హిందూ హైస్కూలు, మునిసిపల్ హైస్కూలు. పాత బస్టోల్ రైల్వేస్టేషన్ అవతల ఉండేది. ఆ రెంటికీ గవర్నరుపేటలో బ్రాంచీలు ఉండేవి.

కానీ - పిల్లల్ని అంతదూరం పంపాలంటే తల్లిదండ్రులు ఇష్టపడేవాళ్లు గాదు. పైగా పిల్లల్ని చదివించాలని పట్టుదల గూడ ఉండేది కాదు!

ఎలిమెంటరీ స్కూలు చదువు అయిపోగానే నన్ను గవర్నరుపేట స్కూలుకి పంపడానికి దూరమని ఇష్టపడక నా వయసు గూడ 8-9 ఏళ్లు! అందుకని మా రాంమామయ్య ---

ఇక్కడ మరో విషయం చెప్పాలి! నా చదువుకి ముఖ్య కారకుడు - మా రాంమామయ్య. అంటే నాలుగో మామయ్య.

ఎందుకంటే మా పెద్దమామయ్య సుబ్బరాజుగారు అంటే నా ఆస్తి విభాగాలు చేయించి నా ఆస్తి పాస్తులన్నీ ఆజమాయిషీ చేయిస్తూన్న ఆయన - ఆప్పుడు ముత్యాలంపాడులో ఉండేవాడు కాదు! ఆయన నరసన్నపాలెం అత్తవారింటకి ఇల్లరికం వెళ్లాడు. నరసన్నపాలెం నిజానికి రికార్డుల్లో ఆ ఊరి పేరు సీతారాంపురం! దాని పక్కనే నరసన్నపాలెం అని చిన్నగ్రామం ఉండేది. రెండూ దాదాపు కలిసే ఉండేవి. దీన్ని రాజుగారి నరసన్నపాలెం అని గూడ అనేవాళ్లు. కారణం ఆస్తిపరులు అందరూ రాజులే.

పోస్టల్ అడ్రసు “సీతారాంపురం”! కానుమోలు హనుమాన్ జంక్షన్ నుంచి - గుడివాడ వెళ్లేరోడ్డులో ఉండేది నరసన్నపాలెం హనుమాన్ జంక్షన్ కు దగ్గరగా ఒకమైలు దూరంలో వుండేది.

అప్పుడు - హనుమాన్ జంక్షన్ ను ఒట్టి జంక్షన్ అని మాత్రమే అనేవాళ్లు ఆ తరువాత చాలా సంవత్సరాలకి ఉయ్యూరు రాజాగారు - అక్కడ హనుమాన్ విగ్రహం పెట్టిస్తే అప్పటి నుంచి హనుమాన్ జంక్షన్ అనే పేరు వచ్చింది మా పెద్దమామయ్య - నరసన్నపాలెం అత్తవారింటికి ఇల్లరికం వెళ్లాడని చెప్పాడని! ఆయన బాధ్య ఆమె తల్లిదండ్రులకి ఒక్కతే కూతురు అందుకని ఆమె తండ్రి పోయిన తరువాత ఆస్తి మేనేజ్మెంటుకు అల్లుడు ఇల్లరికం వెళ్లాడన్నమాట!

అందువల్ల ముత్యాలంపాడులో నా చదువు సంద్యలన్నీ మా నాలుగో మామయ్య రాంమామయ్య చూస్తుండేవాడు! మా రెండో మామయ్య ఆదిమామయ్య ఏదో వ్యాపారాల్లో తిరుగుతుండేవాడు. ఏంచేస్తుండేవాడో - బాగా జ్ఞాపకం లేదు!

మొత్తం మీద నా చదువు బాధ్యత రాంమామయ్యదే! నాకింకా చిన్నతనం గనక - గవర్నరుపేట పంపడం ఇష్టంలేక మా రాంమామయ్య సత్యనారాయణపురంలో మా కలవ అడితీ పక్కనే శేషగిరిరావు గారిని - ఒకాయన ఉండేవాడు. ఆయన బ్రెయినింగ్ స్కూల్లో టీచరు నన్ను ఆయన దగ్గర ట్యూషన్ కి ఏర్పాటు చేశాడు మా మామయ్య

ఆ శేషగిరిరావుగారు అద్దెకున్న ఇల్లు ముందే నేను 1941లో ఇల్లు కట్టాను ఆ స్థలం నాపేర 1927 ప్రాంతంలో మా మేనమామలు కొన్నారు. సీతన్నపేట రైలుగేటు దాటిన తరువాత సత్యనారాయణపురంలో అంటే కాలవ ఒడ్డున ఇప్పుడు నీళ్ల టాంకు వుంది! ఆటోటులో అంటే కాలవ ఒడ్డున నాలుగు కలవ అడితీలు ఉండేవి. అందులో ఒకటి మా తాతయ్యగారిది. అని యిదివరకే చెప్పాను గదా!

శేషగిరిరావుగారు - 10 గంటలకి స్కూలుకి వెళ్లాలిగదా! నేను 8 గంటలకి వెళ్లితే - ఒక గంటలో, గంటన్నరలో ట్యూషన్ చెప్పేవాడు.

ఇంగ్లీషులో ‘ఏట్స్ రీడర్’ (Yates Reader) అని వుండేది దానితో ప్రారంభించాడు ఆయన!

కాని - ఆయన స్కూల్లో ఉద్యోగం చేస్తున్నందువల్ల నాకు ఉదయం గంటకంటే - ఎక్కువసేపు ట్యూషన్ చెప్పడానికి వీలయ్యేదిగాదు అందుకని - ఆయన దగ్గర మాస్పించి మా మామయ్య నన్ను ఆ ఏదీ చివరనే మరో ప్రయివేటు స్కూలులో చేర్చాడు. అది ఒక మామిడి తోట! చుట్టూ ప్రచారం గోడ వుండేది. లోపల చిన్నయిల్లు! అది ఎవరో ఒక కోటిశ్వర శర్మగారిదని గుర్తు! ఆ తోటలోని ఇంట్లో అద్దెకుంటూ మరొక పాక వేసి ఆపాకలో ఒక స్కూలు పెట్టాడోకాయన. ఆయన పేరు గొల్లపూడి వెంకటేశ్వర్లుగారు. అక్కడ నేను చదువుకున్నప్పటి క్లాస్ మేట్స్ లో - మల్లాది సూర్యనారాయణ అని ఒకతనుండేవాడు అతను తరువాత గొప్ప నటుడైనాడు బాగా పాడేవాడు హరిశ్చంద్రుడుగా చాలా పేరు సంపాదించాడు ఏదో ఒక సందర్భంలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు అతని నటనను ఎంతో మెచ్చుకున్నాడు - ఒక సభలో ఉపన్యసిస్తూ.

ఆ స్కూల్లో ఇంకొక చెప్పుకోదగిన సహాధ్యాయి ఎవరంటే నా మొదటి సినిమా “పెద్దమనుషులు”కు సంగీత దర్శకుడు - ఓగిరాల రామచంద్రరావుగారు - ఆయన తమ్ముడు కృష్ణమూర్తి అని అతను నా సహాధ్యాయి! రామచంద్రరావుగారి చెల్లెలు పాపం చిన్నప్పుడే పెళ్లి చేస్తే భర్త పోయాడు ఆమె కూడా మాతో చదివింది.

అక్కడ కొన్నాళ్లు చదివిన తరువాత అంటే కెనడాను అయిపోయిన తరువాత-

ముత్యాలంపాడులోనే మా రాంమామయ్య ఇంకా కొందరు ఊళ్లో పెద్దలు కలిసి - ఒక భవేటు స్కూలు స్థాపించారు. దానికి లక్కరాజు శంకరాపుగారనే ఆయన టీచరు ఆయన మీద ఒక పక్కకు పెట్టి నడిచేవాడు

స్కూలు ఎక్కడంటే మా కొత్త ఇంటికి పక్కనే వలివర్తి కృష్ణంరాజుగారి యిల్లు! పెద్దా దాబా - పెంకుటిల్లు! ఆ ఇంటికి ఉత్తరం వైపు వరండాలో స్కూలు! దాదాపు పదిమంది విద్యార్థులు ఉండేవాళ్లు. నా కంటే ఒక క్లాసు సీనియర్లు - తిరుమలరాజు సత్యనారాయణరాజు 'సత్యం' అనేవాళ్లం - తిరుమలరాజు సుబ్బరాజు 'సుబ్బులు' అనే వాళ్లం! మిగతావాళ్లు - నా కంటే చిన్నవాళ్లు.

వలివర్తి కృష్ణంరాజుగారి మనవడు రాంమూర్తి అతనికి నత్తి! నత్తి రాంమూర్తి అనేవాళ్లం!

ముత్యాలంపాడు మోఖాసా గ్రామం ఆ ఊరి పెత్తందారు వానపాల సుబ్బరాజుగారు ఆయనకు మగపిల్లలు లేరు ఆయన తమ్ముడు బసవరాజుగారి మూడో కొడుకు వెంకట్రాముడు - నా కంటే ఏడాది చిన్నవాడు!

ఆ తరువాత వెంకట్రాముడు కూడలు వేరలక్ష్మి - మా మేనల్లుడు పద్మరాజు కిచ్చిచేరారు స్కూలుకి టైంకోసం ఒక గడియారం కావాలి గదా! నా దగ్గర Bigben Time పీస్ వుండేది నేను తొట్టి స్నాంసం చేసినప్పుడు కొస్తాది! ఆ Bigben రోజు స్కూలికి తీసుకెళ్తే... స్కూలు అయిపోగానే యింటికి తెచ్చుకునేవాణ్ణి శంకరరావుగారు ఆ గడియారం అటు తిప్పి పెట్టేవాడు! మాకు... బడకుండా, ఎందుకంటే ఎప్పుడైపోతుందా అని గడియారం వంకే చూస్తుంటే పాతాలమీద దృష్టి ఉండదని!

ప్రాథమిక భాగవతంలోనిదనుకుంటాను "ఒక సూర్యుండు సమస్త జీవులకు తానొక్కడై" పద్యం చదివి మా చేత Repeat చేయించేవాడు.

ఆయన నకుటుంబంగా ఉండడానికి కొత్తూరులో వేగశిన సూరపరాజుగారి కాంపౌంట్లో ఒక తాటాకుల ఇల్లు వేయించి ఇచ్చారు. ఆయనకి ఇద్దరు కొడుకులు, ఒక కొడుకు ఉండేవారు! ఆ కొడుకు నాకు పోర్టుపారంలో - హిందూ హైస్కూల్లో క్లాస్మేట్!

1931లో శంకరరావుగారు నన్ను గవర్నమెంటులోని హిందూ బ్రాంచి స్కూలులో థర్డ్ ఫోరంలో (III Form) చేర్పించారు హిందూబ్రాంచి స్కూలు సెలక్షన్ గూడ మా రాంమామయ్యదే గవర్నమెంటులోనే మునిసిపల్ బ్రాంచి స్కూలు గూడ ఉండేది. దానికి హెడ్ మాస్టరు బసవరాజు సుబ్బరావుగారు ఆయన స్నేహితులు 'బొమ్మిలి యుద్ధం' నాటకంలో హైదర్ జంగ్ వేషం వేసేవాడు ఎందుకో ఆయనంటే మా రాంమామయ్యకు సదభిప్రాయం ఉండేది కాదు అందుకని నన్ను హిందూ బ్రాంచిలో చేర్చమని శంకరరావుగారితో చెప్పాడు

శంకరరావుగారు - నన్ను హిందూబ్రాంచిలో చేర్పించాడు అక్కడ కొంత గేరేమాల్ ఇరిగింది నేను సిజానికి థర్డ్ ఫోరానికి ఫిట్ కాదు శంకరరావుగారు మాకు ఇంగ్లీషు, తెలుగు, లెక్కలు మాత్రమే చెప్పేవాడు గాని సైన్స్, హిస్టరీ, జ్యోగ్రఫీ చెప్పేవాడు కాదు అందుకని ప్రదేశపరీక్షలో నాకు అన్ని సబ్జెక్టుల్లో మార్కులు బాగా రాలేదు కాని, థర్డ్ ఫోరంలో చేర్చకపోతే తను సరిగా చదువు చేపట్టలేదని అంటారేమోనని స్కూలు హెడ్ మాస్టరుతోనూ, ఇతర టీచర్లతో ఎలాగో మాట్లాడి స్టాండర్డు లేకపోయినా నన్ను థర్డ్ ఫోరంలో చేర్పించాడు నాతోపాటు మరో విద్యార్థి ఉప్పలపాటి సుబ్బరాజుగారి పెద్దకొడుకు రంగదని - వాణ్ణిగూడ స్టాండర్డు లేకపోయినా సెకండ్ ఫోరంలో చేర్పించారు

ఆ రంగడు ఎవరంటే - ఇప్పుడు ఉప్పటపాటి సత్యనారాయణరాజు అని ఉన్నాడే అతన్ని కొన్నిసార్లు సత్యం అని అంటారు. అతనికి అన్న అరంగడు. పాపం దాదాపు 20 ఏళ్లకే పెళ్లి కాకుండానే అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడు రంగడు. నన్నాగా వుండేవాడు. వాకంటే 6 నెలలు పెద్ద.

స్థాందర్శు లేకపోయినా - నన్ను భర్తృపాఠంలో చేర్చినందువల్ల నాకు క్లాసులో చెప్పేసాతాలు ఏమీ అర్థమయ్యేవి కాదు. ఇంగ్లీషు, తెలుగు ఫరవాలేదు గాని - మిగతా సబ్జెక్టులు అర్థమయ్యేవికాదు ముఖ్యంగా లెక్కలు! లెక్కలు మాస్టరు సాంబశివరావుగారని ఉండేవాడు. ఆయన వైఖ్యం ఆయనే స్కూలు రైటరు గూడ! అంటే స్కూలు జీతాలు వసూలు చేయడం వగైరాలు చూసేవాడు! ఆయన నన్ను చెవి మెలిపెట్టేవాడు లెక్కలు హోంవర్క్ చేయకపోతే! పైగా "నిన్ను సెకండు ఫారంలో చేర్చమంటే - నీ ప్రైవేట్ బీదరు వినలేదు" అని అనేవాడు!

ఆయన లెక్కలు రోజూ మొదట పీరియడ్లో ఉండేది. అందుకని ఆయన చేత చివాట్లు తప్పించుకోవడానికి స్కూలుకు ఆలస్యంగా వెళ్లేవాడిని! ఎలా అంటే మా ఆడిటిలో అప్పుడు మా మామయ్యగారికి - ఒక జట్కావుండేది నేను పొద్దున్నే అన్నం తిని, ఆడిటి మీదగా స్కూలుకు వెళ్లడానికి వెళితే - ఆ జట్కాకోలే సాయిబు ఒకడుండేవాడు! గుర్రానికి మాలీమ చేస్తూ! ఉండండి బాబూ! జట్కాలో వెళుదురుగాని అని ఆలస్యం చేసేవాడు లెక్కలు క్లాసు తప్పుతుంది గదా అని నేను గూడ గుర్తం మాలీమా ఆయ్యే కాక - కూర్చుని జట్కాబండిలో ఆలస్యంగా స్కూలుకు వెళ్లేవాణ్ణి - అప్పుడప్పుడు

అప్పుడు స్కూలు గంటలు - ఉదయం 7 గంటల నుంచి 10 గంటల వరకు. మళ్ళీ స్కూలు 2 గంటలు నుంచి 5 గంటలవరకు.

అందువల్ల పొద్దున 6 గంటలకే నిద్రలేవాలి బద్దకంగా ఉండేది మా అమ్మ నిద్ర లేపేది! నేను కునుకుపాట్లు పడుతుంటే నడిపించుకు వెళ్లి మా యింటి వక్కనే చిన్న అరుగు వుండేది అరుగు మీద కార్నర్ బెట్టి మొఖం కడుక్కోడానికి చెంబుకో నీళ్లు అందులో మొఖంపుల్ల పెట్టేది నేను కునికి పాట్లు పడుతూ నెమ్మదిగా పళ్లు తోముకుంటుంటే "కొందరగా కానియే నాయనా!" అని బ్రతిమాలేది!

నాకెందుకో పొద్దున్నే చద్ది అన్నం వడేది కాదు తింటే వాంతి అయేది! అందుకని మా అమ్మ 6 గంటలకే అన్నం వండేది నిన్నటి కూరలు వేసి అన్నం పెట్టేది కొన్నాళ్లు అవిరి కుడుం మినప కుడుంచేసి దాని మీద వెన్నపూస వేసి పెట్టేది.

పుస్తకాల నంది భుజానవేసుకుని నేనూ రంగడూ నడచివెళ్లే వాళ్లం స్కూలుకి. అప్పుడు హిందూబ్రాంచి స్కూలు గవర్నరుపేటలో కమ్యూహాస్టలు ఎదురు నందులో ఉండేది. ఆ తరువాత ఆ స్థలంకొని పాత డాబా పడగట్టి ప్రముఖ వ్యాపారవేత్త చుండూరు వెంకటరెడ్డిగారు - అరునాతనంగా మేడకట్టారు మాచర్ల పాలిషిడ్ నావర్రాళ్ల వరచి! ఆ బిల్డింగ్ చూడడానికి చాలామంది వెళ్లేవాళ్లు! అందులోనే ఆయన 'త్రిలింగ పీఠం' అనే సంస్థ స్థాపించాడు. అందులో కొంచసవల్లి కనకమ్మగారు ప్రముఖంగా పనిచేసేవారు! ఆమె 1940 41లో మదరాసులోని క్వీన్మేరీస్ స్ట్రీల కళాశాలలో తెలుగు లెక్చరర్గా వుండేది అప్పుడు మా బి.ఏ. తెలుగు పేసరు ఒకటి ఆమె దిద్దినట్లు జ్ఞాపకం!

మళ్ళీ, నా బ్రాంచి స్కూలు చదువుకు వచ్చాం! నాకు తరువాత తెలిసిన విషయం చెబుతాను!

ఎన్.కె.సి.వి.వి. హిందూ హై స్కూల్ విద్యార్థులు (1936)

లెక్కలు మాస్తారు - సాంబశివరావుగారు మా రాంమామయ్యకు ఒక ఉత్తరం రాసి కవరులో పెట్టి నా చేతికే యిచ్చాడు. ఆ ఉత్తరంలో ఏముందో నాకు తెలియదు!

ఆ మరునాడో మూడోనాడో మా రాంమామయ్య స్కూల్‌కి వెళ్ళడట! సాంబశివరావుగారు ఆయనతో నా విషయం చెప్పడట! వద్దన్న కొద్దీ ప్రయివేట్ మాస్తారు శంకరరావుగారు నన్ను థర్డ్ ఫోరంలో చేర్చాడని నేను పాఠాలు ఫోలో కాలేక యిబ్బంది పడుతున్నానని అందువల్ల నన్ను సెకండు ఫోరానికి పిత్తు చేద్దామనీ చెప్పాడట!

అందుకు మా రాంమామయ్య ఆలోచనలోపడి అలా మధ్యలో సెకండ్ ఫోరంకు దీమోట్ చేస్తే నేను మానసికంగా బాధపడతానని చెప్పాడట అందుకు సాంబశివరావుగారు గూడ ఒప్పుకుని నన్ను థర్డ్ ఫోరంలోనే ఉంచేందుకు ఒకవేళ ఫైనల్ పరీక్షలో సరిగా మార్కులు రాకపోతే మళ్ళీ అదే క్లాసు చదివించడం మంచిది అని వాళ్ళిద్దరూ నిర్ణయించుకున్నారుని నాకు చాలా సంచత్తురాల తరువాత మా రాంమామయ్య చెబితే తెలిసింది.

అందువల్ల నేను సంవత్సరం థర్డ్ ఫోరంలోనే కొనసాగి మళ్ళీ మరుసటి సంవత్సరం గూడ థర్డ్ ఫోరమే చదివి, మంచి మార్కులతో ఫ్యాన్ ఆయ్యాను రెండో సంవత్సరం నేను క్లాసు మానిటర్ గా గూడ నియమించబడ్డాను. అంటే 1933లో థర్డ్ ఫోరం ప్యాసయి హిందూ హైస్కూలు - పాతనగరం, కొత్తపేటల్లో ఉండేది. అందులో ఫార్ట్ ఫోరంలో చేరాను నేను రెండో సంవత్సరం థర్డ్ ఫోరం చదివేటప్పుడు బ్రాంచి స్కూలు అంతకుముందున్న పాత బిల్డింగ్ నుంచి కొంచెం దూరంలో వున్న బిల్డింగ్ కు మార్చారు.

మొదట ఉన్న పాత బిల్డింగ్ తరువాత చుండూరు వెంకటరెడ్డిగారు కొన్నారని చెప్పానదా! కొత్తగా పిష్టచేసిన బిల్డింగ్ చల్లపల్లి బంగళా (ఇప్పుడు ఆ స్థలంలో పెద్దహోటల్ కట్టారు) నుంచి రామమోహన్ బ్రెజరీకి పోయి రోడ్డు మొదట్లో ఉండేది

స్కూలు ఏప్రిల్ నెలలో గూడ ఉండేది. ఎండలు ముదిరేవి ముత్యాలంపాడు నుంచి మధ్యాహ్నం ఎండలో 2 గంటలకి స్కూలుకి విశేష బాగా దాహం వేసేది రోడ్డు మీద మునిసిపల్ కుళాయిలో నీళ్లు వచ్చేవికాదు ఆ వీధిలో ఉన్న ఇళ్లకి వెళ్లి తలుపు కొట్టేవాళ్లం! ఇంటివాళ్లు - మధ్యాహ్నం నిద్రపోతుండే వాళ్లు కొందరు వెనుక్కుని కోప్పడేవాళ్లు కొందరు చల్లని తల్లులు చల్లని మంచినీళ్లు ఇచ్చేవారు

దగ్గర్లోనే గణపతి విలాస్ అని చిన్నహోటల్ ఉండేది. (అది 1950-60 ప్రాంతం వరకూ ఉన్నట్లు గుర్తు). గణపతి విలాస్ కి వెళ్లి మంచినీళ్లు అడిగితే ఏదైనా తింటే గాని మంచినీళ్లు ఇచ్చేవారు గాదు అందుకని - ఒక ఇట్టి తిని రెండుగ్లాసులు మంచినీళ్లు తాగేవాళ్లం!

థర్డ్ ఫోరం రెండో సంవత్సరం నాకు బాగా మార్కులు వచ్చినాయి చెప్పానుగదా - నన్ను మానిటర్ని చేశారని సాంబశివరావుగారు గూడ నన్ను ఆదరంగా చూసేవాడు నాతో పాటు రంగడు గూడ సెకండ్ ఫోరం రెండో ఏడు చదివాడు ఆ సంవత్సరం రంగడుతో పాటు అతని మేనమామ కొడుకు తాడేపల్లి పేరేచర్ల సీతారామయ్య గూడ సెకండ్ ఫోరం చదివాడు నేను రంగడు కలిసి వెళ్లేవాళ్లం! స్కూలు విడిచేక గూడ ఇద్దరం కలిసి ఇంటికి వెళ్లేవాళ్లం! పేరేచర్ల సీతారామయ్య ముటుకు త్వరత్వరగా నడిచి ఇంటికి వెళ్లేవాడు

(1932 వేసవికాలంలో అంటే థర్డ్ ఫోరం మొదటి సంవత్సరం అయిన తరువాత నాపెళ్లి అయింది! అప్పుడు నాకు 12 ఏళ్లు! నాబార్య అంటే మా పెద్దమామాయ్య కూతురుకు 10 సంవత్సరాలు! పెళ్లి ఏవరాలు తరువాత బెలుతాను)

1933 జూన్ లో నేను కొత్తపేటలోని హిందూ హైస్కూలులో ప్రొఫెసర్ లో చేరాను. అప్పుడు నాకు ఒక క్లాసు సీనియర్ తిరుమలరాజు సత్యం. హైస్కూలు వేళలో బ్రాంచి స్కూలులాగ కాదు -10 గంటల నుంచి ఒంటిగంటదాకా! మళ్ళీ 2 గంటల నుంచి సాయంత్రం 5 గంటల దాకా మధ్య ఒక గంట లంచ్ బ్రేక్!

నేనూ తిరుమలరాజు సత్యంతో పాటు - తిరుమలరాజు, సుబ్బారాజు-సుబ్బలు అనే వాళ్లం అతను మునిసిపల్ హైస్కూలులో చదివేవాడు! ముగ్గురం కలిసి ముత్యాలంపాడు నుంచి రైలుస్టేషన్ మీదుగా నడిచివెళ్లేవాళ్లం-ఒక చేతిలో భోజనం క్యారియర్ భుజానికి తగిలించిన పుస్తకాల నుంచి సునాయనంగా అడుతూ పాడుతూ నడచి వెళ్లేవాళ్లం.

తిరుమల రాజు సత్యం - సుబ్బలు గూడ - నాతో పాటు ముత్యాలంపాడులో శంకరరావు దగ్గర చదివారు. నాకంటే ఒక ఏడాది పెద్దవాళ్ళు!

నేను రోజూ స్కూలుకు నడిచి వెళుతుంటే పాపం మా తాతయ్య బాధపడేవాడు. నాకు సైకిలు కొనిపెట్టమని మా రాంమామయ్యకి వడేపడే చెప్పేవాడు ఆ విషయం ఆయన అంతగా పట్టించుకునేవాడు

సైకిలు ఆరోజుల్లో పాతిక - ముప్పయి రూపాయలు! అందుకు డబ్బు మా తాతయ్య ఇస్తాననేవాడు ఆయన దగ్గర నా డబ్బు ఉండేది ఎలాగంటే అంతకు ముందు సంవత్సరం - 1932లో నా పెళ్ళి సమయంలో ఆయన నాకు 116లు చదివించారు ఆ డబ్బు మా పెద్దమామయ్యకు ఇస్తే ఖర్చు పెడతాడని తనే తిరిగి తీసుకుని వడ్డీకిచ్చాడు అప్పట్లో మా తాతయ్య పొట్లవాళ్ళకి నోట్లు రాయించుకుని వడ్డీకి అప్పులు ఇచ్చేవాడు అలా రాయించుకున్న నోట్లు మూడేళ్ళకి లిప్షిడేషన్ దాటి పోతే చెల్లదు! ఆయనకు చదువురాదు! అందుకని అప్పుడప్పుడు నాచేత అనోట్లు ఎప్పుడు రాసిందీ యుంకా ఎంత బైల వున్నదీ చదివి చెప్పమని ఇచ్చేవాడు నాకు అంతగా తెలికపోయి మెల్లగా చదువుతుంటే నాచేతిలో నోటులాక్కుని నాకు తెలుసులేపోయే! ఇంకా ఏడాది బైల ఉందిలే! అనేవాడు

అంటే ఆయనకు ఏనోటు ఎప్పుడు రాసిందీ గుర్తుంచేదన్న మాట! అలా నాకు పెళ్ళిలో చదివించిన నూటపదహారు వడ్డీకి యివ్వగా 1933 34కి నూటపదహారుపాయలు చెల్లర అయింది.

నూరు రూపాయలు పోను సైన్ వున్న 40 రూపాయలతో సైకిలు కొనిపెట్టమని మా రాంమామయ్యతో అదే పనిగా పొరగా ఆయన పొరు వడలేక కొనిపెట్టాడు (1935లో) ఆ సంవత్సరంలో బెజవాడ మునిసిపాలిటీ వాళ్ళ ప్రధాన రోడ్లన్నీ తారురోడ్లువేశారు అంతకుముందు కంకరరోడ్లే.

కొత్తగా వేసిన తారు రోడ్లు! కొత్త సైకిలు మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటకు - స్కూలు వదిలే మళ్ళీ రెండు గంటలకు స్కూలుకు రావాలి ఈ గంటపేపట్లో నేను కొత్త సైకిలు! తారు రోడ్లు! స్పీడుగా ముత్యాలంపాడు వెళ్లి రైల్వే స్టేషన్ వంతెన మీదుగా వెళ్లి భోజనం చేసి మళ్ళీ స్కూలుకు 15నిముషాలు ముందు అంటే ఒంటిగంట 45 నిముషాలకు వచ్చేసేవాణ్ణి!

అప్పుడు హిందూ హైస్కూలు ఆసిస్టెంట్ హెడ్మాస్టరు నిష్టల నరసింహాచారని ఉండేవాడు ఆయన కారా కిళ్ళిలు నమిలేవాడు. నేను మధ్యాహ్నం 1-45 స్కూలుకు రాగానే ఆయన నన్ను కారా కిళ్ళి తెచ్చిపెట్టమని - డబ్బు ఇచ్చి వంపేవాడు!

ప్రత్యేకంగా తయారు చేసిన ఆ కారాకిల్లి మా రోడ్డులో ఉన్న కిల్లి కొట్టనే కొనారి కారాకిల్లి - తమలపాకు తిరగవేసి కట్టేవాళ్లు! అది గుర్తప్పుమాట - అది కారాకిల్లి అని!

ఒకరోజు - నాకు కుమారులం కలిగి యింకో కిల్లి కట్టించుకుని నోట్లోపెట్టుకుని సైకిల్ ఎక్కాను! మామూలు కిల్లి లాగానే నమిలాను! పక్కనీధిలో ఆస్టికల్ పాపు ఉండేది! ఆపాపు దగ్గరకు వెళ్లేసరికి కళ్లు తిరిగిగాయి సైకిల్ మీద నుంచి కింద పడ్డాను! లేచి ఒళ్లు దులుపుకుని రోడ్డు పక్కనే పున్న కుళాయి దగ్గరకు వెళ్లి నీళ్లు పుక్కిళించిపూసి ముఖం కడుక్కుని సైకిలెక్కి స్కూలుకి వెళ్లాను. మాస్టారికి కారాకిల్లి యిచ్చాను! ఆయన నా ముఖం వంక చూచి "ఏమిటా! కళ్లు ఎర్రగా వున్నాయ్" అన్నారు! "ఏం లేదు మాస్టారు" అన్నాను. "కొంపదీసి కారాకిల్లి నమిలావేమిటి?" అని పకపక నవ్వాడు! నేను నిగ్గుతో తలవంచుకుని చిరునవ్వుతో వెళ్లిపోయాను!

నాకు సైకిల్ కొనిపెట్టక ముందు అంటే హైస్కూలులో పోర్టఫారం చదివేటప్పుడు నేనూ, ఒక ఏడాది సీనియర్లు తిరుమల రాజు సత్యం - సుబ్బులు ముగ్గురం కలిసి టిఫిన్ క్యారియర్లు చేతబట్టుకుని నడిచివెళ్లేవాళ్లమని చెప్పానుగదా!

సత్యం సుబ్బులు ఇద్దరి ఇళ్లు ముక్కాల్పాడులో మా తాతయ్య గారి యింటి వెనక వుండేవి! నేను టిఫిన్ క్యారియర్ పుస్తకాల సంచి తీసుకుని ముందు సత్యంగారి యింటికి వెళ్లేవాణ్ణి! ఇద్దరూ కలిసి పక్కనే ఉన్న సుబ్బుల్ని పిలుచుకుని వెళ్లేవాళ్లం సత్యం పంగనామాలు పెట్టుకునేవాడు! అతనికి పిలక వుండేది! ముందు క్రాపు వెనక పిలక!

సత్యం మేనమామ కనుమూరి సెంథూర్ రాజుగారని మునిసిపల్ కంట్రాక్టర్ అయ్యేడు! గూడ అలాగే పిలకవుండేది! ఆయన సత్యానికి అదికచ్చున్నమాట! నాకూ అంతే! ఇప్పటికీ గూడ మా రామరామయ్య రాగ భవతి లాల్లీలో పాటు కుడువా! గూడ ఆయన లాగానే మీదలో వేసుకుంటాను! నిజంగా మా రామరామయ్య నా అమ్మకేవలకు కరణ్యం! అంచుపిల అయిందే! చాక్ అంత గొరవ!

అసలు చెప్పడల్లా నున్నా ఉన్నా! ఏమిటంటే స్కూలుకు ద్విం అయిందని మా పేట పట్టణ వాళ్లం మా ఇంట్లోనే గడియారం ఉండేది! మిగిలా వాళ్ల ఇళ్లలో ఉంటారాలు ఉండేవి కాదు! మా స్కూలు సీను తోట్ల స్వామి చేసేటప్పుడు కొన్న గడియారం అది! నేను ద్విం ప్రకారం స్కూలు పదిగంటలకు! చాలా తొమ్మిది గంటలకే సత్యంగారి ఇంటికి వెళ్లేవాణ్ణి! ఆ తరువాత సుబ్బుల్ని కలుపుకునే వాళ్లం సుబ్బులు తండ్రి పేరు రామరాజు గారు! విచిత్రమయిన మనిషి! తన కొడుకు చెప్పే కావడం ఆలస్యమైతే "ఇంకా చాలా బ్రైవుంది రా! చూడు నీడ ఇంకా ఇక్కడే ఉంది" అని తన నీడ చూపేవాడు! గడియారం లేనప్పుడు నీడలు చూచే ద్విం చెప్పడం!

ఒకవేళ తన కొడుకు ముందే రెడీ అయితే మేము వెళ్లేటప్పటికీ ఆయన "ఏమిటి యింత ఆలస్యం! చాలాటిలు అయింది చూడు నీడ పిల పొడుగుందా!" అనేవాడు! ఆయన్ని మొండేలు రామరాజు అనేవారు! అయినాకీ ఎప్పుడో ఎడం చేత మాపడు పిలు ఒక అంగుళం తెగి పోయింది! అందుకని మొండేలు రామరాజు అనేవారు! ఊళ్లో ఒకే పేరు గల ముగ్గురుంటే పేరుకు ముందు ఏదో తగిలింది పిలిచేవారు! మా తాతయ్య పేరు గూడ రామరాజు! ఆయనకి ఉబ్బానం! అందుకని ఆయన్ని దగ్గర రామరాజు అనేవారు! అలాగే యిద్దరు సుబ్బారాజులుంటే ఒకాయన్ని పొల్ల సుబ్బారాజు అనేవారు! అంటే పొట్ట ముందుకు పొడుచుకొచ్చేదన్నమాట!

మరో సుబ్బరాజుని మూతల కళ్లు సుబ్బరాజు అనేవారు! ఆయన కళ్లు ఎక్కువ సార్లు రెప్పలు వాల్చేవాడు. యింకొకాయన నడ్డి వెంకట్రాజు! మరొక అప్పలరాజు పల్ల గొగ్గిపల్ల! ఆయన్ని ముక్కపళ్ల అప్పలరాజు అనేవాడు! ఆయన భార్య సుబ్బమ్మ మా ఆయనకి ముక్క పళ్లయితే నన్ను గూడ ముక్కపళ్ల సుబ్బమ్మ అంటారేమిటి? అనేది

కట్టమీద సూరపరాజు పొటీమీద నరసింహరాజు డాబా శేషంరాజు తత్తర రామవరాజు - బట్టిల రామరాజు ఆయన ఇటుక బట్టిల వ్యాపారి దగ్గర గుమాస్తా పని చేసేవాడు వాణుకు భద్రరాజు ఆయనకి తల ఎప్పుడూ అడుతుండేది బక్క సుబ్బరాజు! ఆయన చాలా సన్నంగా ఉండేవాడు. యిలా గమ్మత్తయిన పేర్లు వుండేవి!

ఇక్కడ నా హైస్కూలు చదువును గురించి కొంత చెప్పాలి!

ఇది - చదువుకున్న వాళ్లందరికీ అనుభవంలో వుండే విషయమే! ఒక్కొక్క టీచరు ప్రభావం విద్యార్థి మీద ఎంతో ఉంటుంది బెజవాడ హిందూ హైస్కూలులో శిష్టి లక్ష్మీకాంతశాస్త్రిగారని మా తెలుగు టీచరు! పొర్లు ఫారం- ఫిఫ్తు ఫారం - స్కూలు సైనల్ మూడు క్లాసుల్లోనూ ఆయన మా సెక్షనుకు తెలుగు టీచరు!

నేను పొర్లు ఫారంలో ఉండగా మాది 'సే' సెక్షన్! బి.సి. సెక్షన్కు - లక్ష్మీకాంతశాస్త్రిగారు తెలుగు చెప్పేవారు. పొర్లు ఫారం 'ఏ' సెక్షనుకు పువ్వాడ శేషగిరి రావుగారని ఆయన తెలుగు చెప్పేవాడు. ఆయన వద్యం బహుచక్కగా చదివేవాడు. మంచి కంఠం! ఆ సంవత్సరమే ఆయన బందరు కాలేజీకి - తెలుగు లెక్చరర్ గా వెళ్లాడు ఆయన గారి అల్లుడు రెండు మూడు సంవత్సరాల క్రితం అంటే 1999-2000 సంవత్సరాలలో హైదరాబాద్ లో నాకు పరిచయమైనారు. ఆయన పేరు పూర్ణచంద్రరావు గారు ఏదో కాలేజీ ప్రెసిడెంట్ గారి రిటైర్ - ఆ తరువాత యిప్పుడు గూడ ఆంధ్రమహిళాసభ ప్రెజ్డెంట్ గా పనిచేస్తున్నారు! ఆయన కలిసినప్పుడు తన మామగారు పువ్వాడ శేషగిరిరావు గారు వ్రాసిన పుస్తకాలు నాకిచ్చారు! అవి చూసి నేను చెప్పాను "మీ మామగారు - పువ్వాడ శేషగిరిరావుగారు మాకు హైస్కూలులో టీచరండీ" అని!

మళ్ళీ హైస్కూలుకు వెళదాం! హైస్కూలులో పొర్లు ఫిఫ్తు స్కూలు సైనలు మూడు క్లాసుల్లో లక్ష్మీకాంతశాస్త్రిగారే మా తెలుగు టీచరని చెప్పాను గదా! ఆయన ముఖ్యంగా తెలుగు ప్రతిపదార్థాలు వ్యాకరణంలో సందులు - సమాసాలు నూరిపోసేవాడు తెలుగులో నాకు బాగా ప్రవేశం, అసక్తి ఉండేవి! అందువల్ల తెలుగులో నేను క్లాసులో ఫస్టుగా ఉండేవాణ్ణి!

ఆయన ప్రశ్నలు అడుగుతుండేవాడు. పాఠంలో ఏదైనా సందో సమాసమో వస్తే అది ఏ సందో? ఏ సమాసం అని క్లాసులో ఒక్కొక్కణ్ణి అడిగేవాడు ఎవరూ చెప్పలేకపోతే నా దగ్గరికి వచ్చేసరికి నన్ను తప్పించి నా పక్కవాణ్ణి అడిగేవారు నేను చెప్పేస్తానని నన్ను తప్పించి అడిగేవాడు. క్లాసులో ఎవరూ చెప్పలేకపోతే అఖర్లు నన్ను అడిగేవాడు నేను చెప్పేసేవాణ్ణి!

ఒకసారి - నేను గూడ చెప్పలేకపోయాను. అప్పుడు ఆయన నన్ను చురుచుర చూసి "క్లాసు అయిన తరువాత ఒకసారి 'స్టాఫ్' రూంకి రా!" అన్నాడు.

స్టాఫ్ రూంకి వెళ్లాను! ఆయన కోపంగా "ఏం? సైకిల్ రాగానే చదువు సన్నగిల్లుతోంది. సైకిల్ అమ్మేయమని- మీ మామయ్యతో చెప్పనా?" అన్నాడు. సరిగ్గా అవే మాటలు - నాకిప్పటికీ జ్ఞాపకం!

శిష్టా లక్ష్మీకాంతశాస్త్రిగారు

చల్లా సత్యనారాయణ గారు

నేను "యీ ఒక్కసారే గదా నేను చెప్పలేకపోయాను మాస్టరు! మిగతా వాళ్లు చాలాసార్లు చెప్పలేక పోయారు గదా!" అన్నాను.

"రాని వాళ్లకు ఎలాగూ రాదు! వచ్చిన వాడివి నీకేం రోగం?" అన్నాడు.

నిజంగా నాకు తెలుగులో ఉన్న ప్రావీణ్యానికి కారణం ఆయన అప్పుడు పెట్టిన భిక్షే! ఆ తరువాత మళ్ళీ నేను మదరాసులో లయోలా కాలేజీలో బి.ఏ. చదివేటప్పుడు చల్లా సత్యనారాయణ గారు! ఆయన దయవల్లే నేను బి ఏ తెలుగులో ఫస్ట్ క్లాసు (first rank) సంపాదించుకోగలిగాను - 1941 లో!

ఆయనే - ఆ సంవత్సరం ప్రఖ్యాత మానవత్రిక 'భారతి' - అక్టోబరు సంచికలో నా ఫోటో గూడ వేయించారు.

ఆయన దాదాపు 88 ఏళ్లు బ్రతికాడు 1999లో అనుకుంటాను - ఆయన గుంటూరులో అవసానదశలో ఉన్నారని తెలిసి చూడడానికి వెళ్లాను. నాతోపాటు హైదరాబాద్ నుంచి జస్టిస్ చలమేశ్వర్ గూడ వచ్చారు.

నేను సత్యనారాయణగారికి లయోలా కళాశాలలో ఆయన రెండో 'బ్యాచ్' విద్యార్థి! జస్టిస్ చలమేశ్వర్ ఆయన గారి ఆఖరు బ్యాచ్ విద్యార్థి! యిద్దరమూ - మాస్టరికి ప్రయ శిష్యులమే! నేను 1936లో స్కూలు ఫైనల్ ప్యాసయి - హైస్కూలు వదిలిన తరువాత - లక్ష్మీకాంత శాస్త్రిగారు బెజవాడలోనే ఉన్నా అయన్ని ఎక్కువ సార్లు కలవలేదు

నేను 1951లో సినిమారంగ ప్రవేశం చేసి రచయితగా కాస్త పేరుప్రఖ్యాతులు సంపాదించాను. తరువాత 1969లోనో 1970లోనో లక్ష్మీకాంత శాస్త్రిగారు మదరాసు వచ్చారు! ఆయన అబ్బుడు - మేనల్లుడు ఎల్.వి.కె.వి.శర్మగారు మదరాసు ఐ.ఐ.టిలో మాథమెటిక్స్ ప్రొఫెసర్!

శాస్త్రిగారు తన కుమార్తెను చూడడానికి మదరాసు వచ్చి అల్లుడుతో అన్నాడట! "నరనరాజా నాకు హైస్కూలులో శిష్యుడు. అతను రాసిన నాటకాలు చూశాను! ఇప్పుడు సినిమాలలో గూడ రచయితగా అతను

రాసిన సినిమాలు గూడ చూస్తున్నాను! అతను నేను గర్వింపదగిన కిమ్మడు! అతన్ని ఒకసారి చూడాలి!" అన్నారట అప్పటికి ఆయన ఎప్పుడో రిటైరైనారు శర్మగారు మామగారిని తీసుకుని మా యింటికి వచ్చారు!

నాకు ఎంతో ఆశ్చర్యమూ - ఆనందమూ! ఇల్లు వెతుక్కుని వచ్చారని! నమస్కరించాను!

మాటల సందర్భంలో ఆయన నన్ను 'మీరు' అని సంబోధించారు!

"మాస్టరు! అలా సంబోధించి నన్ను మీకు దూరం చేయకండి" అన్నాను

ఆయన గ్రహించి "ఇప్పుడు నువ్వు పెద్దవాడివైనావు గదా" అన్నారు!

"ఎంత పెద్దవాణ్ణయినా ఎప్పుడూ మీ కంటి చిన్నవాణ్ణి! మాస్టరు!" అన్నాను.

నా నాటకాలను గురించి సినిమాలను గురించి చాలాపెళ్ళ ప్రశంసాపూర్వకంగా మాట్లాడారు! నా నాటకాలకూ సినిమాలకు వచ్చిన అవార్డులన్నిటికంటే ఆయన నోటి వెంట వచ్చిన నాలుగుమాటలు నా మనసులో నిలిచిపోయాయి!

గురుకిమ్మల మధ్యవుండే అనురాగం - అభిమానాలు అస్థియతలు - విలువ కట్టలేనివి! జీవితాంతం మరువలేనివి! మరపురానివి!

హిందూహైస్కూలులో నేను 1933 నుంచి 36 వరకు ఫార్టు - ఫిఫ్త్ - సిక్స్ ఫారాలంటే 9, 10, 11వ క్లాసులన్నమాట! స్కూలు ఫైనల్ అంటే - 11వ క్లాసు ఆ తరువాత కాలేజీలో యింటర్మీడియట్ రెండేళ్లు, బి.ఎ, రెండేళ్లు, ఎం.ఎ. రెండేళ్లు!

హిందూహైస్కూలులో నేను ఫార్టు ఫారంలో 1933లో చేరేసరికి కొన్ని సబ్జెక్టులలో తెలుగు మీడియం వచ్చేసింది. లెక్కలు మాత్రం ఇంగ్లీషులో ఉండేవి. సైన్సు, హిస్టరీ, జాగ్రఫీ తెలుగులో ఉండేవి

హిందూ హైస్కూలులో మా క్లాసు టీచర్ల పేర్లు ఇప్పటికీ గుర్తున్నాయ్ ఫార్ట్ ఫారం 'సె' సెక్షన్ క్లాస్ టీచరు రాజేశ్వరరావుగారు. ఆయనే లెక్కలు గూడ చెప్పేవారు.

ఫిఫ్త్ ఫారం క్లాసు టీచరు - రాఘవయ్యగారు. సిక్స్ ఫారం అంటే స్కూలు ఫైనల్ క్లాస్ టీచరు - హెడ్ మాస్టరుగారే. పేరు కొలారు రామారావుగారు. ఇంగ్లీషు మాత్రం చెప్పేవారు ఎన్.టి. సిక్స్ ఫారాలలో లెక్కలు కొత్తూరు ఉమామహేశ్వరరావుగారు చెప్పేవారు. స్కూలు ఫైనల్ లో మాది 'సె' సెక్షను. 'ఎ', 'బి' సెక్షన్లుకు లెక్కల మాస్టరు వల్లభరాయుడు గారు నేను ఫిఫ్త్ సిక్స్ ఫారాలలో ఉమామహేశ్వరరావు గారి దగ్గర ట్యూషన్ గూడ చదివాను. ఆయన మా రాఘవయ్యకి హైస్కూలులో క్లాస్ మేటరు. అందుకని - నన్ను ఆయన దగ్గర ట్యూషన్ కు పెట్టాడు ఈ విషయంలో గూడ మా రాఘవయ్య నా చదువును గురించి ఎంత శ్రద్ధ తీసుకునేవాడో తెలుస్తుంది

ఉమామహేశ్వరరావుగారు - వల్లభరాయుడుగారు - కాళినాధుని నాగేశ్వరరావుగారి మేడ వెనక తెన్నేటివారి వీధిలో వుండేవారు ఉమామహేశ్వరరావుగారి మేనల్లుడు తెన్నేటి భాస్కరరావు మునిసిపల్ హైస్కూలులో చదివేవారు అప్పటి నుంచి నాకు అతనితో స్నేహం. భాస్కరరావు తండ్రి తెన్నేటి కృష్ణమూర్తి గారు మునిసిపల్ ఆఫీసులో పనిచేసేవారు వాళ్ల ఇంటిపేరే ఆ వీధికి పెట్టారు తెన్నేటివారి వీధి అని. భాస్కరరావు ఇప్పటికీ ఆ ఇంట్లోనే ఉంటున్నాడు అతను ఇప్పుడు సీనియర్ ఆధ్వర్యే! రెండుమూడేళ్ల క్రితం విజయవాడ వెళ్ళినప్పుడు అతన్ని ఇంటికి వెళ్లి చూశాను 1999లో తుమ్మలవల్లి కళాక్షేత్రం విజయవాడలో ఒక సాంస్కృతిక సమాజం వాళ్లు నాకు సన్మానం

చేశారు. అప్పుడు భాస్కరరావు వేదిక మీదకి వచ్చి - నా మెడలో పూల మాలవేశాడు. అంటే దాదాపు 70 ఏళ్లనాటి స్నేహం!

అప్పటి స్నేహితుల్లో యిప్పటికీ విజయవాడలో ఉన్న మరో స్నేహితుడు - నా క్లాస్మేట్ నంబూరు హనుమంతరావు! అతను ఆయుర్వేద వైద్యులు - రిసర్చ్ చేసి చాలా డిగ్రీలు బహుమతులు పొందాడు అలిండియా లెవల్లో!

ఫిఫ్త్ ఫోరంలో మా క్లాస్మేట్లరు రాఘవయ్యం గారని చెప్పినే ఆయన విచిత్రమైన వ్యక్తి ఆయన ఆసలు తమిళుడు. పొట్టిగా వుండేవాడు. ఖద్దరుధోవతి, ఖద్దరు కోటు, ఖద్దరు తలపాగా! ఎప్పుడూ కాకాకిళ్ళిలు నమిలేవాడు. బీడీలు కాల్చేవాడు. స్కూలుకు దగ్గరలోనే ఆయన నివాసం. యింటి దగ్గర బీడీ వెలిగించి స్కూలు గేటు ముందు మురికికాలవలో పోరేసి స్కూలులోవలికి వచ్చేవాడు.

ఆయన తెలుగులోనూ, సంస్కృతంలోనూ ఎం.ఎ! ఎందుకో మరి ఆయన్ని తెలుగులో గాని సంస్కృతంలో గాని టీచరుగా వేయలేదు

ఆయన మాకు ఇంగ్లీషు - హిస్టరీ చెప్పేవాడు. హిస్టరీ తెలుగులోనే ఉండేదని చెప్పాగా! హిస్టరీ డిక్టేలో నాలుగు పేజీలు చదివించేవాడు ఒక న్యూజెంట్ తో! అంతే!

“వివరంగా ఎక్స్ ప్లెయిన్ చేయిరేం మాస్టారు?” అంటే “తెలుగులో వుంటే ఇంకా చెప్పేదేమిటా చదువుకోండి” అనేవాడు. ఏవేవో కమర్సు చెప్పేవాడు మొఖానపంగనామాలు పెట్టుకునేవాడు. మా క్లాసులో రంగాచారి అని వుండేవాడు. వాడు నామాలు పెట్టుకునేవాడు కాదు ఆయ్యంగారు వాణ్ణి తిట్టేవాడు.

విశేషం ఏమిటంటే ఆయన రాసిన లక్షణగ్రంథం ‘కావ్యాత్మ’ ఎం.ఎ.కి టెక్ట్ బుక్ గా పెట్టారు. ఆయన కొడుకు వెంకటాచారి నా క్లాస్మేట్ వాడికి సెకండ్ లాంగ్వేజి ఉరుడు! వెంకటాచారి నాకు ఇంటర్లో గూడ (గుంటూరు హిందూకాలేజీలో క్లాస్మేట్!) హాస్టల్లో రూంమేట్, తరువాత ఎమ్ ఎస్ సి లక్నోలో చదివాడు తరువాత రాఘవయ్యంగారు గాంధీనగరులో హిందూబ్రాంచి స్కూలు హెడ్ మాస్టరుగా వచ్చాడు 1942 ప్రాంతంలో రిటైర్ - పూర్ణానందం పేటలో వుండేవాడు. వాత్సాయనుడి కామసూత్రాలు తెలుగులోకి అనువదించాడు గొప్పపండితుడు సాయింత్రం పూట ఎలూరు కాలవ ఒడ్డున వున్న ‘దోలీ’ పార్కుకు వచ్చేవాడు. ఇప్పుడు దానికి కాకినాధుని నాగేశ్వరరావుగారి పేరు పెట్టారనుకుంటా!

ముత్యాలంపాడులో నేను మొట్టమొదటి గ్రాడ్యుయేట్ అని! మా మేనమామాలు అప్పుడు పాత నగరంలో వున్న సి.యం యస్ హైస్కూలులో చదివారు హైస్కూలు చదివే!

ఆ రోజుల్లో ముత్యాలంపాడులో రాజుల కుటుంబాలకు భూములువుండేవి గనక - వ్యవసాయం తప్ప పై చదువులపై ఆసక్తి ఉండేదికాదు. “అ! చదివేం చేస్తావేం! ఉద్యోగాలు చేస్తావా? ఊళ్లలతావా?” అనే సామెత ఉండేది రైతు కుటుంబాల్లో!

మా నాలుగో మేనమామగారు - రామరాజుగారు చొరవతీసుకుని నాకు ప్రయివేటులు ఏర్పాటు చేసి ఊల్లానే శంకరరావుగారి చేత స్కూలు పెట్టించి - నన్ను హిందూబ్రాంచి హైస్కూల్లో చేర్పించ బట్టిగాని మిగతా వాళ్లలాగానే “అ! చదివించి చాల్లే!” అని అంటే నా చదువు గూడ అంతటితో ఆగిపోయేది!

నేను చదవడం గూడ ఏదో పై చదువులు చదవాలనే పట్టుదలతో చదివిందిగాదు! ఒక క్లాసు ప్యాస్ అయినాను గనక తరువాత క్లాస్ చదవడం!

అప్పుడు హిందూ బ్రాంధి స్కూల్స్, స్కూలు ఫీజు నెలకు రెండురూపాయల ముప్పావలా! అప్పుడు యిప్పటిలా రూపాయలు పైసలు గాదు. రూపాయలు - అణాలు - పైసలు వుండేవి!

రూపాయికి 16 అణాలు - అణాకు 6 పైసలు. 3 పైసలు ఒక కాణీ! రెండు కాణీలు అర్థాణా! రెండు అణాలు బేదా! నాలుగణాలు పావలా! 8 అణాలు అర్థరూపాయి! యిలా వుండేవి! ఎక్కువగా నాణాల్లే! కాగితపు కరెన్సీ లేదు!

హైస్కూలులో - ఫోర్త్ - ఫిఫ్త్ - సిక్స్ థిరాలకు ఫీజు నెలకు అయిదు రూపాయల పావలా!

స్కూలు పైసల్ పరీక్షలు 1936లో రాశా! రిజల్ట్ వచ్చే దాకా తరువాత చదవాలనే ఉద్దేశం వుండేది కాదు. స్కూలు పైసల్ ప్యాస్ అయ్యా గనక పై చదువు చదవాలని అనుకోవడమే!

మా మేనమామలకి కలవ వ్యాపారం ఉండేదని చెప్పానుగదా! నా భూములమీద వచ్చే ఆదాయం కలవ అడితీ ఎక్కంటులో నాపేర జమ రాసేవారన్నమాట! మాకుటుంబం ఖర్చులకు - మా అమ్మకు యిచ్చేదబ్బు ఖర్చు రాసేవాళ్ళు! నా స్కూలు ఫీజు గూడ అడితీలో తీసుకుని స్కూల్లో కట్టేవాణ్ణి!

స్కూలు పైసల్ ప్యాస్ అయిన తరువాత నన్ను ఇంటర్ మీడియట్ చదివించాలని - మా రాంమామయ్య ఉద్దేశం. అయిన అప్పటికే కొత్త పద్ధతిలో వ్యవసాయం చేస్తుండేవాడు. గవర్నమెంటు అగ్రికల్చరల్ డిపార్టుమెంటు వాళ్ళ కొత్త వంగడాలు ప్రయోగాలు చేయాలంటే వాళ్ళకు ఆ అభిరుచి వున్న రైతులు కావాలిగా!

అలా - మా రాంమామయ్యకి అగ్రికల్చరల్ డిపార్టుమెంటుతో పరిచయం ఉండేది. నన్ను - అగ్రికల్చరల్ టి.యస్.సి చదివించాలని మా రాంమామయ్య ఉద్దేశం.

కాలేజి చదువు గురించి చెప్పే ముందు - స్కూలు పైసలుకు సంబంధించిన గమ్యుత్తయిన విషయం ఒకటి చెబుతాను

1936 మార్చిలో స్కూలు పైసల్ పరీక్షలు జరిగినాయి. ప్రతిరోజు ఒక్కో సబ్జెక్టులో పరీక్ష జరిగేది. ఆ సబ్జెక్టుకు సంబంధించిన పుస్తకాలు స్కూలుకు పట్టుకెళ్ళేవాళ్ళం దోవలోగాని, పరీక్షరూంలోకి వెళ్ళే ముందు ఏ కాస్త బైం దొరికినా అఖరి నిమిషం చదువు కోసం!

ఆరోజు పరీక్ష అయిపోగానే తిరిగి ఇంటికి వచ్చేటప్పుడు రైలు స్టేషన్ ఇవతల ఏలూరు కాలవమీద వంతెన ఉండేది. (అప్పుడు ఒక వంతెన ఉండేది ఇప్పుడు రెండో వంతెన కట్టినట్లున్నారు.)

ఆ రోజు పరీక్ష అయిపోయింది గదా ఆ సబ్జెక్టు పుస్తకాలతో పనితీరిపోయింది గదా అని - ఆ పుస్తకాలు వంతెన మీద నుంచి కింద కాలువలోకి విసిరిపారేసే వాళ్ళం. అంటే స్కూలు పైసల్ తప్పక ప్యాస్ అవుతాం కదా అని ధైర్యం! ఒకవేళ తప్పితే - కొత్త పుస్తకాలు కొనుక్కోవచ్చుగదా! అలా అన్ని పుస్తకాలు కాలువలో పారేశాను

తరువాత - ఆ సంవత్సరం వేసవి సెలవలకి అప్పుడు నెల్లూరు జిల్లా ఇప్పుడు ప్రకాశంజిల్లాలో వీరేపల్లి అని- కందుకూరు తాలూకాలో మా బంధువుల ఊరు ఉంది. మా మేనమామ రాంమామయ్యగారి ఇద్దరు మరదళ్ళని ఇద్దరూ ఆ ఊళ్లో.

తులకమ్మ - సత్యనారాయణమ్మ అని వాళ్లపేర్లు. ఆ ఊళ్లో వేసవి కాలం చల్లగా వుంటుంది. సముద్రానికి దగ్గర గనక మా రాంమామయ్య చిన్న మరదలు - సత్యనారాయణమ్మ. నాకు చాలా క్లోజ్గా ఉండేది 'అన్నయ్య' 'అన్నయ్య' అంటూ ఎంతో చనువుగా ఉండేది నాకంటే రెండేళ్లు చిన్నది. అదే నేను ఆ ఊరికి మొట్టమొదటిసారి వెళ్లడం

మా మామయ్య పెద్దతోడల్లుడు కోటలరాజు గారి తమ్ముడు నరసరాజు - నా వయసువాడు. మాకిద్దరికీ సావాసం! జతగా తిరుగుతుండేవాళ్లు!

నేను ఆ ఊళ్లో ఉండగా స్కూలు పైనలుకు రిఎగ్నమినేషన్లు - అంటే మళ్ళీ పరీక్షలు పెడతారని - ఒక వార్ల వచ్చింది ఎందుకంటే - ఆ సంవత్సరం స్కూలు పైనల్ పేపర్లు గుంటూరులో 'లీక్' అయినాయి! అవి తెల్లవారేసరికి బెజవాడ వచ్చేవి నా పరిస్థితి ఏమిటంటే నాకు మా లెక్కల మాస్టరు ఉమామహేశ్వరరావు గారి వద్ద ట్యూషన్ గదా! రాత్రి పూట ఆయన యింటికి తెన్నేటివారి వీధి (గాంధీనగర్)కు వెళ్లి రాత్రిపూట చదువుకుని ఉదయమే లేచి ఇంటికి వెళ్లి టిఫిన్-స్నాన్ ముగించుకొని పరీక్షకువెళ్లే వాణ్ణి. స్కూలుకి వెళ్లిన తరువాత - అక్కడ చెప్పేవాళ్లు తోటిక్లాస్మేట్స్ కొందరు పొద్దున పేపరు 'లీక్' అయిందని! అదీ పరీక్షరానిన తరువాత చెప్పేవాళ్లు! మా మాస్టరేమో బయటికి పోనిచ్చేవారు గాదు పొద్దున్నే రైలులో గుంటూరు నుంచి వస్తుంది పరీక్ష పేపరు! ప్రతిరోజు పేపరు 'లీక్' అవుతున్నా నాకు ప్రొద్దున్నే ట్యూషన్ నుంచి - బయటికి పోయే చాన్సులేదు. గనక నాకు ఒక్కపేపరు గూడ ముందుగా తెలియలేదు అయినా పేపర్లన్నీ నేను బాగానే రాశాను గనక దిగులేదు.

గుంటూరులో కుర్రాళ్లు ఆ క్రికెట్ రోజు పేపరు 'లీక్' అయితే ఆ పేపరు టీసుకెళ్లి గుంటూరు హైస్కూలు హెడ్మాస్టరు ఇంటి తలుపుకు అంటించే వాళ్లు! కుర్రతనమన్న మాట! "మేం ఎంత ఘనులమో చూడమని" గొప్పకోసం! అన్నీ కలెక్ట్ పేపర్ లీక్ అయినయే అది దృష్టిలో వుంచుకొని మళ్ళీ 'రిగ్నమినేషన్' పెట్టాలని విద్యాశాఖవాళ్లు నిర్ణయించారు. నాకు గుండెల్లో రైళ్లు పరుగెత్తాయి. పుస్తకాలన్నీ - పరీక్షలు కాగానే ఏటూరు కాలవలో పారేశాను గదా! ఇక ఆ ఊరు నుంచి బయలుదేరి బెజవాడ రావాలనుకుంటుండగా ఒక ఖభవార్ల వచ్చింది ఏమిటంటే రిఎగ్నమినేషన్ గుంటూరుకు మాత్రమే గాని బెజవాడకు లేదు - అని! నాకు పెద్దరిలీఫ్! లేకపోతే మళ్ళీ ఆ పుస్తకాలన్నీ సేకరించుకోవలసి వచ్చేది!

రిజట్టు వచ్చినాయి! నేను ప్యాసయినాను! ఇక తరువాత చదువు విషయానికి వస్తే మా రాంమామయ్యకు నన్ను అగ్రికల్చరల్ బి.యస్ సి. చదివించాలని ఉందని చెప్పాడదా!

ఆపుడు మదరాసు ప్రెసిడెన్సీలో అగ్రికల్చరల్ కాలేజీ ఒకచోట కోయంబత్తూరులో ఉండేది.

అగ్రికల్చరల్ బి.యస్.సి చదవాలంటే ముందు ఇంటర్మీడియట్లో 'బోటనీ' ఉండాలి ఆ క్రిందటి సంవత్సరమే అంటే 1935లో బెజవాడలో యస్.ఆర్.ఆర్. కాలేజీ ప్రారంభించారు! కామర్సు మాత్రమే గాని సైన్స్ సబ్జెక్టు లేవనుకుంటా!

గుంటూరు హిందూ కాలేజీలోనూ బందరు హిందూ కాలేజీలోనూ 'బోటనీ' ఉందని తెలిసింది. గుంటూరు మామూరు తాల్లూరుకు దగ్గరగదా అని మా రాంమామయ్య గుంటూరు హిందూకాలేజీలో చేరమన్నాడు. ఆయన ముందు గుంటూరు వెళ్లి ఎంక్వయిరీ చేసి వచ్చాడు.

గుంటూరు హిందూ కాలేజీ గూడ ఆ శ్రేణం సంవత్సరమే అంటే 1935లో ప్రారంభించారు! మొదటి సంవత్సరం కామర్స్ మాత్రమే పెట్టారు రెండో సంవత్సరం సైన్సు, ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీ, బాటనీ పెట్టారు మొదటి సంవత్సరం హిందూకాలేజీ కొత్తపేటలో ఓర్వబ్యాంక్ బిల్డింగులో ప్రారంభించారు! హస్తలు గూడ అందులోనే ఉండేది.

ఇప్పుడున్న బిల్డింగు రెండో సంవత్సరానికి తయారయింది. ఆ కొత్త బిల్డింగ్ లో 'గృహప్రవేశం' చేసింది మా బ్యాచ్ అన్నమాట! సైన్సు ఫస్ట్ బ్యాచ్! కాలేజీ రెండోబ్యాచ్! హస్తల్ మటుకు ఓర్వ బ్యాంక్ బిల్డింగ్ లోనే ఉండేది కొత్తపేటలో అది చాలా పాత బిల్డింగ్! ఎంత పాతది అంటే వర్షానికి గోడలు తడిస్తే ఎలక్ట్రిక్ పాకులు కొడుతుండేవి.

విశేషమేమిటంటే హస్తల్లో బోజనాలు బ్రాహ్మణులకు వేరుగాను - బ్రాహ్మణేతరులకు వేరుగానూ పెట్టేవాళ్లు. బ్రాహ్మణుల కుర్రాళ్లు కిచెన్ లోనూ మిగతావాళ్లు ఇవతల హాల్లో కూర్చుని తినేవాళ్లు! నేను ఇంటినుంచి పొరుగుూరు వెళ్లి ఉండడం అదే మొదలు గదా! ఎలక్ట్రిక్ లైట్లు కింద చదవడం గూడ అదే మొదలు అప్పటికి ముత్యాలంపాడులో ఎలక్ట్రిసిటీ లేదు. బెజవాడ మునిసిపాలిటీలో చేరలేదు గనక - ముత్యాలంపాడులో నేను చదువుకున్నది కిరసనాయలు లాంతరు వెలుతురులోనే! ముత్యాలంపాడుకు ఒక ఫర్లాంగు దూరంలో బెజవాడ మునిసిపల్ వీధి దీపాలు ఉండేవి!

1936 జూన్ లో మా రాంమామయ్య వచ్చి నన్ను హస్తల్లో చేర్చి వెళ్లాడు. హస్తల్లో నా రూంమేట్ వెంకటాచారి! హైస్కూలులో బీచరు రాఘవయ్యగారి కొడుకు. హస్తల్లో సాయింత్రం పూట క్యారంబోర్డు ఆడుకునేవాళ్లం!

హైస్కూలులోగాని, కాలేజీలోగాని అటెండెన్స్ నాకు ఎప్పుడూ పాండ్రెడ్ వర్సింటి! ఎప్పుడూ కాలేజీ ఎగ్జిక్యూటాన్సిగాదు. క్లాసులో పాఠం శ్రద్ధగా వివేచనాత్మకం లేదా అనేది అనుమానమే. అది పాఠం చెప్పే బీచర్ని బట్టి వుంటుందండీ తెలుగు క్లాసులో బాగా అల్లరి చేసే వాళ్లం!

ఇక్కడ ఒక విషయం చెప్పాలి బీచర్స్ లో ఒకసారి గనక పిల్లలు అల్లరి చేసి బీచర్ని చులకనగా చూస్తే యిక ఆ బీచరు గతి - ప్రతి సంవత్సరం అంతే!

కాలేజీలో తెలుగు లెక్చరర్ పాపం చాలా మంచివాడు. మందలపర్తి ఉపేంద్రశర్మగారు. తెలుగు ఎం.ఎ. బాగా చదువుకున్నవాడు. కానీ, కుర్రాళ్లను క్లాసులో మేనేజీ చెయ్యడమనేది అదొక ఆర్ట్! కేవలం పాఠం చెప్పడమే గాదు!

బెజవాడ హిందూ హైస్కూలులో తెలుగు మాస్టరు లక్ష్మీకాంతశాస్త్రిగారని చెప్పినే ఆయనంటే స్మృతెంతటికి హడలే! తెలుగు మాస్టర్ కి స్మృతెంతటి అంతగా భయపడడమనేది అక్కడే చూశాను. ఎవడన్న స్మృతెంటే అల్లరిచేసి ఎదురు తిరిగితే జుట్టుపట్టుకుని ఆ చెంపా యీ చెంపా వాయిచి వదిలి పెట్టేవాడు.

అలాంటిది గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో తెలుగు లెక్చరర్ ఉపేంద్ర శర్మగారి కథ వేరు. మాకు ముందు బ్యాచ్ వాళ్లు ఎందుకో ఆయన క్లాస్ లో తెగ అల్లరి చేసేవాళ్లు! అదిచూసి మేము గూడ ఆయన క్లాసులో అల్లరిచేసేవాళ్లం. అప్పుడు కొత్తగా 'బాటా' చెప్పులు వచ్చినై! వాటికి కింద హీల్ గుర్రపునాదాలాగ 'హలో'గా వుండేది నేలమీద కొడితే టపటపమని శబ్దంవచ్చేది! ఆయన పాఠం చెబుతుంటే పిల్లలు గలగల మాట్లాడుతుండేవాళ్లు. పిల్లల గోల కంటే బిగ్గరగా ఆయన పాఠం చెప్పేవాడు!

మొత్తం మీద ఆయనకు క్లాసు మేనేజ్ చేయడం చేతయ్యేది కాదు. మేము సీనియర్లయ్యేటప్పటికి మా జ్యూనియర్లు మమ్మల్ని చూసి ఆయన క్లాసులో అల్లరి చేసేవాళ్లు.

మాకు రెండేళ్లు అయిన తరువాత పరీక్షల ముందు ఒకసారి ఆయన కళ్లనీళ్ల పర్యంతమై "నేను మీకు ఎంతో బాగా చెప్పాలనుకున్నాను! చెప్పలేకపోయాను" అన్నాడు బాధతో! మేము గూడ బాధపడ్డాం-అల్లరి చేసినందుకు! చాలా సంవత్సరాల తరువాత ఆయన రిటైర్మెంట్ అయ్యేముందే చాలా సోషల్ సర్వీస్ చేసి చాలా మంచి పేరు తెచ్చుకున్నాడని విన్నాను.

జనరల్ హాస్పిటల్ కు వెళ్లి రోజు సాయంత్రం పేషంట్లకి భారతబాగవతాలు - భగవద్గీత వగైరాలు చదివిచెప్పేవాడట! హిందూ కాలేజీలో మాకు ఫ్రీస్పిసెల్ బుద్ధిరాజు రామచంద్రరావుగారు. ఆయన అంతకుముందు వక్కనే వున్న టవున్ హైస్కూలు హెడ్మాస్టరు. టవున్ హైస్కూలు చాలా వురాతనమైనది. ఆ కమిటీవారే హిందూ కాలేజీ స్థాపించి టవున్ హైస్కూలు పేరు హిందూ కాలేజీ, హైస్కూలుగా మార్చారు. మాకు ఇంగ్లీషు లెక్చరర్ వల్లభజీస్వల సుబ్బారావుగారు. ఆయనే హాస్టలు వార్డన్ కూడ. ఆయన ఇల్లు కొత్తపేటలో యడవల్లివారి సత్రం ఎదురుగా ఉండేది. రామచంద్రరావుగారి తరువాత వల్లభజీస్వల సుబ్బారావుగారు కాలేజీ ఫ్రీస్పిసెల్ అయ్యాడు. మామూలుగా ఎక్కువ మార్పులు వచ్చిన కుర్రాళ్లకే కాలేజీలో ఎడ్మిషన్లు ఇస్తారు. కాని - యావరేజీ మార్పులు వచ్చి ప్యాస్ అయితే చాలు సుబ్బారావుగారు సీటు యిచ్చేవాడు. మిగతా లెక్చరర్లు ఎవరైనా డ్రైట్ స్టూడెంట్స్ కే అడ్మిషన్ ఇవ్వాలని అంటే-

"డ్రైట్ స్టూడెంట్లుకు - నువ్వు చెప్పక్కర్లేదు. వాడే చదువుకుంటాడు. యావరేజీ స్టూడెంట్ కి పాఠాలు చెప్పి-ఫస్ట్ క్లాసు తెప్పిస్తేనే చీవరు ప్రతిభ" అనే వాదాయన!

బుద్ధిరాజు రామచంద్రరావుగారు టౌన్ హైస్కూలు హెడ్మాస్టరుగా ఉన్నప్పుడు ఆయన్ను గురించి కథలు చెప్పుకునేవారు. ఆయనంటే స్టూడెంట్స్ కి హడల్! ఆయన పొట్టిగా ఉండే వాడు. స్టూడెంట్స్ ఎవరైనా సెకండ్ టెర్ కొట్టిన తరువాత అలస్యంగా మ్యూలుకు వస్తే - ఆయన గేటు దిమ్మ చాటున నిలబడి లేటుగా వచ్చిన కుర్రాళ్లని చెత్తంతో చితకబాదేవాడట!

ఆయన ఫ్రీస్పిసెల్ అయిన తరువాత కుర్రాళ్లతో బాగా చనువుగా ఉండేవాడు. కుర్రవాళ్లు ఎవరైనా కాలేజీ పీజు సమయానికి కట్టకపోతే ఆయన ఆ స్టూడెంట్లు ఇంటికి వెళ్లి స్టూడెంట్లు తల్లిదండ్రులతో "ఏమిటయ్యా! ఇంకా పీజు కట్టలేదు! త్వరగా కట్టండి" అని చెప్పేవాడు అయిన్ని మేము అతిగేవాళ్లం "మాస్టరు! మీరు హెడ్మాస్టరుగా ఉండగా - కుర్రాళ్లని కొట్టేవారట! ఇప్పుడు కొట్టడంలేదేం?" అని! అంటే ఆయన "ఇప్పుడు వెధవలు, మీరు దున్నపోతుల్లా పెరిగారు! నేను కొడితే తిరుకుంటారా? తిరిగి కొడతారు!" అనేవాడు నవ్వుతూ!

ఆయన ఖద్దరు కట్టేవాడు. ఖద్దరు దోపతి, ఖద్దరు చొక్కా, కోటు, ఖద్దరు తలపాగా! ఆయనకు ఒకటే కన్ను పాపం రెండోకన్ను పోయింది బహుశా - మతాధిపతి వల్లనే ఏమో తలియిదు.

1942 మూన్ మెంటల్ కాలేజీలో కొందరు కమ్యూనిస్ట్, కాంగ్రెస్ పార్టీలకు చెందిన యూనియన్ విద్యార్థులు ఉండేవారు! పోలీసులు వాళ్లను అరెస్టుచెయ్యడానికి వస్తే "ఏల్లేదు! పోలీసులు కాలేజీ కాంటింట్ లోపల అడుగు పెట్టడానికి ఏల్లేదు" అని ఖచ్చితంగా చెప్పేవాడట!

నాకు ఇంగ్లీషు, తెలుగు చాలా తేలికగానే ఉండేది గాని గ్రూపు ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీ, బోటనీల్ ఫిజిక్స్, బోటనీ ఫరవాలేదు గాని కెమిస్ట్రీ మాత్రం బుర్రకెక్కేది కాదు. మొదటి సంవత్సరం కెమిస్ట్రీకి సాంబకవరావుగారని జూనియర్

లెక్చరర్ ఉండేవాడు అసలు లెక్చరర్ పొన్న భాళీగా ఉంచారు! వంగూరు సుబ్బారావుగారని హైస్కూలులో టీచరు ఆయన బి.యస్ సి, బి.ఇడి కాబోలు! లెక్చరర్ కు యం యస్ సి అవసరమేమో ఆయన యం యస్ సి చదవడానికి బెనారస్ యూనివర్సిటీకి వెళ్లి యం యస్ సి ప్యాసయి మాకు సీనియర్ క్లాసులో లెక్చరర్ గా వచ్చాడు

ఆయన గూడ మనిషి మంచి వాడే! తెలివిగలవాడే! కాని, లెక్చరర్ లకి పాఠం చెప్పి స్టూడెంట్స్ ని అకట్టుకునే నేర్పు ఉండాలండి వంగూరు సుబ్బారావుగారు పాఠం చెప్పేవారు గాని నాలాంటి వాళ్ళకి ఆయోమయంగా ఉండేది ఆయన గూడ ఖద్దరు కట్టి గాంధీ టోపీపెట్టేవాడు. సైకిల్ మీదవచ్చేవాడు బ్రాడీపేటలో ఉండేవాడు రెండో సంవత్సరం నేను గూడ బ్రాడీపేటలో హాస్టల్లో భోంచేసి కొండా వెంకటప్పయ్యగారి ఇంటి ఎదురుగా ఒక బంగళాలో ఒక రూంలో ఉండేవాణ్ణి.

రెండో సంవత్సరం హాస్టలు బ్రాడీపేట ఒకటో లైనులో ఉండేది వ్యాన్ ధూళ్లటి సుబ్బాప్రసాదగారు. ఆయన కాలేజీలో మ్యాథ్స్ (లెక్కలు) లెక్చరరు చాలా మంచివాడు నేను మొదటిసంవత్సరం హాస్టలు కొత్తపేటలో ఓర్వో బ్యాంకు బిల్డింగ్ నుంచి పోస్టాఫీసు ఎదురు ఇంట్లోకి పిమ్మి అయినప్పుడు సెక్రటరీగా ఉండేవాణ్ణి! అప్పుడు వాడైన వల్లభజీస్వలు సుబ్బారావుగారని చెప్పాగదా! ఆ సుబ్బారావుగారు - సుబ్రహ్మణ్యంగారికి చెప్పారట! "నరసరాజు సెక్రటరీగా బాగా మేనేజ్ చేశాడు!" అని.

ఇప్పుడు చెబితే ఏవరూ నమ్మరు! 1937 ప్రారంభంలో నేను హాస్టల్ సెక్రటరీగా ఉన్నప్పుడు రెండు పూటల భోజనం వెలకు 7 రూపాయలు! అక్షరాల ఏడురూపాయలు!

నేను కాయగూరలు వగైరా కొనడానికి డబ్బు వంట వానికి గాని - నోకరుగాని ఇచ్చేవాణ్ణి కాదు! వారానికి రెండుసార్లు హాస్టల్లో వున్న కుర్రవాళ్లే వంతులు వేసుకుని హాస్టలు పూస్ ని తీసుకుని కాయగూరల మార్కెట్టు కాలేజీ పక్కనే ఉండేది - కాయగూరలు కొని పూస్ నికి ఇచ్చి కాలేజీకి వెళ్లాలన్నవాట!

ఆ విషయం తెలిసి వ్యాన్ సుబ్రహ్మణ్యం గారు నన్ను హాస్టల్లోనే ఉండమని బలవంతం చేస్తే నేను "బయట రూం" బాగుంది మాస్టరు! చదువుకోడానికి" అని - భోజనం మాత్రం హాస్టల్లో చేసేవాణ్ణి!

అంతకు ముందు అంటే మొదటి సంవత్సరం హాస్టల్లో రెండు పూటల భోజనం వుండేది, మధ్యాహ్నం టిఫిన్, కాఫీ బయట హోటల్లో తినేవాళ్లం.

రెండో సంవత్సరం మూడు పూటలు భోజనం ఏర్పాటు చేశాం అప్పుడు స్టూడెంట్స్ కొంతమంది పల్లెటూళ్లలో హైస్కూలుల్లో చదివినవచ్చి - కాలేజీలో చేరే వాళ్లు. వాళ్లకి పల్లెటూళ్లలో మూడుపూటలు భోజనం అలవాటు! మధ్యాహ్నం హోటల్లో ఒక స్వీటు - హాటు - కాఫీ తాగితే ఏమూలకి? ఆకలి తీరేది కాదు ఎవరికి చెప్పుకోలేదు. అప్పారావు అని ఒక కుర్రవాడుండేవాడు. అంతా పల్లెటూరి వాటం. దోవతి చొక్కా! అతను - నాతో చెప్పాడు 'మధ్యాహ్నం గూడ భోజనం ఏర్పాటు చేయగూడదా?' అని నేను వ్యాన్ గారితో మాట్లాడి మధ్యాహ్నం గూడ భోజనం ఏర్పాటు చేయించాను - మధ్యాహ్నం అన్నం మాత్రం వండేవారు పొద్దుటి కూరలే వడ్డించేవారు. "మీ దయవల్ల మధ్యాహ్నం గూడ కడుపు నిండ - తింటున్నాం రాజాగారు!" అనేవాడు అప్పారావు

నేను కూడ కాలేజీలో ఉండగా దోవతి కట్టేవాణ్ణి! దోవతి కట్టడం నేను హైస్కూల్లో పిమ్మి ఫారంలో స్టార్డ్ చేశానండి! మా రాంమామయ్య స్కూలు తెలిచేముందు ఒకేసారి ఏడాదికి సరివడే బట్టలు కుట్టించేవాడు. నిక్కర్లు-

చొక్కాలు, ఫిష్టు పొరానికి వచ్చేటప్పటికి నేను మనిషిని బాగా ఎదిగాను! అప్పుడు 14 15 ఏళ్లు

బట్టల పాపుకి వెళ్లివచ్చుడు - మా మామయ్య అన్నాడు "ఏం! భారీగా ఎదిగావు! ఇంకా నీక్కర్లు - లాగులు తొడుక్కోవాలా! సంబెలు కట్టుకోలేవా?" అన్నాడు నవ్వుతూ!

"కొనెపెట్టు - కట్టుకుంటా" అన్నాను! అప్పుడు - అంతా ఖద్దరే ఆయన గూడ ఖద్దరే కట్టేవాడు! ఆయనకి 1930కి పూర్వం తరువాత ఖద్దరు పాపు ఉండేది- పాతబస్తీ-మెయిన్ బజార్లో కాంగ్రెసు ఉద్యమంతో గూడ సంబంధం ఉండేది ఆయనకి బీంబర వ్యాపారం మొదలుపెట్టిన తరువాత ఖద్దరు పాపు మూసేసాడు

ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం - మూడోఫారంలో కొత్తపేట పోస్టాఫీసు ఎదురు ఇంట్రోకి - హాస్టలు ఫిష్టు అయినప్పుడు ఒక గమ్మత్తు ఇన్నిడెంట్ జరిగింది నాకు సైకిల్ ఉండేది నాకు హైస్కూలులో ఒక క్లాస్మేట్ ఉండేవాడు పేరు జ్ఞాపకం లేదు! అతను బెజవాడ కొత్తపేటలో ఉండేవాడు అతని తండ్రికి ఏదో వ్యాపారం ఉండేది యీ ప్రబుద్ధుడు నా క్లాస్మేట్ ఓర్వీ బోస్లో వైశ్యాహాస్టల్లో ఉండే వంటమనిషితో ప్రేమలోపడి లేపుకుపోయాడు అలా తండ్రికి దూరమయ్యాడు అ తరువాత ఎక్కడ తిరిగాడో - ఏంచేశాడో తెలియదు 1937 జనవరి ఫిబ్రవరిలో గుంటూరులో మా హాస్టలుకు వచ్చాడు ప్రేయిసని ఎక్కడ ఉంచాడో తెలియదు నాతోపాటు హైస్కూలులో చదివిన వెంకటాచారి, పత్నవ కోటయ్య వగైరాలు హాస్టల్లో ఉండేవాళ్లు అతను ఇబ్బందుల్లో ఉన్నాను సహాయం చేయమంటే ఏవో చందాలు చేసుకొని పదో - పాతికో యిచ్చాము

ఒకసారి బ్రాడీపేటలో ఇంకో ఫ్రెండు ఉంటే అతన్ని చూసి వస్తానని సైకిల్ ఇమ్మన్నాడు! ఇచ్చాను! ఆ రోజు ఖుక్లవారం! రాత్రికి గూడ అతను తిరిగిరాలేదు ఆ ఫ్రెండ్ దగ్గర ఉన్నాడేమోలే అనుకున్నాను! కనివారం ఉదయం మా క్లాస్ బోటనీ స్టూడెంట్స్ని - బోటనీ లెక్చరర్ వెంకట్రావుగారు బెజవాడ దగ్గర కొండపల్లికి - ఎక్స్కర్షన్కి తీసుకెళ్లారు

ఆదివారం ఉదయం అందరం తిరిగివస్తూ నేను మాత్రం బెజవాడలో దిగిపోయాను సొంతవూరు గదా! మిగతా వాళ్లు - గుంటూరు వెళ్లిపోయారు

నేను సోమవారం ఉదయం - గుంటూరు హాస్టలుకు వెళ్లేటప్పటికి పరిస్థితి ఏమిటంటే "నిన్ను పోలీసుస్టేషన్కి వెంటనే రమ్మన్నాడు" అని చెప్పాడు నా రూంమేట్! ఎందుకురా? అంటే

"ఖుక్లవారం నాడు నీ సైకిల్ తీసుకెళ్లాడే మన ఫ్రెండ్ - వాడు చీరాలలో నీ సైకిల్ అమ్మడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే పోలీసులు అనుమానించి - పట్టుకున్నారట! పట్టుకుని తన్నబోయాలో ఏమో - నిజం చెప్పాడట! సైకిల్ గుంటూరులో ఫలానా ఫ్రెండుది అని నీ పేరు అడ్రసు యిస్తే - నిన్న సాయంత్రం పోలీసు బంట్లోకు - హాస్టలుకు వచ్చాడు నువ్వులేవు! మరునాడు వస్తావని చెప్పాం! రాగానే పోలీసుస్టేషన్కు రమ్మని చెప్పి పోలీసు వెళ్లి పోయాడు!" అని చెప్పారు ఆ వచ్చిన పోలీసుని మా ఫ్రెండ్స్ ఏదో అటలు వట్టించారేమో - అతనికి కోపం వచ్చిందట!

నేను పోలీసుస్టేషను వెళితే - సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ నా మీద కేకలేశారు "నాకేం తెలిదండి నేను నిన్న అక్కడ లేను" అని సర్దిచెప్పాను.

వక్తవ కోటయ్య

నదినొస్పెక్టరు అన్నాడు. “ఇప్పుడు - నువ్వు - చీరాల వెళ్లాలి. నీ సైకిల్ గుర్తు పట్టాలి పోలీసులు అతని మీద కేసుపెడతారు! నీతో పాటు ఒక పాక్షిని గూడ తీసుకెళ్లాలి” అన్నాడు ఆ మరునాడు - నేను - నా రూంమేట్ - కోటయ్య - ఇద్దరం చీరాల వెళ్లాం! (కోటయ్య తరువాత డాక్టర్ - గవర్నమెంటు వుద్యోగం చేసి - రిటైర్ అవుతు (అంటే ఇదిరాస్తున్నది 2005 మార్చి 26వ తేదీ - కోటయ్య నేను ఇప్పుడు ఉండే హైదరాబాద్ - బంజారాహిల్స్ రోడ్డు నెంబరు 12లోనే వుంటున్నాడు తరచూ కలుస్తుంటాం! అంటే - దాదాపు 70 ఏళ్ల స్నేహం!) నేను కోటయ్య చీరాల వెళ్లాం మేజిస్ట్రేటు కోర్టులోనే పోలీసుకేసు. నేను బోనులో నిలబడి స్టేట్ మెంటు ఇచ్చాను. “ఫలాన మనిషి నా సైకిల్ తీసుకెళ్లారు స్నేహితుడే గదా అని ఇచ్చాను ” కోర్టు - బోనులో నిలబడి సాక్ష్యం చెప్పడం అదే మొదటి సారి చివరిసారి గూడ. నేను జీవితంలో ఎన్నడూ కోర్టులో అడుగు పెట్టలేదు. ఫిర్యాదిగా కాని - ముద్దాయిగా కాని, ఈ విషయమే ఇప్పుడు కొందరు లాయరు జడ్జి మిత్రులకు చెబితే “నువ్వు అగృహ్ణంతుడివి” అంటారు

కోర్టులో - సైకిల్ వాది అని గుర్తు పట్టాను. ఆ సైకిల్ నాదేననీ - ఆడిగి తను తీసుకోవ్వాననీ - ముద్దాయే ఒప్పుకున్నాడు. అతని పేరు సీతయ్యో - రామయ్యో అనుకుంటాను.

అతన్ని పోలీసులు ఎలాపట్టుకున్నారుంటే - అతను చీరాలలో ఒక సైకిల్ షాపు వాడితో - సైకిల్ అమ్ముతానని బేరం పెట్టాడట!

అతి చౌక ధరకే అమ్ముజూపాడట! తనదైతేగా! ఎంత వస్తే అంతే చాలు ననుకుని ఉంటాడు ఏ అయిదుకో - పదుకో - అమ్ముజూపాడు. అప్పుడు కొత్త సైకిలే 40-యాభై రూపాయలు!

ఇప్పుడు ఆ సైకిల్ షాపు ముందు ఒక బెంచిమీద ఒక పోలీసు కానిస్టేబుల్ మస్కేట్ కూర్చుని ఉన్నాడు. అతనికి అనుమానం వచ్చింది. సైకిల్ చూస్తే కొత్తగా వుంది. ఇంత చవకగా అమ్ముతున్నాడు! సొంతసైకిలైతే ఇలా తెగనమ్ముతాడా? అని అనుమానం వచ్చి పోలీసు స్టేషనుకు తీసుకుపోయాడట!

పోలీసువాళ్ల సంగతి తెలిసిందేగా! లాఠీతో నాలుగు ఇచ్చుకొని ఉంటాడు భయపడి వాడు నిజం చెప్పాడు. అతనే నా అద్రును గూడ చెప్పాడు. అందువల్లే పోలీసులు నాకు గుంటూరు హాస్టలుకు కబురు పంపారు

సైకిలు - నేను హైస్కూలులో ఫిఫ్తు ఫారంలో ఉండగా కొన్నది అంటే దాదాపు రెండు మూడుసంవత్సరాల

శ్రీతం కొన్నది. బాగా మెయిన్టెయిన్ చేసేవాణ్ణి గనక - కొత్త సైకిల్లా ఉండేది

ఆ సైకిల్ పేరు మిల్నర్ - స్పెషల్! అప్పుడు అన్నీ యింపొద్దే సైకిళ్లే - మన దేశంలో సైకిళ్ల తయారీలేదు ర్యాల్ - డేటన్ సైకిళ్లు అంతకంటే ఖరీదు. బి ఎస్ ఎ సైకిలు మా రాంమామయ్యకు ఉండేది. అది తరువాత మా చిట్టిబావ - మా పెద్దమామయ్య కొడుకు తీసుకున్నారు హెయ్యలెస్ సైకిల్ - 40 రూపాయలు. ఆపోల్ - 20 రూపాయలు.

అసలు - చిక్కు ఏమిటంటే కేసు పూర్తి అయ్యేదాకా సైకిల్ నాకు ఇవ్వనన్నారు - కోర్టువారు కేసు ఎప్పటికీ తేల్చుంది? సీతయ్య సైకిల్ దొంగతనం వల్ల - ఒక మేలు జరిగింది. అది ఏమిటంటే అతన్ని ఇంట్లోంచి వెళ్లగొట్టిన తండ్రి కొడుకు జైలు పాలవుతున్నాడనగానే పాపం తండ్రి పరువుగా బతుకుతున్నాడు - పరువు కోసమని చీరాల వచ్చి జామీను ఉండి కొడుకును విడిపించుకుని విజయవాడ తీసుకుపోయాడు అంటే - ఈ దొంగతనం కేసువల్ల విడిపోయిన తండ్రికొడుకులు - మళ్ళీ కలుసుకున్నారు.

కేసు వాయిదాలు పడుతున్నాయి. నెలలు గడుస్తున్నాయి నా బాధేమిటంటే - నా సైకిల్, కోర్టులో - తుప్పు పట్టిపోతుంది అప్పుడు - సీతయ్య తండ్రి - చీరాల మేజిస్ట్రేటు పోలీసులతో ఎలాగో సర్దుబాటు చేసుకుని నాచేత తనకొడుక్కి అనుకూలంగా సాక్ష్యం చెప్పిస్తే - కేసు కొట్టేసే ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు

ఆ ప్రయత్నంలో - ఆతను బెజవాడ ముత్యాలంపాడులో మా ఇంటికి వెళ్లాడు నా క్లాస్మేట్ అంటే నా స్నేహితుడనుకుని దొంగతనం విషయం తెలియక మా అమ్మ ఆ తండ్రి కొడుకులకి కాఫీలు - టిఫిన్లు పెట్టి మార్గాడలు చేసింది.

వాళ్లు వెళ్లిన పనేమిటంటే - నేను కోర్టులో "సీతయ్య నా స్నేహితుడనీ అప్పుడప్పుడు - ఇలా సైకిల్ తీసుకెళ్లి మళ్ళీ తిరిగి ఇచ్చే ఆనవాయితీ ఉందనీ అతనికి సైకిల్ అమ్మవలసిన అవసరం లేదనీ - అమ్ముతున్నాడనడం- నేను నమ్మలేనని కోర్టులో మళ్ళీ సాక్ష్యం చెబితే కేసుకొట్టేస్తారన్నమాట! నేను శని ఆదివారాల్లో- గుంటూరు నుంచి ముత్యాలంపాడు వెళ్ళితే - మా అమ్మ రాంమామయ్య విషయం చెప్పారు "పాపం! ఆ తండ్రి కన్నీళ్లు పర్యతరం అయి - నా పరువు కాపాడమని అడిగాడు అయిందేదో అయిపోయిందిగదా! వాళ్లు చెప్పినట్లు- చీరాల వెళ్లి సాక్ష్యం చెప్పు" అని మా రాంమామయ్య చెప్పాడు. నేను సరేనన్నాను నా ఆక ఏమిటంటే సైకిలు మళ్ళీ నా చేతికి వస్తుందిగదా అని!

కాని - నేను కోర్టులో మొదట ఇచ్చిన స్టేట్మెంట్ కి ఇప్పుడు విరుద్ధంగా చెబితే - కోర్టులో నా మీదకి ఏమైనా వస్తుందేనని నేను భయపడ్డాను అప్పుడు మళ్ళీ ఆ తండ్రి కొడుకుల్ని పిలిపించి నా భయం చెబితే వాళ్లు చెప్పారు.

"అక్కడ చీరాలలో పోలీసులు మెజిస్ట్రేటుకి మేము ఎలాగో మాట్లాడి సర్దుబాటు చేశాంలెండి! మీ మీదకి ఏంరాదులెండి" అన్నారు.

అప్పుడు నేను చీరాల వెళ్లి కోర్టులో కాకుండా ఎందుకో మెజిస్ట్రేటు ఇంట్లో పెట్టారు విచారణ. నేను మెజిస్ట్రేటు ముందు స్టేట్మెంటు ఇచ్చాను. ఆతను స్నేహితుడని - సైకిల్ అమ్మవలసిన అవసరంలేదని మొదటి స్టేట్మెంటుకి విరుద్ధంగా చెప్పినా మెజిస్ట్రేటు అలాగే రికార్డు చేసుకున్నాడు. కేసు కొట్టేసి నా సైకిలు నాకు యిచ్చేశారు

ఆ విధంగా ఈ దొంగతనం కేసువల్ల తండ్రి కొడుకులు ఒకటైనారు. ఆ తరువాత ఏం జరిగిందో ఆ ప్రబుద్ధుడు లేపుకుపోయిన మనిషి సంగతి ఏమయిందో నాకు తెలీదు

అది - చదువుకునే రోజుల్లో జరిగిన ఒక చిత్రమైన అనుభవం!

నేను హైస్కూలులో చదివేటప్పుడు గూడ పెద్దగా కష్టపడి చదివే స్వభావంగాదు ఏదో, పరీక్షల ముందు గట్టిగా చదివి ముక్కున బెట్టుకుని - పరీక్షలు రాసే ఏదో ప్యాసు మార్కులు 45-50 శాతం మార్కులకు తంటాలు పడేవాణ్ణి స్కూలు మాత్రం ఎప్పుడూ ఎగ్జిలెంట్ వాణ్ణి కాదు

గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో చేరిన తరువాత ఆదోక కొత్త జీవితం ఇల్లు వదిలి - హాస్టల్లో ఉండి చదవడం - కొత్త అనుభవం!

హాస్టల్ జీవితం చాలా సరదాగా ఉండేది సాయంత్రం కాలేజీ నుంచి తిరిగి రాగానే - హాస్టల్లో కేరమ్మ అడుకునే వాళ్లం చాలా రికామీ రిలాక్స్డ్ జీవితం దురలవాట్లు ఏమీ ఉండేవి కాదు సినిమాలు మాత్రం తెగ చూసేవాణ్ణి! వచ్చిన తెలుగు సినిమా తప్పకుండా చూసేవాణ్ణి ఆ అలవాటు హైస్కూల్లో ఉండగా కూడా ఉండేది గుంటూరులో - మా హాస్టల్ నుంచి కాలేజీకి వెళ్లే దోపలో ఒక సినిమా హాలు ఉండేది. పేరు గుర్తులేదు అందులో ఎక్కువగా హిందీ సినిమాలు వస్తుండేవి ఎక్కువగా ప్రభాత్ సినిమాలు - 'అమరజ్యోతి' 'అమృతమంధన్'. అమరజ్యోతిలో శాంతా ఆస్తి మంచి గాయకురాలు 'సునా సునా-బనీకే రాణి' చాలా పాపులర్ సాంగ్ ఆ రోజుల్లో. వారానికి రెండువారాలకీ - కొత్త సినిమా మార్చేవారు బసంత్ పిక్చర్స్ అనుకుంటాను హోమివాడియా దర్శకనిర్మాత! 'వాడియా' వారి 'వాడియా' చాలా పాపులర్ వాడియా - అంటే ఫిమేల్ స్టంట్ హీరోయిన్. బాగా పైట్స్ చేసేది. తరువాత వాడియాని హోమివాడియా పెళ్లి చేసుకున్నాడు

ఆ రోజుల్లో మంచి హిందీ సినిమాలు తీసే సంస్థలు మూడు ఉండేవి పూనాలో-కొల్కత్తాలో ప్రభాత్ కంపెనీ. కలకత్తాలో న్యూడియేటర్స్ బొంబాయిలో - బొంబే టాకీస్! హిమాంశురాయ్ నిర్మాత ఆయన భార్యా దేవికారాణి. హీరోయిన్ చాలా అందగత్తె.

కలకత్తా న్యూడియేటర్స్ స్థాపకుడు - బియస్ సర్కార్ విదేశీ చదువులు చదివి వచ్చిన వాడు మంచి ఆఖిరుది గల క్లాస్ పిక్చర్లు తీసేవాడు

బొంబాయిలోని - బొంబే టాకీస్ గూడ మంచి ఎంటర్టైన్మెంటు డ్యస్ట్రిబ్యూటర్ తీసేవాళ్ళు హిమాంశురాయ్ భార్య దేవికారాణి హీరోయిన్. అశోక్ కుమార్ హీరో.

బొంబాయిలో రంజిత్ పిక్చర్స్ అని ఉండేది వాళ్ళ స్టంట్లు పిక్చర్స్ తీసేవాళ్ళు ప్రొడ్యూసర్ ఎవరో 'షా', 'చందూలాల్ షా' అనుకుంటాను హీరోయిన్లు - గోహర్ - సులోచన, మాధురి హీరోలు ఇ బిల్లిమోరియా - డి.బిల్లిమోరియా! మరాఠీ ఆర్టిస్ట్ - విఠల్ అని ఉండేవాడు మంచి పైట్లు - స్టంట్లు చేసేవాడు కుర్రవాళ్ళకి విఠల్ అంటే ఎంత మోజు అంటే విఠల్ లాగా - పెద్ద 'క్రాప్' (జుట్టు) పెంచుకునేవాళ్ళు దాన్ని 'విఠల్ క్రాప్' అనేవాళ్ళు

కలకత్తా న్యూడియేటర్స్ సినిమాలు - ఇప్పటికీ పాత సినిమాలుగా - పెప్టెవల్వ్ జరుపుతారు సైగల్-జమున నటించిన 'దేవదాసు' డైరెక్టర్ - పి.సి చారువా! సైగల్ - పహారీ నన్నాల్ బారువా కానన్ దేవి వగైరాలు నటించిన సినిమాలు - స్ట్రీట్ సింగర్ - ప్రెసిడెంట్ విద్యాపతి - జిందగీ వగైరా సినిమాలు ఆరోజుల్లో చాలా పాపులర్ సంగీతం

గూడ ఆ సినిమాల్లో పాటలు చాలా పాపులర్. వంకజమిలిక్ ఆర్ సి. బోరాలి - మ్యూజిక్ డైరెక్టర్లు తెసి డే అని అంద గాయకుడు అవన్నీ చెబితే పెద్ద గ్రంథం అవుతుంది. ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే నేను 45 ఏళ్లకు పైగా తెలుగు సినిమా రంగంలో ఉన్నానంటే దానికి బ్యాక్ గ్రౌండ్ పొందేవన గురించి చెప్పడానికి!

ఇంటర్వీయట్లో అంత తాపీగా రికామింగ్ చదువుపాగడానికి ముఖ్యకారణం - హిందూ కాలేజీ - కొత్తగా పెట్టిన కాలేజీ కావడం వల్ల ఇంటర్వీయట్ ఫస్ట్ ఇయర్లో డివిన్షన్లు ఉండవు! అంటే - సెకండ్ ఇయర్ - ఫైనల్ పరీక్షలు దాకా మనల్ని అడిగేవాడు ఉండడు - ఆన్లు ధీమా! అలాగని చెడు తిరుగుల్లేమి ఉండేవి కాదు కాలేజీకి మటుకు రెగ్యులర్గా వెళ్లేవాణ్ణి హాస్టల్లో కేరమ్మ, కాలేజీ గ్రౌండులో బ్యాట్ మెంటు - అడుకునేవాళ్లం సినిమాలు మాత్రం విడిచిపెట్టకుండా చూసేవాణ్ణి.

ఇంటర్ మీడియట్లో నాకు ఇంగ్లీషు, తెలుగు, ఫిజిక్స్ బోటనీ వీటిని గురించి పెద్ద సమస్య లేదుగాని - కెమిస్ట్రీ నాకు బగ్గెరీ బుర్రకెక్కింది కాదు కెమిస్ట్రీ లెక్చరర్ వంగూరి సుబ్బారావుగారు - మనిషి మంచివాడే! బ్రాడీపేటలో మా మాంకి దగ్గరలోనే ఆయన ఇల్లు! "మాస్టరా! ఇంటికొస్తాను! కెమిస్ట్రీ చెప్పండి!" అని అడిగితే "కెమిస్ట్రీ చాలా ఈజీనీయ్" అనేవారు గాని - చెప్పేవారు గాదు!

ఇంటర్ రెండో సంవత్సరంలో ఫైనల్ పరీక్షలకు మూడు నెలలు ముందు పుస్తకాలు తెరిచాను తెరచిచూస్తే ఇంగ్లీషు - తెలుగుతో నాకు ప్రాజ్జంలేదు తేలిగ్గానే ప్యాసు అవుతా! బోటనీ ఫరవాలేదు! ఫిజిక్స్ గూడ అంతంత మాత్రమే! కెమిస్ట్రీ మటుకు అయోమయం!

ఇంగ్లీషు తెలుగు గ్రూపు మూడు చదివితే మూడు తప్పుకానేమో! మార్కు పరీక్షకి - ఇంగ్లీషు తెలుగు చదివి గ్రూపు సెప్టెంబరుకు రిజర్వ్ చేసి పరీక్ష రాయవచ్చు అనిపించింది

ముందే చెప్పాగా! నాకు చదువు కాలకేపాసికే! ఈ క్లాసు ప్యాసయితే - తరువాత క్లాసు చదువుదాం! చదవాలి - డిగ్రీలు తిచ్చుకోవాలి, ఉద్యోగాలు చేయాలి ఉద్యోగాలు లేకపోతే బ్రతుకు గడవదు అనే బెంగ లేదు! అందుకని ఇంగ్లీషు తెలుగులో మాత్రం మార్కు పరీక్షకు చదివి గ్రూపు సెప్టెంబరుకు రిజర్వ్ చేశాను

నాతోపాటు నాలాంటి వాళ్లు ఇంకా ఇద్దరుండేవాళ్లు జగన్నాద్ 'రవి' అని-

'రవి' అంటే - ఇప్పుడు 'వనంత' అని సినిమాల్లో 'ఫ్లేబాక్' పాడుతున్నదే అవిడ తండ్రి!

మేం ముగ్గురం ఒకటే నిర్ణయం తీసుకున్నాం! గ్రూపు సెప్టెంబరుకు రిజర్వ్ చేశాం!

కాని ఒక చిక్కు వచ్చింది ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీలలో ప్రాక్టికల్స్ ఉండేవి! అవి మేము ముగ్గురం పూర్తి చెయ్యలేదు!

"ప్రాక్టికల్స్ పూర్తి చెయ్యని వాళ్లని పరీక్షకు పంపడానికి ఏల్లేదు" అని కాలేజీ నోటీస్ బోర్డులో వేశారు అంటే ఇంగ్లీషు తెలుగు పేపర్లు గూడ రాయడానికి ఏల్లేదన్నమాట!

మాకు ఫిజిక్స్ లెక్చరరు - రామనాథం గారని పుండేవారు చాలా మంచివాడు. పాతం బాగానే చెప్పేవాడు ఆయనికి - ఉబ్బసంలాంటిది ఉండేదేమో ఆయాసపడుతుండేవాడు

పాతం చెప్పి - "అందరెన్నాండో?" అనే వారు మా వంక చూచి మేం ముగ్గురం ఏకగ్రీవంగా 'నోసార్' అనే వాళ్లం ఆయన పాపం ఆయాసంతో దీర్ఘంగా నిటూర్చేవాడు

ಯೋಗಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ (1939)

ప్రాక్షీకల్న పూర్తి చేయకపోయినా - ఆయన సంతకం పెడితే తప్ప మేం పరీక్షకు కూర్చోడానికి ఏలులేదు. అందుకని ఒకరోజు మేం ముగ్గురం ఆయన ఇంటి కెళ్ళాం!

ఆయన అన్నాడు - “నేను మీకు ఎన్నో సార్లు చెప్పాను, “ప్రాక్షీకల్న పూర్తి చేయండి - మీరు పరీక్షకి కూర్చోడానికి ఏలులేదు అని! మీరు వినలేదు” అన్నాడు - పాపం - చాలా సానుభూతితో!

మేం చెప్పాం “మాస్టరా! మేము గ్రూపు ఎలాగూ ఇప్పుడు రాయ దల్చుకోలేదు! సెప్టెంబరుకు రిజర్వు చేశాం! ఇప్పుడు ప్రాక్షీకల్న చేయడానికి చైంలేదు! మీరు సంతకం చేయకపోతే మేము ఇంగ్లీషు-తెలుగు గూడ రాయడానికి ఏలుండదు” అని దీనంగా చెప్పాం!

ఆయన - నిట్టూర్చి “సరే! అలాగే” అని సర్దిపెట్టి సంతకం చేసి మమ్మల్ని పరీక్షలకి పంపారు

ఇంగ్లీషు - తెలుగు పేపర్లు బాగానే రాశాం! గ్రూపుపేపర్లు మటుకు అరగంట లోపల బయటకు రాగూడదు గాబట్టి - పరీక్ష హాల్లో అరగంట కూర్చుని - ఆన్సరు పేపర్లు తెల్లకాగితాలు ఇచ్చేసి బయటికి వచ్చేశాం!

పరీక్షలు అయిపోయినై! ఇంటి కెళ్ళాను. మా రాంమామయ్య అడిగాడు “పరీక్షలు బాగా రాశావా?” అని

“ఇంగ్లీషు - తెలుగు బాగానే రాశాను గ్రూపులో గూడ ఫిజిక్స్, బోటనీ బాగానే రాశాను గాని కెమిస్ట్రీయే కాస్త అనుమానం” అని అబద్ధం చెప్పాను

రిజల్టు వచ్చాయి! ఇంగ్లీషు, తెలుగు ప్యాసయినాను! గ్రూపుకోసం మళ్ళీ గుంటూరు వెళ్ళి అదే రూంలో ఫుండ్ సెప్టెంబరులో పరీక్షరాని ప్యాస్ అయినాను!

ఆ తరువాత బి.ఎ - చదవడానికి గుంటూరులోనే ఎ.సి. కాలేజీలో చదవవచ్చు! హిందూ కాలేజీ అప్పుడు డిగ్రీకాలేజీ కాదు కాని, నేను బి.ఎ చదవడానికి - మదరాసు లయోలా కాలేజీకి వెళ్ళాను ఎందుకంటే దానికి ఒక కథ వుంది!

ఇంటర్ సీనియర్ లో బ్రాడీపెటల్ శారదానీతనం పక్కనే “చంద్రశేఖర విలాస్” అని ఒక పెద్ద బంగళాలో రూం అద్దెకు తీసుకుని ఉన్నానని చెప్పానై - ఆ కాంపౌండ్ లో అవుట్ హౌస్ దాబా ఒకటి ఉండేది అందులో నా క్లాస్ మేట్ కటికినేని పురుషోత్తమరావు అని అతని ఫామిలీ ఉండేవార్లు అతని తల్లి, తండ్రి, తమ్ముడు - ఒక చెల్లలు చిన్నపిల్ల అదీ ఆ ఫామిలీ!

ఆ ఫ్యామిలీ ఎవరంటే - వెలమవారు ఇప్పుడు విజయరామరావు అని - రిటైర్డ్ సి.బి.ఐ డైరెక్టరు - తరువాత చంద్రబాబు నాయుడు మంత్రి వర్గంలో మంత్రిగా ఉన్నాడే - అతనిది స్వగ్రామం వరంగల్ జిల్లా ఏటూరు నాగారం అయినా - అతని తల్లి గారి పుట్టిల్లు - నెల్లూరుజిల్లా వెంకటగిరి విజయరామరావు తల్లిగారి తండ్రి - అంటే మాతామహండు - కటికినేని కళ్యాణరావుగారు! ఆయన తమ్ముడు వెంకటరామరావుగారు ఆయన రెండవ కుమారుడు నా క్లాస్ మేట్ పురుషోత్తమరావు.

కళ్యాణరావు, వెంకటరామరావు గార్లు కటికినేని సోదరులు అని ప్రాఫెసర్ రంగా గారు - నెల్లూరు రామానాయుడు గార్లతో కలిసి జమీన్ రైతు ఉద్యమంలో చురుకుగా పాల్గొని జైల్లకు గూడ వెళ్ళారు గాంధీగారు వెంకటగిరి వచ్చినప్పుడు ఆయన వీళ్ళ ఇంట్లో దిగాడు. కళ్యాణరావు గారికి - ముగ్గురు కూతుర్లు కొడుకులు లేరు

రెండో కూతురు కొడుకు విజయరామారావు. వెంకటరామారావు గారికి ముగ్గురు కొడుకులు ఒక మదరలు చనిపోతే అమె కూతుర్ని పెంచుకున్నారు.

ఆ ముగ్గురు కొడుకుల్లో - రెండోవాడు పురుషోత్తమరావు మూడోవాడు మోహన్దాస్ అప్పుడు టౌన్ హైస్కూలులో చదువుతుండేవారు పెద్దకొడుకు - జగన్నాధరావు (కటికినేని జగన్నాధరావు - హైదరాబాద్ లో హైకోర్టులో సీనియర్ ఆడ్వకేటుగా పనిచేసి నాలుగయిదేళ్ల క్రితం చనిపోయాడు)

మళ్ళీ నా చదువు కథకి వచ్చాం! ఇంటర్మీడియట్ అయిన తరువాత పురుషోత్తమరావు కుటుంబం విజయవాడకు (అప్పుడు ఇంకా బెజవాడ) పిళ్ళై అయ్యారు. ఎందుకంటే - కటికినేని సోదరులు కళ్యాణరావు వెంకటరామారావు గార్లు కృష్ణాజిల్లా డిరువూరు తాలూకా గుంపలగూడెం జమిందారు - జగన్నాధరాయణింగారికి మేనల్లుళ్ళు!

జగన్నాధ రాయణింగారికి - ఇద్దరు కొడుకులు సత్యనారాయణరావు - పార్థసారథి రావు! చాలాకాలం తరువాత పుట్టారు లేట్ యిష్యూస్ తల్లి పోయింది ఇద్దరూ - బందరు హైస్కూలులో చదువుతుండగా - పెద్దకొడుకు సత్యనారాయణరావు చనిపోయాడు చిన్నకొడుకు పార్థసారథిని బందరులో చదువు మాన్పించి విజయవాడ హైస్కూలులో చేర్చాలని తండ్రి సంకల్పం! యింట్లో ఆదర్శకులైదు! అందువల్ల - మేనల్లుడయిన వెంకట్రామారావు గారి కుటుంబాన్ని బెజవాడకు తరలించారు జగన్నాధరావుగారు! అదేగాక కటికినేని సోదరులు జమీన్దారు ఇద్యమంలో వెంకటగిరిలోని అన్నలు గూడ తరిగిపోయినై.

అందువల్ల కటికినేని వెంకట్రామారావు గారి కుటుంబ ఆదరణలో చిన్నకొడుకు పార్థసారథిని మునిసిపల్ హైస్కూలులో పొర్చుపోరంలో చేర్చారు నాదీ - స్వగ్రామం ముత్యాలంపాడు (బెజవాడ) కావడం వల్ల ఆ కుటుంబంతో నాకు బాగా సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది.

వెంకట్రామారావుగారి పెద్దకుమారుడు జగన్నాధరావు అని చెప్పినై ఆతను ఆ క్రితం సంవత్సరం మదరాసు లయోలా కళాశాలలో బి ఏ చదివి వచ్చాడు (1936-38) ఒక సంవత్సరం పాటు ఉద్యోగం కొరకు ప్రయత్నాలు చేశాడు. ఫలితం లేకపోయింది.

అప్పుడు - ఆయన తాతగారు గంపలగూడెం జమిందారు జగన్నాధరాయణింగారు (ఆయన్ని అందరూ 'పాట్టియ్య' గారు అనేవారు) అన్నారు! "ఎందుకయ్య ఉద్యోగం కోసం అందరి చుట్టూ తిరుగుతారు? మదరాసు పోయి 'లా' చదవరాదా! మన ఎస్టేటు పైలేట్ బోలెడు వుంటుంది" అని ప్రోత్సహించారు దానితో జగన్నాధరావు 1939లో మదరాసు లాకాలేజీలో చేరడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

అప్పుడు నేను ఇంటరు పూర్తి చేశాను గదా! గుంటూరు ఎ సి కాలేజీలో బి ఏ చదువుదామనుకుంటుంటే జగన్నాధరావు అన్నాడు! "రాజాగారు మదరాసు లయోలా కాలేజీ బాగుంటుంది దానిలో చేరండి! నేను 'లా' కాలేజీలో చేరబోతున్నాగదా! ఇద్దరం సరదాగా తోడుగా ఉండవచ్చు" అన్నాడు.

నాకు గుంటూరుయినా ఒకటే! మదరాసయినా ఒకటే! సరేనని లయోలా కాలేజీకి సీటుకు అప్లయిచేశాను ఈ విషయం మా రాంమామయ్యకు చెప్పాను! ఆయనికి చాలా ఆశాభంగం! నాచేత కోయంబత్తూరులో అగ్రికల్చరల్ బి.యస్ సి. చదివించాలని ఆయన కోరిక! నేను మాత్రం ఖచ్చితంగా చెప్పాను! ఆ కెమిస్ట్రీ నావల్ల

గాదు పైగా బియస్ సీల్ ఆర్థానిక్ & ఇనార్థానిక్ కెమిస్ట్రీ రెండూ వుంటాయ్! నావల్ల కాదని మొండికేశాను ఆయన గూడ అర్థం చేసుకుని - సరే! మదరాసే వెళ్లమని అన్నాడు

బి.వి.లో పైన్స్ గ్రూపుకు ఒక దణ్ణం పెట్టి ఎకనామిక్స్ గ్రూపుకు అప్లయిచేళాను మదరాసు లయోలా కాలేజీలో సీటు వచ్చింది.

లయోలా కాలేజీ కాస్త ముందు తెరుస్తారు 'లా' కాలేజీ తరువాత తెరుస్తారు. కాబట్టి - జగన్నాధరావు తరువాత వస్తానంటే - ముందు నేను మదరాసు వెళ్లాను గుంటూరులో ఇంటర్లో మా రాంమామయ్య నానెంటు వచ్చి కాలేజీలో చేర్చి హాస్టల్లో దిగవిడిచి వెళ్లాడు అలాగే ఈసారి గూడ మదరాసు దూరమూ కొత్తగనక మా అమ్మ మా రాంమామయ్యని "ఒరే! రాముడు! నువ్వు గూడ వెంటవెళ్లి అబ్బాయిని కాలేజీలో చేర్చిరారా!" అన్నది.

ఆయన నావంక చూచి "ఏం! బి.వి చదవ బోయేవాడివి ఒక్కడివే వెళ్లలేవా!" అన్నాడు చమత్కారంగా!

"అలాగే! వెళితారే" అన్నాను.

ఫలాన తారీఖున వచ్చి చేరమని లయోలా కాలేజీ నుంచి అడ్మిషన్ కార్డు వచ్చింది అదే తేదీకి మదరాసు వెళ్లాను.

అది నేను మదరాసు వెళ్లడం రెండవసారి! మొదటిసారి 1937 జనవరి - ఫిబ్రవరి అనుకుంటాను - మా రాంమామయ్య పెద్దకొడుకు సీతారాముడు ఉపనయనం తిరుపతి కొండమీద జరిగింది. అక్కడ నుంచి మొట్టమొదటి సారి మదరాసు వెళ్లాం. మా తామ్మ రాంమామయ్యగారి కుటుంబం - ఇంకా ఒకరిద్దరు మా కుటుంబ సభ్యులు.

నా లయోలా కాలేజీ అడ్మిషన్ సమయంలో ఒక గమ్మత్తు జరిగింది.

కలకత్తా మెయిలులో ఉదయమే మదరాసు సెంట్రల్ స్టేషనులో దిగాను అప్పుడు లగేజీ - ఒక స్త్రీలు నూటోకేసు బెడ్డింగు! హోల్డాలు గూడ కాదు. ఒక జంపకానా, ఒక బెడ్షీటు, దిండు, చుట్ట చుట్టి ఒక మెత్తని తాడుతో కట్టడమవుమాట!

నూటోకేసు బెడ్డింగు సెంట్రల్ స్టేషను నుంచి ఒక రైల్వే కూలి నెత్తిన పెట్టి - 'పార్సీ' స్టేషనులో ఎలక్ట్రిక్ బ్రెయిన్ ఎక్సాల్! కూలికి బేడ! రెండణాలు!

పార్సీ స్టేషన్లో ఎక్స్ - కోడంబాకం స్టేషన్లో దిగి - మళ్ళీ అక్కడ నుంచి లగేజీ కూలి నెత్తిన పెట్టి లయోలా కాలేజీ వెనకేటు గుండా లోనికివెళ్ళింది.

హాస్టలు ఆఫీసు దగ్గరికి వెళ్లి అడ్మిషన్ కార్డు చూపించాను! గుమాస్తా - ఏదో రూం యివ్వబోతే

నాకు 10వ బ్లాక్లో రూం నెంబరు - 264 కావాలన్నాను! అది - అంతకు ముందు జగన్నాధరావున్న రూం! అది సెంటిమెంటు! హాస్టల్లో అప్పుడు 14 బ్లాకులు ఉండేవి దాదాపు 400 గదులు సింగిల్ రూమ్స్ గదిఅద్దె వదిరూపాయలు.

ఇంకా హాస్టలు మెస్సు తెరవలేదు! భోజనానికి బస్సులో - పొండి బజారులో 'భారత్' కేఫ్కు సోనాలి!

కాలేజీ ఆఫీసు గూడ తెరవడానికి ఇంకా రెండు రోజులు ఉంది తెలిసిన మొఖం ఒక్కటి గూడ లేదు హాస్టల్లో! వచ్చిన కొద్దిమంది తమిళ, కన్నడ, మళయాళీ స్టూడెంట్స్.

శీటుకూరు రామిరెడ్డి

వి.జి.యస్.వి. ప్రసాద్

"ఎందుకు వద్దావా! బాబు! హాయిగా గుంటూరులో ఎస్. కాలేజీలో చేరితే పోయేది గదా" అనిపించింది.

అప్పుడు - ఇద్దరు విజయవాడలో నా హైస్కూలు క్లాస్ మేట్స్ వద్దారు. ఒకడు కడపకు చెందిన శీటుకూరు రామిరెడ్డి. రెండోవాడు ఏ జి యస్ వి ప్రసాద్! వాళ్లను చూడగానే ప్రాణం లేచివచ్చింది. రామిరెడ్డి తరువాత 'లా' చదివి కడపలో ప్రాక్టీసు పెట్టి లాయర్ గా మంచి పేరు సంపాదించాడు. కాంగ్రెసులో చేరి ఒకసారి యం.విగా ఎన్నికయ్యాడు గూడ! చివరికి - కాన్ఫరెన్స్ దాదాపు పదేళ్ల శ్రీతం పోయాడు.

ప్రసాద్ మదరాసులో వ్యాపారంలో పెట్టిలయ్యాడు నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ పెట్టి - వ్యాపారంలో బాగా పైకి వచ్చాడు ఇప్పటికీ ఇద్దరం సన్నిహిత కుటుంబ స్నేహితులం!

రామిరెడ్డి ఇంటర్ లయోలాలోనే చదివాడు. ప్రసాద్ మదనపల్లిలో చదివాడు. ఇద్దరూ నాలాగే ఇంటర్ తప్పారు! కాబట్టి ముగ్గురం లయోలా బి.ఏలో క్లాస్ మేట్స్ అయ్యాం!

అసలు విషయం ఏమిటంటే - లయోలా కాలేజీ ఆఫీసు తెరిచారు! జీతాలు కట్టి కాలేజీలో చేరాలి! కాలేజీ ఆఫీసుకెళ్లి అడ్మిషన్ కార్డు చూపాలి! చూపితే "వెళ్లి - ఫాదర్ ప్రిన్సిపాల్-సంతకం తీసుకురండి" అన్నారు! కాలేజీ - క్యాథలిక్ మిషన్ కాలేజీ గదా! 'ఫాదర్' అనాలి - క్యాథలిక్ టీచర్లని!

ప్రిన్సిపాల్ - ఫాదర్ మరి! ఆయన బర్తండు దేశస్థుడు!

అందరూ ప్రిన్సిపాల్ రూంకి వెళ్లి ఆయనతో సంతకం చేయించుకుని - ఆఫీసులో జీతాలు కట్టివస్తున్నారు. సంతకం కోసం - నేను ప్రిన్సిపాల్ రూంలోకి వెళ్లేసరికి - ఆయన నావంక ఎగాదిగ చూశాడు.

అప్పుడు నేను ఎలా వున్నాను? కోరా ఖద్దరు - ముతక ధోవతి! ఖద్దరు ఫుల్ హండ్ షర్టు! జుట్టు - పెద్దక్రాఫీ వుండేది. మనిషి దాదాపు ఆరడుగుల ఎత్తు! చూస్తే వచ్చాటి రైతులాగ వున్నాను. అడ్మిషన్ కార్డు చూశాడు. గుంటూరు కాలేజీ నుంచి వచ్చినట్టు వుంది గదా!

ఆ శ్రీంధటి నంపళ్ళరమ - గుంటూరు ఏ.సి. కాలేజీలో (తరువాత - కమ్యూనిస్టు పార్టీ అగ్రనాయకులయిన) మాకినేని బసవపున్నయ్య, మోటూరి హనుమంతరావు - నాళం నరసింహారావు మొట్టమొదటిసారి స్ట్రయిక్ చేశారు! ఆ స్ట్రయిక్ విద్యార్థి లోకంలో పెద్ద సంఘటనమన్నమాట! అది రాష్ట్రమంతా తెలిసిపోయింది! గుంటూరు అంటే - విప్లవ కేంద్రమని - పేరు బడిపోయింది.

ఆ నేపథ్యంలో - ఫాదర్ మర్సీ నాకార్డు చూసి చిరునవ్వుతో "Oh! You are from Guntur!" గుంటూరును ఆయన 'గంటూర్' అన్నాడు. 'The notorious Guntur!' అన్నాడు

నేనన్నాను- "ఫాదర్! నేను హిందూకాలేజీ విద్యార్థిని, స్ట్రయిక్లు లేవు!" అన్నాను.

"But, any way you are from Guntur! (గంటూర్) అన్నాడు అని- "See me tomorrow" అన్నాడు. రూం నుంచి బయటికి వచ్చి జరిగిన సంగతి మా ఫ్రెండ్స్ కి చెప్పాను

వాళ్ళంతా "అయితే నీకు సీటురాదు" అన్నారు నాకు అనిపించింది- "హాయిగా గుంటూరులో చేరక ఇక్కడికి వెళ్ళిపో" అని కాస్త డీప్రెస్ అయినాను.

మరునాడు పాఠ్యాన్ని మళ్ళీ ఫ్రీన్స్ పాల్ రూంకి వెళ్ళాను కార్డు యిచ్చాను. ఆయన చాలా స్పృహద్రావీ! మంచి హైద్రో! చిరునవ్వుతో నావంక చూచి "This is not - Guntur!" This is LOYOLA! You must abide by the discipline of LOYOLA! Other wise - Back to Guntur! అన్నాడు - నవ్వుతూ

"Father! I promise, I will abide by the discipline of LOYOLA" అన్నాను.

కార్య మీద సంతకం పెట్టాడు. అపీసుకెళ్ళి జీతం కట్టాను. కాలేజీలో చేరాను.

ఇది జరిగింది 1939 జూన్ లో.

దురదృష్టవశాత్తూ - 1940లో జవహర్ లాల్ నెహ్రూని బ్రిటీష్ గవర్నమెంటు అరెస్టుచేసింది. అందుకు నిరసనగా మదరాసులోని అన్ని కాలేజీల విద్యార్థులు సమ్మె తలపెట్టారు మేమూ సమ్మెలో చేరాం. లయోలా కాలేజీ చరిత్రలో అదే మొట్టమొదటి సమ్మె. మా కాలేజీ స్టూడెంట్స్ - హాస్టల్ నుంచి ప్రాసెషన్ ప్రారంభించాం హాస్టల్లు కాలేజీ ఒకే కాంపౌడులో ఉన్నాయి. మేమంతా - కాంగ్రెస్ జండాలు పట్టుకుని "దెన్, దెన్ - బ్రిటీష్ ఇం పీరియలిజం!" పుయ వాంట్ ఇండిపెండెన్స్" అంటూ నినాదాలు చేస్తూ బయలుదేరాం ఫ్రీన్స్ పాల్ - ఫాదర్ మర్సీ కాలేజీ పై అంతస్తు వరందాలో నిలబడి - చిరునవ్వుతో మా ప్రాసెషన్ వంక చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

మదరాసు అన్ని కాలేజీ విద్యార్థులు 'నేపీయర్స్' పార్కులో కలవాలని నిర్ణయం. అక్కడ నుంచి మౌంట్ రోడ్, ట్రీప్లికేన్, మైలాపూర్ వగైరా రోడ్లన్నీ తిరిగాం - నినాదాలు చేసుకుంటూ - గొంతులు బొంగురు పోయేట్టు!

చివరికి సాయింత్రం వీచలో పెద్దమంటింగు రాత్రికి తిరిగి హాస్టల్ కు చేరాం!

మరునాడు కాలేజీ! ఫాదర్ మర్సీ మాకు 'ట్రామా' చెప్పేవాడు. మొదటి పీరియడ్ ఆయన క్లాసు!

ఆయన సాతం ప్రారంభించే ముందు మానిటర్ - అటెండెన్స్ టీసుకోవాలి మానిటర్ నంబర్లు పిలుస్తుంటే ఒక్కొక్కరే లేచి 'హయర్' అని చెప్పి కూర్చోవాలి ఆ శ్రీతం రోజు ప్రాసెషన్ లో పాల్గొని కేకలేసిన వాళ్ళందరి గొంతులు బొంగురు పోయివున్నాయి. అటెండెన్స్ చెప్పడానికి లేచి 'హయర్' అంటే నిండ రావడంలా! ఫాదర్ మర్సీ చిరునవ్వుతో

చూస్తున్నాడు సమ్మెలో ఎవరివారు పాల్గొన్నారు - ఆ గొంతులే చెబుతున్నాయి" పాతం చెప్పాడు. 'షేక్స్పియర్స్ హింలేట్' క్లాసు అయిపోయింది ఆయన వెళ్లిపోయాడు.

రెండో పీరియడ్ క్లాసు ఎకనామిక్స్ క్లాసు ఒకటి తరువాత ఒకటి చీటీలు వస్తున్నాయని నంబర్ సో అండ్ సో' వాంటెడ్ బై-ఫాదర్ ఫ్రీస్పిపాలి అని ఒక్కొక్కటి వెళ్లి వస్తున్నాడు! నా మతు వచ్చింది ఫ్రీస్పిపాలి రూంకి వెళ్లాను! రూంలోకి వెళ్లగానే ఫాదర్ మర్చి చిరునవ్వుతో "Do you remember the day when you came to me for admission?"

"yes, father!" అన్నాను.

"So, my fears came true! "అన్నాడు చిరునవ్వుతో నేనన్నాను "No father! It is not indisciplin..." అని ఇంగ్లీషులో నేను "మా నేషనల్ లీడర్ జవహర్లాల్ నెహ్రూని అరిస్టు చేస్తే - మేము ఎట్లా ఊరుకోగలం? మా నిరసన ప్రభుత్వం మీద గాని కాలేజీ మీద కాదు గదా!" అన్నాను

ఆయన ఇద్దరు డేశస్సుడు' ఇరిష్ డేశస్సులు గూడ బ్రిటీష్ గవర్నమెంటు మీద - స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడి - సాధించిన వాళ్లే! మన మాజీ రాష్ట్రపతి - వి.వి. గిరి గారు ఇంగ్లండులో చదువుకున్నప్పుడు ఇరిష్ స్వాతంత్ర్య సమరం వల్ల ప్రభావితమైనవాడే!

నేనన్నాను "ఫాదర్ మీరు గూడ మీ డేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం మీద పోరాడి సాధించారు గదా! మరి - మా మనోభావాలు - స్వాతంత్ర్యం కోసం మా పోరాటం - మీరు ఆర్థం చేసుకోవాలి గదా!" అన్నాను

"you can go" అన్నాడు.

అందిరినీ చిలిచి ఇలా అడిగాడే గాని, ఎవరినీ victimise చేయలేదు

ఆ తరువాత ప్రపంచ యుద్ధం ఉద్భవమైంది. హిట్లర్ - ఫ్రాన్స్ డేశం మీద దాడిచేసి ఆక్రమించుకున్నాడు. అప్పుడు మా హాస్టల్ వార్జన్ 'ఫాదర్ సోలియర్' అని ఉండేవాడు ఆయన ఫ్రాన్స్ డేశస్సుడు. చాలా మంచివాడు రాత్రి లొమ్మిది గంటలు దాటిన తరువాత చేతిలో పెద్ద టార్చెలైటు తీసుకుని హాస్టలు బ్లాకులన్నీ తిరిగేవాడు. మేమూ మా రూంల ముందు వరండాల్లో చేరి గట్టిగా - ఏవోవో వాదించుకుంటుండే వాళ్లం. ఆయన మామీద టార్చెలైట్ వేసేవాడు! మేము 'సైలెంట్' అయిపోయే వాళ్లం

ఆయన గో తు యువర్ రూమ్స్" అని కేకవేసేవాడు 'ఫ్రెంచి వాళ్లు 'టు' ని 'తు' అనేవాళ్లు

'గో-టు-యువర్ రూమ్స్'కి బదులు గో-తు-యువర్ రూమ్స్' అనేవాడు.

ఆయన ఒకసారి ఏంచేశాడంటే - 'వార్ ఫండు' వసూలు చేయడానికి ప్రతి బ్లాక్కి వచ్చేవాడు

ఆయన చాలా దీనంగా "మీ ఫాదర్ సోలియర్ - బంధువులు, స్నేహితులు ఫ్రాన్సులో నాజీల వల్ల బాధలు పడుతున్నారు. వాళ్లకు సహాయం చేయండి! వార్ ఫండుకు చందాలు యివ్వండి!" అని ప్రాదేయపడ్డాడు

మేమన్నాము "అలాగే! మీ 'ఫ్రెంచి ప్రజలకోసం మేము చందాలిస్తాము. అందుకు మేము కోరేదేమంటే - 'సాఫ్టే - అఫ్ జీసస్' (ఆ సంస్థ యాజమాన్యం కిందనే - లయోలా స్థాపించబడినది) కాపున మీరందరూ మా డేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి మద్దతు యిస్తున్నట్లు పబ్లిక్ స్టేట్మెంటు యివ్వండి!" అని అడిగాము.

మద్రాస్ వి.జి.యన్.వి. ప్రెసిడ్ ఇంట్లో - 1950

కాని - బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా - అలా స్టేట్ మెంటు ఎలా ఇవ్వగలరు!

ఫాదర్ సోలియర్ - ఎంత మంచి వాడంటే ఆయన చుట్టూ కాల్చేవాడు. 'దొర' చుట్టూ! సిగార్రీ!

కాలేజీ తెలుగు ఎసోసియేషన్ తరపున ఏకపాత్రాధినయం - పోటీలు నిర్వహించేవాళ్లం! నేను 'కన్యాశుల్కం'లో 'గిరీశం' పాత్ర. ఏకపాత్రాధినయం! గిరీశం చుట్టూ తాగుతాడు నేను అన్ని ఏర్పాట్లు చేసుకున్నా గాని 'చుట్ట' మరిచిపోయా! అ రోజుల్లో కాలేజీకి దగ్గరలో - పావులు ఉండేవి గాదు. అఖరి నిముషంలో 'ఏంచేయాలి? ఫాదర్ సోలియర్ దగ్గరకు వెళ్లి "నాకు చుట్ట కావాలి!" అని ఎలా అడగడం! దైర్యం చేసి వెళ్లి!

"ఫాదర్ ఐ వాన్ట్ ఎ సిగార్" అన్నా.

ఆయన అశ్రుర్యంతో "వాటి!" అన్నాడు. విషయం చెప్పి!

"అల్లర్లెట్" అని చుట్ట నా చేతికిస్తూ-

ఇంగ్లీషులో "ఇది చాలా విలువైనది. కాస్త కాల్చి అవతల పోయే గూడదు! చివర వరకు కాలాల్చి. అందుకు రుజువుగా చివరి 'ముక్క' తీసుకు వచ్చి నాకుచూపాలి! అన్నాడు చిరునవ్వుతో.

అలాగే ఏకపాత్రాధినయం అయిన తరువాత కష్టపడి చుట్ట చివరి దాకా కాల్చి వెళ్లి ఆయనకి చూపించా!

"గుడ్ బాయ్" అన్నాడు చిరునవ్వుతో! అంత సెన్స్ ఆఫ్ హ్యూమర్ ఉన్న మనిషి.

లయోలా కాలేజీ తెలుగు ఎసోసియేషన్ తరపున ప్రతి సంవత్సరం ఒక నాటకం వేయడం ఆనవాలుతీ.

మొదటి సంవత్సరం 'చాణక్య' నాటకం వేశారు. అందులో 'చాణక్యుడు' కొండముది గోపాలరావు శర్మ ది.ఎల్ నా క్లాస్ మేట్.

రెండో సంవత్సరం నేను నమితి నాటకకళాని కార్యదర్శిని. 'రాజాప్రతాప్' నాటకం వేశాం. బెంగాళీ - డి.యల్. రాయ్ నాటకం. తెలుగు ఆనువాదం. పద్యాలు లేవు. మాకు పద్యాలు రావుగదా! అందుకు!

కాలేజీ ట్రీస్టియన్ మిషనరీలది గదా! నాటకంలో ఆడపిల్లల చేత వేషాలు వేయిస్తే ఒప్పుకునే వాళ్లుగాదు.

నాటకం ప్రదర్శించేది ఎగ్మూరు - మ్యూజియం థియేటర్లో! కాలేజీ కాంపౌండులోకి ఆడపిల్లల్ని తీసుకురావడానికి వీలేదు.

నాటకంలో రెండు ఆడవేషాలున్నాయి. ఒకటి అక్కరు కూతురు మెహరున్నసా. రెండు, రాజాప్రతాప్ కూతురు 'ఇరా' అనుకుంటాను.

కొక రామచంద్రరావుగారు నాక్లాస్ మేట్! (తరువాత ఆయన - ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు డిప్ జస్టిస్ గా రిటైరైనారు. ఇప్పటికీ అప్పుడప్పుడు కలుస్తుంటాం)

ఆయన్ని అడిగాను! నాటకంలో ఆడవేషం వెయ్యమని. ఆడవేషం ఎవడువేస్తాడు? పో! అన్నాడు.

ఎలాగో బ్రితిమిలాడి ఒప్పించాను - ఆయన మంచి స్పార్ట్స్ మన్. బెస్టెన్, ఫుట్ బాల్ ఆడేవారు.

రెండో వేషానికి అంటే రాజాప్రతాప్ కూతురు వేషానికి 'చంద్రశేఖర్' అని నాకు జూనియర్. అంటే ఇంటర్ చదువుతుండేవాడు మా బ్లాక్ లోనే ఉండేవాడు. బాగా పాడేవాడు. టంగుటూరి సూర్యకుమారి పాటలు. అచ్చం -

కోకా రామచంద్రరావుగారు

సూర్యకుమారి లాగానే పాడేవాడు! పొద్దున్నే సుప్రభాతంలా పాడి మమ్మల్ని మేలుకొలిపేవాడు. అతను రాజావ్రతావ్ కూతురు వేషం!

గోపాలరాయశర్మ నా పక్కగదే! రిహార్డుల్ను కాలేజీ బిల్డింగ్ లోనే ఒక రూంలో! రిహార్డులుకు రమ్మంటే 'వస్త్రానులే పేద' అనేవాడు.

కోకా రామచంద్రరావు గారు టెన్నిస్ ఆడుతుంటేవాడు! రిహార్డులకు రమ్మంటే "ఈ ఒక్క గేమ్ ఆడి వస్త్రా" అనేవాడు. వచ్చేవారుగాడు!

మళ్ళీ వెళ్ళి టెన్నిస్ కోర్టులో కూర్చుని వెంటబెట్టుకుని తీసుకువచ్చేవాణ్ణి!

ఇలా అందర్నీ రిహార్డులుకు పొగుడేసి తీసుకురావడం నాకు పెద్ద తలనొప్పి.

'ఏదో సామెత చెబుతారే - 'కప్పల తక్కిద' అని ఒక కప్పని తెచ్చేసరికి - ఇంకో కప్ప ఎగిరిపోతుంది.

అలా!

మా తెలుగు రెక్టరర్ - చల్లా సత్యనారాయణగారు. ఆయన్ని గురించి చాలా చెప్పాలి. తరువాత చెబుతాను.

ఆయన - రిహార్డుల్ను కండక్ట్ చేసేవాడు నాటకం ప్రదర్శనలో గూడ ఆయన ప్రాంప్టర్!

నేను - రాజావ్రతావ్ వేషం! రామచంద్ర కాశ్యప నాకు జూనియర్! అతను అక్కురు వేషం! అతనికి ప్రైవేట్ వచ్చింది. కాలేజీ చదువు అయిన తరువాత గూడ విజయవాడలో అతను, నేనూ, రామన్నవంతులు, కొప్పరపు సుబ్బారావు గారు - 'రాఘవ కళా సమితి' స్థాపించి నాటకాలు వేశాం! రామన్న - కాశ్యప - సినిమాలలో గూడ నటించారు.

నాకు నాటకాల అనుభవం అంతకు ముందే వుంది. గుంటూరు - హిందూ కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్ చదివేటప్పుడు కాలేజీ 'డే' చివరి రోజు నాడో 'ఎవ్వుడో' భమిటిపాటి కామేశ్వరరావుగారి "ఎవ్వుడూ - ఇంతే" అని ఒక

నాటిక వేశాం! అందులో మూడు పాత్రలు 'పర్యటాలు', 'పానకాలు', 'అమ్మతం!' 'పర్యటాలు', 'పానకాలు' 'రవి', 'జగన్నాథ' నాల్గిద్దరూ, నేను - మేం ముగ్గురం 'శ్రీ మన్మఠీర్థ'లాగ! నేను మొట్టమొదటిసారి మొఖానికి రంగువేసుకున్నది ఆ నాటకంలోవే!

మా తెలుగు మాస్టారు - చల్లా సత్యనారాయణగారని చెప్పానే అయినా నాటకాలంటే సరదా! బాగా ప్రోత్సహించేవాడు.

1999 డిసెంబరులో - గుంటూరు వెళ్లి చూసే వచ్చాను. అయినా ఆప్పుడు 87-88 ఏళ్ళు! చాలా నీరసంగా వున్నారు.

నేను లయోలా కాలేజిలో చేరే ముందు - ఒకటి-రెండేళ్ల శ్రీతమే అయిన కాలేజిలో లెక్చరర్ గా చేరారు.

సీనియర్ లెక్చరర్ అకుండి పరబ్రహ్మశాస్త్రిగారు చల్లా సత్యనారాయణగారు జూనియర్ లెక్చరర్!

కాలేజి మేనేజిమెంటు వాళ్ళు ఏం చేసేవాళ్లంటే ఒకరిని ప్రోత్సహించే ఒకరిని పొయిట్రీ చెప్పమని కాకుండా ఒక్కొక్క బ్యాచ్ నీ ఒకరికీ అప్పజెప్పేవాళ్ళు.

అంటే - ఇద్దరు లెక్చరర్లు మద్య పోటీ అన్నమాట! ఎవరి బ్యాచ్ లో ఎన్ని స్టూడులు - క్లాసులు వస్తయో చూడాలని! మా బ్యాచ్ కి చల్లా సత్యనారాయణగారు. అయిన వయస్సు అప్పటికి చాలా తక్కువ. 1999లో నాకు దాదాపు 80 అయితే యూనివర్సిటీలో తెలుగు యం.ఎ. స్టూడెంట్లు వచ్చాడు. ఈ మధ్య ఎక్కడయినా పని చేశాడేమో!

అయినా నేను తెలుగులో క్లాస్ ట్రైట్ గా వుంటే నామీద శ్రద్ధ చూపేవాడు నాకు క్లాసులో ఎప్పుడు ఫస్టుమార్క్ వచ్చేది! అందుకని నన్ను పట్టుకుని తోమేవాడు! మాకు తెలుగులో 'ముద్రారాక్షసం' నాటకం వుండేది. సంస్కృత నాటకానికి తిరుపతి వెంకట కవుల తెలుగు అనువాదం. అందులో - నాకు ఒక పద్యం ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం!

ముందు - సూత్రధారుడు నాంది వగైరాలు వుంటాయ్ గదా! అందులో 'దాణకుట్టి' 'పిలక'ను వర్ణిస్తూ ఒక పద్యం-

"అలుక నిప్పు నుండి వెలువడు పొగ తీగ!

నందకుల మదంచిన నల్లత్రాచు!"

మాకు ప్రోత్సాహం బందరు కృష్ణ పత్రిక సంపాదకుడు ముట్నూరి కృష్ణారావు గారు 'కాళిదాసు' నాటకాల మీద వ్యాసాలు వ్రాశాడు ఆ వ్యాసాలు 'సమీక్ష' అని - ఒక పుస్తకంగా వేశాడు! అది మాకు ప్రోత్సాహం!

మోడరన్ పొయిట్రీ రాయప్రాలు సుబ్బారావు గారి "తృణ కంకణం" అవన్నీ నాకు కంఠస్థం! నేను క్లాసులో కాస్త ట్రైట్ గా ఉండడం వల్ల మా మాస్టారు సత్యనారాయణగారు క్లాసులో చెప్పిన పాఠాలకు అదనంగా కాళిదాసు నాటకాలు మీద వేరే పుస్తకాలు విమర్శలు తెచ్చి నాకిచ్చి చదవమనేవాడు. 'ముద్రారాక్షసం' మీద గూడ పుస్తకాలు ఇచ్చేవాడు 'ఇవి చదవోయ్' అనేవాడు. అవి తెచ్చి నేను నా రూంలో పడేసేవాణ్ణి! నాలుగు రోజులు తరువాత 'చదివావా?' అని అడిగేవాడు లేదు మాస్టారు అని ఏదో వంక చెప్పేవాణ్ణి! మళ్ళీ నాలుగురోజుల తరువాత మళ్ళీ అడిగేవాడు "చదివావా" అని.

నేను చివరికి "ఎందుకు మాస్టారు? నన్ను బాధపెడతారు? నేను ఎట్లాగూ పాస్ అవుతాను? నేను వచ్చింది

బి.ఎ డిగ్రీ కోసం! ఇంగ్లీషు ఎకనామిక్స్ ఎలాగూ పాసే అవుతాను. డిగ్రీ వస్తుంది నాకు చాలు! అనేవాణ్ణి! పాపం ఆయన "నా కోసం చదవవోయ్!" నీకు క్లాస్ వస్తే నాకు డ్రెడిట్ వస్తుంది అనేవాడు

నేను ఎలాగూ ఆయన ఇచ్చిన పుస్తకాలు చదివేట్టులేనని గ్రహించి- ఆయనకి మధ్యాహ్నం పూట క్లాసు లేకపోయినా గూడ కాలేజీ వదిలేదాకా స్టాఫ్ రూంలోనో - లేక కాలేజీకి - హాస్టలుకు మధ్య పెద్ద చెట్టు 'ఎవిమ్మా' ఉండేది ఆ చెట్లకింద బెంచీ మీద కూర్చునేవాడు నాకోసం.

ఆయన ఇల్లు గూడ సుంగంబాకంలో ఉండేది కాలేజీకి రెండు మూడు కిలోమీటర్లు ఉండేది.

కాలేజీ ఆయన తరువాత నన్ను "పుస్తకాలు రూంలో పడేసి రా!" అనేవాడు. ఇద్దరం కాంటీన్లో కాఫీ తాగేవాళ్ళం! డబ్బులు నన్ను ఇవ్వనిచ్చేవాడు కాదు "నువ్వు నా స్టూడెంటుగా పున్నంతవరకూ నా కాఫీకి నేను డబ్బులు ఇవ్వవలసిందే" అనేవాడు.

కాలేజీ నుంచి వాళ్ళ ఇంటికి వెళ్లడానికి ఒక చెరువు గట్టువుండేది! ఆ గట్టుమీద ఇద్దరం నడిచివెళ్లేవాళ్ళం ఆ నడక సమయంలో ఆయన నాకిచ్చిన పుస్తకాలలోని విమర్శలు, విషయాలు నాకు చెప్పేవాడు.

ఇక్కడ ఒక ఆసక్తికరమైన విషయం చెప్పాలి! 'ముద్రారాక్షసం' నాటకంలో 'నాయకుడెవరు?' అనేది ముఖ్యమైన ప్రశ్న! 'రాక్షసుడు' నందులకు మంత్రి. చాణక్యుడు - చంద్రగుప్తుని పక్షం! నందవంశాన్ని నాశనం చేయాలని చాణక్య శిష్యుడు!

చాణక్య - చంద్రగుప్తులలో ఎవరు నాయకుడు అని ప్రశ్న! పాశ్చాత్య విమర్శకుల ప్రకారం 'చాణక్యుడు' నాయకుడు! ఎందుకంటే చాణక్యుడే ప్రధానంగా కథ నడిపేవాడు గనక!

కానీ మన ప్రఖ్యాత విమర్శకుల ప్రకారం 'ఫలస్త్వామి' నాయకుడని ఒక థియరీ ఉంది. 'ఫలితం' ఎవరికీ దక్కుతుందో అతడు 'నాయకుడు' అని! అందువల్ల నాయకుడు "చంద్రగుప్తుడు" అని పాశ్చాత్య విమర్శకుల వాదం!

క్లాసు పరీక్షల్లో నేను ఒకసారి అటూ ఒకసారి ఇటూ సమర్థిస్తూ రాసేవాణ్ణి! రెంటికి మార్కులు వేసేవాడు!

నాకు బాగా జ్ఞాపకం! మాకు యూనివర్సిటీ పరీక్షలో 1941 మార్చిలో, బీచ్లో బిల్డింగ్స్ పక్కన 'సెనేట్ హాలులో' మాకు పరీక్ష వుంది.

హాస్టలు నుంచి ఉదయం 8 గంటలకి బస్సు బయలుదేరేది 'సెనేట్ హాలుకు వెళ్లడానికి ఆయన పనిగట్టుకుని హాస్టలుకు వచ్చేవాడు ఆ రోజు తెలుగు పరీక్ష! బస్సు బయలుదేరబోతుంది. ఆయన నా దగ్గరికి వచ్చి "నాయకుడు ఎవరు?" అని ప్రశ్న వస్తుంది. "ఎం రాస్తావు?" అని అడిగారు "చాణక్యుడనే రాస్తాను" అన్నాను

ఆయన కోపంగా! "ఏమిటా మొండితనం? పేపర్లు దిద్దే వాళ్ళను దృష్టిలో పెట్టుకుని రాయాలి? నువ్వు 'చాణక్యుడు' నాయకుడని ఎంత బాగా రాసినా వాళ్ళ మార్కులు ఇవ్వరు! అన్నాడు.

"ఎలా ఇవ్వరో చూస్తాను! కన్వెజింగ్గా రాస్తాను" అన్నాను!

బస్సు వెళ్లిపోయింది!

పరీక్ష పేపర్లో ఆ ప్రశ్న వచ్చింది. నాకు మాస్టరు జ్ఞాపకం వచ్చారు ఆయన మీద గౌరవంతో పాపం ఆయన్ని

డా.ఎ. పీర్జీలు అయిన తర్వాత మద్రాసు లియోలా కాలేజ్ విద్యార్థులు

బాధపెట్టడం ఎందుకు లేమ్మని ఓరియంటల్ విమర్శకుల ప్రకారం 'ఫలస్వామి' చంద్రగుప్తుడే నాయకుడని రాశాను!

తిరిగి సాయింత్రం బస్సు హాస్టలుకు వచ్చేసరికి ఆయన హాస్టల్ వెయిట్ చేస్తున్నారు నేను బస్సు దిగగానే
“ఏదీ! పేరు ఇటిలే” అన్నారు! ఇద్దాను! ప్రశ్నలు చదివారు!

“అన్ని ప్రశ్నలు రాశావా? చందన్న! వ్యాకరణం!...”

“అన్నీ రాశాను మాస్టరూ. ఏ ఒక్కటి వదలేదు!”

“మరి! దీనికేం రాశావు! చాణక్యడా? చంద్రగుప్తుడా?”

“మీకు ముందే చెప్పాగా! 'చాణక్య'దేనని రాశాను” అన్నాను

ఆయన నా వంక తీవ్రంగా చూశారు.

నేను నవ్వుతూ “కోప్పడకండి మాస్టరూ! చంద్రగుప్తుడనే రాశాను.”

తరువాత పరీక్షలు అయిపోయి రిజల్టు వచ్చేముందు యూనివర్సిటీలో ఆయనకి తెలిసిన వాళ్ళద్వారా నా
మార్కులు గురించి ఎన్క్వైరీ చేసి - నాకు - విజయవాడ ఉత్తరం రాశారు.

“నీకు ఫస్ట్ క్లాసు మాత్రమే గాదు! ఫస్టు రాంక్ గూడ వచ్చింది చాలా సంతోషంగా ఉంది.” అని - “నీ ఫోటో
ఒకటి పంపించు! 'భారతి'లో వేయిస్తాను” అని రాశారు. ఫోటో ఒకటి పంపించాను! 'భారతి'లో వేశారు.

1941 అక్టోబరు 'భారతి'లో వేశారు నా ఫోటో!

ఆ మధ్య మదరాసులో ఒకసారి మిల్తుడు బి.యస్.ఆర్ చెప్పాడు “1941 అక్టోబరు భారతిలో మీ ఫోటో
ఉంది” అని.

నేను 1951లో సినిమారంగ ప్రవేశం చేసిన తరువాత మదరాసులో అప్పుడప్పుడు ఆలండియా రేడియోకి
వెళుతుండేవాడిని నాటకాలలో పాల్గొనేందుకు - నాటకాలు రాసేందుకు అప్పుడు అక్కడ జలసూత్రం రుక్మిణీనాథ
శాస్త్రిగారుండేవారు. ఆయన ఒకసారి చెప్పారు. 'భారతి'లో మీ ఫోటో వేసింది నేనేనండి” అని. అప్పుడు ఆయన
'భారతి'లో పనిచేస్తుండేవాడట.

నేను 1941 సెప్టెంబరులో కాన్వేషన్ కి మదరాసు వెళ్ళినప్పుడు గూడా కాలేజీలో మాకు టిప్పర్లీ ఇచ్చారు -
యాజమాన్యం!

అప్పుడు గూడ మా మాస్టరు సత్యనారాయణగారు ఎంత సంతోషించాడో చెప్పలేను!

“ఊ! తరువాత ఏం జేస్తావు?” అని అడిగాడు. తెలుగు ఏం ఏ చదవమని సలహా ఇచ్చాడు.

'చెప్పలేను' మాస్టరు అన్నాను.

“ప్రైవేట్ గా కూడా చదవచ్చు! రెండు నెలలు ఇక్కడ ఉంటే చాలు! ట్రైబరీలలో కొన్ని గ్రంథాలు చదవవలసి
ఉంటుంది” అన్నారు.

విజయవాడ వెళ్ళిపోయాను. మా మేనమామ రామరాజుగారు 'లా' చదవమన్నారు 'లా' అంటే నాకు ఇష్టంలేదు
మాస్టరి సలహా ప్రకారం ఎం.ఏ. ప్రవేటుగా చదువుదామనుకున్నాను. కొంత ప్రీపేర్ చేశాను గూడ. కాని,

ఆంధ్రాభుదయము

శ్రీ. వి. నరసరాజుగారు

ఈ యువకుడు ఈయోధులైన మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ పట్టాభివృద్ధిలో వి. పి. శ్రీశ్రీగారి యందు తెలుగు రాష్ట్రమంతటా వెలసినవాడుగా ఉత్తీర్ణుడైనందున బొమ్మలిరాజా బంగారుపతకముతో బహూకరింపబడెను. ఇతడు మద్రాసు లయోలా కళా కాలవిద్యార్థి.

భారతి 1941 అక్టోబర్ సంచిక

తరువాత అనిపించింది ఏం ఏ చదివి ఏంచేయాలో? మహా అయితే బడిపంతులు ఉద్యోగం వస్తుంది. ఉద్యోగాలు చేసే ఉద్దేశం ఎప్పుడూ లేదు! పైగా - అప్పటి వరకు మా స్వగ్రామం తాల్లూరులో భూములు కవులుకిచ్చి మా మేనమామ రామరాజు గారే అజమాయిషి చేస్తుండేవారు.

ఆయన మా ఊరు తీసుకెళ్లి నా భూములు నాకు అప్పజెప్పి 'ఇక నువ్వే చూసుకో' అన్నారు

అదీగాక - మా రెండో మేనమామ - అదిరాజుగారు ఆయనకి పిల్లల్లేరు నా దగ్గర ఉండాలని ఆయన కోరిక. నేను చెల్లెలు కొడుకుని - నా భార్య ఆయనకి అన్న కూతురు ఎప్పుడో నేను మైనరుగా ఉన్నప్పుడు 1927 ప్రాంతంలో నా పేర కొన్ని స్థలం సత్యనారాయణపురంలో వుంది దానిలో మా అదిమామయ్యే ఇల్లు కట్టించి పెట్టాడు.

మళ్ళీ మదరాసులో మా మేస్టరు సత్యనారాయణగారిని కలుసుకునే అవకాశం ఎప్పుడొచ్చిందంటే

నేను 1951 లో సినిమా రంగప్రవేశం చేసినప్పుడు! మరో గొప్ప విశేషం ఏమిటంటే నేను లయోలాలో చదివేటప్పుడు ఆయన వున్న అద్దె ఇంట్లోనే ఆయన రిటైర్మెంట్ పదిహేను ఇంజనీర్ల క్రితం వరకు ఆ ఇంట్లోనే కాపురం ఉన్నాడు. నుంగంబాకం పొలిసు స్టేషన్ దగ్గర్లో మెయిన్ రోడ్డు మీద ఉండేది ఆ ఇల్లు! చిన్నదాబా!

మరో విశేషమేమిటంటే ఇంటి అద్దె కాస్తా - కూస్తా పెంచారు అది సహజమేననుకోండి! కానీ ఆ ఇంటి యజమాని ప్రతి సంవత్సరం ఉగాది పండుగకి - మాస్టారుకి ఆయన భార్యకు కొత్త బట్టలు పెట్టి గౌరవించేవాడు!

1961లో నేను నుంగంబాకం లేక్ ఏరియాలో ఒక ఇల్లు కొన్నాను అది మాస్టారి ఇంటికి దగ్గర! ఒకసారి నేనూ నా భార్య మాస్టారి ఇంటికి వెళ్లాం ఏదో పండుగ నాడు అప్పుడు నా భార్యతో చెప్పాను 1938 నుంచి మాస్టారు ఈ ఇంట్లోనే ఉంటున్నారు అని.

మాస్టారి భార్య అన్నారు చమత్కారంగా! "అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఇంట్లో పెద్దమార్పుమీలేదు గానీ అప్పుడప్పుడు పైనుంది పెళ్లు - సున్నం రాలుతూ ఉంటుంది" అన్నాడు నవ్వుతూ!

ఆయన మరో గొప్ప పనిచేశారు! నుంగంబాకం లేక్ ఏరియాలో కార్పొరేషన్ హైస్కూలు ఒకటి ఉండేది నేను చదువుకునేటప్పుడు ఆ స్కూలు బిల్డింగ్ ఒక్కటే ఉండేది మిగతాదంతా చెరువు! ఆ తరువాత ఇళ్లు కట్టి - డెవలప్ చేశారు అందుకే దానికి లేక్ ఏరియా అని పేరు పెట్టారు.

ఇంతకు చెప్తవచ్చిందేమిటంటే ఆ హైస్కూలులో తెలుగు మీడియంలో బోధించే సెక్షన్ ఒకటి ఉండేది క్రమంగా ఆ సెక్షన్లో చదివే తెలుగు పిల్లల సంఖ్య తగ్గడంతో తెలుగు సెక్షన్ మూసేసే పరిస్థితి వచ్చింది ఆ స్కూలులో 5వ తరగతి నుంచి స్కూలు పైసర్ దాకా ఉండేది

5వ తరగతికి, తెలుగు పిల్లల్ని తయారు చేయడం కోసం మా మాస్టారు తెలుగు మీడియం - ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఒకటి ప్రారంభించారు మొదట నలుగురైదుగురు చుట్టుపక్కల గుడిసెల్లో ఉండే పిల్లలతో తన ఇంటి వరండాలో ప్రారంభించారు స్కూలు!

1951లో నేను మదరాసు వెళ్లే సరికి ఆ స్కూలులో పిల్లల సంఖ్య పెరగడంతో ఒక తెలుగాయన ఖాళీ స్థలంలో పాకవేసి అపాకలోకి మార్చారు స్కూలు!

నాలాంటి తన పాత విద్యార్థుల్ని మెంబర్లుగా చేర్చి మరి కొందరి విరాళాలతో కొంత డబ్బు సేకరించారు. మాస్టారి ఇంటికి దగ్గరలోనే - దాదాపు 300 గజాల స్థలం అమ్మకానికి వచ్చింది కొనడానికి ఆయన దగ్గర - పూర్తిగా పైకం లేదు నాతో చెప్పారు 'ఎంత కావాలి' మాస్టారు! అన్నాను

'ఇంకా పదివేలు కావలసివస్తుంది' అన్నారు "నేను ఇస్తాను! కొనండి మాస్టారు!" అన్నాను. అలా - ఆ స్థలం కొని అందులో మళ్ళీ కొంత ధనం పోగుచేసి ఒక బిల్డింగ్ కూడా కట్టించారు. నా పదివేలలో తొమ్మిదివేలు చందాలు వసూలుచేసి నాకిచ్చేశారు.

నేనూ మిత్రుడు ప్రసాద్ మరి కొందరు మాస్టారి పాత విద్యార్థులు కమిటీగా వుండి మేనేజ్ చేసేవాళ్ళం. మాస్టారికి వయసుపైబడి ఆరోగ్యం అంతంత మాత్రంగా ఉండడం వల్ల ఒకే ఒక్క కొడుకు - అంధ్రాబ్యాంకులో మేనేజరుగా చేస్తుండే విజయవారుకు మకాం మార్చారు!

నేనొకసారి హైదరాబాద్ నుంచి బెజవాడకు పోన్ చేస్తే “ఎన్నూ - ప్రసాద్ ను ఒకసారి చూడాలని ఉందోయ్” అన్నారు.

“అలాగే మాస్టారు” అని విజయవాడ వెళ్లి కలిశాను. తరువాత మదరాసు నుంచి ప్రసాద్ గూడ వచ్చి కలిశాడు. అప్పటికే బాగా నీరసంగా ఉన్నారూ మాస్టారు.

ఏదరికీ 1999 డిసెంబరులో గుంటూరు వెళ్లి ఆయన్ని చూశాను. అప్పటికే మనుసుల్ని గుర్తుపట్టలేని స్థితిలో ఉన్నారు నేను - జస్టిస్ చలమేశ్వర - ఇద్దరం వెళ్లం. జస్టిస్ చలమేశ్వర గూడ ఆయన శిష్యుడే! మేమిద్దరం - ఆయనకు ప్రయశిష్యులం. విశేషం ఏమిటంటే నేను మాస్టారికి మొదటిదో - రెండవదో బ్యాచ్ శిష్యుణ్ణి. జస్టిస్ చలమేశ్వర ఆయన రిటైర్ అయ్యే ముందు ఆఖరి బ్యాచ్ శిష్యుడు.

మేమిద్దరం - ఆయన మంచం ప్రక్కనే కూర్చున్నాం! ఆయన నీరసంగా కళ్లు మూసుకుని పడుకుని ఉన్నారు. అప్పుడప్పుడు కళ్లు తెరిచి చూస్తున్నారూ ముందు చలమేశ్వరన్నీ చూచి “నువ్వు జడ్జివి కదూ!” అన్నారు. నేను “నమస్కారం మాస్టారూ!” అన్నాను. “నువ్వు నరసరాజువి కదూ!” అని - భార్య వంక చూచి అన్నారు “నరసరాజుకి లక్షలు, కోట్లు ఉన్నాయ్! కాని అతిశయం లేదు” అన్నారు మళ్ళీ కళ్లు మూసుకుని పడుకున్నారు

ఆ తరువాత కొన్నినెలలకు ఆయన కన్నుమూశారని వార్త వచ్చింది. ఆయన కొడుకు - థిల్లీ - ఆంధ్రాబ్యాంక్ మేనేజరు. అతనే మాకు పోన్ చేశాడు “నాన్నగారు పోయారని”

గుంటూరు - మాస్టారి అత్తవారి ఊరు! చిన్నప్రాముల సీతారామయ్యగారని పెద్ద వ్యాపారవేత్త. ఆయనగారి చెల్లెలు - మాస్టారి భార్య.

మదరాసులో - మాస్టారు ప్రారంభించిన స్కూలు విషయం చెప్పినట్లే, ఆ స్కూలు హెడ్మాస్టరు ఉండేవాడు. ఆయన పేరు గూడ సత్యనారాయణ్. ఆయన అప్పుడప్పుడు మదరాసులో - మా ఇంటికి వస్తుండేవాడు. 1980లలో! నేను స్కూలు కమిటీలో లైఫ్ మెంబర్ని గదా కమిటీ మీటింగులకి - నాకు చెప్పడానికి వచ్చేవాడు.

అతను ఒకసారి చెప్పాడు.

“మాస్టారు - తన ఒక్కగానొక్క కొడుకుని గూడ ఎక్కువగా తలవరండి! మీరంటే మాత్రం - ఆమిత ప్రేమ! ఒకసారి నరసరాజుని వచ్చి కనబడమని చెప్పవోయ్” అన్నారట.

అప్పుడప్పుడు మాస్టారి యింటికి వెళ్లి కాసేపు కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకొని వచ్చేవాణ్ణి!

అదీ మా మాస్టారి కథ!

జీవితంలో మరపురాని - మరువలేని - మనుషులు - బహుకొద్దిమంది ఉంటారు! అందులో - మా మాస్టారు ఒకరు.

1999 డిసెంబరులో మాస్టారిని చూడడానికి గుంటూరు వెళ్లనని చెప్పినే - అప్పుడు ఏవో నాలుకాల పొటిలలో నన్ను నవ్వానించారు విజయవాడలో!

మాస్టారిని గుంటూరులో చూచి వచ్చిన తరువాత ఎందుకో జ్ఞాపకం వచ్చింది - నేను విజయవాడలో స్కూలు పైనల్ వరకు చదువుకున్న హిందూ హైస్కూలు.

నేను 1936లో స్కూలుపైనలు ప్యాసయినాను అప్పటినుంచి నేను విజయవాడలోనే ఉన్నాను మదరాసుకు మకాం మార్చిన తరువాత ఎన్నో సార్లు విజయవాడ వస్తూనేవుండేవాణ్ణి! ఎప్పుడూ - హైస్కూలు ఎలా ఉందో చూద్దామని బుద్ధిపెట్టనేలేదు!

63 ఏళ్ల తరువాత ఎందుకే వెళ్లి హైస్కూలు ఎలా వుందో చూద్దామని అనిపించింది. ఆ రోజు సాయింకాలం-నాటకాలు - వగైరాలు. ఆ ఉదయం అనిపించింది వెళ్లి హైస్కూలు చూచిరావాలని! అర్థవైజుర్లకి చెబితే కారు ఏర్పాటుచేశారు నాతోపాటు రావి కొండలరావు, సిని రచయిత తోటపల్లి మధు, నటుడు కబీర్ దాసు నాతో కారులో వచ్చారు!

నేను అనుకున్నాను - "నా మొఖం ఎవరికీ తెలుస్తుంది! నన్నెవరు గుర్తుపడతారు?" ఊరికే - బిల్డింగ్ ఎలావుందో చూద్దామని వెళ్లాను.

కారుగేటు ముందు ఆగింది నేను కారు దిగుతుంటే ఎవరో నన్ను గుర్తుపట్టి లోనికి వెళ్లి చెప్పారేమో ఒకామె పరుగెత్తుకుంటూ నా దగ్గరికి వచ్చి నా రెండు చేతులూ పట్టుకుని కళ్ల కద్దుకుని కన్నీళ్ల పర్యంతం అయింది.

"ఎవరమ్మా మీరు?" అన్నాను.

"నేను ఈ హైస్కూలు హెడ్ మిస్ట్రెస్ ని! యీ రోజు మాకు పర్యవసం! మీరు వచ్చారు!" అని సంతోషంతో మమ్మల్ని లోపలికి తీసుకెళ్లింది. పాత బిల్డింగుకు వెనక కొంత స్థలం కొని బిల్డింగ్ ఎక్స్టెన్షన్ చేశారు ఏవో విదేశీ ధర్మ సంస్థల సహాయంతో 'షేద విద్యార్థులకి - ఉచితంగా భోజనాలు వగైరా సౌకర్య సర్వీస్ చేస్తున్నారట! ఆమె చెప్పింది ఇంకలో స్టూడెంట్స్ ఇర్ల పాఠికమంది పోగయ్యారు

నాకు సినిమా గ్లామరు ఉందిగా! అందరూ చుట్టూ చేరి నా వంక చూస్తున్నారు నేను వాళ్లకి చూపించా "నేను పార్టుఫార్లలో ఈ గది - ఫిఫ్తుఫార్లలో ఈ గది స్కూలుపైనల్లో గది!" అని గతమంతా గుర్తు చేసుకున్నా.

మెయిన్ బిల్డింగ్ మొవట్లో 'యల్' 'షేపల్' ఉండేది ఉత్తరం ప్రక్క పెంకుటిల్లు ఉండేది దానిని డాబా చేశారు. హెడ్మాస్టరు గది అప్పుడు మేడ మీద ఉండేది. ఇప్పుడు దక్కిణం వైపు ఒక బ్లాక్ కట్టారు. అందులో హెడ్ మిస్ట్రెస్ రూము! అసేను!

మేము చదువుకునేటప్పుడు పెద్దగంట ఒకటి వుండేది! దానికి ఒక చక్రము - దానికి ఒక తాడు. ఆ తాడు హెడ్మాస్టరు కొటారు రామారావు గారి గదిలో వుండేది పూస్ వెళ్లి తాడులాగుతుంటే గంట మోగేది గంట చుట్టు పక్కల ఒక కిలోమీటరు వరకు వినపడేది. అది ఇప్పుడు గూడ వుంది! కాని స్థానం మార్చారు! గంటకొట్టి-చూపించింది ఆవిడ!

నాలుగో ఫార్లలో నేనూ నాకు సీనియర్ తిరుమలరాజు సత్యం - ముత్యాలంపాడు నుంచి - నడిదివెళ్లే వాళ్లం - టిఫిన్ కార్యయర్లు తీసుకుని మధ్యాహ్నం విరామ సమయంలో మేమిద్దరం ఏదోక్లాన్ గదిలో కూర్చుని టిఫిన్ కార్యయర్లు విప్పి భోజనం చేసేవాళ్లం స్కూలు గేటు పక్కన పంపు ఉండేది. ఆ పంపు దగ్గర - టిఫిన్ కార్యయర్లు కడిగేవాళ్లం! ఆ పంపుగూడ అక్కడ నుంచి టిఫిన్ మరోచోట పెట్టారు

చెప్పానే నేను తర్వాత ఫారం గవర్నరుపేటలో హిందూబ్రాంచి స్కూలులో చదివాను. అప్పుడు - స్కూలు ఉదయం 7 నుంచి 10 వరకు మధ్యాహ్నం 2 నుంచి 5 వరకు. మధ్యాహ్నం ఎండలో ముత్యాలంపాడు నుంచి

శ్రీ కొటూరు రామారావుగారు

నడిచివెళ్లే సరికి దాహం వేసేది. మార్చి - ఏప్రిల్ నెలలు! పంపుల్లో నీళ్లు ఉండేవి కాదు! పంపునోట్లో పెట్టుకుని పీల్చినా నీళ్లు వచ్చేవికాదు. ఆ వీధిలో ఇళ్లు ఉండేవి. పాపం! మద్యాహ్నం - పడుకొని నిద్రపోతుండేవారు. తలుపులు కొడితే తలుపు తీసేవాళ్లు! "అమ్మ దాహం వేస్తుంది" అంటే ఒకామె ఓపిగ్గా మంచినీళ్లు తెచ్చి యిచ్చేది. ఒకామె విసుక్కుని తలుపువేసుకుని పోయేది

కొంచెం దగ్గర్లో - 'గణపతి విలాస్' అని చిన్న హోటల్ ఉండేది. అది యిప్పటికీ ఉందను కుంటాను! ఈ మధ్య వెళ్ళినప్పుడు కూడ చూశాను! వెళ్లి మంచినీళ్లు అడిగితే టిఫిన్ తింటే గాని - మంచినీళ్లు యిచ్చేవాడు గాదు! అందుకని ఇడ్లీ కానీయో అథ్తనాయో వుండేది రెండు ఇడ్లీలు తిని - నాలుగు గ్లాసులు మంచి నీళ్లు తాగేవాళ్లం

1999లో హైస్కూలుకు వెళ్ళానని చెప్పానే! హెడ్మిస్ట్రెస్ రూంలో బోర్డుమీద పాత హెడ్డాస్టర్ల పేర్లు రాసి ఉన్నాయ్! ఆ స్కూలు పెట్టి దాదాపు వంద ఏళ్లు అయివుంటుంది వైశ్యులు పెట్టిన స్కూలు అది!

పేరు "కన్యకాపరమేశ్వరీ - విష్ణుసెట్టి వెంకటరత్నం హిందూ హైస్కూలు" S.K.P.V.V. Hindu High School. ఆ వెంకటరత్నం గారు పెద్ద దానేషన్ ఇచ్చివుంటాడు అందుకని ఆయన పేరు పెట్టి ఉంటారు.

నేను చదివినప్పుడు - హెడ్డాస్టరు కొటూరు రామారావుగారు! ఆయనకు గాంధీనగర్లో సొంతయిల్లు ఉండేది అందుకే ఆ వీధి 'రామారావు వీధి' అని పేరు పెట్టారు. ఆ తరువాత - కొత్తూరు ఉమామహేశ్వరరావు గారు హెడ్డాస్టరయ్యారు ఆయన మాకు లెక్కల మాస్టరు! ఆయన దగ్గర నేను ట్యూషన్ గూడ చదువుకున్నాను- స్కూలు పైనలో!

మధ్యలో - ఇంకెవరి పేర్లేవున్నాయ్. అందులో ఒకాయన పేరు - ఎంబెరుమనారీ! ఆయన నాకు మదరాసులో పరిచయం! ఆయన స్వస్థలం ఒంగోలు.

తరువాత - గాంధీనగర్లో ఒక హైస్కూలు పెట్టారు దానికి హెడ్డాస్టరుగా పనిచేశాడు ఎంబెరుమనారీ!

చివరలో హెడ్మిస్ట్రెస్ - 'జొన్నలగడ్డ అన్నపూర్ణ' అనివుంది ఆమె - మొట్టమొదటి మహిళా హెడ్మిస్ట్రెస్ ఆ స్కూలుకి ఆమె గూడ ఆ స్కూలు పాత విద్యార్థి అట! ఎలా ఏర్పాటు చేసిందో - ఒక ఫాటోగ్రాఫరు వచ్చి మా ఫాటో తీశాడు పాదాభివందనాలంటే నాకు చెడ్డ చిరాకు! కాని - ఏంజేస్తాం! టీచర్లు వచ్చి - ఒక్కొక్కరే

పాదాభివందనాలు చేశారు! అదపిల్లలు చాలామంది ఉన్నారు! సినిమాలు చూస్తారు గదా! నా పేరు తెలుసు! వచ్చి పాదాభివందనాలు చెయ్యడం! అటోగ్రాఫులు!

హెడ్మిస్ట్రేస్ విజటర్స్ బుక్కు యిచ్చింది. అందులో రాశాను "నా పేరు డివి నరసరాజు! నేను యీ స్కూలులో 1933 నుంచి 36 దాకా 4,5 ఫారాలు స్కూలు పైనలు చదివాను అప్పుడు హెడ్మాస్టరు కొటారు రామారావు గారు, తెలుగు మాస్టరు శిష్టాల్లక్ష్మికాంతశాస్త్రిగారు. ఆయన నాకు తెలుగు వ్యాకరణం నూరి పోశారు ఆయన చెప్పిన చిన్నయనూరి వ్యాకరణ సూత్రాలు, సంధులు, సమాసాలు యిప్పటికీ గుర్తు వున్నాయ్. ఇప్పుడు మళ్ళీ 83 ఏళ్ల తరువాత ఇక్కడికి రావడం నాకు ఎంతో ఆనందంగా ఉంది" అని రాశాను.

అమెతో చెప్పాను - "ఏదో సావర్ నర్సన్ చేస్తున్నారని చెప్పారు గదా! దానికి డానేషన్ ఒక వెయ్యి రూపాయలు చెక్కు పంపుతాను" అని చెప్పాను. హోటలుకు వచ్చి చెక్కు రాసి - మనిషితో పంపాను!

స్కూలులో దాదాపు గంటసేపు గడిపాం! తిరిగి వస్తూంటే కొరు దగ్గరికి వచ్చి అవిధ రెండు చేతులు పట్టుకుని కళ్లకద్దుకుని కళ్లనీళ్లు పెట్టుకుంది. గద్దదస్వరంతో "యీ రోజు మాకు పండగరోజు! మీరు వచ్చారు" అన్నది.

నాకు మాత్రం, అది మధురానుభూతి! యింతవరకు నా చదువు సంగతి చెప్పాగా

ఇప్పుడు చెప్పవలసిన మరో విషయం ఒకటి ఉంది అది నా పెళ్ళి విషయం

పెళ్ళి

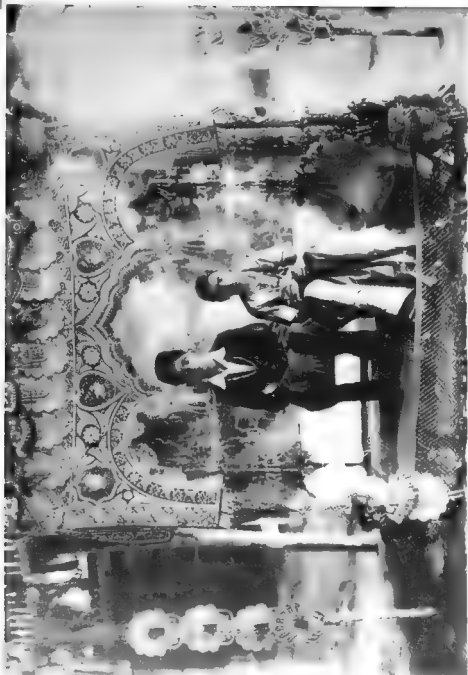
నా పెళ్ళి 1932 'మే'లో జరిగింది. మాది Child marriage! బాల్య వివాహం! అప్పుడు నాకు 12 ఏళ్ళు. నా భార్యకు 10 ఏళ్ళు! మా ఇద్దరికీ శేడా రెండేళ్లు గూడ లేదు. ఇంకా తక్కువే. ఏడాది పైన 8 నెలలు వ్యత్యాసం. అమె మా పెద్దమేనమామ గారి కూతురు!

మా పెద్దమేనమామ సుబ్బారాజు గారిని గురించి చెప్పాను గదా! మా తండ్రి గారు పోయిన తరువాత మా పెద్ద మామయ్యే తాళ్లూరు వెళ్ళి - అస్త్ర విభాగాలు చేయించి నా వాటా భూములు కొలుకిచ్చి నన్ను మా అమ్మ మా అక్కయ్య, మా తామ్మని ముత్యాలంపాడు తీసుకువచ్చారు. ఆ వ్యవహారాలన్నీ మా పెద్దమామయ్యే నిర్వహించాడు. అది 1924-25 ప్రాంతాలలో!

హనుమాన్ జంక్షన్ దగ్గర నరసన్నపాలెంకు ఆయన తన అత్త వారింటికి యిల్లరికం వెళ్లాడు! అసలు రెవిన్యూ రికార్డుల్లో ఆ ఊరి పేరు సీతారాంపురం. ఆ ఊరి పక్కన చిన్న కుగ్రామం నరసన్నపాలెం. సీతారాంపురాన్ని అందరూ రాజుగారి నరసన్నపాలెం అనేవాళ్ళు.

మా పెద్ద మామయ్యకి రెండుపెళ్ళిళ్లు. మొదటి భార్యది గూడ నరసన్నపాలెంమే. అమె ఒక మగబిడ్డని కని చనిపోతే, అమె పినతల్లి కూతుర్నిచ్చి చేశారు. అదే ఊరు! అమె మా అత్తగారన్నమాట! మా పెద్దమామయ్యకి మొదటిభార్యకు ఒక కొడుకు వెంకట్రామరాజు. అందరూ చిట్టిరాజు - చిట్టోడు అనేవాళ్ళు నేను 'చిట్టిబావ' అనేవాణ్ణి!

Phục Ba

మా మామయ్యకి - రెండోసంబంధానికి ఒక కూతురు - అంటే నా భార్య. తరువాత ఒక కొడుకు - పిచ్చిబాబు

మా పెద్దమామయ్యకి - నరసన్నపాలెంలో ఒక కాథానా ఉండేది. ఎద్దబళ్లు - మేనాలు - పల్లకిలు - చేసి అమ్మదం! ఆయనకి ఇంకా చాలా వ్యాపకాలుండేవి. ఆయన మొదటి భార్య - సవతి తమ్ముడు ఆస్తి తాబాకు ఏదో లిటికేషన్ ఉంటే అదంతా వెత్తిన వేసుకుని కోర్టుల చుట్టూ తిరిగి ఆరోగ్యం పొందుకున్నాడు.

అలాగా - కోర్టుల వెంట తిరిగి తిరిగి మా పెద్ద మామయ్యకి ఆరోగ్యం చెడివుంటుంది. ఏం తిన్నా ఆరిగేది కాదు. తీసి మాత్రం అరిగేది. బెల్లం అరిపెలు - పూర్ణాలు తెగతినేవాడు. పాలుతాగేవాడు! ఏంలాభం! తిని - బయటికి పోగానే వాంతి అయ్యేది. పైవంచెతో - మూతి తుడుచుకుని - వెళ్లిపోయేవాడు. బహుశా కడుపులో - అల్సరేమో! కడుపులో నొప్పి ఎక్కువైతే డాక్టర్లకు చూపుదామని. మదరాసు వెళ్ళాడు. అక్కడ డాక్టర్లు ఆపరేషన్ చేయాలన్నారు! ఆ రోజుల్లో ఆపరేషన్ అంటే తిరిగి ఇంటికి వస్తామనే గ్యారంటీ లేదు! అందుకని - ఇంటి దగ్గర ఏదో పనులున్నాయని వంకరెట్టి - ఆ పనులు చూసుకుని వస్తానని - రైలెక్కి వచ్చేవాడు. వచ్చి బెజవాడ స్టేషన్లో దిగి నేడుగా - ముత్యాలంపాడు వచ్చాడు. ఇంట్లో కల్లి - తండ్రి - తమ్ముడు - చెల్లెళ్లు ఉన్నారుగా. "డాక్టర్లు ఏం చెప్పారని" అడిగితే ఏదో చెప్పారంటే అని మాట దాటిన -

"ఒరేయ్! పోరోహతుణ్ణి పిలిపించండ్రా!" అన్నాడట! ఎందుకు అంటే "నేను ఎక్కువ రోజులు బతకను! వెంటనే పిల్లల పెళ్లిళ్లు చేసేస్తాను." అన్నాడట! అంటే - పెద్దకొడుకు పెళ్లి కూతురు పెళ్లి. మేనరికంగదా! తూతుర్ని నాకిచ్చి చెయ్యాలని ఎప్పుడో పుట్టినప్పుడే నిర్ణయించడం - ఆరోజుల్లో అదారం గదా!

"అదేమిటి? అడుకునే చిన్నపిల్లలు - వాళ్లకి అప్పుడే పెళ్లిమిటి?" అని తమ్ముళ్లు - చెల్లెళ్లు అంటే-

"అఁ నేను ఎక్కువ రోజులు బతకను!" అంటే "ఏం? నువ్వు లేకపోతే - మేము లేమా? మేం చెయ్యలేమా?" అన్నారట తమ్ముళ్లు.

"ఏమో! అప్పుడు వాడు చేసుకుంటాడో లేదో! నేను నాడి అస్తి కాసాడాను! అంత అస్తివరుడు - అల్లుడు కావాలని కోరుకోవడం తప్ప!" అని ముహూర్తాలు పెట్టించేశారు.

మరో విశేషమేమిటంటే మా మేనమామలు అయిదుగురిలో - అడపిల్ల నా భార్య ఒక్కతే!

రెండోమామయ్యకి - పిల్లలు లేరు! మూడో మామయ్య చనిపోయాడు ఆయనకి ఒక కొడుకు! నాలుగో మామయ్యకి నలుగురూ కొడుకులే - అడపిల్లలు లేరు. అయిదో మామయ్యకి రెండేళ్ల క్రితం మాఅక్కయ్య నిచ్చి వివాహం చేశారు.

అంటే అయిదుగురు అన్నదమ్ముల మధ్య నా భార్య ఒక్కతే అడపిల్ల!

నరసన్నపాలెంలో 5 రోజుల పెళ్లి. మా రెండో మామయ్య - అదిమామయ్య - బాగా శృంగార పురుషుడు. బోగో వాళ్లతో సంవర్సాలు గలవాడు ఆయన నా పెళ్లికి - భోగం మేళం ఏర్పాటు చేశాడు.

మా పెద్దమామయ్య - నూజివీడు జమిందార్లు దగ్గరనుంచి - ఏనుగును తెప్పించాడు (నరసన్నపాలెం - ఉయ్యూరు జమిందార్ల గ్రామం) ఏనుగుల మీద అంబారి కట్టాలి గదా! అందుకని - ఇంటి ముందు చాలా ఎత్తు పందిరి.

ఏనుగుల మీద అంబారి కట్టి - ఊరేగింపు చేయాలంటే అది దిన్నపూరు. ఒకటే బజారు. ఇంతా హడావుడి చేసి ఏనుగును తెస్తే - ఒక్కబజారు ఊరేగిస్తే ఏం ప్రయోజనం! అందుకని దగ్గర్లో గుడివాడ వెళ్లే రోడ్డులో - కానుమోలు అని కాస్త పెద్ద ఊరు రాత్రిపూట ఊరేగింపు వేసేవికాలం! అంబారిలో కూర్చో బెట్టారు - నన్ను మా చిట్టి బావని! ఒకటే ఉక్క - చెమట! పైగా - సూటు, వెత్తిన టాప్! మెడలో పెద్ద మల్లెదండలు! ఆ దండల్లో చిన్నచిన్న జీరోవాల్ బల్బులు ఆ బల్బులు వెలగడానికి కోటుజేటులో బ్యాటరీ! ఆ బాధ వర్ణనాతీతం! అర్ధరాత్రి అవుతోంది నాకు నిద్ర! పక్కనున్న మా బావమీద వాలేవాణ్ణి! 'సరిగా కూర్చోరా' అని ఆయన తోసేవారు!

మరునాడు పొద్దున్నే జంటి ముందు పందిట్లో భోగంమేళం - మేజువాటే! పెళ్లి కొడుకుల్ని తెచ్చి వాళ్లముందు కూర్చోబెట్టారు! మా బావ నాకంటే ఆయిదారేళ్లు పెద్దవాడు ఆయన ఏమైన ఎంజాయ్ చేశాడేమోగాని - ఆ భోగంవాళ్లు మేజువాటే చేస్తూ - మా బుగ్గలమీద పొడుస్తుంటే నాకు సిగ్గు! చిరాకు! ఎప్పుడెప్పుడు పోయి అడుకుందామా అని నేను చూస్తుంటే మా మామయ్య - కళ్ళరిమేవారు. మా పెద్దమామయ్యంటే నాకు చచ్చేభయం! నాకే గాదు ఆ ఊళ్లో నాయాడు పిల్లలందరికీ ఆయనంటే హడలి!

మరో వెళ్లపం ఏమిటంటే - పెళ్లికి - బంధువులకి ముక్కాళంపాడు నుంచి నరసన్నపాలెంకు మా మామయ్య స్పెషల్గా బస్సు ఏర్పాటు చేశాడు బస్సులో ప్రీగా పోవచ్చు గదా అని - పిలిచిన వాళ్లు పిలవని వాళ్లు బస్సు నిండా కిక్కిరిసినట్టు ఎక్కివచ్చారు జనం! పెళ్లి అయిన తరువాత - తిరిగి వెళ్లడానికి - బస్సుఏర్పాటు లేదు ఎలా వెళ్లాలి! నూజివీడు నుంచి - ఏలూరి నుంచి 'జంక్షన్' మీదుగా బెజవాడకు బస్సులు! మరి బస్సుకి చార్జీలుంటాయేగా! జేటులో డబ్బులు చేసేవాళ్లు. వచ్చి అడిగితే - మా అమ్మ డబ్బులిచ్చి వంపింది

'జంక్షన్' అన్నానే - అది - నూజివీడు - గుడివాడ రోడ్డు - ఏలూరు - బెజవాడ రోడ్డు ఆక్కడ ఫ్రాన్ అవుతాయే అందుకని దానిని జంక్షన్ అనేవారు. ఆప్పుడు - జంక్షన్లో ఏమివుండేది గాదు నీడకి - ఒక చెట్టు గూడ ఉండేదిగాదు నా చిన్నతనంలో అంటే నా పెళ్లికి ముందే - నేనూ మా పెదమామయ్య - బెజవాడ వెళ్లాలంటే బస్సుకోసం జంక్షన్కు వెళ్లేవాళ్లం బస్సులు - ఉదయం ఒక బస్సు సాయంత్రం ఒక బస్సు వుండేది. ఎండ! నీడకి చెట్టు గూడ ఉండేది కాదు. ఇప్పుడు గూడ ఉన్నాయనుకుంటాను. జంక్షన్ నుంచి బెజవాడ వెళ్లే రోడ్డు మీద మా పెద్దమామయ్య నిద్రమాను మొక్కలు తెచ్చి - రోడ్డుకి రెండు పక్కల నాటించాడు. వాటికి నీళ్లు పోసి పెంచే బాధ్యత ఆ పక్కన వున్న పాలాల వాళ్లకి అప్పజెప్పాడు. అవి తరువాత పెద్దమానులైనాయి.

జంక్షన్లో ఎండాకాలం కానినీ మంచిసీళ్లు గూడ దొరికేవి గావు! అక్కడ - ఒక హోటలు పెట్టించాలని మా మామయ్య ఏలూరులో ముకుందరావని - కన్నడ బ్రాహ్మారు అతన్ని తీసుకొచ్చి నూజివీడు బెజవాడ రోడ్డు కార్పర్లో ఒక ఫూరిపాక వేయించి - ముకుందరావు చేత హోటల్ పెట్టించారు. అది మొట్టమొదటి హోటలు జంక్షన్లో.

ఆ ముకుందరావే - నా పెళ్లికి వంటలు, టిఫిన్లు అన్నీ చేశాడు. ఆ తరువాత ముకుందరావు కొడుకు - ఒక పక్కా డాబా కట్టి - హోటలు ఆధిపత్యం చేశాడని విన్నాను ఇప్పుడు ఆ జంక్షన్ గుర్తు పట్టలేనంతగా - పెరిగిపోయింది.

దానికి తరువాత 'హనుమాన్' జంక్షన్ అని పేరు ఎందుకు వచ్చిందంటే - అక్కడ ఒక పెద్ద హనుమంతుడి

విగ్రహం వుంది ఆ విగ్రహం ఉయ్యూరు రాజాగారు పెట్టించారు. అందుకని దానికి హనుమాన్ జంక్షన్ అని పేరు వచ్చింది

నా చిన్నతనంలో అంటే - జంక్షన్ లో మా పెద్దమామయ్య చోటల్ పెట్టించక ముందు నేను 5వ క్లాసు ఫస్టు పొరం చదివేరోజుల్లో సెలవలకి నరసన్నపాలెం వెళ్ళేవాణ్ణి సెలవల తరువాత ఒక్కొక్కసారి మా మామయ్య నన్ను వెంటబెట్టుకుని - బెజవాడ తీసుకెళ్ళేవాడు.

నరసన్నపాలెం పూరికి రోడ్డుకి మధ్య 'వద్దిగుంట' అని ఒక చెరువు వుంది ఆ చెరువు గట్టు మీదకి వెళ్ళేసరికి రోడ్డు మీద నూజివీడు నుంచో బెజవాడకు బస్సు వెళుతుంటే మా మామయ్య పై పంచ ఊపుతూ "రేయ్! బస్ అవండి!" అని కేక వేసేవాడు కేక వినవదితే బస్సు ఆపేవాళ్ళు లేకపోతే బస్సు వెళ్ళిపోయేది

బస్సు కాకుండా రైల్వే బెజవాడ వెళ్లాలంటే నూజివీడు స్టేషనుకు వెళ్లాలి వద్దిగుంట దగ్గర రోడ్డు దాటి చావలపాడు మీదుగా నూజివీడు స్టేషనుకు వెళ్ళేవారైతే ఆప్పుడు రోజుకు రెండో-మూడో రైళ్ళు ఉండేవి అందులో మదరాసు కలకత్తా మైలు, నూజివీడు స్టేషన్ లో ఆగేది కాదు. అది చాలా చిన్న స్టేషను గనక పస్టుక్లాసు ప్రయాణీకులు నూజివీడు స్టేషన్ లో దిగాలంటే మైలు ఆ స్టేషన్ లో ఆగేది నూజివీడు జమిందార్లు ఎవరైనా మదరాసు నుంచి వస్తుంటే వాళ్ళు పస్టుక్లాసులో వస్తారుగాబట్టి వాళ్ళకోసం ఆగేది నిజానికి స్టేషనుకు నూజివీడు టౌను వది వన్నెందు మైళ్ళ దూరంలో ఉంది అయినా జమిందార్ల పూరు గనక ఆ రోజుల్లో జమిందార్లకు ట్రిటిష్ ప్రభుత్వంలో పలుకుబడి స్థాపన ఉండేవి గనక దూరమైన ఆ స్టేషనుకు నూజివీడు పేరు పెట్టారు

నరసన్నపాలెం నుంచి ఆడవాళ్ళు బెజవాడకి వెళ్లాలంటే రెండేళ్ళ బండి - గుడిసె బండిలో నూజివీడు స్టేషనుకు వెళ్ళేవాళ్ళు.

మేము గూడ - బస్సు దొరక్కపోతే రైలుకేవెళ్ళేవారైతే! నూజివీడు స్టేషన్ చాలా చిన్నస్టేషన్ అరడజనుకు మించి ప్రయాణీకులు వుండేవాళ్ళుకాదు రైలు వచ్చేముందు - వదినిముపాల ముందు బుకింగు కిటికీ తెరిచి టికెట్లు యిచ్చేవాడు అప్పుడు ఎంతో బెజవాడకు - ఆరణాలో అర్ధరాపాయో ఉండేది చార్జి పాసింజరు ప్రతిస్టేషన్ లో ఆగేది బెజవాడ నూజివీడు మధ్య అయిదారు స్టేషన్లు ఉండేవి. అంపాపురం, గన్నవరం, అప్పటపల్లి, ముస్తాబాద్, గుణదల, బెజవాడ.

నాకు పెళ్ళికి ఒక సూటు, షైర్ట్ బాటు - ఒక చెమ్మి టాపీ కొనిపెట్టారు. పెళ్ళి అయిన తరువాత ఒకసారి ఆ టాపీ పెట్టుకుని బెజవాడకి రైలు ప్రయాణం చేస్తూ - కిటికీ గుండా తలబయటికి పెట్టా! గాలికి తలమీదవున్న చెమ్మి టాపీ ఎగిరిపోయింది. ఆ సూటు బూట్లు గూడ నేను ఎప్పుడూ వేసుకోలేదు ఒకసారి బూట్లు వేసుకుని స్కూలుకి వెళ్ళితే అవి కరిచినాయి అంతే అవతలపారేశా! సూటు అంతే! పాంటు వేరుగా - కోటు వేరుగా ఎప్పుడైనా స్కూలుకు వేసుకెళ్ళే వాణ్ణి! అంతే - ఆ తరువాత నా జీవితంలో యిప్పటివరకు సూటు సంగతి దేవుడెదుగు పాంటు - బూట్లు గూడ వేసుకుని ఎరగను స్కూలు పైనలు వరకు నిక్కర్లు. పైజామాల! స్కూలు పైనల్లోనే ఛోవతి కట్టడం మొదలెట్టా!

అప్పటినుంచి కాలేజీలో చదివేటప్పుడు గూడ ఛోవతి అరచేతుల చొక్కా ఆ తరువాత పుల్ హాండ్ షర్టు సినిమాలకు వెళ్ళిన తరువాత లాల్సీలు! అంతే - ఇప్పటికీ గూడ!

1941లో బి.పి. స్వామయినప్పుడు - కాన్వకేషనుకు - యూనివర్సిటీ రూల్స్ ప్రకారం - తలపాగ మెడదాకా లాంగ్ కోటు రోపతి యిదీ డ్రెస్ "తల పాగ అయితే మరీ - బడివంతుల్లా ఉంటాను మార్వాడీలు పెట్టుకునే ఫొల్డింగ్ టాపీ పెట్టుకుంటాను" అని అడిగితే - యూనివర్సిటీ వాళ్లు ఒప్పుకోలా! అందుకని మెడదాకా లాంగ్ కోటు- తలపాగతోనే వెళ్లి డిగ్రీ తీసుకున్నా!

ఆ కోటు తరువాత నాటకాల్లో ఉపయోగపడింది.

నా పెళ్లి 'శుభలేఖ'ను గురించి కొంత చెప్పాలి! నా పెళ్లి శుభలేఖలో ఒక విశేషం ఉంది

నా పెళ్లి - మా బావ పెళ్లి ఒకసారేగదా జరిగింది. మా చిట్టి బావ అత్తవారు ఆ ఊరే - నరసన్నపాలెం! దగ్గర బంధుత్వమే! మా బావ అత్తగారి పుట్టిల్లు - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా, భీమవరం తాలూకాలో తణుకు తాలూకాలో!

మేము వాళ్లని తూర్పు రాజులనే వాళ్లం. కృష్ణా - గుంటూరు జిల్లాల రాజుల్ని వాళ్లు పడమటి రాజులనే వాళ్లు. తూర్పు రాజులు కొంచెం రాచరిక సాంప్రదాయం గలవాళ్లు. చాలా పాతకాలపు పద్ధతులన్నమాట!

పాతకాలం - ఎంతవరకంటే - మా బావగారి అత్తగారు (పశ్చిమ గోదావరి రాజుల కుటుంబాలలో అడవాళ్ల మాదిరే) మా జిల్లా అడవాళ్లలాగ చీరలు కట్టేదిగాదు. లంగా కట్టి - పైన - పైల వేసుకునేది. ఆమె చివరిదాకా - చనిపోయేదాకా - అదే డ్రెస్సు.

గోదావరి జిల్లా రాజుల్లో మగవాళ్లు గూడ చాలా ఆర్థదాక్ష్! మా బావగారి అత్తగారి అన్నదమ్ములు - అప్పుడప్పుడు వస్తూండే వారు పెద్ద పెద్ద మీసాలు - గిరజాలు! మేము - అంటే మా మేనమామలు బంధువులు - మీసాలు కత్తిరించినా అసలు తీసేసినా, వాళ్లు "రాచపుటకు పుట్టి - మినం మీద కత్తిలాపెడతారురా!" అని మమ్మల్ని ఎగతాళి చేసేవాళ్లు.

వెన్నగోదావరి జిల్లాలో - మగవాళ్ల పేరు చివర - 'రాజు' అని వుండేది. అడవాళ్ల పేరు చివర 'అమ్మ' అని ఉండేదిగాదు. సీతమ్మ-రంగమ్మకు బదులు సీతయ్య-రంగయ్య అని ఉండేది. అడ-మగ తేడా తెలియదానికి - మగవాళ్లకు 'రాజు' అని వుండేది గనక అడవాళ్లను 'సీతయ్య'గారు - 'రంగయ్య'గారు అనేవాళ్లు. ఆ తరువాత 'సీతయ్యమ్మ' అని మార్పారమకోండి.

మా కుటుంబాలలో - అడవాళ్లకు చివర 'అమ్మ' అనే ఉండేది. పెళ్లి శుభలేఖలో - నాది మా బావది - ఇద్దరి పెళ్లిళ్లు ఉన్నాయి గనక శుభలేఖ ఎవరి పద్ధతి ప్రకారం వేయాలి అని మీమాంస వచ్చింది. మా పద్ధతి ప్రకారం వేస్తే తూర్పు రాజులు ఎగతాళి చేస్తారని వాళ్ల పద్ధతి ప్రకారమే శుభలేఖలు అచ్చువేశారు.

అంటే -

చి|| ఉచ్చలపాటి వెంకట్రామరాజుకు (అంటే మా బావకు)

చి|| సొ|| అన్నపూర్ణయ్యను (ఆమె పేరు అన్నపూర్ణమ్మ)

చి|| దాట్ల వెంకట నరసరాజుకు (అంటేనాకు)

చి|| సొ|| వెంకట్రామయ్యను (నాభార్య పేరు వెంకట్రామమ్మ)

ఇచ్చి - వివాహం జరప నిశ్చయించినారు గాన.....

ఈ శుభలేఖ చూచి - మా తరపు బంధువులు "యిదేమిటి నలుగురూ - మగవాళ్ళేగాని పెళ్ళి కూతురు పేరే లేదేమిటి" అని చగలబడి నవ్వుకున్నారు.

ఆ శుభలేఖ చాలా కాలం నా దగ్గర ఉండేది తరువాత ఎక్కడ పోయిందో పోయింది.

రెండు పెళ్ళిళ్ళు సరసన్నపాలెంలోనే! ఒక గంటన్నర తేడాలో! మొదట నా పెళ్ళి ఉదయం 6 గంటలకి. తరువాత మా బావపెళ్ళి - పెళ్ళి కూతురు ఇంట్లో! పక్క ఇల్లే! 7:30 - 8 గంటలకి

తన ఆరోగ్యం బాగాలేదు - ఎక్కువ రోజులు బతకను అని పెద్దమామయ్య అనుకున్నట్లే 1932లో మా పెళ్ళి అయిన తరువాత మందాన బడి - 1935లో పోయాడు. అప్పుడు నేను 5వ పాఠం చదువుతున్నాను. తాళ్ళూరులో అమ్మల అజమాయిషి ఆయన ఉన్నవాళ్ళు - మా పెద్దమామయ్య చేసినా - నా చదువు విషయంలో మొదటినుంచి - ముత్యాలంపాడులో - మా రాంమామయ్య బాధ్యత తీసుకున్నాడు. పెద్దమామయ్య పోయాక - నా భూముల వ్యవహారం మా రాంమామయ్య చూసేవాడు.

మా రాంమామయ్య శ్రద్ధ తీసుకోవడం వల్లే నేను డిగ్రీ వరకు చదవగలిగాను! ముత్యాలంపాడులో - నేను ప్రస్తుత గ్రాడ్యుయేట్! అంతకు ముందు ఇద్దరే - స్కూలు పైసలు వరకు చదివారు! నాతోటివాళ్ళ మరో ఇద్దరు స్కూలు పైసలు ప్యాసయ్యారు గాని - అర్థిక కారణాల వల్ల కాలేజీ చదువులు చదవలేక పోయారు!

అప్పుడు చెజవాడలో కాలేజీలు లేవు. కాలేజీ చదువు చదవాలంటే - అటు బందర్ - ఇటు గుంటూరు పోవాలి! అర్థికస్థితుతే ఎంత మందికుంటుంది? చెజవాడలో ఎస్.ఆర్.ఆర్ కాలేజీ - 1935లో ప్రారంభించారు. సైన్సు సబ్జెక్టులు లేవని - నేను 1936లో గుంటూరు హిందూ కాలేజీకి వెళ్లవలసి వచ్చింది.

ఇక్కడ నా భార్య ఆరోగ్యం గురించి కొంత చెప్పాలి.

1932లో పెళ్ళి అయిందిగదా అప్పటికి అమెకి 10 ఏళ్ళు. రెండుమూడేళ్ల తరువాత రజస్వల అయింది. రజస్వల అయిన నెలకో - రెండు నెలలకో - హిస్టెరిక్ ల ఫిట్స్ మూర్చలు అంటామే - అవి ప్రారంభమైనాయి సరసన్నపాలెంలో ఆమె పుట్టింట్లోనే ఒకరోజు పెరట్లో ఎవరో ఏవో దంచుతున్నారు. తమే అడుకుంటూ సడెన్ గా పడిపోయింది. స్వూహ లేదు కాళ్ళు, చేతులు తీవ్రంగా నేలకేసి కొట్టుకోవడం శరీరం వంకర్లు తిరిగిపోవడం! రెండుమూడు గంటల తరువాత సాయంత్రం లేరుకున్నది. స్వప్నా వచ్చింది.

అవే పోతాయిలే అనుకున్నారు.

మరునాడు మళ్ళీ - మర్యాదపూం వచ్చినాయి - మూర్చలు! కాళ్ళు - చేతులు నేలకేసి కొట్టుకుంటుంటే. పక్కనున్నవాళ్ళు కాళ్ళు చేతులు గట్టిగా పట్టుకున్నారు - కొట్టుకోకుండా!

వేకేమేమింటంటే - సాయంత్రం సుర్యాస్తమయం అయేటప్పటికి మూర్చలు అగిపోయేవి - లేచి కూర్చునేది! మనిషి మామూలాగానే వుండేది గాని కాళ్ళు చేతులు - పట్టుకున్నందువల్ల నోవ్వులు వస్తున్నయ్యిని పట్టుకోవడం మానేశారు.

సాయంత్రం అగిపోయేవి, కాళ్ళు చేతులు నేలకేసి కొట్టుకుని వాచి పుళ్ళపడి బాధపడేది.

యిక నాటు వైద్యులు! ఎవరో ఆయుర్వేద వైద్యుడో, నాటు వైద్యుడో వచ్చి - అకుపసర్గు గ్లాసుడు పనరు తాగించడం! ఇంకా ఏవో చేదు మందులు! నానా హింస! మూర్చలు మటుకు తగ్గలేదు!

అప్పుడు నేను బెజవాడ హైస్కూల్లో చదువుతున్నాను అనిడ మూర్ఖులు గురించి వినడమేగాని - పోయి చూడడానికి వీలులేదు. భార్యభర్తకు కనబడగూడదు అలా రెండుమూడేళ్లు జరిగినై మూర్ఖులు వచ్చినప్పుడే గాని - తరువాత లేచికూర్చునేది మామూలుగానే ఉండేది అసలు జబ్బు మనిషిలా ఉండేదేగాదు. చాలా అలోగ్యంగా ఉండేది

సామాన్యంగా మన కుటుంబాలలో - అత్తలు - అడదీర్థులు నూటిపాటి మాటలనడం సహజంగదా!

“అఁ! అంతా నాటకం! దొంగ వేషాలు! మనిషి బాగానే తిని తిరుగుతోందిగదా!” అంటే మనను నొచ్చుకుని- మూర్ఖులు మరి ఎక్కువైనాయి.

అంతలో ఎవరో సలహా చెప్పారు - కాపురానికి వెళితే ఇటువంటి మూర్ఖులు తగ్గిపోతాయి అని!

అప్పుడు - నేను గుంటూరులో - హిందూ కాలేజీలో ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం చదువుతున్నాను ఆ వేసవిలో - గర్భాదానం జరిగింది. అయినా - మూర్ఖుల్లో మార్పురాలేదు. కళ్లారా చూచేవాణ్ణి గనక బాధపడేవాణ్ణి కాని - ఏం చేయడం! అల్లోపతి, హోమియోపతి, ఆయుర్వేదం అన్నీ చేసినా ఫలితం కనిపించలేదు!

నేను బి.ఏ.సి. మదరాసు లయెలా కాలేజీలో చేరాను. 1939లో! గుంటూరులో ఇంటర్ సీనియర్ అయితే ప్రతి శని, ఆదివారాలు బెజవాడ (ముత్యాలంపాడు) వెళ్లేవాణ్ణి. మదరాసు నుంచి క్వార్టర్లీ - హాస్టల్ ఇయర్లీ సెలవలకి తప్ప రావడానికి వీలులేదు అప్పుడు - మా కుటుంబాలు ఎంతగా వెనకబడి ఉండేవంటే భర్త - భార్యకు ఉత్తరం రాస్తే - అవిడకు ఇవ్వకముందే చించి చదవడం భావ్యం కాదన్న అవగాహన గూడ లేదు మావాళ్లకు. అందువల్ల మదరాసు నుంచి నరసన్నపాలెంకు ఉత్తరం రాస్తే మా బావ అడ్రసుకు కాకుండా మా అత్తగారి మేనమామ కొడుకు - సింహాద్రిరాజుగారు అని ఉండేవాడు ఆ ఊరే! అయిన అడ్రసుకు రాసేవాణ్ణి! ఆయన రహస్యంగా ఉత్తరం నా భార్యకు ఇచ్చేవాడు.

అమె ముత్యాలంపాడులో ఉన్నప్పుడు రాయాలంటే బెజవాడ దుర్గాకళా మందిరంలో రంగరాజు అని - మా బంధువే - పనిచేస్తుండేవాడు. అతని కేరాఫకు దుర్గా కళామందిరం - గాంధీనగర్ - బెజవాడ అడ్రసుకు రాసేవాణ్ణి! అతను తీసుకెళ్లి - నా భార్యకు ఇచ్చేవాడు - రహస్యంగా! నాకు అమె ఉత్తరాలు రాసినా - వాళ్ల చేతికే ఇచ్చేది పోస్టు చెయ్యమని.

1941లో - నా దీర్ఘి చదువు పూర్తయి - బెజవాడ వచ్చేకాను. 1942లో బెజవాడ - సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టాం. చెప్పేనుగా - మా రెండో మేనమామగారు నా దగ్గర వుండాలని అయినే కట్టించారు ఆ ఇల్లు!

అప్పుడు - కుటుంబంలో - చిన్నదిన్న - కలతలు వచ్చి మా అమ్మ “నేనిక్కడ వుండను” అని మా ఊరు - తాళ్లూరులో “ఇల్లు పొడయిపోతుంది! అక్కడకి వెళతాను” అని తాళ్లూరు వెళ్లిపోయింది.

ఈమెకు మూర్ఖులు నానాటికి ఎక్కువవుతున్నాయ్! విచిత్రమైన విషయమేమిటంటే - అంతవరకు మూర్ఖులు పగలు మాత్రమే వచ్చి సాయంత్రం సూర్యాస్తమయం కాగానే - అగిపోయేవి!

1942లో - కొత్తయింట్లో - కాపురం పెట్టిన తరువాత మూర్ఖుల పరిస్థితి తారుమారు అయింది - పగలు మూర్ఖులు వచ్చేవికావు. రాత్రి గూడ - మూర్ఖులు వచ్చేముందు - కళ్లు తిరిగడం - చేతులు కండెలు కట్టడం లాంటి

సూచనలు కనబడేవి! అప్పుడు ఒకగది నిండా - పరుపులు పరిచి (కాళ్లు చేతులు విసిరికే దెబ్బలు తగలకుండా ఉండేదుకు) పండుకునేది.

బెజవాడలో -మా ఫామిలీ డాక్టరు టి వి ఎస్ చలపతిరావు గారు న్యూరోలియన్ యింజక్షన్లు యివ్వడం తప్ప - నేను చేయగలిగింది ఏమీ లేదు రాజుగారూ! అని బాధతో చెప్పేవారు

రాత్రి పదిగంటలకు ప్రారంభమైన మూర్చలు - ఒంటిగంట రెండుగంటల తరువాత ఆగిపోయేవి! లేచి మంచినీళ్లు తాగి మామూలుగా ఏమీ అలసట నీరసం లేకుండా వగలు వంట వగైరాలు చేసేది చూచిన వాళ్లకు - మామూలు ఆరోగ్యంగానే కనబడేది బంధువులు - స్నేహితులు ఎవరైన యింటికి వస్తే మామూలుగా వంట వగైరాలు స్వయంగానే చేసేది.

ఒకసారి - బందరులో అధ్వశేటు మునుసూరి జగన్నాధరావని - నాకు హైస్కూలులో క్లాస్మేట్, చాలా క్లోజ్ ఫ్రెండు ఎప్పుడైనా బెజవాడ వస్తే - మా యింట్లోనే ఉండేవాడు. అప్పుడు బెజవాడలో ఇప్పటిలాగ హోటల్స్ లాగ్గీలు లేవు.

మా ఇంట్లో ముందుగది గెన్టు రూంగా వుపయోగించేవాళ్లం ఆ రోజు రాత్రి భోజనాలు చేశాం జగన్నాధరావు ముందుగదిలో పడుకున్నారు.

మామూలుగా పడకగది పక్కగదిలో - గదినిండా ఆమె పరుపులు పరుచుకుని - పడుకునేది అప్పటికి మూర్చలు వచ్చే సింబంస్ కనపించేవి. పండుకున్నది నేను కుర్చీవేసుకొని కూర్చుని ఏదో వున్నకం చదువుకుంటూ కూర్చున్నాను.

దాదాపు అర్ధరాత్రి వేళ - జగన్నాధరావుకి మెలుకువ వచ్చిలేదాడు చూస్తే నా రూంలో లైటు వెలుగుతోంది తలుపు కొట్టాడు తలుపు తీశాను. నా చేతిలో వున్నకం చూసి

“ఏం? అర్ధరాత్రి అయినా - ఇంకా చదువుతూ కూర్చున్నావా?” అన్నాడు

నేను చనువుతో “ఇలా లోపలికరా” అన్నాను వచ్చాడు గదిలో పరుపులు మీద పండుకుని స్పృహ లేకుండా శరీరం మెలికలు తిరుగుతూ కాళ్లు చేతులు విసిరి విసిరి నేలకు కొడుతున్న నా భార్యను చూశాడు. ఒక్కసారి పాకోతో ‘ఏమిటిది’ అని వెనక్కి ఒక అడుగు వేశాడు.

నేను దిరుగుతుంటే “ఇది మాకు రోజూ ఉండేదే” అన్నాను “అదేమిటి? డాక్టర్ని పిలవరాదా?” అన్నాడు.

“డాక్టర్లు రావడం - చూడడం - వాళ్లు వల్ల కాదని చేతులెత్తేయడం - అన్నీ అయిపోయినయ్యే” అన్నాను ముందుగదిలోకి వెళ్లాం. చరిత్ర అంతా చెప్పాను.

“మరి ఇప్పుడేలా?” అన్నాడు.

“ఇంకా రెండు మూడు గంటల్లో స్పృహ వస్తుంది. మూర్చలు తగ్గిపోతయేలే” అన్నాను. అతన్ని పండుకోమన్నాను! నేను లోపలికి వెళ్లాను.

రోజూలాగానే రెండు గంటలకు లేచి మంచినీళ్లు తాగి మళ్ళీ పడుకుంది.

తెల్లవారి ఉదయం 7 గంటలకి ఆమె మా ఇద్దరికీ కాఫీ తెచ్చియిచ్చింది. జగన్నాధరావు ఆమె వంక చూచి

ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు అమె ఏమీ జరగనట్లు లోనికి వెళ్లిపోయింది రాత్రి జగన్నాధరావు ఆమె మూర్చల్లో ఉన్నప్పుడు చూచినట్లు అమెకి తెలియదు.

“రాత్రంతా నాకు నిద్రపట్టలేదు - రాజా! నువ్వు ఎలా తట్టుకుంటున్నావోగాని” అన్నాడు జగన్నాధరావు. “తట్టుకోక చేసేదేముంది? అలవాటయిపోయింది” అన్నాను.

1945 డిసెంబరులో - ఒకరోజు - మా రాంమామయ్య వియ్యంకుడు - జాలంరాజుగారు మా ఇంటికి వచ్చాడు. ఆయనది తాడేపల్లి గూడెం! ఆయనకు పక్షవాతం వచ్చింది. భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమంలో ప్రకృతి వైద్యం చేస్తే - కొంత గుణం ఇచ్చింది నడవగలుగుతున్నాడు.

నా భార్య మూర్చల విషయం ఆయనికి తెలుసు! భీమవరంలోని ప్రకృతి ఆశ్రమ వివరాలన్నీ చెప్పాడు. నా భార్యను అక్కడకు తీసుకురమ్మని పట్టువట్టాడు తరువాత - మా మేనమామలతోను - అత్తగారితోనూ మాట్లాడి - 1946 జనవరిలో - నా భార్య - నేను మా అత్తగారు భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమానికి వెళ్లం.

భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమం

భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమాన్ని గురించి ఇక్కడ కొంత చెప్పాలి. భీమవరం పూరు పక్కనే - గోస్తనది కాలువ! ఆ కాలువ ఒడ్డున మామిడితోటలో ఆశ్రమం - దానిపేరు ‘రామకృష్ణ ప్రకృతి ఆశ్రమం’ డాక్టరు గారి పేరు వేగిరాజు కృష్ణంరాజుగారు. ఆయనకు - రామకృష్ణం రాజా అనే ఆయన ఆ మామిడితోట విరాళంగా ఇచ్చాడు - ఆశ్రమం కోసం!

కృష్ణంరాజుగారికి తెలుగు చదువేగాని - ఇంగ్లీషు రాదు - ఆయన స్వగ్రామం గుంటూరుజిల్లా బాపట్ల తాలుకా అప్పకట్ల పక్కన మర్రిపూడి గ్రామం. ఆయన చిన్నప్పుటి నుంచీ వ్యాయామం, కసరత్తు, కుస్తీలు వస్తేరాలు చేసేవారు ఆయుర్వేదం చదువుతున్నాడు. ప్రకృతి వైద్యం ప్రారంభించాడు. గుంటూరులో - ఒకసారి ఎవరికో జ్వరం వస్తే ఈయన దగ్గరకు తీసుకెళ్లారట! ప్రకృతి వైద్యం ప్రకారం రోగికి ఉపవాసం చేయించి చస్తేళ్లతో తలన్నానం చేయించాడు అంతకు ముందు అరోగికి వైద్యం చేస్తున్న అల్లోపతి డాక్టరు - పోలీసులకు రిపోర్టు చేశాడు పోలీసులు Attempt to మర్డర్ క్రింద కృష్ణంరాజుగారిని అరెస్టు చేశారట!

అయినా - ఆయన ప్రకృతి వైద్యం మానకుండా సాగిస్తూనే ఉన్నాడు ఈయన విషయం తెలిసి పశ్చిమగోదావరి జిల్లా భీమవరం తాలూకా కేశవరం గ్రామస్థుడు - గంగరాజుగారు - ఈయన్ని తీసుకు వెళ్లి తన ఊరు కేశవరంలో ప్రకృతి ఆశ్రమం పెట్టించారు ఆ చుట్టుపక్క గ్రామాల్లో ప్రకృతివైద్యం బాగా ప్రచారం పొందింది. రెండు మూడేళ్లలో ఆ చుట్టుపక్క గ్రామాలలో ప్రకృతి వైద్యం తప్ప మరో వైద్యం లేకుండాపోయింది. ఆ పూళ్లలో అంతకు ముందు వైద్యం చేస్తున్న ఆయుర్వేద అల్లోపతి వైద్యులకు జీవనోపాధి పోయింది. కృష్ణంరాజుగారు పండ్లు పచ్చికాయగూరలు - పాలు తప్ప యింక ఏ ఆహారం తీసుకునేవారు గాదు! జీవనోపాధి కోల్పోయిన - చుట్టు పక్కపూర్ల వైద్యులు ఒకసారి - కృష్ణంరాజు గారు తినే అరటిపండులో ఏదో విషం Inject చేశారట! దాంతో కృష్ణంరాజు గారు కొన్నాళ్లు బాధపడి తన ప్రకృతివైద్యంతోనే స్వస్థత చేకూర్చుకున్నారు!

ఆ చుట్టుపక్కలూలో ఒకసారి మఱచివ్యాధి ఉధృతంగా వచ్చిందట! ఆ రోగులందరికీ ప్రకృతివైద్యంతోనే-
కృష్ణంరాజుగారు నయంచేశారట!

ప్రకృతివైద్యం అంటే ఏమీలేదు! ఉపవాసం నిమ్మరసం మాత్రమే ఇస్తారు! రోజు ఎనిమూ! రెండు పూటల
చప్పిళ్ళ శిరస్సినం పొత్తికడుపు మీద ఉదయం - సాయంత్రం - ఒండుమట్టి - పట్టివేయడం వేప మండలతో
విసరడం! ఇంతే వైద్యం!

ఈ వైద్యంతో కోలుకున్న మఱచి రోగులకు మామూలుగా ఇతర వైద్యాల వైద్యంతో వచ్చే - మఱచి
మచ్చలు - ఉండేవి కావటం!

ఆ తరువాత - రామకృష్ణంరాజు గారు అనే ఆయన యీ మామిడితోట విరాళంగా ఇస్తే - ఆ తోటలో
తాటాకు పాకలు వేసి కృష్ణంరాజు - ఆశ్రమం స్థాపించి - రామకృష్ణంరాజు గారి పేరు పెట్టారు మామిడి తోటలో
తాటాకు పాకలు. ఆ పాకల్లోనే రోగులు, రోగులతో వచ్చిన వారి కుటుంబ సభ్యుల నివాసం.

మేము వెల్లినరోజే డాక్టరుగారు - నా భార్య మూర్ఛల చరిత్ర అంతా విన్నారు ఒక తాటాకు పాక యిద్దారు
మేము ఉండడానికి ఆ రోజునుంచీ నా భార్యకు ఉపవాసం ప్రారంభం. నీళ్లలో నిమ్మరసం పిండి ఎన్నిసార్లు
కావాలన్నా తాగమనేవారు. రోజూ ఉదయమే కాలకృత్యాలయిన తరువాత ఎనిమూ - పొత్తికడుపుమీద, ఒండుమట్టి
పట్టి ఒక అరగంటసేపు ఆ తరువాత కాలవలో తలార స్నానం. (చర్మరోగాలున్న వారికి, ఒంటికి - కాలువలోని
ఒండుమట్టి శరీరానికి పూసి - కాసేపటి తరువాత స్నానం చేయమనేవారు.)

ఉపవాసం ప్రారంభించిన తరువాత మూడునాలుగు రోజులు మాత్రమే నీరసంగా ఉంటుంది ఆ తరువాత
నీరసం ఉండదు నాభార్య ఉపవాసం వారం రోజుల తరువాత మామిడి తోటలోని ఇసుకలో అరగంటసేపు -
ఏమాత్రం ఆయాసం లేకుండా నడిచేది. ఇంకా యితర రోగుల సహవాసం ఉండేది.

వాళ్లు చెప్పే - ప్రకృతివైద్య సిద్ధాంతం ఏమిటంటే-

మామూలుగా మనశరీరం - మనం తినే ఆహారాన్ని జీర్ణించు కోవడం - assimilation process అంటారు.

ఎప్పుడైతే శరీరానికి మనం ఆహారం ఇవ్వకుండా - ఉపవాసం ప్రారంభిస్తామో - ఆ తరువాత - మన
శరీరంలోనే వున్న కొవ్వు పదార్థాలను ఉపయోగించుకుంటుందట. అలా ఉపయోగించుకుంటున్న కాలంలో మనం
బయట నుంచి ఆహారం యిచ్చినా - తీసుకోదట! అందుకే - ఆకలి ఉండదు. అంతవరకు assimilation
process లో ఉన్న శరీరం - elimination process లోకి వెళుతుంది. అప్పుడు - మనం ఏమీ ఇచ్చినా -
తీసుకోక - బయటికి వెళ్లేస్తుంది.

అలా - శరీరంలోని కొవ్వు - ఇతర పదార్థాలన్నీ అయిపోయిన తరువాత - వాంతుల రూపంలోనో -
విరోహనాల రూపంలోనో - జ్వరం రూపంలోనో ఒంటి మీద ఎక్కడైన కణుతుల రూపంలోనో - శరీరం విజృంభిస్తుంది.
దానిని వాళ్లు CRISIS అంటారు. నా భార్యకు శరీరం స్థిరంగా ఉండేది నాలుగురోజుల ఉపవాసం తరువాత
అకలిపోయింది ఏమీ తిన బుద్ధి కాదు. నిమ్మకాయ రసంలో నీళ్లు తప్ప వేరే ఆహారం ఏమీలేదు

అలా యిరవై ఒక్క రోజులుగడిచివై - ఉపవాసంతో! ఒంట్లో కొవ్వు అంతా కరిగిపోయి - శ్లాష్మశిష్టంగా
సన్నగా అయిపోయింది. జ్వరం - బాగానీరసం వచ్చింది. మంచం మీద పండుకుని లేవలేని స్థితి వచ్చింది

ఆ స్థితిలో గూడ వైద్యం మామూలే! ఎనిమా మట్టి పట్టీలు తలారచన్నట్లే స్నానం

ఆ స్థితిచూచి నాకు భయం వేసింది మా అత్తగారు కూడ చాలుగా కూర్చుని కన్నీళ్లు పెట్టుకునేది.

డాక్టరుగారు - పుదయం-సాయంత్రం వచ్చి చూచేవారు.

"ఏం డాక్టరు గారూ!" అంటే - "ఏం ఫరవాలేదు తగ్గిపోతుంది" అనేవాడు వరే మందు లేమీ లేవాయె!

ఏమైనా జరగకూడనిది జరిగితే - నన్ను తిడతారేమోనని భయం! తీసుకుపోయి అల్లోపతి వైద్యం చేయిద్దామా అంటే డాక్టరు గారు ఏం ఫరవాలేదు అని ధైర్యం చెబుతున్నారాయె! ఇది వరకు ఇటువంటి కేసులు నయమై - ఆరోగ్యంతో వెళ్లిన కేసుల గురించి ఆశ్రమంలో పని చేసేవాళ్లు చెబుతూ- మాకు వైద్యం చెబుతున్నారు! ఏంచేయాలో పాలు పోలేదు!

ఉపవాసం ప్రారంభించిన 21వ రోజున ఎనిమా చేసినప్పుడు ఎక్కడ నుంచి వచ్చినయో గట్టి పుండల్లాంటివి నాలుగైదు బయటికి వచ్చినై. ఆ సంగతి చెప్పగానే డాక్టరుగారు సంతోషంగా "ఇక ఫరవాలేదు! CRISIS వచ్చేసింది" అన్నారు

అంతే! ఆంతకుముందు స్నానం చేయించడానికి ఇద్దరు మనుషులు ఎత్తుకుని తీసుకువెళ్లే వాళ్లు!

ఆ విరోచనం అయిన తరువాత సాయంత్రం స్నానానికి తనంతతానే లేచి కూర్చుంది తలారస్నానం చేయిస్తే - బయట మామిడి చెట్టు క్రింద కుర్చీలో కూర్చుని తల ఆరబెట్టుకుంటూ - కబుర్లు చెప్పడం మొదలెట్టింది. అంటే శరీరం elimination process నుంచి assimilation processకి వచ్చిందన్నమాట! అప్పుడు ఒకసారి solid food పెట్టుకూడదు తరువాత క్రమంగా నారింజరసం రెండుమూడు రోజులు ఆ తరువాత ఒక ఆరటిపండు కొబ్బరిముక్క ఆ తరువాత పచ్చిపొట్లకాయ ముక్కలు - ఆ తరువాత పుడకబెట్టిన పొట్లకాయ - బీరకాయ కూరలు - అలా అహారం క్రమంగా పెంచుకుంటూ పోతారు అలా రెండు మూడు నెలల్లో - అంటే - మేము 1946 జనవరిలో వెళ్ళామని చెప్పానుగదా - ఫిబ్రవరి నుంచి క్రమంగా ఆహారం - పైన చెప్పిన విధంగా పెంచుకుంటూ పోయి మార్చి - ఏప్రిల్ నాటికి - పుడకబెట్టిన చప్పిడి సారకాయ, బీరకాయ కూరలు - పండ్లు - కొబ్బరి - మజ్జిగ - పాలు తీసుకునే స్థితికి వచ్చింది చాలా ఆరోగ్యంగా రోజూ గంట గంటన్నర ఆ ఇసుకలో నడవడం - రోజూ కాలవలో స్నానం - హాయిగా వుంది ఆశ్రమవాసం!

నేను - మధ్యలో ఆపుదప్పుడు నాటకాలకు వెళుకుండే వాళ్ళే! మే నెలలో మా బంధువుల ఇళ్లలో - రెండు మూడు పెళ్ళిళ్లకు వెళ్లవలసి వచ్చింది సరే - ఇదే ఆహారం మన ఇంట్లో గూడ కంటిన్యూ చేయవచ్చు గదా అని బెజవాడ వచ్చేకాం!

పెళ్ళిళ్లకు వెళ్లడం బెజవాడలో ఇంట్లో వున్నప్పుడు గూడ ఎవరైనా బంధువులు వస్తే - వాళ్ళకి మామూలు వంటలు చేసిపెట్టాలిగా! ప్రకృతి ఆహారం నియమబద్ధంగా చేయడం కష్టమనిపించింది. ఎంత నియమబద్ధంగా ఉన్నా - జిహ్వచాపల్యంగదండి! కబుర్లు చెబుతాంగాని - జిహ్వచాపల్యాన్ని తట్టుకోవడం చాలా కష్టమండీ!

రోగులు ఉపవాసం చేసేటప్పుడు మామిడి తోటలో నడకకు వెళ్లి మామిడి పిండిలు కోసుకుని తినేవాళ్లు అంతకంటే కక్కుర్తి! ఆశ్రమానికి రైల్వేస్టేషన్ దగ్గరగా వుండేది రోగులు కొందరు - నడకవంక బెట్టి రైల్వేస్టేషన్ వైపు వెళ్లి - అక్కడ ఇడ్లీలు తిని వచ్చేవాళ్లు! తెల్లవారేసరికి మొఖం వుబ్బేది డాక్టరుగారు రోజూ ఉదయం రోగుల్ని

చూడడానికి వచ్చేవారు మొఖం ఉబ్బడం చూచి నిన్న నడకకు స్టేషన్ వైపు వెళ్లారా? అని అడిగేవారు ఆయనకి తెలుసు - మొఖం చూస్తేనే తెలుస్తుంది.

మేము 'మే' నెలలో మకాం బెజవాడకు మార్చాం. ఏవో పెళ్లిళ్లు వుంటే - చూసుకుని - బెజవాడలో మకాం పెడితే నా భార్య నియమబద్ధంగా ఆహారం తీసుకోవడానికి ఇబ్బంది కలిగింది కారణం - జీవనాచార్యమే! ఇంటికి వచ్చిన బంధువులకు, స్నేహితులకు మామూలు వంట చేస్తే ఆ వంట కాస్త రుచి చూసేది. జీవనాచార్యం!

ఇలా లాభం లేదని మళ్ళీ భీమవరం ఆశ్రమానికి వెళితేనే ఆహార నియమాలు పాటించడం సాధ్యం అని- మళ్ళీ - జూన్ లోనో - జూలైలోనో మళ్ళీ భీమవరం ఆశ్రమానికి మకాం మార్చాం!

అంతకుముందు - ఆశ్రమం తాలుకు - తాటాకు పాకలో వుండేవాళ్లం ఆ పాకల్లో గదులు చిన్నవిగా ఉండేవి. ఈసారి - డాక్టరు గారితో చెప్పి నేనే సొంతంగా ఒక తాటాకు పాకవేసుకున్నాను! వెళ్లటప్పుడు ఆ పాక ఆశ్రమానికి వదిలివెళ్లటట్టు! పెద్ద తోట! బోలెడు ఖాళీ స్థలం ఉండేది

ఒంటి నిట్టూడి పాక వేశాం! నాలుగు భాగాలుగా - మేదరి తడికలతో విభజించాం! నాలుగు భాగాల్లో - ఒక భాగం వంటకి! ఒక భాగం పడకకి ఒకగది పెట్టెలు సామాన్లు పెట్టుకోడానికి! నాలుగోభాగం - ఓపెన్ గ వరండా మొదల.

అక్కడ ఏదాది ఉన్నాం! అది నా జీవితంలో బెస్ట్ ప్లాట్ ఆఫ్ మై లైఫ్ నేను ప్రార్థున్నే కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని - పక్కనే వున్న గోస్తనది కాలవలో స్నానం చేసి వచ్చి ఒకటో రెండూ బ్రత్యాయంపడ్డో అరటిపండ్లతో తిని యోగాసనాలు వేసి - ఉదయం దాదాపు 8 గంటల నుంచి మధ్యాహ్నం భోజనం వేళదాకా - చదువు! బోలెడంత అవకాశం! నా జీవితంలో - అంత స్టేడి - మళ్ళీ ఏనాడు చేసే అవకాశం రాలేదు

నా రాజకీయ పరిజ్ఞానం

ముందు మార్క్సిజమితో మొదలు పెట్టాను! Sidney and Beatrice Webb అని బార్యారథులు. ఇంగ్లీషువాళ్లు (FABIAN socialists) వాళ్లను ఎలా allow చేశాడో STALIN? రష్యా అంతా స్వేచ్ఛగా తిరిగి - పరిస్థితులు పరిశీలించడానికి వాళ్లకి స్టాలిన్ పరీక్షన యిచ్చాడు

వాళ్లు రష్యా అంతా తిరిగి - అన్నీ రంగాలు పరిశీలించి-

'SOVIET COMMUNISM' అని ఒక పెద్ద పుస్తకం రాశారు ఆ దంపతులు! దాదాపు వెయ్యి పేజీల పుస్తకం! దానిలో వాళ్లు కమ్యూనిస్టు పార్టీని గురించి ప్రభుత్వాన్ని గురించి వాటిలో ఉన్న లోపాలను గురించి గూడా రాశారు అది చదివితే స్టాలిన్ పరిపాలనలో జరిగిన కొన్ని మార్పులు - హృదయ విచారకమైన దృశ్యాలు వాళ్లు వర్ణించారు రష్యన్ భాషలో 'కులక్స్' అంటే - మన భాషలో పెద్దపెద్ద భూస్వాములు! వాళ్ల భూములన్నీ ప్రభుత్వం లాక్కుని - ఇళ్లు ఖాళీ చేయించి వెళ్లి పొమ్మన్నారు! ఎక్కడికి వెళతారు? సంఘబహిష్కరణ! ఎవరూ - భోజనం పెట్టరు సరిగదా - మంచినిల్లు గూడ ఇచ్చేవాళ్లు లేరు! వాళ్లు పాపం తిండి - నీళ్లు ఉండడానికి నీడగూడ లేకుండా చేస్తే ఆ భూస్వాముల కుటుంబాలు మలమల మాడి చచ్చిన దృశ్యాలు వర్ణించారు ఆ పుస్తకంలో! అంతేకాదు! కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణం, స్టాలిన్ తన కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాన్ని ఎలా నియంత్రలాగ నిర్దేశింపగా అమలుపరచింది వివరంగా రాశారు.

పొద్దున్నే ఇంటివరందారో చాప వేసుకుని కూర్చుని ఆ పుస్తకం చదువుతుంటే - డాక్టరుగారు రౌండ్సుకి వచ్చేవాడు. అయినా ఇంగ్లీషు రాదు! ఏమిటి ఆ పుస్తకం అని అడిగితే 'సావియట్ కమ్యూనిజం' అని చెబితే - ఆయన "భారతమో - రామాయణమో చదువుకోగూడదు? ఎందుకి పుస్తకాలు?" అనేవాడు. "అంతకంటే ఎక్కువ అవసరమండీ ఈ పుస్తకంలోని విషయం" అనేవాణ్ణి!

ఆ తరువాత - గాంధీయన్ ఫిలాసఫీ చదవడం ప్రారంభించాను గాంధీగారి - అహింసావాదం కంటే గూడ-నన్ను ఆకర్షించింది - గాంధీయన్ ఎకనామిక్స్! ఆయన ఆర్థిక శాస్త్రం!

అప్పుడు - గాంధీగారి 'వార్త' ఆశ్రమం - 'సేవాగ్రాం' నుంచి వచ్చిన వాళ్లు - ప్రకృతి ఆశ్రమంలో ఇద్దరు ఉండేవాళ్లు.

'జకరయ్య' అని తెలుగు హరిజనుడు. అతనికి ఏదో దీర్ఘకాలిక జబ్బు వుంటే - ప్రకృతివైద్యం కోసం - గాంధీగారు అతన్ని భీమవరం ఆశ్రమానికి పంపాడు. ఇంకొకతను - శంకరన్ నాయర్! అతను అల్లోపతి డాక్టరు. 'సేవాగ్రాం'లో గాంధీగారి దగ్గర ఉండేవాడు. అతన్ని 'ప్రకృతివైద్యం' నేర్చుకుని రమ్మని గాంధీగారి పంపారు.

1946 - అంటే దేశ స్వాతంత్ర్యానికి ముందు దేశంలో పరిస్థితులు ఎలాగున్నాయంటే-

బెంగాల్ లో - హిందూ - ముస్లిం కొట్లాటలు! హత్యలు! పేపర్ల వార్తలు చదువుతుంటే - భయంకరంగా ఉండేది! గాంధీ 'నెహ్రూ'లో మకాం వేశాడు ముస్లింలు ఆయన్ని ఎక్కడ చంపుతారోనని - నెహ్రూకి - దేశంలో అందరికీ భయం! అయినా గాంధీ హిందూ - ముస్లిం సామరస్యానికి ప్రయత్నించాడు. దేశ విభజన ఆయనకి ఇష్టం లేదు!

అంత బెన్లన్ లో వున్న పరిస్థితిలో గూడ గాంధీగారు భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమంలో ఉన్న - జకరయ్యకు శంకరన్ నాయర్ కు - స్వహస్తంతో కార్డులు రాసేవాడు. ఆత్మరంగం! జకరయ్యకేమో 'నీ ఆరోగ్యం ఎలా ఉంది?' అని శంకరన్ నాయర్ కు నీ ప్రకృతి వైద్యంలో శిక్షణ ఎంతవరకు వచ్చింది? అని రాసేవాడు

అంటే - గాంధీగారి లాంటి మహానాయకులది - అంత శ్రమశిక్షణతో కూడిన జీవితాలన్నమాట! ఉత్తరాలు రాయడానికి ప్రతిరోజు ఒక టైం! ఎన్ని సమస్యలు - వత్తిడులు వున్నా - ఆ టైంలో రాయవలసినవాళ్లకు ఉత్తరాలు రాసేయడమే! అంత శ్రమశిక్షణ జీవితం వాళ్లది!

నేను దాదాపు 20 ఏళ్లు 'ఈనాడు'లో 'అక్షింతలు' కాలం రాస్తుంటే చదివేవాళ్లు "ఈయన సినిమా నాడు! రాజకీయాలని గురించి ఇంత బాగా రాస్తాడేమిటి?" అనుకునేవాళ్లు! కొందరు నన్ను స్వయంగా అడిగేవాళ్లు. నేను పోలిటిక్సులో నుంచి - సినిమాల్లోకి వచ్చానని - చాలామందికి తెలియదు!

అప్పుడు - గాంధీగారి రాజకీయ పాత్ర గురించి నాకు అయనమీద కొంత కోపం ఉండేది! ఎందుకంటే - అప్పుడు మేము యువకులం గదా! మాకు సుభాష్ చంద్రబోస్ అంటే చాలా ఇష్టం! బోస్ కి - గాంధీ చాలా అన్యాయం చేశాడని - మాకు గాంధీ మీద కోపం!

సుభాష్ చంద్ర బోస్ ని - కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంట్ గా ఎన్నుకున్నారు. ఆయన భావాలు గాంధీకి నచ్చేవికాదు! గాంధీకి భయమేమిటంటే - సుభాష్ బోసు - కాంగ్రెసును - మిలిటెంట్ ఆర్గనైజేషన్ గా తయారు చేస్తాడేమోనని! ఆయన భయం సమంజసమైనదే! బోస్ కి గాంధీగారి నాన్ వయల్వెన్స్ - అహింస మీద నమ్మకంలేదు. చూళాంగా -

బోస్ - దేశాంతరంపోయి ఇండియన్ నేషనల్ ఆర్మీని తయారుజేసి - జపాన్ జర్మనీలతో చేతులు కలిపిన సంగతి తరువాత రూఢి అయింది గదా!

అందుకే బోస్ రెండోసారి కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంట్ గా పోటీపెట్టే - ఆయనకి పోటీగా - గాంధీ - పట్టాభి సీతారామయ్యగారిని నిలబెట్టాడు. బోస్ గెలిచాడు పట్టాభి ఓడిపోయాడు. గాంధీకి అది ఎంత అవమానం - బాధ - అంటే - "పట్టాభి ఓటమి - నా ఓటమి" అని వల్లిక్ స్టేట్ మెంటు యిచ్చాడు గాంధీ.

బోస్ - కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంట్ గా - వర్కింగ్ కమిటీలో వెటరా పటేల్ మొదలైన నాయకుల్ని వేసుకుంటే వాళ్లు వర్కింగ్ కమిటీలో వుండమని - నిరాకరించారు! ఎందుకు? గాంధీ ప్రభావం వాళ్ల మీద! అలా - గాంధీ వర్గం మొత్తం బోస్ కి సహాయనిరాకరణం చేస్తే బోస్ విసుగు పుట్టి కాంగ్రెసు అధ్యక్ష పదవికి రాజీనామా చేసి 'పార్లమెంట్ బ్లాక్' అని కొత్త పార్టీ పెట్టాడు! యిదంతా రెండో ప్రపంచ యుద్ధానికి ముందు! 1939కి ముందన్న మాట!

మేమంతా యువజనులంకదా! గాంధీ - బోస్ కి చేసిన అన్యాయానికి మాకు గాంధీ మీద కోపం! గాంధీ దగ్గర యింకో లక్షణం వుండేది.

ఏదైనా క్లిష్టమైన సమస్య మీద కాంగ్రెసులో చర్చ వచ్చినప్పుడు - ఎదుటి వాళ్లవాదనకు - హేతుబద్ధంగా సమాధానం చెప్పలేనప్పుడు - ఆయన నా 'అంతర్వాణి' చెబుతున్నది అని ఎడటివాళ్ల నోరు మూయించేవాడు!

నేను 1949లో రాసిన మొట్ట మొదటి నాటిక 'పేరు 'అంతర్వాణి' అది గాంధీగారి మీద 'వర్గం' రచన! అర్ధమెంటు పెయిల్ అయితే "అంతర్వాణి" అప్రాప్తి ప్రయోగించేవాడాయన! అదీగాక - ఆయన రాజకీయాలలో మతాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు! అది నాకు నచ్చేదిగాదు! ఆపుడేగాదు - ఇప్పటికీ నాకు గాంధీ రాజకీయాల మీద అదే నా complaint! గాంధీగారు - కాంగ్రెసు రాజకీయాలలో మతాన్ని చేర్చబట్టి అంతవరకు ఎప్పటి నుంచో కాంగ్రెసులో వున్న జిన్నాకు అనుమానం వచ్చింది. గాంధీ నాయకత్వంలో స్వరాజ్యం వస్తే కాంగ్రెసు ప్రభుత్వంలో - ముస్లింలకు న్యాయం జరగదనే నమ్మకము. భయంతోనే - జిన్నా - కాంగ్రెసులోంచి విడిపోయి - ముస్లింలీగ్ స్థాపించి 'దేశ విభజన' పాకిస్థాన్ కోసం పట్టుబట్టాడు.

లేకపోతే - జిన్నా మొదటినుంచి గొప్ప దేశభక్తుడు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం బాలగంగాధర్ తిలక్ ను అరెస్టు చేస్తే తిలక్ తరపున న్యాయవాది జిన్నా పాశ్చాత్య నాగరికతే గాని - ఆతనికి ముస్లిం వాసన తక్కువ! అసలు ఖురాన్ చదివాడో లేదో గూడ! ఆతని జీవనశైలి అంతా పాశ్చాత్యధోరణేగాని ఇస్లాం వాసనే ఉండేదిగాదు!

నేను కాలేజీలో ఉన్నప్పుడే - గాంధీజం గురించి చదివాను. ఆయన 'Young India' పాతవి తెచ్చి చదివేవాళ్ళ!

గాంధీజంతో - నాకు ఇన్ని విభేదాలున్నా - గాంధీగారి ఎకనామిక్స్ - ఆర్థికశాస్త్రం నన్ను బాగా ఆకర్షించింది

జె.సి. కుమరస్వామి అని బొంబాయి యూనివర్సిటీలో ఆర్థిక శాఖలో ప్రొఫెసర్ ఆయన ఆ ఉద్యోగం రాజీనామా చేసి - గాంధీ సిద్ధాంతాలతో ఆకర్షితుడై, గాంధీగారితో చేరాడు ఆయన - గాంధీయన్ ఎకనామిక్స్ మీద అధారితీ అన్నమాట! ఆయన ఒకసారి 'ఏదో సందర్భంలో' బెజవాడ వచ్చి - ఉపన్యాసం యిచ్చాడు - గాంధీ ఆర్థిక విధానాల మీద! అప్పుడు బెజవాడలో ఆయన డా॥ టి.వి.యస్ చలపతిరావు గారి అతిథిగా ఉన్నాడు ఆయన ఎంత గాంధేయుడంటే - ఆయన బట్టలు ఆయనే ఉతుక్కునేవాడు. ఆయన మళయాళీ ఖద్దరులుంగీ - ఖద్దరు చొక్కా, ఖద్దరు టోపీ!

ఒకరోజు - అతిథి మర్యాదగా - చలపతిరావుగారు కుమరప్ప గారి బట్టలు - తన నౌకరుచేత ఉతికించి ఆరవేయించాడట.

కుమరప్పకు కోపం వచ్చి - "నా బట్టలు నేను ఉతుక్కోలేనా? నాకు చేతులు లేవా? ఇంకెప్పుడు ఇటువంటి పనులు చేయకండి" అని కేకలు వేశాడట!

గాంధీయన్ ఎకనామిక్స్ మీద కుమరప్ప చాలా పుస్తకాలు రాశాడు. అవన్నీ చదివాను. నన్ను బాగా ఆకర్షించినై ఇప్పటికీ గూడ గాంధీయన్ ఎకనామిక్స్ - గ్రామ పరిశ్రమలు - వికేంద్రీకరణ మీద నాకు గట్టి నమ్మకం!

నెహ్రూ గనక గాంధీయన్ ఎకనామిక్స్ పాలో ఆయివుంటే దేశ చరిత్ర మరొకరకంగా వుండేది నెహ్రూకి గాంధీయన్ ఆర్థిక సిద్ధాంతాల మీద నమ్మకం లేదు ఆయనకు సోనియల్ రిఫార్మ్స్ అవలంబిస్తున్న పంచవర్ష ప్రణాళికలు - భారీ పరిశ్రమలు - సోషలిస్టిక్ - పాటర్న్ ఆఫ్ సోషలిటీ మోజులో వున్నాడు. ఈ రోజున - దేశంలోని గ్రామాలు ఇంత అభ్యాస్తంగా ఉండడానికి కారణం - నెహ్రూ గాంధీ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలను అవలంబించక పోవడమేనని నా నమ్మకం.

కుమరప్ప రాసిన పుస్తకాలు చదివి - నేను 'వార్డా' వెళ్లాను. 'వార్డా'లో - విలేజ్ వుంది. Industries అసోసియేషన్ వుంది. దానికి పెట్రోల్ కుమరప్ప. నేను కుమరప్ప దగ్గరకు వెళ్లేటప్పుడు - చలపతిరావు గారి దగ్గర నుంచి లెటరు తీసుకువెళ్లా. చలపతిరావుగారు మా ఫామిలీ డాక్టరు

ఆయన దగ్గర లెటరు తీసుకుని వార్డా వెళ్లాను 1946 చివరలోనో 1947 మొదట్లోనో! అప్పుడు గాంధీ - బెంగాలులో నౌఖాలీలో ఉన్నాడు హిందూ ముస్లింల ఘర్షణల మధ్య నేను కుమరప్ప దగ్గరకు వెళ్లాను నా సంగతి చెప్పాను. అక్కడ గ్రామ పరిశ్రమల సమాఖ్య ప్రధాన కేంద్రం - అందులో పనిచేసే వాళ్లకు ఒక హాస్టలు. నన్ను ఆ హాస్టల్లో ఉండమన్నాడు.

హాస్టల్ లంటే పూరిపాకలు - నేలపేదతో అలికి వుంచుతారు వంటచేసుకోవడం వాళ్లే! పళ్లాలు కడుక్కోవడం వాళ్లే! కక్కోసులు కడుక్కోవడం వాళ్లే! అంతా గాంధీ సిద్ధాంతాలన్నమాట! నాకొక గది ఇచ్చారు నేనూ వాళ్లలాగనే - భోజనశాలకు వెళ్లి - ప్లేట్లు తీసుకుని - భోజనాలు వడ్డించుకుని తిని ప్లేటు కడిగి ఒక చోట పెట్టడం - హాస్టల్ స్కూడెంట్స్ - రౌండ్స్ ప్రకారం వంటలు వగైరాలు చేయడం

నేను కుమరప్ప దగ్గరికి వెళ్లి చెప్పాను. నేను వెళ్లి - నా భార్యను గూడ తీసుకుని వస్తాను అని.

ఆయన "భార్యచర్చలు హాస్టల్లో వుండడానికి వీలేదు. మీరు మాత్రం యీ హాస్టల్లో వుండండి! మీ భార్యను మహిళా అశ్రమంలో చేర్చండి" అన్నాడు. మహిళా అశ్రమం వార్డా నుండి గాంధీగారి సేవాగ్రాం వెళ్లే దోవలో ఉంది.

నేను మహిళా అశ్రమానికి వెళ్లాను. అక్కడ ఒక బెంగాలీ మహిళ ఆ ఆశ్రమానికి చీఫ్. ఆమెతో నా నిషయం చెప్పాను. అవిడ మహిళా అశ్రమం గురించి చెప్పింది అక్కడ గూడ మగవాళ్లు హాస్టలు లాగే - ఆశ్రమ వాసులే వంటలు చేయడం - బట్టలు పుతకడం - నేల తుడవడం వగైరాలన్నీ - చేయాలి! అంటే ఫిజికల్ వర్క్ శరీర శ్రమ చాలా ఎక్కువన్నమాట! నా భార్యమో ఇంకా పచ్చికూరలు, పండ్లు తింటోంది. ఇంత శరీర శ్రమ చేయడం అవిడ వల్ల కాదేమోననిపించింది. ఎలాగూ వెళ్లునుగదా అని - ఒకటి రెండు రాట్నాలు, చేతి పరిశ్రమవాళ్లు చేసిన వస్తువులు కొన్ని కొనుక్కుని వచ్చేశాను.

ఆర్థిక విషయాలమీద నా నమ్మకాలు యిలా ఉండగా అప్పుడు రాజకీయంగా - నాకు కమ్యూనిజం మీద గాంధీ సహాయనిరాకరణ సిద్ధాంతాల మీద - (బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మీద ఆయన విధానాలు యుద్ధంలో బ్రిటిష్ వాళ్ళకి సహాయనిరాకరణ - వీటి మీద -నా అభిప్రాయాలలో మార్పులు వచ్చినయే. అందుకు కారణం - యం.యస్. రాయ్! ఆయన గొప్ప మేధావి! రాజకీయాలేగాక - ఆయన గొప్ప సైంటిస్టు ఆయన జీవిత చరిత్ర చాలా విచిత్రమయింది. ఆయన మొట్టమొదట - బెంగాల్ బెర్రరిస్టు! (ఆ రోజుల్లో బెంగాలీ బెర్రరిస్టులకు - కమ్యూనిజం- మార్క్సిజమూ ఇవేమీ తెలియదు వాళ్ల డ్యేయం బ్రిటిష్ వాళ్లని ఇండియా నుంచి తరిమెయ్యడం అందుకు వాళ్ల పూహం తమ విధ్వంసం కలాపాలకు జర్రునీ నుంచి బాంబులు ఫిరంగులు - మందుగుండు సామాను రహస్యంగా తెచ్చి ఇండియాలోని ప్రధాన రైల్వే వంతెనలను పేల్చేయడం అలా చేస్తే ఇండియాలోని బ్రిటిష్ సైన్యాలు - ఒక మూల నుంచి మరో మూలకు తేలిగ్గా తిరగలేదు గదా అని.) బ్రిటిష్వాళ్ళు జైలులో పెడితే - తప్పించుకుని రాయ్ మెక్సికో వెళ్ళాడు. వెళ్ళి మెక్సికోలో - మొట్టమొదటి సారిగా మెక్సికోన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించాడు సోవియట్ యూనియన్ కాకుండా ఇతర ప్రపంచ దేశాల్లో - కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించింది మెక్సికోలో యం.ఎన్. రాయ్ ఒక్కడే!

తమ దేశంలో తప్ప - ప్రపంచంలో - మరే దేశంలోనూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ లేదనుకునే - సోవియట్ కమ్యూనిస్టు నేత లెనిన్ కు మెక్సికోన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీని గురించి తెలిసింది. తెలిసి - యం యస్ రాయ్ ని కమ్యూనిస్టు ఇంటర్నేషనల్ సమావేశానికి - మాస్కో ఆహ్వానించాడు లెనిన్ అలా లెనిన్ తో పరిచయమై యం.యస్ రాయ్ కమ్యూనిస్టు ఇంటర్నేషనల్ లో చేరి, అక్కడే వుండిపోయాడు.

ఆ తరువాత 1920లలో జవహర్ లాల్ నెహ్రూ రష్యా వెళ్ళితే - యం.యస్ రాయ్ ఆయనకి ఇంటర్వ్యూ ఇవ్వలేదని చెబుతారు. అంటే - అక్కడ రాయ్ అంత ప్రముఖ స్థానంలో ఉన్నాడన్నమాట!

అప్పుడు - ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదం మీద ఉద్యమం నడుపుతోంది గదా -

ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ పట్ల-కమ్యూనిస్టు ఇంటర్ నేషనల్ వైఖరి ఏమిటి? ఎలా వుండాలి? అన్న చర్చ వచ్చిందట! యం.యస్ రాయ్ ఇండియన్ గదా ఆతని అభిప్రాయం తెలుసుకుందామని-ఆయన్ని అడిగారట!

అడిగితే-"అబ్బే! ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్-కాపిటలిస్టుల చందాలతో నడుస్తున్న ఉద్యమం. బిర్లాలు, టాటాలు లాంటి వారి ఆర్థిక సహాయంతో గాంచి - దానిని నడుపుతున్నాడు. అది బూర్జువా ఉద్యమం సంస్థ. దానిని మనం సహర్ష చేయగూడదు" అని చెప్పాడట.

అప్పుడు - లెనిన్ అన్నాడట! ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ ఇప్పుడు - బూర్జువా ఆర్గనైజేషన్! సందేహం లేదు! కాని - ఆ కాంగ్రెసు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడుతున్నవాళ్ళు - అది progressive force! అభ్యుదయ శక్తి! దానిని మనం సహర్ష చేయాలి! బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాన్ని పారద్రోలి - ఇండియాకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత కాంగ్రెసు అధికారంలోకి వచ్చి - ఇండియాను పరిపాలిస్తుంది అప్పుడది కాపిటలిస్టు గవర్నమెంటు అవుతుంది అప్పుడు ఆ ప్రభుత్వం మీద కార్మిక శక్తుల్ని సమీకరించి - కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం నడిపి ఆ ప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టాలి" అన్నాడట!

అప్పుడు - లెనిన్ చెప్పిన ప్రకారమే ఇప్పుడు ఇండియాలో కాంగ్రెసు పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చి నడుపుతున్న

రాజ్యాంగం - ప్రజాస్వామ్యంకాదు! ధనస్వామ్యం! మనం ఇప్పుడు కళ్ళారా చూస్తున్నాం.

ఇండియా ప్రపంచంలోకల్లా పెద్ద ప్రజాస్వామ్య దేశమని అమెరికా వగైరా విదేశాలన్నీ మనకి సర్దిఫికెట్టు ఇస్తున్నారని గాని -

మనం అనుభవిస్తున్నాం గదా! ఇది ప్రజాస్వామ్యమా? ధనబలం - కంఠబలం రాజ్యమేలుతున్నయ్యని - మనకు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది

స్వాతంత్ర్యం వచ్చాక కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం వస్తే దేశం ఇలాగే ధనస్వామ్యంగా మారుతుందని గ్రహించే- గాంధీ - స్వాతంత్ర్యం వచ్చాక కాంగ్రెసును రద్దు చేయమన్నాడు ఇంతకు ముందు - నేను గాంధీగారి - 'అంతర్వాణి' సిద్ధాంతాన్ని బోనోకి అన్యాయం చేశాడని - విమర్శిస్తూ మాట్లాడానే దాని అర్థం గాంధీ యొక్క గొప్పదనాన్ని శంకించి కాదు.

గాంధీ - మహాత్ముడన్న బిరుదుకు ఊరికే అకర్షణ శక్తి లేకపోతే ఎటువంటి మహామహాలు ఆయన ముందు శిరస్సు వంచి అనుయాయులుగా పాదాశ్రాంతులైనారండి! మోతీలాల్ నెహ్రూ - జవహర్లాల్ నెహ్రూ - సి.ఆర్. దాస్ - వల్లభాయ్ పటేల్ - టంగుటూరి ప్రకాశం మొదలైన వాళ్ళంతా సామాన్యులా? విదేశాల్లో చదివి - బారిష్టర్లుగా - జడ్జీలుగా - ఎన్నో లక్షలు కోట్లు గడిస్తున్న వాళ్లు అవన్నీ వదిలేసి - గాంధీ ఉద్యమంలో - చేరారంటే గాంధీలో ఉన్న అకర్షణశక్తిని మనం అర్థం చేసుకోలేమా?

కాని - వినాయకుడైనా ఎంత గొప్ప వాడయినా ఎంత సదుద్దేశంతో చేసినా - కొందరు నాయకుల చర్యలు లోపభూయిష్టంగా ఉండవచ్చు.

గాంధీగారు - రాజకీయాల్లో మతాన్ని తీసుకొచ్చి కలిపాడండి! తన ఉద్యమం - దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం! దేశం మొత్తాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకోవాలి గాని - పల్లిక మీటింగులు పెట్టినప్పుడు "రఘుపతి రాఘవ రాజారాం" భజన లెందుకండి "ఈశ్వర అల్లా తేరానాం" అన్నంతమాత్రాన నీ ఉద్యమం ఒక వర్గాన్ని దూరం చేస్తోంది గదా!

ఇప్పుడుగూడ - మన ప్రభుత్వాలు - సెక్యూలర్ గవర్నమెంట్లు అంటారు గదా! మరి - గవర్నమెంటు ఫంక్షన్స్లో - కొబ్బరికాయలు కొట్టడం హారతులు ఎందుకండి? "ప్రభుత్వం అన్ని మతాలవారిది!" అంటే - మిగతా వాళ్లు ఎవరు నమ్ముతారండి!

"నిజమైన ప్రజాస్వామ్యం రావాలంటే - ఎన్నికల సంస్కరణలు జరగాలి! ధనబలం - కంఠబలం యొక్క ప్రభావం పోవాలి" అని గొంతులు చించుకుంటాం గాని - ప్రభుత్వాన్ని నడుపుతున్న పార్టీలు వ్యక్తులు అటువంటి సంస్కరణలు చస్తే చేయరు! ఇప్పుడున్న పరిస్థితులు వాళ్లకు అనుకూలంగా ఉన్నాయే! అలాంటప్పుడు వాటిని మార్చడానికి వాళ్లు ఎందుకు ఒప్పుకుంటారు?

గాంధీగారిని గురించి మరో విషయం చర్చించుకుందాం రాజకీయాల్లో మతాన్ని కలపడం క్షేమం కాదు అని- గాంధీకి తెలియదని అనవచ్చు! ఆయన రాజకీయాల్లో మతాన్ని చేర్చింది - ఏదో సదుద్దేశంతోనే చేసివుండవచ్చు! కాని మనం ఫలితాలను బట్టి గదా దేనినయినా బేరీజు వేస్తాం!

మతాన్ని కలపకుండా వుంటే - బాగుండేదే! జిన్నాలాంటి వాళ్లు దూరమై - పరిస్థితులు దేశవిభజనకు దారితీసినయే గాదా అని విచారిస్తాం!

నెహ్రూ గూడా ఏం తక్కువ వాడేం గాదు. ఖండఖండాంతరాలలో - భారతదేశానికి ఎంతో గౌరవప్రతిష్ఠలు గడిచి పెట్టినవాడు. సోవియట్ రష్యా అదర్థంగా దేశాన్ని సోషలిస్టు రాజ్యంగా చేర్చామనుకున్నది సదుద్దేశమే

కాని - ఫలితాలు చూస్తున్నాం గదా! గ్రామాలను - నిర్లక్ష్యం చేసి గాంధీ సిద్ధాంతాలను వెనక్కినెట్టెయ్యడం వల్ల - ఫలితాలు చూస్తున్నాం గదా! ఇప్పుడు పల్లెసీమలు ఎలా వున్నాయో! పల్లె వాసుల జీవితాలు దుర్భరమై పట్టణాలకు వలస వస్తున్నారు. దాని వల్ల పట్టణాలలో - నిరుద్యోగ సమస్యలు! ఉద్యోగాలు లేక - యువకులు దొంగతనాలు - దోపిడీలు హత్యలకు దిగుతున్నారు గదా!

ఫలితాలు యిలా ఉన్నయే కాబట్టే - నెహ్రూ పాలనను తప్పుపడుతున్నాం! అంతేగాని - నెహ్రూ దేశభక్తిని శంకించగలమా?

రష్యాలో - స్టాలిన్ ఏంజేశాడు? పవర్ చేతికి వచ్చిన తరువాత తనను ఎదిరించిన - ట్రాట్స్కీ, లాంటి నాయకుల్ని - నిర్దాక్షిణ్యంగా చంపించి అవతల సారేశాడు. తనకు ఎదురు చెప్పే వాళ్లనందరినీ అంతమొందించి నియంతగా తయారయ్యాడు. ఆ పని - దేశభక్తితోనే చేశాడు ఏకపార్టీ పాలన స్థాపించాడు! అతను చేసింది తప్పుంటామా!

తన దేశాన్ని 20 ఏళ్లలో - అమెరికాకు - జర్మనీకి ధీటుగా సూపర్ పవర్గా తయారు చేశాడు! అదేం తక్కువ ఎదీవేమెంటా? కాని - నియంతృత్వం! నిర్దాక్షిణ్యంగా లక్షల మందిని హతమార్చాడు. చెప్పానుగా - కులక్ష - భూస్వాముల్ని ఎలా మాట్టి చంపాడో! మరి స్టాలిన్ చేసింది తప్పుంటామా? ఒప్పుంటామా? రెండో ప్రపంచయుద్ధంలో బ్రిటన్ అమెరికాలతో చేతులు కలిపి - రష్యా - జర్మనీ హిట్లర్ ను మట్టికరిపించినందుకు స్టాలిన్ చేసింది - 'ఒప్పు' అనే అనాలిగదా!

కాని - తరువాత ఫలితాలను బట్టి ఏమనాలి? స్టాలిన్ మరణానంతరం పదిపదిహేనేళ్లలో సోవియట్ రష్యా కుప్పకూలిపోయి - కుక్కలు చించిన విస్తరిలా - ముక్కలుముక్కలయిందే! దానికి కారణం ఏమిటీ అని విచారించినప్పుడు - స్టాలిన్ నియంతగా ప్రజలనొళ్లు నొక్కి వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యాన్ని హరించి - ఎంత సాధిస్తేమటుకు - ఏం లాభం! పర్యవసానం ఏమయింది? అన్నప్పుడు - స్టాలిన్ ని యుద్ధానంతరం పొగడినవాళ్లే - అతన్ని తెగ డినారుగదా?

అందాకా ఎందుకండీ - సోవియట్ యూనియన్ మూల పురుషుడు లెనిన్ విగ్రహాన్ని - స్టాలిన్ విగ్రహాలను రష్యన్ ప్రజలే విరగట్టి అవతల సారేశారు గదా! స్టాలిన్ హయాంలో పెట్రోగ్రాడ్ నగరం 'పేరు లెనిన్ గ్రాడ్'గా మార్చారు గదా! ఇప్పుడేమైంది? లెనిన్ గ్రాడ్ ని మళ్ళీ పూర్వపు సెయింట్ పీటర్స్ బర్గ్ గా మార్చారు ఆపేరు రష్యన్ జార్ చక్రవర్తుల కాలం నాటిది! దీని కేమంటారు?

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో - యుగోస్లావియాలో మార్షల్ టిట్ - కమ్యూనిస్టుగా స్టాలిన్ తో చేతులు కలిపి నాజీ జర్మనీ మీద పోరాటం సాగించాడు. ప్రపంచ యుద్ధం అయిపోయింది, జర్మనీ ఇటలీలు ఓడిపోయి రష్యా, అమెరికా - ఇంగ్లండు కూటమి విజయం సాధించిన తరువాత -

యుగోస్లావియాలో టిట్ కి - రష్యా నియంత స్టాలిన్ కి అభిప్రాయభేదాలొచ్చినై. ఇద్దరూ కమ్యూనిస్టులే! అయినా టిట్ - స్టాలిన్ మీద ఎదురు తిరిగి యుగోస్లావియాలో - తన పద్ధతిలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం స్థాపించాడు.

అదీ నియంతృత్వ ప్రభుత్వమే. అతనికి కుడి భుజంగా 'జిలాస్' అని ఒకడుండేవాడు యుద్ధంలో టిబ్బోకు కుడిభుజంగా నిలబడి పోరాడాడు.

టిబ్బో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసి - కొన్నాళ్లు గడిచిన తరువాత జిలాస్ టిబ్బోతో విభేదించాడు. వర్గరహిత సమాజస్థాపన తయారువుతోందా? అని జిలాస్ 'ది న్యూ క్లాస్' (The new class) ఒక పుస్తకం రాశాడు. ఆ పుస్తకం నా దగ్గర వుంది.

అతని వాదన ఏమిటంటే "వర్గరహిత సమాజ సూత్రానికి విరుద్ధంగా యుగోస్లావియాలో ఒక కొత్త వర్గం అవిర్భవిస్తోంది" అన్నాడు ఆ వర్గం ఎవరంటే కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులు! దేశంలో అన్ని రంగాలలో గూడ కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరిన సభ్యులకే సకల సౌకర్యాలు వలుకుబడి అధికారం! మిగతా ప్రజల కంటే కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులకు అధిక ప్రాబల్యం చేకూరి - ఇదొక వర్గంగా తయారవుతోందని జిలాస్ - టిబ్బోను వదిలేసి - ఆమెరికా పోయి - అక్కడ స్థిరపడి పోయాడు!

సరిగ్గా - స్లావిన్ పరిపాలనలో - సోవియట్ రష్యాలో - అదే జరిగింది కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులకే అన్ని అధికారాలు సౌకర్యాలు! ఎదిరించినవారిని స్లావిన్ నిర్దాక్షిణ్యంగా అణచివేసి సైబీరియాలోని - కాన్సెన్ట్రేషన్ క్యాంపులకు తోలేసాడు.

స్లావిన్ యుగం అంతరించిన తరువాత ఏం జరిగింది? అంతవరకు నియంతృత్వ క్రింద - నోళ్లు మూసుకుపోయిన అసంతృప్తులయిన ప్రజలంతా తిరగబడ్డారు స్లావిన్ తరువాత వచ్చిన నాయకులు - ఒకరి తరువాత ఒకరు సదలింపులు అమలు పరిచారు - చివరగా - గోర్బచేవ్ - ప్రజల స్వాతంత్ర్యకాంక్షకు తలుపులు తెరిచాడు సోవియట్ రష్యాలోని - సభ్యదేశాలన్నీ విడిపోయి స్వతంత్ర రాజ్యాలుగా ప్రకటించుకున్నాయి.

నా నమ్మకం ఏమిటంటే హింస - ద్వేషాల పునాదుల మీద నిర్మించబడిన రాజ్యాలు ఎప్పటికైనా - కూలిపోత వున్నాయి? యిది చరిత్ర చెబుతున్న నత్యం!

చరిత్రలో కొందరు నాయకుల వల్ల - కొన్ని మేళ్లుజరుగుతయ్యే! కొన్ని కీళ్లు జరుగుతయ్యే!

గాంధీ - కాంగ్రెసు పుద్గమంలో మతాన్ని చేర్చినందువల్ల - జిన్నా దేశ విభజన కోరి, పాకిస్తాన్ ని సృష్టించాడా? పాకిస్తాన్లో ముస్లింలంతా జిన్నాను 'జాతిపిత'గా కొలిచారు. మనం గాంధీని జాతిపిత అన్నట్లే!

కాని - పాకిస్తాన్ ముస్లిం రాజ్యంగా ప్రకటించారు. తరువాత ఏమయింది వాళ్లలో వాళ్లు కొట్టుకు చచ్చున్నారు పియాలు - సున్నీలు! యిప్పుడు - రావణ కాష్టాల రగులుతున్న మధ్య ఆసియా పాలిస్తాన్ - ఇజ్రాయిల్ యుద్ధానికి మూలకారణం ఏమిటి? మతమేగా!

కాబట్టి తేలిందేమిటంటే మనుష్యుల్ని ఏకం చేసేది 'మతం' కాదు. వర్గాలు లేని - మతం పేరు ఒక్కటి చెప్పండి! క్రైస్తవంలో - కేథలిక్కులు - ప్రొటెస్టెంట్లు యింకా యింకా ఎన్నో వర్గాలు!

అన్ని మతాలు చెప్పేది ఒకటేనంటారు గదా - మరి యిన్ని మతాలు ఎందుకు! అన్ని మతాలు కలవ వచ్చుగా! ఒక మతం మీద మరోమతం యుద్ధాలు చేయడమెందుకు! 5 శతాబ్దంలో క్రైస్తవులు-ముస్లింలను వేలమందిని ఊచకోతకోశారు - జిరుసలేంలో!

ఇతర మతాలను నాశనం చేయమని జేసన్ శ్రేస్తు చెప్పాడా? అసలు ప్రపంచ చరిత్రలో - మతం 'పేరుతో' జరగినంత మారణహోమం మరే కారణాల వల్ల జరగలేదు

అందుకే అన్నాడు కార్లమార్క్స్ "మానవాళి సుఖపడాలంటే ముందు" మతాన్ని "రద్దు చేయాలి" అని!

శ్రైస్తవులు - ఇతర మతాల వాళ్లని తమ మతంలోకి మార్చితేనే గాని వాళ్లకి సేవలు చేయరే! ఏం? ఇతర మతాలలోని వాళ్లు మనుషులు కా? మానవసేవ మాధవసేవ అంటాడా! ఇతర మతాలలో వాళ్లకి ఎందుకు సేవ చేయగూడదు.

మదర్ థెరిసాలాంటిది - దీనులు, బాధితుల తల మీద ఎను క్రీస్తు 'క్రాస్' పెట్టి గాని సేవ చేయదే!

మనుషుల్లో తరతరాలుగా - కొన్ని కొన్ని భావాలు పాతుకుని పోయివుంటాయి! వాటికి భిన్నంగా - ఎవరైనా ఏవైనా చెబితే వెంటనే వాడికి ఎదో ముద్రవేసి వెలివేస్తారు.

నన్ను ఒక విధంగా యం.యస్ రాయ్ రక్షించాడు. అంతకుముందు - కమ్యూనిజం - గాంధీజం వగైరా సిద్ధాంతాలలో ఏది మంచి ఏది చెడ్డ - అని నిర్ధారించుకోలేని స్థితిలో రాయ్ నాకు ఒక 'సత్యం' భేదించాడు. 'పేర్లు ఏవైనా రాజకీయ పార్టీల వల్ల ప్రయోజనం లేదు! ప్రజలకు న్యాయం జరగదు!! అది గూడ ఆయన తన అనుభవం మీద నేర్చుకున్న పాఠమే!

యం.యస్. రాయ్ కి రష్యాలో స్టాలిన్ తో విభేదాలు వచ్చినయే పారిపోయి ప్రాణాలు దక్కించుకుని - జర్మనీ వచ్చాడు అక్కడ నుంచి తిరిగి ఇండియా వచ్చాడు. బెర్రెరిస్టుగా వున్నప్పుడు - ఆయన మీద బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం పెట్టిన కేసులు అలాగే వున్నాయి.

రావడం రహస్యంగానే వచ్చాడు. ఏమాటకామాటే నెహ్రూ అతనికి ఆశ్రయమిచ్చి కాపాడాడు. కానీ - కొన్ని నెలలకి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అతని అచూకిన తెలిసుకొని అరెస్టు చేశారు! జైలు శిక్ష వేశారు. 12 ఏళ్లు! అప్పీలులో శిక్షను 6 ఏళ్లు చేశారు. జైలులో వుండగా - మంచి పుస్తకాలు రాశాడు. భార్య - ఎలెన్ రాయ్ కి జర్మనీకి వుత్తరాలు రాశాడు.

జైలు నుంచి బయటికి వచ్చాక - కాంగ్రెసులో చేరాడు. అందులో కాంగ్రెసు సోషలిస్టు పార్టీలో చేరాడు. వాళ్లతోనూ సరివడక - చివరకి సొంత పార్టీ పెట్టాడు 'రాడికల్ డెమోక్రాటిక్ పార్టీ! ఆ పార్టీ తరపున ఎన్నికల్లో పోటీ చేశాడు. ఘోర పరాజయం పొందాడు! చివరికి సుదీర్ఘ రాజకీయ అనుభవాల ఫలితంగా - ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు రాజకీయ పార్టీల వల్ల లాభం లేదు! రాజకీయ పార్టీల లక్ష్యం అధికారం అత్తనే గాని - ప్రజాక్షేమం కాదు అని తెలుసుకున్నాడు. జ్ఞానోదయం అయింది!

తన కొత్త ఉద్యమానికి "రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ మూవ్మెంటు" అని పేరు పెట్టాడు అది ప్రజలను జాగృతం చేసే పుద్యమమేగాని అధికారం కోసం ఎన్నికల్లో పోటీ చేసే పార్టీకాదు!

నేను - పైన చెప్పిన - రాయ్ అవతారాలన్నీ పాలో ఆవుతూ పరిశీలిస్తూ వచ్చాను 1948 - 49 ప్రాంతంలో అనుకుంటాను - రాయ్ ఒకసారి విజయవాడ వచ్చినప్పుడు - ఆయన్ని కలిశాను

ఆయన అలోచనా సరళిలో - క్రమంగా వచ్చిన మార్పుల ఫలితంగా ఆయన 'Pacifist' అయినాడు అదే 'హామనిజమ్'! రాడికల్ హ్యూమనిజమ్! యీ విషయంలో గాంధీ సిద్ధాంతాలకు దగ్గరయ్యాడు!

ఎమ్.యస్. రాయ్

మన రాష్ట్రంలో తెనాలిలోనూ, కాకినాడలోనూ నాలాంటి రాయ్ అభిమానులు కొందరున్నారు. వాళ్లను 'రాయిస్టులు' అనే వాళ్లు!

మేము ఎప్పుడయినా కలుసుకున్నప్పుడు - రాజకీయాలు చర్చించుకునే వాళ్లం! కొందరు రాయిస్టు మిత్రుల వాదన ఏమిటంటే-

"అసలు మార్క్సిజమ్ అనేది - సోవియట్ రష్యాలో లెనిన్ - స్టాలిన్ అనులుపరచింది కాదు! మార్క్సిజానికి-రాయ్ చెప్పే వ్యాఖ్యానమే - interpretation కరిగ్! రాయ్ అసలు సిసలైన మార్క్సిస్ట్!" అని.

నేను అనేవాణ్ణి "ఆయన మార్క్సిజమ్ నుంచి ఎప్పుడో దూరమైపోయాడు. గాంధిజమికి దగ్గరవుతున్నాడు" అని.

వాళ్లు ఒప్పుకునే వాళ్లు కాదు.

ఒకసారి రాయ్ విజయవాడ వచ్చాడు! సూర్యారావుపేటలో డాక్టర్ గోవిందరాజులు నాయుడు అని - ఒక డాక్టరు వుండేవాడు ఆయన యింట్లో మకాం - రాయ్ - ఆయన భార్య ఎలెన్ రాయ్!

ఒక మీటింగు పెట్టి రాయ్ తో చర్చ ప్రారంభించాం! అందరూ ఏవేవో అడిగారు రాయ్ ని! నేను - నాకున్న సందేహాలను వెలిబుచ్చుతూ రాయ్ కి చెబుతున్నాను. మార్క్సిజమ్ ప్రకారం - సమాజ పరిణామం! ఎలా వస్తుంది? Dictatorship of the proletariat! state withers away? మార్క్సు ప్రకారం ప్రాలిటేరియట్ (అంటే కార్మికవర్గం) నియంతృత్వం వచ్చిన తరువాత అసలు గవర్నమెంటుతో అవసరముండదని అలా ప్రభుత్వం అనేది అంతరిస్తుందని!

దానిలో ఒక సూత్రం ఉంది ప్రతివ్యక్తి "From each according to his capacity - to each according to his needs అని. అంటే ప్రతి మానవుడు తన శక్తి వంచన లేకుండా ఉత్పత్తి చేయాలి! అందులో నుంచి ప్రతిమానవుడు తనకు అవసరమైనంతవరకే తీసుకోవాలి" అని

State withers away' అన్నాడే - మరి మార్క్సిజం అమలు చేస్తున్న రష్యాలో state అంతరించడానికి బదులు క్రమంగా బాగా బలపడుతోంది. యిలా నా సందేహాలన్నీ ఏకరువు పెడుతుంటే రాయ్ అడిగాడు! "on what are you basing your questions" అన్నాడు. (దేనిమీద ఆధారపడి - నీవు ఈ ప్రశ్నలు అడుగుతున్నావు)

నేను "మీరు రాసిన మార్క్సిజం" అనే పుస్తకం ఆధారంగా! అన్నాను

అంటే ఆయన నవ్వుతూ "ఇప్పుడు నాకే దాని మీద నమ్మకం లేదు" అన్నాడు

ఆయన సిద్ధాంతం ఏమిటంటే 'మార్కు' అనేది శాశ్వతం! ఏదీ 'స్థిరం'గా ఉండదు! static కాదు Dynamic! చలనం గలది! మారుతుంది అలాగే - పరిస్థితులను బట్టి - మన ఆభిప్రాయాలు గూడ మారుతుంటాళి! కాని apply చేయవలసిన కొన్ని ప్రిన్సిపుల్స్ మారగూడదు ఎప్పుడో - ఎవరో చెప్పింది నమ్మి దానినే గుడ్డిగా నమ్ముతూ కూర్చుంటే అది Dogma అవుతుంది! "మోడ్యం"!

యిప్పుడు హిందూ మతస్థులకి ఎంత మోడ్యం వున్నదో కమ్యూనిస్టులలో అంత మోడ్యం వున్నది. అదే వేదం! అందుకు భిన్నంగా ఏం చెప్పినా ఒప్పుకోరు!

ఈ విధంగా సాగింది ఆయన ఉపన్యాసం!

మీటింగ్ అయిపోయింది. భోజనాలకు లేదాం!

రాయ్ - ఆయన భార్య - వెళ్లి ఒకగదిలో కూర్చున్నారు!

నేను మా మిత్రులతో "యిప్పుడైనా - ఒప్పుకుంటారా" రాయ్ మార్క్సిజమకు దూరమయ్యాడని! అన్నాను.

వాళ్లు "No! No! ఆయన చెప్పినదే MARYISM! అని మళ్ళీ మొదటికొచ్చారు!

రాయ్ కి కోపం జాస్తే! మళ్ళీ వెళ్లి అడిగితే కోప్పడతాడని కాస్త వెనకాడి - తిడితే తిడతాడంటే - అని - మా మిత్రులు ఇద్దరు ముగుర్ని "రండి! ఆడుగుదాం" అని వెళ్లారు

గది తలుపు తట్టాను ఎలెన్ రాయ్ తలుపు తీసింది నేను ఇంగ్లీషులో "మిస్టర్ రాయ్! నేను మిమ్మల్ని ఒకే ప్రశ్న అడుగుతాను! 'అవును' 'కాదు' అని ఒక్క ముక్కలో చెప్పండి! అంతకు మించి మిమ్మల్ని బాధపెట్టను" అన్నాను.

"ఏమిటిది? అన్నాడు.

"Are you a Maryist?" అన్నాను.

ఆయన వెంటనే "No! I am not a Maryist! after all, that is not my Trump card" అన్నాడు! బయటికి వచ్చేశాం!

ఇప్పుడైనా ఒప్పుకుంటారా అని నామిత్రులని అడిగాను అయిపోయింది

ఆ తరువాత - రాయ్ కి - ఒక వారపత్రిక ఉండేది మొదట "Independent India" తరువాత "Radical Humanist" అని పేరు మార్చారు

రెండు మూడు సంచికల తరువాత నాతో జరిగిన చర్చ ఆధారంగా "Radical Humanist" పత్రికలో ఆయన ఒక వ్యాసం రాశాడు. దానికి హెడ్లింగ్ "The ungandhian Gandhite" అని తనను తాను వర్ణించుకున్నాడు

ఆయన ungandhian ఎందుకంటే గాంధీగారి pacifism అపొసా మొదలైనవి ఒప్పుకుంటాడు గాని రాజకీయాల్లో ఆయన 'మతం' చేర్చడం ఒప్పుకోడు. అందుకే తనను 'ungandhian' అని వర్ణించుకున్నాడు

తరువాత రాయ్ తన అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకున్న దేమిటంటే డెమోక్రసీలో పార్టీ సిస్టం వల్ల ప్రయోజనం లేదు. ఒక కారణం రాజకీయ పార్టీలకు ముందు అధికారం తద్వారా దవ్వాన - యివి రెండే లక్ష్యాలుగా నిలుస్తాయ్ (ఇప్పుడు మన దేశంలో జరిగేది అదేగా! ఈ విషయం - ఆయన 50 ఏళ్ల క్రితమే చెప్పాడు)

రాజకీయ పార్టీల వల్ల మరోసంస్థం - డిసిప్లిన - క్రమశిక్షణ పేరిట - రాజకీయ పార్టీలు - సభ్యులనోట్లు నొక్కతయ్ అందువల్ల వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం నశిస్తుంది. అందువల్ల నేను ఏ రాజకీయ పార్టీలోనూ చేరలేదు! అప్పటికే - రాజకీయ పార్టీలు - అధికారం కోసం పాకులాట ప్రారంభమైంది!

నాకు కాలేజీ రోజుల నుంచి నాటకాలతో సంబంధం వుంది గనక దృష్టి అటు మళ్ళించాను!

అంధ్రలో రాయస్థు గ్రూపులు అప్పట్లో తెనాలిలోనూ - కాకినాడలోనూ - కొందరు ఉండేవాళ్లు. తెనాలిలో ప్రముఖ రచయిత త్రిపురనేని గోపీచంద్ మొదట్లో ప్రముఖ రాయస్థి. తరువాత తరువాత సిసిరంగం - చివర్లో ఆయన అరవిందో సిద్ధాంతాలకు అకర్షితుడైనాడు.

అప్పట్లో తెనాలిలో రాయస్థులు - కోగంటి రాధాకృష్ణమూర్తి - ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి - జి.వి. కృష్ణారావు - పి.వి. సుబ్బారావు - ప్రభుత్వములు, కాకినాడలో - యం.వి. శాస్త్రి - పాలగుమ్మి సద్గూరూ - ఇంకా ఎవరో ఉండేవారు. వాళ్లతో నాకు ఎక్కువగా - పరిచయాలు వుండేవి కాదు నేను - యం.యస్.రాయ్ రచనలు మాత్రం ఫాలో అవుతుండేవాణ్ణి!

సరిగ్గా - అదే సమయంలో - అంటే - 1948లో - (నేను అప్పుడే - భీమవరం నుంచి - బెజవాడ వచ్చాను) అంధ్ర నాటక కళా పరిషత్తు తరుపున - సాంఘిక నాటక పోటీలు ప్రారంభమైనాయ్ ! అంతకు రెండేళ్ల ముందు గుడివాడలో జరిగివై. 1948లో - బెజవాడలో జరిగినాయ్!

అప్పుడు ప్రజానాట్యమండలి చురుకుగా నాటకాలు వేస్తుండేవాళ్లు. బెజవాడ పరిషత్తులో - ఆశ్రయ - 'ఈనాడు' నాటకం - ప్రజానాట్యమండలి - ఇంకా పాలకొల్లు నుంచి మల్లాది సత్యనారాయణ - 'పెదపిల్ల' నాటకం - యన్.టి.రామారావు గారు - నాటకం - 'చేసిన పాపం' (కొప్పరపు సుబ్బారావు గారి రచన) - నార్ల వెంకటేశ్వర రావు గారి - 'కొత్తగడ్డ' నాటక సంపుటి నుంచి - రెండు మూడు నాటికలు - పోటీకి వచ్చినయ్ !

ఆ నాటకాలతో నాకు మళ్ళీ నాటక రంగం మీదకి దృష్టి మళ్ళింది. నాటక రంగప్రవేశం గురించి తరువాత చెబుతాను.

రాయస్థులతో గూడ నేను వ్యక్తిగతంగా సంబంధాలు పెట్టుకునేవాణ్ణి గాదు అప్పటికి ఇప్పటికీ గూడ నాకు వ్యక్తులతో అంటిపెట్టుకు తిరిగి ఆలవాటు లేదు. ఆ మధ్య ఎవరో 'ఈనాడు' లో నా 'అక్షింతలు'వ్యాసాలు చూచారు యం.యస్. రాయ్ ప్రతిపాదించిన పార్టీలైన డెమోక్రసీ - రాజకీయపార్టీలు లేని - ప్రజాస్వామ్యాన్ని గురించి రాశా!

అది చదివి - ఆయన "పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యం" మీద ఏదో సదస్సు జరుగుతున్నదండి!" అని నన్ను రమ్మని పుత్తరం రాశాడు.

“నేను రాను” అన్నాను - ఎందుకంటే - ఒక పాయింటు మీద ఏకాభిప్రాయం ఉన్నంతమాత్రాన - మిగతా ఎన్నో విషయాల మీద అభిప్రాయభేదాలు ఉండవచ్చు ఎవరు నమ్మకాలు - ఎవరు వదులుకుంటారు? “నేను ఎవరి జోలికి రాను!” నాకు తోచినవి నేను రాస్తాను” అన్నాను.

ఈ రాజకీయపార్టీలలో పనిచేసేవారికి గూడ - ‘పార్టీ సిద్ధాంతాలు’ అని ప్రకటిస్తారే గాని - అందులోని మొంబర్లందరికీ - వాటిలో నమ్మకాలు ఉండవు

ఆ రోజుల్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో గూడ - చేరిన మొంబర్లు కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాల మీద నమ్మకం అవగాహన ఉండిగాదు.

‘ఈనాడు’ రామోజిరావుగారు - ఒకప్పుడు - కమ్యూనిస్టు పార్టీ మొంబరు ఈ మద్య ఆయన ఒకసారి - నాతో చెప్పాడు.

“అప్పుడు - నాలంటి వాళ్లు చాలామంది - పార్టీలో చేరింది కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాలు తెలిసి - వాటి మీద నమ్మకం ఉండిగాదు! అప్పటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ అగ్రనాయకుల గొప్పదనం - మంచితనం చూచి ఆకర్షితులై చాలామంది పార్టీలో చేరారు.

పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యగారు - చాలా గొప్ప నాయకుడు అలాగే - చంద్ర రాజేశ్వరరావు - యిలాంటి గొప్ప వ్యక్తుల్ని చూచి - వాళ్లు పనిచేసే పార్టీగూడ వాళ్లంత గొప్పదై ఉంటుందని చేరినవాళ్లే ఎక్కువ!

వాళ్లని కూర్చోబెట్టి కమ్యూనిస్టు పాఠాలు చెప్పేవాళ్లు! అవి బట్టి పట్టి చిలకల్లాగ పలికేవాళ్లు చాలామంది మొంబర్లు. ఈ విషయాలు నాకు పెట్టి ఈశ్వరరావు, తాపీ మోహనరావు చెబుతుండేవాళ్లు వీళ్లు క్లాసులు పెట్టి ఉపన్యాసాలు ఎలా ఇవ్వాలి అని బోధిస్తే మిగతావాళ్లు చిలకపలుకుల్లాగా - పల్లెల్లో తిరిగి ఉపన్యాసాలిచ్చేవాళ్లు! అంతేగాని - “వీళ్లకి కమ్యూనిజం - పాఠా తెలీదు” అని చెప్పేవాళ్లు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరడమంటే - నా విషయం చెబుతాను నేను 1941లో కాలేజీ నుంచి వచ్చి బెజవాడలో 1942లో ఇల్లు కట్టుకున్నానని చెప్పానుగదా! సత్తెనపల్లి తాలూకా మా స్వగ్రామం - తాళ్లూరులో నా భూములు చూచుకోవడానికి వెళ్లేవాళ్ళే! మా ఊర్లో మా పెత్తందొంగారి పెద్దకుమారుడు గురవరాజుగారు కమ్యూనిస్టు. ఆయనకు వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు సహచరుడు ఆ రోజుల్లో చుట్టు పక్కల ఊళ్లలో కలరా - మహాచిగాలు వస్తే వీళ్లు వెళ్లి సంఘసేవ చేసినవాళ్లు!

మా పెద్దస్థయ్య కమ్యూనిస్టు అంటే నేనే నవ్వాను! ఆయనకి కమ్యూనిజం స్పెల్లింగు కూడ తెలీదు. పార్టీలో ఎందుకు చేరాడంటే, వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు మంచి సంఘసేవకుడు - నాయకుడు గనక ఆయన ఏ పార్టీలో వుంటే - యాయన ఆ పార్టీ! అంతే! సిద్ధాంతాలు తెలిసి కాదు!

మా ఊర్లో మా పెద్దస్థయ్యుడి పెత్తనం! ఊర్లో వాళ్లు ఆయన ఎంత చెబితే అంత! ఎలకన్న వస్తే కాంగ్రెసు వాళ్లను ఆ పూర్లో మీటింగు పెట్టుకోనిచ్చేవాళ్లు కాదు.

ఒకసారి కోట్ల విజయభాస్కరరెడ్డిగారు గుంటూరు నాయకుడు మేడూరి నాగేశ్వరరావు ఇద్దరు మదరాసు వచ్చారు - 1956 ఆ ప్రాంతంలో! వాళ్లు బి.యన్ రెడ్డిగారి యింటి దగ్గర నాకు కలిశారు

నాగేశ్వరరావు గారు అన్నాడు "ఏమిటంటి! మీ ఊరు వెళితే మీ అన్నయ్య మీ ఊళ్లో మీటుంగు కూడ పెట్టుకోనివ్వలేదు" ఆయన ఒకటే మాట చెప్పాడట- "మీటింగు పెట్టుకోండి జనం ఎవ్వరు రారు పైగా ఎవరన్నారాళ్ళ వెయ్యవచ్చు! అందుకు నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు నన్నేమీ ఆనవద్దు".

ఒకసారి గోపాలకృష్ణయ్యగారు నాతో చెప్పారు మా ఊళ్లో గోపాలకృష్ణయ్యగారు చూస్తుండగానే - మా అన్నయ్య - పాలేరు ఏదో పొరపాటు చేస్తే కర్ర తీసుకుని పాలేరును చితక బాదాడట! గోపాలకృష్ణయ్యగారు - ఆశ్చర్యపోయి "అదేమిటి! గొడ్డును బాదినట్టు బాల్తారు" అని అద్భుతపోయాడట! "అఁ! మీకు తెలిదు పూరుకోండి అట్లా బాదితే తప్పు నాడు మాట వినడు" అన్నాడట మా అన్నయ్య.

అదీ మా అన్నయ్య కమ్యూనిజం ఆయనది పూర్వదేమైందే! ఆయనదేకాదు. ఇప్పుడు రాజకీయాలలో ఉన్న చాలామందివి పూర్వదేమైందే! పెత్తందారీ తత్వం! మా అన్నయ్య కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ఎందుకు చేరారు అంటే గోపాలకృష్ణయ్య గారి మీద గౌరవం కొద్దీ! అలాగే చాలా మంది నాయకుల మీద గౌరవాభిమానాలుండి పార్టీలలో చేరారు గాని సిద్ధాంతాలు తెలిసి గారు!

నేను 1942లో మా భూములు చూచుకోడానికి వెళ్లనని చెప్పాగదా! మా అన్నయ్యకి - సత్తినపల్లిలో చాలా మంది రాజకీయ స్నేహితులుండేవాళ్ళు! చతుర్వేదుల సీతారామశాస్త్రి అని ఒక డాక్టరు ఉండేవాడు! అతను కమ్యూనిస్టు! పేదవాళ్ళకు వుచితంగా వైద్యం చేసేవాడు నిజమైన సంఘసేవకుడు సత్తినపల్లిలో - కమ్యూనిస్టు పార్టీ యూనిట్ కి సెక్రటరీగానో - ప్రధాన నాయకుడుగానో ఉండేవాడు నాశం నరసింహారావు! అతను గుంటూరు పి.సి. కాలేజిలో మాకినేని ఐనవపున్నయ్య సహాధ్యాయి.

మరో విషయం చెప్పాను!- ఇంధ్రాల ఆంజనేయ శాస్త్రి అని నాకు హైస్కూలులోనూ గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో ఇంటర్లోనూ క్లాస్ మేట్ వాడు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరి కృష్ణాజిల్లా పార్టీ సెక్రటరీ అయినాడు ఆ తరువాత కొన్ని సంవత్సరాలు మేము కలవలేదు! ఆ మధ్య పదిపదిహేనేళ్ల క్రితం వాణ్ణి చూద్దామనుకుని ఎనర్నో అడిగితే వాడు అంతకుముందు వారం పది రోజుల క్రితమే హైదరాబాద్ లో చనిపోయాడని చెప్పారు!

వాడి పూర్తి పేరు - జె.యస్సార్. ఆంజనేయశాస్త్రి. హైస్కూలులోనూ కాలేజీలో చదివేటప్పుడు వాడికి రాజకీయాలే తెలియవు నేను లయోలా కాలేజీ నుంచి వచ్చి బెజవాడలో ఇల్లు కట్టుకున్న తరువాత ఆంజనేయశాస్త్రి మా ఇంటికి వచ్చి నా ప్రాణం తీసేవాడు నన్ను కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరమని వాడు పార్టీలో చాలా యాక్టివ్ గా ఉండేవాడు. నన్ను గూడ చేరమంటే నేను చెప్పేవాణ్ణి! "ఒరే! శాస్త్రి! నేను కమ్యూనిజం గురించి చదువుకున్నారా! నేను కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరడానికి అర్హుణ్ణి కాదురా" వాది బూర్జువా తత్వం! పెద్దలు సంపాదించి ఇచ్చింది పోతుండేమోనని భయపడే వాణ్ణి! నేను కమ్యూనిస్టుని ఎలా అవుతాను రా?" అనేవాణ్ణి!

"అదేమిటా! కాలేజీలో వుండగా అందరికీ చెప్పేవాడివి గదరా! అందరికీ లీడర్ గా ఉండేవాడివి గదరా!" అని మొండికేసి కూర్చునేవాడు

"ఒరే! శాస్త్రి! కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆర్గనైజేషన్ గురించి నాకు తెలుసు! పుస్తకాల్లో చదివాను నన్ను నువ్వు పార్టీలో ఎందుకు చేరమంటున్నావంటే పార్టీకి నన్ను విరాళాలివ్వమంటారు! విరాళాలు ఎంతవరకు? నా ఆస్తి హరించే వరకు విరాళాలు ఆడుగుతూనే వుంటారు నేను ఇవ్వను! ఎందుకంటే ఉన్నది పోతుండేమోనని భయపడే

జంధ్యాల అంజనేయ శాస్త్రి

బూర్జువా తత్వం నాది! పార్టీ ఆర్గనైజేషన్ గురించి నేను చదివాను! వెబ్స్ రాసిన "సోవియట్ కమ్యూనిజం" పుస్తకంలో ఉంది. రష్యాలోనే కమ్యూనిస్టు పార్టీ పెట్టినప్పుడు "ప్రొలిటేరియట్" అంటే పారిశ్రామిక కార్మిక వర్గం లేదు! ఆనలు విప్లవం ముందు ఏ దేశంలో రావాలంటే పారిశ్రామికరంగం బాగా అభివృద్ధి చెందిన దేశంలో రావాలి పారిశ్రామిక కార్మికుల్నే ప్రొలిటేరియట్ అంటారు వ్యవసాయ కార్మికుడు ప్రొలిటేరియట్ కాదు

వ్యవసాయకార్మికుడు అంటే ఎవరు? రైతుగా వుండి భూములు పోతే వ్యవసాయకార్మికుడవుతాడు. విప్లవానికి ముందు రష్యా పారిశ్రామికంగా చాలా వెనకబడిన దేశం! పరిశ్రమలు ఎక్కువగా లేవు! నిజానికి విప్లవం పారిశ్రామికంగా వెనకబడిన రష్యాలో రావసిందిగాదు! రష్యాలో విప్లవం పరిస్థితుల ప్రాబల్యం వల్ల accidentalగా వచ్చింది. మార్క్సు భ్రకారం ముందు విప్లవం రావలసింది - పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి పొందిన జర్మనీలో!

రష్యన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణానికి బాధ్యులైన సెంట్రల్ కమిటీలోని చర్చలన్నీ రహస్యంగా జరుగుతాయ! బయటికి తెలియనివ్వదు సెంట్రల్ కమిటీలో జరిగిన చర్చల్లో తీర్మానించింది ఏమిటంటే "రష్యా పారిశ్రామిక దేశం కాదు! కాబట్టి - నిజమైన ప్రొలిటేరియట్ లేదు! ఉన్నవాళ్లు వ్యవసాయ కార్మికులు! వ్యవసాయకార్మికులు భూములు పోయిన భూస్వాములు! వాళ్లు ప్రొలిటేరియట్ కాదు! దేశం పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి పొంది నిజమైన ప్రొలిటేరియట్ తయారయ్యేవరకు ఇప్పుడున్న వ్యవసాయ కార్మికుల్ని తాత్కాలికంగా విప్లవానికి ఉపయోగించుకోవాలి!" ఈ తీర్మానాలు రహస్యంగా ఉంటయ్యేగాని - బయటికి పార్టీ నివ్వరు! అంటే ప్రజలకి నిజం చెప్పకుండా - వాళ్లని మనం ఉపయోగించుకోవాలి ఇది కారల్ మార్క్స్ చెప్పింది గాదు! మార్క్స్ గొప్ప హ్యూమనిస్టు! వ్యవసాయ కార్మికుల్ని మోసం చేసి - తమ పార్టీ అభివృద్ధికి వాడుకుని తరువాత వాళ్లని చెత్తబుట్టలో పారేయ్యమని - మార్క్స్ ఎన్నడు చెప్పలేదు! అవసరానికి పార్టీ నిర్మాణానికి స్టాలిన్ చేసిన పని అది! కారల్ మార్క్స్ సిద్ధాంతాలను తనకు అనుకూలంగా అధికారం కోసం - వ్యాఖ్యానించి నియంతగా తయారయినవాడు స్టాలిన్!

ఇవన్నీ సిగ్నీ అండ్ బియోగ్రఫీ వెబ్ సైటున 'సోవియట్ కమ్యూనిజం' అనే పుస్తకంలో ఉన్నాయి! ఏళ్లు స్టాలిన్ కాలంలోనే సోవియట్ రష్యా అంతటా పర్యటించి రాసిన పుస్తకం అది!

ఒక్క అంజనేయ శాస్త్రికాదు - సత్యనవల్లిలో నాళం నరసింహారావు మొదలైనవాళ్లు - మా అప్పగారి ద్వారా నన్ను పార్టీలో చేర్చాలని ప్రయత్నించారు!

1943 ప్రాంతంలో బెజవాడలో జరిగిన రైతు మహాసభలు కమ్యూనిస్టు అభ్యర్థులలోనే జరిగినప్పుడు సత్తెనపల్లి కమ్యూనిస్టు మిత్రులు బెజవాడలో మా ఇంట్లోనే వున్నారు

అందరూ - నాకు మంచి స్నేహితులే! పార్టీలో బెజవాడలో గూడ సేహితులుండేవారు!

కాని - నేను పార్టీలో చేరలేదు. కారణం - 'సోవియట్ కమ్యూనిజం' పుస్తకంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ రహస్యాలు చదవడమే!

తరువాత - ఆంధ్రప్రదేశ్ కమ్యూనిస్టు చరిత్ర తిరగేస్తే నా నమ్మకాలు నిజమైనయ్యాయి!

అప్పుడు పార్టీ అగ్రనాయకులుగా చలామణి అయినవారిలో కొందరు పార్టీ పలుకుబడితో పాగాకు వ్యాపారాలు చేసి - లక్షలు సంపాదించారు!

చదలవాడ పిచ్చయ్య అని - తెనాలి తాలూకా పెదపూడి! మంచి సినిమయర్ కమ్యూనిస్టు! అభ్యుదయ రచయితల సంఘానికి కార్యదర్శిగా కూడా పని చేశాడు! కమ్యూనిస్టు అగ్రనాయకులనబడే వాళ్లు చేసిన వ్యాపారాలు - స్వార్థ రాజకీయాలు స్వయంగానే చూసి - బిత్తరపోయి పార్టీ నుంచి బయటికి వచ్చి -

"కమ్యూనిస్టు అగ్రనాయకుల నగ్న సత్యాలు" అని పుస్తకం రాసి ప్రచురించాడు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణం సిద్ధాంతాలలో మరో విశేషమేమిటంటే -

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల పాలనలో - పారదర్శకత 'ట్రాన్స్పరెన్సీ' వుండాలని కమ్యూనిస్టు పార్టీలు డిమాండ్ చేస్తుంటాయి గదా!

ఒకవేళ కమ్యూనిస్టు పార్టీ అధికారంలోకి వస్తే, వాళ్ల ప్రభుత్వాల్లో 'పారదర్శకత' ఉంటుందా? ప్రభుత్వం ఏంచేస్తుందో - అంతా బహిరంగంగా ప్రజలకు చెబుతారా?

అసలు కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యక్రమాలలోనే పారదర్శకత వుండదు! పాలిట్ బ్యూరో - కమ్యూనిస్టు సెంట్రల్ కమిటీలు చేసే చర్చలు తీర్మానాలు వాళ్ల పార్టీ సభ్యులకే తెలియనివ్వవు. అంతా రహస్యమే!

అందాకా ఎందుకు - కేంద్రంలో జనతా ప్రభుత్వం పడిపోయిన తరువాతనో వాజ్ పాయి మొదటి ప్రభుత్వం పడిపోయిన తరువాతనో బాగా జ్ఞాపకం లేదు సి.పి.యం నేత వైస్ బెంగాల్ ముఖ్యమంత్రి - జ్యోతిబసు ప్రధానమంత్రి అయ్యే అవకాశం వచ్చింది. జ్యోతిబసు అందుకు సుముఖంగానే ఉన్నాడు ఇతర పార్టీలు గూడ కొన్ని సపోర్టు చేసి మెజారిటీ సపోర్టుతో సి.పి.యం కేంద్రంలో ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేసి - జ్యోతిబసు ప్రధానిగా ఎన్నికయ్యే అవకాశం వచ్చింది అప్పుడు సి.పి.యం పాలిట్ బ్యూరో అభ్యంతరం చెప్పింది "ఇతరుల సపోర్టుతో కేంద్రంలో ప్రభుత్వాన్ని స్థాపించి జ్యోతిబసు ప్రధాని అయితే ప్రజాసమస్యలు పరిష్కరించలేక ఆభాసుపాలవుతాం!" అని నిరాకరించింది.

అప్పట్లో ఆ తీర్మానం అతి రహస్యంగా ఉండదు! బట్టబయలు చేయలేదు! తరువాత చాలా కాలానికి - ఆ రహస్యం బయటపడింది జ్యోతిబసే స్వయంగా "కేంద్రంలో ప్రభుత్వస్థాపన అవకాశాన్ని జారవిడుచుకోవడం - చారిత్రక ఘోర తప్పిదం" అని పబ్లిక్ గా స్టేట్ మెంట్ యిచ్చాడు.

అప్పటి రాజకీయ వాతావరణం

కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకలాపాలు తీర్మానాలలో 'అతి రహస్యం' కాల్చేమికాదు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం భారత స్వాతంత్ర్యానంతరం కమ్యూనిస్టు పార్టీ అగ్రనాయకుల్లో విభేదాలు వచ్చినై. (అప్పుడు కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఒకటిగానే వుండేది. 1964 ప్రాంతంలో నాయకుల్లో విభేదాలు వచ్చి పి.సి.ఐ సీ.ఐ.యం గా చీలిపోయినాయి ఇప్పటికీ అలాగే ఉన్నాయి. ఆ రెండిటి మధ్య తేడా ఏమిటో ఇప్పటికీ అర్థం కాదు!

అసలు చెప్పవచ్చిన విషయం ఏమిటంటే స్వాతంత్ర్యానంతరం కమ్యూనిస్టు పార్టీ సెక్రటరీ పి.సి.జోషి స్థానంలో రణదివే జనరల్ సెక్రటరీ అయ్యాడు. రణదివేది హింసాయుత విప్లవ పంథా! ఈ పంథా ప్రకారం బూర్జువా భూస్వాముల్ని హత్యలు చేయడం - పోలీసు స్టేషన్లు మీద దాడులు చేయడం - సాయుధ విప్లవం ద్వారా అధికారం హస్తగతం చేసుకోవడం! ఆంధ్రుకు అంతకు ముందున్న పి.సి. జోషి నాయకత్వంలో వున్న పార్టీ మొంబర్లు ఆసమర్థులు అనర్థులుగా కనిపించారు! వాళ్లందరి చేత రాజీనామాలు చేయించి - పార్టీ నుంచి బయటికి పంపించారు ఆ స్థితిలో మా పెద్దన్నయ్యకు గూఢ పార్టీ సభ్యత్వం రద్దు చేశారు! పాతమొంబర్ల స్థానంలో విప్లవ పంథాకు పనికి వచ్చే రౌడీలను గుండాలను దారులుకొట్టే యువతను పార్టీలో చేర్చుకున్నారు వాళ్లయితేనే హింసాయుతంగా ఖానీలు దోపిడీలు చేయగలరని పార్టీ అగ్రనాయకుల నమ్మకం!

మా తూరు, రాధ్యూలో - కత్తులు చూపి - పట్టపగలు దారులుకొట్టే కుర్రకారుని పార్టీలో చేర్చుకున్నారు 1948లోనో - 1949లోనో సత్తెనపల్లి తాలూకా అచ్చంపేటలో ఒక రాత్రి పూట కమ్యూనిస్టులు సాయుధులై పోలీసుస్టేషన్ మీద దాడిచేశారు అప్పుడు ఆక్కడ సబ్-ఇన్స్పెక్టర్ లేడు అది చిన్న తూరు పోలీసుస్టేషన్లో అయిదారుగురు కానిస్టేబుల్స్ ఉన్నారు వాళ్లను తుపాకులతో బెదిరించి 'స్టేషన్లో తుపాకులు లాకున్నారు రాత్రిపూట! ఏడుల్లో తిరుగుతూ- "ఎవరూ బయటికి రావోకండి! బయటికి వస్తే కాల్చేస్తాం!" అని కేకలువేస్తూ ఏడుల్లో ఆరిచారు! భయపడి ఎవరూ బయటికి రాలేదు! సబ్-ఇన్స్పెక్టరు ఇంటి మీదకి దాడి చేశారు సబ్-ఇన్స్పెక్టరు ఎక్కడికో డ్యూటికి వెళ్ళాడు. అతని భార్య వుంది! గర్భవతి! ఇద్దరు చిన్నపిల్లలు!

"మమ్మల్ని ఏమి చేయవద్దు! మీకు కావలసినవి తీసుకుపోండి" అని ఆమె పిల్లల్ని దగ్గరకు తీసుకుని ఒక మూల నిలబడింది అందరూ ముసుగుల్లో వున్నారు! ఇల్లంతా గాలించి దిండరవందర చేశారు! ముసుగు తొలగించిందో లేక గొంతు గుర్తుపట్టిందో సబ్-ఇన్స్పెక్టరు భార్య అందులో ఒకణ్ణి గుర్తుపట్టింది. అంతకుముందు వాడు ఆ ఇంట్లో నోకరుగా పనిచేశాడు - ఎంతో నమ్మకస్తుడుగా!

వాణ్ణి పేరు బెట్టిపిలిచి "ఒరే! నువ్వే యీ పని చేయస్తున్నావరా?" అన్నది గుర్తు పట్టిందిగా! రేపు చెప్పేస్తుందని వెంటనే తుపాకితో ఆవిడని కాల్చేశాడు. ఆవిడ కుప్పకూలి ఆక్కడే చనిపోయింది. వాళ్లంతా పారిపోయారు ఆ దాడి చేసినవాళ్లలో మా తూరు కుర్రవాళ్లు ముగ్గురో నలుగురో ఉన్నారు! ఆ తుపాకులు తీసుకువచ్చి నా చేసులో వూర్చి పెట్టారు. ఒక తూటాల ప్యాకెట్ మా బావిలో పారేశారు!

ఆ దాడి జరిగిన తరువాత వారం పదిరోజులకి మా పెద్దన్నయ్య బెజవాడ వచ్చాడు! ఎందుకంటే బకెట్ సిస్టంతో మా-పెద్దబావి కింద కొంత మాగాణి చేద్దామని నేను మా ఆన్నయ్య నిష్క్రయించుకున్నాం.

అందుకేసం బెజ్జు కొనడం కోసం మా అన్నయ్య బెజ్జవాడ వచ్చాడు. అచ్చంపేట పోలీసుస్టేషన్ పై దాడి జరిగింది గదా దాని వివరాలు అడిగాను. “అబ్బే! మనకేం సంబంధం లేదు! నేను పార్టీలో లేను గదా!” అన్నాడు. రెండు మూడు రోజుల తరువాత పొద్దున్నే కాఫీ తాగడానికి సత్యనారాయణపురం పెంటర్కి వెళ్లాడు! కాఫీ తాగి హోటలు నుంచి బయటికి రాగానే ఒక మనిషి వచ్చి “రా జిట్టా ఎక్క” అన్నాడట! ఈయనకి తెలిసింది. అతను మస్టిలో వున్న పోలీసు కానిస్టేబుల్ అని! “సిగరెట్లు కొనుక్కుని వస్తా” అని పక్కనే బస్టీ కొట్టు దగ్గరికి వెళ్లి - సిగరెట్లు కొనుక్కుని రహస్యంగా ఆ కొట్టు వాడితో “నమ్మ పోలీసులు పట్టుకెరుతున్నారని మావాడికి కబురు చెయ్” అని చెప్పి ఆ పోలీసువాడితో జిట్టా ఎక్క వెళ్లి పోయాడు.

నేను క్లబ్బులో బిలియర్స్ ఆడుతున్నాను. మా ఇంట్లో నాకరు వచ్చి మిమ్మల్ని వెంటనే అమ్మగారు రమ్మంటున్నారు అన్నాడు! నేను ఇంటికి వెళ్లాను “మీ అన్నయ్యని పోలీసులు పట్టుకెళ్లారట! కబురు వచ్చింది” అని చెప్పింది నా భార్య.

అప్పట్లో ప్రభుత్వ పోలీసు శాఖ పాలసీ ఎలా ఉందంటే అనుమానం ఉన్న వాళ్లని తీసుకెళ్లి కాల్చేయడం - ఎక్కడో పాతి పెట్టడం! అంతే! అడిగేవాడు లేదు చెప్పేవాడు లేదు.

నాకు ఏం చేయాలో తోచలే! నాకు క్లబ్బులో పరిచయమైన సి.బి.డి ఇన్స్పెక్టరు ఒకాయన ఉన్నాడు అయిన ఇంటికి వెళ్లాను. విషయం చెప్పాను!

“మా అన్నయ్య ఒకప్పుడు పార్టీలో ఉన్నమాట నిజమే! ఇప్పుడు పార్టీతో సంబంధం లేదు! తొందరపడి కాల్చేస్తారేమో! సహాయం చేయండి” అన్నాను.

“అయినకు దాడిలో సంబంధం వుంటే - ఎవరూ ఏంచేయలేరు!” అన్నాడాయన.

“సంబంధం లేదని చెప్పాడు! విచారించమనండి! తొందరపడి కాల్చుకుండా చూడండి” అన్నాను!

అయిన ఆ సాయంత్రం మా ఇంటికి వచ్చి “కాల్చుకుంటే! కాని వదిలిపెట్టరు! సంబంధం ఉందో లేదో విచారిస్తారు” అన్నాడు.

కాస్త ఊపిరి పీల్చుకున్నాను!

మూడు వారాలు గడిచింది! మా ఊరి నుంచి మా అన్నయ్య ఉత్తరం రాకాదు. “ఇవాళే - విడుదలై వచ్చాను. వారం రోజుల్లో మళ్లి బెజ్జవాడ వస్తాను” అని.

వారం రోజుల తరువాత వచ్చాడు. చెప్పాడు. మొదట వారం రోజులు మంగళగిరిలో వుంచారట! మరో వారం గుంటూరులో మూడో వారం అచ్చంపేటలో! ఊళ్లలో జరిగిన దోపిడీకి సంబంధించిన పొరుల్ని పిలవడం మా అన్నయ్యని చూడడం ఈయన దోపిడీలో ఉన్నాడా? అని ప్రశ్నించడం! ఎవరూ - ఆయనను చూచినట్టు చెప్పలేదు! చివరికి - తాళ్లూరుకు కబురు చేశారు ఎవరన్నా వచ్చి ‘హామీ’ రాయ్పేట విడుదల చేస్తామని. మా పెద్దన్నయ్య చిన్నతమ్ముడు బావ మరిది వెళ్లి పూచీకత్తు ఉత్తరాలు రాసి ఇచ్చి - తీసుకువచ్చారు! అదీ జరిగింది మా పెద్దన్నయ్య మళ్లి బెజ్జవాడ వచ్చాడు బెజ్జు కొనడానికి!

బెజ్జవాడలో మా పెద్దన్నయ్య మా ఇంట్లో భోజనం చేసి వెళ్లి మా అక్కయ్యగారింట్లో పండుకునేవాడు. ఒక

రోజు తెల్లవారు జామున 4 గంటలకు వచ్చి తలుపు కొట్టాడు! తలుపు తీశాను. మనిషి కంగారుగా ఉన్నాడు! “ఏమిటి” అన్నాను?

“రాత్రి మన ఉరు నుంచి ఫలనా బంధువులు వచ్చారు! వాళ్లు చెప్పారు - మన ఊళ్లో ఫలన ఫలన కుర్రవాళ్లని పట్టుకున్నారు!” అన్నాడు.

“వాళ్లని పట్టుకుంటే - నీకేమి అన్నాను!”

“వాళ్లే - అచ్చంపేట దాడిలో ఉన్నవాళ్లు” అన్నాడు!

“నీకేలా తెలుసు! నీకేం సంబంధం లేదన్నావు గదా!”

“సంబంధం లేకపోయినా - తప్పలేదు! తుపాకులు పాతిపెట్టడానికి కొయ్యచెక్కతో - పెట్టెలు చేయించాలన్నాడు! వడ్రంగిని పిలిపించి చేయించా! మన చేలో పాతిపెట్టాడు! రోజూ వాళ్లు బొన్నచేలలో దాక్కుంటే అన్నం వండించి పంపించాను! వాళ్లు చెప్పినట్టు చెయ్యకపోతే నన్ను కాల్చేస్తారు! చేసినట్టు తెలిస్తే - పోలీసులు కాల్చేస్తారు! నేనిక్కడ ఉండడం క్షేమం కాదు! నన్ను ఎలాగైనా మదరాసు పంపించెయ్య! ఆ ప్రాంతంలో సత్తెనపల్లికి చెందిన వాళ్లు అందర్నొకరిలో వున్నారు! ఎలాగో వాళ్లతో చేరిపోతాను” అన్నాడు

ఆయన అంతకు ముందు మద్రాసు పోయి ఎరగడు! మదరాసులో ఎవరింటికి వంపాలి! నాకు స్నేహితులున్నారు! కాని ఇటువంటి మనిషిని స్నేహితులింటికి ఎలా పంపడం?

అప్పుడు అద్భుతవశాత్తు - మద్రాసులో చదలవాడ కుటుంబరావు అడ్రసు నా దగ్గర ఉంది! అతను కమ్యూనిస్టు! బెజవాడలో పోలీసుల దెబ్బలు తినలేక మద్రాసు పోయి - సినిమాల్లో చేరాడు. అతనేకాదు - అలాంటి వాళ్లు చాలా మంది సినిమాలో తల దాచుకున్నారు!

అప్పుడు నేను ‘పిలునామా’ అని ఒక నాటకం రాశా! ఆ సంగతి కుటుంబరావుకి తెలుసు! “ఇక్కడ వాహినీ స్కూడియోలో నెలజీతం మీద ఉన్నాం. పని ఏమీలేదు! తోచడం లేదు! మీరు రాసిన నాటకం పంపండి! కాపీ చేసుకుని నాటకం ప్రాక్టీసు చేస్తాం” అని ఉత్తరం రాశాడు కుటుంబరావు! అందులో అతని అడ్రసు వుంది! ఆ అడ్రసు రాసియిచ్చాను మా అన్నయ్యకి. ఆయన నీరుకాని బట్టలు చూస్తే పోలీసులు అనుమానిస్తారు! అందుకని - నా యిస్తే బట్టలు దోపతీ - లాల్చి - ఇచ్చి - ‘8 గంటలకి - ఢిల్లీ నుంచి గ్రాన్డ్ బ్రన్స్ ఎక్స్ప్రెస్ వస్తుంది - స్టేషనుకు వెళ్లు’ అన్నాను.

ఆయనతో నేను గూడ స్టేషనుకు వెళ్లాలంటే అప్పుడు పరిస్థితులు ఎలా ఉన్నాయో తెలుసా! మద్యలోనే - పోలీసులు పట్టుకుని ఆయనతో పాటు నన్ను గూడ బాక్సులో తోసిపెట్టున్నారు! అందుకని ‘నువ్వు వెంటనే జిల్లాలో వెళ్లు! నేను స్నానం చేసి - అరగంటలో వస్తాను’ అని పంపేశాను!

తరువాత ఒక అరగంటకి అంటే దాదాపు 7 30 అయింది బెజవాడ స్టేషన్కి వెళ్లాను. ప్లాట్ ఫారం మీద గ్రాన్డ్ బ్రన్స్ ఎక్స్ప్రెస్ ఉంది! బైస్ అంతా వెలికా! ఆయన కనబళ్లా! ప్లాట్ ఫారం మీద లేడు! మంజెన వెంకట్రాజుగారు (కాంగ్రెసు లీడరు) ఉన్నాడు ప్లాట్ ఫారం మీద! ఆయనకి మా అన్నయ్య తెలుసు! “అన్నయ్య కనిపించాడా?” అన్నాను! “లేదే” అన్నాడాయన! “ఈయన్ని దారిలోనే - పట్టేసి వుంటారు పోలీసులు” అనుకున్నా! యింటికి వెళ్లిపోయా!

తరువాత ఆయన తిరిగి వచ్చాక చెప్పించేమిటంటే - ఆయన స్నేహనకు వెళ్లేసరికి 5 గంటలకి రావలసిన పూరి ప్యానంజరు లేటుగా వచ్చి ప్లాట్‌పారం మీద ఉందట! ఆ ట్రైన్ ఎక్కేశాడు! జి.టి. ఎక్స్‌ప్రెస్ వచ్చేదాకా అగితే, ఈలోపల ఏం జరుగుతుందోనని భయం!

ట్రయిన్‌లో గూడ - ఒంటిరిగా ఉంటే - మస్తి పొలీసుల భయం! అందుకని - ఒక ప్యామిలీ తిరుపతి పోతున్నారట! ఆ ప్యామిలీలో మెంబరుగా కనబడ్డానికి - వాళ్లతో మాటలు కలిపి - ఎలాగో మదరాసు చేరాడు!

కుటుంబరావుని కలుసుకుని - ఆ తరువాత - సెంట్రల్ థామస్ మౌన్ట్ అందర్‌గ్రౌండ్‌లో ఉన్న సత్తెనపల్లి కామెడ్వీలో కలిసిపోయాడు.

బెజవాడలో కొందరు కమ్యూనిస్టులు కాన్‌టాక్ట్ మనులుతున్నారు! కృత్తివెంటి కుటుంబరావని - వెలిదండ్ర హనుమంతరాయ గ్రంథాలయం - సెక్రటరీ! కమ్యూనిస్టు! అతను మదరాసు వెళుతుండేవాడు! అతనితో అప్పుడప్పుడు మా అన్నయ్యకి డబ్బు వంపిస్తుండేవాళ్ళే!

తరువాత - నెలారెండు నెలలకి నేను మదరాసు వెళ్లా! మా అన్నయ్యని తెలిసిన వాళ్లు - కుటుంబరావు - ఇంకా కొందరున్నారు వాళ్లనడిగితే 'అప్పుడప్పుడు పాండిబజారులో కనబడేవాడండీ! వారం పదిరోజుల నుంచి కడబడదం లేదు' అని చెప్పారు! నేను నా పనులేవో చూసుకుని బెజవాడ వచ్చేశాను!

ఆ తరువాత గవర్నమెంటు పాలసీలో మార్పు వచ్చింది. "వాళ్లంతట వాళ్లు వచ్చి లొంగిపోతే చంపం! సాక్ష్యాలు దొరికితే కేసులు మాత్రం పెడతాం" అదీ కొత్తపాలసీ!

సత్తెనపల్లిలో ఒక కమ్యూనిస్టు రెడ్డి వున్నాడు. అతను బెజవాడలో నా దగ్గరకు వచ్చి "నేను పొలీసులకి సరెండర్ అయ్యాను! నన్ను ఏమి చేయలేదు! మీ అన్నయ్య ఎక్కడున్నాడో చెప్పు! తీసుకెళ్లి సరెండర్ చేయిస్తాను! ప్రమాదం ఏమీ వుండదు! నేను హామీ!" అన్నాడు.

"నాకు తెలీదయ్యి స్వామీ! మద్రాసులో గూడ లేడు! ఎక్కడున్నాడో తెలీదు" అని చెప్పాను

ఆ తరువాత నెలరోజులకి గుంతకర్ ప్రాంతం నుంచి మా అన్నయ్య నాకు ఒక ఉత్తరం రాశాడు.

"నా ఆరోగ్యం బాగాలేదు! పొలీసులకి సరెండర్ అయితే ప్రమాదం ఏమీ లేదంటున్నాడు! నన్ను తీసుకెళ్లి - సరెండర్ చేయించు" అని రాశాడు

ఆ ఉత్తరం వచ్చినప్పుడు - మా అమ్మాయికి వయసు ఏడాదిలోపే. కొద్దిగా మతూచికం పోసింది. ఏంచేయాలి! మా అన్నయ్య దగ్గరికి ఎవరిని పంపాలి! నేను పొదానికి వీల్లేదు! గుంటూరులో నాజర్ బుర్ర కథా దళంలో రామకోటి అని వుండేవాడు అతన్ని పంపుదాం - అనుకున్నాను

మరునాడు పొద్దున్నే మా అన్నయ్య బావమరిది వున్నంరాజు వచ్చాడు ఆయనది - మా అన్నయ్య అత్తగారి పూరు - నరసరావుపేట దగ్గర - సంక్రాంతిపాడు!

వున్నంరాజు వచ్చి చెప్పాడు "బావ మా ఊరు వచ్చేశాడు! ఊళ్లోకి వస్తే అందరికీ తెలిసిపోతుందని - ఊరి బయట వాముల దొడ్లో చావడిలో వుంచాను! సరెండర్ చేయడానికి ఏర్పాటు చేయమని నన్ను పంపించాడు" అన్నాడు.

అప్పుడు - గుంటూరులో - ఎస్.వి.ఎల్ సరసంహం అని ప్లీదరు ఒకతను ఉన్నాడు. కమ్యూనిస్టు సహృద్యుతో ఒకసారి యన్.జి. రంగాగారి మీద పోటీదేసి ఎమ్.పి. గా గెలిచాడు. అతను గాంధీగారి శిష్యుడు! కాంగ్రెసు! అతను పార్టీ ప్రమేయం లేకుండా రాజకీయవర్తర్ల కేసులన్నీ ఫ్రీగా చేసేవాడు

అప్పుడు ఎస్.వి.ఎల్ పనేమిటంటే - ఇలా సరనడర అయ్యేవాళ్లనందరినీ తీసుకెళ్లి సేఫ్ గా మేజిస్ట్రేటు ముందు సరనడర చేయించడం!

గుంటూరులో రోజూ కోర్టులో అడిగేవారట ఎస్.వి.ఎల్ ని "ఇవాళ ఎంతమందిని సరనడర చేయిస్తున్నావ్" అని!

నేను గుంటూరు వెళ్లి ఎస్.వి.ఎల్ తో విషయం చెప్పాను! "తీసుకురా! నాకు అప్పజెప్పు! నేను సేఫ్ గా సరనడర చేయిస్తాను" అన్నాడు మా అన్నయ్య బావమరిదికి చెబితే అతను మా అన్నయ్యను గుంటూరుకు ట్రైన్ లో తీసుకువచ్చాడు స్టేషన్ లో దిగితే పోలీసులు పట్టుకుంటారేమో! అందుకని outer సిగ్గుర దగ్గర ఖాడీపేటలో ఇంజనీర్ నీళ్లు నింపుకోడానికి ట్రైన్ ఆగుతుంది. అప్పుడు అక్కడ ట్రైన్ దిగి ఎస్.వి.ఎల్ ఇంటికి వస్తే నేను అక్కడే ఉన్నాను! ఆయన్ని ఎస్ వి ఎల్ కి అప్పజెప్పి నేను బెజవాడ వెళ్లిపోయాను!

ఎస్ వి.ఎల్ మరునాడు తీసుకెళ్లి సరనడర చేయించాడు కేసుపెట్టి జైలులో పెట్టారు! హెర్లీ కారణంగా గుంటూరు జనరల్ హాస్పిటల్ లో చేర్పించాం!

అంతకు ముందే - నెల రెండు నెలల క్రితం మాపెత్తల్లి (మా తామ్మ) పోయింది. హాస్పిటల్ లో మా అన్నయ్యని చూద్దానికి వెళ్లి "తామ్మ" పోయిందని చెప్పాను! ఆమె అంటే - మా అన్నయ్యకి ఎంత ప్రేమ గౌరవం! కళ్ల నీళ్లు పెట్టుకున్నాడు!

మధ్యలో కథ వుంది చెప్పవలసింది! ఆయన ఎప్పుడయితే అందరగ్లోండకి వెళ్లాడో - పోలీసులు మా ఊరు వెళ్లి - మా వదివని - పిల్లల్ని - దబాయించి కొట్టినంత పని చేయడం "మా అన్నయ్య పోతుంటే ఎక్కుడున్నాయో?" అని వేధించడం!

నేను వెళ్లి మా వదివని పిల్లలను ఓదార్చి వచ్చామంటే ఒక చిక్కువచ్చింది.

ఊల్లో గ్రామస్థులు పాపం అనుభవంలేక అమాయకంగా "అయనకేం ఫరవాలేదు! బెజవాడలో అయనగారి తమ్ముడున్నాడు గదా! ఆ తమ్ముడికి బాగా వలుకుబడివుంది. ఆయన ఎక్కడికో పంపికట రహస్యంగా!" ఇలా చెప్పుకుంటుంటే - ఆ సంగతి పోలీసులకు తెలిసింది!

సత్తెనపల్లి పోలీసు ఇన్ స్పెక్టరు - నేను ఆ ఊరు వెళితే నన్ను అరెస్ట్ చేయడానికి సిద్ధంగా వున్నాడు! నా మీద 'నిహా' ఉంచమని నా వివరాలు బెజవాడ పోలీసులకి పంపారు.

అప్పుడు లయోలా కాలేజీలో నా క్లాస్ మేట్ ఒకతను పేరు ఎ ఎస్. ఉడ్ (క్రిస్టియన్) సిఐడి పదవిని స్వీక్షరుగా సత్యనారాయణ పురంలో వుండేవాడు. అతని వైఫ్ మళయాళీ! మాట్లాడుకోడానికి ఎవరూ ఓరక్క - మా ఇంటికి నా భార్యతో కబుర్లు చెప్పుకోడానికి వచ్చేది. ఉడ్ ఒకరోజు మా ఇంటికి వచ్చి "ఏమిటోయ్! నీవేమి వానబెడ లిస్టోలో వుంది?" అన్నాడు నవ్వుతూ! నేను విషయం చెప్పాను! జాగ్రత్తగా ఉండు అని నన్ను హెచ్చరించాడు!

ఆ రోజుల్లో అంటే 1949 ప్రాంతం రాజకీయ వాతావరణం - అంతా tension!

మా తీరు తాళ్లారులో విచిత్రమైన పరిస్థితి! మా పెద్దన్నయ్య గురవరాజుగారు కమ్యూనిస్టు ఊళ్లో ఆయన ఎంత చెబితే అంత! ఆయన బావగారు - అంటే చెల్లెలి భర్త వెంకటప్పలరాజుగారు. ఊళ్లో మోతుబారినైతు! దాదాపు మూడు వందల ఎకరాల ఆసామి! ఆయనకు మా అన్నయ్యకు పడదు! ఊళ్లోకి రెవిన్యూ ఆఫీసర్లుగాని, పోలీసు ఆఫీసర్లుగాని వస్తే అతిభయం బావగారిది

అప్పట్లో కమ్యూనిస్టుల పాలిసీ చెప్పాను గదా! హత్యలు - దోపిడీలు! ఊళ్లో పెద్దరైతు మా బావగారు వెంకటప్పలరాజు గారు! ఆయనను చంపుతామని - ఆయన ఇంటి గోడకు కాగితం అంటించారు కమ్యూనిస్టులు! ఆయన భార్య అంటే మా అక్కయ్య - ఒకటే ఏడుపు! అన్న కమ్యూనిస్టు! భర్త పోలీసుల పక్షం!

నేను ప్రతి సంవత్సరం వేసవిలో ఆ తీరు వెళ్లేవాణ్ణి నా భూముల కొలు వసూలు చేసుకోడానికి!

మా బావగారు నాతో అన్నాడు "చూడవోయ్! మీ అన్న నన్ను చంపిస్తాడట! గోడలకు నోటీసులు అంటిస్తున్నాడు" అన్నాడు.

ఈ మాట నేను మా అన్నయ్యతో అంటే ఆయన "నేను అడ్డుపడకపోతే - ఈపాటికి అతన్ని చంపేసే ఉండే వాళ్లు! నేను వాళ్లను బ్రతిమాలాను! మా చెల్లెలి పనుపు కుంకుమ కాపాడండిరా - అని క్లాష్ చేళ్లపడి బ్రతిమాలి. ఆ ప్రయత్నం మాన్పించాను ఆ సంగతి అతనికి తెలియక నేనే చంపిస్తానని ప్రచారం చేస్తున్నాడు" అన్నాడు

ఈ విషయం ఎందుకు చెబుతున్నానంటే - పల్లెటూళ్లలో అప్పుడు పరిస్థితులు అలా వున్నాయి!

కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా రణదివే దిగిపోయిన తరువాత 1952 ఎలక్షన్ లో కమ్యూనిస్టులు పోటీచేసి కాంగ్రెసు పార్టీలోని బడా నాయకుల్ని మంత్రిత్వి ఓడించారు.

ఆ స్ఫూర్తితోనే నా మొదటి చిత్రం 'పెద్దమనుషులు'లో కొనరాజు పాట రాశాడు.

"ఒక్కసారి మంత్రి చెయ్య గణనాధా!

నువ్వ ఓడకుంటే ఓట్టుబెట్టు గణనాధా" అని!

బెజవాడ పార్లమెంటు సీటుకు - హరింద్రనాథ్ చటోపాధ్యాయ కమ్యూనిస్టు అభ్యర్థిగా పోటీ చేసి గెలిచాడు

నాటకాలు - సినిమాలు

ఇప్పుడు చాలా ఇళ్లలో పెద్దవాళ్లు అంటుంటారే "పిల్లలు టి.విలు చూస్తే చెడిపోతారు! సినిమాలు చూస్తే చెడిపోతారని -

నా చిన్నతనంలో పిల్లలు నాటకాలు చూస్తే చెడిపోతారని మమ్మల్ని నాటకాలు చూడనిచ్చే వాళ్లు కాదు! నేను నాటకాలు, సినిమాలు తెగ చూసే వాణ్ణి!

ఇప్పుడు గూడ నేను చెబుతుంటాను "చిన్నతనంలో నాటకాలు సినిమాలు తెగ చూసి చెడిపోయిన వాణ్ణి నేను! చూడండి! నేను ఎంత చెడిపోయానో" అని చెబుతుంటాను మీటింగుల్లో!

అరోజుల్లో నాటకాలు చూడవద్దని ఎందుకు అనేవారంటే నష్టం నాటకాల వల్ల కాదు! నాటకాలలో నటించే నటీనటుల వైతిక జీవితాల వల్ల!

ఇప్పటికీ నేను నా ధోరణిలో చెబుతుంటాను “ఈ నాటక కళామ కల్లికి మొదటి నుంచి సభా మర్యాదలేదు! ఈవిడని ఎవరూ పేరంటానికి - విలివేవాల్లు కాదు. పెళ్లిళ్లలో మేజువాచేలకే గాని ముత్తయిదు మర్యాదలు లేవు ఈవిడకీ” అని.

నాటకాల వాళ్ళకి పిల్లనిచ్చే వాళ్లు కాదు నాటకాలలో ఆడవేషాలు - వేశ్యావృత్తిలో ఉన్నవాళ్లు తప్ప సంసార స్త్రీలు వేసేవాళ్లుకాదు పైగా - నాటకాలలో వేషాలు వేసే నటులకు ఎక్కువ మందికి తాగుడు అలవాటు ఉండేది! నటీనటులకు మద్య అక్రమ సంబంధాలు గూడ వుండేవి!

ఈ కారణాలన్నిటి వల్లనే పిల్లల్ని నాటకాల వాతావరణానికి దూరంగా ఉంచేవారనిపిస్తుంది!

నాకు నాటకాలు చూడడం ఎలా మొదలయిందంటే నా చిన్నతనంలో - నాలుగయిదేళ్ల వయసులోనే ముత్యాలంపాడులో పాటి మీద వీధి నాటకాలు వేసేవాళ్లు! ముత్యాలంపాడులోనే మాలవల్లిలో కొందరు మా పితల్లతో సహా వీధి నాటకాలు నేర్చుకుని - ప్రదర్శించేవాళ్లు! మా తాతయ్యగారి ఆవులు కాచే కోటాయి అని ఉండేవాడు. వాడు హీరో వేషాలు వేసేవాడు ఇంకొకడు చీకెలు అని సావిత్రమ్మగారి పాలేరు వాడు హీరోయిన్ వేషాలు వేసేవాడు. వున్నాయి అని రైల్వేలో గ్యాంగ్‌మాన్‌గా పనిచేసేవాడు. వాడు విలన్ వేషాలు వేసేవాడు రావణుడు - హిరణ్యకశిపుడు వగైరాలు! వాళ్ళకి నాటకాలు నేర్చే గురువు - అయ్యప్ప అని అతను మాలవాడు కాదు! అతను సాతాని! అతను నారదుడు వేషం వేసేవాడు.

“గోవిందుడేల రాడే! గోపాలుడేల రాడే!

నా మందపాలుకాగి ఏమందకేగివాడో!” అని కృష్ణుని మీద పాట! నాటకానికి ఏ పదిరూపాయలో ఇచ్చేవాళ్లు. అది మొఖాసాగ్రామం. కొంత ఆదాయం ఉండేది. ఆ ఆదాయం నుంచి ఇచ్చేవాళ్లు! మరునాడు పొద్దున్నే ఊళ్లో ఇళ్ల వెంట వెళితే కొందరు చందాలు ఇచ్చేవాళ్లు!

బెజవాడ ఏలూరు రోడ్డులో మాచవరం అని వుంది. ఆ ఊరి మాలవాళ్లు వీధి నాటకాలు వేసేవాళ్లు. ఏరాట పర్వం చాలా ఫేమస్!

ఇవి గాక తోలు బొమ్మలాటలు! మేము పిల్లలం - గోనె నంచులు - చాపలు తీసుకుపోయి - వాటి మీద కూర్చుని చూసేవాళ్లం! తెల్లవారిందాకా ఉండేవి నాటకాలు! నిద్రపన్నే నిద్రపోయి - “ఒరే! కేతిగాడు బంగారక్క వచ్చినప్పుడు లేపరా!” అని పక్కవాడికి చెప్పి నిద్రపోయేవాళ్లం!

అలా ప్రారంభం అయింది నాటకాల అనుభవం!

ఆ తరువాత ముత్యాలంపాడులోనే కుల్రవాళ్లు అంటే యువకులు - పద్మాలు - పాటలు పాడగలిగినవాళ్లు - సమాజంగా ఏర్పడి పురాణ నాటకాలు వేసేవాళ్లు! “రాధాకృష్ణ” “శ్రీకృష్ణకులభారం” “కృష్ణలీలలు” బాగా పాడేవాడు గొడవత్తి సూర్యనారాయణరాజు - ఆడవేషాలు వేసేవాడు ‘రాధాకృష్ణ’లో రాధ! కళ్లేపల్లి జగ్గయ్య నారదుడు. వీళ్ళకి పాటలు పద్యాలు నేర్పడానికి బెజవాడ నుంచి ఒక హోల్మనిస్టు వచ్చేవాడు. హోల్మనిస్టు నాటకానికి డైరెక్టరు ఓగిరాల జానకిరామయ్యగారని - సత్యనారాయణపురంలో ఉండేవాడు. తరువాత ఆయన సూరిబాబు రాజేశ్వరి వాళ్ళకి హోల్మనిస్టుగా వుండేవాడు. ఆయన కొన్ని నాటకాలను తర్కీరు ఇచ్చేవాడు

రిహార్సుల్లు అంటే పాటలు వద్యాలే! సావిత్రమ్మగారి మేడ అని ఉండేది - ఇప్పటికీ ఉంది! మా మేనమామగారి మేడ పక్కన ఉండేది!

మేడ మీద ఖాళీగా ఉండేది! అక్కడ నాటకాల రిహార్సుల్లు! అప్పటికీ - ఇప్పటికీ గూడ పురాణనాటకాలంటే పాటలు - పద్యాలేగాని డైలాగు మేడ శ్రద్ధ ఉండేది కాదు!

'రాధాకృష్ణ' నాటకం పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహంగారు రాసిందేమో బాగా జ్ఞాపకం లేదు! అందులో ఒక పద్యం వుంది - కృష్ణుడు రాధతో అంటాడు.

"సఖియ! నినుజూచి అరు మానంబులయ్యె!

కనులు - కాయలు గాదిన కరణేనుండే!

రావాలని బేక - ఇనాళ్లు రాకయుంటి!

అలసించిన తపోర్చి - ఏలుకోనవే!"

నాకు అప్పటికీ ఇప్పటికీ నువ్వు వచ్చేది ఎందుకంటే

"సఖియ - నిను చూచి 'ఆరుమాసం'బులయ్యె" అంటాడు. 'ఆరుమాసాలు' ఏమిటి అని నాకు ధర్మసందేహం! చాలాకాలం అయిందని అన వచ్చుగా! ఆరుమాసాలేమిటి!

ముత్యాలంపాడులో మా మామయ్యగారి యింటో నొకరు ఒకడుండేవాడు. కద్దె వీరాస్వామీ! అతని అల్లుడిది దెబ్బవాడ! 'పేరు సూర్యనారాయణ! అతనికి నాటకాల అనుభవం వుంది! బాగా పాడేవాడు! అతను మా దృష్టిలో పెద్దహీరో!

'తులాభారం'లో అతను కృష్ణుడు! వెంకటపతిరాజు సత్యభామ! 'కృష్ణలీల'లో గొట్టుముక్కల సూర్యనారాయణ రాజు అని ఉండేవాడు! అతను కంసుడు! అతను - చాలాకాలం తరువాత మున్సిపల్ కౌన్సిలర్‌కు పోటీ చేసి ఓడిపోయాడు.

అడవేషాలు వేసేవాళ్ళకి - ఊళ్లో పెద్ద కుటుంబాలలోని అడవాల్లే - వాళ్ళ పట్టు చీరలు ఇచ్చేవాళ్ళ!

వెంకటపతిరాజు - సూర్యనారాయణరాజు జగ్గయ్య - పాటలు పద్యాలు రాగాలు ఎక్కడ నేర్చుకున్నారో! అప్పుడు నాకు చిన్నతనంగదా! తెలియదు!

మా చిన్నమేనమామ గారు రంగరాజుగారు - ఓగిరాల జానకిరామయ్యగారి దగ్గర కొన్నాళ్లు హోర్స్‌నియం నేర్చుకున్నాడు గాని ఆయన సంగీతం - "పరబ్రహ్మ! పరమేశ్వర!" ప్రార్థన గీతంతోనే ఆగిపోయింది

నేను కన్న పెద్దవాణ్ణు - ఫస్టు - సెకండు పాఠాలు చదివేటప్పటికి దెబ్బవాడలో కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు - దుర్గాకళామందిరం నిర్మించారు. 1929-30 ప్రాంతం అనుకుంటాను దాన్ని అరోజుల్లో 'నాగేశ్వరరావు గారి హాలు' అనేవాళ్లే గాని - దుర్గాకళామందిరం అనేవాళ్ళు కాదు ఆ హాలు చూడడానికి చుట్టుపక్క వల్లెల నుంచి బల్లకట్టుకుని వచ్చేవాళ్ళ!

నాటకాల కోసం - పెద్ద స్టేజీ! చాలా అందంగా ఉండేది హాలు! ముత్యాలంపాడు రాజులంటే నాగేశ్వరరావు పంతులు గారికి మంచి నమ్మకం! ఆయన సొంతకారు చైవరుతో సహా కళామందిరం గేట్సులోను, అప్పుడు అయిల్

ఇంజన్ ఉండేది. కరెంట్ జనరేటరు. అందులో గూడ! అందరూ ముత్యాలంపాడు రాజులే!

బెజవాడలో కాంగ్రెసు మహాసభలకి గాంధీగారు వస్తే ఆయనకి నాగేశ్వరరావుగారి కారు! డ్రైవరు పేరు ఉప్పలపాటి వెంకట్రామరాజు! గాంధీగారిచ్చిన నర్సిఫెకెట్టు గూడ ఉండేది ఆయన దగ్గర!

దుర్గాకళామందిరం - నాగేశ్వరరావు గారు ముఖ్యంగా నాటకాల కోసం కట్టించారు. ప్రారంభోత్సవం ముద్రాసు నుంచి కన్నయ్య అంటే కంపెనీ అనే సమాజం వాళ్లు దశవతారాలతో ప్రారంభించారు. అందులో యస్.జి. కిట్టప్ప - టి.బి. సుందరాబాళ్ గొప్ప గాయకులు! నాటకంలో చైర్ వర్కులు! నారదుడు - పై నుంచి కిందికి రావడం! అంతా తమిళం! వాళ్లు బస - నాగేశ్వరరావుగారి సొంతమేడ! కిట్టప్ప చెవులకి రవ్వల దుడ్డులు పెట్టుకునేవాడు. మంచి భాయ! వరండాలో కూర్చుంటే మేమంతా వెళ్లి ఎగబడిచూసే వాళ్లం. అతను మా దృష్టిలో పెద్ద 'స్టార్' అన్నమాట!

నాగేశ్వరరావుగారి డ్రైవరు - వెంకట్రామరాజు మా చిన్న మేనమామయ్య - చాలా మంచి స్నేహితులు. నాటకాలకి- ఆయన ఫ్రీగా పోనీలు తెచ్చి మా చిన్న మామయ్యకిచ్చేవాడు. ఈయన పోయి - హాల్లో ఫస్టుక్లాసులో కూర్చుని చూసేవాడు. నేను మటుకు నాటకాలు చూడడానికి వీలులేదు. పిల్లలు చెడిపోతారని భయంగదా! నేను నాటకాలు చూడాలని ముచ్చట పడుతుంటే మా అమ్మ హాల్లో గేటులో ఉండేవాళ్లతో-

"ఒరే! ఒరే! మా అబ్బాయి నాటకం చూస్తానంటున్నాడురా! తీసుకెళ్లండిరా!" అనేది! వాళ్లు తీసుకెళ్లి హాల్లో ముందు కూర్చోబెడితే - మా మామయ్య చూస్తాడని నన్ను స్టేజి లోపలికి తీసుకెళ్లి కూర్చోబెట్టేవాళ్లు. నేను చాలా నాటకాలు స్టేజిలోపల నుంచి చూశాను!

నాకు 'వంగ్యం రచన' Satire అందుకే వచ్చిందనుకుంటాను! ఎందుకంటే శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ వేషధారి స్టేజిమీద బ్రహ్మాండంగా పొడి లోపలికి వచ్చి బీడిలు కాలుస్తుండేవాడు!

అప్పటి మేటి నటీనటులు - రామలిలకం - శ్రీరంజని - యదవల్లి సూర్యనారాయణ - మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య - అద్దంకి శ్రీ రామమూర్తి - డి.వి సుబ్బారావు వగైరాల నాటకాలు చాలా వరకు - స్టేజిలోపల కూర్చోనే చూశాను. ఆ నాటకాల పుస్తకాలు సంపాదించి వాటిలోని పద్యాలు కంఠస్థం చేసి పాడేవాణ్ణి! మా అమ్మ ఎంతో సంతోషించేది!

అప్పుడు - 'ఉద్యోగ విజయాలు' నాటకంలో ఇద్దరు కృష్ణులు ఉండేవాళ్లు! మొదట 'రాయబారం'లో బందా కనకలింగేశ్వరరావు అయితే 'విజయం'లో కృష్ణుడు బెల్లంకొండ సుబ్బారావు! ఆయన నరసరావుపేట లాయరు! ఆయన మీసాలు తీసేవాడు గాదు! ఆయన్ను మీసాల కృష్ణుడు అనేవాళ్లు!

మొదటి కృష్ణుడికి మీసం ఉండేది గాదు! రెండో కృష్ణుడికి మీసాలుండేవి! బెల్లంకొండ సుబ్బారావు గారు సంగీతం కంటే పద్యం భావయుక్తంగా పాడేవాడు. కృష్ణుడు ఒక రాజకీయ వేత్తగా!

నా చిన్నతనంలో అంటే 1920లలో అంతకుముందు గూడ నేమో! ఆంధ్రదేశంలో మంచి నాటక సమాజాలు ఉండేవి!

బెజవాడలో మైలవరం కంపెనీ 'బాలభారతీ సమాజం' అనుకుంటాను. మైలవరం జమించారుగారు పోషకుడు! ఆయనకు పిల్లలు లేరు. ఎన్నెటు మొత్తం నాటకాల పోషణకే పోయింది. బెజవాడలో పాతటవునోలో మైలవరం హాలు అని నాటకాల హాలు ఉండేది.

యదనల్లి సూర్యనారాయణ

లద్దంకి శ్రీ రామమూర్తి

ఏలూరులో - మోతేవారి సమాజం! రాజమండ్రిలో ఒక సమాజం! తెనాలిలో రామవిలాస సభ. నెల్లూరులో ఒక సమాజం!

తెనాలి రామవిలాస సభలో మార్గవపెద్ది వెంకట్రామయ్య, స్థానం నరసింహారావు, త్రిపురారెభట్ల వీరరాఘవ స్వామి, గోవిందరాజుల సూర్యారావు, పెద్దిబొట్ల చలపతి వగైరాలు ఉండేవారు

బెజవాడ, మైలవరం కంపెనీలో ఉప్పులూరు సంజీవరావుగారు 'సావిత్రి', యదవల్లి సూర్యనారాయణ 'సత్యవంతుడు', గురజనాయుడు 'యముడు' వేస్తే పిల్లలు భయపడేవారట! విజయనగరం నుంచి ముందుగా టికెట్లు రిజర్వు చేసుకునేవారట!

ఉప్పులూరి సంజీవరావు గారు ఆఖరి దశలో సత్యనారాయణపురంలో వుండేవారు నేను చూశాను! ఆయన గొంతు వన్నగా ఉండేది. బాగా పాడేవాడట!

ఆ రోజుల్లో నాటకాలకి ముందుగా టికెట్లు రిజర్వు చేసుకునే వారంటే - అటువంటి రోజులు మళ్ళీ వస్తయ్యా? అనిపిస్తుంది.

నేను హైస్కూలుకు వచ్చేటప్పటికీ - అంటే 1933 నాటికి పైన చెప్పిన నాటక సమాజాలు చాల వరకు మూతబడినయ్యాయి! నటుల్లో విభేదాల వల్ల కొన్ని సమాజాల పోషకులు దివాలా దీసికొన్ని సమాజాలు అంతరించినాయి. బెజవాడలో మైలవరం రాజా గారు చనిపోవడం వల్ల సమాజం చెల్లా చెదురైంది. తెనాలి రామవిలాస సభలో - స్థానం నరసింహారావు మార్గవపెద్ది వెంకట్రామయ్య ప్రభుకులీ మధ్య విభేదాలు వచ్చి - సమాజం మూతపడింది. అంతకుముందు గుంటూరులో ఫస్టు కంపెనీ - సెకండు కంపెనీ అని వుండేవి అందులో హరిప్రసాదరావు గారు హరిశ్చంద్రుడికి చాలా గొప్ప పేరు రాజకీయనాయకుల్లో కొండా వెంకటప్పయ్య గారు టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు కాళీవాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు గూడ నాటకాల్లో వేషాలు వేసేవారట.

మాధవపర్వ వెంకట్రామయ్య

బందా కురికలింగేశ్వరరావు

నాటక సమాజాలు విడిపోయిన తరువాత - అందులోని నటులు వేరు కుంపట్లు పెట్టుకున్నారు స్థానం నరసింహారావు గారు సత్యభామ 'తులాభారం' నాటకం వేసినప్పుడు ముందు మాధవపర్వ వెంకట్రామయ్యగారు కృష్ణుడు వేసేవాడట రామవిలాస సభలో! వాళ్ళద్వరికి విలేదాలు వచ్చాక - స్థానం కొన్నాళ్ళు సీ యస్ ఆర్ అంజనేయులు కృష్ణుడుగానూ ఆ తరువాత ఏలూరు బందా కనకలింగేశ్వరరావు కృష్ణుడుగానూ నాటకాలు ప్రదర్శించాడు.

త్రిపురారిభట్ట రామకృష్ణశాస్త్రి అని 'తులాభారం'లో నారదుడు వేసేవాడు బ్రహ్మాండంగా పాడేవాడు. తరంగాలు పాడుతూ 'స్వేజి మీద నాట్యం చేసేవాడు. నేను చివరగా 'తులాభారం' చూసింది - మదరాసులో నేను లయోలా కాలేజీలో చదువుతున్నప్పుడు! అప్పుడు - తేనాంపేటలో 'సన్' థియేటరు అని వుండేది దాని యజమాని సుందరరావు నాయుడు అని మదరాసు మేయరు చేశాడు తెలుగు వాడు. ఆ సన్ థియేటరు ప్రారంభోత్సవానికి 'కృష్ణతులాభారం' నాటకం వేశారు! స్థానం - బందా - రామకృష్ణశాస్త్రి వగైరాలు

ఈ దశలో ఆంధ్రలో కంట్లాక్కు నాటకాల యుగం ప్రారంభమైంది. ఎవడో ఒక కంట్లాక్కు వేరు వేరు ఊళ్లలో ఉన్న నటీనటుల్ని కలిపి ఆడిస్తే తప్ప నాటకాలు ఆడలేని స్థితి వచ్చింది కంట్లాక్కురు పుణ్యమా అని తెనాలి నుంచి ఒక నటుడు గుంటూరు నుంచి ఒక నటుడు బెజవాడ నుంచి ఒకడు ఏలూరి నుంచి ఒకడు వచ్చి నాటకాలు వేసేటప్పటికి నాటకాల నాణ్యత క్షాణిటి పడిపోయింది రివార్డుల్నూ లేవు! శ్రమశిక్షణ లేదు! నాటకం బాగుండాంటే ఎలా వుంటుంది? నాటక సమాజాల విషయం వచ్చినప్పుడు చెప్పడం మరిచాను - దైతా గోపాలం గారి అధ్వర్యంలో 'సతీసక్కుబాయి' వేసే వాళ్ళు. మల్లాది అచ్యుతరామ శాస్త్రి గారు రాసిన నాటకం - పాటలు సంగీతం - గోపాలంగారి నిర్వహించేవారు

తుంగల చలపతిరావు సక్కుబాయిగా జోన్నవిత్తుల శేషగిరిరావు (ఆంధ్ర గుంధర్వ తిరుదాంకితుడు) కృష్ణుడుగా బ్రహ్మాండంగా పాడేవాళ్ళ! దైతా గోపాలంగారు యోగివేషం వేసేవారు. ఆ నాటకంలో చెప్పుకోదగిన నటుడు సూరవరపు

పి. రామేశ్వరి

దాసరి కోటిరత్నం

వెంకటేశ్వర్లు, సక్కుబాయి అత్త విధవరాలు వేషం బ్రహ్మాండంగా వేసేవారు.

దాసరి కోటిరత్నం సక్కుబాయిగా సినిమా తీస్తే అత్తవేషం సూరవరపు వెంకటేశ్వర్లు చేత వేయించారు. అతనికంత పేరన్నమాట అవేషంలో!

అలాగే - బందరులో డివి సుబ్బారావు గారు ఇండియన్ డ్రమెటిక్ కంపెనీని చాలా క్రమశిక్షణతో నడిపాడు. ఆయన 'హరిశ్చంద్ర' చాలా ఫేమస్.

చైతా గోపాలంగారి 'సక్కుబాయి' గ్రూపు గూడ క్రమంగా విడిపోయింది

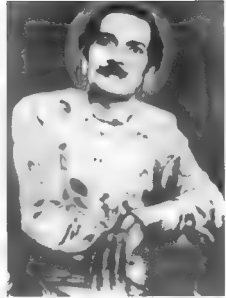
నాటకాలు వేయాలంటే కంట్రాక్టర్ల దిక్కుయ్యారు. బెజవాడలో పున్నయ్య అని ఒక కంట్రాక్టరు ఉండేవాడు! అతను హేమాహమీల చేత నాటకాలు వేయించాడు. అతనికి అన్ని నాటకాల్లో అన్ని పాత్రలు కంటోపాతం! హరిశ్చంద్రలో లోహతుడితో పాటు దర్బలు తీసుకు రావడానికి నలుగురు కుర్రాళ్లు గూడ వెళతారుగా? కుర్రాళ్లు ఎవరూ దొరక్కపోతే ఒక కుర్రవాడి వేషం కూడ పున్నయ్య వేసేవాడు! ఆజానుబాహువు! నల్లగా ఉండేవాడు

ఆ రోజుల్లో తిరువతి వెంకట కవులు రాసిన 'పాండవోద్యోగ విజయాలు' చాలా పాపులర్! అందులో కృష్ణుడు బండా బెల్లంకొండ సుబ్బారావు వేసేవారు. దుర్యోధనుడు మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్యగారు - బ్రహ్మాండంగా ఉండేది. ధర్మరాజు - అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి. అర్జునుడు - పులిపాటి వెంకటేశ్వర్లు, తెనాలి వాస్తవ్యుడు

ద్రౌపదీ వస్త్రప్రహరణంలో - యడవల్లి సూర్యనారాయణ గారు దుర్యోధనుడుగా ప్రసిద్ధి.

చింతలాల సుబ్బారావు

డి.వి. సుబ్బారావు

బళ్లారి రాఘవాచారి గారు - ఇంగ్లీషు నాటకాలు వేసి విదేశాలు తిరిగి వచ్చినవాడు. తరువాత రోజుల్లో సాంఘిక నాటకాలు వేసినా అంతకుముందు "చంద్రగుప్త"లో చాణేక్కుడు ప్రహ్లాదలో హిరణ్యకశిపుడు, 'రామదాసు'లో రామదాసు వేషాలు వేసేవాడు. ఆయనగారి మేనమామ ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు గారు - నాటక రచయిత నటుడు! ఒక విధంగా ఆంధ్రలో నాటకరంగానికి అద్భుతని చెబుతారు! 'ఆంధ్రనాటక ఏతామహా' బిరుదాంకితుడు

రాఘవాచారి గారికి ఒక సిద్ధాంతం ఉండేది "నాటకాల్లో ఆడవేషాలు - ఆడవాళ్లే వేయాలి" అని! ఆయన స్ఫురద్రూపి! పెద్దకల్లు మంచి ముఖవర్చస్సు! గొప్పనటుడు! కాని - ఆయన భాష బళ్లారి - రాయలసీమ భాష ఏమో! చాలా 'స్లా'గా చెప్పేవాడు డైలాగులు!-

'ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణం' సినిమా యిద్దరు నిర్మాతలు తీశారు! 'ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణం' ఒకటి 'ద్రౌపదీ మానసంరక్షణం' రెండోది! 'వస్త్రాపహరణం'లో సి యస్ ఆర్. అంజనేయులు కృష్ణుడు - యదవల్లి సూర్యనారాయణగారు దుర్యోధనుడు 'మానసంరక్షణం'లో బందా కనకలింగేశ్వరరావు కృష్ణుడు రాఘవాచారి గారు దుర్యోధనుడు! బాక్సాఫీసు వద్ద డబ్బు 'వస్త్రాపహరణాని'కి వచ్చింది! 'పేరు మాన సంరక్షణాని'కి వచ్చింది! వస్త్రాపహరణంలో - పెద్ద నటీనటు వర్గం! కన్నాంబ - రామతిలకం - వేమూరి గగ్గయ్య - శిశుపాలుడు!

యదవల్లి సూర్యనారాయణగారు మామూలుగా బయట గూడ మీసం తలపాగా చాలా తీవ్రంగా ఉండేవాడు. ఆయనది బెజవాడే గవర్నరుపేటలో చెట్ల బజారులో ఉండేది ఆయన ఇల్లు! ఆయనకు సంస్కృతంలో గూడ

శివబ్రహ్మల నేషనలిస్టు

తుంగల చలపతి రావు

పరిచయం ఉండేది. 'శకుంతల' నాటకంలో - కాళిదాసు భ్లోకం చదివి - మళ్ళీ దానికి తెలుగు అనువాదం పద్యం చదివేవాడు నేను 1937లో గుంటూరులో ఇంటర్ చదివేటప్పుడు చూశాను 'శకుంతల నాటకం'! యదవల్లి దువ్వంతుడు - స్థానం - శకుంతల - అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి - కణ్వుడు - ఆ రోజుల్లో అది పెద్ద క్యాస్టింగ్!

స్థానం గూడ - గొప్పగా నటించేవాడు! నాకు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం! స్థానం విరహగీతం "ఏల వితురమ్మ నాకు చాలమైక మగును గాన..."

మరో విషయం! అప్పుడు నేను చూసిన నాటకాలు బ్రహ్మాండంగా ఉండేవి అని చెప్పాగా! అప్పటికి - ఆవి బాగుండేవి! మరి - ఇప్పుడు ప్రమాణాల ప్రకారం అవి ఎలా ఉండేవో చెప్పడం కష్టం! ఉదాహరణకు 'దేవదాసు'! హిందీ సినిమా సైగల్ దేవదాసుగా నటించాడు. అది బ్రహ్మాండంగా ఉందని అది మొదటి రిలీజు అయినప్పుడు చూచి అనుకున్నాను! తెలుగులో - అక్కినేనితో 'దేవదాసు' తీసేటప్పుడు నేను వాళ్ళతో అనేవాణ్ణి. "అబ్బ! సైగల్ దేవదాసు ఎంతో - బ్రహ్మాండంగా ఉందని! తెలుగులో దేవదాసు తీస్తున్నప్పుడు మదరాసులో సైగల్ హిందీ దేవదాసు రిలీజు అయింది. పోయి - చూస్తే పరమ 'స్టా'గా వుంది. అప్పుడనిపించింది - ఈ సినిమా చూచి ఒకప్పుడు "బ్రహ్మాండంగా ఉందని ఎలా అనుకున్నామా?" అని

అప్పటి - పురాణ నాటకాలు రాసిన రచయితలకు ప్రదర్శన అనుభవం ఉండేదేమో?

నా దగ్గర యిప్పటికీ ఆ పాత పురాణ నాటకాల పుస్తకాలున్నాయ్. తిరుపతి వెంకటకవుల - 'పాండవోద్యోగ విజయాలు' పానుగంటి లక్ష్మీ నరసింహారావు గారి - 'రాధాకృష్ణ', 'పాడుకా పట్టాభిషేకం' - శ్రీరాముల నచ్చిదానందశాస్త్రిగారి 'సతీ సావిత్రి' - ముత్తరాజు నుబ్బారావు గారి 'శ్రీకృష్ణ తులాభారం' - ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు గారి 'విషాద సారంగధర' - బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతంగారి "సత్యహరిశ్చంద్రయుము" చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహగారి 'గయోపాఖ్యానం' - బళ్లారి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిలు గారి 'కృష్ణలీల' (సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

కన్యా

వేమూరు గజయ్య

‘లవకుళ’ ‘భక్తకుచేల’ నాటకాలు గూడ రాశారు అవి నా దగ్గరలేవు! అయ్యవారు వెంకట సరసయ్యగారి ‘స్వదేశ ప్రహ్లాద నాటకం’ సంస్కృతం నుంచి అనువదించిన నాటకాలు పూద్రకుని ‘మృచ్చకటికం’ నాటకానికి తిరుపతి వెంకటకవుల తెలుగు అనువాదం! వీరిదే ‘ముద్రారాక్షసం’ భవభూతి ‘ఉత్తర రామచరిత్ర’కు మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారి తెలుగు అనువాదం.

ఈ నాటకాలలో చాలా నాటకాలు - సంస్కృత నాటకాల మాదిరిగానే ‘నాంద’ ‘ప్రస్థాపన’ ‘సూత్రధారుడు’ ‘సటి’ తిరుపతి వెంకట కవుల పాండవోద్యోగ విజయాలతో సహా - రాయబడినవి!

ఆ రోజుల్లో - వీధినాటకాల వలె - తెల్లవారే వరకు ప్రదర్శించే వారేమో! పద్యాలు పాటలు స్వగతాలు ధైలాగులు ఒకటి రెండు పేజీలు! అప్పటి రోజుల్లో (పేక్షకలు వాటికే ఆలవాటు పడి ఉంటారు

నేను నాటకాలు చూడడం ప్రారంభించిన తరువాత - నాటక సమాజంవారు ఆ నాటకాలను ఎడిట్ చేసి-కుదించి - ప్రదర్శించేవారు.

పద్యాలు పాటలు చాలా తీసివేసి ప్రదర్శించేవారు ‘సావిత్రి’ నాటకం తరువాత సినిమా తీశారు అందులో- సత్యవంతుడు నిడుముళ్ళు సుబ్బారావు బెజవాడ మునిసిపాలిటీలో శానిటరీ ఇన్‌స్పెక్టరను కుంటాను రామలిలకం సావిత్రి పాటలు - పద్యాలు కొన్ని నాటకంలోనివే సినిమాలో ఉపయోగించారు

“తగునా యిది జనకా!”

త్యాద్యుతురీ స్థితిని పలుక

తగునా యిది జనకా!” అని సావిత్రి పాట తను సత్యవంతుణ్ణి చేసుకోడానికి - తండ్రి ఒప్పుకోక పోతే సావిత్రి పాడేపాట!

డైలా గోపాలం

రాజు రాఘవాదారి

సత్యవంతుడు చనిపోతే - సావిత్రి - భర్త శవం దగ్గర కూర్చుని కోకిస్తుంటుంది? యముడు ప్రత్యక్షమవుతాడు!

"ఎవరు నీవు?" అని సావిత్రి అడిగితే - యముడంటాడు "యమలోకమున కథిపతిని! యముండ!" అంటాడు యముడు - వేమూరి గగ్గయ్య! "యముండ" అని మేము ఆ రోజుల్లో నవ్వుకునే వాళ్లం! అదే 'యముండ' నేను 'యమగోల' సినిమాలో ఉపయోగించుకున్నాను.

నాకు చాలాదినైతనంలో కేవలవాయి రామనాథ శాస్త్రి పేరు మారుమోగుతుండేది. అతని నాటకాలు నేను చూడలేదు గాని అతడు పాడిన పాటలు, పద్యాలు గ్రామఫోన్ రికార్డులు - ప్రతి పెళ్లి పందిరిలోనూ గుంపులు గుంపులుగా కూర్చుని వినేవాళ్లం! అతని కంఠం - ఏమి కంఠం! నాటకాలలో తనువేసిన పాత్రల పాటలు - పద్యాలేగాక - ఎన్నో నాటకాలలోని పాత్రల పాటలు - పద్యాలు గ్రామఫోన్ రికార్డులు యిచ్చాడు.

చిత్రకూటంలో రాముడి దగ్గరకు వచ్చి భరతుడు - రాముణ్ణి - అయోధ్యకు వచ్చి రాజ్యం ఏలుకోమని అడగితే రాముడంటాడు 'పాదుకా పట్టాభిషేకం'లో పద్యం "స్థిరమైన నడవడి జనులకందరకు వలయు! నేను రాజ్య దాపల్యము నను తండ్రిమాటను నిరసింప లోకులు పరిహసింపనే! రాముడు వంటి కొడుకు - భరతసౌమిత్రిల వంటి తమ్ములును - సీతవంటి భార్య - వసుధయందు లేరు. లేరనుచు ముందు యుగంబున పురుషులు తలలూప వలదె? ఈ రీతి వారు నడచుకొన వలదె?" ఈ పద్యాలు నాకు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం! ఇవే గాదు పాండవోద్యోగ విజయాలు - హరిశ్చంద్ర - తులభారం - నాటకాల పద్యాలు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం!

యదవల్లి సూర్యనారాయణగారికి సంస్కృతంలో ప్రవేశం ఉండవ్వానే - ఆయన 'రక్తావళి' సంస్కృత నాటకానికి తెలుగు అనువాదం ప్రదర్శించేవాడు అందులో - ఆయన 'వత్సరాజు'!

ఈలపాట రఘురామయ్య అని తరువాత సినిమాలలో హీరో వేషాలు వేశాడు. ఆ రఘురామయ్యని పైకి తెచ్చినవాడు - యదవల్లి సూర్యనారాయణ గారు. రఘురామయ్య అనెలు పేరు - వెంకట సుబ్బయ్య - ఏదో

కవలవాయి రామనాథ శాస్త్రి

కలహరి రఘు రామయ్య

ఉండేది. అతను బాలనటుడుగా - రామదాసు నాటకంలో రామదాసు కొడుకు 'రఘురాముడు' వేషం వేస్తే ఆ పేరే అతనికి స్థిరమై పోయింది.

'రత్నావళి' నాటకంలో రఘురామయ్య 'రత్నావళి' ఆడవేషం వేసేవాడు 'వాసవదత్త' పారువల్లి సత్యనారాయణ! అదీ ఆడవేషమే! అందరూ బాగా పాడేవాళ్లు! పాడటం రాని వాడు ఆరోజుల్లో నాటకంలో వేషానికి అనర్హుడు!

'రత్నావళి' కథకు సంబంధించినవి సంస్కృతంలో మూడు నాటకాలున్నాయి'

ఒకటి 'రత్నావళి' రెండు - 'స్వప్నవాసవదత్త' మూడు 'ప్రతిజ్ఞా యోగంధరాయణం' రత్నావళి - ఇంటర్మీడియట్లో మాకు తెలుగు భాషా బెజవాడ దుర్గా కళామందిరంలో - నేను 'రత్నావళి' నాటకం చూశాను! కంట్రాక్టు నాటకాల యుగం ప్రారంభం అయిన తరువాత కొన్ని 'రసాభాస' నాటకాలు గూడ ఉండేవి!

ఉదాహరణకి! 'వేణీ సంహారం' నాటకం! కంట్రాక్టరు పున్నయ్య అని ఉండేవాడిని చెప్పిన అతను 'వేణీ సంహారం' నాటకం ప్రకటించి చాలాపెద్ద వేళాడు - బెజవాడలో దుర్గా కళా మందిరంలో 'నాటకం' ఆ నాటకంలో అందరూ 'హేమాహేమిలు' పెద్ద casting' పెద్ద పెద్ద పాస్టర్లు వేళాడు నటీనటుల బిరుదులతో సహా!

ఆ రోజుల్లో నటులకి బిరుదులుండేవి! స్థానం నరసింహారావుకి 'నటకావతంస' బిరుదు కవలవాయి రామనాథశాస్త్రి 'రంగమార్తాండ'.

'వేణీ సంహారం'లో యడవల్లి సూర్యనారాయణ - మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య - అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి - మిగతావాళ్లు గూడ ప్రసిద్ధులైన నటులు!

నేను నా అలవాటు ప్రకారం 'స్టేజీలో'పల కూర్చుని నాటకం చూస్తున్నాను మొదటి సీను - దుర్గాధనుడిది - అయిపోయింది! ధర్మరాజు - అద్దంకి శ్రీరామమూర్తిగారు! ఆయన చాలేదు! ఆయన ఇల్లు దుర్గా కళామందిరానికి

50-60 గజాల దూరంలో ఉండేది. ఆయన సొంత యిల్లే!

అప్పుడు అంతపెద్ద నటీనటుల నాటకాలకు ప్రేక్షకుల అరాటం ఎలా ఉండేదంటే కరపత్రాలలో వేసేవాళ్లు "హాలు నిండిన వెనుక ప్రక్కన గట్లపై కూర్చుండవలెను" అని! House full అయి కొందరు ప్రక్కన నిలబడి చూసేవాళ్లు!

హాలునిండి బీకెట్లు అమ్మకపోతే బయట నుంచి జనం హాలు మీద రాళ్లు వేసేవాళ్లు! హాలు పై కప్పు రేకులేగా! 'థనా' 'థనా' మని వినబడుతుండేవి!

యడవల్లి సూర్యనారాయణ గారు పున్నయ్యని అడిగాడు "శ్రీరామమూర్తి ఇంకా రాలేదే?" అని.

"దగ్గరే గదందయ్యా! ఒకేసారి మేకప్ - డ్రెస్ చేసుకుని వస్తానన్నారండి! ఆయన వచ్చేది మూడో సీనులో గదండి!" అన్నాడు పున్నయ్య! అసలు రహస్యమేమిటంటే - పున్నయ్య - శ్రీరామమూర్తి గారికి అంతకుముందు రెండు నాటకాలకు బకాయి పెట్టాడు" ఆ డబ్బు యిస్తే గాని - రాను పొమ్మన్నాడు" శ్రీరామమూర్తి గారు!

పున్నయ్య 'తరువాత ఇస్తానని' బ్రతిమలాడాడు! ఆయన వినలే! రాను పొమ్మన్నాడు

నాటకంలో - రెండో సీను గూడ అయిపోయింది శ్రీరామమూర్తి గారు రాలేదు! సూర్యనారాయణ గారు పసిగట్టారు! 'పున్నయ్య' ఏదీ? అంటే పున్నయ్య లేడు! గల్లా పెట్టి తీసుకుని మాయమై పోయాడు

అది కంట్రాక్టర్లకు మామూలు! ఒక పక్క నాటకం జరుగుతుండగానే, కంట్రాక్టరు డబ్బుతో మాయమైపోయాడు

మూడో సీనుకు తెర ఎత్తాలి! ధర్మరాజు రాలేదు! 'రసావాస' అయ్యేట్టుందని - సూర్యనారాయణగారు గ్రహించాడు! ఆయన దగ్గర అసిస్టెంట్లుగా కుర్రాల్లుండేవాళ్లు! "ఒరేయ్! వెళ్లి జట్కూ తీసుకురా!" అని కుర్రాణ్ణి పంపాడు. కళామందిరం దక్షిణం వైపు అడవాళ్ల గేటు వుండేది! అక్కడికి వచ్చింది జట్కూ! సూర్యనారాయణ గారు కిరీటం మాత్రం తీసేసి మిగతా విగ్గు - డ్రెస్టుతోనే - తలమీద టవల్ ముసుగు వేసుకుని - అడవాళ్ల గేటు వైపు పోతుండగా - ప్రేక్షకుల్లో ఎవడో చూశాడు.

"ఒరేయ్! యడవల్లేడు పోతున్నాడురోయ్" అని ఆరిచాడు! జనం మూగారు! ఆయన పెద్ద అబద్ధం అదాడు!

"నాయనా! మా అబ్బాయికి నూటనాలుగు జ్వరం! ఇంటి దగ్గర అడవాళ్లు కంగారు పడి కబురు చేశారు! వెళ్లి వాళ్లను ఓదార్చి ధైర్యం చెప్పి వెంటనే జట్కూలో వచ్చేస్తాను మళ్ళీ రెండు సీన్ల తరువాత గాని రాదు నా వేషం! అందుకే - విగ్గు డ్రెస్ తీసుకుంటూ వెళుతున్నాను" అని - వాళ్లని నమ్మించి - వెళ్లిపోయాడు! ధర్మరాజు రాలేదు! ఎంతసేపటికీ తెరలేవదు! కంట్రాక్టరు పరారయ్యాడు! ప్రేక్షకులు తెలుసుకున్నారు! 'అద్దంకోడు' రాలేదంటూ అని కేకలు! సినిమాల్లో 'రేలంగేడు' అన్నట్లే అప్పుడు నటుల్ని గూడ 'యడవల్లేడు' 'అద్దంకోడు' అనే అనేవాళ్లు!

ప్రేక్షకులు మొత్తం లేచి స్టేజి మీదకి వెళ్లి తెరలన్నీ చించి గందరగోళం చేశారు! మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య గారు పాపం ఒక మూల కూర్చుని ఉన్నాడు - బిక్కు బిక్కు మంటూ! నేను చూస్తున్నాను జనం ఆయన మీదకి వెళ్లేసరికి ఆయన (వెంకట్రామయ్య గారు తరువాత నాటక కళా పరిషత్తు ద్వారా - నాకు మంచి స్పృహతుడైనాడు) మాటల్లో ఒక ఊత వదం వుండేది!

“అయ్యో! ‘యధార్థం’ మనవి చేస్తున్నాను ఇదుగో బెలిగ్రాం చూడండి. నాటకం వుందని నాకు తెలిసే తెలియదు! నన్ను అడగకుండా పుస్తకం నా పేరు పోస్తే మీద వేసి - ఇవాళ సాయంత్రం నాలుగు గంటలకి ఈ బెలిగ్రాం యిచ్చాడు! “వేణీ సంహారం! బెజవాడ! స్టార్డ్ ఇమ్మిడియట్!” అని. రాకపోతే డబ్బు తీసుకుని గూడ రాలేదని ప్రచారం చేస్తాడు అందుకని సొంత డబ్బుతో టికెట్టు కొనుక్కుని రైలులో తెనాలి నుంచి వచ్చాను. యధార్థం మనవి చేస్తున్నాను! తరువాత మీ యిష్టం!” అన్నాడు

వాళ్లు - ఆయన్ని వదిలేసి సినిమా స్క్రీన్ తో సహా చించేశారు! హాలులో కుర్చీలు గూడ - ఒక్కొక్కడు ఒక్కొక్క కుర్చీ తీసుకుని పోవడానికి సిద్ధపడితే హాలువాళ్లు అడ్డం వెళ్లారు.

“మా టికెట్టు డబ్బు లివ్వండి! లేదా కుర్చీ తీసుకుపోతాం” అని కేకలు వేశారు కొన్ని కుర్చీలు విరగొట్టి - నానా భీభత్సం చేశారు!

కళామందిరం యజమాని - కాళీనాధుని నాగేశ్వరరావుగారి అల్లుడు - శివచెంక శంభుప్రసాద్ గారు. ఆయన తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ ఎడిటర్ అయ్యాడు.

ఆయన “ఇక నాటకాలకు ధియేటరు ఇవ్వగూడదు” అని నిర్ణయించుకున్నాడు

సినిమాలకి ఆఖరి క్లాసు బెంచి క్లాసు! తెర ముందు ఉంటుంది! ఆ క్లాసు నాటకాలకి - ఫస్టుక్లాసు అవుతుంది కుర్చీలు వేస్తారు.

అందుకని - ఆయన ఏం చేశాడంటే సినిమాలకి బెంచిక్లాసులో వుండే - బెంచీలను తీయడానికి వీలులేకుండా వేలకి నట్లు వేసి బిగించేశాడు.

తరువాత చాలా రోజులు నాటకాలకి హాలు ఇవ్వలేదు!

అంతకుముందు కళామందిరంలో ఒకసారి ‘చింతామణి’ నాటకం చూశా రామలింకం, చింతామణి - సీనియర్ శ్రీరంజని - రాధ జొన్నపిత్తుల శేషగిరిరావు - చిత్తమంగళుడు సి యస్ ఆర్ అంజనేయులు భవానీ శంకరుడు సి.యస్ ఆర్ అరోజుల్లో చాలా అందంగా వుండేవాడు బ్లైజర్ కోటు వేసుకుని సైకిల్ మీద స్టేజీ మీదకి వచ్చి దిగేవాడు. బాగా పాడేవాడు జొన్నపిత్తుల శేషగిరిరావుకి ‘ఆంధ్రగంధర్వ’ అని బిరుదు ‘బాలగంధర్వ’ అని మరొక నటుడుండేవాడు. అతని లాగా బాగా ఆలాపన చేస్తూ బ్రహ్మాండంగా పాడేవాడు జొన్నపిత్తుల!

జొన్నపిత్తులకి సి.యస్.ఆర్ కి పోటీ అన్నమాట! ప్రేక్షకుల నుంచి ‘వన్స్ మోర్’లు ఎన్నిసార్లు వస్తే - ఆ నటుడికి అంత గొప్పన్నమాట!

ఒక సేనులో జొన్నపిత్తుల పద్యాలకి ‘వన్స్ మోర్’ వస్తే ఆ తరువాత సేనులో సి.యస్ ఆర్ పోటీగా అంతకంటే బ్రహ్మాండంగా పోడి ‘వన్స్ మోర్’లు గెల్చుకునేవాడు. జొన్నపిత్తుల శేషగిరిరావు - చిత్తమంగళుడుగా సంస్కృత శ్లోకాలు పాడేవాడు “బాలాయనీలవముషే నవకీంకిణీక జాలభిరామ జగదాయ దిగంబరాయ” నాకు శ్లోకం బాగారాదు!

ఇదే ‘చింతామణి’ నాటకం - మరోసారి చూశాను - కళామందిరంలోనే! అప్పుడు స్థానం నరసింహారావు చింతామణి పులిపాటి వెంకటేశ్వర్లు భవానీ శంకరుడు - బెల్లంకొండ సుబ్బారావు చిత్తమంగళుడు! ఆయన నరసరావుపేటలో ప్రిథ్వీ! పొండవ విజయంలో కృష్ణుడు వేశేవాడు మరి చింతామణిలో చిత్తమంగళుడు వేయడానికి కారణం - డబ్బే అయివుందా! ఆ రోజుల్లో కంట్రాక్టు నాటకాలలో కంట్రాక్టరు దయ, నటీనటుల ప్రాప్తం!

A black and white portrait of a woman, likely a Hindu deity or royal figure, wearing an elaborate crown and jewelry. The image is framed by a decorative border.

ಸಿ.ಯು.ಎಸ್.ಆರ್. ಅಂಜನೇಯುಲು

బిళ్లమంగళుడు వస్తాడు అతని తండ్రి వేషానికి - ఎవరూ లేక నాలాగ సైద వింగిలో కూర్చున్నవాణ్ణి
ఎవరో ఓమకెళ్ళి స్పేజి మీద మంచం మీద పండుకోబెట్టి దుప్పటి కప్పారు తెర లేచింది

పురిపాటి వెంకటేశ్వరు

గండితోట తోగిరాధం

భిక్షమంగళుడు హడావుడిగా ప్రవేశిస్తాడు. “ఏమిటి? ఎందుకు హడావుడిగా కబురు చేశావు?” అని అడిగితే భార్య రాధ నాకు భయంగా ఉండి - కబురు చేశానంటుంది అప్పుడు తండ్రి కొడుక్కి నీతిబోధలు చెయ్యాలి! ‘కట్టుకున్న భార్యకు అన్యాయం చేస్తే దేవుడు క్షమించడురా - అని నాలుగు ముక్కలు చెప్పి చచ్చిపోవాలి! అదీ సీను! తండ్రి వేషం వేసినవాడికి డైలాగులు రావు!

“ఏం? నాన్నగారు! ఎలావుంది?” అని కొడుకు అడిగితే తండ్రి మాట్లాడడు! వాడికి డైలాగులు రావు గదా! ఏం చేయాలి? రెండు నిమిషాలు చూచి - రాధ వేషధారి స్త్రీరంజని - లేచి లోనికి వెళ్లిపోయింది!

“నాన్నగారూ! నాన్నగారూ” అంటే వాడు మాట్లాడడు. నేను సైడ్ వింగులో కూర్చుని వింటున్నాను ప్రేక్షకులు అల్లరి మొదలు పెట్టారు భిక్షమంగళుడు మెల్లగా “చచ్చిపోరా! చచ్చిపోరా” అని తండ్రి వేషధారికి హాస్యవాయిసితో చెప్పాడు.

చచ్చిపోమ్మంటే - ఎలా చాచాలో వాడికి తెలిస్తేగా! వాడు మాట్లాడకుండా అలాగేపండుకున్నాడు.

నాటకంలో అప్పుడు బయట వర్షం - పిడుగు పడుతుంది! ఆ కళ్ళం విని భిక్షమంగళుడు “అ! పిడుగుపడింది! పిడుగుంటే చింతామణికి చాలా భయం!” అని వెళ్లిపోవాలి!

అలాగే - భిక్షమంగళుడు ఆ డైలాగ్ చెప్పి వక్కకి వెళ్లిపోయాడు తెరపడాల్సి! పడలేదు! ఈలోగా - తండ్రి వేషధారి చచ్చినవాడు దిగ్గునలేచి వక్కకు వరుగెత్తాడు! ప్రేక్షకులు ఒకటి కేకలు! ఈలలు! గోల! ఇలా రసాభాస అయిన కంట్లాక్కు నాటకాలు ఆ రోజుల్లో నర్వసాధారణం! స్థానం నరసింహారావు గారు - చింతామణి పాత్ర చాలా బాగా పోషించేవాడు

పైన చెప్పిన సీను - భిక్షమంగళుడు తండ్రి చావు బతుకుల్లో ఉన్నా విడిచిపెట్టి స్త్రీ వ్యామోహంతో చింతామణి ఇంటికి వస్తాడు! వర్షం! బట్టలు తడిసివుంటాయ్, చొక్కామీద రక్తపు మరకలు ఉంటాయి! అసలేం

జరిగిందంటే చిత్తమంగళుడు వచ్చేసరికి - చింతామణి యింటి తలుపు వేసి వుంటుంది. పిలిస్తే ఎవరూ పలకరు! అప్పుడు గోడ పక్కన పొగడ చెట్టును అల్లుడున్న లత పట్టుకుని పైకి పాకి మేడమీదకి వెళతాడు. ఆ లతతో పాటు పాము ఉంటుంది. అది చూడకుండా పామును లతనూ ఏకం చేసి పైకి పాకాడన్నమాట! అదీ పాము రక్షం!

అది చూచి చింతామణిలో పరివర్తన వస్తుంది. తనవల్ల ఎందరు యిలా భ్రష్టుపట్టిపోతున్నారోనని విరక్తి వుండుతుంది. కృష్ణుడు కలలో కనబడినట్టు కలగంటుంది! చైరాగ్యంతో భక్తులాలూగా మారుతుంది.

తన వ్యామోహంలో వడిన చిత్తమంగళుడు - భవానీ శంకరుడు - సుబ్బిసిట్టి - గార్లకు నీతిబోధ చేస్తుంది. "తాత్కాలికము అశాశ్వతము అయిన" తన దేహ సౌందర్యం చూచి భ్రమించారు! యీ శరీరం కేవలం మాంసం ముద్ద! ఇలాగు వాళ్ళకు జ్ఞానబోధ చేస్తుంది.

చింతామణిగా స్థానం నరసింహారావు గారు చాలా బాగా చేసేవాడు!

కులవృత్తి అయినా - ఇష్టంలేక - తల్లి బలవంతం వల్ల వేశ్యగా కొందరి కొంపలు కూల్చినందుకు బాధపడుతుంది.

వేశ్యలకు గూడ - కొందరికి - నీతి ఉంటుంది! "చెడని వాళ్ళను చెడగొట్టని నీతి" కన్యాశుల్కంలో మధురవాణిది! అదొక రకం నీతి!

నేను చూసిన మంచి నాటకాలలో 'సతీసక్కుబాయి' ఒకటి. చెప్పినే చైతా గోపాలంగారు ప్రదర్శించేవారని! క్రమశిక్షణతో ప్రదర్శించిన నాటకం అది. అందులో తుంగల చలపతిరావు - సక్కుబాయి, జొన్నవిత్తుల శేషగిరిరావు కృష్ణుడు! అతని తమ్ముడు జొన్నవిత్తుల సత్యనారాయణ - సక్కుబాయి భర్త! మరో గొప్ప నటుడు సూరవరపు వెంకటేశ్వర్లు! సక్కుబాయి అత్త! విధవరాలు! బ్రాహ్మణబాషలో బ్రహ్మాండంగా చేసేవాడు. సినిమాలు గూడ అతనే అవేషం వేశాడు. చైతా గోపాలంగారు యోగి వేషం! "రామకృష్ణ మందు కొనరే! కామక్రొధ లోభమోహ - ఘనమైన రోగాలకి మందు" రామదాసు కీర్తన! గోపాలం గారు పాడేవారు! బెజవాడ పాత టౌనులో మైలవరం హాలులో సక్కుబాయి నాటకం! హాలు నిండా కిటకిటలాడుతూ జనం! నేల క్లాసు హాలులో చివర ఉండేది! జనం తోసుకుంటూ ఒకటే గోల! జనం గోలలో చివరి క్లాసుకు ఏమీ వినపడేది గాదు.

సక్కుబాయి స్టేజీమీద - తిరగలితో పిండి విసురుతూ పాట! తుంగల చలపతిరావు - సక్కుబాయి! గొప్పగాయకుడు! ఆలాపనతో ప్రారంభం! జనం గోల సమసిపోయే వరకు - ఆలాపనే! ఎంత మంచి కంఠమో!

"పాదవేద్యంగ విజయాల" నాటకంలో మొట్టమొదట "అర్జునుడు" ప్రవేశం!

"అదిగో ద్వారక! అలమందలివగో! అందండు గోరాడు. . ." పద్యం ప్రారంభించి ఉచ్చస్వరంతో పాడుతుంటే క్రమంగా జనంగోల సదృమణిగేది. (సైక్లూలే వాళ్ళలో వాళ్ళి ఒకర్ని ఒకరు "సైలెన్స్" అని మందలించుకునే వాళ్ళ!

'వన్నమోర్లు! జనం పాదమంటే మళ్ళీ పాదాలి పద్యం! నాటకంలో పద్యం 'వన్నమోర్' అంటే మళ్ళీ పాదదం ఒక పద్ధతి!

బండా కనకలింగేశ్వరరావు కృష్ణుడు వేషం వేసేవాడు! నాటకం అయిపోయిన తరువాత జనం కేకలు!

"బందా! 'గుత్తిపంకాయ' పాటపాదాలి! ఒకటే గోల" అయిన తేర ముందుకు వచ్చి కృష్ణుడి వేషంతోనే పాడేవాడు. బసవరాజు అప్పారావు గారు రాసింది.

“గుత్తివంకాయ కూరేయ్ బావా!

కోరి వండినా నోయ్ బావా”

నాటకానికి ఏమీ సంబంధం లేదు! అయినా పాదమంటే పాదాలిసిందే!

ఓ చిత్రమా? కాదా? అనే ప్రశ్నలేదు!!-

నేను రసాభాస అయిన నాటకాలు చూశాను! మంచి నాటకాలూ చూశాను!

ఆ రోజుల్లో పెద్దపెద్ద నటుల మధ్యనే అనూయ - ద్వేషాలు వుండేవి ఒకటికి పేరు వస్తే ఇంకొకడు సహించేవాడు గాదు ఈ ఓర్వలేని తనం - అనూయల వల్లనే చాలా సమాజాలు విడిపోయినై. గొప్ప నటుల మధ్యనే - అనూయలు ఎలా ఉండేవో ఒక బ్రహ్మాండమైన ఉదాహరణ చెబుతాను!

ఏలూరులో ‘సారంగధర’ నాటకం! స్థానం నరసింహారావు చిత్రాంగి! యడవల్లి సూర్యనారాయణ - రాజరాజనరేంద్రుడు!

నాటకంలో చివరి సీనులో - స్థానం నరసింహారావుకు గొప్ప పేరు తెచ్చే - పెద్ద స్పీచ్ ఉండేది!” చిత్రాంగి చిత్రావేదన” అని స్థానం - గ్రామఫోన్ రికార్డు గూడ ఇచ్చాడు! అది చాలా పేనుస్!

నాటకంలో చివర - సారంగధరుడి కాళ్ళు నరికేసిన తరువాత రాజరాజ నరేంద్రుడికి నిజం తెలుస్తుంది. నేరం సారంగధరుడిది కాదు! కుట్రనన్నీ అతని మీద నేరం మోపినది చిత్రాంగి అని తెలిసి రాజరాజ నరేంద్రుడు పట్టరాని కోపంతో చిత్రాంగి మందిరానికి వస్తాడు. అవేశంతో చిత్రాంగిని - ‘రాక్షసి! ఇంత ఘాతుకానికి ఒడిగడతావా?’ “నీకు ఏకైక చేసినా తప్పులేదు” అని చదామడా తిడతాడు. అప్పుడు చిత్రాంగి సమాధానం!

“నాకా శిక్ష! నీకు లేదేమి శిక్ష!” అని చెప్పుతుంది! నీ కొడుక్కిచ్చి పెళ్లి చేస్తానని. నా తండ్రికి మాలయిచ్చి మోహంధుడవై యీ వయసులో నువ్వే పెళ్లాడినావే! నీకు ఏ శిక్ష విధించాలి?” అన్న దోరణిలో - నాటకంలోనే ఉందో ఒకవేళ స్థానం తనే రాసుకున్నాడో - మరే కవిచేతనయినా రాయించాడో చాలా బాగా చేసేవాడు! అది చాలా పేమన స్పీచ్! చివరికి ఒక పెద్ద కత్తి తీసుకుని పాడుచుకుని అత్యహత్య చేసుకుంటుంది చిత్రాంగి.

స్థానం చాలా బాగా చేసేవాడు! పెద్ద కత్తిలో పాడుచుకుని కిందవడేవాడు! కత్తి - భుజానికి మెడకు మధ్య గాలిలో తీగులాడుతుండగా తెరవడేది! బ్రహ్మాండమైన సీను! ప్రేక్షకుల్లో ఒకటి చప్పుట్లు! ఆ ఒక్క సీనుతో స్థానం గొప్ప పేరు సంపాదించుకునేవాడు!

నాటకంలో రాజరాజనరేంద్రుని పాత్ర ఎముంది! దాదాపు విలన్! ప్రేక్షకుల సానుభూతి అంతా చిత్రాంగి మీదే!

ఆరోజు - చివరి సీనులో యడవల్లి సూర్యనారాయణ (రాజరాజ నరేంద్రుడు) ఎంత mischief చేశాడో తెలుసా!

స్థానంకి పేరు రావడం ఇష్టంలేక - చివరి సీనులో చిత్రాంగి మందిరానికి కోపంతో వచ్చి ‘రాక్షసి’ అని తిట్టరానికి బదులు- చేసిన పనికి పశ్చాత్తాపడుతున్నట్లు - “చిత్రాంగి! నేను తప్పు చేసినాను! నీకు అన్యాయం చేసినాను! నన్ను క్షమించు!” అన్న దోరణిలో డైలాగ్ చెప్పాడు. అప్పుడు చిత్రాంగిగా స్థానం ఏంచేయాలి!

స్వామి నరసింహారావు

రాజు తిడితే గదా తను తిరిగి అతని మీద ప్రత్యారోపణ చేయవలసింది? అతనే వచ్చి క్షమించమని అడిగితే ఇంకేముంది? స్థానం మాట్లాడకుండా లోపలికి వెళ్లిపోయాడు తెరపడింది. అప్పుడు - అడియన్స్ లో గోల! కేకలు! వాళ్లకి తెలుసాయో! అఖరి సీనులో స్థానం స్పీచ్ వినడానికి ఎంతో కుతూహలంతో కనిపెట్టుకు కూర్చున్న వాళ్లు తీరుకుంటారా? "స్థానం రావాలి! చిత్రాంగి - చిత్రావేదన చూపించాలి" అని కేకలు వేశారు!

స్టేజీ మీదకి ఎగబడేట్టున్నారు! అప్పుడు యడవల్లి సూర్యనారాయణ ఎంత పెద్ద అబద్ధం ఆడాడంటే తెరముందుకు వచ్చి-

"స్థానం నరసింహారావు తనకు ఒంట్లో బాగలేదన్నాడు - ఆ స్పీచ్ - ఎమోషనల్ గా చెప్పలేనన్నాడు. అందుకని నేను పక్కాత్తావ పడినట్టు చెప్పాను" అని లోనికి వెళ్లిపోయాడు! జనం కేకలు! "స్థానం! రా బయటికి! ఆ సీను నువ్వు చేయాలి! చేసి తీరాలి! లేకపోతే మర్యాద దక్కదు! జాగ్రత్త" అని కేకలు.

అప్పుడు - స్థానం తెరముందుకు వచ్చి-

"అయన చెప్పింది అబద్ధం! నేను అలా అనలేదు! చిత్రాంగి చిత్రావేదన స్పీచ్ నాకు ప్రాణం! ఆ స్పీచ్ లేకపోతే చిత్రాంగి లేదు...."

"అయితే ఇప్పుడు చెయ్!" జనం కేకలు!

"చెయ్యను!" అని స్థానం అనేనరికి-

ప్రేక్షకులు అయన మీద చెప్పులు వినారారు "క్షమాపణ చెప్పు" కేకలు.

"నేను ఈ స్టేజీ మీద ప్రాణమయినా వదుల్తాను గాని ఇవాళ ఆ సీను చేయను! తప్పు నాది కాదు! నేను చెయ్యని తప్పుకు క్షమాపణ చెప్పను!" అని లోనికి వెళ్లాడు అప్పటికే యడవల్లి మేకప్ తీసేసి వెళ్లిపోయాడు-

అడియన్స్ లో కొంతమంది స్థానం వక్షాన మాట్లాడడం! కొందరు అటు - కొందరు ఇటు మాట్లాడి ఎవరి దోషన వాళ్లు వెళ్లిపోయారు!

ఆ తరువాత స్థానం ప్రతిజ్ఞ చేశారు-

"ఏలూరులో - ఇక - నాటకం చెయ్యను! ఏలూరు ప్రజలు నన్ను అవమానించారు" అని!

అలా ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు ఏలూరులో స్థానం నాటకం చెయ్యలేదు!

ఆ రోజుల్లో - స్థానం - బందా కనక లింగేశ్వరరావు కలిసి - నాటకాలు వేసేవారు! 'కులాభారం' - 'సారంగధర' చాలా ఫేమస్! కనక లింగేశ్వరరావుది ఏలూరు!

అప్పుడు - కనకలింగేశ్వరరావు - స్థానం నరసింహారావును బ్రతిమిలాడి - ఏలూరు పురు జనుల చేత నీకు క్షమాపణ చెప్పిస్తానని - మాటయిచ్చి - పురజనుల తరుపున - ఏలూరులో - స్థానం నరసింహారావుకు ఘనంగా సన్మానం ఏర్పాటు చేశాడు. -

ఆ తరువాత - మళ్ళీ - స్థానం ఏలూరులో నాటకాలు వేయడం ప్రారంభించాడు.-

స్థానం గూడ ఏమి తక్కువ వాడు కాదండీ!

ఇదే 'సారంగధర' నాటకం - బెజవాడ దుర్గా కళామందిరంలో వేశారు. స్థానం - చిత్రాంగి. అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి రాజరాజనరేంద్రుడు;

నాటకంలో పైన చెప్పిన ఆఖరి సీను,

రాత్రిపూట, రాజరాజనరేంద్రుడు - నిజం తెలుసుకుని - కోపాద్రిక్తుడై - చిత్రాంగి మందిరానికి వస్తాడు. చిత్రాంగి - మంచం మీద వండుకుని నిద్రపోతుంటుంది.

రాజరాజనరేంద్రుడు - 'ఓసీ! రాక్షసి!' అంటూ - ప్రవేశిస్తాడు. చిత్రాంగి చేసిన మోసానికి అమెను ఎడాపెడా తిడుతూ అరుస్తాడు. చిత్రాంగి లేవదు! రాజరాజు మరీ కోపంగా - 'లే' అని అమెను చెయ్యిపట్టుకుని లాగుతాడు - చిత్రాంగి - లేచి - మంచం మీద కూర్చుంటుంది. రాజరాజు తన ధైర్యగులు ఉచ్చస్థాయిలో బెబుతాడు - చిత్రాంగిని హంతకురాలుగా వర్ణిస్తా!

ఆయన అంత అవేశంగా అరిచినా - చిత్రాంగి - కూర్చుని కునికి పాట్లు వదుతుంటుంది. అతను యింకా అవేశంతో - "ఏం? మాట్లాడవు? - వినబడడంలేదా? చెప్పల్సే చెట్లు మొలిచినయ్యా?" అని అవేశంగా - అంటే - చిత్రాంగి - తాపంగా - ఆపులించి - "అబ్బ! ఏమిటండీ! అర్థరాత్రి వేళ - మద్దెలదరువు లాగా - కేకలు! నాకు నిద్రవస్తోంది; పండుకోండి! ఆని తను మళ్ళీ పండుకుంటుంది.

రాజరాజు మళ్ళీ అమెను చేయిపట్టుకులాగి - కుర్చీబెడతాడు. తన ధైర్యగులు మళ్ళీ ఏకరువు పెడతాడు

అప్పుడు - చిత్రాంగి అతని మాటలు సావధానంగా ఎంటూ కూర్చుని ఒక్కసారి లేస్తుంది. అప్పుడు - 'స్పైడ్' ప్రారంభిస్తాడు స్థానం! "నాకా శిక్ష! నీకు లేదేమి శిక్ష?....."

రాజరాజును కామాంధుడుగా నిందించి చివరికి రాజరాజు చేతిలో కరవాలం తీసుకుని - అత్యహత్య చేసుకుంటుంది చిత్రాంగి.

అంటే - స్థానం తన మార్కులు తను కొట్టేస్తూనే తోటివటుణ్ణి - యిబ్బందిలో పెట్టి ఎంత ఆభాసుపాలు చేస్తాడో చూశారుగా! అవతల అర్థిస్సు - అవేశంగా ధైర్యం చెబుతుంటే - తను తగినట్లుగా రియాక్టు కావాలిగదా! అతను అవేశంగా అరుస్తుంటే - నువ్వు ఏమిపట్టనట్టు - ఆపులంతలతో "నిద్రవస్తోంది! పండుకోండి" అంటే జనం నవ్వుతారు! నిజమే! కాని పక్కనున్న అర్థిస్సు ఎమవుతాడు?

ఇటువంటిదే - మరో ఉదాహరణ చెబుతాను! తెనాలి రామవిలాస నభలో - స్థానం మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య గార్లు చాలా నాటకాలు ఆడారు. తులాభారంలో స్థానం - నక్కభామ - మాధవపెద్ది కృష్ణుడు! వాళ్ళలో వాళ్ళికి పెద్ద విభేదాలొచ్చి - విడిపోయారు! సమాజం గూడ మూలపడింది! ఇద్దరూ తెనాలి వాళ్ళే! మంచి స్నేహితులే! కాని - తరువాత ఇద్దరూ కలిసి నాటకాలు వెయ్యడం మానేశారు!

స్థానం - ఎవర్నో చిన్న చిన్న వాళ్ళను పెట్టుకుని - నాటకాలు ఆడేవారు. మాధవపెద్ది గూడ అంతే! ఉద్యోగ విజయాలు - ద్రోపదికి ఎవరో చిన్న అర్థిస్సును పెట్టుకుని - నాటకాలు ఆడేవారు.

మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్యగారు - నాటక కళావరిషత్తు సందర్భంగా నాకు బాగా చనువైన తరువాత ఒకసారి అన్నాడు స్థానం నరసింహారావును ఉద్దేశించి - "వాడికి మగ దిక్కులేదు! నాకు ఆడ దిక్కులేదు!" అని.

వీళ్ళిద్దరినీ - ఎలాగైనా ఒప్పించి - ఇద్దరినీ కలిపి నాటకం వేయించాలని - మేము - తిరుపూరు తాలూకా, 'గంపల గూడెం'లో నాటకం వేయించాం!

తూటూకూరి సత్యనారాయణరావు గారు "వీరాభిమన్య" నాటకం రాశారు. గంపల గూడెం రాజాగారికి నాటకాలంటే మహామోజు! ఆయనే గాదు - ఆయన బంధువులందరికీ!

ముఖ్యంగా రాజాగారి మేనల్లుడు - కటికినేని జగన్నాధరావు (తరువాత - ఆంధ్ర హైకోర్టులో సీనియర్ అడ్వకేట్‌గా గవర్నమెంటు ప్లీడరుగా పనిచేశాడు) అతనికి స్థానం బాగా నచ్చిపోతుడు జగన్నాధరావు స్థానం - వీరాభిమన్య.

మాధవపెద్ది గూడ - బాగా తెలుసు గనక - ఇద్దరినీ ఒప్పించి గంపల గూడెంలో నాటకం ఏర్పాటు చేశాం! యిది 1940-50 మధ్యలో!

స్థానం - సుభద్ర! మాధవపెద్ది - కర్ణుడు!

నాటకంలో ఆరోజు యుద్ధం అయిపోయింది! పద్యవ్యూహంలో దుష్టచతుష్టయం - అధర్మయుద్ధంలో - అభిమన్యుణ్ణి చంపేస్తారు!

ఆ రాత్రి కర్ణుడు వికల మనస్కుడై - బాధపడతాడు. అభిమన్యుడు లాంటి వీరుణ్ణి - అధర్మయుద్ధంలో అన్యాయంగా చంపేశామే అని బాధపడతాడు తను గూడ వీరుడు గనక! మథనపడతాడు నిద్రపట్టడు! అటూయిటూ తిరుగుతాడు. మనసు వుండబట్టలేక ఒకసారి యుద్ధాభూమికి వెళ్లి (ధర్మయుద్ధం గనక - రాత్రి పూట యుద్ధం చేయరు) అభిమన్యుడి శవాన్నయినా చూచి ఆ వీరకి కోరానికి - నివాళులర్పించాలని - వెళతాడు.

చచ్చిపడివున్న అభిమన్యుడి శవం దగ్గర మోకరిల్లి - వల వల ఏడుస్తాడు.

అప్పుడే - సుభద్ర గర్భవతియైన కోడలు ఉత్తరను వెంటబెట్టుకుని - కొడుకు శవాన్ని చూడడానికి - వెళుక్కంటూ యుద్ధభూమికి వస్తుంది.

అమె రాక చూచి - మొఖం చెల్లక - కర్ణుడు చీకట్లో ఒక పొదచాటున నక్కొతాడు.

సుభద్ర - ఉత్తర - అభిమన్యుడి శవాన్ని చూస్తారు. ఉత్తర మూర్ఛపోతుంది! సుభద్ర - అమెను పట్టుకుని పండబెట్టి శైశ్వాపచారాలు చేస్తుంది!

కొడుకు శవం మీద పడి ఏడుస్తుంది వెంట వచ్చిన సైనికుడు ఒకడు చెబుతాడు. "అధర్మ యుద్ధం చేసి - నీ కొడుకును పొట్టన బెట్టుకున్నాడు!" "ఎవరా దుర్మార్గులు?" అంటుంది సుభద్ర! సైనికుడు పేర్లు చెబుతాడు. అందులో కర్ణుడు పేరు గూడ చెబుతాడు.

"కర్ణుడా?! నేను నమ్మను! కర్ణుడు మహావీరుడు. అధర్మ యుద్ధం చేయడు" అంటుంది సుభద్ర! అంటే - కర్ణుడంటే - అమెకు - అంత గౌరవభావం ఉందన్నమాట! అమె మాటలు - చాటు నుండి విని కర్ణుడు లోలోన కుమిలిపోతాడు. (అప్పుడు చూడాలి - మాధవపెద్ది అభినయం!) తలపక్కకు తిప్పుకుని - పోబోతాడు. కాలికి ఏదో తగిలి - చచ్చడవుతుంది.

ఆ చప్పుడు విని - సుభద్ర - అటుచూచి - 'ఎవరది?' అని కాగడా చేతబట్టుకుని చీకట్లో వున్న కర్ణుడి వైపు వెళుతుంది. అతని మొఖం వైపు కాగడ పైకి ఎత్తి చూస్తుంది కర్ణుడు మొఖం పక్కకు తిప్పుకుంటాడు.

“ఎవరు? ఎవరునీవు?” అని అడుగుతుంది. కర్ణుడు మాట్లాడడు!

‘ఎవరునీవు? మాట్లాడవేమి? ఎవరు నీవు?’ ఇక్కడ మాధవపెద్ది గడుసుతనం! ఎన్నిసార్లు అడిగినా - మాట్లాడడు. నాటకంలో అయితే రెండుసార్లు అడిగిన తరువాతనైనా తను ఫలాన అని చెప్పిలి మాధవపెద్ది మాట్లాడడు!

స్థానం - అరణ్యం సార్లు అడిగిన తరువాత - అప్పుడు చెబుతాడు కర్ణుడు.

“అమ్మా! అధర్మయుద్ధమున నీ కుమారుని వధించిన పాపాత్ముడను! రాధేయుడను!” అంటాడు.

సుభద్ర అశ్వర్యపోయి “నా కుమారుని ఒంటరి వాణ్ణి చేసి వదుగురు ఒకటై - అధర్మయుద్ధంలో - హతమారుస్తారా?” అని - కుమారుని శవం వద్దకు వెళ్లి వలవల ఏడుస్తుంది.

కర్ణుడు ఆమెను ఓదారుస్తాడు! దైర్యం చెబుతాడు. సత్యనారాయణరావు గారు చాలా మంచి పద్యాలు రాశారు...

“దావగలేదు నీ కొడుకు - చచ్చిరి కర్ణుడు - దుష్టసేనుడున్.” చచ్చింది నీ కొడుకు కాదమ్మా! అధర్మయుద్ధం చేసి నిజంగా చచ్చింది మేము! అని

అభిమన్యుడి శౌర్యాన్ని పొగుడుతాడు.

“కౌరవక్షితి నాథమౌళి కిరీటమ్మునూచిన మేటిబలుడు”

“గర్వాంధమతి - సైంధవు నడంచి-

వెంటాడి తరిమిన వేటకాడు!

“కౌరవ ప్రతి వీర యుధములే చెండి చీల్చిన రణశేఖరుండు” అటువంటి కొడుకును కన్నుండుకు-

“దైర్యము వహింపగ జెల్లదె వీరమాతవై? అని దైర్యం చెబుతాడు కర్ణుడు-

నీను అయిపోయి తెరవడిన తరువాత లోపల గ్రీన్ రూంలో-

స్థానం - మాధవపెద్దితో అంటాడు “ఎవరునీవు? అని ఎన్నిసార్లు అడిగినా - మాట్లాడవేం? నువ్వు మాట్లాడకుండా - మొద్దులా నుంచుంటే ఎన్నిసార్లైనా అడగను ‘ఎవరునీవు? అని?

దానికి మాధవపెద్ది సమాధానం:-

“కర్ణుడు అంత బాధలో వున్నాడు - వెంటనే జవాబు చెప్పడానికి మాటపెగలదు! గొంతు గడ్గదమైపోయింది! ఎలా మాట్లాడతాడు?”

“అందుకని - ఎవరునీవు? ఎవరునీవు? అని ఎన్నిసార్లు అడగమంటావ్?”

“నువ్వు గొప్ప నటుడివిరా! నరసింహాయ! అక్కడే నీ ప్రతిభ బయటపడేది! అటువంటి నన్నిచోలే నటుడికి పరీక్షలు?”

యిలా రసవత్తరంగా జరిగింది - నటులమధ్య వాగ్వాదాలు! ‘వీరాభిమన్య’ నాటకం - 1940లో మదరాసులో ఆంధ్రమహాసభ విశ్వరియా హాలులో వేశారు!

అప్పుడు సత్యనారాయణరావు గారికి (రచయిత) సుస్థిరమైన మదరాసు స్టాన్లిమెడికల్ హాస్పిటల్‌లో చేర్చారు. ఆయనకు ఆర్థిక సహాయం కోసం - మదరాసు 'లా' కాలేజి తెలుగు ఎసోసియేషన్ తరుపున కొంత చందాలు వసూలు చేసి - ఆ నాటకం వేసి - ఆ సామ్మన సత్యనారాయణరావు గారికి యిచ్చారు!

నాటకానికి చందాలు వసూలు చేయాలంటే అందరికీ సాధ్యంకాదు! అప్పుడు గుమ్మడిదల దుర్గాబాయి గారు (ఆంధ్ర మహిళాసభ స్థాపకురాలు) 'లా' కాలేజిలో చదువుతున్నారు! ఆమె తెలుగు ఎసోసియేషన్ ప్రెసిడెంటు! తోట లక్ష్మయ్య గారు (తరువాత ఆంధ్ర హైకోర్టు జడ్జిగా పనిచేశారు) సెక్రటరీ - కటికినేని జగన్నాధరావు - సహాయకార్యదర్శి.

దుర్గాబాయి గారు చందాలు వసూలు చేయడంలో దిట్ట. వీరాభిమన్య నాటకంలో ఆమె 'సుభద్ర'గా నటించింది. బళ్లారి రాఘవాచారి గారితో కూడా నటించింది.

ఈ విషయాలు చెబితే హైద్రాబాద్ ఆంధ్రమహిళా సభ అధ్యక్ష - కార్యదర్శులు - కార్యకర్తలు "ఆమె నాటకాలలో నటించినట్లు మాకు తెలియదండీ! ఇప్పుడు మీరు చెబితే తెలుసుకుంటున్నాం" అన్నారు

ఇలా ఆ రోజుల్లో నేను ఎన్నో నాటకాలు చూశాను! నటుల మధ్య ఉండే - ఈర్ష్యా - అసూయ - ద్వేషాలు స్పష్టమైన ఎలా బయటపడేవో చెప్పాను గదా!

సమాజాలు పక్కంబుగా ఉన్నప్పుడు ఇటువంటి రసాభాసలకు తావు ఉండేదికాదు!

బందరులో - డి.వి. సుబ్బారావుగారు - ఇండియన్ డ్రమెటిక్ కంపెనీ అని చాలా శ్రమశక్తితో నడిపారు ఆయన హరిశ్చంద్ర చాలా పేరున! ఆ సమాజంలోనే - మేనేజరుగా - రచయిత గానూపుండి - పింగళి నాగేంద్రరావు గారు 'నారాజు' 'వింధ్యరాణి' నాటకాలు రాశారు.

డి.వి. సుబ్బారావు గారి 'హరిశ్చంద్ర' చాలా బాగా శ్రమశక్తితో ప్రదర్శించేవాళ్లు. పద్యం చదవడంలో - సుబ్బారావు గారిది ఒక ప్రత్యేకమైన బాణే!

నాటకం చివర - కాటిసీను - హైలైట్! ఆయన బ్రహ్మాండంగా చేసేవారు!

ఇప్పటికీ - ఆ నాటకాలు - బాగావేస్తే - ఎంతో బాగుంటాయ్! ఒక ఏడాది శ్రీతం - హైదరాబాద్ రవీంద్రభారతిలో 'కృష్ణకులభారం' వేశారు అందులో 'సత్యభామ' వేసింది - ఒకామె! పేరు జమునారాయలు! ఎంతో బాగా వేసింది. నాటకం ఆయన తరువాత - గ్రీన్ రూంలోకి వెళ్లి - ఆమెను అభినందించాను!

"అమ్మా! స్థానం 'సత్యభామ'ను చూశాను! చాలా రోజులకి అంతకుమించిన అభినయం ఈ రోజు చూశాను." అని చెప్పాను!

ఆ నాటకం డైరెక్టరు అన్నాడు ఆమెతో! "నరసరాజుగారు కాస్ట్‌మెంటు యిచ్చారు! నీ జన్మధన్యమైంది" అని - ఆమె గూడ చాలా సంతోషించింది.

డి వి సుబ్బారావు గారి 'హరిశ్చంద్ర' సినిమా తీస్తామని ఎవరో దర్శకుడు వస్తే నేను రాను పొమ్మన్నారు! ఆ తరువాత చాలానాళ్లకు 'వింధ్యరాణి' సినిమాగా తీయడానికి ఒప్పుకున్నాడు. ఆ సినిమా ఫెయిల్ అయింది.-

సుబ్బారావు గారి నటనకు - నన్నిచేత ఔచిత్యానికి - ఒక ఉదాహరణ!

హరిశ్చంద్ర నాటకంలో - చివర - కాటిసీను! చాలా 'పేమన్'! 'హరిశ్చంద్ర'లో వద్దాలన్నీ నాకు కంకణం!
చంద్రమతి - చనిపోయిన కొడుకు లోహితుణ్ణి దహనం చేయడానికి - ప్రయత్నిస్తే - (రాత్రిపూట చీకటిలో)
“సుంకం చెల్లించడానికి - నా దగ్గర చిల్లిగవ్వ గూడ లేదు” అంటుంది చంద్రమతి!

అప్పుడు - హరిశ్చంద్రుడికి - ఒక పద్యం ఉంది.

“దశమో - పయ్యెదలో నడంగియు - నముద్యతేశాంతు లీరెండలన్

మలయింపన్ దిశలన్ - త్వదీయ గళసీమన్ - బాలసూర్య ప్రభా

కలితంబై - వెలుగొందుచున్నదది - మాంగల్యంబు కాబోలు! ఏ

వెలకైనన్ తెగనమ్మి - సీనుతునికై వెచ్చించినన్ - చెల్లదే!”

వశిష్ఠుని వరం వలన తన మాంగల్యం తన భర్తకు తప్ప యితరులకు - కనబడదు గనక యీతడు తన భర్త హరిశ్చంద్రుడేనని నిశ్చయించి - చంద్రమతి “హా! నాథా!” అని హరిశ్చంద్రుని పాదాల మీద పడుతుంది!

ఇదీ - నాటకంలో వున్నది.

సుబ్బారావుగారు ఈ పద్యం - చివరదాకా చదివేవాడు కాదు!-

.....త్వదీయ గళసీమన్ వెలుగొందుచున్నదది మాంగల్యంబుకాబోలు” అనగానే - చంద్రమతి గ్రహించి ‘నాథా’ అని హరిశ్చంద్రుని పాదాలమీద పడితే-

హరిశ్చంద్రుడు - తన భార్యను ఓదార్చడానికి బదులు చనిపోయినవాడు తన కొడుకు లోహితుడని తెలిసి!

“హా! కుమారా! లోహితా!” అని మొదలు నరికిన చెట్టులాగా - లోహితుని శవం మీద వాలేవాడు

కవి రాకాడు గదా అని - చివరి పాదం కూడ చదివిన తరువాత చంద్రమతి ‘హా! నాథా!’ అంటే ఆతడు తన భర్త అని అలవ్వంగా గ్రహించినట్లు అవుతుంది గదా!

నటులు కానివ్వండి - దర్శకులు కానివ్వండి - నాటకాలలో ఇటువంటి ఔచిత్యాలు పాటించేవాళ్లు చాలా అరుదు! నాటకసమాజాలు - క్రమశిక్షణతో - రిహార్సల్ను బాగావేసి ప్రదర్శించిన నాటకాలలోనే ఇటువంటి ‘ఔచిత్యాలు’ ‘నాటకీయ సన్నివేశాలు’ సార్థం!

కంఠాక్షు నాటకాలయితే - నటులలో - అసూయ - ద్వేషాలు ప్రబలి వళ్ళ నటుణ్ణి ఎలా ఆభాసుపాలు చేయాలి అనే ప్రయత్నాలు తప్ప నాటకం రసవత్తరంగా ప్రదర్శించాలి అనే చిత్తకృద్రి ఉండదు

ఆంధ్రదేశంలో - నాటకరంగాన్ని గురించి చెప్పుకునేటప్పుడు తప్పనిసరిగా చెప్పుకోవలసింది సురభి నాటకసమాజం!

సురభి నాటకాలలో - అందరూ - ఆడ-మగ అందరూ కుటుంబ సభ్యులే - పిల్లలతో సహావేషాలు వేసేవారు! నంగీతం - తెరలు అన్నీ! సమాజం అంటే కుటుంబం అనే అర్థం!

వాళ్ళ ఎక్కువగా వల్లెటూళ్ళు చిన్నచిన్న పట్టణాలకు వెళ్లి పూరిబయట రేకులతో పెద్దలనేసుకుని అవే నాటక కాలలు వాళ్ళు ఉండడానికి ఇళ్ళు గూడ అవే! వెలల తరబడి - పూరానాటకాలు వేసేవాళ్ళు!

అటువంటి సమాజాలు - ఒకప్పుడు - రజన సమాజాలు వుండేవట! ఇప్పటికి రెండు మూడు సమాజాలు మాత్రం కొనసాగిపోతో ఉన్నాయి - టి.వి.ల దాటికి తట్టుకుని నిలబడి ప్రదర్శనలు ఇస్తున్నాయని చెబుతారు

1932 ప్రాంతంలో ఉన్న మాటాటా వచ్చినప్పుడు అందులో నటించడానికి - పాటలు - పద్యాలు పాడేవాళ్లు కావాలి గదా! అందుకు సురభి సమాజం వాళ్లే గత!

హెచ్.యం. రెడ్డిగారు - మొట్ట మొదటి టాకీ - "భక్తప్రహ్లాద" తీసినప్పుడు అందులో ప్రధానపాత్రధారులు సురభిసమాజం సభ్యులే!

ప్రహ్లాదుని తల్లి 'లీలావతి' వేషం సురభి కమలాబాయి. ఆవిడే "శకుంతల" సినిమాలో - శకుంతల వేసింది బాగుండేది అందంగా! బాగా పాడేది!

తరువాత - తరువాత సినిమాలలో చిన్నచిన్న వేషాలు "పాతాళభైరవి"లో హిరో తోటరాముడు (యస్.టి.ఆర్) తల్లిగా, "మల్లీశ్వరి"లో - 'ఎవరెట్లాపోతే నాకేం లేదు!' అనే ఊత పదంతో చిన్న వేషం వేసింది.

ఆమె చాలా పాట్టిగా వుండేది! లావు గూడా అయింది కె.వి. రెడ్డిగారు (పాతాళభైరవి డైరెక్టరు) నవ్వుతూ ఆనేవాడు సురభి కమల నడుస్తుంటే "గుండ్రానికి కాళ్లు వచ్చి గునగున నడిచెన్" అన్నట్లుంటుంది - అని!

అప్పటి ప్రహ్లాదలో హిరణ్యకశ్యపుడు సురభి సమాజం వాడే వి.వి. సుబ్బారావు!

ఇప్పుడు అందరూ అతన్ని 'మునివల్లె సుబ్బయ్య' అంటారు! నాటకరంగాన్ని గురించి రిసెర్చ్ చేసేవాళ్లు గూడ అతన్ని 'మునివల్లె సుబ్బయ్య' అనే అంటున్నారు!

కానీ - నేను చెప్పేవాళ్ళి "నేను ఆ సినిమా చూశాను! టైటిల్స్ లో వి.వి. సుబ్బారావు అని ఉంది!" అని.

ఈ మధ్య - యిప్పుడున్న సురభి సమాజాలలో ఒకదాన్ని నడుపుతున్న 'బాబారావు' అని ఒకతన్ని కలిశాను! అతన్ని అడిగితే - అతను 'వి.వి. సుబ్బారావు' నండి - అని ధ్వజపరచాడు

ఆ 'బాబారావు'ను అడిగాను - యిప్పుడు సురభి సమాజాలు ఎలా ఉన్నాయని! అతను చెప్పాడు - "రెండు మూడు సమాజాలు వున్నాయి! ఎక్కువగా - తెలంగాణాలో నాటకాలు ఆడుతున్నాం"

కాకపోతే - ఇప్పుడు వచ్చిన లైటింగ్ మైకులు వగైరాలతో కొంత మెడమైకే చేసి ప్రదర్శిస్తున్నారు. మనకు క్రూర్ గా కనిపించవచ్చుగాని - వల్లెల్లో బాగానే చూస్తున్నారని చెప్పారతను!

ఇంతవరకు - ప్రేక్షకుడుగా నేను చూచిన నాటకాల చరిత్ర - అనుభవాలు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు చెప్పాను జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని రాస్తే ఇంకా వున్నాయ!

నేను - మొఖానికి రంగువేసుకుని నటుడుగా స్టేజీమీద నటించడం అదొక ప్రత్యేక ఆధ్యాత్మికం!

నేను మొట్టమొదట మొఖానికి రంగు వేసుకుని - స్టేజీఎక్కింది గుంటూరు హిందూకాలేజీలో - ఇంటర్ మీడియట్ చదువుతున్నప్పుడు.

ఇంటర్ రెండవ సంవత్సరం అయిన తరువాత కాలేజీ 'దే' సందర్భంగా ఏదో సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు ఉంటాయేగా!

అందులో భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారి నాటిక 'ఎప్పుడూ ఇంతే' ప్రదర్శించాం. అందులో మూడే వేషాలు! పర్వతాలు, పానకాలు, అమృతం! ఆడవేషాలు లేవు!

నేను 'అమృతం' వేషం వేషాను! మిగతా రెండు వేషాల్లో ఒకటి - రవి! బొడ్డుపల్లి రవీంద్రనాథ్! తరువాత సినిమాల్లో ప్లేబాక్ సింగర్ గా వచ్చింది - వసంత! ఆవిడ తండ్రి రవి! మూడోవేషం - జగన్నాద్! అని మేమందరం క్లాస్ మేట్స్ జగన్నాద్ పెంపుడు తల్లిగారిని బర్మా హనుమాయమ్మ గారనేవారు. బ్రాడీపేట - ఒకటో లైన్ లో - రైలుకట్ట వక్కనే ఉండేది ఇల్లు!

తరువాత - బి.ఎ చదవడానికి - మదరాసు లయోలా కాలేజీకి వెళ్లాను! అక్కడ గూడ - తెలుగు ఎసోసియేషన్ ఉండేది! దాని తరుపున ప్రతిఏటా - ఒక తెలుగు నాటకం వేసే ఆచారం ఉంది!

నా కంటే రెండేళ్లు సీనియర్ కటికినేని జగన్నాధరావు. అతను బి.ఎ చదివేటప్పుడు 'శకుంతల' నాటకం వేశారట!

కర్నూలు జిల్లా కోవెలకుంటకు చెందిన రామనాథ శాస్త్రి శకుంతల! బాపట్లకు చెందిన కోన ప్రభాకరరావు కణ్వమహర్షి వాల్మీధరూ బాగా పాడేవాళ్లేనట! దుష్కంతుడు వేషానికి అప్పుడు 'లా' కాలేజీలో చదువుతున్న - శివరెంక బసవయ్య శాస్త్రిని ఎరువు తెచ్చుకున్నారు! బసవయ్యశాస్త్రి గారు తరువాత - 'కనకతార' సినిమాలో కనకసేనుడి తండ్రిగా నటించాడు తరువాత విజయవాడలో లాయర్ గా ప్రాక్టీసు పెట్టాడు. అప్పుడు నాకు పరిచయమయ్యాడు.

'శకుంతల' నాటకం సంగతి - జగన్నాధరావు చెబుతుండేవాడు. రామనాథశాస్త్రిగారు - జగన్నాధరావు 'లా' కాలేజీలో చేరారు! రామనాథశాస్త్రి గారు 'లా' కాలేజీ హాస్టలు బ్రాడ్ వేలో - యూనివర్సిటీ క్లబ్ లో వుండగా జగన్నాధరావు ద్వారా నాకు పరిచయం!

నాలుగయిదేళ్ల క్రితం - జగన్నాధరావు హైద్రాబాద్ లో చనిపోయినప్పుడు - అతనిని గురించి నా 'ఈనాడు' కాలం 'అక్షింతలు'లో రాశాను. అది చదివి కోవెల కుంట నుంచి రామనాథశాస్త్రిగారు నాకు ఉత్తరం రాశారు. తరువాత హైద్రాబాద్ వచ్చినప్పుడు నన్ను కలిశారు! జగన్నాధరావు ఆయన చాలా అప్రమేత్రులు! ఆ సంగతులు చెప్పారు.

ఆలాగే - నేను 'లయోలా'లో చేరిన మొదటి సంవత్సరం 'చంద్రగుప్త' నాటకం వేశారు. అందులో నాకు చిన్నవేషం యిచ్చారు. అలెగ్జాండరు సేనాని - సెల్యూకస్ వేషం! అందులో 'చంద్రగుప్తుడు' మాకు సీనియర్ సుందరరామారావు! అతను తెలంగాణావాడు 'ఖమ్మం' అనుకుంటాను 'దాణకుర్లు' కొండముడి గోపాల రామశర్మ! అతను నా క్లాస్ మేట్! అతను ఇంటర్ గూడ - 'లయోలా'లోనే చదివాడు. అతని స్వగ్రామం తెనాలి! మంచి నటుడు!

చంద్రగుప్తుని తల్లి వేషం - దాసు అనిరుద్ధరావు వేశాడు అతనిది విజయవాడ! బ్రాంచీస్కూలులో - థర్డ్ ఫోరంలో నా సహాధ్యాయి ఆడవేషాలు మగవాళ్లే వేయాలి. అడవాళ్లను కాంబిండులోకి రానిచ్చేవాళ్లు కాదు కాలేజి యాజమాన్యం. క్రిస్టియన్ క్యాథలిక్కులు గదా! ఈ విషయాలు ఇంతకు ముందే వ్రాశాను.

యిత్యుడ చంద్రశేఖర్ విషయం కొంత చెప్పాలి! రాజాప్రతాప కూతురు వేషం వేశాడని చెప్పానే - చంద్రశేఖర్

అతను - కృష్ణాజిల్లా కలెక్టరుగా పనిచేశాడు. అప్పుడు - కృష్ణాజిల్లా యస్.పి.గా (నూపరించెందెంట్ అఫ్ పోలీసు) కె రామచంద్రారెడ్డి వుండేవాడు. అతను గూడ లయోలా స్కూలెంట్ మా సమకాలీనుడు 'రాజాప్రతాప'లో చిన్నవేషం గూడ వేశాడు.

అప్పటికి - నేను సినిమాల్లోకి వెళ్లిపోయాను! ఒకసారి నేను విజయవాడ వచ్చినప్పుడు - విజయవాడలో రామచంద్ర కాశ్యప చెప్పాడు "చంద్రశేఖర్ బందరు నుంచి వచ్చాడురా" అని చెప్పాడు బందరు రోడ్డు ప్రక్కన - బంగాళాలో వున్నాడు చంద్రశేఖర్ - పిల్లలతో సహావచ్చాడు. నేను వెళ్లి కలిశాను! అప్పుడు చంద్రశేఖర్ తన పిల్లలతో నవ్వుతూ చెప్పాడు! "రేయ్! నాచేత రాజుగారు వాటకంలో ఆదవేషం వేయించాడు రా" అని!

చంద్రశేఖర్ కలెక్టరుగా - రామచంద్రారెడ్డి యస్.పి.గా జిల్లాలో ఎంతో మంచిపేరు తెచ్చుకున్నాడు!

నేను ఒకరోజు దెజువాడ నుంచి గుంటూరు వెళుతున్నా ఎవరో స్పృహకుణ్ణి చూడదానికి! ఆ కంప్లామెంటులోనే ఒక టీచరు తన అనుభవం చెబుతున్నాడు. నేను ఫలాన అని - చంద్రశేఖర్ నాకు తెలుసని ఆతనికి తెలియదు! ఆయన భార్య గూడ టీచరు! ఇద్దర్నీ ఒక ఊళ్లో వెయ్యమని ప్రభుత్వాన్ని ఆడుగుతూ మూడు సంవత్సరాల నుంచి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడట! హ్యూమన్ అస్సిడరేషన్తో చేయమని అప్లికేషన్ పెడితే దిక్కు మొక్కులేదట!

ఇప్పుడు వచ్చిన కలెక్టరు మంచి వాడని తెలిసి ఆ టీచరు ఒకరోజు బందరులో - కలెక్టరు ఆఫీసుకు వెళ్లాడట! వెళితే గుమాస్తాలు కలెక్టరును చూడనివ్వలేదట! చివరికి సాయింత్రందాకా బయటే ఉండి 5 గంటలకి కలెక్టరు గారు జీపులో ఆఫీసు నుంచి బయటికి వెళుతుంటే ఆ టీచరు - జీపుకు అడ్డంగా నిలబడ్డాడట!

ఆయన అడిగాడట - సంగతి ఏమిటని! "నా గోడు మీకు చెప్పుకోవాలని వచ్చాను! నన్ను లోనికి రానివ్వలేదు" అనగానే చంద్రశేఖర్ జీపు దిగి - 'రా లోపలికి' అని ఆఫీసులోకి వెళ్లాడట టీచర్ను తీసుకుని! ఆఫీసులోకి వెళ్లాక టీచరు తనగోడు చెప్పుకున్నాడు! కలెక్టరు గుమాస్తాను పిలిచి - ఆ టీచరు పైలు తెప్పించి వెంటనే ఆర్డరు వేసి - ఇన్నార్లు ఎందుకు ఆలస్యం చేశారో విచారించి తనకు రిపోర్టు సబ్మిట్ చేయమని రాశాడట!

ఆ విషయం ఆ టీచరు చెబుతుంటే వీని నేను ఎంతో గర్వించాను.

చంద్రశేఖర్ - విజయవాడలో కలిసినప్పుడు మరో అనుభవం చెప్పాడు. అతను గొప్ప పర్సనాలిటీ ఏమీకాదు! పొట్టిగా ఉండేవాడు. కాస్త నలుపు రంగు!

మామూలుగా కలెక్టరు తాలూకా ఆఫీసుల తనిఖీకి బయలు దేరేటప్పుడు - కలెక్టరు ఆఫీసు గుమాస్తాలే ఆయా తాలూకా ఆఫీసులకు ముందుగానే వార్త చేరవేస్తారు! దాంతో తాలూకా ఆఫీసు - తహసిల్దార్లు జాగ్రత్త పడతారు!

చంద్రశేఖర్ బందరులో బయలు దేరేటప్పుడు తను ఎక్కడికి వెళ్లేదీ - గుమాస్తాలకు గాని డ్రైవరుకు గూడ ముందు చెప్పేవాడు కాదు! జీపులో కూర్చుని డ్రైవరుతో "ఈ రోడ్డులో పోనియో" తరువాత "ఇటు పోనియో" అని చెబుతూపోయేవాడట!

ఒకసారి గన్నవరం దరిదాపులకు పోయి - టవునుకు కిలోమీటరు దూరంలో - జీపు ఆపి - తను దిగి - నడిచి ఒక్కడే ఊళ్లోకి వెళ్లాడట. తాలూకా ఆఫీసుకు వెళ్లాడట! అతని రూపం ఎలా వుంది? పిల్లల దొరలాగా నిక్కరు - పర్లు, బూట్లు తల మీద హ్యాట్!

అఫీసులోపలికి వెళ్లి “తాసీల్దారు గారు ఉన్నారా?” అని అడిగాడట. ఇతను - రూపంచూసి కలెక్టరని తెలియక కుర్చీలోంచి లేవకుండానే ఒక గుమాస్తా “లేరు” అన్నాడట! మిగతా కుర్చీలన్నీ ఖాళీగా ఉన్నయ్యట! మాటలు వినబడుతుంటే - అఫీసు వెనక యార్డులోకి వెళ్లాడట! అక్కడ - గుమాస్తాలందరూ సిగరెట్లు కాలుస్తూ కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారట!

“తాసీల్దారు గారు ఎప్పుడొస్తారండి” అని అడిగితే వాళ్లు “ఏమో! చెప్పలేం! ఎందుకు? రేపురండి! అన్నారు! అతను కలెక్టరని వాళ్లు కలలో గూడ అనుకుని ఉండరు!

కలెక్టరు తిరిగి లోనికి వెళ్లి - తాసీల్దారు కుర్చీలో కూర్చున్నాడట! ఆక్కడున్న గుమాస్తా తెల్లబోతె-

“నేను కలెక్టర్ని! వాళ్లందరినీ లోనికి రమ్మను” అన్నాడట! వాళ్లందరూ - గజగజ పలుకుతూ లోనికి వచ్చి వంగి వంగి నమస్కారాలు చేసి చేతులు కట్టుకుని నిలబడ్డారట!

“తాసీల్దారు గారిని వెంటనే రమ్మని పిలుచుకురండి” అని ఒక మనిషిని పంపాడట!

“ఇప్పుడు నేను వచ్చిన తరువాత ఇక్కడ జరిగినదంతా మీరు స్వహస్తాలతో రాసి సంతకాలు చేసి వాకివ్వండి” అన్నాడట! వాళ్లంతా - జరిగిందంతా - రాసి - సంతకాలు పెట్టి యిచ్చి “క్షమించండి సార్! పారపాయిపోయింది” అని కన్నీళ్ల పర్యంతమై వాపోయారట! అంతలో తాసీల్దారు గారు వచ్చారు - ఉరుకులు - పరుగులతో!

తాసీల్దారు చేత గూడ తను అఫీసుకు ఎన్ని గంటలుకు వచ్చిందీ - రాయించుకున్నాడట!

తాసీల్దారు కాళ్లా వేళ్లా పడితే-

“ఎందుకయ్యా! జరిగిందేగా! ఇందులో - ఏముంది?” అని వెళ్లిపోయాడట!

కాని - వాళ్ల మీద ఏమీ యాక్టన్ తీసుకోలేదట!

“ఈ వార్త తెలిస్తే చాలు గదా! మిగతా వాళ్లు ఒళ్లు దగ్గర పెట్టుకుంటారు గదా” అన్నారు చంద్రశేఖర్!

చంద్రశేఖర్ జిల్లా కలెక్టరు గానూ - కె. రామచంద్రారెడ్డి జిల్లా యస్ పి.గానూ ఉన్నప్పుడు - జిల్లా ఎడ్యుకేషన్స్ ఎంకో బాగున్నదని - విజయవాడలో నా స్నేహితులు మా బంధువులు (మాది ముత్యాలంపాడేగా!) ఎంకోమంది చెప్పేవాళ్లు!

కాని సిస్టియర్గా పని చేసే అఫీసర్లంటే ఈ రాజకీయ నాయకులకి గిట్టదుగా! వాళ్లు చెప్పినట్టు విచారి లేకపోతే తమ పలుకుబడి ఉపయోగించి ట్రాన్స్ఫర్ చేయిస్తారు.

దేశానికి రాజకీయనాయకులు చేసినంత ద్రోహం మరివ్వరూ చేయలేరండి!

అప్పుడు బ్రహ్మానందరెడ్డి ముఖ్యమంత్రి కృష్ణాజిల్లా రాజకీయ నాయకుల వత్తిడి వల్ల - చంద్రశేఖర్ని - హైద్రాబాద్‌కు సెన్సస్ కమిషనర్‌గా బదిలీ చేశారు. సెన్సస్ - అంటే - జనాభా లెక్కలు చూడడం!

అతను హైద్రాబాద్ బదిలీ అయిన తరువాత నేను ఒకసారి హైద్రాబాద్ వెళ్లాను - ఏదో పనిమీద! నేను సామాన్యంగా మదరాసు నుంచి కదిలేవాణ్ణిగాదు హైద్రాబాద్‌లో నాకేం పని?

హైద్రాబాద్‌లో చంద్రశేఖర్ అఫీసుకు వెళ్లాను. చాలా చిన్న అఫీసు! స్టాఫ్ చాలా తక్కువ!

“ఏం చంద్రశేఖర్! ఏమిటి? యింత చిన్న అఫీసులో నువ్వు చేసే పనేముంటుంది?” అన్నాను.

“ఇది గవర్నమెంటు ఉద్యోగం! వాళ్లు ఎక్కడికి వెళ్లనుంటే అక్కడికి వెళ్లవలసిందే! వాడే పోయింది! ఇక్కడ నాకూ హాయిగానే వుంది! పని తక్కువ! ప్రార్థున్నే బ్రేకేఫాస్ట్ తీసుకుని కారులో - పిల్లల్ని స్కూల్లో డ్రాప్ చేసి - అఫీసుకు వస్తాను! పొయంత్రం 5 గంటలకి - పిల్లల్ని స్కూలు నుంచి ఇంటికి తీసుకెళ్తాను! ఒక కప్పు టీ - ఏవైనా స్నాక్స్ తీసుకుని క్లబ్బికి వెళ్లి బెస్టిన్ అడుగుంటాను రాత్రికి యింటికి పోతాను! హాయిగా వుంది!” అన్నాడు.

తరువాత అతనికి - థిల్లీ నుంచి - అలిండియా సెన్సస్ కమీషనర్ గా థిల్లీకి రమ్మని ఆఫీసు వచ్చింది అతను రాను అనవచ్చు! కాని - పోయి చీఫ్ మినిస్టరుకు యీ విషయం చెబితే సిన్సియర్ అఫీసరు గదా! సెంటర్ కు పంపదమొందుకు? ఇక్కడే ఉంచుకోవచ్చు అని అంటాడేమోనని - వెళ్లి ముఖ్యమంత్రి బ్రహ్మానందరెడ్డి దగ్గరకు వెళ్లి విషయం చెప్పాడట! “సెంటర్ కి ఎందుకు? ఇక్కడే వుండు” అంటాడేమోనని! కాని ముఖ్యమంత్రి “అలాగా! వెళ్లు! ఏషి యు అల్ ది బెస్ట్” అన్నాడట!

అప్పుడు థిల్లీకి వెళ్ళాడు! అలిండియా సెన్సస్ కమీషనర్ గా చాలా రిసెక్విచేసి - యు.యన్ ఓ కి కొన్ని విలువైన పేర్లను సబ్మిట్ చేశాడు. అక్కడ గూడ మంచి అఫీసరుగా మంచి పేరు తెచ్చుకున్నాడు.

అంతలో - కేంద్రంలో మొరార్జీ నాయకత్వంలో జనతా ప్రభుత్వం వచ్చింది అప్పుడు - చంద్రశేఖర్ - సెన్సస్ నుంచి బదిలీ అయి హెల్త్ సెక్రటరీగా వున్నాడు జనతా ప్రభుత్వంలో రాజీనామాయాజ్ హెల్త్ మినిస్టరుగా వచ్చాడు అతనొక చపలచిత్తుడు. ఎలక్షన్ లో యు పి లో ఇందిరాగాంధీని ఓడించాడనుకుంటాను!

అతను ‘ఏ-నబ్-హిందీ-మే-చల్ నా’ అని పిచ్చిపిచ్చిగా మాట్లాడడం మొదలెడితే ‘ఏడిత్ నాకెందుకు గొడవ! నన్ను నా హోమ్ స్టేట్ ఆంధ్రకు పంపించేయండి’ అని అడిగాడట చంద్రశేఖర్!

“అక్కర్లేదు! హెల్త్ కాకుండా - వేరే కాఖకు బదిలీ చేస్తాను”న్నారు! “లేదు! నాకు ఆంధ్ర మీద గాలి మల్లీంది! పోతాను!” అంటే అప్పుడు చంద్రశేఖర్ ఆంధ్రాకి రెవిన్యూ సెక్రటరీగా వచ్చాడు.

నాకు ఒక అలవాటు ఉండేది. నేను మదరాసులో సినిమా రంగంలో ఉండి బయట ఊళ్లకు వెళ్లేవాణ్ణిగాదు! అందుకని - స్నేహితులందరినీ ఏటా - తెలుగు ఉగాది కుబాకాంక్షలు పంపేవాణ్ణి. అలా మిత్రులతో కాన్టాక్ట్ లో వుండేవాణ్ణి!

చంద్రశేఖర్ రెవిన్యూ సెక్రటరీగా వచ్చానని నాకు మదరాసు ఉత్తరం రాశాడు. నేను ఏదో పని మీద హైదరాబాద్ వచ్చి హోటల్ ‘సర్వో’లో బసచేసి చంద్రశేఖర్ కు - సెక్రటేరియట్ కు ఫోన్ చేశాను!

“రండి! రాజుగారు! నేను ఫ్రీగానే వున్నాను” అన్నాడు.

“నాకు హైదరాబాద్ లో ఏమాల ఏముందో తెలిదయ్యా! నీ సెక్రటేరియట్ ఎక్కడో నాకు తెలియదు” అన్నాను.

“మిరిప్పుడు ఎక్కడ నుంచి మాట్లాడుతున్నారు?” అన్నాడు

“హోటల్ ‘సర్వో’ నుంచి” అన్నాను.

అతను పకపక నవ్వి - సరిగ్గా మీ హోటల్ కు ఎదురుగానే సెక్రటేరియట్” అన్నాడు.

అతని ఆఫీసుకు వెళ్లను చాలా కాలం తరువాత కలిశాం గదా! ఎన్నో పాత కబుర్లు చెప్పుకున్నాం!

“మీకు గుర్తుందా రాజాగారు! మీరు బి.ఏ. పరీక్షల్లో తెలుగు పేపరు - నాపెన్ - పార్థర్ - డ్యూప్లెట్ రాశారు?” అన్నాడు

“జ్ఞాపకం ఉంది చంద్రశేఖర్! ఆరోజు నీ పెన్ లేకపోతే తెలుగు పేపరు - ఒక్క బిట్టు గూడ వదలకుండా కంప్లీట్ చేయగలిగావాణ్ణి గాదు! అందుకే - నీ పుణ్యమా అని నాకు తెలుగులో యూనివర్సిటీ పస్టు - గోల్డ్ మెడల్ వచ్చింది” అన్నాను.

ఇంకా - ఉభయాల కుటుంబ విషయాలు మాట్లాడుకున్నాం! అతనికి - ఢిల్లీలోనే - ఒకసారి హార్వెట్ హాల్ వచ్చిందని చెప్పాడు!

డాక్టర్ల సలహా మన్నించకుండా - ఆ సంవత్సరం - గోదావరి పుష్కరాలు ఏర్పాట్లు చూడడానికి రాజమండ్రి వెళ్లి తిరిగి వస్తూరైలులో తాడేపల్లి గూడెం దాటగానే హార్వెట్ హాల్ వచ్చి - విజయవాడ వచ్చేసరికి రైల్వేలో చనిపోయాడు.

లయోలా కాలేజీలో ‘రాణాప్రతాప్’ నాటకం విషయం చెబుతూ చంద్రశేఖర్ గురించి చెప్పవలసి వచ్చింది.

1941లో - నా బి.ఏ. చదువు పూర్తి కావడంతో బెజవాడ వచ్చేశాను మా రాంమామయ్య నన్ను ‘లా’ చదవమన్నాడు. నాకెందుకో ‘లా’ అంటే ఒక రకమైన అయిష్టం! తెలుగు ఎం.ఏ ప్రయివేటుగా చదివి - పరీక్ష రాయవచ్చు! ఆ పని చేద్దాములేమన్నుకున్నాను. కొంత వరకు ప్రిపేర్ అయ్యాను. కాని - మళ్ళీ అనిపించింది. ఎం.ఏ డిగ్రీ వస్తే ఏమిటి జరిగేది మహా అయితే బడిపంతులు అవుతాను. అసలు - ఉద్యోగం చేసే ఆలోచనేలేదు.

అప్పుడు - సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టి - 1942 జనవరిలో గృహప్రవేశం చేశాం! ఆ స్థలం - వెయ్యి గజాలు - నేను మైనర్ గా ఉండగా 1927లో నాపేర్ - నా డబ్బుతో - మా మేనమామలు కొన్నారు దానితో పాటు 500 గజాలు వాళ్లు జాయింట్లు కుటుంబానికి కొన్నారు!

అప్పటివరకు - మా కుటుంబానికి (అంటే - నేను - మా అమ్మ - మా అక్కయ్య) మా కోసం ముత్యాలంపాడులో మా తాతయ్య గారి స్థలంలోనే 1926-27 ప్రాంతంలో ఇటుక గోడలు - సైన్ ఫూరికప్పుతో - ఒక ఇల్లు కట్టించియిచ్చారు అందులో ఉండేవాళ్లం. నేను బి.ఏ పూర్తి చేసేవరకు

సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు - మా అడిమామయ్యే కట్టించాడు. నా స్థలం పక్కనే వాళ్లది 500 గజాలుంది గదా! అందులో ఒక చిన్న పెంకుటిల్లు కట్టుకుని - అందులో ఉండేవాడు ఆయన ఆయన భార్య! వాళ్లకు పిల్లలు లేరు. అప్పుడు - నా యిల్లు - డాటా - ఖరీదు 11 వేలు!

1942 నుంచి - 1945 వరకు - నా కార్యక్రమం ఏమిటంటే మా స్వగ్రామం తాళ్లూరు - అప్పుడప్పుడు వెళ్లి భూముల కొలు వసూళ్లు చేసుకోవడం - జింఖానాక్లబ్బులో - బిలియర్స్ ఆడుకోవడం చీట్లపేక నాకు ఎప్పుడూ అలవాటు లేదు!

1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం గదా! అప్పుడు కాంగ్రెసు కమ్యూనిస్టు పార్టీలు రెండే ప్రధాన పార్టీలు!

ఇదివరకే చెప్పాను గదా - నన్ను కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరమని నత్తెనవల్లిలో కమ్యూనిస్టులు - ఆంజనేయశాస్త్రి లాంటి మిత్రులు ప్రయత్నాలు చేశారు!

కాని - నాకు రాజకీయాల గురించి - మంచి అవగాహన ఉండేది. అందుకు కారణం - బి.పి.ఎల్. నా గ్రూపు ఎకనామిక్స్ మెయిన్ - పాలిటిక్స్, ఇండియన్ హిస్టరీ సబ్జెక్టియర్!

హైస్కూలులో - శిష్టా లక్ష్మీకాంత శాస్త్రిగారి దయవల్ల నాకు తెలుగులో ఎలా గట్టి పునాది పడిందో -

అలాగే - లయోలా కాలేజీలో పాలిటిక్స్ లెక్చరర్ డా॥ అప్పారెడ్డి అని ఉండేవాడు. తరువాత ఆయన ఢిల్లీ వెళ్లి తేజీబహదూర్ సప్త - జయకర్ణ స్థాపించిన - ఇండియన్ కాన్సిల్ ఫర్ వరల్డ్ ఎఫయిర్స్కి సెక్రటరీగా పని చేశాడు. నాకు పాలిటిక్స్ లో ఆసక్తి కలగడానికి - అప్పారెడ్డి కారణం! అంత బాగా చెప్పేవాడు. లెక్చరర్ లకి ఒక సబ్బట్టు క్లుష్ణంగా తెలియడం వేరు దానిని విద్యార్థులకు బోధించడంవేరు. టీచింగ్ తాజ్ ఆన్ ఆర్ట్!

పాలిటిక్స్ సబ్బట్టు విషయంలో - మరో సంగతి చెప్పాలి! నోరి ఆదివారాయణ శర్మ అని - ఎకనామిక్స్ అసర్న్య - చదువుతుండేవాడు. మా బ్లాక్ లోనే ఉండేవాడు! తరువాత అతనికి బ్రహ్మాండమైన కెరియర్! అతను 1942లో - పైనల్ అసర్న్య ప్యాసయి మదరాసు యూనివర్సిటీలో స్కాలర్ షిప్ మీద పి.హెచ్.డి.కి చేరాడు పి.జె. థోమస్ - హెడ్ అఫ్ ఎకనామిక్స్ డిపార్ట్ మెంటు ఇన్ ది యూనివర్సిటీ!

శర్మ Staunch Gandhian 42 క్లిబ్ ఇండియా ఉద్యమంలో పాల్గొని జైలుకు వెళ్లాడు. యూనివర్సిటీ స్కాలర్ షిప్ పోయింది. అతని స్వగ్రామం కృష్ణాజిల్లా, ఉయ్యూరు! అతని తండ్రి రిటైర్డ్ హెడ్ మాస్టరు!

శర్మ జైలు నుంచి విడుదలై నేరుగా విజయవాడలో మా ఇంటికి వచ్చాడు. నేను నవ్వతూ “ఏం! శర్మగారూ! ‘గాంధీకి జై’ అని జైలుకు పోయారు స్కాలర్ షిప్ పోగొట్టుకున్నారు” అన్నాను.

“అఁ - ఈ మాత్రం స్కాలర్ షిప్ నాకు ఎక్కడయినా వస్తుంది” అని మా ఇంటి దగ్గర నుంచే బొంబాయి యూనివర్సిటీకి అప్లికేషన్ పెట్టాడు. అప్పుడు సి ఎన్ వకీల్ అని - బొంబాయి యూనివర్సిటీలో హెడ్ అఫ్ ది డిపార్ట్ మెంటు. శర్మ మార్క్సులు చూచి - వెంటనే రమ్యుని - వకీల్ ఉత్తరం రాశాడు. శర్మకి ఒక్క ‘పేపర్స్ తప్ప మిగతా అన్ని ఇన్ డివిడ్యుయల్ పేపర్స్ లో ఫస్ట్ మార్క్స్. అన్నీ కలిపి ఫస్ట్ రావడం సర్వసాధారణం! ఇతనికి ఇన్ డివిడ్యుయల్ పేపర్స్ లో ఫస్ట్!

బొంబాయి వెళ్లి పి.హెచ్.డి చేశాడు. రిజర్వ్ బ్యాంకులో ఉద్యోగం వచ్చింది. ఆ తరువాత వాషింగ్టన్ లో వరల్డ్ బ్యాంకులో మూడేళ్లు - ఐ యం.యఫ్.లో మూడేళ్లు పనిచేశాడు. తిరిగి యిండియాకి వచ్చి - రిజర్వ్ బ్యాంకులో చేరాడు. ఇందిరాగాంధీ ప్రధానిగా ఉన్నప్పుడు - శర్మను బారతప్రభుత్వ ఆర్థిక సలహాదారును చేయాలని సూచన వచ్చింది అమె చెప్పినట్లు వివేచాల్లు కావాలి! శర్మ చాలా ఇన్ డిపెన్డెంటు! ఎవరికీ తలవోగే రకం కాదు! అందువల్ల ఆ వదలి రాలేదు.

అంతకుముందు - నెహ్రూ మంత్రివర్గంలో ఉన్న - సి.డి. దేశ్ ముఖీ (ఆయన అంతకుముందు రిజర్వ్ బ్యాంకు గవర్నరు) శర్మను - ఢిల్లీ తీసుకుపోయాడు. తరువాత - మొరార్జీదేశాయ్ - ఆర్థికమంత్రి గా - గోల్డ్ కంట్రీల్ పెట్టినప్పుడు శర్మ - గోల్డ్ కంట్రీల్ బోర్డు సహాయ కార్యదర్శిగా నియమించబడ్డాడు. గోల్డ్ కంట్రీల్ బోర్డులో పనిచేసేటప్పుడు - నాకు ఢిల్లీ నుంచి ఉత్తరం రాశాడు. అది 1952. అప్పుడే - సినిమాల్లో చేరి - మదరాసులో మకాం పెట్టాను కుటుంబంకో!

నేను ఎయిర్ పోర్టుకి వెళ్లాను శర్మను రిసీవ్ చేసుకోవడానికి! గోల్డ్ కంట్రీల్ ఆఫీసరుగదా - అందుకని -

నోర అనియాయుణ శర్మ

మదరాసులోని - నగల వ్యాపారస్తులు ఉమ్మడియార్ - మొదలైన వాళ్లు ఎయిర్పోర్టుకి వచ్చారు శర్మను రిసీవ్ చేసుకోడానికి! వాళ్లందరూ - తమను తాము అతనికి పరిచయం చేసుకుని 'మాకారెక్కండి' 'మాకారెక్కండి' అని పిటివడుతుంటే శర్మ "అక్కర్లేదు" అని వా కారులో వచ్చి కూర్చున్నాడు! నగల వ్యాపారస్తులంతా తెల్లబోయారు 'పిదెవడురా' అని వా నంక చూశారు! నేనప్పుడు అనామకుణ్ణి గదా!

బీచ్ లో హైకోర్టుకు దగ్గర్లో రిజర్వు బ్యాంకు బిల్డింగ్ వుంది. దాని పై అంతస్తులో - గెస్టు రూంలో - శర్మ దిగాడు.

కాలేజీలో - వా పాటిబిట్స్ చదువు సందర్భంగా గదా శర్మ విషయం వచ్చింది. మళ్ళీ వెనక్కి వెళదాం!

నేను బి.ఏ. సెకండు ఇయర్ చదివేటప్పుడు శర్మ ఫౌర్త్ ఆనర్సు! తెలుగు ఎసోసియేషన్ కు నేను సెక్రటరీగా ఉంటానని - మిత్రులందరి కోరిక! కాని - అందుకు - మా తెలుగు లెక్చరర్ - చల్లా సత్యనారాయణ గారు ఒప్పుకోలేదు!

"ఈ సంవత్సరం నీకు యూనివర్సిటీ పరీక్షలుంటాయ్! నువ్వు ఎసోసియేషన్ పనిలో అటాయిటూ తిరుగుతుంటే - నీ చదువు దెబ్బతింటుంది." అని ఆయన అభ్యంతరం!

ఆ సంవత్సరం - శర్మగారికి - ఫౌర్త్ ఆనర్సు గదా! పబ్లిక్ పరీక్ష ఉండదు! అందుకని - శర్మగారిని సెక్రటరీ చేసి - నేను సహాయకార్యదర్శిగా - ముఖ్యంగా నాటక శాఖ చూసుకుంటానంటే - మాస్టారు ఒప్పుకున్నారు. శర్మగారు కాలేజీ ఎసోసియేషన్ కు గూడ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యాడు.

అసలు చెప్పదల్చుకున్న విషయమేమిటంటే శర్మ క్లాసులో ఎప్పుడూ ఫస్టు! విచిత్రమేమిటంటే - అందరం ఒకే బ్లాక్ లో ఉండేవాళ్లం గదా! ఎప్పుడు చదివేవాడో రాత్రి! మా అందరికంటే ముందు నిద్రపోయేవాడు ఉదయం మా అందరికంటే లేటుగా లేచేవాడు. అసలు రహస్యం ఏమిటంటే అర్థరాత్రి పూట లేచి - రెండు మూడు గంటలు చదివి మళ్ళీ నిద్రపోయేవాడు. ఎందుకని అడిగితే "ఆ టైంలో చాలా 'కామ్'గా ఉంటుంది. బాగా చదువుకోవచ్చు - డిస్టర్బెన్స్ లేకుండా!" అనేవాడు.

నేను - ఎకనామిక్స్ పేపరుకిగాని పాలిటిక్స్ పేపరుకిగాని శర్మని కొన్ని కొదవన్న రాసివ్వనువేవాణ్ణి అంటే మా pass course కంటే Honours course వాళ్లు ఎక్కువ పుస్తకాలు చదువుతారు గనక గొప్పగొప్ప ఆధర్మ చెప్పిన కొదవన్న రాసి ఇచ్చేవారు ఆ కొదవన్న ఎక్కువ పేపరులో ఎక్కడో ఎలాగో యిరికించి నేను చాలా పుస్తకాలు చదివినట్టు impression ఇచ్చి రాసేవాణ్ణి!

శర్మగారు - నేను చాలా సన్నిహితంగా వుండేవాళ్లం! మాది 10వ బ్లాక్! సైన్ 13 గదుల్లో - 8 మంది తెలుగు వాళ్లం ఉండేవాళ్లం! ఒక చివర శర్మగారు! ఆ తరువాత - చంద్రశేఖర్ - కృష్ణమూర్తి రెడ్డి - నరసింహారెడ్డి (ఇతను తరువాత చిత్రాపురి నుంచి ఎం.ఏ అయినాడు) వుడ్ - సూర్యనారాయణ - ఆ తరువాత నేను - నా తరువాత కొండముడి గోపాలరాయశర్మ! ఈ 8మందిలో ముగ్గురం - నేను - శర్మ - గోపాలరాయశర్మ మాత్రం కాకాహారం! మిగిలావాళ్లు నాన్ వెజ్. మెన్ లో భోంచేసేవారు మేము అంద్రమెన్ లో భోంచేసేవాళ్లం! రోజూ - నేనూ - శర్మగారూ కలిసి - భోజనానికి వెళ్లే వాళ్లం! పక్కపక్కనే కూర్చుని భోంచేసే వాళ్లం!

అప్పటి నుంచి - యిప్పటి వరకు (2005 సెప్టెంబరు) మా స్నేహం అలానేవుంది. ఆయన జూబ్లీహిల్స్ లో ఇల్లు కట్టుకుని ఉంటున్నాడు. అప్పుడప్పుడు కలుసుకుని - కబుర్లు చెప్పుకుంటుంటాం!

శర్మగారు చాలా ఆర్థడాక్స్ గాగా! జన్మలో మద్యమాంసాలు ముట్టుకుని ఎరగడు! వాషింగ్టన్ లో వున్నప్పుడు గూడ బండన్ నుంచి - మిత్రుల ద్వారా - కందిసప్పు తెప్పించుకునేవాడు. ఇప్పుడు అన్నీ చొరుకుతున్నయ్యగాని - అప్పుడు వాషింగ్టన్ లో కాకరకాయ దొరికితే పండగలా ఉండేదట!

ఆదినారాయణశర్మగారు - పదవుల్లో చేరిన తరువాత డా॥ ఎన్.ఏ. శర్మగా దేశవిదేశాల్లో ప్రసిద్ధ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తగా నీతి - నిజాయితీ - శ్రమశిక్షణకు ప్రతీకగా పేరు తెచ్చుకున్నాడు. ఇందిరాగాంధీ హయాంలో - తనకంటే జూనియర్ ను రిజర్వుబ్యాంక్ గవర్నరుగా నియమించినందుకు - నిరసనగా పదవికి రాజీనామా చేశాడు. తరువాత బెంగళూరులోనూ - దుబాయిలో యునైటెడ్ యారబ్ ఎమిరేట్స్ కు కలిసి బోర్డ్ చైర్మెన్ గా పని చేశాడు.

నాకు - గర్వించదగిన మిత్రుడు!

మళ్ళీ నా నాటకాల చరిత్రకీ వద్దాం!

1942లో - విజయవాడ సత్యనారాయణ పురంలో ఇల్లు కట్టినప్పటి నుంచి 1945 వరకు - నాటకాల ప్రమేయం లేదు!

నా భార్య హిస్టరీయా వ్యాధిగ్రస్తురాలని చెప్పాగదా! ఎన్ని వైద్యాలు చేయించినా లాభం లేక పోయింది. దీర్ఘమ కంటే - ఆరోగ్యంలో మార్పు వస్తుంది అన్నాడు 1944 'మే'లో ఒక ఆడపిల్ల పుట్టి నాలుగయ్యి రోజుల్లో పోయింది. తల్లి ఆరోగ్యంలో ఏమీ మార్పు రాలేదు సైగా కొన్ని కుటుంబ వ్యవహారాల వల్ల మానసికంగా కలతపడి హిస్టరీయా ఎక్కువైంది. 1946 జనవరిలో అమెకు ప్రకృతి వైద్యం నిమిత్తం పశ్చిమగోదావరి జిల్లా భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమానికి తీసికెళ్లినట్టు - ఇది వరకీ చెప్పాను గదా!

అక్కడ గుంటూరు జిల్లా బాపట్ల నివాసి అయిన ఏ.యల్. సుందర్రావుతో పరిచయమైంది. అతని తండ్రి రిటైర్డ్ హెడ్ కానిస్టేబుల్. పక్షవాతం వచ్చింది. ప్రకృతి ఆశ్రమం డాక్టరు గారిది కూడ బాపట్ల తాలూకా అయినందువల్ల ఆ పరిచయంతో సుందర్రావు తండ్రిని ఆశ్రమంలో చేర్చాడు. అతని కల్గి అక్కడే ఉండేది.

సుందరాపు స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు ఆచార్య యన్.జి రంగా గారి శిష్యుడు. 42- క్విట్‌ఐండియా వ్యవస్థంలో పోలీసులు అరెస్టు చేసి రైలులో తీసుకెళుతుంటే - స్పృదుగా వెళుతున్న రైలులోంచి బయటికి దూకి తప్పించుకుని - పారిపోయాడు

1946లో ప్రకృతి ఆశ్రమంలో నాకు పరిచయమైనప్పుడు అతను - ఇండియన్ నేషనల్ థియేటరు - ఆంధ్రకాళికు కార్యదర్శి. బాపట్లలో ఒక సమాజాన్ని స్థాపించి - బుర్రకథలు నాటకాలు వేయించే కార్యక్రమం చేపట్టాడు.

అప్పుడు - సుభాస్ చంద్రబోస్ - ఇండియన్ నేషనల్ అర్మీ చాలా ప్రసిద్ధి పొందిన రోజులు. బాపట్లలో సుందరాపు అధ్యక్షులలో 'చలో ఢిల్లీ' నాటకం తయారు చేస్తున్నారు! నాటకాలలో నా అనుభవాలు విన్న తరువాత సుందరాపు నన్ను బాపట్ల తీసుకెళ్లి ఆ సమాజకార్యక్రమాలకు సలహాలు తీసుకునేవాడు. నేను రిహార్షల్స్‌లో సహాయపడేవాణ్ణి! ఆ నాటకంలో మధవపెద్ది సత్యం (సినిమా ప్లేబ్యాక్ గాయకుడు) - స్టేజీ నటుడు - కొండా శేషగిరిరావు - దేశభక్తి గేయాలు పాడేవారు.

'చలో ఢిల్లీ' నాటకాన్ని గురించి కొంత చెప్పాలి సుందరాపుకు - రాజకీయాలు - యువజన కాంగ్రెసుతో సంబంధాలు ఉండేవి. ఆ కారణంగా కర్నూలు జిల్లా - నంద్యాలలో - తాలూకా కాంగ్రెసు కమిటీ సహాయార్థం 'చలో ఢిల్లీ' నాటకం ప్రదర్శించడానికి ఏర్పాట్లు జరిగినై. వేనూ - నంద్యాల వెళ్లాను

ఒక సినిమా హాలులో నాటక ప్రదర్శన! హాలు ప్రాప్రయిటరు ఒక ముస్లిం! తాలూకా కాంగ్రెసు వాళ్లు పార్టీ ఫండుకోసం ముందుగానే టిక్యెట్లు కాన్వాస్ చేసి అమ్మడం వల్ల-

నాటకం చూడడానికి హాలు దగ్గరకు వచ్చిన - నాటకాభిమానులకు టిక్యెట్లు దొరకలేదు. బయట 'హాస్ ఫుల్' బోర్డు తగిలించారు!

దాంతో నిరాశ చెందిన అభిమానులు - హాలు మీద రాళ్లవర్షం కురిపించారు! హాలు యజమాని భయపడి "రేపు - సినిమా ప్రదర్శన రద్దుచేసి - ఆనాటకమే మళ్ళీ రేపు గూడ వేయిస్తాను" అని చెప్పి సర్దుబాటు చేశాడు.

నాటకం అయిపోయింది. మరునాడు మాకు ఏదో ఒక మేడలో విడిది ఏర్పాటు చేశారు!

ఉదయం కాఫీలు టిఫిన్‌లు అయినై! మేడమీద కూర్చుని నాటకం విషయాలు మాట్లాడుకుంటున్నాం!

కింద - నాటకంలో జమించారు వేపదారి - ఆచారి అతని పేరు - ఆలస్యంగా 12 గంటలకి నిద్ర లేచాడు. టిఫిన్ అయిపోయింది. కాఫీ గూడ చల్లారిపోయిన కాఫీ ఇచ్చారు. అతనికి కోపం వచ్చింది.

"నేను ఉండను! 2 గంటల రైలుకు వెళ్లిపోతాను" అని పెట్టె - బెడ్డు సర్దుకున్నాడు. యీ విషయం మేడ మీద ఉన్న మాకు తెలిసింది. సుందరాపు గూడ మా దగ్గరే ఉన్నాడు..

"ఆచారి పోతే ఎలాగ? రాత్రికి నాటకం ఉందిగదా! వెళ్లి ఎలాగో - బ్రతిమాలి - నచ్చబెప్పు" అన్నాను సుందరాపుతో! సుందరాపు "ఏడిశాడు! ఎక్కడికి పోతాడు?" అని కుర్రవాడితో "స్టేషనకు వెళ్లడానికి - జట్కా పిలవబోకండి" అని ఆగ్రహ వేశాడు.

ఆచారి - తనే వెళ్లి జట్కా తెచ్చుకుని - సామాను జట్కాలో వేసుకుని రైలు స్టేషన్‌కు బయలుదేరాడు!

"వెళ్లి - ఆపవోయ్! అని నేను సుందరాపును తొందర పెట్టాను

“పోతే - పొనియే” అన్నాడు సుందర్రావు!

“మరి -రాత్రికి నాటకమో!” అన్నాను.

“వాడి వేషం - నువ్వు వెయ్! నీకు నాటకం అంతా వచ్చుగా” అన్నాడు. నేను ఆశ్చర్యపోయాను! “అదా నీ ధైర్యం?” అన్నాను.

“లేకపోతే వాణ్ణి ఎవడు బతిమాలుతాడు! బాపట్ల వెళ్ళక వాడివని చెబుతాను” అన్నాడు సుందర్రావు!

ఆ రాత్రి నాటకంలో జమిందారు వేషం వేశాను! కిందటి రాత్రి గూడ నాటకం చూసినవాళ్ళు-

“రాత్రి వేసిన వాడికంటే - ఇవాళ వేసినవాడే బాగా చేశాడురా” అన్నారు కొంతమంది!

తరువాత - పదిపదిహేను రోజుల్లో భీమవరంలోనూ - పాలకొల్లులోనూ - తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో రాజోలు తాలూకాలో ‘మోరి’ గ్రామంలో మూడు నాటకాలు - యిదివరకే ఒప్పుకున్నాడు సుందర్రావు.

నేను చెప్పినా - సుందర్రావుతో! ఆచారీతో నైనా రాజీవడి ఒప్పుంచు! లేదా - మరొక నటుణ్ణి చూసుకో! నేను మాత్రం వెయ్యను!” అన్నాను!

నరేనన్నాడు! నేను భీమవరం వెళ్ళిపోయాను!

నాటకం ముందు రోజు - సుందర్రావు నాటకసమాజంతో భీమవరం వచ్చి “ఆచారిని ఆడగదబ్బుకోలేదు! ఆ వేషానికి ఇంకెవరూ దొరకలేదు! నీకు తప్పదు” అన్నారు

అలా - ఆ మూడు నాటకాలలో - జమిందారు వేషం వెయ్యక తప్పలేదు!

అంతటితో - ఆ అధ్యాయం ముగిసింది--

తరువాత అధ్యాయం 1948లో ప్రారంభమైంది. 1947 జూన్ లో - నాభార్య ఆరోగ్యం కొంత బాగుపడటం వల్ల తిరిగి - విజయవాడకు మళ్ళా మార్చాం!

ఆ క్రిందటి సంవత్సరం అనుకుంటాను - గుడివాడలో ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు సాంఘిక నాటక - నాటికల పోటీలు ప్రారంభమైనయే!

అందులో నా క్లాస్ మేట్ - కొండముది గోపాలరామశర్మ రాసిన ‘ఎదురీత’ నాటకం - ఉత్తమ నాటకంగా బహుమతి పొందింది.

దానిని - నెల్లూరు జిల్లా - వెంకటగిరికి చెందిన ఎమ్మెచూర్ ఆర్టిస్టు అసోసియేషన్ వారు ప్రదర్శించారు! దానికి సూత్రదారి - దర్శకుడు ఆచార్య ఆశ్రేయ! అతను నాటకంలో వటించాడు గూడ టి.జి. కమలాదేవి హీరోయిన్!

1947 డిసెంబరులోనో - 48 జనవరిలోనో - నాటక కళాపరిషత్తు నాటకపోటీలు - విజయవాడలో - దుర్గాళామందిరంలో జరిగినయ్యే. బొంబాయి నుంచి ప్రసిద్ధ సినిదర్శకుడు వి. శాంతారాం ముఖ్యఅతిథిగా వచ్చాడు. వెంకటగిరి అసోసియేషన్ వారు ఆశ్రేయ రాసిన ‘ఈనాడు’ నాటకం వేశారు. ప్రథమ బహుమతి వచ్చింది.

ఆ పోటీలలో - పాలకొల్లుకు చెందిన - మల్లాది నత్యనారాయణ ‘పేదపిల్ల’ అనుకుంటాను నాటకం వేశాడు

ఆంధ్రప్రభ ఎడిటర్ నార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు అంతకుముందు - 'కత్తగడ్డ' అనే నాటికా సంపుటిని రాసి ప్రచురించాడు. ఆ సంపుటిలోనివి రెండో మూడో నాటికలు ప్రదర్శించారు.

జగ్గయ్యగారు - గుంటూరుజిల్లా - ప్రజానాట్యమండలిలో నటించారు!

విజయవాడ ప్రజానాట్యమండలివారు - ఒక నాటకం ప్రదర్శించారు! 'పేరు జ్ఞాపకం లేదు! అందులో ప్రముఖనటుడు 'పెరుమాళ్లు' ఆడనేషం వేశాడు

యన్.టి. రామారావు గారు - కొప్పరపు సుబ్బారావు గారు రాసిన 'చేసిన పాపం' ప్రదర్శించారు!

ఆ నాటకం చూసిననుకుంటాను. యలే వి. ప్రసాద్ గారు, యన్.టి. రామారావు గారిని సినిమాలకి తీసుకెళ్లి 'మనదేశం'లో వేషం వేయించారనుకుంటాను.

ఆ నాటకాలన్నీ చూసిన తరువాత మళ్ళీ నాకు నాటకాల మీద గాలి మళ్ళింది!

ఆ మరుసటి సంవత్సరం - అంటే 1949 ఏప్రిల్ - మే నెలల్లో ఆంధ్రనాటక కళా పరిషత్తు - నాటకపోటీలు ఏలూరులో జరుగుతాయని ప్రకటించారు.

సామాన్యంగా ఏప్రిల్ - మే నెలలో పోటీలు ఎందుకు నిర్వహించేవారంటే - ఆ నెలల్లో - స్కూళ్ళకు వేసవి సెలవలిస్తారు గనక పోటీలలో పాల్గొనే నాటక సమాజాలకి లాడ్జింగ్ - ఆ ఊరి స్కూలు భవనాలలో ఏర్పాటు చేయడానికి వీలుగా ఉంటుంది కాబట్టి.

ఏలూరు వెళ్లి నాటకాలు చూడాలని - నా తపన! ఉండడానికి - ఏలూరులో అప్పుడు మంచి లాడ్జీలుగాని - హోటళ్లు గాని లేవు. దగ్గర బంధువులూ లేరు వెళ్లి ఎక్కడ ఉండాలి?

అప్పుడు ఒక అలోచన వచ్చింది. ఒక చిన్ననాటిక రాసి పోటీకి పంపిస్తే బోర్డింగ్ అండ్ లాడ్జింగ్ ఫ్రీ గదా!

ఎక్కువ పాత్రలు ఉంటే నటుల కోసం వెతుక్కోవాలి. ఆడవేషాలు అసలే ఉండగూడదు! ఆడవేషాలు వేసే నటీమణులు - విజయవాడలో నాకు తెలిసినవాళ్లు ఎవరూ లేరు! పోనీ ఏ గుడివాడ నుంచో గుంటూరు నుంచో - తీసుకు వద్దామంటే - రిహార్సల్లు వేసినవాళ్లు విజయవాడలో వాళ్ళ వసతి - భోజనాలు ఖర్చులు - పైగా పారితోషికం! చాలా అప్పుతుంది! మనం నాటకాలు వేసేది సరదా కోసం! సంపాదన లేదు!

అందుకని - ఒక రాత్రి కూర్చుని - ఒక చిన్న నాటిక రాశాను మూడే మగపాత్రలు! ఆడవేషాలు లేవు!

నేను 1938లో గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారి "ఎప్పుడూయింతే" నాటికలో నటించిన ముగ్గురం - నేనూ - గుంటూరు రవి - జగన్నాథ్! బస్! సమస్య తీరిపోతుంది.

నాటక కళాపరిషత్తు ఆఫీసు - విజయవాడ గాంధీనగర్లో - విజయా పిక్చర్స్ డిస్ట్రిబ్యూటర్ల ఆఫీసు!

నాటకాల ప్రశులు అందజేయవలసిన అఖారు తేదీన ఒక రోజు ముందు - నా నాటిక రాతప్రతి తీసుకెళ్లి - పరిషత్తు ఆఫీసులో ఇచ్చి రసీదు తీసుకున్నాను.

స్కూటిని అంటే - ప్రదర్శన చూపవలసిన తేదీ అడిగితే చెప్పారు!

వెంటనే గుంటూరు వెళ్లి రవికి - జగన్నాథ్ కి విషయం చెప్పాను. వాళ్ళిద్దరూ సరేనన్నారు!

స్కూటినీ తేదికి ముందు రోజు - పరిషత్తు ఆఫీసుకు వెళ్లి “నా నాటిక ప్రదర్శన ఎప్పుడు చూస్తారు?” అని అడిగాను!

“ప్రదర్శన అక్కర్లేదండీ! కమిటీ మెంబర్లు నాటిక చదివారు! బాగుంది అని సెలెక్ట్ చేశామని చెప్పమన్నారు” అని ఆఫీసులో చెప్పారు! అబ్బ! పెద్ద రిలీఫ్!

నా దగ్గర నాటిక రెండో కాపీలేదు!

కాపీ చేసుకుని - తిరిగి యిస్తానని చెప్పి - పరిషత్తు ఆఫీసు నుంచి నా రాతప్రతి తీసుకున్నాను

కాపీ చేసే ఓపిక గూడ లేదు!

గుంటూరు వెళ్లి - జగన్నాథ్ కి యిచ్చాను - ‘కాపీ చెయ్యరా’ అని! మూడు రోజుల తరువాత మళ్ళీ గుంటూరు వెళ్లి జగన్నాథ్ ని అడిగాను “కాపీ చేశావా?” అని.

“చేశాను! నాటిక బాగానే ఉంది! కాని - పేరు మార్చాను” అన్నాడు

నేను నాటికకు పెట్టిన పేరు ‘సత్యం వద’ ‘సత్యం’ హీరో పేరు “ఆ పేరు కంటే - ‘అంతర్వాణి’ బాగుందనిపించి ఆ పేరే భాయం చేసి - వ్రాత ప్రతి ఒకటి తీసువెళ్లి పరిషత్తు ఆఫీసులో ఇచ్చేశాను!

అంద్రనాటక కళా పరిషత్తుకు - పర్యవేంటు అధ్యక్షులు - ఉయ్యూరు జమిందారు యం ఆర్ అప్పారావు గారు. సెక్రటరీ - తాచేపల్లి గూడెం నివాసి - వనల సూర్యచంద్రరావుగారు. వైస్ ప్రెసిడెంటు - గుడివాడ కాజ వెంకట్రామయ్య గారు!

నాటక కళా పరిషత్తుకు ప్రాణం కాజ వెంకట్రామయ్యగారు ఆయనే లేకపోతే ఆ రోజుల్లో పరిషత్తు లేదు పరిషత్తు పలన ఊళ్లో జరపాలంటే ముందుగా ఆ ఊరు ప్రముఖులతో మాట్లాడి ఆహ్వాన సంఘాన్ని ఏర్పాటుచేసి నాటక సమాజాల వాళ్ళకి వసతులు వగైరాలు స్వయంగా చూపేవారు వెంకట్రామయ్యగారు నాటకాలంటే అంత అభిమానం ఆయనకు! ఆయనికి గుడివాడలో ఒక సినిమా హాలు ఉండేది అంద్రదేశంలో మొట్టమొదట సినిమాహాలు నడిపిన వాళ్ళలో ఆయన ఆద్యుడు

“పరిషత్తు నాటకాలు చూడటం - రండిరా” అంటే - రవి - జగన్నాథ్ ‘అంతర్వాణి’ ప్రదర్శన రోజుకి వస్తారే అన్నారు!

నేను ఏలూరు బయలుదేరుతుంటే నా భార్య “నేను గూడ వస్తానంది. అప్పుడు ఆమె గర్భవతి! ఆరోనెలో ఏదోనెలో! పైగా వేసవి ఎండలు! “మాకంటే - ఏ స్కూలులోనో లాడ్జింగ్ ఏర్పాటు చేస్తారు! ఉండడానికి మంచి హోటల్స్ గూడ లేవు నువ్వు రావద్దు!” అన్నాను. నేను ఏలూరు వెళ్ళిపోయాను!

నాటకాల పోటీలు మొదటి రోజు! నేను హాలు దగ్గరికి వెళ్ళేసరికి - ఆడవాళ్ళ సీట్లలో - నా భార్య - బొందలపాటి శకుంతల కూర్చుని వున్నారు నాకు ఆశ్చర్యం వేసి - వాళ్ళ దగ్గర కెళ్లాను! నేను అదగక ముందే తెలిసిన వాళ్ళున్నారు ఈ ఊరు మహిళామండలి ఆఫీసులో గదులున్నాయ్! అందులో ఉంటాలిండి” అన్నది!

నాకు ఒక భయం ఏమిటంటే పరిషత్తు నాటకపోటీలు నాలుగు రోజులు! ఒకవేళ నా నాటిక మొదటిరోజే ప్రదర్శించబాల్సి వచ్చిందనుకోండి! అది బాగుండకపోతే - పరిషత్తు నాలుగు రోజులు ప్రేక్షకుల్లో ఎవరైనా “ ఓరేయ్!

ఏదేరొయ్ అంతర్వాణి 'రైటరు, నటుడు" అని ఎగతాళి చేస్తారేమోనని భయం!

అదృష్టవశాత్తు పరిషత్తు ప్రాగ్గాంలో నా నాటిక చివరిరోజు రాత్రి చివరి నాటికగా పడింది "అబ్బ! బతికానురా బాబు!" అనుకున్నాను.

అంటే ఏమిటన్నమాట "మా నాటిక చివరి రోజువుంది చూడండి" అని కాలర్ పైకెత్తుకుని నాలుగు రోజులు గర్వంగా తిరగవచ్చునన్న మాట!

మూడు రోజులు నాటకాలు చూశాం! నాలుగోరోజు రాత్రికి ఆఖరు నాటికమాది! గుంటూరు నుంచి - రవి - జగన్నాద్ ఆరోజు ఉదయమే వచ్చారు! నాటిక ప్రదర్శించాం!

తరువాత - జడ్జీలు కూర్చుని - ఉత్తమ నాటక నాటికలు ఉత్తమ నటీనటులను తేల్చుస్తారన్నమాట!

ఆ కాసేపు - ఏవో డ్యాన్స్ ప్రాగ్గాం వుంటుంది.

జడ్జీలు - బహుమతులు ప్రకటించారు!

అశ్రేయ యస్.జి.వో నాటకం ఉత్తమ ప్రదర్శనగా బహుమతి వచ్చింది

గోపాలరామశర్మ 'గౌతమబుద్ధ' నాటకం రాశాడు అందులో 'బుద్ధుడు'గా రామశర్మ నటించాడు. అతను తరువాత సినిమాల్లో హీరోగా నటించాడు.

అన్నిటికంటే విచిత్రం ఏమిటంటే - నాటకాలు చూడడానికి ఫ్రీ బోర్డింగ్ అండ్ లాడ్జింగ్ కోసం రాసిన నా "అంతర్వాణి" నాటికకు పెకండ్ ప్రైజు నాకు నటుడుగా స్పెషల్ ప్రైజు!

నేను అనుకున్నాను "కూలిగిట్టింది! ఫ్రీ బోర్డింగ్ అండ్ లాడ్జింగ్తో పాటు ప్రైజులు గూడ వచ్చినయ్ గదా" అని సంతోషించాను.

అలా ప్రారంభమైంది నా నాటక 'రచన'! తరువాత నాటక కళా పరిషత్తు ఆఫీసు విజయవాడే గనక నన్ను పరిషత్తు వర్కింగ్ కమిటీ సభ్యుడుగా నేనుకున్నట్లు నాకు తెలియజేశారు

అంతకు ముందు నుంచే - వర్కింగ్ కమిటీలో వున్నారు దుక్కిపాటి మధుసూదనరావు గారు పోలవరపు సూర్య ప్రకాశరావుగారు పసల సూర్యచంద్రరావు గారు ప్రధాన కార్యదర్శి అయినా ఇంకా ఇద్దరు ముగ్గురు కార్యదర్శులు ఉండేవారు! యర్రోజు మార్గవాదాద్యులు గారు, హిందీ ప్రచార సభ తాలూకు - వేమూరి ఆంజనేయశర్మ గారు, రామచంద్ర కాశ్యప వగైరాలుండేవారు!

అదే సమయంలో మరో సంఘటన నా నాటక జీవితంలో మరో మలుపు తిప్పింది

రామచంద్ర కాశ్యప - కాలేజీలో నా జూనియర్ అని చెప్పాను గదా! తరువాత వాడు మదరాసులో 'లా' చదివి - విజయవాడలో ప్రాక్టీసు పెట్టాడు.

వాడు - నాకు కొవ్వరపు సుబ్బారావుగారిని గురించి చెప్పాడు! సుబ్బారావు గారిని గురించి వినడమే గాని అయినతో నాకు పరిచయం లేదు! ఆయన ఆవృట్తకే గొప్ప నాటక రచయిత! స్థానం నరసింహారావు గారికి 'రోషనారా' గొప్ప నాటకం రాసిద్దాడు అందులో ముస్లిం వనిత - హిందువయిన శివాజీని ప్రేమిస్తుంది అప్పటి హిందూ ముస్లిం వాతావరణంలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం 'రోషనార' నాటకాన్ని నిషేధించింది

సూరిబాబు

కొప్పరపు సుబ్బారావు

కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు సూరిబాబు - రాజేశ్వరి నాటక సమాజానికి 'తారాశాసకం' నాటకం రాసివ్వాడు. అధునిక నాటకాలు గూడ రాశాడు - 'చేసినపాపం' 'ఆర్తీమతా' అని మరో నాటకం! ఆయన అంతకుముందే హెస్ మాస్టర్స్ వాయిస్ (H M V) వాళ్ళకి ఏజంటుగా చిత్తూరు నాగయ్య, కన్నాంబ వగైరాలచేత పాటలు పాడింది రికార్డు చేయించాడు చాలా అనుభవజ్ఞుడు మంచి పండితుడు, నాటక కర్త!

ఆయన 'లిటిల్ - థియేటర్' అని ఒక సంస్థ స్థాపించి నాటక రంగాన్ని గురించిన అనేక పుస్తకాలు సేకరించి మంచి గ్రంథాలయం తయారు చేశాడు.

"ఆయన దగ్గర నాటక రంగానికి సంబంధించిన లిటరేచర్ పుస్తకాలు మంచివి ఉన్నాయో" అని రామచంద్ర కాశ్యప ఒక రోజు సుబ్బారావుగారింటికి తీసుకెళ్ళి పరిచయం చేశాడు. ఆయన యిల్లు లైబ్రరీ - విజయవాడ బీసెంటు రోడ్డు చివర పక్కనందులో దా॥ క్షీరసాగరం కంటి అనువద్రకి ఎదురుగా వుండేది సుబ్బారావుగారి భార్య కొప్పరపు సరోజినిగారు! నాకు అకర్షణ ఆయన లైబ్రరీలో పుస్తకాలు ఇప్పటిలాగా ఆరోజుల్లో నటులకు శిక్షణ ఇచ్చే స్కూల్స్ ఏమీ లేవు.

అప్పటి రాజకీయ పరిస్థితి ఏమిటంటే కమ్యూనిస్టుల మీద పోలీసు జులం రిప్రెషన్ ఎక్కువయింది! ఆ బాధలు పడలేక అప్పటి వరకు యాక్టివ్ గా నాటకాలు ప్రదర్శిస్తున్న ప్రజానాట్యమండలిని రద్దుచేశారు! కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు నేను, కాశ్యప 'రాఘవ కళాకేంద్రం' అని ఒక నాటక సమాజం ప్రారంభించాం!

ప్రజానాట్య మండలి రద్దుకావడంతో అందులోనుంచి - మాచినేని వెంకటేశ్వరరావు వెంపటి రాధాకృష్ణ వీరమాచనేని సరోజిని (వి మధుసూదనరావు భార్య) వచ్చి మా సమాజంలో చేరారు

జాతీయద 'లండ్రి' నాటక కళావలంకరణ నాటక పోటీల (1950) సందర్భంగా - కల్యాణిశ్వరవారు వచనమంది కుక్క - కె.వి. గోపాలాచారి, బంబా కలకాండేశ్వరరావు, మాచిలపల్లి వెంకటరామయ్య, పుష్పంజలి కృష్ణన్, ఎం.ఆర్. లక్ష్మీరావు (అదర్బాసు జమీందారు), పవన సూర్యచంద్రరావు, శ్రీధర శరణింజలిరావు, జాకా వెంకటరామయ్య లింగరావు ఉమ్మడిగా వచనమంది - మేముగా లంకావంశ శిష్యులు ఉన్న పవన దాస్త్రి చంద్రశేఖర్, అర్జున మాధవరాజుగారు, డి.వి. వరదరాజు, మాజీలలి సత్యనారాయణ, బంజారా శరణరామరావు, కొప్పలపల్లి సుబ్బారావు లింగరావు ఉమ్మడిగా - పై వచన - ఎవరుమంచి - రామచంద్ర జాకావ, కోటగిరి పార్వతీదేవరావుగారు (గంగవంశంవై జమీందారు), పోవలపల్లి మాధవశాశిరావు

మొట్టమొదట రాఘవకళాశేంద్రం తరపున ఒక నాటకం వేశాం. నాటకం 'పేరు 'విశ్వంపెళ్లి' రచయిత సోమంచి యజ్ఞన్న కాల్కి అని బొంబాయి కార్పొరేషన్‌లో అసిస్టెంటు కమిషనర్‌గా పనిచేస్తుండేవాడు. తరువాత అక్కడే సెటిల్ అయ్యాడు. ఆయనది అవలు ఏలూరు.

'విశ్వంపెళ్లి' నాటకం - బెర్నార్డ్ షా నాటకం Man and Superman కి స్వేచ్ఛానువాదం! 'విశ్వంపెళ్లి'లో నేను ఒక చిన్న వేషం వేశాను. రామచంద్ర కాశ్యపది ప్రధానపాత్ర! గుడిపాటి వెంకటచలంగారి కుమార్తె - నిర్మల మార్జహాన్- ప్రధాన స్త్రీ పాత్ర.

ఆ నాటకం వేస్తుండగానే కొప్పరపు సుబ్బారావు గారు J.B. Priestley నాటకం 'An Inspector Calls' ని 'ఇనప తెరలు' పేరుతో అనువదించారు!

దానిని 1950లో కాకినాడలో జరగబోయే నాటక కళాపరిషత్తు నాటక పోటీల కోసం తయారు చేశాం! దానిలో నేను ప్రధాన పాత్ర Inspector వేషం వేశాను! మిగతా పాత్రలు - మాచినేని వెంకటేశ్వరరావు రామచంద్ర కాశ్యప - వెంపటిరాధకృష్ణ - కొప్పరపు సరోజిని - వీరమాచనేని సరోజిని!

కాకినాడ పరిషత్తుకు నేనొక నాటిక రాశాను. ఒక ఇంగ్లీషు నాటిక 'Refund' అధారంగా 'వాపస్' నాటిక రాశాను అందులోనూ - 'అంతర్వాణి' లాగానే అడవేపాలు లేవు

1950లో పరిషత్తు - కాకినాడలో జరిగింది పృథ్విరాజ్ కపూర్ ముఖ్య అతిథిగా వచ్చాడు! ఆ పోటీలలో పాల్గొల్లు నుంచి పినికెట్టి శ్రీరామమూర్తి రాసిన 'పల్లె పడుచు' నాటకానికి మొదటి బహుమతి మా 'ఇనప తెరలు'కు రెండో బహుమతి వచ్చినయ్యి.

అప్పుడు సావిత్రి - చిన్నపెళ్లి! విజయవాడలో సుంకర కనకారావు అరుణోదయ నాట్యమండలి తరపున డ్యాన్సులు చేస్తుండేది.

కాకినాడ పరిషత్తులో డ్యాన్సు చేసింది సావిత్రి! పరిషత్తులో ఆదనంగా మదరాసు నుంచి 'లలిత-పద్మిని' (Travancore) భ్రావన్నూరు సిస్టర్స్ అని - చాలా ఫేమస్ డ్యాన్సర్లు ! వాళ్లని పిలిచారు

వాళ్ల డ్యాన్సులో వ్యాఖ్యానం చెప్పాలిగా వాళ్లకి తెలుగురారు ఇంగ్లీషులో రాసి ఇస్తే - వాటిని తెలుగులో అనువదించి నేను మైక్‌లో చెప్పే వాళ్ళి.

ఆ పరిషత్తుకి - స్థానం మాదవపెద్ది వెంబ్రామయ్య, కొప్పరపు సుబ్బారావు గార్లు ఫస్ డాక్టర్ నెల్లూరు చంద్రశేఖరం, వింజమూరి శివరామారావు కూర్మా గోపాలస్వామి వచ్చారు నా దగ్గర ఆ గ్రూప్ పాటో గూడ ఉంది.

1950 లో కాకినాడలో పరిషత్తు అయిన తరువాత 1951 పరిషత్తు పోటీలకి ఒక నాటకం తయారు చేయాలని ఫ్రయత్నం ఆరోజుల్లో కొప్పరపు సుబ్బారావుగారి 'లిటిల్ థియేటర్'కి 'Theatre Arts' అని అమెరికన్ మ్యాగజైన్ ప్రతి నెల వస్తుండేది ప్రతి సంచికలోనూ ఒక full length నాటకం వల్లెప్షి చేస్తుండేవాళ్లు

'ఇనప తెరలు' నాటకానికి మూలం J.B. Priestley's "Inspector Calls" అని చెప్పానే - అది గూడ Theatre Arts Magazineలో వచ్చింది 1950లో. నెల జ్ఞాపకం లేదు. Theatre Arts Magazine లో ఒక full length play వచ్చింది. దాని పేరు "Juno and the Pay cock" - Peacock Slang అన్నమాట Paycock! దాని రచయిత ఒక Irish Playwright Sean O' Casey. అతను కమ్యూనిస్టు! ఇంగ్లండులో settle అయినాడు

ఆ నాటకంలో నన్ను ఆకర్షించింది ఏమిటంటే కష్టాలలో మునిగి విషాద వాతావరణంలో బ్రతుకుతున్న ఒక మధ్యతరగతి కుటుంబ కథని Entertaining గా దాదాపు హాస్య రసస్పృరకంగా చెప్పాడు అంటే Tragedy and Comedy చాలా చక్కగా blend చేశాడు.

దానిని నేను తెలుగులోకి స్వేచ్ఛానువాదం చేశాను. దానికి ముందు 'కీళ్లనొప్పులు' అని పేరు పెట్టాను అందులో కుటుంబ యజమాని రిటైర్డ్ ఏమీ ఆదాయంలేక క్లబ్బుకి పోతూ చీట్లపేక ఆడడం ఇంట్లో భార్య సతాయిస్తుంటే తను "ఈ కీళ్ల నొప్పుల్లో నేను ఏం ఉద్యోగం చేయగలనే" అని కీళ్లనొప్పుల్లో బాధపడుతున్నట్లు నటిస్తుంటాడు! (ఆనాటకానికి తరువాత 'వీలునామా' అని పేరుపెట్టాం! ఆ పేరు పెట్టింది 'రక్తకవీరు' నాగభూషణం! ఆ కథ తరువాత చెబుతా!)

ఆ నాటకం రిహార్సల్స్ ప్రారంభించాం - కొప్పరపు సుబ్బారావు గారి లిటిల్ థియేటర్లో! ఆయన కాపురం గూడ ఆ ఇంట్లోనే! ఆ నాటకంలో ప్రధానపాత్ర విన్నకోట రామన్న పంతులు! అతను లాయరు! క్రిమినల్ ప్రాక్టీసు ఎక్కువ! సాయంత్రం 5 గంటలకు రిహార్సల్స్ మొదలుపెట్టాలి! అతను రోజూ ఆలస్యంగా వచ్చేవాడు. కారణం మేజిస్ట్రేటు! ఆ మేజిస్ట్రేటు కోర్టులో రామన్న పంతులుకి కేసులు ఉండేవి! రోజూ 6-7 గంటల దాకా కోర్టు నడిపించేవాడు మేజిస్ట్రేటు అందువల్ల రామన్న రోజూ గంట గంటన్నర లేటుగా రావడం మేమంతా అతని కోసం ఎదురు చూస్తూ కూచోడం! అతను వచ్చిన తరువాత "చాలా లేటు అయింది! ఇవాళ వద్దులే! రేపు చేద్దాం రిహార్సల్స్" అని వాయిదాలు వేయడం. ఇలా రిహార్సల్స్ సక్రమంగా జరగడంలేదు!

ఒకరోజు నేను ఏదోపని మీద గుంటూరు వెళ్ళాను. అక్కడ ఇప్పుడు సినిమాల్లో 'నిర్మలమ్మ' ఉండే ఆవిడ భర్త కృష్ణారావు కలిశాడు అతను 'రాజుగారూ! మాకు గూడ ఒక నాటకం రాసిపెట్టండి" అని అడిగాడు వాళ్ల నాటక సమాజం పేరు "ఉదయిని థియేటర్స్"

ఆ నెలలో Theatre Arts magazine లో "The play is the thing" అని ఒక యింగ్లీషు నాటకం వచ్చింది. దానికి మాత్రం ఒక హంగేరియన్ నాటకం దాని రచయిత పేరు Ference Molnar దానిని P.G. Wodehouse ఇంగ్లీషులోకి స్వేచ్ఛానువాదం చేశాడు "The play is the thing" అని. Shakespeare's Hamlet నాటకంలోని "The play is the thing - Wherein I will catch the conscience of the King" అనే Hamlet dialogue నుంచి 'The play is the thing' తీసుకున్నాడు Wodehouse

నాటకం full length comedy నాకు బాగా నచ్చింది కృష్ణారావుతో చెప్పాను "ఆ నాటకం తెలుగులో రాసి ఇస్తానయ్యో" అని. ఆ నాటకంలో మూడు సీన్లు! రాత్రి భోజనం చేసిన తరువాత కూర్చుని రోజుకొక సీను చొప్పున మూడు రాత్రుల్లో ఆ నాటకం రాశాను!

ఆ మరునాడు సాయంత్రం 'లిటిల్ థియేటర్'లో చదివి వినిపిస్తానని మా రామవ కళాకేంద్రం సభ్యుల్ని కృష్ణారావును గూడ రమ్మని పిలిచాను. రైల్వే సమాజం 'రసన సమాఖ్య'లో ప్రముఖుడు కె వెంకటేశ్వరరావును గూడ రమ్మన్నాను వచ్చాడు. నాటకం మొత్తం చదివి వినిపించాను అందరూ బాగుందని ఏకగ్రీవంగా చెప్పారు. ఆ నాటకానికి "నాటకం" అని పేరు పెట్టాను అంతా విని కృష్ణారావు "ఈ నాటకం వేయడం నావల్ల కాదు! నాకున్నది ఒకే ఆర్టిస్టు నిర్మల! ఈ నాటకంలో అన్ని పాత్రలకూ ప్రాధాన్యత వుంది. ఇంతమంది నటుల్ని నేనెక్కడ నుంచి తీసుకురాను? నావల్ల కాదు" అన్నాడు

రామచంద్ర కాశ్యప, రామన్న పంతులు గార్లతో

కె. వెంకటేశ్వరరావు

అప్పుడు రామన్నపంతులు అన్నాడు “నరసరాజు గారూ! ‘కిళ్లనొప్పులు’ నాటకం రిహార్సల్స్కు రాలేకపోతున్నాను మీరందరూ రోజూ నాకోసం ఎదురు చూస్తూ కూర్చుంటే నేను గిల్లిగా ఫీల్ అవుతున్నాను. ఈ మేజిస్ట్రేట్ యీ ఊల్లో ఉన్నన్నాళ్లు నాకీ బాధ తప్పదు! అందువల్ల ‘కిళ్లనొప్పులు’ ప్రస్తుతానికి ఆవతల పెట్టి - ఈ ‘నాటకం’ పరిషత్తుకు తయారు చేద్దాం! ఇందులో బట్లరు పాత్ర చిన్నదయినా నాకు బాగా నచ్చింది! ఆ పాత్ర నేను వేస్తాను రోజూ ఈ రిహార్సలుకు రాలేకపోయినా దానిని సాధనచేసి ఎలాగో ఒప్పించగలను” అన్నాడు ‘సరే’ ననుకున్నాం!

కె వెంకటేశ్వరరావు అప్పుడు రైల్వేలో ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు అన్నాడు “నరసరాజుగారూ! మాకూ పరిషత్తుకు నాటకమేమీ దొరకలేదు దొరుకుతుందనే ఆశ గూడ లేదు (అప్పటికి పరిషత్తు పోటీలు తెనాలిలో జరగబోతున్నట్టు ప్రకటించారు) ఈ నాటకంలో నాకో వేషం ఇవ్వండి. మూడో సీనులో వచ్చే ‘శివశంకరం’ వేషం ఇవ్వండి” అన్నాడు

వెంటనే మాచినేని వెంకటేశ్వరరావు అన్నాడు “అయ్యో! ఆ వేషం యివ్వమని నేను అడుగుదామను కుంటున్నాను. (అప్పుడు మాచినేని విజయ కమర్షియల్ బ్యాంకులో చిన్న ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు) నాకు బ్యాంకు పని రోజు 6 గంటల దాకా ఒకోరోజు 7 గంటల దాకా తెనులడం లేదు! మూడో సీనులో మాత్రమే వస్తుంది కాబట్టి ఆ ‘శివశంకరం’ వేషం నాకివ్వండి” అన్నాడు.

నేను కె. వెంకటేశ్వరరావుతో “వెంకటేశ్వరరావ్! నువ్వు రామానుజం వేషం వెయ్యి! అది reacting role, ఆ పాత్ర సమర్థుడైన నటుడు వెయ్యకపోతే వక్కనున్న ‘రఘుపతి’ పాత్ర దెబ్బతింటుంది ‘రఘుపతి’ వేషం కాశ్యప వేస్తాడు. నాటకంలో అది ప్రధాన పాత్ర!” అన్నాను.

“అదేమిటి? ‘రఘుపతి’ నువ్వు ఎందుకు వెయ్యగూడదు?” అన్నాడు కాశ్యప! కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు గూడ “అమాదే నేనూ అనబోతున్నాను” అన్నాడు నేనన్నాను “నా ఆరోగ్యం బాగా లేదు! చూస్తున్నారా గదా! నీరసంగా వుంటుంది పైగా నాకు నాటకం డైరెక్టు చేయాలని ఉంది. నేను నాటకం డైరెక్ట్ చేస్తాను” అన్నాను

నాటకంలో ఒకే స్త్రీ పాత్రకు ‘నిర్మల’ నిశ్చయమైంది. ఇకపోతే నిర్మల పాత్రను ప్రేమించే యువకుడు ‘పేరు గుర్తు లేదు. ‘మధు’ అనుకుంటాను. దానిని గుంటూరు నుంచి రవిని తీసుకు వస్తాను! కామరాజు పాత్రకి - గుంటూరులో ‘కాళిదాసు’ ఉన్నాడు. చాలా గొప్ప ఆర్టిస్టు! వెళ్లి అతన్ని అడుగుతాను” అన్నాను! అలా మొత్తం

Casting పూర్తి అయింది

అండ్రి నాటక కళాపరిషత్తు పోటీలు, శివాలి (1951) సందర్భంగా తిరుమల-రాఘవ కళాకర్తలు. వీరయ్యవారి వారి 'నాటకం'లో పాల్గొన్న కళాకారులు

కూర్చున్నవారు ఎదురు నుండి - నిర్మల, రా. పి.వి. అంబే, డి.వి. వరదరాజు, రామచంద్ర జాక్షన్.

నిర్మలవారు - డా. గోపాలం, కృష్ణారావు, విశ్వకీర్తి రామన్న వంతులు, మాచివో వెంకటేశ్వరరావు, రామరాజు, జి. వెంకటేశ్వరరావు, ప్రశస్తి శ్రీరామమూర్తి, జె.వి.ఎస్.శివ

ఆ మరునాడు గుంటూరు వెళ్లి రవి (హిందూ కాలేజీలో 1938లో నేను మొట్టమొదటగా నటించిన నాటికలో వేషం వేసిన రవీంద్రనాథ్) కాళిదాసుకు విషయం చెప్పాను! యిద్దరూ ఒప్పుకున్నారు రోజు సాయంత్రం 4 గంటల రైలులో విజయవాడ రావడం రిహార్షల్ను అయిన తరువాత 9 గంటల బండిలో తిరిగి గుంటూరు వెళ్ళడం! అదీ ఏర్పాటు!

రిహార్షల్నుకు సుబ్బారావు గారి ఇంట్లో హాలు చాలదనిపించింది వేరే ఏదైనా హాలు చూడాలని వెతికాను!

గాంధీ నగర్లో పార్కు వక్కన 'పూర్ణానంద సత్రం' వుంది. అందులో మేడమీద గదులున్నాయ్ అన్ని గదులూ అప్పటికే అద్దెలకిచ్చి ఉన్నయ్! చివర పెద్దహాలు వుంది రిహార్షల్నుకు ఐడీయల్గా వుంటుంది అది భాళిగా వుంది. సత్రం యజమాని కౌతా సుబ్బారావుగారు. ఆయన్ని వెళ్లి అడిగాను నెలరోజులు రిహార్షల్నుకు కావాలన్నాను. ఆయన 'నరే' వేసుకోమన్నారు.

రిహార్షల్ను ప్రారంభించాం! సాధ్యమయినంత తక్కువ ఖర్చుతో నాటకం తయారు చేయాలని సంకల్పం'

గుంటూరు నుంచి వచ్చే ఇద్దరు వాళ్లరైలు ఖర్చులు వాళ్లే పెట్టుకునేట్టు సమాజ సభ్యుల కాఫీలు, టిఫిన్లు- సమాజం మీద పడకూడదు. వక్కనే మోడరన్ కేఫ్ వుంది! ఎవరి బిల్లు వాళ్లే చెల్లించుకోవాలి. నిర్మల సత్యనారాయ పురంలో ఉంటోంది! ఆమె రిక్తాలో రావాలి రిక్తాఖర్చులు మాత్రం సమాజం భరిస్తుంది

రిహార్షులు హాలు అద్దె యాభైరూపాయలు నిర్మల రిక్తాఖర్చు దాదాపు 25 రూపాయలు! మొత్తం 75 రూపాయలతో రిహార్షల్ను ముగించి నాటకం తయారు చేశాం.

నాటకం "ఉదయిని రాఘవ కళాకేంద్రం పేరుమీద ప్రదర్శించాలని నిర్ణయించాం!

రిహార్షల్ను ప్రారంభించిన వారం రోజుల వరకు గుంటూరు నుంచి రవి ఒక్కడే వస్తున్నాడు గాని కాళిదాసు ఏదో పని ఉందని చెప్పి రాలేకపోతున్నాడు రిహార్షల్నులో అతని డైలాగులు నేను చెప్పవలసి వస్తోంది. ఆ డైలాగులు గట్టిగా అరవాలి! నాకు సీరసం! కాళిదాసు వచ్చేట్టు లేదు ఏంచేయాలి?

అదృష్టవశాత్తు - అంతకంటే మంచి నటుడు దొరికాడు. కె.వి.యస్. శర్మ! అతను సుంకర కనకారావు స్థాపించిన అరుణోదయ నాట్యమండలిలో సభ్యుడు వాళ్లకి నాటకం దొరకలేదు! ఒకరోజు శర్మ నాదగ్గరకు వచ్చాడు!

"మాకు ఒక నాటకం రాసి పెట్టింది" అన్నాడు. "మీకు నాటకం రాయను! నీకు మటుకు ఒక మంచి వేషం యిస్తాను. నాటకంలో కామరాజు వేషం". మరుసటిరోజు నుంచి రిహార్షల్నుకు వచ్చాడు శర్మ! చివరికి అందరినీ మింగేసేటంత పేరు తెచ్చుకున్నాడు.

'పాతాళభైరవి' సినిమా శత దినోత్సవాలకి నిర్మాతలు విజయవాడ వచ్చినప్పుడు ప్రదర్శించిన 'నాటకం' చూచిన తరువాత 'చక్రపాణి' గారు కబురు చేశారు. "కామరాజు వేషం వేసిన నటుణ్ణి మదరాసు పంపండి! 'విజయ'లో నెలజేతం ఆర్థిస్తాను తీసుకుంటాం అని! అది వేరే కథ! తరువాత చెబుతాను!")

'నాటకం' లో రామానుజం పాత్ర వేసిన కె. వెంకటేశ్వరరావు అప్పుడు రైల్వేలో ఉద్యోగం చేస్తుండేవాడు. ఆ తరువాత ఉద్యోగం రిజైన్ చేసి ఢిల్లీలో Drama School లో Training కు వెళ్ళాడు అతనితో పాటు పాట్టి ప్రసాద్ గూడ వెళ్లాడు తరువాత అంధ్ర యూనివర్సిటీలో రిజిస్ట్రార్గా పనిచేస్తున్న కె.వి. గోపాలస్వామి నాయుడు

గారికి నాటకాలంటే చాలా ఇంటరెస్టు. యూనివర్సిటీలో డిప్యూమెంట్ ఆఫ్ ఫియేటర్ ఆఫ్ట్ అని నాటకంలో వివిధ శాఖల్లో విద్యార్థులకు శిక్షణ ఇచ్చే వసతి కల్పించాడు దానికి కె వెంకటేశ్వరరావును ధైర్యంగా నియమించారు కొన్నాళ్లు మంత్రి శ్రీనివాసరావు ఆ పదవిలో పని చేశాడు.

ఆ రోజుల్లో విజయవాడలో చాలా నాటక సమాజాలుండేవి ప్రతి సమాజంలో ఒకరో ఇద్దరో సమర్థులయిన నటులుండేవాళ్లు కె వెంకటేశ్వరరావు రైల్వే సమాజం రసన సమాఖ్య అని ఉండేది కె వి ఎస్ శర్మ అరుణోదయ నాట్యమండలిలో ఉండేవాడు అలా విడివిడిగా ఉండడం ఎందుకు? అని నాటకంలోకి వెంకటేశ్వరరావును కె.వి.ఎస్. శర్మని తీసుకు వచ్చాను.

అప్పుడు నాటకశాలలు నటన ప్రదర్శన వగైరాలకు శిక్షణ ఇచ్చే స్కూల్స్ ఏమీ ఉండేవి కావు! కొప్పరపు సుబ్బారావు గారు సేకరించిన పుస్తకాలు చదివి acting and production నేర్చుకున్నాను

ఒకసారి జవహర్ టాకీస్ లో (ఏలూరు రోడ్డులో వుండేది) అది తరువాత 'విజయాటాకీస్' అయినట్టుంది ఆ జవహర్ టాకీస్ లో నేను నటన గురించి అంతకంటే ముఖ్యం Play Production గురించి Demonstration lecture ఇచ్చానట! వీన్న తరువాత తనకు నాటకాలు వెయ్యాలని కోరిక కలిగిందట చాట్ల శ్రీరాములు గారికి అప్పుడు శ్రీరాములుగారు రైల్వేలో కె వెంకటేశ్వరరావుతోపాటు ఉద్యోగం చేస్తుండేవాడు ఆయన తరువాత ఇంగ్లండు వెళ్లి ఫియేటర్ ఆఫ్ట్ లో శిక్షణ పొంది ఉండ్రాయూనివర్సిటీలోనూ, ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలోనూ, ఫియేటర్ ఆఫ్ట్ డిప్యూమెంట్ కు హెడ్ గా ఉండి ఎంతోమంది నటీనటులకు శిక్షణ ఇచ్చి మంచి నటులను తయారు చేశాడు అలాగే మొదటి నాగభూషణ శర్మ గారు అమెరికన్ యూనివర్సిటీలో ఫియేటర్ ఆఫ్ట్ లో శిక్షణ పొంది డిగ్రీలు తెచ్చుకుని అధ్యాపకులుగా ఇప్పటికీ ఆధునిక నటన రంగానికి సేవలు చేస్తున్నారు

రాజా రాందాసు ఒకడు 1955 ప్రాంతంలోనే ఆమెరికా వెళ్లి ఫియేటర్ ఆఫ్ట్ అధ్యయనం చేసి డిగ్రీలు పొంది వచ్చారు మదరాసులో ఫిల్మ్ బాంబరు వారు ఏర్పాటుచేసిన డ్రామా స్కూల్ కు ప్రిన్సిపాల్ గా పని చేశారు ఇప్పుడు తమిళంలో టాప్ హీరో రజనీకాంత్ ఆయన శిష్యుడు తరువాత తనే ఒక సినిమా నిర్మించుకుని అర్థికంగా దెబ్బతిన ఆరోగ్యం పాడయి ఆకాలమరణం పాలయ్యాడు పాపం!

పైన చెప్పిన వాళ్లందరి లాగా డ్రామా స్కూల్స్ లో శిక్షణ పొందే అవకాశాలు ఆరోజుల్లో మాకు లేవు నేనూ, కాశ్యప రామన్న పంతులు పుస్తకాలు చదివి నేర్చుకున్నదే నాటక కళ!

కొన్నాళ్లు విజయవాడలో నటరాజకళాసమితి తరపున ఒక నాటక శిక్షణా కళాశాల రన్ చేశారు. దానిలో రామన్న పంతులు, కాశ్యప, అధ్యాపకులుగా పనిచేశారు నేను నవ్వుతూ అనేవాళ్ళే మీకు ఏం తెలుసని మీరు వాళ్ళకి శిక్షణ యిస్తారయ్యా అని

రామన్న నాటక కళ మేకప్ వగైరాల మీద ఒకటో రెండో పుస్తకాలు గూడా రాశాడు

ఇప్పుడు అంటే 21వ శతాబ్ది ప్రారంభం నాటికి నాటక రంగం టెక్నికల్ గా చాలా అభివృద్ధి చెందింది నాటక శిక్షణాలయాలు అవతరించినయి! నాటక పోటీ పరిషత్తులు అంధ్రప్రదేశ్ అంతటా కొన్ని డజన్లు ఉద్భవించినయి! కాని నాటక ప్రమాణం అంటే స్టాండర్డ్ చెప్పకోదగ్గంతగా పెరగలేదని అంటారు

★ ★ ★

మల్లీ - నాటక కళాపరిషత్తుకు వద్దం

1951లో మార్చి-ఏప్రిల్లో తెనాలిలో పరిషత్తు నాటిక నాటక పోటీలు జరిగినవి

మేము 'నాటకం' తీసుకు వెళ్లాం! గరికపాటి రాజారావు ప్రజానాట్యమండలి స్థాపకుడు ఒక నాటకం తీసుకువచ్చాడు. పేరు జ్ఞాపకం లేదు. అతనికి బెస్ట్ యాక్టర్ బహుమతి వచ్చింది. మా 'నాటకం'లో నిర్మలకు ఉత్తమ నటి బహుమతి వచ్చింది.

ఆ పోటీలలోనే పాలిక్యొల్లునుంచి పరకాల శేషవతారంగారు రాసిన 'కూడు-గుడ్డ' నాటకంలో అల్లు రామలింగయ్య మొదటగా పరిషత్తు పోటీలలోకి వచ్చాడు!

ఆత్రేయ 'ఏవరు దొంగ' అనే నాటిక వచ్చింది మొత్తం మీద అన్ని నాటకాలు, నాటికలు పేదరికం మీద, పేదల మీద ధనవంతుల exploitation మీద! చినిగినవి పాత గుడ్డలు, కుండలు వగైరాలే గదా కావలసింది!

ఒక నాటకానికి ఇచ్చినవే - మిగతా నాటకాలకు గూడ అవే ఇచ్చేవాళ్లు!

పరిషత్తు ఆఖరి రోజు నాటకాలన్నీ అయినాక జడ్జీలు ఉత్తమ నాటక నాటికలను నిర్ణయించడానికి రహస్య సమావేశం జరుగుతోంది అప్పుడు అహ్మద సంగం ఆధ్యక్షుడు (అయిన తెనాలి మునిసిపల్ ఛైర్మన్ గా గూడ పనిచేశాడు) నన్నవనేని వెంకట్రావుగారు అన్నారట నవ్వుతూ! "ఉత్తమ నాటకం గురించి వాళ్లు చెప్పడమెందుకు? నేను చెబుతాను ఏ నాటకమయితే కుక్క నులకమంచం, చినిగిన గుడ్డల దండెం, పగిలిన కుండలు చూపలేదో ఆ నాటకానికి ఉత్తమ బహుమతి ఇవ్వమనండి" అని! అవన్నీ లేనిది మా నాటకమే! మా నాటకానికి ఉత్తమ రచన - ఉత్తమ ప్రదర్శన బహుమతులు, నిర్మలకు ఉత్తమ నటి, కె ఎస్ శర్మకి కూడ ఏదో బహుమతి వచ్చినట్లు గుర్తు.

నేను ఒక నాటిక గూడ రాశాను. 'అత్తపాత్య' అని నాటకాల మీద వ్యంగ్య రచన! దానికేమో బహుమతి రాలేదు! బహుమతులు రావలసినంత నాటిక కాదు గూడ.

★ ★ ★

తెనాలి పరిషత్తులో ప్రథమ బహుమతి పొందిన నా 'నాటకం' ద్వారా నేను సినిమారంగ ప్రవేశం చేశాను

ఆ కథాక్రమం బిట్టి దనిన -

అదే సంవత్సరం అంటే 1951 జూన్ లోనో జూలై లోనో విజయా ప్రొడక్షన్స్ వారి "పాతాళభైరవి" సినిమా శతదినోత్సవాలు జరిగినై - ఆంధ్రదేశమంతటా! "పాతాళభైరవి" తాలూకు బృందం అంతా అంటే - నిర్మాతలు నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి, దర్శకుడు శ్రీ కె వి రెడ్డి, రచయిత పింగళి నాగేంద్రరావుగారు, మ్యూజిక్ టైలెక్టరు ఘంటసాల, ఆర్ట్ డైరెక్టరు గోఖలే వగైరాలు, నటీనటుల్లో హీరో యన్ టి రామారావు, హీరోయిన్ మాలతి, పద్మనాభం, బాలకృష్ణ వగైరాలు అందరూ వచ్చారు విజయవాడలో మకాం ఏర్పాటు చేసుకుని ప్రతిరోజూ సాయంత్రం అటు గుంటూరు, ఇటు బందరు, ఏలూరు వగైరా కేంద్రాలకు వెళ్లి ఆ థియేటర్లలో ఉత్సవాలు జరుపుకొనడం, తిరిగి రాత్రికి విజయవాడలో మకాం!

ఆ ఏర్పాట్లన్నీ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ విజయా పెక్టర్స్, విజయవాడ వారు చేశారు. అప్పుడు ఇప్పటిలాగా వంద, రెండువందల కేంద్రాలలో విడుదల అయ్యేవి కావు పిక్చర్లు!

కొస్తే జిల్లాల్లో ప్రధాన కేంద్రాలు నెల్లూరు, గుంటూరు, తెనాలి, విజయవాడ, బందరు, ఏలూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, వైజాగ్, విజయనగరం, ఇలా పది కేంద్రాలు. రాయలసీమ ఏరియాలో రెండు కేంద్రాలు, నైజాంలో ఒకటి, రెండో మొత్తం దాదాపు డజను కేంద్రాలలో మొదటి రిలీజ్ వుండేది.

పాతాళభైరవి బృందం విజయవాడలో మకాం వేసుకున్నారు. విజయవాడ, దుర్గాశామందీరంలో జరిగిన సభకు డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ విజయా పిక్చర్స్ వారి కోరిక మేర అందరికీ సన్మాన పత్రాలు వ్రాసి బాధ్యత నాకు, రామచంద్ర కాకత్తుపకు అప్పజెప్పారు. మొదట సభ విజయవాడలో అయిపోయింది. మిగతా కేంద్రాలకు రోజుకోకటి చొప్పున వెళ్లి వస్తున్నారు.

ఒకరోజు శనివారంనాడు గుడివాడ నుంచి కాజ వెంకట్రామయ్య గారు విజయవాడ విజయాపిక్చర్స్ మేనేజరు ధార సత్యనారాయణ గారికి ఫోన్ చేశారు.

“రేపు ఆదివారం ఉదయం పాతాళభైరవి బృందం విజయవాడలోనే ఉంటారు. భాళీగా ఉంటారు రేపు వుడయం 10 గంటలకు కళామందిరంలో నరసరాజుగారిని ‘నాటకం’ ప్రదర్శించమని చెప్పి వాళ్లు చూస్తారు” అని.

ఇక్కడ కాజ వెంకట్రామయ్య గారిని గురించి కాస్త చెప్పాలి. ఆయనది గుడివాడ. సినిమాహాలు ఉండేది. విజయా పిక్చర్స్ డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీలో ఆయన భాగస్వామి కాకపోయినా ఆ సంస్థ నిర్మాణ సౌరభి ఆయన! ఎందుకంటే అటు నిర్మాతలు నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి, బి.యస్. రెడ్డి-కె.వి. రెడ్డి గార్లతో ఎగ్జిబిటర్గా వెంట్రామయ్య గారికి సన్నిహిత సంబంధాలు ఉండేవి. నాగిరెడ్డి-చక్రపాణి గార్లు 1949లో విజయా ప్రొడక్షన్స్ స్థాపించి మదరాసు వాహినీ స్టూడియో మూలా నారాయణస్వామి గారి దగ్గర నుంచి లీజుకు తీసుకున్నప్పటి నుంచి అంతకు ముందు వాహినీ ప్రొడక్షన్స్ స్థాపకులయిన బి.యస్. రెడ్డి, కె.వి. రెడ్డి గార్లతో ఉన్న స్నేహ సంబంధాల వల్ల వెంట్రామయ్య గారు వాహినీ బృందానికి చాలా సన్నిహితులు.

అప్పుడు విజయా ప్రొడక్షన్సుకు ఒక డిస్ట్రిబ్యూషన్ కంపెనీ కావలసి వచ్చింది. దానికి కాజ వెంట్రామయ్య గారు పూనుకుని కాటూరు గ్రామ కాపురస్తులు సూరెడ్డి వెంకట్రామయ్య గారు ప్రధాన వాటాదారుగా చెరుకూరు పూర్ణచంద్రరావు గారు మేనేజింగ్ పార్టనర్గా మరికొందరు చిన్న చిన్న వాటాదార్లతో విజయా పిక్చర్స్ అనే డిస్ట్రిబ్యూషన్ కంపెనీ స్థాపించారు!

అదీ అటు నిర్మాతలతోనూ యిటు డిస్ట్రిబ్యూటర్లతోనూ కాజ వెంకట్రామయ్య గారికి ఉన్న సాన్నిహిత్యమూ, సంబంధమూ!

(కాస్త వెనక్కి వెళితే-)

కాజ వెంట్రామయ్య గారు కళామందిరంలో నా ‘నాటకం’ ప్రదర్శించామని విజయా పిక్చర్స్ మేనేజరు ధార సత్యనారాయణ గారికి విజయవాడకు ఫోన్ చేశారని చెప్పాను గదా!

ఆయన నాకు కబురు చేశారు. శనివారం సాయంత్రం నేను గాంధీనగర్లో విజయాపిక్చర్స్ ఆఫీసుకు వెళ్లాను. సత్యనారాయణగారు విషయం చెప్పారు! రేపు ఉదయం 10 గంటలకు ‘నాటకం’ వెయ్యమని - వెంట్రామయ్యగారు గుడివాడనుంచి ఫోన్ చేశారని నేను వెంటనే కాస్త విసుగ్గా “ఏం? నాటకం వెయ్యడమంటే ఆషామాషీ అనుకున్నారా? ఉదయం 10 గంటలకా? పగటి భాగోతంలా ఉంటుంది. పైగా అక్కడు ఉన్న స్టేజి

కాకా వెంకట్రామయ్య

ఎంత? మీరు సినిమా స్క్రీన్ తీయరుగా?" అన్నాను "సినిమా స్క్రీన్ తీస్తే ఎలాగ? మళ్ళీ మాకు మ్యూట్స్ పో వుందిగా? అన్నాడాయన"

"అయితే సినిమా స్క్రీన్ కి ముందు స్టేజీ ఎంత ఉంటుంది? చాలదు! నాటకం వెయ్యడానికి వీలు పడదు" అన్నాను గట్టిగా. అయితే మీరే మాట్లాడండి వెంకట్రామయ్య గారితో" అని "గుడివాడకు ట్రంక్ ఫోన్ చేసి నాచేతికిచ్చారు

నేను వెంకట్రామయ్య గారితో "ఎలా వెంకట్రామయ్యగారూ! జానాబెత్తెడు స్టేజీ మీద నాటకం ఎలాగండి వేయడం! పైగా ఉదయం! పగటి భాగోతంలాగ? ఆయనేమో సినిమా స్క్రీన్ తీయనంటున్నాడు!" అన్నాను.

ఆయన "నాకవన్నీ తెలుసులేవయ్యా! నాటకాల సంగతి నువ్వు నాకు చెబుతున్నావా? నేను చెబుతున్నాను! రేపు ఉదయం 10 గంటలకు నాటకం వెయ్యాలి! వేసి తీరాలి"

"ఎలాగండి! స్టేజీ కర్డెన్లు గూడ లేవు అది సినిమాహాలు" అన్నాను.

"నాటకానికి కర్డెన్లు బందరు నుంచి రేపు ఉదయం 6 గంటలకి రైలులో నేను వంపిస్తాను. సరేనా?" అన్నాడు కాస్త తీవ్రంగా.

పెద్దాయన! ఆయనంటే మాకు ఎంతో గౌరవం! చెప్పాగా - నాటక కళాపరిషత్తుకు ఆయన ప్రాణం అని మాకు అందరికీ ఆయన మాట శిలాక్షరం! విధిలేక సరేలెండి! అని ఫోన్ పెట్టేశాను.

వెంటనే వెళ్లి రామన్న పంతులుకీ, కాశ్యపకీ చెప్పాను! సినిమా వాళ్లు చూస్తారంటే అందరికీ ఆశగా! వాళ్లు వేడ్చామన్నారు. నిర్మల ఇంటికి వెళ్లాం - సత్యనారాయణపురంలో ఆమె ఇల్లు కృష్ణారావు గూడ ఉన్నాడు. విషయం చెప్పాను! వాళ్లిద్దరూ పరమానందంతో 'వేడ్చాం' అన్నారు అప్పుడు నిర్మలకి 102 డిగ్రీల జ్వరం! నేను "స్టేజీమీద సికి ఏమన్నా అయితే..." అన్నాను

కృష్ణారావు అడ్డుపట్టి "నరసరాజు గారూ! నాటకం ఏర్పాట్ల విషయం మాకు వదిలివెయ్యండి! మీరు రేపు ఉదయం 9 గంటలకి కళామందిరానికి రండి" అన్నాడు.

కాశ్యప "నిజమేరా! సికి అంతా ఆదుర్దాయే! నువ్వు దగ్గరుంటే మా ప్రాణాలు తీస్తావు! తీరిగ్గా నాటకానికి అరగంట ముందురా" అన్నాడు.

నిజమే! సుతి నాటక ప్రదర్శనకీ నాకు ఒకటే ఆదుర్దా! సతాయింపు! గంట ముందే వెళ్లి “ఏరా! ఇంకా కూర్చున్నారా మేకప్ ఎప్పుడు వేసుకుంటారు?” అని కేకలు వేసేవాణ్ణి! మరునాడు అదివారం ఉదయం కొద్దిగా చినుకులు! బందరునుంచి కర్ణెన్లు వచ్చినా.

నేను 9 గంటలకు కళామందిరానికి వెళ్లాను. స్టేజీ లోపల అందరూ మేకప్ వేసుకుంటున్నారు కృష్ణారావు, నాటకానికి కావలసిన సామగ్రి సమకూరుస్తున్నారు. నాకు మాత్రం చీమలు, జెరులు పాకుతున్నాయి.

అప్పుడు గుడివాడనుంచి కారులో వెంకట్రామయ్య గారు వచ్చారు. ఆయనకి చెవరైట్ కారుండేది. పొందూరు ఖద్దరు దోపతి! సిల్క్ షర్టు! దానిమీద కోటు! బట్టతల లోపలకి వచ్చారు

నేను చూడండి మీరు కర్ణెన్లు పంపారు సరే! కట్టడానికి పైన .”

ఆయన “నువ్వు ఉండవయ్య” అని కోటు తీసి కుర్చీకి తగిలించి పంచె ఎగ్గట్టి స్టేజీ ఎక్కి కర్ణెన్లు కట్టించారు క్రితం రాత్రి దీప్తిబ్యాటరు సత్కారాయణ గారు ఊళ్లో ప్రముఖులకు ఫిన్లద్వారా కొందరికి సైకిల్ మీద మనిషిని పంచి మరికొందరికి ఆహ్వానాలు పంపారు!

9.45కి హాలు నిండా జనం! పాతాళభైరవి బృందం ముందు సీట్లలో!

10 గంటలకు తెరలేచింది. నాటకం ప్రారంభమయింది. నేను గూడ ముందు వరసలో కూర్చున్నాను. నన్ను ఎప్పుడూ స్టేజీలో ఉండనిచ్చేవాళ్ళు గాదు! “నువ్వంటే మమ్మల్ని కన్పూజ్ చేస్తావు! నువ్వు పోయి అడియన్స్ లో కూర్చొని చూడు” అని బయటికి పంపేసేవారు కాశ్యప!

నాటక ప్రదర్శన బ్రహ్మాండంగా ఉంది. అడియన్స్ రియాక్షన్ - నేను ఆశించిన దానికంటే వందరెట్లు! నాటకం అయిన తరువాత అందరూ నన్ను అభినందించారు. “నాటకం చూచిన బాగాలేదని ఎవరు చెబుతారు?” అనేది నా సిద్ధాంతం!

భోజనాల అనంతరం పాతాళభైరవి బృందం బందరు వెళ్లారి. ఆ రాత్రికి బందరులో పాతాళభైరవి ఉత్సవం!

ఆ మరునాడు - మళ్ళీ వెంకట్రామయ్యగారు నాకోసం ఫోన్ చేశారట! నేను దొరకలేదు

తరువాత ఎన్నో కలుసుకున్నప్పుడు చెప్పారు వెంకట్రామయ్యగారు “మీరు ఫోన్ లో దొరకలేదు నరసరాజుగారు నేను ఎందుకు మీకోసం ఫోన్ చేశానంటే మీ నాటకం చూచిన తరువాత ఆ సాయంత్రం బందరు వెళ్లొ గదా! నేనూ కె వి రెడ్డిగారు ఒకే కారులో వెళ్లొ బందరు

జెజివాడ నుంచి బయలుదేరి బందరు చేరే వరకు కె వి. రెడ్డిగారు మీ నాటకాన్ని గురించే మాట్లాడారు! ఆయన అంత ఇంపెన్ అయ్యారు! నాటకంలో అది అంత బాగుంది! ఇది ఇంత బాగుంది ఇది ఇంకా బాగుంది అని వివరంగా ఎన్నో విషయాలు ఏకరువు పెడుతూ కొన్ని తైలాగులు రిపీట్ చేస్తూ పగలబడి నవ్వుతూ ప్రయాణం చేశాం బందరుకు కారులో” అన్నారు వెంకట్రామయ్యగారు!

నాకు ఇష్టంలేకపోయినా ఆరోజు ఉదయం కళామందిరంలో నాటకం వెంకట్రామయ్య గారు అంత పట్టుబట్టి ఎందుకు వేయించారో నేను తరువాత చెబుతాను! ఆయన చాలా గొప్ప వ్యక్తి! ఆయన ఎందరికో ఎన్నో సహాయాలు చేశాడు! నేను సినిమా రంగానికి వెళ్లటానికి ఆయన ఎంత ప్రముఖ పాత్ర వహించాడో తరువాత చెబుతాను.

“సాకాశ్చైరని” శతదినోత్సవాలు పూర్తి చేసుకుని ఆ బృందం మదరాసు తిరిగి వెళ్లిపోయారు!

తరువాత పది పదిహేను రోజులకి నేను ఏదో సొంత పనిమీద మదరాసు వెళ్లాను! నేను ఎప్పుడు మదరాసు వెళ్లినా నా మిత్రుడు హైస్కూలునుంచి కాలేజీ వరకు నా సహాధ్యాయి వి.జి.యస్.వి. ప్రసాద్ ఇంట్లో ఉండేవాణ్ణి. అతని ఇల్లు టి.నగరలో తిరుమల పిక్చర్ థియేటర్ వుంది. ఆ పక్క పిడి సారంగపాణి స్ట్రీట్ లో అక్కినేని నాగేశ్వరరావు గారిఇల్లు! దుక్కిపాటి మధుసూదనరావు గారు, నాగేశ్వరరావు గారి ఇంట్లో ఉంటున్నారు.

అయిన నాగేశ్వరరావు గారి ప్రార్థనలతో అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్ ప్రారంభించే ప్రయత్నంలో ఉన్నారు. నాగేశ్వరరావు గారిని సినిమాలలో ప్రవేశపెట్టి అయిన అభివృద్ధికి ఎంతో దోహదం చేసిన గాడ్ ఫాదర్ మధుసూదనరావు గారు. అయిన ఆంధ్ర నాటక కళాపరిషత్తు కార్యకలాపాలలో నాకు సన్నిహితుడు. ఒకరోజు దుక్కిపాటి మధుసూదనరావుగారిని చూడ్డానికి నాగేశ్వరరావు గారి ఇంటికి వెళ్లాను. మధుసూదనరావుగారు నాగేశ్వరరావు గారిని నాకు పరిచయం చేశారు. అదే నాకు అయినతో ప్రథమ పరిచయం!

అప్పుడు అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్ స్టాఫ్ ఏంపి సినిమాలు తియ్యాలనే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నట్లు ఆ వివరాలు చెప్పారు.

మధుసూదనరావుగారు చాలా జాగ్రత్తయిన మనిషి. తొందరపడే స్వభావం కాదు. అసలు సినిమా నిర్మాణం మీద గూడ అయినకు అంత పెద్ద ఆసక్తి లేదు. నాగేశ్వరరావు గారే ప్రోత్సహించారట!

“నన్ను సినిమాలకి తీసుకువచ్చి నన్ను ఇంత వాణ్ణి చేశారు! మీరు ఊరికే వుండడం ఎందుకు? సినిమా ప్రాడక్షన్ కంపెనీ పెడదాం! నిర్మాతగా సినిమాలు తియ్యండి! ఆవిధంగా మీరు వృద్ధిలోకి వస్తే నాకు కొంత తృప్తి!” అని నాగేశ్వరరావుగారు ప్రోత్సహించారని మధుసూదనరావుగారు నాతో చెప్పారు.

అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్ లో బాగస్టులుగా నాగేశ్వరరావు, మధుసూదన రావుగార్లతోపాటు నవయుగ ఫిలిం డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ మేనేజింగ్ డైరెక్టరు కాట్రగడ్డ శ్రీనివాసరావుగారు దుక్కిపాటి మధుసూదనరావు గారి బావమరిది (భార్య తమ్ముడు) జనార్దనరావుగారు (స్వగ్రామం కృష్ణాజిల్లా కాటూరు అయినా అయిన అప్పుడు గుడివాడలో ఉంటున్నారు) పశ్చిమగోదావరి జిల్లా - ఏలూరుకో - చింతలపూడికో చెందిన ఒక మిత్రుడు సూర్యారావు అనుకుంటాను. గుంటూరు జిల్లాకు చెందిన ప్రకాశరావు అనే మరో మిత్రుడు వీరు బాగస్టులు. నాగేశ్వరరావు గారు కంపెనీ డైరెక్టర్ మధుసూదనరావు గారు మేనేజింగ్ డైరెక్టరు - ప్రాధ్యక్షుడు.

రెండు మూడు రోజుల తరువాత ఒకసారి మధుసూదనరావుగారు నన్ను నాగేశ్వరరావు గారి ఇంటికి తీసుకెళ్లారు. అంతకుముందే వాళ్ళిద్దరూ నా విషయం మాట్లాడుకుని ఉంటారు. మధుసూదనరావు అన్నారు. - “నరసరాజుగారూ! మా కంపెనీలో మొదటి పిక్చరుకు మీచేత స్క్రిప్టు రాయించాలని మా కోరిక! కానీ మేమింకా సినిమాకి డైరెక్టరునే నియమించుకోలేదు. మనది కొత్త కంపెనీ గదా డైరెక్టరును నియమించుకుని అయినతో మా నరసరాజుగారి చేత స్క్రిప్టు రాయించుకుంటామని చెబితే డైరెక్టరు ఏమంటాడో! అప్పీ మేమే డిక్లేట్ చేస్తున్నామనుకోవచ్చు! ఒకవేళ డైరెక్టరు కూడ మనస్ఫూర్తిగా ఇష్టపడితే మిమ్మల్నే రైటర్ గా పెట్టుకుంటాం. అలా ఏలు కాకపోయినా మీకు నాటకాల డైరెక్షను అనుభవం ఉందిగనుక డైరెక్టర్ కి అసిస్టెంట్ డైరెక్టరుగా ఉండురుగాని! నాకు గూడ సినిమా ప్రాడక్షను కొత్త గనక మీరు ప్రక్కనే వుంటే నాకు కొంత సహాయంగా ఉంటుంది. ఇక్కడ మీ ఖర్చులకు మటుకు లోటులేకుండా నే ప్రావైడే చేయగలను” అన్నారు.

నేను చిరునవ్వుతో అంతా విని “మీరు చెప్పడం అయిందా?” అన్నాను “ఏం?” అన్నాడు మధుసూదనరావుగారు కుతూహలంతో!

“మీ మొదటి పిక్చర్ కి మీరు రాయమన్నా నేను రాయను! కొత్తగా కంపెనీ పెట్టి వాచేత రాయించి రిస్కు తీసుకోవడం వాకనలు ఇష్టంలేదు! సినిమాలకి రాయాలని వాకు అంత దురద ఏమీలేదు! కానీ సినిమాల మీద మోజు ఇంటరెస్టు ఉందిగనక మీరు చెప్పినట్లు అసిస్టెంటు డైరెక్టరుగా ఉంటాను. కంపెనీ వృద్ధిలోకి వస్తే నేను ఎవ్వరైనా రైటర్ గా రాయవచ్చు! అన్నాను.

“అలాగేలేండి” అన్నాడు మధుసూదనరావుగారు, వాగేశ్వరరావుగారు.

నాలుగయిదు రోజుల తరువాత నేను తిరిగి విజయవాడ వెళ్లి పోవాలనుకున్నాను. ఆ సాయంత్రం వాగేశ్వరరావుగారికి వాహినీ స్టూడియోలో ఏదో పిక్చరు షూటింగ్ ఉంది. అయినాకి చెప్పివచ్చామని నేను, మధుసూదనరావు గారు వాహినీ స్టూడియోకి వెళ్లాలి రికార్డింగ్ థియేటర్ పక్కన లాన్ లో నాగిరెడ్డి - చక్రపాణి - కె.వి.రెడ్డిగార్లు కుర్చీల్లో కూర్చుని ఉన్నారు. అంతకుముందు విజయవాడలో పరిచయం ఉంది గనక నేను నమస్కరించగానే ‘రండి! రండి’ అన్నారు. నేనూ మధుసూదనరావుగారు వాళ్లతో కూర్చున్నాం!

నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి - కె.వి.రెడ్డి గార్లు ఆ శ్రీతం రోజే బెంగళూరులో పాతాళభైరవి శతదినోత్సవాలకు వెళ్లి వచ్చారట!

ఒక పావుగంట ఏవో కబుర్లు చెప్పకున్నాక నేను లేచి “వస్తానండి! ఈ రాత్రికి నేను విజయవాడ వెళుతున్నాను” అన్నాను.

“అప్పుడే వెళుతున్నారా?” అన్నాడు కె.వి.రెడ్డిగారు.

“నేను వచ్చి వారం వది రోజులయిందండి” అన్నాను.

“ఇలా రండి” అని కె.వి.రెడ్డి గారు లేచి నన్ను పక్కకు తీసుకెళ్లి “నరసరాజుగారూ! మీరు విజయవాడలో ఏం చేస్తుంటారు?” అని అడిగారు!

“నేను ఏమీ చేయనండి!” అన్నాను.

“అదేమిటండి ఏమీ చేయకుండా ఎలా వుంటారు?”

“నిజంగా ఏమీ చేయనండి! పిత్రాశ్రితం మా గ్రామంలో భూములున్నాయే వాటిమీద ఆదాయం వస్తుంది. విజయవాడలో ఇల్లుంది. నేనూ నా భార్య మాకు ఒక ఆడపిల్ల. రెండేళ్ల వయసు! నేను క్లబ్బులో బిలియర్స్ ఆడుకోవడం, కాలక్రేపానికి, మీరు చూశారుగా నాటకం, అలా నాటకాలు రాయడం, వెయ్యడం!” అన్నాను నవ్వుతూ!

“అయితే మీరు కుటుంబంతో మదరాసుకు పిచ్చు కావడానికి ఇబ్బంది ఏమీ ఉండదు గదా!” అన్నారాయన.

“ఎందుకు?” అన్నాను.

“నేను - వాహినీకి ఒక సాంఘిక చిత్రం తీయాలనుకుంటున్నాను. దానికి మీరు స్క్రిప్టు రాస్తే బాగుంటుందనుకున్నాను. మదరాసు రావడానికి మీకేమీ ఇబ్బంది లేదుగదా” అన్నాడు

“ఇబ్బంది ఏమీ లేదండీ! పైగా నాకు మదరాసు కొత్తగాదు. 1939 41లో లయోలా కాలేజీలో బి.ఏ చదివాను. విజయవాడలో ఇల్లు అద్దెకిచ్చి ఇక్కడ అద్దెకు ఇల్లు తీసుకుంటాను ఇబ్బంది ఏమీ ఉండదు” అన్నాను.

“అయితే యివాళ మీరు ప్రయాణం మానుకోవద్దు! మాకు కంపెనీ తీర్మానాలు వగైరా చేయవలసిన పనులుంటాయి. తరువాత నేను కబురు చెప్తాను! అప్పుడు రావచ్చు” అన్నారు.

“అలాగే” అని వచ్చేశాను. మధుసూదనరావు గారూ నేనూ నాగేశ్వరరావుగారికి చెప్పడానికి వెళుతూ మధుసూదనరావుగారితో కె.వి. రెడ్డిగారు చెప్పిన విషయం చెప్పాను.

మధుసూదనరావుగారు సంతోషంతో కంగ్రాట్సులేపన్సు అని కరదాలనం చేశారు.

“మరి నన్ను ‘అన్నపూర్ణ’లో పనిచేయాలన్నారు గదా అన్నాను.

“మీరు భాళిగా ఉన్నారని అలా అనుకున్నాం! కె.వి. రెడ్డిగారి లాంటి టాప్ టైర్లకు మీకు అఫర్ ఇస్తే అంతకంటే ఏంకావాలి? మన కంపెనీని ఏముంది! ఎప్పుడైనా రాసుకోవచ్చు” అన్నారు.

వెళ్లి నాగేశ్వరరావుగారికి చెప్పి ఆరాత్రి మెయిలుకు విజయవాడ వెళ్ళిపోయాను.

కె.వి.రెడ్డి గారు నన్ను “మీరు ఏంచేస్తుంటారు” అని అడిగారని చెప్పినా దానిలో ఒకకిటుకుప్పుంది!

నేను ఏదైనా ఉద్యోగంలోనో, వ్యాపారంలోనో నిమగ్నమై ఉంటే ఆయన నాకు సినిమా రైటర్గా అఫర్ ఇచ్చి ఉండేవాడు గాదు.

ఆ విషయం నేను హానీలో చేరి “పెద్దమనుషులు” ఏకీకృతుకు కథా చర్చలు జరుగుతుండగా కె.వి.రెడ్డి గారే నాకు చెప్పారు.

“ఇది గ్యారంటీలేని ఫీల్డు నరసరాజుగారూ! సినిమాల్లో ఎవడు సైకెస్టాడో, ఎవడు ఫెయిల్ అవుతాడో చెప్పలేం!

అందువల్ల మీరు జీవితంలో ఏదో రంగంలో సెటిల్ అయి హాయిగా ఉంటే మిమ్మల్ని లాక్సిచ్చి ఈ సినిమాల్లో చేరిస్తే ఇక్కడ ఫెయిల్ అయితే మీకు నేను ద్రోహం చేసిన వాణ్ణి అవుతాను గదా! అందుకే అడిగాను మిమ్మల్ని “మీరు ఏంచేస్తుంటారు?” అని)

నేను విజయవాడకు తిరిగివచ్చిన పది పదిహేను రోజులకి కాజ వెంకట్రామయ్య గారు మదరాసు వెళ్లి అక్కడనుంచి విజయవాడ విజయపిక్చర్స్ అఫీసుకు పోన్ చేశారు.

“నేను ఈరాత్రి మెయిలులో బయలుదేరి వస్తున్నాను. నేరుగా గుడివాడ వెళతాను! నరసరాజుగారిని విజయవాడ స్టేషనుకు వచ్చి నన్ను కలనమని చెప్పండి” అని

విజయ పిక్చర్స్నుంచి నాకు కబురు వస్తే నేను మరునాడు ఉదయం విజయవాడ రైల్వే స్టేషనుకు వెళ్ళాను. మదరాసు నుంచి మెయిల్ వచ్చింది నేను ఫ్లాట్‌పారంమీద నిలబడి వున్నాను. వెంకట్రామయ్యగారు కంపార్టుమెంట్నుంచి దిగి అమాంతం నన్ను కావలించుకుని ఆనందంతో “అనుకున్నది సాధించానయ్యా!” అన్నారు అప్పుడు చెప్పారు పాతాళభైరవి శతదినోత్సవాలకు వచ్చే ముందు పరిస్థితి. కె.వి.రెడ్డిగారు ఒక సాంఘిక చిత్రానికి రచయిత కోసం వెతుకుతున్నారు. ఆయన అంతకుముందు ‘భక్త పోతన’, ‘యోగి వేమన’, ‘గుణసుందరి కథ’,

'పాతాళభైరవి' నాలుగు సినిమాలు తీశారు. ఇప్పుడు ఒక సాంఘిక చిత్రం తీయాలనిపించింది. 'పాతాళభైరవి' విడుదల తరువాత మదరాసులో పరిస్థితి ఏమిటంటే

నాగిరెడ్డి గారు విడుదలకు ముందు 'పాతాళభైరవి' ఫియిల్ అవుతుందనే అనుకున్నారు. అతథ వేరే చెబుతాను

'పాతాళభైరవి' బాగా పోతున్న 10వ వారం - 11వ వారంలోనో నాగిరెడ్డిగారు - కె.వి.రెడ్డిగారితో "మళ్ళీ ఒక పిక్చరు 'విజయా'కి ప్లాన్ చెయ్యి బ్రదర్" అన్నారు. కె.వి.రెడ్డిగారు "విజయాకి కాదు బ్రదర్ - వాహినీకి తీయాలి! బి.యన్. వాహినీకి 'మల్లీశ్వరి' తీస్తున్నాడు గదా! దాని తరువాత నేను వాహినీకి తీస్తాను" అన్నారు.

వాహినీకి గూడ మేనేజింగ్ డైరెక్టరు నాగిరెడ్డిగారే! అందుకని "అదిగూడ నా కంపెనీయే గదా" అన్నారు నాగిరెడ్డి గారు.

"నీవు మేనేజింగ్ డైరెక్టరు అయితే కావచ్చు! వాహినీ నాకు మాతృసంస్థ! దానికే తీస్తాను" అన్నారు కె.వి.

నిజానికి 'పాతాళభైరవి' నిర్మాణ సమయంలో కె.వి.రెడ్డిగారికి, నాగిరెడ్డి గారికి కొన్ని అభిప్రాయ భేదాలేర్పడినయ్య!

(వాహినీ సంస్థ 1938-39లోనూ, విజయా సంస్థ 1959లోనూ స్థాపించబడినై)

కె.వి.రెడ్డిగారు వాహినీకే పిక్చరు తీస్తాననడానికి మరో కారణం గూడ ఉండి ఉండవచ్చు! విజయాకి తీస్తే రెమ్మూనరేషన్ ఫిక్చర్ గా 'లంపనమ్' గా ఇంత అని వుంటుంది. వాహినీకి తీస్తే నెల నెల కొంత జీతం కాక మరికొంత 'లంపనమ్' ఎవరంటే కాక పైగా పిక్చరు మీద వచ్చే లాభాలలో కొంత పేర్ గూడ వస్తుంది. బి.యన్.కి గూడ అంతే! అది వాహినీ ఏర్పాటు!

నాగిరెడ్డి-కె.వి.రెడ్డి గార్ల మధ్య పున్న విభేదాలకు తోడు 'పాతాళభైరవి' విడుదలయిన తరువాత మదరాసులో ఏదో ఒక ముందుపార్టీలో ముందు ప్రభావంలో కె.వి.రెడ్డిగారు - "పాతాళభైరవి లేకపోతే నాగిరెడ్డి మళ్ళీ ఉల్లిపాయలు అమ్ముకునేవాడే" అన్నారు! (నాగిరెడ్డి గారి తండ్రికి రంగూన్ కు ఉల్లిపాయల ఎగుమతి వ్యాపారం వుండేది)

అందుకు నాగిరెడ్డి గారు "నాకేం తక్కువ! నా స్టూడియో 5 సంవత్సరాలవరకు బుక్ అయివుంది! నాకేం దిగులు లేదు. కె.వి. పిక్చరు చేస్తే ఎంత? తీయకపోతే ఎంత? అని ఒకరిమీద ఒకరు మాటలు దురుసుగా విసురుకున్నారు.

సాధారణంగా ముందు మత్తులో ఏమాటలు అనుకున్నా మత్తు దిగిపోయిన తరువాత ఆ మాటలు మటుకు మరచిపోరు! (ఈ విషయాలన్నీ వాహినీలో చేరి 'పెద్ద మనుషులు'కు పనిచేస్తున్నప్పుడు తెలిసినయ్య!)

అప్పటి పరిస్థితి ఏమిటంటే 'పాతాళభైరవి' రచయిత పింగళి నాగేంద్రరావుగారిని - కె.వి. రెడ్డిగారు తెచ్చినవాడే! అంతకుముందు కె.వి.రెడ్డిగారి 'గుణసుందరికథ'కి రచయిత నాగేంద్రరావుగారే!

అయినా 'పాతాళభైరవి' తీసేటప్పుడు నాగేంద్రరావుగారు విజయ ప్రాదక్షిన్లు 'పేరో'లో వున్నాడు. నెలజీతం కాంట్రాక్టు మీద.

అలాంటప్పుడు నాగేంద్రరావుగారు కావాలంటే - నాగిరెడ్డి గారి పర్యవసర తీసుకోవాలి గదా! అందుకని కె.వి.రెడ్డిగారు నాగిరెడ్డిగారిని అడిగారు "బ్రదర్! వాహినీకి ఏదైనా కథ చూసుకుంటాం! నాగేంద్రరావు గారిని నాకిప్పు"

అని

దానికి నాగిరెడ్డిగారు "ఎందుకులే బ్రదర్! వాహినీ విజయా వేరు వేరుగానే ఉండనియ! Let them be separate అన్నారు.

అంటే "నేను విజయాకి పిళ్ళరు తీయమంటే వాహినీకి తీస్తానన్నావుగదా! అదిగూడ నాదే గదా అంటే అది వేరు - ఇదివేరు అన్నట్లు మాట్లాడావు గదా! అలాంటప్పుడు విజయా రచయిత వాహినీకి ఎందుకు పనిచేయాలి!" అని నాగిరెడ్డిగారి భావం!

"అంటే నాగేంద్రరావు లేకపోతే నేను పిళ్ళరు తీయలేను అనేనా?" అని, కె.వి. గారు దానిని ఒక ఛాలెంజ్‌గా తీసుకుని "అలాగేలే బ్రదర్! Let Vauhini, Vijaya be separate" అన్నారు. అప్పటి నుంచి తను తీయబోయే సాంఘిక చిత్రానికి ఒక రచయిత కోసం వెతుకుతున్నారని కె.వి. రెడ్డిగారు!

ఆ విషయాలన్నీ సన్నిహితుడు గనక కాజ వెంకట్రామయ్య గారికి తెలుసు! కాని నాపేరు కె.వి. రెడ్డిగారికి రికమెండ్ చేయడం ఇష్టం లేదు! రెడ్డిగారే స్వయంగా నా 'నాటకం' చూస్తే తప్పక ఇంప్రెస్ అవుతారనే నమ్మకంతో "ఆరోజు కళా మందిరంలో, అదీ ఉదయం మీకు ఇష్టంలేకపోకపోయినా నేను పట్టుబట్టి మీచేత 'నాటకం' వేయించాను కె.వి.రెడ్డిగారు చూడడం కోసం" అని వెంకట్రామయ్యగారు ఆరోజు రైల్వే ప్లాట్ ఫారం మీద నాకు చెప్పారు వెంకట్రామయ్యగారు ఎంత గొప్ప వాడంటే ఆయన నాచేత ఆరోజు 'నాటకం' వేయించిన ఆనలు ఉద్దేశం రెండో మనిషికి చెప్పలేదు వెంకట్రామయ్యగారు అప్పుడు నాతో చెప్పారు

"కె.వి. రెడ్డిగారు మీ వీలునుబట్టి పది పదిహేను రోజుల్లో మదరాసు రమ్మన్నారు! మరో విషయం గూడ అడిగారు నన్ను రెడ్డిగారు - 'నరసరాజుగారు రచయితగా నాకు బాగా నచ్చారు! కాని మనిషి ఎటువంటివాడు?' అని అడిగితే

నరసరాజు గారు మీ గ్రూప్‌లో ఉండదగిన వ్యక్తి! మంచివాడు. జెంటిల్‌మెన్! అందుకే నేను ఆయన్ని రికమెండ్ చేయడం ఇష్టంలేకే మీరు స్వయంగా చూడడం కోసం నేనే ఆరోజు 'నాటకం' ప్రదర్శన కళామందిరంలో ఏర్పాటు చేశాను అని చెప్పాను" అన్నారు వెంకట్రామయ్యగారు

అప్పుడే చక్రపాణిగారు కె.వి.యస్ కర్మను విజయాలో అర్చిస్తున్నా తీసుకోడానికి అతన్ని పంపమని గూడ నాకు చెప్పారు వెంకట్రామయ్యగారు. శర్యకు చిదితే అతను వెళ్లి విజయాలో చేరి అప్పుడు ప్రాదక్షనులో వున్న "చంద్రహారం"లో వేషం వేశాడు

నేను 1951 సెప్టెంబరు మొదటి వారంలో నేను మదరాసు వెళ్లాను. వెళ్లి ఎప్పటిలాగానే మా ఫ్రెండ్ ఫ్రాన్స్ ఇంట్లో వున్నాను అప్పటికి నాగేశ్వరరావుగారు నా 'నాటకం' చూడలేదు మధుసూదనరావుగారు 'నాటకం' బాగుందని చెప్పడంతో నాగేశ్వరరావుగారు నాతో "నాటకం" ప్రదర్శన మదరాసులో 'వాణిమహల్'లో ఏర్పాటు చేయండి! ఖర్చు ఎంతవుతుందో చెప్పండి! నేనిస్తాను! ఇండస్ట్రీలో అందరినీ నేను అహ్వానిస్తాను" అన్నారు.

సెప్టెంబరు 11వ తేదీ ఆనుకుంటాను టి.నగర్ వాణిమహల్‌లో నాటకం ఏర్పాటు చేశాను ట్రూప్ మొత్తం విజయవాడ నుంచి వచ్చారు. ట్రైసికేన్‌లో ఒక హోటల్‌లో లాడ్జింగ్ ఏర్పాటు చేశాం! ఖర్చు మొత్తం వెయ్యి - పన్నెండు వందలు అవుతుందని చెప్పాను నాగేశ్వరరావుగారు తన ప్రాధ్యాపన దగ్గర తలా 50 రూపాయల చొప్పున 7.8 వందలు - కె.ఎస్ ప్రకాశరావు మిగతా మూడునాలుగువందలు వసూలుచేసి యిచ్చారు.

కెయస్ ప్రకాశరావు నాతో అన్నాడు “ఏమిటి? నీకు సినిమాల్లోకి రావాలని వుందని - నాతో ఎప్పుడూ చెప్పలేదే?”

“ఇప్పుడు గూడ నువ్వు రమ్మంటే వచ్చేవాణ్ణి గాదు. మధుసూదనరావు గారికి గూడ అదే చెప్పాను లక్షలు పెట్టి పిళ్ళరు తీస్తూ నామీద రిస్కు తీసుకోవడం నాకిష్టంలేదు. కె.వి.రెడ్డి గారంటే పెద్ద డైరెక్టరు, నాలో ఏవైనా లోపాలుంటే ఆయన సర్దుకుంటాడని ఒప్పుకున్నాను” అన్నాను

కె.యస్. ప్రకాశరావు అంతకు 7.8 సంవత్సరాలకు ముందు విజయవాడలో సైండు! జింఖానాక్లబ్లో బలియర్స్ అడేవాళ్ళం! అప్పుడు అతను ఏదో యిన్నూరెస్స్ కంపెనీకి బ్రాంచి మేనేజరు. అంతకు ముందు అతను గూడవల్లి రామబ్రహ్మంగారి సినిమాలు రెండిట్లో హీరో వేషాలు వేశాడు. 1940 ప్రాంతాల్లో ‘అపవాదు’, ‘పత్ని’ సినిమాల్లో ఆ తరువాత 1945-46లో నిర్మాతగా ‘గృహప్రవేశం’ తీశాడు అది ఎల్ వి ప్రసాదగారి మొదటి దర్శకత్వం!

తరువాత ప్రకాశరావు నిర్మాతగా ‘ద్రోహి’ సినిమా తీశాడు. అందులో హీరోగా కూడ నటించాడు

ఆ తరువాత సొంత కంపెనీ ప్రకాశ్ ప్రొడక్షన్స్ పెట్టి ‘మొదటి రాత్రి’ ‘దీక్ష’ తీశాడు. నేను వాహినీ లో చేరేటప్పటికి ‘దీక్ష’ తీస్తున్నాడమకుంటాను.

ఆ రోజు వాణీమహల్లో ‘నాటకం’ చూడ్డానికి ఇంద్రప్రస్థ్లో ప్రముఖులంతా వచ్చారు ముఖ్యంగా కె వి రెడ్డిగారు మదరాసులోని రవయితలెవరినీ కాదని ఎవరో కొత్త రవయితను తెచ్చాడు అతని రచన ‘నాటకం’ ఎలావుంటుందోనని కుతూహలం! ఆ నాటకం చూడ్డానికి కె.వి.రెడ్డిగారిని గూడ రమ్మని పిలవడానికి వారి యింటికి వెళ్లాను

“ఎందుకండీ! విజయవాడలో చూశానుగా!” అన్నారాయన! “అబ్బే అది పగటి భాగోతంలా వేశాం! ఇది రెగ్యులర్ షో గదా” అన్నాను.

“అంతకంటే బాగుంటుందంటారా?”

“తప్పకుండా”

“ఏమో అది పెరఫెక్ట్ గా వుంది దానిమీద improve చేయగలరా! చూద్దాం! వస్తాను” అని వచ్చారు

నాటకం చూశాక “నాకు అదే బాగుంది” అన్నారు. ఆరోజు నాటకంలో టెలిఫోన్ సెట్ ప్రావర్తీగా తీసుకురావడం మరచి పోయాం. అఖిరి నిమిషంలో చెబితే నాగేశ్వరరావు గారు స్వయంగా తన కారులో వెళ్లి సినిమానికి పరికరాలు సప్లయ్ చేసే గిరి మ్యూజియంనుంచి టెలిఫోన్ తెచ్చి ఇచ్చారు!

అప్పటికి వాహినీ ప్రొడక్షన్స్ కు అప్పీసు తీసుకోలేదు అంతకుముందు బి ఎన్.రెడ్డిగారు ‘మల్లీశ్వరి’ పిళ్ళరు తీస్తూ - ప్రొడక్షన్ అప్పీసు వాహినీ స్టూడియోలోనే పెట్టుకున్నాడు నాగిరెడ్డితో విభేదాలు ఉండడంవల్ల కె.వి.రెడ్డిగారు ప్రొడక్షన్ అప్పీసు స్టూడియోలో పెట్టడం ఇష్టంలేక కొడంబాకం హై రోడ్డులో ఇప్పుడు Palmgrove hotel ఉన్నదానికి ఎదురుగా ఒక పాత బంగళా అద్దెకు తీసుకున్నారు. “ఆ బిల్డింగుకు కొన్ని మరమ్మత్తులు ఫర్చివరు ఏర్పాటు చేయడానికి కొంత టైంపడుతుంది! అక్టోబరు 1కి తయారవుతుంది! అంతవరకు కథాదర్శులకు మా ఇంట్లో కూర్చుందాం” అని సెప్టెంబరు 16వ తేదీనుంచి కె.వి.రెడ్డిగారి ఇంట్లో స్ట్రీపు పని ప్రారంభించాం.

అదీ నా సినిమా రంగప్రవేశానికి ముందు కథ! ముఖ్యంగా కాజ వెంకట్రామయ్యగారు చేసిన సహాయం

అంతా యింతా కాదు! ఆయన ఋణం తీర్చుకోలేను వాకే గారు ఎంతోమంది ఆర్థిస్థులకి సినిమా దర్శకులకి, నిర్మాతలకి, ఎంతోమందికి సహాయం చేశారు! చాలా గొప్పవ్యక్తి.

కానీ ఆయనలో ఉన్న ఒకే ఒక్కలోపం! డబ్బు ఖర్చు! ఎవరి డబ్బున్నా కానీయ్యండి ఖర్చుపెట్టేయడమే. తన సినిమాహాల్లో పిళ్ళరునడుస్తుంటే ఆరోజు కలెక్షన్లో తనకు కావలసిన డబ్బు తీసుకుని జేబులో వేసుకోవడమే! పరిపత్తుకు వస్తూ వందలు వేలు జేబులో వేసుకువచ్చి ఖర్చు పెట్టేవాడు నిర్మాతలకు యివ్వవలసిన పేరు డబ్బు బకాయి పెట్టేవాడు ఇవిగాక మిత్రుల దగ్గర అప్పులు చేసేవాడు ఎవరినంగతా? ఎందుకు అక్కినేని నాగేశ్వరరావుగారి దగ్గర ఒకసారి అవసరం వచ్చి పదివేలు తీసుకున్నాడు ఆ రోజుల్లో పదివేలంటే మాటలా? తిరిగి ఇవ్వనేలేదు! నాగేశ్వరరావుగారు కూడ ఆయన మీద గౌరవంతో అడగనూలేదు

అదొక్కటే ఆయనలో లోపం! అంతకుముందు ఆయన సినిమా హాల్స్ లో లీజుకు తీసుకునేవాడు గుడివాడలో ఒక థియేటరు విజయనగరంలో ఒకటి చివరికి గుడివాడలో సొంత థియేటరు కట్టాలని శరత్ టాకీస్ డబ్బులేక చాలా రోజుల వరకు పూర్తికాలేదు చివరిరోజుల్లో అర్థికంగానూ, ఆరోగ్యం విషయంలోనూ చాలా బాధలు పడ్డడు.

★ ★ ★

‘వద్దమనుషులు’ రిలీజు. ఆయిన తరువాత 1954లో బందరులో నాటకకళాపరిషత్తు నాటకపోటీలు జరిగినై. దానికి నేను మధుసూదనరావుగారూ, కె వి రెడ్డిగారు వెళ్లం హైదరాబాద్ నుంచి చెన్నారెడ్డి గారు వచ్చారు అప్పుడు ఆయన హైదరాబాద్ లో మినిస్టరు. ఇంకా వికలాంగుల ప్రోత్సాహకాలేదు ఆయన మరుసటి సంవత్సరం అంటే 1955కి పరిషత్ పోటీలకు హైదరాబాదు ఆహ్వానించాడు బందరునుంచి తిరిగి మదరాసు వెళ్తుతూ నేనూ కె వి రెడ్డిగారు విజయవాడలో అగాం విజయవాడలో వాహినీకి డిస్ట్రిబ్యూషన్ అఫీసు ఉంది అప్పుడు కె వి రెడ్డిగారిని ముత్యాలంపాడులో మా మేనమామ (రాం మామయ్య) రామరాజుగారింటికి తీసుకెళ్లాను నాకూ - కె.వి రెడ్డిగారికి ఒక విషయంలో పోలిక వుంది నాలాగే ఆయనకు గూడ తండ్రి చిన్నతనంలోనే పోతే మేనమామల ఇంట్లో పెరిగి మేనమామ కూతుర్ని పెళ్లి చేసుకున్నాడు మా మామయ్యగారింటికి breakfast కి తీసుకెళ్లాను రెడ్డిగారిని మా మామయ్య ‘రెడ్డిగారూ! మావాణ్ణి ఇక్కడకు తీసుకువచ్చి చదువు చెప్పించబట్టి ఇప్పుడు ఇంతవాడయ్యాడు వాళ్ల పూల్లోనే ఉంటే అతని పెళ్లందీ కొడుకుల్లాగే ఎద్దుముద్ది పొడుచుకుంటూ వుండేవాడు’ అన్నాడు పకవత్ నవ్వుతూ

కె వి రెడ్డిగారు గూడ నవ్వాడు నేను అన్నాను ‘మామయ్యా! నువ్వు చెప్పింది అక్కరలా నిజమే! కాదనను! కానీ నాకు గూడ కొంత డ్రెడిట్ ఇవ్వాలి గదా! నువ్వు నన్ను చదివించావుగాని నీ కొడుకుల్లో ఒక్కడూ హైస్కూలు చదువు చాటలేదు గదా!’ అన్నాను చనుపుగా

★ ★ ★

అలా సినిమారంగంలో ప్రవేశించాను. చాలా Happy and successful Career in films. వేను చేరిన గ్రూప్ కూడ వాహినీ గ్రూప్! చాలా గర్వించదగిన గ్రూప్!

నన్ను చాలామంది అభినందిస్తుండేవారు! ‘మీరు చాలా అదృష్టవంతులండి! మంచి కంపెనీలు దొరికాయి!’ నిజంగా నేను అదృష్టవంతుణ్ణి!

అందుకే ఈ ఆత్మకథకి 'అదృష్టవంతుని ఆత్మకథ' అని పేరు పెట్టాను. నేను నిజంగా అదృష్టవంతుణ్ణి! నా జీవితంలో కష్టం అంటే ఏమిటో ఎరగను! తండ్రిలేని లోటులేకుండా మా మేనమామలు పెంచారు

మరో ఏషయం చెప్పనా! నేను తండ్రిలేని బిడ్డననే కాకుండా మా మేనమామల భార్యలు అందరూ ఆడబిడ్డ కొడుకునని నన్ను 'మీరు' అనే పిలిచేవారు! అది మా కుటుంబాలలో ఆచారం!

ఆన్నిటికంటే ఆశ్చర్యం మా అత్తగారితల్లి అంటే మా పెద్ద మామయ్య అత్తగారు ముసలామె ఆమె నన్ను చిన్నవాణ్ణి 'మీరు' అనేది అందుకు కారణం మా అమ్మమ్మ అమెకు ఆడబిడ్డట! ఆడబిడ్డ మనమడు గనక నన్ను 'మీరు' అనేది చిన్నప్పటినుంచి.

మా అత్తగారి తల్లి చల్లమ్మగారు నా భార్యని 'శ్యామల' అని పిలిచేది. నా భార్యకి తల్లిదండ్రులు పెట్టిన పేరు వెంకట్రామమ్మ! కాని ఆమె అమ్మమ్మ చల్లమ్మగారికి ఆపేరుతో పిలవడానికి ఒక అభ్యంతరం ఉంది అది ఏమిటంటే -

చల్లమ్మగారి అక్కగారి భర్త పేరు వెంకట్రామరాజు! అందువల్ల భర్తపేరే గాక ఆమె బావగారి పేరుతో గూడ పిలవగూడదు అందుకని నా భార్యకు ఆమె సొంతంగా 'శ్యామల' అని పేరుపెట్టుకుని ఆపేరుతోనే పిలిచేది

మా అత్తగారు అంతే! ఆమె భర్త అంటే మా పెద్దమామయ్య పేరు సుబ్బారాజుగారు మా అత్తగారికి ఒక (కజిన) బ్రదర్ ఉండేవాడు. అతని పేరు సుబ్బారాజు అతనికొక తమ్ముడు కృష్ణంరాజు! మా అత్తగారు సుబ్బారాజుని ఆపేరుతో పిలిచేదిగాదు! ఒకే పెద్దదా' అనేది.

నన్ను మా మేనమామల భార్యలు 'మీరు' అని పిలవడమేగాక తమ సొంతబిడ్డలకంటే ప్రేమగా చూచేవాళ్ళు! నాకు గూడ చాలా బుద్ధిమంతుడని పేరు మాఊళ్లో! తరువాత నేను విశ్వేషుడుకుంటే నాకు ఒకటి అనిపించింది ఇందులో సైకలాజిక్ ఫ్యాక్టరు గూడా ఉందనిపిస్తోంది.

చిన్నప్పుడు క్లాసులో మీకు ఫస్టుమార్కు వస్తుందనుకొండి! ఆ ఫస్టు స్థానం నిలబెట్టుకోడానికి చాలా తాపత్రయ పడతాం! అలాగే నాకూ మా కుటుంబాలన్నిటిలోనూ 'బుద్ధిమంతుడు' అనిపేరు! నాముందు నా పరోక్షంలో గూడ "నరనయ్య చాలా మంచిడు" అంటుండేవారు!

ఆ మంచిపేరు నిలబెట్టుకోవాలనే తాపత్రయం వల్లనే ఏ తప్పుడు పనులు చేయడానికి జంకే వాణ్ణేమోనని పిస్తుంది. మా కుటుంబాల్లో చాలామంది వాళ్ళ పిల్లలను "వాణ్ణి చూచి నేర్చుకోండిరా!" అని నన్ను ఆదర్శంగా చూపేవారు 1972లోనో 73లోనో ముత్యాలంపాడులో ఒక ఇల్లు కొన్నాను సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు పోస్టల్ డిపార్టుమెంటువాళ్ళకు అంతకు ముందే అద్దెకిచ్చాను. విజయవాడ ఎప్పిత్తైనా కుటుంబంలో వెళితే హోటళ్ళలో ఉండవలసి వస్తోంది. అప్పుడు ముత్యాలంపాడులో ఒక ఇల్లు బేరానికి వచ్చింది మంచి ఇల్లు బాగా కట్టిన ఇల్లు అని మా రాంమామయ్య చెబితే కొన్నాను ఆ ఇల్లు నారాయణరాజుది ఆయనది అసలు నరసన్నపాలెం ఈ ఇల్లు కట్టి ఆయన భార్య పోయిన తరువాత అద్దెకిచ్చి ఆయన పటమటలోనో ఎక్కడో అద్దె ఇంట్లో వుంటున్నాడు. ఆ ఇల్లు కొని దాన్ని నా భార్యపేర రిజిస్టరు చేయించాను

"అదేమిటి? నాపేరెందుకు పెట్టారు?" అన్నది నా భార్య "ఏమో! ఎవరు ముందో! ఎవరు వెనకో? ఎవరు చెప్పగలరు? నేను ముందుపోతే సువ్వందదానికి నిపేర ఒక ఇల్లుంటే మంచిదిగదా!" అన్నాను నవ్వుతూ!

“ఆ మీరు పొయిందాకా - నేనెందుకుంటాను? నాకిక్కడ ఏంపని? నేనే ముందుపోతాను” అన్నది వచ్చుతూనే!

“మరి ముందు నువ్వుపోతే ముసలితనంలో నన్నెవరు చూస్తారు?” అన్నాను

“మీకేం మిమ్మల్ని బాగానే చూస్తారు? మీరంటే అందరికీ ఇష్టమే! కాస్తనోరు పారేసుకుంటానని నేనంటేనే కొందరికి ఇష్టం వుండదు నేను లేకపోయినా మీకు ఏ లోటూ రాదు” అన్నది

ఆమె 1980 జనవరి 10వ తేదీన పొయింది ఆమె అప్పట్నుగానే ఇప్పటికీ నేను సుఖంగానే ఉన్నాను. మా పిల్లలు నాకు ఏ లోటూ రాకుండా చూసుకుంటున్నారు కష్టం అంటే ఏమిటో అప్పటికీ ఇప్పటికీ తెలియదు

నేను ఎన్నోసార్లు స్నేహితులతో చెబుతుంటాను పత్రికల్లో నా రచనల్లో గూడ రాస్తుంటాను జీవితంలో నేను భయపడేది రెండే రెండింటికీ! 1) పేదరికం (2) అనారోగ్యం! ఇవి రెండూ నేను భరించలేను భయంగాడ! మిగతా కష్టాలు, సమస్యలు మనం తెచ్చుకునేవే! స్వయంకృతాలు! కాని పేదరికం అనారోగ్యం ఈ రెండు మనకు కంట్రోల్ లేనటువంటివి.

‘పేదరికం’ అంటే ఒక్కోసారి మనమేమీ చేయలేం! ఉన్నది ఎలా పోతుందో పోతుంది! కరిమింగిన వెలగపండు కరణిని సుమతీ! అన్నాడు సుమతీ తతక కాదు! ‘అనారోగ్యమూ’ అంటే! ఎంత క్రమశిక్షితో జీవితంలో ఎన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకున్నా అనారోగ్యం ఎలా ఎందుకు వస్తుందో చెప్పలేం! Health is a matter of luck!

అదృష్టవశాత్తూ అవి రెండూ ఇంతవరకు నా జోలికి రాలేదు 85 ఏళ్లు నిండినాయి! ఇక ముందుగూడా అవి నాకు దూరంగా ఉంటాయనే ఆశిస్తున్నాను!

సినిమాల్లో గూడ చాలామంది అనేవాళ్లు - “మీరు అదృష్టవంతులండీ” అని! ఆశ్రయ అన్నాడు ఒకసారి “మీరు అదృష్టవంతులు నరసరాజుగాడు! మీకు మంచి కంపెనీలు ఉన్నయ్యే” అని “నిజమేనయ్యా! నేను సినిమాల్లోనే గాదు జీవితంలోనే అదృష్టవంతుణ్ణి” అనేవాణ్ణి!

జీవితంలో నేను దేనికోసమూ ప్రయత్నం చేయలేదు! అదొక విచిత్రం! I never planned anything! “ఈ పని చెయ్యాలి సాధించాలి!” అనే సంకల్పమూ, పట్టుదలా ఏమీ ఉండేవి కాదు! కాని ఏది జరిగినా నాకు మంచి జరిగేది!

అన్నిటికంటే అదృష్టం ఏమిటంటే - నాకేకాదు ఎవ్వరికైనా ‘మీ ప్రవృత్తికి తగినటువంటి వృత్తి దొరకడమనేది పెద్ద అదృష్టం! లేకపోతే - నేను చదివిన బి ఏ డిగ్రీకి నాకేం ఉద్యోగం వస్తుంది? భూములున్నయ్యే! కొలు కివ్వడమే కాని నేను పెళ్లి ఆ ఊళ్లో ఉండి వ్యవసాయం చేయలేను గదా! మరి జీవితంలో ఎల్లకాలం పూరికే ఎలా వుంటుంది! ఎదో ఒకటి చెయ్యాలి గదా! అందుకేనే 1948 సొంతంలో ఏదైనా చిన్న వ్యాపారం చేద్దామనుకున్నాను 1941లో చదువు పూర్తిచేసి 42లో ఇల్లు కట్టి, క్లబ్బూలో బిలియర్డ్ ఆడుకోవడం, స్నేహితులతో తిరగడం - చివరలో నాటకాల మీద మోజు మళ్లడం తప్ప 1948 వరకూ నేను ఏమీ చేయలేదు! భూముల మీద వచ్చే ఆదాయం బ్యాంకులో వేసుకోవడం, తింటూ కూర్చోవడం! అప్పుడు ఏదైనా చిన్న వ్యాపారం చేద్దామని ‘దుర్బుద్ధి’ పుట్టింది. నాకు క్లాస్ మేట్స్-కాలేజ్ మేట్స్ ముగ్గురు నలుగురున్నారు. గుంటూరులో గుంటుపల్లి వెంకటేశ్వరరావు లా చదివి ప్రాక్టీసు పెట్టాడు బాపట్లలో ఆచంట రంగనాయకులు ప్రొఫెసర్ యన్.జి. రంగగారి మేనల్లుడు. వాళ్ళిద్దరూ గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో నాకు జూనియర్స్! నూజివీడు ప్రాంతంలో ఒక మొఖాసాదారు చింతపల్లి వెంకట్రావు మరొకతను మొరవిసేసి

గోపాలస్వామి అని కాలేజీలో నాకు పీనియర్! స్వగ్రామం ఒంగోలు ప్రాంతంలో ఏదో ఈరు. ఎర్రపాలెం అనుకుంటాను ఏలూరు దగ్గర బుర్రంపాలెంకి ఇల్లరికం వెళ్లాడు.

వీళ్లు నలుగురూ ఏమన్నారంటే "మేం ఏదో వృత్తిలో ఇరుక్కుపోయాం! నువ్వు ఫ్రీగా ఉన్నావుగదా! పైగా విజయవాడ మంచి వ్యాపార కేంద్రం! నలుగురం భాగస్వాములుగా ఏదైనా వ్యాపారం చేద్దాం" అన్నారు.

నేను వరసని నా ప్రవృత్తికి కాస్త దగ్గరగా వుంటుంది గదా అని బుక్ వల్లికేషన్స్ పెడదామని ప్రగతి పబ్లికేషన్స్ అని కంపెనీపెట్టి ఆర్టికల్స్ అఫ్ అసోసియేషన్ గూడ ఫ్రంట్ చేయించాను మా ఇంటి స్థలం పెద్దది, వెయ్యి చదరపు గజాల కాంపౌండ్! ఇల్లు ఒక పక్కన ఉండేది మిగతా భాళీస్థలంలో ప్రెసిపెట్టాలని షేడ్ వెయ్యడానికి మునిసిపాలిటీకి అప్లికేషన్ గూడ పెట్టాను మెడినరీ కొనడానికి మదరాసు వస్తున్నానని మా ఫ్రెండు వి.జి.ఎస్ వి ప్రసాద్ కు ఉత్తరం గూడ రాశాను.

ఇన్నీ చేసిన తరువాత ఒక రోజు రాత్రి నిద్ర పట్టక ఆలోచిస్తుంటే అనిపించింది "నుఖాగా వున్న ప్రాణాన్ని ఎందుకు కష్టాల్లో ముంచుకోవడం" అని వ్యాపారంలో నష్టం వస్తే మనదబ్బు పోయినా ఫరవాలేదు గాని లోకుల దబ్బా పోతుంది దబ్బు తోపాటు స్నేహమూ దెబ్బతింటుంది ఎందుకీ గొడవంతా? ఈ వ్యాపారం చేయకపోతే ఎవడేడిశాడు" అని మొత్తం కాగితాలు చించిపారేసి ఆ నలుగురికి ఉత్తరాలు రాసేశాను

ఎందుకు చెబుతున్నానంటే నాకు మొదట్నుంచి బిజినెస్ మెంటాలిటీ లేదు! భయం!

అప్పుడు 1948లో నాటక కళాపరిషత్తు నాటకాలు నన్ను ఆకర్షించినాయి! చెప్పానే ఆ రోజుల్లో పిల్లలు నాటకాలు చూస్తే చెడిపోతారని అనుకునేవాళ్లని! నాటకాలు అప్పుడు చూడకపోతే ఇప్పుడు నేను ఈ స్థితిలో ఉండేవాణ్ణి గాను!

నాటక రచన గూడ ఎలా ఏ పరిస్థితుల్లో, చేయవలసివచ్చిందో చెప్పాగదా! ఏలూరు పరిషత్తు నాటకాలు చూడటానికి Free boarding & Lodging కోసం! నాటకాలు రాసి ఏదో పేరు సంపాదించాలని కాదు!

చెబితినే! ఏదీ ప్లాన్స్ కాదు!

నాటకాల ద్వారా సినిమాలకి! అదీ ప్లాన్ చేసింది కాదు అందులో గూడ పెద్ద అదృష్టం ఆరోజుల్లో 1951లో 'పాతాళభైరవి' సినిమా టాప్ బైరెక్టర్ కె వి రెడ్డిగారు ఆయనంతట ఆయన రమ్మని నన్ను పిలవడం! నేను 'సైలెంట్ సినిమాలు మూకల దగ్గరనుంచి టాకీ సినిమాలన్నీ ఎంతో మోజుతో చూడడం - సినిమా రంగానికి వెళ్లాలని ఏనాడూ ఎటువంటి ప్రయత్నమూ చేయకుండానే అవకాశం దానంతట అదే రావడం! ఇవన్నీ అదృష్టాలు గాక మరేమిటి?

ప్రవృత్తికి తగిన వృత్తి దొరకడం అదృష్టం అన్నానే నాకు తెలిసిన నా సహాధ్యాయులు కొందరు సంగీత సాహిత్యాలలో ఇతర లలితకళల్లో ఎంతో అభినివేశం ప్రావీణ్యం ఉండి గూడ జీవితంలో అవసరం కొద్దీ వేరే వృత్తులు చేయవలసి రావడం - దురదృష్టం గదూ!

అటువంటి వాళ్ల ఉదాహరణలు చెప్పగలను! కటికనేని జగన్నాధరావు సంగతి చెప్పానే నేను మదరాసు లయోల కాలేజీకి వెళ్లడానికి అతనే కారణమని చెప్పానే అతనికి తెలుగు ఇంగ్లీషు లిటరేచర్ లలో నిష్ణాతుడు అతని influence చాలావుంది నామీద!

కాని అతను 'లా' చదివాడు! కుటుంబ పరిస్థితులవల్ల అవసరం కొద్దీ ప్రాక్టీసు పెట్టవలసి వచ్చింది. అతని తండ్రులు ఇద్దరన్నదమ్ములు. నెల్సూరుజిల్లా వెంకటగిరి! కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో ఆస్తిఅంతా పోయింది. తండ్రికి ఇతనే పెద్దకొడుకు! కుటుంబం గదవాలి! Law is a jealous mistress' అంటారు! లాయరు వృత్తికి లలితకళలకు పాత్తుకుదరదు!

'సంగీతము చేత బేరసారములుడిగెన్' అని సామెతే వుంది. అభిరుచి ఒకచోట! అవసరం వేరేచోట! ఇలాంటి వాళ్లు చాలామంది వున్నారు. It is a loss to the Literary world!

నేను మాత్రం దేనికి ప్రయత్నం చేయకుండానే అంతా నాకు మంచే జరిగింది జీవితంలో!

ఇష్టంలేకపోయినా జీవితంలో నేను చేసిన 'ఏపల' ఉద్యోగ ప్రయత్నం ఒకే ఒక్కటి!

అది 1948లో విజయవాడలో స్థాపించిన ఆలిండియా రేడియో కేంద్రంలో ఉద్యోగం!

ఆ కథ చెప్పాలంటే రెండు మూడేళ్ల వెనక్కి వెళ్లాలి. 1946లో భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమంలో నాకు కొందరి ప్రముఖులతో పరిచయాలయ్యాయి.

ఒకరు తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజ్ కాలూకా, సఖినేటి పల్లి వాస్తవ్యులు. శ్రీ రుద్రరాజు రామలింగరాజుగారు! ఆయన తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నమెంటు 1971 ప్రాంతంలో మంత్రిగా పనిచేశారు. ఆయన గారి భార్య వైద్యం విమిత్తం ప్రకృతి ఆశ్రమానికి వచ్చారు.

మరో పరిచయం పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా భీమవరం తాలూకా చిననిండ్రకొలను వాస్తవ్యులు శ్రీ చింతలపాటి సీతారామచంద్ర వరప్రసాద మూర్తి రాజుగారు. ఇప్పుడు ప్రముఖ గాంధీయుడు మరొకరు భీమవరంలో డి ఎన్ ఆర్ కాలేజీ వ్యవస్థాపకులు దంతులూరు నారాయణరాజుగారు. మరోముఖ్యులు అల్లూరి సత్యనారాయణగారు తరువాత ఆయన ఆంధ్ర ప్రభుత్వంలో మంత్రిగానే గాక ఆలిండియాలో కాంగ్రెసు కమిటీ కార్యదర్శిగా కూడా పనిచేశారు.

నేను 1947 లో తిరిగి విజయవాడకు వెళ్ళిన తరువాత పైన చెప్పిన పెద్దలందరూ రాష్ట్ర కాంగ్రెసు వర్కింగ్ కమిటీ ఇతర కాంగ్రెసు సమావేశాలకు విజయవాడ వస్తుండేవారు.

వచ్చినప్పుడు మా ఇంట్లోనే దిగేవారు! అప్పుడే 1948లో ననుకుంటాను ఆలిండియా రేడియోస్టేషన్ విజయవాడలో పెట్టారు. దాని ప్రారంభోత్సవానికి ఆరోజుల్లో కాస్త నాటకానుభవం ఉన్న వాళ్లం నేనూ రామచంద్ర కాశ్యప వర్మిరాలే గవన ఆ ప్రారంభోత్సవంలో ఒక నాటకంలో నేను పాల్గొన్నాను. అందుకుగాను ఆలిండియా రేడియో వారు ఇచ్చిన చెక్కు పాతిక రూపాయలో యాభైరూపాయలో నేను జీవితంలో స్వయంగా సంపాదించిన మొట్టమొదటి సంపాదన!

మేము రేడియో నాటకాలలో పాల్గొనేటప్పుడు రేడియోవాళ్లు మా గొంతులు వాయిసే పరీక్షిస్తుండేవాళ్లు! ఎందుకంటే వాళ్లకి అనౌన్సర్ కావాలి!

అప్పుడు స్టేషన్ డైరెక్టర్ ఎ.వి రావు గారు అయ్యగారి వీరభద్రరావుగారు! అసిస్టెంట్ స్టేషన్ డైరెక్టరు ఎవరో రామచంద్రన్!

ప్రాగ్రాం ఎగ్జిక్యూటివ్ గా బాలగురుమూర్తి అని నాకు మదరాసులో పరిచయం. నేను లయోలాలో

విజయవాడ రేడియో నాటకంలో పాత్రధారులు (1949-50 ప్రాంతంలో)
ఎడమ నుండి - చదలవాడ కుటుంబరావు, నైకుంజరామశర్మ, బేబి శేష, రేడియో స్టాఫ్ లెక్చరర్,
నిర్మలమ్మ, డి.వి.నరసరాజు, రామచంద్ర కాశ్యప్,

చదివేటప్పుడు అతను ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో చదువుతుండేవాడు! అతనిది నెల్లూరు! అతని మిత్రుల్ని చూడడానికి మా హాస్టలుకు వస్తుండేవాడు అలా పరిచయం!

ఒక రోజు నన్ను రేడియో స్టేషనుకు పిలిచి అసిస్టెంట్ స్టేషన్ టైలెక్టరు నాకు అనౌన్సర్ గా జాబ్ ఆఫర్ చేశాడు. పున్నతాల్లో పుద్గంగం పైగా ఆ రోజుల్లో అలిండియా రేడియో అంటే గ్లామరు గూడా! సరేనని చెప్పి పక్కరూంలో ఉన్న బాలగురుమూర్తి దగ్గరికి వచ్చాను.

“బాల గురుమూర్తి! నేను గూడ మీ అలిండియా రేడియోలో చేరుతున్నాను” అన్నాను. అతను ఆశ్చర్యంగా “ఎలా?” అన్నాడు విషయం చెప్పాను.

“మీరు గనక అనౌన్సర్ గా వస్తే నేనిక్కడనుంచి బ్రాన్సుఫర్ చేయించుకుంటాను” అన్నాడు.

“ఏం?” అన్నాను.

“announcer గా చేరి మీరు గనక ఇలా నా రూంలోకి వస్తే మీకు నేను కూర్చోమని కుర్చీ గూడ ఆఫర్ చేయను! జీతం ఎంతో తెలుసా! నెలకు 80 రూపాయలు! మీకయితే వంద ఇస్తారేమో!” అని “announcer గా చేరవద్దు ముందు ముందు programme assistant job కి దరఖాస్తులు పిలుస్తారు! దానికి మీరు బాగా

qualified! బి.ఏ చదివారు. తెలుగులో నాటకాలు గూడ రాశారుగదా! దానికి అప్లై చేయండి” అని సలహా ఇచ్చారు
అప్పుడు తిరిగి వెళ్లి స్టేషన్ డైరెక్టరుతో నాకా ఉద్యోగం వద్దన్నాను ‘జీతం ఎక్కువ యిస్తాం’ అని గూడ
అన్నాను! అయినా ‘నాకు అక్కరలేదు’ అన్నాను.

తరువాత కొన్నాళ్ళకి ప్రోగ్రాం అసిస్టెంట్ కోసం advertise చేశారు.

అప్పుడు అల్లూరు సత్యనారాయణరాజుగారు కాంగ్రెసు పనిమీద విజయవాడ వచ్చారు. ఆయనతో చెప్పాను
ఉద్యోగం విషయం.

అప్పుడే ఢిల్లీలో భోగరాజు పట్నాభిసీతారామయ్య గారు ఆలండియా కాంగ్రెస్ ప్రెసిడెంట్! ఆయన సెక్రటరీగా
కళా వెంకట్రావు గారిని ఢిసుకెళ్లారు కళా వెంకట్రావుగారు అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు గారికి సన్నిహితుడు!

“కళా వెంకట్రావుగారికి లెటర్ ఇస్తాను. ఢిల్లీ వెళ్లి ఆయన్ని కలుసుకోండి” అన్నాడు సత్యనారాయణ రాజుగారు.
లెటర్ ఇచ్చారు.

తరువాత ఆచంట రంగనాయకులు అని చెప్పిన బాపట్లలో లాయరు గుంటూరు కాలేజీలో నాకు జూనియర్
అతను రంగగారి మేనల్లుడు! అతను “నేను కూడా ఢిల్లీ వస్తాను! రంగగారితో గూడ డిప్యూ రికమెండ్ చేయిద్దాం”
అన్నాడు. ఇద్దరం కలిసి గ్రాండ్ బ్రంక్ ఎక్స్ప్రెస్ లో ఢిల్లీకి వెళ్లాం!

ఆలండియా కాంగ్రెసు అఫీసుకు వెళ్లాం! కళా వెంకట్రావు గారికి సత్యనారాయణ రాజుగారి ఉత్తరం ఇచ్చాను!
ఆయన పుత్తరం చదివి “తమ్ముడా! నేనూ ఢిల్లీకి కొత్తగా వచ్చాను నాకు యిక్కడ యింకా ఎవరి ‘పిలక’ దొరకలేదు
రేడియో న్యూస్ డిపార్ట్మెంటులో మనవాడు కపిల కాళిపతి అని ఉన్నాడు అతనికి ఫోన్ చేసి చెబుతాను! వెళ్లి
అతన్ని కలుసుకో” అన్నారు.

నేనూ రంగనాయకులు కాళిపతి గారి ఇంటికి వెళ్లాం. ఆయన నాకు ఢిల్లీ కేంద్రంలో తెలుగు న్యూస్
రీడర్ గా ఉద్యోగం ప్రయత్నిస్తాను అన్నాడు!

జీతం ఏ 250 రూపాయలో ఉంటుంది. దానికోసం ఢిల్లీ పోవడం ఎందుకని “ఢిల్లీ అయితే వద్దండి”
అన్నాను.

ఆయనకి కోపం వచ్చింది. ‘ఆహా! వున్న ఈళ్లనే కావాలన్నమాట ఉద్యోగం! మేమంతా
ఎందుకొచ్చామనుకున్నాది! వీకంటే క్వాలిఫికేషన్ గల వాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు!” అంటూ చివాట్లు పెట్టడం
మొదలెట్టాడు! నా ప్రక్కనే కూర్చున్న రంగనాయకులు నా పిర్రగిల్లి ఆయన చూడకుండా “పోదాం- రా” అన్నాడు
వచ్చేశాం!

తరువాత నేను సినిమాలలోకి వెళ్లక కాళిపతిగారు సెన్సార్ అఫీసరుగా మదరాసు వచ్చాడు! అప్పుడు నేను
ఫలాన అని ఢిల్లీలో తన దగ్గరకు వచ్చానని గుర్తులేదు! బాగా ఫ్రెండ్ అయ్యాడు.

ఢిల్లీలో నేనూ రంగనాయకులు బిర్లామందిర్ లో మకాం! ఢిల్లీ చుట్టుపక్కల ఎర్రకోట, కుతుబ్ మినార్
వగైరాలు చూశాం! ఆగ్రా వెళ్లి తాజ్ మహల్ చూశాం! అలహాబాద్ వెళ్లి బ్రివేజీ సంగమం చూశాం! అలహాబాద్
నుంచి కాళి వెళ్లాం!

కాశీ గవళి చూస్తే అంతకు ముందున్న పవిత్రాభిప్రాయం గూడ పోతుంది. అంత దర్జీ ప్లేస్! అక్కడనుంచి కలకత్తా వచ్చి అక్కడ రెండు రోజులున్నాం విక్టోరియా మెమోరియల్ వగైరాలు చూసి వచ్చేశాం!

ఉద్యోగ ప్రయత్న పుణ్యమా అని అన్నీ చూసి వచ్చాం అలహాబాద్. కాశీ, కలకత్తా చూడడం అదే మొదటి సారి అదే అఖరి సారి ఢిల్లీ మాత్రం తరువాత రెండు మూడుసార్లు వెళ్లాను తరువాత ఆరిండ్రియా రేడియో వాళ్లు Programme assistants ఉద్యోగాలు withdraw చేసుకున్నారు అంతకుముందు శ్రీంధి ఉద్యోగాలనుంచి వాళ్లనే సెలక్ట్ చేసి తీసుకున్నారు! దాంతో ఆ ఉద్యోగం ప్రయత్నం కలా ముగిసింది!

చాలా కాలం తరువాత బాలగురుమూర్తి హైదరాబాద్ ఫేషన్ డైరెక్టరుగా వచ్చాడు అప్పటికి నేను సినిమాలలో రైటర్గా బాగా గుర్తింపు పొందాను.

ఒకసారి హైదరాబాద్లో కనిపిస్తే అన్నాడు "అదృష్టవంతుడివి! ఆరిండ్రియా రేడియోలో అనాడు చేరి ఉంటే మాలాగే ఇలాగే గొర్రెకేకలా ఉండేవాడివి" అన్నాడు.

నిజమే! నేను రేడియోలో వుద్యోగం చేస్తుంటే కె వి రెడ్డిగారు నన్ను సినిమాలోకి తీసుకునేవాడు కాదు అదీ నేను చేసిన ఒకే ఒక ఉద్యోగ 'విఫల' ప్రయత్నం.

★ ★ ★

ఇంతవరకు నాటకరంగంతో నాకు గల పరిచయాన్ని గురించి నా నాటకరచనల గురించి చెప్పినా! ఇప్పుడు తెలుగు 'సాహిత్యం'తో నాకు గల సంబంధాన్ని గురించి చెబుతాను.

ఇదివరకే చెప్పానుగదా బెజవాడ హిందూ హైస్కూలులో తెలుగు మాస్టరు శిష్టా లక్ష్మీకాంత కాస్ట్రెగారి పుణ్యమా అని తెలుగులో నాకు మంచి పునాది పడింది.

ఆ తరువాత ఇంటర్మీడియట్కు గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో చేరాను హిందూ కాలేజీ ఆ శ్రీంధటి సంవత్సరమే ప్రారంభించారు(1935) మాది రెండవ బ్యాచ్ 1936-38. మొదటి సంవత్సరం కాలేజీ కొత్తపేటలో పాత బ్యాంకు బిల్డింగులో పెట్టారు. హాస్టలు గూడ ఆ బిల్డింగులోనే ఉండేది. యిప్పుడు ఉన్న కాలేజీ బిల్డింగులో 'గృహప్రవేశం' చేసింది మా బ్యాచ్ హాస్టలు మాత్రం మొదటి సంవత్సరం ఆ పాత బిల్డింగ్లోనే ఉండేది. బిల్డింగు మరీ పాతబడి కూలి పోయేటట్లుంటే ప్రకృతే పోస్టాఫీసుకు ఎడమగా ఒక చిన్న బిల్డింగులో మూడో టరంలో (అంటే 1937 జనవరి అనుకుంటాను) హాస్టలు ఏర్పాటు చేశారు. హాస్టల్లో గుంటుపల్లి వెంకటేశ్వరరావు అని ఒక మిత్రుడుండేవాడు. తరువాత మేమిద్దరం చాలా దగ్గర సేవ్ పాతులమయ్యాం! గుంటూరులో లాయరుగా ప్రాక్టీసు చేసి 7-8 సంవత్సరాల శ్రీతం పోయాడు.

వెంకటేశ్వరరావు నాకు ఒక సంవత్సరం జూనియర్. అంటే నేను ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం చదివేటప్పుడు అతను టోను హైస్కూలులో స్కూలు పైనల్ చదువుతుండేవాడు. టోన్ హైస్కూలు విద్యార్థుల్ని గూడ హాస్టల్లో ఉండనిచ్చేవాళ్లు

వెంకటేశ్వరరావుకి సాహిత్యంలో మంచి అభిరుచి ఉండేది. 1937లోనో 38లోనో బందరులో నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభలు జరిగివాయి అంతకు ముందు తల్లానర్రులు శివశంకరకాశీ ప్రభుకుల ఆధ్వర్యంలో 'సాహితీ సమితి' ఉండేదట! నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు ఆవిర్భావంతో భావకవుల యుగం ప్రారంభమైందని చెప్పవచ్చు

నేనూ వెంకటేశ్వరరావు బందరు నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుకు వెళ్లాం! ఆ సభలు బందరు నేషనల్ కాలేజీ ఆవరణలో జరిగినై. అక్కడే ఆనాటి ప్రసిద్ధ కవులందరినీ చూశాం! దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు, అడివి బాపిరాజుగారు, రుక్మిణీనాధ శాస్త్రి - కృష్ణశాస్త్రిగారి మేనల్లుడు, వింజమూరి శివరామరావు, అప్పుడు ఆ కవులంటే మాకు చాలా గ్లామర్ ఉండేది ఆ సభల్లో 'కాంచనమాల' అని ఒక నాటకం వేశారు. కాంచనమాల వేషం దాడి గోవిందరాజులుగారని ఒక జడ్జి! ఆయన వేశాడు.

బందరులో మేము ఉండడానికి పురాణం సూరిశాస్త్రిగారి ఇంట్లో వసతి దొరికింది. సూరిశాస్త్రి గారంటే మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రిగారి మామగారు! ఆయన గూడ నాటక కళ మీద పుస్తకాలు రాశారు! 'వాట్సాంబుజం' అని ఆయన రాసిన పుస్తకం చాలా ప్రసిద్ధి పొందింది. ఆయన దగ్గర పెద్ద లైబ్రరీ ఉండేది. మంచి మాటకారి! చమత్కారంగా మాతో కబుర్లు చెప్పేవాడు. సూరిశాస్త్రి గారితో మాకు పరిచయం ఎలా అయిందంటే గుంటూరులో 'పరమయ్య' అని వెంకటేశ్వరరావుకు ఒక మిత్రుడుండేవాడు. ఆ పరమయ్య బందరులో సంస్కృత పాఠశాలలో చదువుతూ సూరిశాస్త్రిగారి యింట్లో వుండి చదువుకునేవాడు. బందరులో ఎక్కడ ఉండడమా అని మేము అలోచిస్తుంటే పరమయ్య మమ్మల్ని తీసుకెళ్లి సూరిశాస్త్రిగారికి పరిచయం చేసి వారింట్లో వసతి కల్పించాడు. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సభలో ఆనాటి భావకవుల కవితా గానం వినడం ఆప్పుడు అది గొప్ప అనుభూతి.

ఆ తరువాత సంవత్సరం నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు గుంటూరులో జరిగింది. టౌన్ హాల్లో అనుకుంటాను. కృష్ణశాస్త్రిగారి పాటలు ఆయన మేనకోడల్లు వింజమూరి ఆనసూయ, సీత చక్కగా పాడేవాళ్లు.

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు తరపున 'ప్రతిభ' అనే పేరుతో ఒక మాసపత్రిక 'త్రైమాసపత్రిక' వస్తుండేది. దానికి ఎడిటర్ తెలికిచర్ల వెంకట రత్నంగారు! ఆయన గుంటూరు ఏ.సి. కాలేజీలో తెలుగు లెక్చరర్! ఆయన కృషి వల్లే 'ప్రతిభ' నడుస్తుండేది. కవులు కవిత్వాలు రాయడంవేరు, అలాంటి సాహిత్య పత్రికలు నడపడం వేరు!

ఆ పత్రికలో ఆనాటి భావకవులందరూ రాసేవాళ్లు! శ్రీ శ్రీ, కృష్ణశాస్త్రిగారు వగైరాలు.

ఆనాటి భావకవులందరికీ గురుతులుగ్గుడు తల్లావఝుల శివశంకరశాస్త్రిగారు. తరువాత ఆయన శివశంకర 'స్వామి' అయ్యాడు. "పద్మావతీ చరణ చాగణ చక్రవర్తి" అని ఆయన ప్రసిద్ధరచన! ఖండకావ్యం!

అప్పుడు మా కందరికీ ఆదర్శ భావకవి కృష్ణశాస్త్రిగారు. ఆయన రచనలు మూడు "కృష్ణపక్షం", "ఊర్వశి", "ప్రవాసం" చాలా జటిలమైన సమాసభూయిష్టమైన కవితకవం. కృష్ణశాస్త్రిగారి గేయం ఒకటి స్థానం నయినచోరావుగారు గ్రామపాసే రికార్డు గూడ యిచ్చాడు. కృష్ణపక్షంలోని 'ఆశ' అనే గేయం!

"కన్నటి కెరటాల వెన్నెలెలా? నిట్టూర్పుగార్చులో నెల్లావి ఎలా? ప్రళయకాళ మహాగ్ర భయద జిమూతోరు గళహార గంభీర ఫెళఫెళార్చుటులలో మెరపిలా?

అశని పాతమ్ములో నంబువేలా?

హాలహాలమ్ములో నమ్మకమేలా?

ప్రబల నీరాంద్రాభ్ర జనితగాదధ్వాంత నివిడహేమంత రాత్రీ కుంతలములో చుక్కేలా?

.. ....

పురాణం నూరి శాస్త్రి

మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి

వికృత శ్రూర క్షుద్రా క్షుచిత మృత్యు కఠోర వికట పాండుర శుష్క వదన దంష్ట్రాగ్నిలో నవ్వేలా?

అప్పటి అటువంటి కవిత్వం నుంచి కృష్ణశాస్త్రిగారు సినిమారంగానికి వచ్చి సినిమాలకు తేలిక భాషలో రాసిన పాటలు ఎన్నో!

కృష్ణశాస్త్రిగారే చెప్పేవారు “అలిండియా రేడియోలో రజనీకాంతరావును సినిమాలకి తీసుకువచ్చి బి.యన్. రెడ్డిగారు నన్ను ‘కవి’గా రక్షించారు. లేకపోతే నాకవిత్వం గూడ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి కవిత్వం లాగ పుస్తకాలకే పరిమితమై ఉండేది” అనేవారు.

పైన చెప్పిన ‘కృష్ణపక్షం’ వగైరా కవిత్వం రాసిన రోజుల్లో కృష్ణశాస్త్రిగారు తన కవిత్వమే గాకుండా ఆంధ్రదేశంలో ఊళ్లు ఊళ్లు తిరిగి ఇతర కవుల గేయాలు కవిత్వాలు గూడ గానం చేసి ప్రచారం చేసేవాడు! ఇది మనిషిలో ఆరుదైన గొప్ప గుణం! నందూరి సుబ్బారావుగారి ‘ఎంకిపాటలు’ గూడ ఆయన పాడి ప్రచారం చేశాడట!

ఆ రోజుల్లో అంటే మేము కాలేజీలో చదివే రోజుల్లో ‘భావకవి’ అంటే కృష్ణ శాస్త్రి గారి లాగానే వుందా? అని చిన్న చిన్న కవులు ఆయనలాగ - పెద్ద జుట్టు వగైరాలతో ఆయన కవిత్వాన్నే గాక - రూపాన్ని గూడ అనుకరించేవాళ్లు!

నవ్వ సాహిత్య పరిషత్తు కార్య కలాపాలన్నీ మేము ‘పాలో’ అయ్యేవాళ్లం! వెంకటేశ్వరరావు నాకు inspiration యిద్దరం కలిసి వెళ్లేవాళ్లం!

ఆ తరువాత ఒక సంవత్సరం విజయవాడ - రామమోహన్ బ్రెజ్లీలో జరిగింది పరిషత్తు! విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు అధ్యక్షుడు. ఆ సభలోనే శ్రీ శ్రీ ప్రసిద్ధ గేయం ‘దేశ చరిత్రలు’ అనే గేయం గానం చేశాడు.

“విదేశ చరిత్ర చూచినా ఏమున్నది గర్వకారణం? నరజాతి చరిత్ర సమస్తం పరపీడన పరాయణత్వం” అ గేయం గానం చేయగానే పక్కనే కూర్చుని వున్న విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు శ్రీశ్రీని దగ్గరకు తీసుకుని కావలించుకున్నారు

తరువాత 'మహాప్రస్థానం'లో ఆ గేయాలు ద్రింబే అయినయే

భావుకవిత్వం తరువాత అభ్యుదయ కవిత్వం వచ్చింది ఒక పుద్యమంగా! దానికి కమ్యూనిస్టుల అంద పుండేది 'అభ్యుదయ' అని మేగజైన్ గూడ వచ్చేది.

ప్రయోగ కోదండ రామశాస్త్రి, అనిసెట్టి సుబ్బారావు వగైరాలు, నరసరావుపేట నుంచి నయోగరాకపులని నలుగురయ్యుడుగురు కవులు మంచి అభ్యుదయ కవిత్వం రాశారు.

అనిసెట్టి సుబ్బారావు - యేల్చూరి సుబ్రహ్మణ్యం (యేసు) బెల్లంకొండ రామదాసు - కుందుర్తి అంజనేయులు, రెంటిల వగైరాలు.

ఆ తరువాత విప్లవరచయితలనీ, దిగంబరకవులనీ పుద్యమాలు వచ్చినయే! వాటితో నాకు ప్రత్యక్ష సంబంధం లేదు. కారణం నేను సినిమాలో మదరాసులో వుండి పోయాను గనుక! మదరాసులోనే పున్నారు గనక శ్రీశ్రీ, ఆరుద్ర, అనిసెట్టి, సెట్టి తీర్థరారావు వగైరాలతో నాకు పరిచయాలు వుండేవి! నాకు కృష్ణశాస్త్రిగారితో చాలా సన్నిహిత సంబంధం వుండేది.

మరో విచిత్రమైన విశేషం ఏమిటంటే మనం చిన్నతనంలో అంటే చదువుకునే రోజుల్లో ఎవరి రచనలను బాగా ఆప్టిషియేట్ చేసి వాళ్లమీద ఎంతో గౌరవ భావంతో వుండేవాళ్ళమో-

ఆ రచయితలు మన తరువాత జీవితంలో మన సహాయానికి రావడం అనేది విచిత్రానుభవం!

మునిమాణిక్యం నరసింహారావు గారి "కాంతం కథలు" నేను హైస్కూల్లో చదువుకున్నప్పుటినుంచి తరువాత గూడ నాకెంతో యిష్టం! ఆయన హైస్కూలు మాస్టరుగారి రిటైర్, 1955-56 ప్రాంతంలో నేను సినిమాల్లో రచయితగా వున్నప్పుడు ఆయన నా దగ్గరకు వచ్చి "రాజుగారూ! నాపేరు మునిమాణిక్యం నరసింహారావు..." అని తనకు తాను పరిచయం చేసుకోబోతే నేను నవ్వి ఆయన రెండు చేతులూ పట్టుకుని-

"నేను మీ అభిమానిని! చిన్నప్పట్నుంచీ మీ కథలు చదివి ఆనందించినవాణ్ణి మాస్టరూ!" అన్నాను.

"నేను సినిమాకథలకి పనికిరావా? రాజుగారూ" అని అంటే నాకు కళ్లంట నీళ్లు తిరిగినయే!

మునిమాణిక్యం నరసింహారావు గారికి మొదటి భార్య పోయింది. ఆయన మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకున్నాడు! రెండో పెళ్ళి గురించి 'తిరుమాళిగ' అని పెద్ద కథ రాశాడు అప్పుడు ఆయన రెండో భార్యతో మదరాసు వచ్చి ఆయన స్నేహితుడొకాయన పొన్నలే డిప్యూమెంటులో ఒక పెద్ద పుద్యోగి ఆయన ఇంట్లో దిగాడు. ఆ పుద్యోగి చిట్టపట్లో వుండేవాడు. ఆయన కూర్మా వేణుగోపాలస్వామి గారికి బంధువని జ్ఞాపకం!

నరసింహారావుగారు ఆయన ప్రేందు అడ్రసు చెబితే మరునాడు ఆయన్ను ఆయన శ్రీమతిని చూద్దామని వెళ్లాను. నరసింహారావుగారు భార్యను పిలిచి నన్ను పరిచయం చేసి "ఏమే! నేనంటే ఏమనుకున్నావు నువ్వు? నరసరాజుగారు నా స్వామి! అభిమాని" అని సగర్వంగా చెప్పారు.

ఇలాంటి అనుభవమే దైతా గోపాలంగారితో! గోపాలం గారు మ్యూజిక్ థైరెక్టర్ పెండ్యాల నాగేశ్వరరావుకి అక్కినేని నాగేశ్వరరావుగారికి గురువు నాటకాలు వేసేటప్పుడు! ఆయన నా చిన్నతనంలో జొన్నపేటకుల శేషగిరిరావు తుంగల నలవతిరావుగార్లతో 'సక్కుబాయి' నాటకం దర్శకత్వం బాధ్యతలతో ప్రదర్శించడం నేను తన్మయుడనై చూశాను. ఆయన అంటే ఎంతో గౌరవం!

అటువంటాయన మదరాసువచ్చి పెండ్లాలు నాగేశ్వరరావు ఇంట్లో ఉండి నేను రాసే సినిమాలలో తనచేత పాటలు రాయించడానికి సహాయం అడిగితే ఎలా ఉంటుందో అలోచించండి!

మరొక అనుభవం! విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితో! నా మొదటి చిత్రం 'పెద్ద మనుషులు' తీసేటప్పుడు అందులో ప్రధాన పాత్రధారి జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిగారు! ఆయన కె.వి.రెడ్డి గారి మొట్టమొదటి చిత్రం 'భక్త పోతన'లో శ్రీనాథుడు వేశాడు. బ్రహ్మాండం!

ఆయన సొంతంగా 'గీతాంజలి' అని ఒక సినిమా తీశాడు! అది పరమస్థావ్! అన్నీ అంతా పోయింది ఆయన ధనవంతుడు అగ్రహారీకుడు. సినిమాలముందు అగ్రహారాలు, జమీన్లు అగవండి!

'పెద్ద మనుషులు' సినిమాలో గౌరీనాథశాస్త్రిగారు వేసిన వేషం మొదట యస్.వి.రంగారావు చేత వేయించాలని ఒకరోజు రెడ్డిగారు రంగారావును ఆఫీసుకు పిలిపించారు. రంగారావుగారికి నేను కథ చెప్పాను.

నేను విజయవాడ వెళ్ళి 'పెద్ద మనుషులు' డైలాగ్స్ రాసి తిరిగి మదరాసు వచ్చేసరికి పరిస్థితి మారింది.

కె.వి.రెడ్డిగారు "నరసరాజుగారూ! మన పిక్చర్లో చైర్మన్ వేషం రంగారావు కాదు గౌరీనాథశాస్త్రిగారిని చేశాను" అన్నారు. నేను కొంచెం సందేహం వెలిబుచ్చేసరికి ఆయన "లేదు! లేదు! ఆయన మంచి అర్థిస్టు! మనం అనుకున్న పాత్రకు బాగా suit అవుతాడు. 'తేనెపూసిన కత్తి' లాంటి వాడనిగదా - మనం పాత్రని సృష్టించాం. అందుకు రంగారావు కంటే శాస్త్రిగారు బాగుంటాడు చూద్దురుగాని అన్నారు.

ఆ పాత్రకు శాస్త్రిగారు బాగా suit అవుతాడనేగాక ఆయన్ను తీసుకోవడానికి యింకా రెండు మూడు సెంటిమెంటల్ కారణాలున్నాయ్!

1941-42లో కె.వి.రెడ్డిగారు తీసిన మొట్టమొదటి చిత్రం 'భక్త పోతన' గురించి కొంత చెప్పాలి!

వాహినీ సంస్థకు మొదటి మూడు పిక్చర్లు బి.యన్.రెడ్డి గారు నిర్మాత-దర్శకుడు. 'వందేమాతరం', 'సుమంగళి', 'దేవత'. ఆ మూడు పిక్చర్లకు కె.వి. రెడ్డిగారు ప్రాడక్షను మేనేజరు. అనిస్టెంటు డైరెక్టరు గూడకాదు. అటువంటి వాడు పిక్చరు డైరెక్టు చేయడమంటే బి.యన్.రెడ్డి గారికి, ఆయన కుటుంబీకులకు అసలు ఇష్టంలేదు. కె.వి. రెడ్డిగారికి బి.యన్.రెడ్డి గారికి అసలు ఎక్కడా దూరపు బంధుత్వం గూడ లేదు. బి.యన్.గారిది కడపజిల్లా పులివెందుల తాలూకా, కె.వి.రెడ్డిగారిది అనంతపురం జిల్లా తాడిపత్రి వాహినీ పిక్చర్సులో 'పెద్ద వాటాదారు ఆ కంపెనీకి చైర్మను అయిన మూలా నారాయణస్వామి గారు, కె.వి. రెడ్డిగారు తాడిపత్రిలో హైస్కూల్లో సహాధ్యాయులు! ప్రాణస్నేహితులు! కె.వి. రెడ్డిగారిని బి.యన్.రెడ్డిగారికి 'గృహలక్ష్మి' సినిమా (దర్శకుడు హెచ్.యం.రెడ్డి) నిర్మాణ సమయంలో పరిచయం చేసింది నారాయణస్వామిగారే!

నారాయణస్వామిగారు అండగా నిలబడి 'భక్త పోతన' సినిమాకి లాభం వస్తే కంపెనీది. నష్టం వస్తే నాది అన్న తరువాత బి.యన్.రెడ్డిగారు ఇక ఏమీ అనలేక కె.వి.రెడ్డిగారికి 'భక్త పోతన' డైరెక్షన్ చాన్స్ ఇచ్చారు

అయినా బి.యన్.రెడ్డిగారు అంత అనుభవంతో తీసిన మూడు పిక్చర్లు అంతంత మాత్రంగా వుంటే ఏమీ అనుభవం లేని కె.వి.రెడ్డి తీస్తే యిక కంపెనీ మూత బడవలసిందేనని వాళ్ల నమ్మకం! కె.వి.రెడ్డిగారు నాతో చెప్పారు "వాహినీ సంస్థను దివాలా తీయించడానికే నేను అవతరించినట్లుగా నన్ను చూసేవారు B.N. His family! ఎందుకులే నారాయణస్వామి! వాళ్లందరికీ ఇష్టం లేనప్పుడు నాకు 'భక్త పోతన' ఎందుకులే మానేద్దాం!" అంటే, నారాయణస్వామి

“వార్ల ఇష్టమేమిటి? నేను చెబుతాను ఉండు” అని డైరెక్టర్ల బోర్డు మీటింగ్ పెట్టి “కె.వి. ‘పోతన’ తీస్తాడు! లాభం వస్తే కంపెనీది. నష్టం వస్తే నాది” అన్న తరువాత వాళ్ళేమంటారు! అలా నారాయణస్వామి వల్ల కె.వి.కి ‘పోతన’ ఛాన్సు వచ్చిందిగాని లేకపోతే వచ్చేదిగాదు.

నారాయణస్వామిగారు కె.వి. రెడ్డిగారిది ఒకే ఊరని చెప్పాగా! వాళ్ళిద్దరు సహాధ్యాయులు! నారాయణ స్వామి గారి చదువు స్కూలు పైనల్తోనే అగిపోయింది. కె.వి B.Sc., Honours pass అయినాడు. కె.వి. చెబుతుండేవాడు “హైస్కూలులో పరీక్షల్లో నా వెనక బెంచి మీద కూర్చుని కాపీకొట్టడానికి పెద్ద పెద్ద అక్షరాలతో రాయవోయ్ అనేవాడు!” అని

నారాయణస్వామిగారు ఆబ్యారీ కంట్రాక్టరు ధనవంతుడు. ఆయన తండ్రి మూలా రంగయ్య రాయలసీమ మొత్తానికి ఆబ్యారీ కంట్రాక్టరు ఆయన పోయిన తరువాత నారాయణస్వామి మైనర్ అయితే అస్తి Court of Wards లో గవర్నమెంటు తీసుకుని నారాయణస్వామి మేజరు అయిన తరువాత ఆయనకి అప్పు జైపిండి ప్రభుత్వం.

ఆయన్ని ‘బిర్లా - ఆఫ్. రాయలసీమ’ అనేవారట కాంగ్రెసుకు గూడ బాగా విరాళాలు ఇచ్చేవారట చాలా పలుకుబడి గలవారు. అటువంటి వాడి అందతో కె.వి.కి డైరెక్టర్ ఛాన్సు వచ్చింది.

ఆసలు చెప్పవలసిన విషయం ఏమిటంటే గౌరీనాథ శాస్త్రిగారి సంగతి! ఆయన మంచి ఆస్తిపరుడు. ‘పోతన’ సినీమాలో వేషం వేయడమే పెద్ద అట్టగిషన్ అన్నమాట. శ్రీనాథుడు బ్రహ్మాండంగా చేశాడు. క్రావు తీసియింది గుండు కొట్టించుకుని పిలక! ఎంతో గంభీరంగా వున్నాడు.

బైటిల్స్లో గూడ కె.వి.రెడ్డి దర్శకత్వం బి.యన్.రెడ్డి సూపర్ విజెస్ అని వుంటుంది.

మూటింగుకు వెళ్ళేముందు ఆ సెట్లో సీన్లు అన్నీ ముందుగా ఆఫీసులో క్లుష్టంగా రిహార్సలు చేసేవారు. నాగయ్య గారు, లింగమూర్తి గౌరీనాథ శాస్త్రి వగైరాలు.

ఒకరోజు మూటింగ్లో అంతకుముందు రిహార్సలు చేసిన పద్ధతిలో పోల్కు ముందు రిహార్సలు చేస్తుంటే బి.యన్ రెడ్డిగారు సిన్సియర్గా “శాస్త్రిగారూ! అలాకాదు! ఇలా చేయండి! ఇక్కడ నుంచి అక్కడకు ఇలా నడచివెళ్లి” అని చెబితే శాస్త్రిగారు కొంటెగా ఏమీ తెలియనట్లు “ఏదీ? ఒకసారి చేసి చూపండి” అన్నాడట.

పోవం! బి.యన్. నిజంగానే నడిచి చూపాడట! బి.యన్ రెడ్డి - నాగరెడ్డి గార్ల నడక ఒకరకంగా వుంటుంది. పాదాలు పక్కకు పెట్టి నడుస్తారు! శాస్త్రిగారు కొంటెగా బి.యన్. నడిచినట్టే వెక్కిరించినట్లు నడిస్తే సెట్లో ఉన్న వాళ్ళంతా light boys తో నవో పకపక నవ్వారట!

బి.యన్. చిన్నబుచ్చుకుని బయటికివెళ్లి పోయి ఆ తరువాత ఎప్పుడూ సెట్లోకి రావడంగాని, వచ్చినా కల్పించుకోవడంగాని చేసేవాడు కాడట.

కె.వి చెప్పేవాడు “ఆ రోజున గనక గౌరీనాథశాస్త్రి “ఈ కుర్రాడికేం తెలుసు! మీరు రండి బి.యన్.గారు! చేద్దాం” అని అంటే నన్ను డైరెక్టర్గా తీసేసేవాళ్లు! ఆ తరువాత గూడ పిక్చరు మొత్తంమీద నాతో ఎంతో సహకరించి సపోర్టు చేశారు శాస్త్రిగారు!”

అదీగాక గౌరీనాథ శాస్త్రిగారి మామగారు గుంటూరులో లాయరు. పేరు తూములూరు నాగభూషణం గారు ఆయనకి కె.వి.రెడ్డిగారికి సంబంధం ఏమిటంటే-

కె.వి.రెడ్డిగారి తల్లిగారు ముసలివయసులో మతిస్థిమితంలేక దేవాలయాలు, పుణ్యక్షేత్రాలు తిరుగుకుంటేదట. అలా ఒకసారి ఇంట్లో చెప్పకుండా పోయి, గుంటూరు జిల్లా మంగళగిరి వెళ్లిందట! నరసింహ స్వామి దేవాలయం దగ్గర కూర్చుని ఉందట! అక్కడికి శాస్త్రిగారి మామ గారు గూడ వెళ్లారట. చూస్తే ఆ ముసలావిడ ఒంటరిగా కూర్చుని ఉందట! ఏదో పెరిచూపులు చూస్తుంటే ఆమెను గుంటూరు తన ఇంటికి తీసుకెళ్లి వివరాలు అడిగితే ఆవిడ తను ఫలానా అని, కె.వి.రెడ్డిగారి ఆద్రెసు చెబితే అప్పుడు ఆయన కె.వి.రెడ్డిగారికి కబురు చేస్తే రెడ్డిగారు గుంటూరు వెళ్లి తల్లిని ఇంటికి తీసుకెళ్లారట! అదీ ఆయనపట్ల కె.వి.గారి కృతజ్ఞతాభావం!

ఆయన "పెద్దమనుషులు" సినిమా తీయబోతున్నారని తెలిసి కె.వి.రెడ్డిగారి దగ్గరకు వచ్చి "రెడ్డిగారూ! మీకు తెలుసుగదా! మా అల్లుడు గౌరీనాథ శాస్త్రి సినిమాతీసి అన్నీ అంతా పోగొట్టుకుని అప్పుల పాలయ్యాడు! ఏలయితే ఆతనికేదైనా సాయం చేయండి" అని అడిగాడట!

పైన చెప్పిన రెండు కారణాలవల్ల నటుడుగా శాస్త్రిగారు "పెద్దమనుషులు"లో ధైర్యం పాత్రకు బాగా Suit అవుతాడన్నదీమాతోనూ, శాస్త్రిగారికి ఆ సినిమాలో చాన్సు యిచ్చారు రెడ్డిగారు!

ఇంత చేస్తే శాస్త్రిగారు ఏంచేశాడూ! "పెద్దమనుషులు" రెండు మూడు సెట్లు మాటింగ్ అయిన తరువాత- తను తీసిన ప్లాన్ సినిమా "గీతాంజలి"ని మార్పులు ఏవైనా చేసి మళ్ళీ షూట్ చేసి విడుదల చేయాలని సంకల్పం! దబ్బుకోసం డిస్ట్రిబ్యూటర్ల దగ్గరికిపోతే విజయా డిస్ట్రిబ్యూటరు పూర్వపంధరావుగారు "ఆ చేసే మార్పులేవో కె.వి.రెడ్డిగారు చేసి మళ్ళీ షూటింగు చేస్తే నేను పెట్టుబడి పెడతాను" అన్నాడు.

ఆ విషయం శాస్త్రిగారు వచ్చి కె.వి. రెడ్డిగారికి చెప్పి సాయం చేయమని అడిగాడు!

కె.వి.రెడ్డి గారు "పెద్దమనుషులు" పిక్చరుతో సతమతమవుతున్నాడు. నాగిరెడ్డి గారికి, తనకు వున్న అభిప్రాయభేదాలు గురించి చెప్పాను గదా! అది దృష్టిలో పెట్టుకుని నాగిరెడ్డిగారు "పెద్దమనుషులు" నా స్క్రూడియోలో తీయవద్దు! మరెక్కడయినా తీసుకొండి" అని ఆర్డు డైరెక్టరు శేఖర్‌గారు వేసి ఇచ్చిన సెట్ డిజైన్స్ తిరిగి పంపించేశాడు!

అటువంటి చికాకుల్లో ఉండి రెడ్డిగారు శాస్త్రిగారితో "మీ పిక్చరుకు మార్పులు - చేర్పులు చేయడం నావల్ల కాదండి" అని నిరాకరించాడు.

(వాహినీ ప్రొడక్షన్స్ పిక్చరు మొదటి సెట్టు - వాహినీ స్క్రూడియో పక్కనే వున్న రేపటి స్క్రూడియోలో షూట్ చేశారు! తరువాత బి.యన్.రెడ్డిగారు కల్పించుకుని రాజీ చేస్తే మిగతా పిక్చరు వాహినీలో షూట్ చేశారు)

కె.వి.రెడ్డిగారు అలా అనేటప్పటికీ శాస్త్రిగారు blackmail చేయడం మొదలెట్టాడు షూటింగ్‌లో డైలాగులు సరిగా చెప్పకపోవడం ఏదో విధారగా వుండడం ఇలా చేసేసరికి కె.వి. అడిగారు "ఏమిటలావున్నారు" అంటే "నా మనసు ఏమీ బాగాలేదండి" అన్నాడాయన. కె.వి.రెడ్డిగారు గ్రహించి పిక్చరు చెడగొడతాడన్న భయంతో "శాస్త్రిగారు! ఈ సెట్టు షూటింగు కానివ్వండి! తరువాత మీ పిక్చరు 'గీతాంజలి' మీద పని చేద్దాం" అని మాట ఇవ్వవలసి వచ్చింది.

తరువాత రెడ్డిగారు నాతో అన్నాడు "చూశారా నరసరాజు గారు! మంచి చేయబోతే చెడు ఎదురైందంటారే!" అని శాస్త్రిగారు చేసిన పని చెప్పారు

గౌరవాధికారి - విశ్వనాథసత్యనారాయణగారూ మంచి స్నేహితులు 'గీతాంజలి' సినిమా మార్పులు చేసే పనికి సత్యనారాయణ గారిని తీసుకువచ్చాడు.

పగలు 'పెద్దమనుషులు' చూటింగు, రాత్రి భోజనానంతరం కె వి రెడ్డిగారి ఇంట్లో 'గీతాంజలి' సినిమా మార్పులు, చేర్పుల చర్చ, రెడ్డిగారు, శాస్త్రిగారు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. ముదిగొండ లింగమూర్తి లింగమూర్తి రెడ్డిగారికి సన్నిహితుడు మార్పులు గురించి చర్చలు జరుగుతున్నాయి!

ఒకరోజు రెడ్డిగారు వాహినీ అపీనుకు వచ్చి నాతో అన్నారు నవ్వుతూ! "నరసరాజుగారూ! అందుకే నేను ఈ మహాకవుల జోలికి పోనండి! పెద్దవారు పండితులు! నిజమే! సినిమా మీడియంను స్టడీ చేయరు

మొన్నరాత్రి 'గీతాంజలి'లో ఒక కొత్త సీను అనుకున్నాం! హీరో హీరోయిన్లు మధ్య ఒక శృంగార ఘట్టం! మరునాడు రాసుకోస్తాను అన్నారు సత్యనారాయణగారు రాత్రి వచ్చారు రాశానండి! అన్నారు చదవమన్నాను! సీనులో మొదటి వాక్యమే "మాధవ! నేను చచ్చిన వెనుక నా ఆత్మని చుట్టునే తిరుగుచుందును" అంటాడు హీరో! అని నవ్వి రెడ్డిగారు "శుభమా అని శృంగారం రాయమంటే వాక్యం చావుతో మొదలు పెడతాడేమిటండి! ఏం చేయాలో తోచడంలేదు ఆయన గొప్ప రచయిత! No Doubt! కాని ఇది సినిమా! ఎలా చెప్పడం ఆయనతో!" అన్నారు బాధతో!

అలా మరికొన్ని రాత్రులు చర్చలతో గడిచినాయి! చివరికి సత్యనారాయణగారే పరిస్థితి గ్రహించి "నావల్ల కాదయ్యా! మీ ఏడుపు ఏదో మీరే ఏడవండి" అని లేచిపోయాడట! తరువాత నేను ఒకసారి సత్యనారాయణ గారిని విజయవాడలో 'లీలామహాల్' కలిశాను! ఇంగ్లీషు పిళ్ళరు! ఆయన బెంచి క్లాసులో కూర్చుని చూస్తున్నారు నేను మరికొందరు స్నేహితులు బాల్కనీలో కూర్చుని చూస్తున్నాం! పిళ్ళరు అయిపోయాక బయటికి వచ్చి "మాస్టరు! మీరు Western culture ని అంతగా తిడతారు! మరి యింగ్లీషు సినిమాలు చూస్తారేం?" అని అడిగితే "చూడకుండా తిట్టడమేలాగ?" అన్నారు ఆయన సహజ ధోరణిలో

మరొకసారి విజయవాడలోనే బీసెంట్ రోడ్డులో రాములు కిళ్లీ కొట్టు ఉండేది! అది కిళ్లీలకు ప్రసిద్ధి! సత్యనారాయణగారు ఆ కొట్టు ముందునిలబడి కిళ్లీ కట్టించుకుంటున్నారు నేను తలవంచుకుని వెళుతున్నాను! అయిన్ని చూడలేదు చప్పట్లు కొట్టారు చూచి ఆయన దగ్గరకి వెళ్లాను.

ఆయన "ఏమయ్యా! మానో! మానో! అంటారే! ఎవరు వాళ్ళు? నాకెక్కడా కనబడరే!" అన్నారు అటూ ఇటూ చూస్తూ.

నేను నవ్వుతూ "వాళ్ళు పాపాత్ములకే గాని పుణ్యాత్ములకు కనబడరు మాస్టరా!" అన్నాను "బాగా చెప్పివు" అన్నారాయన!

★ ★ ★

వాహినీ పిళ్ళర్లు 1939లో స్థాపించారు. బి.యస్.రెడ్డిగారి దర్శకత్వంలో 'వందేమాతరం', 'సుమంగళి', 'దేవత' తీశారు తరువాత కె వి రెడ్డిగారు 'భక్త పోతన' తీశారు అప్పటినుంచి వాల్లీద్రూ ఒకరి తరువాత ఒకరు వాహినీకి పిళ్ళరు తీయడం ఆనవాయితీ!

అలాగే కె.వి. 'భక్త పోతన' తరువాత బి.యన్. 'స్వర్గసీమ' తీశారు ఆ తరువాత మళ్ళీ కె.వి. 'యోగివేమన' తీశారు. ఆ తరువాత బి.యన్. పెళ్ళిరు తీయవలసింది. కాని ఆయన మూలా నారాయణ స్వామిగారి తరపున వాహినీ స్టూడియో నిర్మాణ వనులలో వుండడం వల్ల మళ్ళీ కె.వి. రెడ్డిగారే 'గుణసుందరి కథ' తీశారు! ఆ తరువాత బి.యన్. 'మల్లిశ్యరి' తీశారు. 'మల్లిశ్యరి' విడుదలకు ముందే కె.వి. 'పెద్ద మనుషులు' స్క్రిప్టు వర్క్కు ప్రారంభించారు. చెప్పినాగా 'పెద్ద మనుషులు' స్క్రిప్టు రచన 1951 సెప్టెంబరు 16న ప్రారంభించాం! ట్రీట్మెంటు సీన్ ఆర్డర్ పూర్తి అయిన తరువాత నేను విజయవాడ వెళ్ళి డైలాగులు రాసుకుని 1952 జనవరి సంక్రాంతి పండుగ తరువాత మదరాసు తిరిగి రావాలని అనుకున్నాం!

1951 డిసెంబరు చివర్లో 'మల్లిశ్యరి' రిలీజ్ అయింది. 1952 జనవరి మొదటి వారంలో బి.యన్.రెడ్డి గారు నాకు విజయవాడకు ఉత్తరం రాశారు "పండగ తరువాత మీరు రావద్దు" నేను విజయవాడ వస్తున్నాను. ఇద్దరం కలిసి విజయనగరం వరకు వెళ్ళి వద్దాం ఈ మధ్య సెంటర్లలో 'మల్లిశ్యరి'కి ప్రేక్షకుల రియాక్షన్ ఎలావుందో చూద్దాం! అన్నారు. అలా విజయనగరం వరకు వెళ్ళి తిరిగి విజయవాడ వచ్చి, నేను సకుటుంబంగా బి.యన్. రెడ్డి గారితో మదరాసు వెళ్లాను. అప్పుడు నా కుమార్తె 'కవిత' కు వయసు దాదాపు రెండున్నర సంవత్సరాలు.

మదరాసు వచ్చిన తరువాత కె.వి. గారికి డైలాగులు చదివి వినిపించాను. డైలాగులు వ్రాయడానికి విజయవాడ వెళ్ళేముందు కె.వి. గారు నాతోమాట చెప్పారు. "ఇది మీకు మొదటి పెళ్ళిరు గనక పెళ్ళిరును దృష్టలో పెట్టుకోకుండా సీన్లు, మీకు ఎన్ని తోస్తే అన్నిరాయండి: మనం కూర్చుని పైనలైజ్ చేసేటప్పుడు మీకు అనుభవం వస్తుంది" అన్నారు.

అందుకని మొత్తం 120 సీన్లు రాశాను దాదాపు 80 సీన్లుబాటు. లేకపోతే పెళ్ళిరు పొడవు పెరిగి పోతుంది. 120 నుంచి 60 సీన్లకు కుదించడానికి మాకు రెండు నెలలు పట్టింది. కొన్ని సీన్లు సీక్వెన్సులే తీసి వేయవలసి వచ్చింది 'వంగర' కుటుంబానికి సంబంధించిన సీన్లన్నీ తీసివేశాం!

ఈలోగా బి.యన్.రెడ్డిగారు రచయితగా నన్ను గురించి కె.వి. ని అడిగారు.

కె.వి. "చాలా బాగా రాశాడు బ్రదర్! I am more than satisfied" అన్నారు.

అప్పుడు బి.యన్. "అయితే స్క్రిప్టు అయిపోయిన తరువాత నీకు రైటర్ తో ఎక్కువపని వుండదు గనక నేనూ నరసరాజు కూర్చుని నా తరువాత పెళ్ళిరుకు కథ రాసుకుంటాం" అన్నారు

ఆ మరునాడు కె.వి. ఆఫీసుకు రాగానే నాతో "కంగ్రాటులేషన్స్! నరసరాజుగారూ!" అన్నారు. "ఎందుకు?" అన్నాను. బి.యన్. తరువాత పెళ్ళిరు నాతో రాయిస్తారన్న విషయం చెప్పి "కంగ్రాటులేషన్స్" ఎందుకు చెప్పారంటే.

"నాకూ, బి.యన్.కు అభిరుచులు వేరు! నాకు నచ్చిన వాళ్ళు ఆయనకు నచ్చరు! ఆయనకు నచ్చినవాళ్ళు నాకు నచ్చరు. 'గుణసుందరి కథ'కు రాసిన పింగళి నాగేంద్రరావు గారి చేత 'మల్లిశ్యరి'కి రాయించుకో-బ్రదర్" అని నేనంటే -

బి.యన్. "ఆయనది ఎరుకల యానాదిభాష! 'గిడిగిడి' 'మామగోరు' నాకు నచ్చవు అన్నాడు

నేనిప్పుడు మీతో రాయిస్తున్న పెళ్ళిరుకు ఆయన కృష్ణశాస్త్రిగారి చేత పాటలు రాయించుకోమన్నాడు

రాజేశ్వరరావుని మ్యూజిక్ డైరెక్టరుగా పెట్టుకోమన్నాడు “నాకీ మహాకవులు! జనియస్సులు వద్దుబ్రదర్ అన్నాను” అన్నారు.

(అలాగే మ్యూజిక్ డైరెక్టరుగా ‘గుణసుందరి కథ’కి పనిచేసిన ఓగిరాల రామచంద్రరావుగారిని “పెద్ద మనుషులు”కు పెట్టుకున్నారు!)

“మా ఇద్దరికీ నచ్చిన రైలురు మీరు ఒక్కరే! అందుకే కంగ్రాట్స్ చెప్పాను” అన్నారు

ఆ ప్రకారమే నేను బి యస్ గారి తరువాత పిక్చరుకు రాసేట్లు ఏర్పాటు చేసుకున్నాం

ఆ తరువాత కొన్నాళ్ళకు కె వి రెడ్డిగారు ‘అన్నపూర్ణ’ వారి మొదటి పిక్చరు “దొంగరాముడు”కి ఒప్పుకుని తనకు ఎప్పటిలాగే ఎవరైనాసరే exclusive writer కావాలన్నాడు “పెద్దమనుషులు పూర్తి అయిన తరువాత ‘అన్నపూర్ణ’ పిక్చరు ప్రారంభిస్తాను అనే షరతుమీద ఒప్పుకున్నాడు కె వి గారు అప్పుడు అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్ ప్రాధ్యక్షుడు డి. మధుసూదనరావుగారు (ఆయన నేను అంతకుముందే నాటక కళాపరిషత్తు ద్వారా మిత్రులు) కె విని అడిగారు. “మీకు స్క్రిప్టు అయిన తరువాత రైటర్ తో ఎక్కువ పని ఉండదు గదా! నరసరాజుగారిని రిలీజ్ చేస్తే మేమిద్దరం కథ కోసం పనిచేసుకుంటాం” అన్నారు కె వి “సరే అలాగే” అన్నారు

మరునాడు కె వి గారు నాతో “నరసరాజుగారూ! మీరు బి యస్ తరువాత పిక్చరుకు రాస్తానని ఆయనకు మాటయిచ్చారు ఇప్పుడు ‘అన్నపూర్ణ’కు రాస్తానంటే మిమ్మల్ని నేను తీసుకుపోతున్నాను అనుకుంటాడేమో బి యస్. మా యిద్దరికీ అభిప్రాయభేదాలు వచ్చే ప్రమాదం వుంది ఎలాగ? అన్నారు

“ఫరవాలేదులెండి! నేను బి యస్ గారితో మాట్లాడతాను” అన్నాను బి యస్ గారితో విషయం చెప్పాను. ఆయన “పెద్దమనుషులతో ఉదారంగా” అలాగే నరసరాజుగారూ! మీరె కె వి తో మరొక పిక్చరు పనిచేయడం మీ కెరీర్ కి మంచిది అదీగాక మధుసూదనరావుగారు మీరు ఇదివరకే మంచిమిత్రులని నాకు తెలుసు! మీరు వాళ్ళకే రాయండి! నేను భీమవరం నుంచి పొలగుమ్మి పర్వరాజును పిలిపిస్తాను! ఆయన కృష్ణశాస్త్రిగారి ద్వారా పరిచయం అయినకు సినిమాలకు రాయాలని ఉంది నన్ను చాలాసార్లు అడిగాడు” అన్నాడు

అలాగే ఆయన పర్వరాజుగారిని పిలిపించి ‘బంగారుపాప’కు రాయించారు అంతకుముందు పర్వరాజుగారు భీమవరం కాలేజీలో కెమిస్ట్రీ లెక్చరర్ గా పని చేస్తున్నాడు ఆయన గొప్ప కథకుడు అంతర్జాతీయ కథల పోటీలో (ఒక ఆమెరికన్ పత్రిక నిర్వహించింది) ఆయనకథ ‘గాలివాన’కు రెండో బహుమతి వచ్చింది

ఇక్కడ జ్ఞాపకం వచ్చింది కాబట్టి చెబుతున్నాను అలిండియో రేడియో వాళ్లు చేసిన మంచి పనుల్లో కొన్ని చెప్పకోదగినవి, అభినందించదగినవి.

స్థానం నరసింహారావు, మునిమాణిక్యం నరసింహారావు. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారి లాంటి దాదాపు రిటైరెన్ రచయితలు నటించి హైదరాబాద్ రేడియో స్టేషన్లో ఎదో శాఖలో నియమించుకుని, వారి ప్రతిభను ఉపయోగించుకున్నారు ఒక విధంగా వాళ్ళకు అండగా నిలబడింది అలిండియో రేడియో

హైదరాబాద్ అలిండియో రేడియోలో పని చేస్తున్నప్పుడే పాపం కృష్ణశాస్త్రిగారికి ఒక ప్రాజెక్ట్ జరిగింది. ఆయన ఏకైక పుత్రిక సీత దనిపోయింది. దాంతో ఆయన చలించిపోయాడు దానికీతోడు ఆయన గొంతులో

కాస్తూర్ వచ్చి బొంబాయిలో ఆవరేట్ చేస్తే వాయిసే పోయింది. ఆ తరువాత ఆయన మదరాసు వచ్చి మళ్ళీ సినిమాకు పాటలు రాశారు!

కృష్ణ శాస్త్రిగారిది విశాఖరం ఆయన తండ్రిగారు పెద తండ్రిగారు, విశాఖరం రాజాగారి అస్థానకవులు! శాస్త్రిగారికి పెద్ద అప్పికందేది. ఆయన మహా బోగి! ఆయన 'మల్లీశ్వరి'కి పనిచేసిన తరువాత నేను వాహినీలో చేరిన తరువాతే నాకు ఆయనతో పరిచయం.

పొందూరు ఖద్దరు ధోవతి తెల్లటి లాట్నీ, జుట్టుకు నల్లటి రంగు, కస్తూరి అత్తరు, కళ్లకు సురమా, ఘుమఘుమలాడే తాంబూలం! ఎప్పుడూ ఇంట్లో కవి మిత్రులు అస్త్ర అంతా అలా వెనకాముందూ చూసుకోకుండా ఖర్చు పెట్టేశాడు. గొంతు పోయి మళ్ళీ ఆయన మదరాసు వచ్చాక ఆయనతో నాకు సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది!

గొంతు పోయాక ఎప్పుడూ చేతిలో చిన్న పాద పట్టుకుని రాసేవాడు! అలాగే పాడమీద రాస్తూనే అందరినీ ఎంటర్టెయిన్ చేసేవాడు

ఒకసారి శాస్త్రిగారి ఇంటికి మాధవపెద్ది సత్యం వచ్చాడు అప్పుడు నేను అక్కడే వున్నాను సత్యం, నేనూ 1946-47లో నాటకాలు చేశాం! ఆ చనువుతో "ఎం సత్యం? ఎలా ఉన్నావు అని నేను అడిగితే "వాకేం? రాయిలా ఉన్నాను!" అని గుండెమీద చేత్తో గట్టిగా కొట్టుకున్నాడు

అప్పుడు శాస్త్రిగారు నన్ను దగ్గరికి పిలిచి పాడే మీద రాసి చూపుతూ "పైకి చదవకండి! యితన్ని రెచ్చగొట్టకండి. గుండెలు బాదుకుంటున్నాడు అతనికి ఏదైనా అయితే మనం చిక్కుల్లో పడతాం" అని రాశాడు. మద. నేను నవ్వానుగాని ఆయన మాత్రం ఏమీ ఎరగనట్టు సీరియస్గా ఉండేవాడు. నేను డైలాగ్స్ రాసిన పిక్చర్లకు కొన్నిటికి ఆయన పాటలు రాశారు!

అలా నేను రాసిన ఒక పిక్చరుకు ఆయన పాటలు రాయవలసి వచ్చింది. "నరసరాజాగారిని గూడ రమ్మనండి! కథలో SITUATION ఆయన చెబితే నాకు వీలుగా ఉంటుంది అని ప్రాధ్యాపరుతో చెబితే అలాగే నేను వెళ్లాను మ్యూజిక్ సిటింగ్కు కూర్చున్నాం. ఆ మ్యూజిక్ డైరెక్టరు ముందు ఒక ట్యూన్ ఇచ్చారు మామూలుగా జరిగే పద్ధతే! గురులఘువులతో -

"తాన తానన - తాన తానన

తాన - తాన - తాన - తాన

తాన తానన!" అని ట్యూన్ ఇచ్చాడు.

శాస్త్రిగారు వెంటనే పక్కన కూర్చున్న నాకు పైగ చేసి చేతిలోని పాడే మీద రాశాడు.

"పైకి చదవకండి! ఇప్పుడు ఇతను ఇచ్చిన ట్యూన్కి నాకు వెంటనే స్పందించిన పాట యిది "

"గేదె వచ్చెను! మేత మేసెను!

గేదె వచ్చి మేత మేసి

పేడవేసెను!"

నేను పెద్దగా నవ్వాను ఆయన మాత్రం ఏమీ ఎరగనట్టు మామూలుగా ఉన్నాడు. మ్యూజిక్ డైరెక్టరు

కుతూహలంగా “ఏవిటండి? ఏవిటండి” అని అడిగితే నేను “ఏదో మా స్వంత విషయంలే” అని జవాబు చెప్పాను. నేను తరచు శాస్త్రిగారి ఇంటికి వెళ్లేవాణ్ణి! బీ నగర్ జగదాంబాల్ వీధిలో ఇల్లు మేడమీద ఉండేవారు.

అయిన కుమారుడు బుజ్జాయి - కొడలు లక్ష్మి భార్య పేరు రాజహంస! అందరూ నాతో బాగా చనువుగా ఉండేవారు. అయిన ఒకసారి పాడ్ మీద రాసారు.

“నా భార్యపేరు రాజహంస! న్యాయమైతే “రాజ హంపి” అని వుండాలి. అవిధ నాన్నకి వ్యాకరణం తెలియదు పాపం” అని.

అంతకు ముందు అయిన కవిత్వమూ సినిమాకు పాటలు రాసే టప్పుడు చాలా టైమ్ తీసుకునేవాడు రాయలేక గాడు! బద్ధకం! గొంతు పోయిన తరువాత ఓపిగ్గా పేజీలకు పేజీలు రాసేవాడు నేను రికార్డుగా ఉంటుందని కావాలని కొన్ని ప్రశ్నలు వేసేవాణ్ణి! అన్నిటికీ ఓపిగ్గా పేజీలకు పేజీలు జవాబులురాసేవాడు! అయినగారి పూర్వీకులు అంటే తాతలు, తండ్రుల గురించి పితాపురం రాజాగారిని గురించి అడిగితే వివరంగా రాసేవాడు పితాపురం రాజాగారు మంచి కళా సాహిత్య పాఠకుడు శాస్త్రిగారికి అయినను అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చినయే కారణం శాస్త్రిగారు రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడుగారి శిశ్యుడుగా, బ్రహ్మసమాజంలో చేరడం ఆపైన వ్యావహారిక భాషా ఉద్యమం.

వెంకటరత్నం నాయుడు గారు గొప్ప మేధావి, సంస్కర్త. ఎదుర్కోవనిస్టు! అయినంటే శాస్త్రిగారికి ఎంతో గౌరవము, భక్తి! ఒకసారి విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు కృష్ణశాస్త్రిగారి యింటికి వచ్చినప్పుడు కృష్ణశాస్త్రిగారి తల్లితో అన్నారట మీవాడు ఆ నాయుడు ‘గాడి’తో తిరిగి చెడిపోతున్నాడు” అని.

నాయుడుగారిని నాయుడు ‘గాడు’ అన్నాడని శాస్త్రిగారు ఎంతో బాధపడుతూ చెప్పేవారు

నాయుడుగారు ఇంగ్లీషులోరాసిన ‘సూఫీ’ కవితలను శాస్త్రిగారు ‘ఋగ్వీది’ అన్న పేరుతో తెలుగులోకి ఎంతో అద్భుతంగా అనువదించారు.

దానిలోనే నాయుడు గారిని గురించి ఎంతో మంచి పద్యాలు రాశారు నాయుడు గారికి ‘బ్రహ్మర్షి’ అని బిరుదు

“అలనాటి ఋషి వాటికల నుంచి పజతెంచు

అమృత పూతగంగామృతమ్ము

అలనాటి బోధివృక్షాయతవ్షాయల సెలలైన బాష్పశీతల జలమ్ము

..... బాగా జ్ఞాపకం లేదు

కలసి నీలోన లోలోన కదలిపార బదను వారిన దయ్యసి నీ హృదయసిమ”

ఎప్పుడో నలభై యాభై ఏళ్ళ క్రితం కంఠస్థం చేసినవి మధ్యమధ్య కొన్ని లైన్లు ఎగిరిపోయినై

సినిమా రంగానికి వచ్చాక శాస్త్రిగారు ఎంతో మంచి పాటలు రాశారు ‘కృష్ణపక్షం’, ‘తీర్థాశి’, ‘ప్రవాసం’ రాసిన కృష్ణశాస్త్రిగారేనా ఈ సినిమా పాటలు రాసింది అనిపిస్తుంది

‘మల్లీశ్వరి’లో -

'మనసున మల్లెల మాలలగాగెనే' పాటలో

అలలు కొలనులో గలగల మనినా -
దవ్వల వేణువు నవ్వడి వినినా -
నీవు వచ్చేవని నీపిలుపే విని
కన్నుల నీరిడి కలయ జూచితిని...

'మల్లీశ్వరి'లో పాటలన్నీ గూడ 'పదలాలిత్యంలో' ఆయనకు ఆయనే సాటి.

అలలు - కొలను - గలగల --
దవ్వన - నవ్వడి --
కన్నుల నీరిడి కలయ జూచితిని -
'కలయ జూచితిని' ఎంత మంచి భావప్రకటన

'బంగారు పాద'లో -

కన్న దేవకి వంతు - కన్నీరే గాని

'పేద యశోదకు పెన్నిధులాయె!

'బంగారు పంజరం'లో

నీ పదములె చాలు - రామ!

నీ పద ధూతులె పదివేలు !

నిను గానక నిముషము మనలేను

నువు కనబడితే నిను కనలేను

ఇలా రాస్తూపోతే ఎన్నయినా రాయవచ్చు కృష్ణశాస్త్రిగారు రేడియోకి కూడ ఎన్నో నాటకాలు, యక్షగానాలు రాశారు. ఆయన మంచి వక్త గూడ ఆయన ఉపన్యాసాలు అలిండియో రేడియోలో ఉన్నయే!

వచన రచనలోనూ ఆయన సిద్ధపాస్తుడు. ఆయన ఒకచోట అంటాడు. "నాకు మాత్రం ఎందుకో నా వచన రచనలు నా పద్యాలకీ, గేయాలకీ తీసిపోవు అనిపిస్తుంది" దివరీ రోజుల్లో ఆయన మదరాసులో ఉండగా ఎప్పుడైనా ఏదైనా సాహితీ సభలకు వెళితే - ఎవరైనా ఉపన్యాసకుడు చచ్చుగా మాట్లాడుతుంటే ఆయన చక్కనున్న నాకు చూపిస్తూ చేతిలో పాడ్ మీద రాసేవారు.

"నాకే గనక గొంతు ఉంటేనా" అంత బాధపడేవాడు! ఆయన ఎక్కువగా బయటికి వెళ్లడం తగ్గించిన తరువాత నేను స్టూడియో నుంచి ఇంటికి వెళుతూ మధ్యలో ఉన్న శాస్త్రిగారింటికి వెళ్లేవాణ్ణి

"మీరు బుజ్జాయికి (కొడుకు) రికమెండ్ చేయాలి కారులో నన్ను బయటికి తీసుకెళ్లమని" అనేవారు. బుజ్జాయి

దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి

దేవులపల్లి సుబ్బరాయ శాస్త్రి (బుజ్జాయి)

అసలు పేరు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రి. కృష్ణశాస్త్రిగారి పెద తండ్రి పేరనుకుంటాను. బుజ్జాయిని చదవనివ్వలేదు శాస్త్రిగారు! ఎప్పుడూ వెంటచెట్టుకుని కాకినాడ వీధుల్లోనూ, సభలకూ తిరిగేవాడట!

“అతన్ని చదువుకోనివ్వలేదే?” అని ఎవరన్నా అంటే “నాతో ఉండడమే వాడికి ఎద్యుకేషన్” అనేవారట శాస్త్రిగారు.

ఈ మాట చెబుతూ బుజ్జాయి “నిజమేనండీ! ఆయనతో ఉండటమే నాకు గొప్ప ఎద్యుకేషన్! ఆయన ద్వారా నేను చిన్నప్పటినుంచీ ఎందరెందరో గొప్ప గొప్ప వ్యక్తుల్ని కలిశాను “వాన్నీ ద్వారా నేను కలిసిన వ్యక్తులూ. ఆ అనుభూతుల్ని గురించి చెబుతుంటే నా కోడలు ‘చిత్ర’ ‘యివెన్మీ మీరు రాయండి మామయ్యా’ అని పదే పదే అంటుంటే - అవన్నీ రాశాను దాదాపు 500 పేజీలు!” అని చెప్పాడు బుజ్జాయి క్రిందటి సారి హైదరాబాద్‌లో నన్ను చూడ్డానికి మా ఇంటికి వచ్చినప్పుడు (2003 ఆగస్టులో)

మదరాసులో శాస్త్రిగారు ఆఖరి రోజుల్లో ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే వుంటుండేవారు. నేను మధ్యాహ్నం స్టూడియోనుంచి ఇంటికి వస్తూ వెళ్లి ఆయనతో కాసేపు కబుర్లు చెప్పుకుని ఇంటికి వెళ్లేవాణ్ణి అప్పుడు ఆయన అనేవారు పాపం “మీరు గనక రోజూ ఇలా తీరిక చేసుకుని నాతో ఒక గంట గడప గలిగితే నేను నిండా నూరేళ్లు బ్రతకగలను” అని!

ఒకచోట రాశారాయన Browning ఆంగ్లకవి రాశాడు “Grow old along with me” చాలా ఉల్లాసంగా ఉన్నప్పటికీ ముసలితనం చాలా చెడ్డది. ముసలితనంలో మూగతనం భయంకరం కిథిల మందిరంలో అంధకారం లాగున” అలా నిన్నుహతో అన్నాగూడ ముసలితనాన్ని గురించి ఒక చోట రాశారు -

“ముసలి తనపుటదుగుల సడి

ముంగిట వినబడెనా -

వీట లేదని చెప్పించు !

“వీలుకాదని పంపించు!” అన్నారు

“శతవేళ రానీయకు

శిశురానికి చోటియకు” అనే గేయంలో!

ఆయన 83 ఏళ్ల వయసులో పోయారు 1980లో నా భార్య పోయిన కొన్ని నెలలకు ఆయన దగ్గర చాలా పెద్ద లైబ్రరీ ఉండేది ఆయనతో పరిచయం జీవితంలో ఒక అనుభవం!

శ్రీశ్రీతో గూడ నాకు కొంచెం పరిచయం ఉండేది! ఆయన అదోకరకం మనిషి.

నేను ఒక సినిమాకు మాటలు రాసి ఫలానా situation లో పాట శ్రీశ్రీ చేత రాయించండి అని ప్రాధ్యూసర్లకు చెప్పాను. వాళ్లు తమిళ ప్రాధ్యూసర్లు.

మరునాడు మ్యూజిక్ సిటింగ్! మ్యూజిక్ డైరెక్టరు, శ్రీశ్రీ, ప్రాధ్యూసరు అతనే డైరెక్టరు - రామన్న ! తమిళ ప్రఖ్యాత నటి రాజకుమారి తమ్ముడు! నేనూ వెళ్లాను మ్యూజిక్ డైరెక్టరు ఏదో ట్యూన్ యిచ్చాడు శ్రీశ్రీ “రేపు రాస్తాను” అన్నాడు అప్పుడు శ్రీశ్రీ, నేనూ గూడ రాజా అన్నామలైపురంలో ఉండేవాళ్లం! ప్రాధ్యూసరు కారు కోసం పిలిస్తే ఎందుకు నాకారులో నేను డ్రావి చేస్తానులెండి” అన్నాను ఇద్దరం కారులో వెళుతుండగా - శ్రీశ్రీ అన్నాడు, “నరసరాజుగారూ! నాకోక సహాయం చేయాలి! రేపు ప్రాధ్యూసర్తో చెప్పి నాకు ఒక వందరూపాయలు ఇచ్చే ఏర్పాటు చేయాలి! ఎందుకంటే రేపటితో liquor permit అయిపోతుంది ” అప్పటికి ఇంకా పాటకి కాగితం మీద కలం పెట్టలే! నాకు నవ్వు వచ్చింది.

ఆయన విచిత్ర వ్యక్తి ఒకసారి దీపావళి వెళ్లిన రెండు మూడు రోజులకి మా ఇంటికి వచ్చాడు “నరసరాజుగారూ! నాకు అజ్ఞాంట్టుగా ఒక వందరూపాయలు కావాలి ఎందుకంటే నేను ఆర్థరు చేసిన పుస్తకాల పార్సెలు వచ్చింది వాటికోసం డబ్బు ఉంచాను! కాని మొన్న దీపావళికి పిల్లలు టపాకాయలు కొని కార్చేశారు!” అన్నాడు నాకు నవ్వువచ్చేది ఆయన మాట చేప్తలు చూస్తుంటే! వందరూపాయలు ఇచ్చాను

శ్రీశ్రీ చాలా మితభాషి. ఎక్కువగా మాట్లాడడు! ఎవరి ఇంట్లోనైనా కలుసుకుంటే ఏ పుస్తకం దొరికితే ఆపుస్తకం చివరికి ఏదైనా పాత కాగితం దొరికినా చదువుతూ కూర్చుంటాడు.

ఒకసారి ఒక సమావేశంలో బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ఆయన్ని అడిగారు. “శ్రీశ్రీగారూ! మీరు సినిమాలలో సంపాదించి ఏదైనా ఒక ఇల్లు వాకిలి ఏర్పాటు చేసుకున్నారా?” అని అడిగారు. “ఒకటే కర్మమండీ! రెండీళ్లున్నాయ్! వాటికి తగిన మార్వార్డ్ అప్పులూ ఉన్నయ్” అన్నాడు శ్రీశ్రీ.

శ్రీశ్రీ కవిగా కంటే మొదట్లో సినిమాలకి డబ్బింగ్ రచయితగా ప్రసిద్ధుడు! డబ్బింగ్ పిక్చర్లలోనే ఎక్కువ సంపాదించాడు - పాటలకంటే. సంపాదించిన వాడు ఊరుకున్నాడా? తనే సొంతంగా ఒక పిక్చరు తెలుగులోకి డబ్ చేశాడు. “చెవిలో రహస్యం” అని పేరుపెట్టి రిలీజు చేస్తే పిక్చరు ప్లాన్ అయింది సంపాదించిన డబ్బు మొత్తం పోయింది.

శ్రీశ్రీ, ఆశ్రేయ లాంటి కొందరు వాళ్లకి జీవితం సరళంగా జరగడం ఇష్టం ఉండదనుకుంటాను! భవ్యవృత్తుగరించి అలోచించడు! ఎప్పుడూ అప్పలే! ఆశ్రేయకి ఆల్బార్ట్ పేట, ఆకోకోర్డ్ లలో ఒక ఇల్లుండేది అది ఎప్పుడూ తాకట్టులోనే ఉండేది. 1968లో నేను సుంగంబాకం లైక్ పేరియాలో ఇల్లు అమ్మేశాను, చిన్నదిగా ఉందని

శ్రీశ్రీ

అత్రయ

రాజా అన్నామలై పురంలో అద్దె ఇంటికి మారి పెద్ద ఇల్లుకొందామనే ప్రయత్నంలో ఉన్నాను. ఆ ప్రయత్నంలో నా భార్య రోజూ హిందూ పత్రిలో Real Estate Column లో అమ్మకానికి ఇళ్లు ఎక్కడున్నాయో అని చూస్తుండేది. ప్రతి ఆరు నెలలో, ఏడాదికో, ఆ కాలంలో ఆత్రేయ ఇల్లు వేలానికి వచ్చేది. అంటే మార్నాడీ అప్పుగనక వాడికి నెల నెల వడ్డీ చెల్లించకపోతే వాడు కోర్టులో కేసువేసి యిల్లు వేలానికి తెస్తాడు. అప్పుడు ఆత్రేయ ఏ ప్రాధ్యూసరు దగ్గరో డబ్బు తీసుకుని కొంత కోర్టులో చెల్లిస్తే వేలం కొట్టేసేవాడు

శ్రీశ్రీని గురించి ఆత్రేయని గురించి నేనిప్పుడు రాస్తున్నది వాళ్లని చిన్న బుచ్చడంకోసం కానేకాదు! వాళ్లమీద నాకు నామీద వాళ్లకు గౌరవాలు వున్నాయి. ఇవి నేను ఎ స్పిరిట్ లో రాస్తున్నానో తెలియాలంటే ఒక విషయం చెప్పాలి

ఈ 'అనుభవాలు - జ్ఞాపకాలు' ఆత్మకథలో రాయాలని నాలుగయిదేళ్ల క్రితం ప్రారంభించాను! పాతిక ముప్పయి పేజీలు రాసిన తరువాత ఒక మిత్రుడు సలహా ఇచ్చాడు. "ఎందుకంటే యంత్రశ్రమ? డిక్టేట్ చేసి micro cassettes లో రికార్డ్ చేయండి అవి ఎవరికైనా ఇచ్చి రాయించవచ్చు" అన్నాడు ఆ సలహామేరకు నేను చెప్పేదివినడానికి ఒక మిత్రుణ్ణి ఎదురుగా కూర్చోబెట్టి, అతనికి చెబుతూ Dictaphone లో పది micro cassettes dictate చేశాను 2000 సంవత్సరం మార్చిలో! ఆ కేసెట్స్ రాయమని ఇస్తే "మీరు స్పీడ్ గా చెప్పారు పైగా సంభాషణాశైలిలో చెప్పారు. రాయడం మావల్లగాదని ముగ్గురు చేతులెత్తేశారు. అప్పుడు నేనే ఓపికచేసుకుని రాద్ధామని యిప్పుడు 2003 జూలైలో ప్రారంభించి రాస్తున్నాను. ఆ కేసెట్ లో శ్రీశ్రీని గురించి, ఆత్రేయని గురించి పకపక నవ్వుతూ వాళ్లమీద గౌరవంతోనూ, సానుభూతితోనూ చెప్పినట్టు ఆ కేసెట్లు వింటే అర్థమవుతుంది అందాకా ఎందుకు ఆత్రేయతో చనువుగా ఒక పబ్లిక్ మీటింగ్ లోనే అన్నాను.

“అత్రేయకు జేబులో డబ్బులుంటే నిద్రపట్టదు! నాకు Bank Account లో balance లేకపోతే నిద్రపట్టదు! మా ఇద్దరి తత్వాలు అంత భిన్నం” అని ప్రేక్షకులతోపాటు నాపక్కనే వేదిక మీద కూర్చున్న ఆత్రేయ గూడ పకపక నవ్వాడు.

ఆత్రేయ తనమీద తనే జోక్స్ వేసుకునేవాడు. ఇదివరకే చెప్పానే “నరసరాజుగారూ మీరు అదృష్టవంతులు! మీకు మంచి కంపెనీలు ఉన్నయ్” అని అతనంటే నేను “నిజమే” అన్నాను. అతను వెంటనే “నాకూ మంచి అవకాశాలే వచ్చినయ్! నేను నిలుపుకుంటేగా?” అని పకపక నవ్వాడు.

ఇది అతను బాగా బిజీ కాక ముందు 1954-55 ప్రాంతాల్లో జరిగిన సంభాషణ తరువాత అతనూ మంచి కంపెనీలకు రాశాడు అందాకా ఎందుకు? విజయ ప్రాదక్షన్స్ మొదటి చిత్రం ‘పావుకారు’కు చక్రపాణిగారు ఆత్రేయ రచయితగా పెట్టుకున్నాడు. ఈ మహానుభావుడి పిచ్చిచేష్టలు నచ్చక తనే రాసుకున్నాడు చక్రపాణిగారు.

ఆ తరువాత దాశరథి, నారాయణ రెడ్డి గార్లు సినిమా రంగానికి వచ్చారు. వాళ్లు వచ్చినప్పటినుంచి నాకు బాగా పరిచయం స్పృహం. వాళ్లతోపాటే వచ్చాడు నేరెళ్ల వేణుమాధవ్ గారు. ఆయన చేత మిమిక్రీ కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేయించాను బి.యన్.రెడ్డి, నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి, కె.వి.రెడ్డి వంటి డైరెక్టర్లను నిర్మాతలను ఆహ్వానించాం.

అలా వాళ్లు ముగ్గురు అప్పటినుంచి నాకు చాలా సన్నిహితులు నేను డైలాగులు రాసిన సినిమాలకు చాలా వాటికి దాశరథి, నారాయణరెడ్డి గార్లు పాటలు రాశారు వేణుమాధవ్ గారు బి.యన్.రెడ్డి గారి ‘పూజాఫలం’లో చిన్న వేషం వేశారు సరదాకి. దాశరథిగారు లోకికడు కాదు. పాటలు రాయించుకుని నిర్మాతలు దర్శివ్యవహారే బాధపడేవాడేగాని వమాలు చేసుకునే నేర్పు ఉండేదికాదు.

చివరిలోజాల్లో “నావల్ల గాదు నరసరాజుగారూ! రాయించుకుని దర్శివ్యరు! ఎంచేయాలి? నావల్ల గాదు! వెళ్లిపోతాను” అని హైదరాబాద్ వచ్చేశాడు మంచి స్నేహితుడు పాటలు రాయడంలో గూడ ఎంతో చిత్త శుద్ధితో రాసేవాడు.

బి.యన్.రెడ్డిగారి ‘రంగులరాట్నం’లో ఒక పాట రాశాడు.

“నదీరేయి ఏరూములో ....”

పాటరాయడం అయిపోయింది. మరునాడు రాజేశ్వరరావు రిపోర్టుల్ని చేస్తున్నాడు రెడ్డిగారు, దాశరథిగారు వున్నారు, నేను వెళ్లాను. దాశరథిగారికి ఒక అనుమానం వచ్చింది. నాతో రహస్యంగా “నరసరాజుగారూ ‘నదీరేయి ఏ రూములో’ ఏమిటి? నదీరేయి ఒకటే రూముగదా” అన్నాడు నేను నవ్వి “నిన్నటినుంచి ఎవరికీ అనుమానం రాలేదు. నాకూ రాలేదు అడియన్స్ కి రాదులెండి” అన్నాను “ఫరవాలేదంటారా?” అన్నాడు దాశరథిగారు

తను రాసిన పాటను తానే అంత తరచి తరచి చూసుకునేవాడు. ఎ వి.యంలో గూడ చాలా పాటలు మంచి పాటలు రాశాడు దాశరథి. మనీషి చాలా సొమ్ముడు దాశరథిగారు సినిమా రంగానికి వస్తూ ఆలిండియా రేడియో ఉద్యోగం రిజైన్ చేశాడు సినిమాలలో ఇమడలేక తిరిగి హైదరాబాద్ వెళ్లిపోయాడు. రేడియో ఉద్యోగం రాజీనామా చేయడం పొరపాటుగా గ్రహించాడు భయస్తుడు! ఉద్యోగం చేస్తూ సినిమా పాటలు రాస్తే గవర్నమెంటుకు తెలిస్తే?... భయం!

దాతరథి...

తరువాత గొల్లపూడి మారుతీరావు వచ్చాడు. అతనికి నేను సలహా యిచ్చాను. ఉద్యోగం రిజైన్ చేయవద్దు. దాతరథి అదే పారపాటు చేశాడు. నువ్వు అదే పారపాటు చేయకు" అన్నాను 'గొల్లపూడి' అనే పేరుతో సినిమా కథలు రాశాడు. అది అతని భార్య పేరన్నమాట ఆమెచేత రసీదు ఇప్పించేవాడు.

శ్రీశ్రీ గూడ అంతే ఆశ్చర్యాలాగానే రేపు ఏమవుతుందోనని అలోచించే మనుషులుగాదు

చెప్పానుగా శ్రీశ్రీ మితభాషి నేనంటే అభిమానంతో వుండేవాడు. నాకు గుంటూరు నుంచి ఒక స్నేహితుడు 'పేవర్ కటింగ్' పంపించాడు. "శ్రీశ్రీ తన ఆత్మకథ" "అనంతం"లో నిన్ను గురించి రాశాడు" అని తరువాత 'అనంతం' పుస్తకంగా వచ్చింది. మిత్రుడు కాకరాల పుస్తకం తెచ్చి యిచ్చాడు

అందులో రాశాడు శ్రీశ్రీ -

"సినిమా రంగంలో నాకు తెలిసినవారల్లో హిపోక్రసీ లేనివాళ్లు యిద్దరు ఒకరు నటి భానుమతి, రెండు రదయిత నరసరాజు" అని అలా నాకు గొప్ప కాన్సిమెంట్ ఇచ్చాడు శ్రీశ్రీ! వాళ్లిద్దరికీ నాకు వ్యక్తిగా, తత్వరీత్యా తూర్పుపడమర లంత భేదం.

నాకు ఉన్నది పోతుండేమో నన్న భయం! చెప్పానుగా బాంక ఆకౌంట్లో బేలెన్సు లేకపోతే నిద్రపట్టదు జీవితంలో నేనెప్పుడూ అప్పు చేయలేదు ప్రామిసరీ నోట్ మీద సంతకం చేయలేదు వడ్డీకి ఎవ్వరికీ అప్పు గూడా యివ్వలేదు. ఎక్కువ వడ్డీకి ఆశపడి చిట్ ఫండ్లు, అర్బన్ బ్యాంకుల్లో ఎన్నడూ డిపాజిట్లు చేయలేదు. షెడ్యూల్లు

బాంక్స్ ఇచ్చే వడ్డీతో తప్పిపడి పిక్చర్ డిపాజిట్స్ చేశానేగాని, ఎక్కువ వడ్డీలకి అశవధలేదు. నాకు ప్రెస్టిజ్ వల్ల ముఖ్యం! వడ్డీ ముఖ్యం కాదు

I never borrowed or lent money for interest. నేనెంతవరకు కోర్టులో ఆడుగు పెట్టలేదు పిర్మాదీగాకాని, ముద్దాయిగా కాని!

వాహినీ స్టూడియో అధిపతి, నాగరెడ్డిగారిలాంటి వాళ్లు వ్యాపార నిమిత్తం మార్నాడి వడ్డీలకి అప్పులు చేస్తారు. ఆ డబ్బుతో వ్యాపారం చేసి సంపాదిస్తారు గాబట్టి వడ్డీ ఒక లెక్కలోకి రాదు వాళ్లకి. నా దగ్గర బ్యాంక్ లో డబ్బు వున్నదని తెలిసి గూడ నన్ను ఎప్పుడూ డబ్బు అడిగేవారు కాదు.

ఆయనే చెప్పేవాడు "మీరు తప్పిపున్న మనుషులు మీకు కొన్ని ప్రెస్టిజ్ ఇస్తాయో! మీ దగ్గర లక్ష, రెండు లక్షలో తీసుకుంటే నాకు ఎలాగూ చాలదు అందువల్ల మీ ప్రెస్టిజ్ ఇవ్వండి ఎందుకు భంగం చేయాలి?" కొందరు వ్యక్తుల తత్వం అలావుంటుంది. టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్యగారిని గురించి చెబుతారు. ప్రకాశంగారు ఈరోజు గురించి మాత్రమే అలోచిస్తారట. రేపటి సంగతి అలోచించరట!

పట్టాభి సీతారామయ్యగారు రేపటి సంగతి ఎల్లండి సంగతి గూడ అలోచిస్తారట!

అందుకే వాళ్ళిద్దరి జీవితాల్లో ఆఖరి రోజులు అంత భిన్నంగా ముగిసినయ్య!

ప్రకాశంగారు కటిక పేదరికంలో కన్నుమూశారు. పట్టాభిగారు చివరి వరకు ప్రశాంతంగా జీవితం గడిపారు! నన్ను ఒకరిద్దరు మిత్రులు అడిగారు "మీకు అన్ని అవకాశాలు వుండి సినిమాలు ఎందుకు తీయలేదు"

అని

సినిమా ప్రొడక్షన్ చాలా రిస్క్ బిజినెస్. నేను జీవితంలో 'రిస్క్' ఉన్నదని ఏదీ చెయ్యను. రూపాయి పెట్టుబడితో వంద రూపాయలు సంపాదించాలనుకోవడం జూదగాడి మనస్తత్వం!

ఒకరోజు పుడయమే నేను స్టూడియోకి వెళితే నాదేండ్ల గారు ఎందుకో డర్లగా వున్నారు! ఏమిటని అడిగితే "Compose" వేసుకున్నాను' అన్నారు. 'ఎందుకు' అని అడిగాను! అనలు 'Compose' అంటే ఏమిటి" అని అడిగాను, అపేరే నాకు తెలియదు అంతకుముందు.

ఆయన నవ్వుతూ "కంపోజ్ వేసుకుంటే ఎదుటివాడు మన ముఖాన వుమ్మేసివా కోపంరాదు" అన్నారాయన!

విషయమేమిటంటే స్టూడియో వర్కర్లతో ఆయనకు పదినిముషాలలో ఒక సమావేశం ఉంది. వాళ్లు రాబోతున్నారు. వాళ్ల వాళ్ల డిమాండ్లు చెబుతారు! ఒక్కసారి రెచ్చగొడుతూ మాట్లాడతారు! నేనుగూడా కోపంగా ఏదన్నా అన్నాననుకోండి "అదుగో! రెడ్డిగారు తిట్టారు" అంటారు. వాళ్లు అన్నది చెప్పు కాబట్టి వాళ్లు ఏం చెప్పినా, ఎంత రెచ్చగొట్టినా కోపం రాకుండా వుండడానికి కంపోజ్ వేసుకుని వచ్చాను" అన్నారు.

నాకు కావలసింది జీవితంలో Peace of mind! మనశ్శాంతి! నేను చాలామందికి చెబుతుంటాను ప్రాధమ్యపర్లగా, సినిమారంగానికి వచ్చినవాళ్లలో ఎంతోమంది తమతమ ఊళ్లలో princes లాగ బ్రతికి ఇక్కడకు వచ్చి సినిమా తీసి అప్పులు పోగొట్టుకుని Blood Pressure లు తెచ్చుకుని ఆరోగ్యాలు పాడుచేసుకుని మళ్ళీ తిరిగి తమ ఊళ్లకి వెళ్లడానికి మొఖం చెల్లక, పువ్వులమ్మిన చోటే కట్టెలమ్మలేక అటువంటి కేసులు మీకు డజన్లు చూపిస్తా!

కొత్తగా వచ్చినవాళ్లు సక్సెస్ ఫుల్ ప్రాడ్యూసర్స్ నే చూస్తున్నారుగాని బికారులుగా మారిన వాళ్లని చూడడం లేదు అని చెబుతాను సినిమా ఫెయిలై తిరిగి వూరికి వెళ్తున్నానికి ముఖం చెల్లక ఒక ప్రాడ్యూసరు సతీసమేతంగా అత్యహత్య చేసుకున్న కేసు నాకు తెలుసు.

ఇది చాలా రిస్కుతో కూడుకున్న వ్యాపారం! మధ్య తరగతి వాళ్లు చేయదగిన వ్యాపారం కాదు!

50 లక్షలు పోయినా ఫరవాలేదు అనుకునే వాడన్నా తీయాలి! లేక ఆస్తి నయాపైసా గూడలేని వాడన్నా తీయాలి.

కొందరు 'తెలివిగలవాళ్లు' సినిమా తీయడానికి వచ్చేముందు ఆస్తి పెళ్లాం పిల్లల పేర పెట్టి వచ్చే ప్రబుద్ధులూ ఉన్నారు. ఇవన్నీ కళ్లారా చూశాను గాలట్టే నేను సినిమా ప్రాడక్షన్ జోలికి పోలేదు

'యమగోల' సినిమా రిలీజ్ అయినప్పుడు సినిమా పత్రిక యజమాని ఒకడు నా అంగీకారంతోనే ప్రకటించాడు. "వచ్చే సంవత్సరం 'యమగోల'కు సంబంధించిన ప్రశ్నలకు నరసరాజుగారు సమాధానాలిస్తారు" అని

ఒక పాఠకుడు రాశాడు "యమగోల స్క్రిప్టు రాసేటప్పుడు ఈ చిత్రం ఇంత హిట్ అవుతుందని మీరు అనుకున్నారా?" అని రాశాడు.

"ఇంత హిట్ అవుతుందని నాకు ముందే తెలిస్తే ఆ సినిమా నేనే తీసేవాణ్ణి గదా! అని సమాధానం యిచ్చాను!

ఇప్పుడు సినిమా రంగానికి వచ్చేవాళ్లకి రామానాయుడు గారు ఒక్కడే కనబడతాడు! ఆయన ఎన్ని ఎదురుదెబ్బలు తిన్నాడో వీళ్లకి తెలియదు.

రెండుమూడుసార్లు మూటాములై సర్దుకుని తిరిగి కారంచేడు పోవాలని సిద్ధమయ్యాడాయన! అదృష్టంకొద్దీ సమయానికి ఒక పిక్చరు 'పే' చేయడం మళ్ళీ ఇండస్ట్రీలో నిలదొక్కుకోవడం జరిగింది. చాలామందికి తెలియదు! మూడు సినిమాలు సక్సెస్ అయి ఒక్క సినిమా ఫ్లాప్ అయిందంటే అమూడు సినిమాల లాభం గాలిలో కలిసిపోతుంది. రిస్కు అంటే ఒక సంఘటన జ్ఞాపకం వస్తోంది.

ఒక ప్రాడ్యూసరు హైదరాబాద్ నుంచి మదరాసు వచ్చాడు. 30-40 ఏళ్ల క్రితం! నా దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆయన ఇంజనీరు. మందులు తయారు చేసే కంపెనీ గూడ ఉంది. హైదరాబాద్ పరిసరాల్లో డ్రాక్రతోటలున్నాయ్! ఆయన సినిమా తీస్తానని వస్తే ఆయనకి నా వేదాంతం హితబోధ చేశా" "హాయిగా ఆ వ్యాపారం చేసుకోక సినిమాలకెందుకొచ్చారండీ! యిది చాలా రిస్కీ బిజినెస్!" అన్నాను.

అంటే ఆయన అన్నాడు. "నరసరాజుగారూ! రిస్కు ఏ బిజినెస్ లో లేదండీ? మాకు డ్రాక్రతోటలున్నాయ్! లక్షల ఆదాయం వస్తుంది! బాగా పక్కానికి వచ్చి రేపా ఎల్లుండో కొన్ని లక్షలకి అమ్మిద్దామనుకున్నప్పుడు వడగండ్ల వాన వచ్చింది. పండ్లన్నీ మచ్చలు పడినై! అప్పుడు అమ్మితే రావలసినదానిలో నాలుగోవంతు గూడ రాదు. కాబట్టి రిస్కు అనేది ప్రతి బిజినెస్ లోనూ ఉందండీ!" అన్నాడు.

'నిజమే' ననుకున్నాను. మిగతా వ్యాపారాల్లో గూడ పోగొట్టుకుని దివాలాలు తీసినవాళ్లున్నారు గదా!

వాది రిస్కు తీసుకునే తత్వం కాదు! అంతే.

'మాయాబజార్' అనే శకరేఖా పరిణయం కథ కవిత్రయం రాసిన 'భారతం'లో లేదు! ఎవరో ఏ జానపదుడో లేక ఏ కవీ రాసి ఉంటాడు వాల్మీకి రాసిన 'రామాయణం'లో లేనివి ఎందరు రాయలేదు! కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారు 'పౌలస్త్యహృదయం' అని రాశాడు 'పౌలస్త్యుడు' అంటే రావణుడు. రావణుని పాత్రను ఉత్తముడుగా చిత్రిస్తూ రాశాయన!

'రాముడు సముద్రందాటి లంకమీదకి దండెత్తి వస్తున్నాడని' సముద్రుడు వచ్చి రావణుడికి చెబుతాడు అప్పుడు రావణుడు ఎంతో ఆనందంతో "ఈరోజు కోసం గదా నేను ఇన్నాళ్లు ఎదురు చూస్తున్నాను" అని "ఎంత చేసిన గాని నాకించుకంత మంచి దక్కగనీదాయె మాధవుండు! సాగరా! ఏమి వచియింతు! జానకమ్మ తల్లినే హరియింపక తప్పదాయె!" అంటాడు అంటే రాముని చేతులో దావదానికే నేను ఎన్నో చేశాను! ఇప్పటికి వా కోరిక ఫలించటోకొంది. అని సంతోషిస్తాడు.

ఇది వాల్మీకి రామాయణం లేదుగదా అలాగే 'శకరేఖా పరిణయం' భారతంలో లేదు!

బి.యన్.రెడ్డిగారు - కె.వి.రెడ్డిగారు - వాహినీ గ్రూప్!

నాగిరెడ్డి - చక్రపాణి - విజయగ్రూప్!

నా సంబంధం ఈ రెండు గ్రూపులతో మొదటినుంచి లేదు నేను సినిమాలకి వెళ్లడమే కె.వి.రెడ్డిగారి ద్వారా వెళ్లాను. 'పెద్దమనుషులు', 'దొంగరాముడు' ఆయన దర్శకత్వంలో పని చేశాను.

తరువాత బి.యన్. రెడ్డి గారితో 'రాజమకుటం' పనిచేశాను. అంతవరకు విజయాకు ఒక పిళ్ళరు పని చేయలేదుగదా!

నేను ఆ నలుగురిలో కలిసి మెలిసి తిరిగినా, నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి గార్లకు నేను బి.యన్. - కె.వి మనిషినని! 1960 దాకా! నన్ను నమ్మడానికి నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి గార్లకు దాదాపు 10 ఏళ్లు పట్టింది. చక్రపాణిగారు అంతకు ముందు 'షాపుకారు', 'పెళ్లిచేసి చూడు', 'మిస్సుమ్మ', 'అప్పుచేసి పప్పుకూడు' తీశారు! 1961లో చక్రపాణిగారు నన్ను స్టూడియోకి పిలిపించి "గుండమ్మ కథ" సినిమాకు పని ప్రారంభించారు! ఆ తరువాత చక్రపాణి గారి ఆధ్వర్యంలో 'సి.బి.డి.', 'గంగ మంగ', 'రాముడు-భీముడు', తమిళ హిందీ వర్షస్సుకు పని చేశాను నాగిరెడ్డి, చక్రపాణిగార్లతో!

అలా రెండు గ్రూపులతో కలిసి మెలిసి ఉండేవాణ్ణి గనక వాళ్లను గురించి వీళ్లు - వీళ్లను గురించి వాళ్లు నా ముందే ప్రీగా మాట్లాడుతుండేవాళ్లు! ఎందుకంటే వాళ్లందరికీ తెలుసు నేను అక్కడ కబుర్లు ఇక్కడికి ఇక్కడి కబుర్లు అక్కడికి చేరవేసేరకం కాదని! అందువల్ల ఆ రెండు గ్రూపులకి ఒకరి మీద ఒకరికి పరస్పరం ఎటువంటి అభిప్రాయాలుండేవో నాకు తెలుసు.

కె.వి రెడ్డిగారికి, నాగిరెడ్డి గారిది ఒకే వయసు యిద్దరిదీ 1912 జననం! ఇద్దరికీ అసలు చుట్టరికమే లేదు

నాగిరెడ్డిగారికి కడప జిల్లా, కె వి డి తాడిపత్రి అసంతపూర్ జిల్లా.

కె వి రెడ్డిగారు మూలా నారాయణస్వామిగారూ, తాడిపత్రిలో క్లాస్ మేట్స్. నారాయణస్వామిగారి చదువు స్కూల్ పైనలేతో అగిపోయింది.

కె.వి. మదరాసు ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో యింటర్, బి.యస్.సి - ఫిజిక్స్ - ఆనర్స్ చదివారు. ఇంటర్లో తెలుగులో కాలేజీ ఫస్టు!

అప్పుడి హెచ్.ఎం. రెడ్డిగారు తీస్తున్న 'గృహలక్ష్మి' సినిమాలో నారాయణస్వామిగారు బి.యస్.రెడ్డిగారు బాగస్టులు నారాయణ స్వామిగారే కె.వి. ఉద్యోగ ప్రయత్నాలు ఫలించకపోతే తీసుకెళ్లి హెచ్.ఎం.రెడ్డిగారికి అప్పజెప్పారు జీతభత్యం లేని క్యాషియర్‌గా, చదువుకున్నవాడు నమ్మకస్థుడు అని.

'గృహలక్ష్మి' అయిన తరువాత బి.యస్.రెడ్డిగారు, హెచ్.ఎం.రెడ్డిగారితో విడిపోయి వచ్చి వాహినీ ప్రారంభించారు. 1938లో వాహినీ పిక్చర్స్ పెట్టుబడి 65 వేలు 13 పేర్లు; ఒక్క పేర్ 5 వేలు.

నారాయణస్వామి గారు ఛైర్మన్! 5 పేర్లు. సౌతికవేలు బి.యస్.డి జాయింట్ ఫామిలీ 4 పేర్లు, 20 వేలు. ఒక పేరు కడప రామ బుబ్బారెడ్డిగారిది! గొప్ప దేశభక్తుడు. మరో పేరు కడప ఎల్లారెడ్డిగారిది నాగిరెడ్డిగారి తోడల్లుడు. మరో పేరు దాస్ గారిది ఇంకో పేరు కె.వి.డి బి.యస్. దర్శకత్వంలో 'వందేమాతరం', 'సుమంగళి', 'దేవత' మూడు సినిమాలు తీశారు. ఆ తరువాత కె.వి. మొదటి పిక్చరు 'భక్త పోతన'

బి.యస్.లో గొప్ప విషయమేమిటంటే బెక్సీషియన్స్ మంచివాళ్లని తీసుకునేవాడు! రామనాథ్ - శేఖర్ అని రామనాథ్ మళయాళీ కెమెరామన్. శేఖర్ సౌండ్ మరియు ఆర్ట్ డైరెక్టరు బి.యస్. పిక్చర్స్కి రాంనాథ్ పాట్ డివిజన్ చేసి స్క్రిప్టు వైస్ చేసేవాడు రాంనాథ్ శేఖర్ గొప్ప బెక్సీషియన్స్.

ఈ వివరాలన్నీ నా సినిమా అనుభవాలు 'విజయచిత్ర' (అప్పుడు మానవత్రిక నాగిరెడ్డి గారి మూడో కుమారుడు విశ్వనాథరెడ్డి ఎడిటర్) దానిలో 1991-93లో 'మొగిలి రేకులు' అనే కిర్లికలో రాశాను. అవి రాయడంలో ముఖ్య ఉద్దేశ్యం ఏమిటంటే రికార్డుగా ఉంటుందని.

ఈ కాలం వాళ్లకి అప్పటి విషయాలు తెలియవుగదా! బి.యస్.రెడ్డి ఎవరో నాగిరెడ్డి ఎవరో తెలియదు ఇద్దరూ ఒకరేననుకుంటారు ఒక రిపోర్టురు ఎక్కడో రాశాడు నాగిరెడ్డిగారు 'మాయాబజార్' డైరెక్టు చేశారని.

డి.వి. నరసరాజుకి - డి.వి.యస్. రాజు (నిర్మాత)కి తేడా తెలియదు

అందుకే ముందు తరంవాళ్లకి తెలియడం కోసం అప్పుడు 'విజయచిత్ర'లో నా సినిమా అనుభవాలు రాశాను.

అందులో కొన్ని ఇప్పుడు రాస్తున్న ఈ స్వీయచరిత్రలో రిపీట్ అయినై. 2004లో 'తెరవెనుక కథలు' పుస్తకంగా వేశాము.

అప్పుడు అవి చదివిన వాళ్లకి ఇవి చదివితే బోర్ కొట్టవచ్చు! అవి చదవని వాళ్లకి ఇవి Information గా ఉంటాయని రాస్తున్నాను పాఠకులు ఆర్థం చేసుకుని మన్నించగలరని ఆశిస్తున్నాను

మా తరం వాళ్లలో పోగా మిగిలిన వాళ్లు చాలా తక్కువమంది అమధ్య నా మొదటి చిత్రం 'పెద్ద మనుషులు' చిత్రం వీడియో చూశాను. చూస్తే అందులో పనిచేసిన బెక్సీషియన్స్, నటీనటుల్లో వేనూ, కొందారెడ్డి తప్ప మిగతావాళ్లంతా పోయారు!

కొందారెడ్డి నాగిరెడ్డిగారి తమ్ముడు 'పెద్ద మనుషులు' అతనికి కెమెరామేన్‌గా మొదటి పిక్చరు.

★ ★ ★

“తెల వెమక కళలు” పుస్తకావిష్కరణ (15.07.2004), డి.వి. వరసరాజు సినీజీవిత స్వర్ణోత్సవ సందర్భం.

నాటకాలు, సినిమాల గొడవ కాసేపు ప్రకృత పెట్టి తిరిగి నేను పుట్టి పెరిగిన గ్రామం ముత్యాలంపాడు పోదాం. మా తాతలు, తండ్రులు, వాళ్లు ఆర్థించి వాకిచ్చి పోయిన భూములున్న గ్రామం గుంటూరుజిల్లా నత్తెనపల్లి తాలూకా, శ్రోసూరు మండలం, తాళ్లూరు అని ఇదివరకే చెప్పాను. నా తండ్రి నాకు 3,4 ఏళ్ల వయసులోనే పోవడంవల్ల నన్ను, మా అమ్మను, అక్కయ్యను మా మేనమామలు ముత్యాలంపాడు తిసుకు వచ్చారు. నా భూముల కొలు - వ్యవహారాలు మా పెద్ద మామయ్య సుబ్బరాజుగారు చూస్తుండేవాడు. నాకు ఊహ తెలిసినప్పటినుంచి ఎలిమెంటరీ స్కూలు చదువునుంచి, బి.ఎ పూర్తి అయ్యేవరకు అంటే 1941 వరకు ముత్యాలంపాడులోనే నా జీవితం గడిచింది. 1942లో బెజవాడ మునిసిపల్ లిమిటెడ్లోని సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టాను.

ఇప్పుడు ముత్యాలంపాడు ముచ్చట్లు ముచ్చటించుకుందాం! ఇప్పుడు ముత్యాలంపాడు విజయవాడ మునిసిపాలిటీలో కలిసిపోయింది గాని అప్పుడు నా చిన్నతనంలో అది ఒక చిన్నగ్రామం! బెజవాడ మునిసిపల్ లిమిటెడ్ దాటగానే ముత్యాలంపాడు గ్రామమే!

1948-49 ప్రాంతంలో స్వాతంత్ర్యానంతరం కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం వచ్చిన తరువాత ‘బెజవాడ’ ‘విజయవాడ’గా మారింది.

ముత్యాలంపాడు ప్రకృతే ఏలూరు కాలువ ప్రవహిస్తోంది ఇప్పటికీ!

తుమ్మలపల్లి ఆడిటోరియం దగ్గర ప్రకాశం గారి విగ్రహం వద్ద నవ్వే ఉందిగదా! ఆ రైల్వే బ్రిడ్జి కిందఉన్న

పెద్దకాలువ. అక్కడ మూడు కాలువలుగా చీలుతుంది. తూర్పు వైపు ఏలూరు కాలువ, పడమర వైపు బందరు కాలువ, మధ్యన రైవేస్ కాలువ!

ఆ రోజుల్లో అంటే నా చిన్నతనంలో 1920 30 ప్రాంతంలో ఈ మూడు కాలువల్లో పడవలమీద సరుకు రవాణా మనుషుల పడవ ప్రయాణాలు గూడ ఉండేవి.

మనుషుల ప్రయాణానికి 'రహదారిబోట్ల' ఉండేవి! ముత్యాలంపాడు దగ్గర పడవ ఆపమంటే పడవ ఒడ్డుకు చేర్చేవాళ్ళు! రహదారి పడవకి పైన 'తెక' వుండేది. రాత్రిపూట వెన్నెట్ల పడవ ప్రయాణం ఎంతో హాయిగా ఉండేది ఏలూరు కాలువ, ఏలూరులో రాజమండ్రి నుంచి వచ్చే గోదావరి కాలువతో కలిసేది

ముత్యాలంపాడు కాలువ ఒడ్డునే ఉన్నా ఆశీరికి మాగాణి లేదు. ముత్యాలంపాడు భూములన్నీ కాలువకి ఉత్తరం పక్కన ఉండేవి. కాలవకంటే భూములు మెరక అవడంవల్ల కాలువనీరు ఎక్కింది కాదు అందువల్ల ముత్యాలంపాడు రైతులకి అంతా మెట్ల వ్యవసాయమే! ఆ భూములకు 'బుడమేరు' ముంపు వచ్చేది. నడనగా రాత్రికి రాత్రి బుడమేరు ముంపువస్తే పొలాల్లో నాగళ్ళన్నీ కొట్టుకుపోయేవి కాని బుడమేరు ముంపువల్ల లాభం గూడ ఉండేది. బుడమేరు ముంపులో వచ్చిన 'ఒండ్రుమట్టి' వరద తగ్గిన తరువాత భూములకి ఎరువుగా బలాన్నిచ్చేది. మెరక వంటలు బాగా పండేవి.

ముత్యాలంపాడునుంచి మా బంధువులు కొందరు మా అత్తగారి పూరు నరసన్న పాలెంకు పడవలమీద ప్రయాణం చేసేవాళ్ళు సరుకులతో గూడ! ముత్యాలంపాడు నుంచి దాదాపు 20 మైళ్ల దిగువన పెంకిడు వంతెన ఉండేది. అది పడవలరేపు అక్కడదిగి ఒక ఆరమైలు దూరంలో వున్న నరసన్నపాలెం నడిచివెళ్ళేవాళ్ళు! ముత్యాలంపాడులో రాత్రి భోజనం చేసి పడవ ఎక్కితే తెల్లారేసరికి నరసన్న పాలెం వెళ్ళేవాళ్ళు!

పడవలు - ఏలూరువైపు వెళ్ళేటప్పుడు ఎవరి సహాయము లేకుండా కాలువ ప్రవాహంలో వెళ్ళేవి! ఏలూరు నుంచి బెజవాడ వచ్చేటప్పుడు కాలువ ప్రవాహం ఎదురు గనక గాలి ఏలుగావుంటే తెరదాపలు ఎత్తేవాళ్ళు! బోటుకు తాడుకట్టి మనుషులు కాలువ ఒడ్డునే నడుస్తూ పాటలు పాడుకుంటూ లాక్సిచ్చేవాళ్ళు! కాలవకి రెండు ప్రక్కలా పిడబ్బుల గవర్నమెంటు భూమి దాదాపు పది ఇరవై గజాల వెడల్పున ఉండేది అందువల్ల ప్రయివేటు కట్టడాలు ఏమీ అడ్డం ఉండేవి కాదు.

కృష్ణకాలవలో యీ మూడే కాదు అటు కృష్ణకు కుడివైపు గుంటూరు జిల్లాలోకి ఒక పెద్ద కాలవ ఉండేది. ఇప్పటికీ ఉంది దానికి 'కృష్ణా కెనాల్' అనేవాళ్ళు! బెజవాడ గుంటూరు రైల్వే లైనులో బెజవాడ తరువాత స్టేషన్ పేరు 'కృష్ణాకెనాల్' అకాలవ తెనాలి బాపట్ల చీరాల మీదుగా వెళ్లి, అటు మదరాసు నుంచి బకింగ్ హాం కెనాల్ వచ్చేది. దానికి కలిసేది. బకింగ్ హాం కెనాల్ మదరాసులో సముద్రంనుంచి వస్తుంది కాబట్టి ఉప్పునీరు సాగుకి పనికి వచ్చేది కాదు కృష్ణా కెనాల్ కింద తెనాలి, బాపట్ల తాలూకా గ్రామాలకు సాగునీరు అంది మాగాణి అయ్యేది.

కృష్ణ కెనాల్ బకింగ్ హాం కెనాల్ లో పూర్వం మదరాసుకు సరుకుల రవాణా ద్వారా పెద్ద వ్యాపారం జరిగేదట! అప్పుడు రోడ్డు రైలు రవాణా సౌకర్యాలు ఎక్కువగా ఉండేవి కాదు గనక కాలువల మీద రవాణా జరిగేది.

ముత్యాలంపాడు నుంచి భూములన్నీ కాలవ అవతల గనక కాలవ దాటడానికి బోటు ఉండేది. దానిని 'బల్లకట్టు' అనేవాళ్ళు. దానికి ఒక పల్లెవాడు గవర్నమెంట్ పల్లెవానికి జీతమిచ్చేది రైతులు గూడ ధాన్యం గింజల

రూపంలో కొంత ఇస్తుండేవాళ్లు. పశువులు మేతకు కాలువ అవతల బీళ్లకుపోయి తిరిగి సాయంత్రం వచ్చేవి రాను, పోను కాలవలో ఈదుకుని పోవాలిగా! అందుకే పుట్టించేమో సామెత "బీబిమేతకి యేటి తాతకి సరిపోయింది" అని

బెజవాడ పట్టణం విషయానివస్తే మా మేనమామలు చదువుకునే రోజుల్లో అంటే వంద ఎళ్లక్రితం బెజవాడ రైల్వేస్టేషనుకు పడమట ప్రక్కనే గాని తూర్పు వైపు అసలు ఊరే ఉండేది కాదట

రైలు స్టేషన్ కి పడమటకు అర్జునుడు తపస్సు చేసిన యింద్రకిలాద్రి కొండ, ఆ కొండమీద దుర్గగుడి, కొండ దిగువన కొన్ని దేవాలయాలు, బట్టల పావులు వుండే పెద్ద బజారు వుండేవట !

బెజవాడకు అప్పుడు ప్రాధాన్యానికి కారణం అది రైల్వే జంక్షను మదరాసు కలకత్తా లైను మదరాసు ఢిల్లీ లైను ఇవి బ్రాడ్ గేజ్! మచిలీపట్నం (అంటే బందరు) మార్కెగా - లైను. అది మీటరు గేజి. అప్పుడు నైజాం పాలనలో నైజాం స్టేట్ రైల్వే (ఎస్.ఎస్.ఆర్) అని నైజాంకు సొంత రైల్వే ఉండేది అది హైదరాబాదునుంచి బెజవాడకు వచ్చి కలిసేది.

బెజవాడ తరువాత రాయనపాడు ఆ తరువాత ఎర్రుబాలెం, మధిర స్టేషన్లు. ఎర్రుబాలెం నుంచి నైజాం సంస్థానం. రాయనపాడు, బ్రిటిష్ ఏరియా!

ఇలా రైల్వేలైన్లు బెజవాడ మీదుగా వెళ్లేవి గనక బెజవాడ పెద్ద వ్యాపార కూడలిగా ప్రాధాన్యం పొందింది రైల్వేస్టేషన్ కి తూర్పు వైపు టౌన్ తరువాత పెరిగింది. గవర్నరుపేట, గాంధీనగర్, సత్యనారాయణపురం, సూర్యారావుపేట వగైరాలు! గవర్నరుపేటకి, పోస్టల్ పేరు బకింగ్ హోంపేట' బహుళ అప్పుడు గవర్నరుపేరు 'బకింగ్ హోమ్' అయివుంటుంది. పొట్టలు ముద్ర గూడ ఆరోజుల్లో 'బకింగ్ హోం పేట' అనే ఉండేది

బకింగ్ హోంపేటలో ఎక్కువగా లాయర్లు, డాక్టర్లు ఉండేవారు. లాయర్లు ఆరోజుల్లో ఎక్కువగా బ్రాహ్మణులు గాంధీనగర్ లో వెల్ కంహోటల్ పెట్టేవరకు అంతవరకే ఇళ్లు, నేను హైస్కూలులో చదవుకునేటప్పుడు వెల్ కం హోటల్ చాలా పాపులర్! చుట్టుపక్కల నుంచి వచ్చే గ్రామస్తులు దానిని 'ఎలికమ్మ' హోటలు అనేవాళ్లు వెల్ కం హోటలు పెట్టింది లక్ష్మణరావు గారని మదరాసు నుంచి వచ్చాడు అసలు వాళ్లు కర్నాటక 'ఉడిపి' బ్రాహ్మణులు నేను హైస్కూలులో చదివేటప్పుడే గాంధీనగర్ దేవలపే ఆయింది అక్కడక్కడ ఇళ్లు పలచగా ఉండేవి!

నేను థర్డ్ క్లాస్ గవర్నరుపేటలో హిందూ బ్రాంచి స్కూలులో చదివాను ఉన్నవేరెండు హైస్కూళ్లు మునిసిపల్ హైస్కూలు, హిందూ హైస్కూలు. రెండు పాత టవున్ లో ఉండేవి వాటి బ్రాంచిలు రెండు గవర్నరుపేటలో ఉండేవి!

మా మేనమామలు చదివినప్పుడు ఆ మునిసిపల్ హైస్కూలును సి.యం యస్ హైస్కూలు అనేవారట! క్రిస్టియన్ మిషనరీలది. తరువాత మునిసిపాలిటీ తీసుకుందేమో

మరొక హైయర్ సెకండరీ స్కూలు మునిసిపాలిటీది. గవర్నరుపేటలో ముద్దాసుబ్బయ్యగారు మేడలో ఒకటి ఉండేది

కాలేజీలు లేనే లేవు. 1935లో ఎస్.ఆర్.ఆర్. కాలేజి వుయ్యూరు రాజాగారు స్థాపించే వరకు బెజవాడలో కాలేజీ యేలేదు.

బెజవాడ బందరు రైల్వేస్టేషనుకు సత్యనారాయణ పురం తరువాత వచ్చింది. అప్పుడు నేను చదువుకునేటప్పుడు సత్యనారాయణ పురం స్టేషన్ గూడ ఉండేదికాదు.

ముత్యాలంపాడు నుంచి జొన్నచేలలో పడి గవర్నరుపేట జూచి సూర్యులుకు నడిచిపోయేవాళ్ళం.

సిరిపురపు వెంకటరమణయ్య గారని ఆయన మొట్టమొదట ఇల్లుకట్టి ఆ ప్రాంతానికి సత్యనారాయణపురం అని పేరు పెట్టాడు. ఆయన పెంపుడుకొడుకు సిరిపురపు కోటేశ్వరరావు ఫ్రీడం ఫైటరు మునిసిపల్ కౌన్సిలర్ గా కూడ పనిచేశాడు. యిప్పుడు శివాజీ కేఫ్ సెంటర్ అంటారే దాని ఎదురు వీధిలోనే కోటేశ్వరరావు ఇల్లు.

వెంకటరమణయ్య గారు మొదట కట్టిన ఇంటి దగ్గరే దాట్ల నరసరాజు గారని ఒకాయన యిల్లు కట్టాడు. ఆయన్ని మేము 'తోటలో నరసరాజుగారు' అనేవాళ్ళం! సత్యనారాయణ పురం ఏరియా అంతా అప్పుడు మామిడితోటలే!

ఆ నరసరాజుగారు కట్టిన ఇల్లు కాలవ ఒడ్డున ముత్యాలంపాడు పోయే మెయిన్ రోడ్డులో ఉంటుంది అది తరువాత ఎవరికి అమ్మాదో తెలియదు పైనల్ గా దాదాపు 40 ఏళ్ల క్రితం మా మేనమామ ఆదిరాజుగారు కొని దాదా కట్టాడు. దానిలో మా మేనల్లుడు పద్మరాజు ఉండేవాడు. ఈమధ్య అతని కొడుకు ఆదిరాజు హోటలు పెట్టాడు.

నేను సత్యనారాయణ పురంలో ఇల్లు కట్టింది నా కాలేజీ చదువు అయిన తరువాత 1941-42లో నా చిన్నతనంలో ముత్యాలంపాడు బెజవాడకు అంత దగ్గరగా వున్నా చిన్నకుగ్రామమే! వ్యవసాయమే ఆధారం! పెద్ద రైతులూ ఉండేవారు చిన్న చిన్న రైతులూ ఉండేవారు! మా తాతగారికి 60-70 ఎకరాల పొలం ఉండేది అటువంటి వాళ్ళ పెద్ద రైతులు, నాలుగైదు కుటుంబాలు ఉండేవి మిగతా వాళ్ళ చిన్న చిన్న రైతులు ఒక్కొక్కరికి పది, పాతిక ముప్పయి ఎకరాలు ఉండేవి.

దాదాపు అన్నీ ఉమ్మడికుటుంబాలు! ఒక ఇంట్లో నలుగురైదుగురు కొడుకులు ఉన్నారనుకోండి! అందరూ చేయదానికి తగినంత భూమి ఉండేది కాదు. అందువల్ల ఒకరిద్దరు కొడుకులు బెజవాడకు పోయి ఏవో పనులు చేసుకునేవాళ్ళు! వేదినీళ్ళకు చచ్చిపోతేదాగా వ్యవసాయ ఆదాయానికి తోడు బస్టిలో పదో పాతికో సంపాద్యమందిదేగా!

ముత్యాలంపాడులో నా చిన్నతనంలో ప్రధానమైన వృత్తులు మూడో నాలుగో ఉండేవి ఒకటి ప్లీడరు గుమస్తా ఉద్యోగం!

ఊళ్లో వానపొలవారిది సంపన్న కుటుంబమే! ఇద్దరన్నదమ్ములు! పెద్దాయన సుబ్బారాజుగారు ఊరికి పెత్తందారు! (చెప్పడం మరచిపోయా! ముత్యాలంపాడు మొఖానా గ్రామం. మొఖానా ముత్యాలంపాడు అని ఉంటుంది రికార్డుల్లో) చిన్నాయన బసవరాజు ప్లీడరు గుమస్తా! బెజవాడ మెట్లపల్లి కోటేశ్వరరావు గారని లీడింగ్ లాయరు. ఆయన దగ్గర గుమస్తా బసవరాజుగారు.

ఇంకొకాయన ఉప్పలపాటి సుబ్బారాజుగారు. ఆయనగారి ప్లీడరు వార్షిక కేష్యూర్ శాస్త్రీగారు

ఇంకొక ప్లీడరు శీరం నారాయణ స్వామి నాయుడుగారు. ఆయన దగ్గర గోడపర్తి కృష్ణారాజు గారు గుమస్తా!

మామిళ్లపల్లి మన వాల్ల దాద్రి అని ఒక ప్లీడరు. ఆయన దగ్గర గుమస్తా ఉప్పలపాటి నరసరాజు ఆయన్ని 'సంగేతం' నరసరాజు అనేవాళ్ళు. ఎప్పుడూ కూనిరాగాలు తీసేవాడేమో! మా ఇంటి ముందే ఆయన ఇల్లు

ఇలా అయిదారుగురు స్త్రీదరు గుమస్తాలు! అదొక వృత్తి.

ఇంకొక వృత్తి! ఫ్రింటింగ్ ప్రెస్ లో కంపాజిటర్లు. వాణీప్రెస్ అని గవర్నరుపేటలో పెద్ద ప్రెస్ ఉండేది. ఇప్పుడు అప్పుర టాకీస్ ముందు యిది లక్ష్మీటాకీసు వుండేదే ఆ లక్ష్మీటాకీసు వాళ్లు వాణీ ప్రెస్ లో కొంతభాగం అద్దెకు తీసుకుని ఫియేటరు కట్టారు. వాణీ ప్రెస్ ప్రాప్రెయిటరు డి టి రావుగారు దాసు త్రివిక్రమరావుగారు దాసు వారిది చాలా పెద్ద ఫ్యామిలీ! ఆ ఫ్యామిలీ ఆదారం ఏమిటంటే పుట్టిన మగపిల్లలందరికీ వరసగా 'కేశవనామాలు' పేర్లు పెట్టేవారు దాసు వాసునరావుగారిని ఆంధ్ర పత్రికలో పనిచేసేవాడు. ఆ తరువాత తరంవాడు దాసు అనిరుద్దరావు నా క్లాస్ మేటీ! దాసువారిది వాణీప్రెస్.

ఇంకో ప్రెస్ 'ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రెస్' అని ఉండేది. గాంధీనగర్ లో వెల్ రికమ్ హోటల్ కు ఎదురుగా ఉన్న తాలూకా ఆఫీసుకు ఎదురుగా మూలమీద ఉండేది గ్రంథాలయ ప్రెస్! దాని వ్యవస్థాపకుడు అయ్యంకి వెంకటరమణయ్యగారు. అయన కేవలం ప్రెస్ ఓనరే గాక ఆంధ్రదేశంలో గ్రంథాలయ ఉద్యమంలో ప్రముఖ పాత్ర వహించిన వాడు. ఆయన ప్రకృతి వైద్యం గూడ చేసేవాడు.

ముత్యాలంపాడులో దాదాపు పదిమంది ఫ్రింటింగ్ ప్రెస్ లలో పనిచేసేవాళ్లు. వాటిని 'అద్దాప్రెసులు' అనేవాళ్లు! జీతం ఎంత 10 రూపాయలలోపు వున్నా కుటుంబానికి కాస్తా కూస్తా వ్యవసాయం మీద ఆదాయం వస్తుంది. వ్యవసాయం మిగతా అన్నలో, తమ్ముల్లో చూసుకుంటారు ఈ జీతం అదనపు ఆదాయమన్నమాట

పాతటవున్ లో సామరంగం చౌక్ లో 'శ్రీరామాప్రెస్' అని ఒకటి ఉండేది దానిలో ఒకరిద్దరు పనిచేసేవారు. దాని యజమాని సంజీవ రావుగారిని నాటకాల అభిమాని! అయన నివాసం సత్యనారాయణ పురంలోనే. ఆరోజుల్లో సత్యనారాయణపురం నిండా బ్రాహ్మణులే.

మరొకవృత్తి కారు త్రైవర్ణు! బెజవాడలోని స్త్రీదర్శకీ, డాక్టర్లకీ, వీళ్లు త్రైవర్ణు! అప్పుడు బెజవాడలో సొంతకార్లు అరడజనుమందికి ఎక్కువ ఉండేవి కావు నేను చెప్పేది 1920-30 ప్రాంతం! స్త్రీదర్శు, డాక్టర్లు అందరూ ఎక్కువగా గవర్నరు పేటలోనే! జంబూల దక్షిణామూర్తిగారిని డాక్టరు గారుండేవారు. ఆయన దగ్గర కళ్లెవల్లి నరసరాజు త్రైవరు రాజు గోపాలచారి గారి దగ్గర ఒక త్రైవరు కాళినాథుని నాగేశ్వరరావుగారి దగ్గర ఒక త్రైవరు! ఆయన పేరు ఉప్పలపాటి వెంకట్రామరాజు! పొట్టిగా ఉండేవాడు. అందుకని ఆయన్ని బుద్ధ వెంకట్రాయుడు అనేవారు. ముత్యాలంపాడులో సురే విశేషమేమిటంటే ఒకే పేరున్న వాళ్లు ముగ్గురు నలుగురున్నారుకోండి! గుర్తుకొనం పేరు ముందు ఏదో తగిలించేవాళ్లు!

త్రైవర్ణలో ఇంకో రకం బస్సు త్రైవర్ణు! బెజవాడ, జగ్గయ్యపేట రూట్ లో ఇద్దరు అన్నదమ్ములు త్రైవర్ణుగా ఉండేవారు. కళ్లెవల్లి వెంకట్రామరాజు. కనకరాజు ఆ తరువాత కనకరాజు బస్ ఓనరైనాడు.

ఇతర బస్ రూట్లు బెజవాడ నూజివీడు, బెజవాడ - ఏలూరు. బెజవాడ - బందరు

ఇప్పుడున్నట్టుగా బెజవాడకు-నూజివీడుకు ట్రైరెక్టు రోడ్డు వుండేది కాదు. బెజవాడ నుంచి జంక్షన్ మీదుగా నూజివీడు వెళ్లాల్సిందే. ఆ రూట్లో ఒక బస్ త్రైవరు ఉప్పలపాటి వెంకట్రామరాజు! అదే పేరుగలాయన ఇంకొకడున్నాడుగా అందుకని ఆయన్ని చింతలవారి వెంకట్రాముడు అనేవారు

ఈ వృత్తులన్నీగూడ రైతు కుటుంబాలకు చెందిన వ్యవసాయ ఆదాయానికి అదనపు ఆదాయం కోసం చేపట్టిన వృత్తులన్నమాట.

ఈలో దాదాపు 90 శాతం రాజుల కుటుంబాలే! ఏదెనిమిది గొల్లల కుటుంబాలు, మూడో నాలుగో చాళుకి కుటుంబాలు, నాలుగయిదు కాపుల కుటుంబాలు ఉండేవాళ్లు! మాల మాదిగలు సరేసరి ఈరికి తూర్పు దిశలో ఎడంగా మాలమాదిగ వల్లెలుండేవి!

అప్పుడు అనిపించేది కాదుగాని ఇప్పుడు అలోచిస్తే చాలా ఘోరమైనదండి అస్పృశ్యత - అంటరానితనం! హిందూ సమాజం తలవంచుకోవలసిన మానిపోని మచ్చ! మాలమాదిగలకు కాలవనీళ్లు తెచ్చుకోడానికి గూడ వాళ్లకు వేరే రేవు! దిగువన ఎప్పుడైనా వేసవిలో కాలవలు కట్టేస్తే ఈరుబావినిట్లు కావలిస్తే వాళ్లు కుండలు తెచ్చుకుని బావికి దూరంగా వరసగా పెట్టుకుని నిరీక్షిస్తే యితర కులాలవాళ్లు బావిలో నీళ్లు తోడి వాళ్ల కుండల్లో పోయడం!

మాలమాదిగల్లో చాలామంది రాజుల దగ్గర పాలెళ్లుగా పనిచేసేవాళ్లు. కొందరు రైల్వేలో గ్యాంగ్ కూలీలుగా బెజవాడకెళ్లి పనిచేసి వస్తుండేవాళ్లు.

నా చిన్నతనంలో 10-12 ఏళ్లదాకా గోలీల అటలో మాఈలో నేను expert ఛాపియన్ని అన్నమాట.

నాతో సమానంగా అదేవాడు ఒక్కడే ఉండేవాడు. అతని పేరూ నరసరాజే! లకంరాజు నరసరాజు మిగతా వాళ్లు నాతో ఆడదానికి జంకేవాళ్లు. పరకులు పెట్టేవాళ్లు. మామూలుగా నడిమి వేలితో ఆడతాం గోలీలు. 'పక్కవేలితో ఆడు' 'చూపుడువేలితో ఆడు' అని పరకులు పెట్టేవాళ్లు. నడిమివేలితో ఆడినంత బాగా పక్కవేళ్లతో ఆడలేం! నాకు మిక్రడు ఒకడు ఉండేవాడు. వేగవంతమైన వెంకట్రాముడని. తరువాత నేను సత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టిన తరువాత ముత్యాలంపాడుతో సంబంధాలు బాగా సన్నగిల్లినై. వేగవంతమైన వెంకట్రాముడు ఎక్కడున్నాడు, ఎలా ఉన్నాడని పది వస్త్రోదేశ శ్రీతం విచారిస్తే వాడు ఎలక్ట్రిషియన్గా చీరాలలో ఉంటున్నాడని చెప్పారు. ఈ మధ్య మళ్ళీ విచారిస్తే చనిపోయాడని చెప్పారు.

వాడు ఏంజేసివాడంటే నేను గెలిచిన గోలీలన్నీ వాడికిచ్చేవాళ్! వాడు ఆ గోలీలు మిగతావాళ్లకు అమ్మేవాడు! కానీకి ఆరో పదో గోలీలు! అమ్మి వాళ్లతో ఒక పరకు పెట్టేవాడు "నువ్వు మా నరసయ్యతోనే ఆడాలి" అని నన్ను నరసయ్య అనేవాళ్లు. అది వాళ్ల గోలీలన్నీ గెలుచుకుని వెంకట్రాముడికి ఇచ్చేవాళ్! అలా గోలీలమ్మి వచ్చిన డబ్బు ఒక చిన్న పెట్టెలో దాచేవాడు. ఆ పెట్టె 7-8 అంగుళాల పొడవు, 4 అంగుళాల వెడల్పు, 4 అంగుళాల ఎత్తు ఉండేది. దానికి ఎలక్ట్రిక్ బాల్బ్ బాక్స్ ఉన్నట్లు ఒక స్లాట్ వుండేది ఆ స్లాట్ గుండా కాసిలు, అజాలు, బేడలు పెట్టెలో వేసి పెట్టె తాళం వేసేవాడు. నెలకో రెండు నెలలలో తాళం తీసి ఆ డబ్బులు యిద్దరం పంచుకునేవాళ్లం.

ఆ రోజుల్లో గోలీల అట ఎంతో ఆసక్తిగా ఉండేది. వేసవి కాలం పెలవలు వస్తే పొద్దునా, సాయంత్రం గోలీలే! మంచి ఎండలు వడగాల్పులు! రోహిణికాస్త్ర! మా అమ్మ 9-10 గంటలకు నాకు అన్నం పెట్టి బయటకు పోకుండా తలుపులేసి తన మంచం పక్కన నా మంచం వేసి పండుకోమనేది. ఆమె నిద్రవగానే చప్పుడు కాకుండా లేచి గోలీలు జేబులో వేసుకుని తలుపు తీసుకుని బయటికి పోయేవాళ్ళి. కొత్తూరుకి పాతపూరికి మధ్య ఇప్పుడు రైస్మిల్ రోడ్ అంటారు. అప్పుడు రోడ్డు లేదు పాడూ లేదు. చల్లగా వేపచెట్లుండేవి. ఆ వేపచెట్ల కింద గోలీలు అడుతుంటే వెచ్చటి వడగాలి! మధ్యాహ్నం! మా అమ్మ చెప్పలు తొడుక్కుని పైట చెంగు తలమీద కప్పుకుని

నాకోసం వచ్చేది. అమెను అంతదూరాన చూడగానే నేను ఆటముగింది “మా అమ్మ వస్తోందిరా” అని చెప్పి మెల్లగా తలవంచుకుని ఇంటికి పోయేవాణ్ణి. అమె ఏదో సనుక్కుంటూ నావెంట వచ్చేది

అప్పటి కుర్రవాళ్ళలో చదువులో అంతగా పైకి వచ్చిన వాళ్ళలేరు! ఊళ్ళ ఎలిమెంటరీ స్కూలు చదువే! బెజవాడ దగ్గరయినా బెజవాడ స్కూలుకు వెళ్ళాలంటే అందరూ అంతగా పట్టించుకునే వాళ్ళకాదు. నాముందు తరం వాళ్ళలో మా మేనమామల్లో గూడ హైస్కూలు చదువులు చాటినవాళ్ళ లేరు! మా పెద్దమామయ్య రెండోమామయ్య అప్పట్లో ‘లోయర్ హైయర్’ అని ఉండేవట అంతవరకే చదివారు. కాని - హైయర్లోనే ఇంగ్లీషులో ఉండేవి లెక్కలు! చిన్నప్పుడు మా అమ్మమ్మ చూపించేది “పెద్ద మామయ్య చదువుకున్న పుస్తకాలురా” అని, మారెండో మామయ్య లోయర్ స్కూలు మాస్టర్ బ్రయినింగ్ చదివారట మాఊర్లో ఎలిమెంటరీ స్కూల్లోనే అసిస్టెంటు టీచరుగా కొన్నాళ్ళ పని చేశాడు! ఇద్దరేటిచర్చు! స్కూలుకు పోకుండానే హెడ్ మాస్టర్లు బెదిరించి అటెండెన్సు సంతకం చేసినవచ్చేవారట మామూడో మామయ్య సంగతి నాకు తెలియదు! నాకు పూచానప్పేసరికే చనిపోయాడు ఆ మామయ్య సంగతి నాకు తెలియదు! నేను ఆ ఊరు వచ్చేసరికే చనిపోయాడు. మా నాలుగో మామయ్య అయిదో మామయ్య బెజవాడలోని సి.యం యస్ హైస్కూలులో చదివారట తరువాత మా అయిదోమామయ్యని మా తాతయ్య ‘చదివేంది చాలులే’ అని వ్యవసాయంలో పెట్టారట మా ‘రాంమామయ్య’ మాత్రం అప్పటి కాంగ్రెసు రాజకీయ ప్రభావంతో బెజవాడ పెద్దబజారులో ఖద్దరు బట్టల షాపు పెట్టారట! కొన్నాళ్ళు. ఆయనకు అప్పుడు బి.ఎస్ ఏ సైకిల్ 26 అంగుళాల ఎత్తుది ఉండేది. నా కిప్పటికీ జ్ఞానకం! 4.5 ఏళ్ళ వయసులో నేను ఒకసారి సైకిలు పళ్ళచక్రంలో వేలుపెట్టి తిప్పాను. కుడిచేతి చూపుడు వేలు నలిగి రక్తం కారింది ఆ మచ్చయిప్పటికీ ఉంది మాత్రంగా.

నేను బెజవాడ హిందూ బ్రాంచిలో మూడోఫారం చదివేనాటికి ముత్యాలంపాడులో స్కూలుపైసలు ప్యాసయినవాళ్ళ ఇద్దరే! సాగి సుబ్బరాజు ఒకడు పాపరాజుగారి తమ్ముడు సుబ్బరాజు ఒకడు. సాగి సుబ్బరాజుకు మా రాంమామయ్య తనపలుకుబడితో కో ఆపరేటివ్ సూపర్వైజర్గా ఉద్యోగం ఇచ్చిందాడు. మా రాం మామయ్య ఇంట్లో అందరికీ ఖద్దరు బట్టలు కొనితెచ్చేవాడు రెగ్యులర్గా ఆంధ్రపత్రిక, కృష్ణ పత్రిక, ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ తెప్పించి చదివేవాడు. అందుకే ఆయన పెద్దయన తరువాత గూడ Co-operative movement లో Dairy farming - Virginia Tobacco వగైరాలు చేసేవాడు. ఖద్దరు షాపు మూసేసిన తరువాత జాయింటు కుటుంబం తరపున ‘ఉప్పలపాటి రామరాజు అండ్ సన్స్’ పేరుతో కలప వ్యాపారం ప్రారంభించారు. అది మా తాతయ్య పేరు. ఆయనా రామరాజే! సామాన్యంగా తండ్రి బ్రతికివుండగా కొడుకులకి అదే పేరు పెట్టరు. మా రాం మామయ్యకి ‘రామరాజు’ అని పెట్టిన పేరు ఆయన తాతగారిదట! అంటే ఆయన మాతామహుని పేరు.

ముత్యాలంపాడులో చదివిన కుర్రవాళ్ళలో మొట్టమొదటి గ్రాడ్యుయేట్ ను నేనే! 1941లో ఢిల్లీ టీసుకున్నాను నా తరువాత ఉప్పలపాటి వెంకట రామరాజు. అతన్ని అంబాపురం రామ్మూర్తి అనేవాళ్ళ! అతను ఢిల్లీ చదివాడు. గుంటూరు ఎస్ సి కాలేజీలో! బెజవాడ కాలేజీలో అతను ఇంటర్ చదివాడు తరువాత ఎల్ ఐ సిలో ఉద్యోగం చేశాడు మగరు, బి.ఏలతో బాధపడి కొన్ని ఏళ్ళ క్రితం పోయాడు ఆ తరువాత కొంత మంది కాలేజీ చదువులు చదివారు.

ఊళ్లే నలుగురుయిదుగురు ప్రిథరు గుమస్తాలుండేవాళ్లని చెప్పినే వాళ్లందరివీ తెలుగు చదువులే ఇంగ్లీషు వాడు మాత్రమే! ఊళ్లే ఎక్కడన్నా చిన్న చిన్న స్థలాలు, భూముల తగాదాలు వస్తే ఈ గుమస్తాలే లాయర్లులాగ పోజులుపెట్టి తగాదాలు తీర్చేవాళ్లు. ఒకవేళ ఎవరైనా కోర్టుకు వెళ్లవలసి వస్తే వీళ్లే ద్వారానే వాళ్ల వాళ్ల పేర్లర్ల దగ్గరకి తీసుకుపోయి దావాలు వేయించేవాళ్లు.

మా పెద్దమామయ్య గూడ మొదట్లో చదవుకాగానే బెజవాడలో మెట్లపల్లి కోటేశ్వరరావు గారి దగ్గర గుమస్తాగా చేశాడట. నాకు పూహ తెలియకముందో, నేను పుట్టకముందో!

నరసన్న పాలెంలో మా పెద్దమామయ్యగారింట్లో ఒక గ్రూప్ ఫోటో ఉండేది

కొందరు ప్రిథర్లు ముందు వరుసలో కుర్చీలలో కూర్చుంటే వెనక వరసల్లో గుమస్తాలు తలపాగాలు చుట్టుకుని నిలబడి ఉన్నారు

ముత్యాలంపాడులో నాకు తెలిసిన తరువాత గూడ ప్రిథరు గుమస్తాలు ఊళ్లే బయలుదేరేటప్పుడు పంచె, చొక్కా పైన కోటు పైపంచ (కండువ)తో వెళ్లి కోర్టుకు వెళ్ళేముందు పై పంచతో తలపాగా చుట్టుకునేవాళ్లు.

ఊళ్లే ఎవరు ఎ ఉద్యోగాలు చేసినా ప్రతి కుటుంబానికి కాస్తా, కూస్తా భూవసతి ఉండేది గనక జాయింటు కుటుంబంలో ఒకరిద్దరు ఉద్యోగాలు చేస్తే కుటుంబానికి అదనపు రాబడి! అందులో నెలవారీ! వ్యవసాయం వల్ల ఆదాయం ఏడాది చివరకేగా! చాలా కుటుంబాలు ఉమ్మడి కుటుంబాలు

మా మేనమామలు అయిదుగురు అన్నదమ్ములు ముగ్గురు అక్కచెల్లెళ్లు! మాయింటి ముందు ఉప్పలపాటి వాళ్లు నలుగురు అన్నదమ్ములు! అందులో మూడోవాడు ప్రిథరు గుమస్తా!

ఇంకో కుటుంబంలో మొదటి భార్య పెద్దకొడుకు ప్రిథరు గుమస్తా! ఒకడు వ్యవసాయం! మూడోవాడు వైద్యుడు! రెండో సంబంధానికి నలుగురు కొడుకులు ఇద్దరు అచ్చు అఫీసులో పనులు, ఇద్దరు వ్యవసాయం ఇలా ఉండేది ఊళ్లే సమాజ పరిస్థితి. అప్పుడు ఊళ్లే ఎలక్ట్రిసిటీ లేదు నేను స్కూలు పైనల్ దాగా కిరసనాయిలు లాంతరు ముందు కూర్చుని చదువుకున్నవాణ్ణి! ఇంటర్మీడియట్కు గుంటూరు హిందూ కాలేజి హాస్టలుకు వెళ్ళినప్పుడే మొట్టమొదటిసారి ఎలక్ట్రిక్ లైటు కింద చదువు!

బెజవాడకు అంత దగ్గరలో ఉన్నా ముత్యాలంపాడు చదువుల విషయంలో చాలా వెనకబడి వుండేది.

బెజవాడ గూడ అప్పట్లో అంతే! జట్కాలు తప్ప, కార్లు ఏ నలుగురైదుగురికో ఉండేవి

బెజవాడ బందరు రైల్వేస్టేషనుకు తూర్పున ఏలూరు కాలవకి ఉత్తరాన యిప్పుడు సిమెంట్ ఫ్యాక్టరీ కట్టిన స్టలానికి కొంచెం ముందు -

సికె రెడ్డిగారని ఒక లాయరు బంగళాఉండేది. ఆయన పూర్తిపేరు కట్టమంచి కొళందరెడ్డి చిత్తూరు కట్టమంచి ప్యామిలీ వారసుకుంటాను బారిష్టరు గూడానేమో! అక్కడ ఆయన విశాలమైన స్థలంలో బంగళాకట్టాడు చుట్టూ మామిడితోటలు! ఇట్లు వుండేవిగాదు. ఆయనకు ఒకటో, రెండో గుర్రాలు లాగే నాలుగు చక్రాల విక్టోరియా కోచ్ ఉండేది! ఆయన అప్పుడు మునిసిపల్ రైర్మన్ అయినాడు ఆయనకు ఒక అలవాటు ఉండేదట! కొత్తగా వచ్చిన క్లయింటువైనానరే ముందు "ఏమిరా?" అనేవాడట!

అయిన మునిసిపల్ చైర్మన్ అయి మునిసిపల్ ఆఫీసుకు వెళ్లిన మొదటిరోజునే మునిసిపల్ ఆఫీసు మేనేజరు పేరు సుబ్బారావు గారనుకుంటాను. బ్రాహ్మడు. చైర్మన్‌గారి రూంలోకి వచ్చాడట!

అప్పటికే ఏవో పైల్డ్ చూచిన రెడ్డిగారు మేనేజరు లోనికి రాగానే “ఏమిరా! Is this the way to maintain files?” అని ఇంగ్లీషులో అని తరువాత తెలుగులో మాట్లాడుతూ గూడ ప్రతిమాటకూ చివర ‘రా’ అని సంబోధించాడట!

మేనేజరు సుబ్బారావుగారికి మతిపోయింది. అంతవరకు ఆయన్ని అందరూ గౌరవంగా మేనేజరు సుబ్బారావు ‘గారు’ అనేవారేగాని ‘రా’ అని ఎవరూ సంబోధించలేదు! గుటకలు మింగి కన్నీళ్లు కళ్లలోనే దాచుకుని తిరిగి తన రూంకు వచ్చాడట!

అయినకు బి.పి. పెరిగింది. ఈ చైర్మన్ మనిషి చూస్తే ఆజానుబాహువు! ‘రా’ అని తప్ప మాటరాదు! కోపం వస్తే కొట్టేట్లుగా కూడా ఉన్నాడు. ఈయనతో ఎలా ఉద్యోగం చేయడం?

సాయంత్రం ఇంటికెళ్లాడు! మంచం పట్టాడు మరునాడు సెలవుచిటి పంపాడు. ఆరోగ్యం దెబ్బతిన్నది. ఏమిటి చెయ్యడం?

మిత్రులు సలహా ఇచ్చారు. “వెళ్లు! చెప్పి ఏం! కొడతాడా?” అని చైర్మన్ చెప్పారు.

ఆఫీసుకు వెళ్లాడు! చైర్మన్ గదిలోకి జంతుకూ అడుగు పెట్టాడు!

చైర్మన్ వెంటనే “ఏమిరా! ఆరోగ్యం ఎలా వుందిరా?” మేనేజరు నోటమాట రాలేదు.

గర్భద స్వరంతో! “అయ్యా నేను ఇన్ని యేళ్లుగా ఉద్యోగం చేస్తున్నాను! ఎంత పెద్ద ఉద్యోగులు, కమిషనర్లు, చైర్మన్లు గూడా నన్ను ‘సుబ్బారావుగారు’ అని పిలిచారేగాని ఎవరూ ‘రా’ అనలేదు “అని ఏడ్చు అప్పకొలేక ముఖం పక్కకి తిప్పుకున్నాడట!

అమాటలకు చైర్మన్ షాకయి “అదేమిరా! ‘రా’ అన్నందుకే ఏడుస్తావేమిరా! ఆదివాకు అలవాటు! కాలంబే నన్ను ‘ఏమిరా రెడ్డి’ అనరా! నిన్ను గురించి విన్నానురా! నువ్వంటే నాకు చాలా గౌరవంరా!” అన్నాడట!

ఇది ఆ రోజుల్లో కథగా చెప్పుకునేవారు! ఇప్పుడు గూడ జిల్లాల వారీగా ప్రాంతాల వారీగా మనుషులకు కొన్ని వూతపదాలు అలవాట్లు వుంటాయి!

తెలంగాణా విషయం నాకు బాగా తెలియదు గాని కొన్ని రాయలసీమ జిల్లాల్లో ‘నువ్వు’ ‘మీరు’ ‘తమరు’ అని మర్యాదగానే సంబోధించే ఆచారాలు వున్నాయి! గుంటూరు జిల్లాలో నరసరావుపేట, వినుకొండ - సత్తెనపల్లి, వల్లూరు తాలూకాల్లో కొత్తవాళ్లని గూడ ‘నువ్వు’ అనే అంటారు. నేను మామూలు తాళ్లూరు వెళితే “ఎప్పుడొచ్చావు?” అనే అంటారు. మర్యాదలోపంకాదు. గోదావరి జిల్లాల్లో ‘నువ్వు’ అంటే తప్ప ‘మీరు’ ఇంకా గౌరవంగా అనాలంటే ‘తమరు’ అని అంటారు. నెల్లూరు జిల్లా సంగతి చెప్పనే అక్కర్లేదు. సినిమాల్లో మా రమణారెడ్డి నెల్లూరు యాసతో డైలాగులు బ్రహ్మాండంగా చెప్పేవాడు.

అలాగే - సి.కె.రెడ్డిగారికి కొత్తవాళ్లను గూడ “ఏమిరా” అనడం అలవాటు.

రెడ్డిగారిది చిత్తూరు జిల్లా అనుకుంటా! కట్టమంచి వారంటే చిత్తూరు జిల్లాయేగదా! మరి బెజవాడలో ఎందుకు ప్రాక్టీసు పెట్టాడో తెలియదు!

బెజవాడలో లాయర్లు చాలావరకు బ్రాహ్మణులే ఉండేవారు. అయ్యుడేవర కాశీశ్వరరావుగారు నాకు తెలిసేసరికే కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో చేరి ప్రాక్టీసు మానేశాడు.

నాకు తెలిసినంతవరకు రెండు ప్రఖ్యాత బ్రాహ్మణ కుటుంబాలు ఉండేవి. ఒకటి పాటిబండ్ల వెంకటరమణయ్యగారు రెండు - వెలగలేటి దశరథరామయ్య గారు.

నాకు ఊహ తెలిసి సరికి వెంకటరమణయ్య గారున్నారో లేదో తెలియదు. అయినకు నలుగురు కొడుకులు! శ్రీయుతులు మార్కండేయులు, అప్పారావు, సుందర్రావు, శివరామకృష్ణయ్య గార్లు అందరూ 'లా' గ్రాడ్యుయేట్లే !

మార్కండేయులుగారు జిల్లా జడ్జిగా రిటైరైనారు. మంచి బెస్నిస్ ప్లేయరు! అప్పారావుగారు మంచికవి గూడ! ఆరోజుల్లో కవుల్లో అప్పారావు శ్రయం అని అటుండేవారు. గురజాడ అప్పారావు బసవరాజు అప్పారావు, పాటిబండ్ల అప్పారావు. లాయర్గా ప్రాక్టీసు వుంజుకున్న తరువాత పాటిబండ్ల అప్పారావు గారు కవిత్వం మానేశారు. అయిన కుమార్తె స్వరాజ్యలక్ష్మి - గవర్నరుపేట హిందూ బ్రాంచిలో IIIrd form లో నా క్లార్కుమేట్.

మూడో ఆయన సుందర్రావు గారు గూడ లాయరే! మంచి అభిరుచులు గలవాడు. ఇంగ్లీషు తెలుగు సంస్కృతంలో స్కాలర్! జింఖానాక్షబ్దులో మెంబరు అలా నాకు పరిచయం!

వాలుగో ఆయన శివరామకృష్ణయ్యగారు ఆంధ్ర హైకోర్టు రిజిస్ట్రారుగా రిటైరైనందుకుంటాను. వీరంతా గవర్నరు పేటలో ఉండేవారు.

వెలగలేటి దశరథరామయ్యగారు పాత 'టవున్లో హిందూ హైస్కూలు నమీవంలో ఉండేవారు! ఆయన కొడుకుల్లో ఇద్దరు నాకు తెలుసు! కొండరామయ్యగారు గుంటూరులో బారిస్టరు పి యస్.టి. శాయి గారి అల్లుడు రెండో కొడుకు అయోద్య రామయ్య గారు గుంటూరులో పోలీసు ఆఫీసరు కోడూరు చంద్రశేఖర రావు గారి అల్లుడు వారి ఇల్లు, బ్రాహ్మపేట, రెండో లైనులో ఉండేది. వున్నవ లక్ష్మీనారాయణ గారి 'కారదానకేతనం' ప్రకృతే, 'చంద్రశేఖర విలాస్' ఆ ఇంటి పేరు. ఆయన పోయాక ఆయన కుమారుడు నూర్యనారాయణగారు ఆ ఇంట్లో రెండుగడులు విద్యార్థులకు అద్దెకిచ్చేవాడు. ఇంటర్ సీనియర్ లో 1937-38లో ఒక గదిలో నేను అద్దెకు ఉండేవాణ్ణి.

'చంద్రశేఖర విలాస్' కు ఎదురుగానే కొండా వెంకటప్పయ్య గారి ఇల్లువుండేది. వెంకటప్పయ్యగారిది అనలు బందరు అనుకుంటాను 'కృష్ణపత్రిక' స్థాపకుడు ఆయనే వేమో! తరువాత గుంటూరుకు మకాం మార్చాడు! గాంధీజీ విలుపుతో 'లా' ప్రాక్టీసు మానేసి ఉద్యమంలో చేరాడు.

గుంటూరులో దేశభక్తుల్లో చెప్పుకో దగినవాడు. నడింపల్లి నరసింహారావుగారు! ఆయన లాయరే!

సత్యాగ్రహం రోజుల్లో బ్రిటిష్ గవర్నమెంటు ఆయనపై అరెస్టు చేసి రైలు స్టేషనుకు తీసుకుపోతే రైలు కదలడానికి వీలులేకుండా ఒక మైలు దూరం జనం రైలు పట్టాలమీద చైతాయిందారట! అంత ప్రజానాయకుడాయన!

గుంటూరుకు మంచి చరిత్ర ఉంది. గుంటూరు పుర పానులలో అక్షరాస్యత ముఖ్యంగా కాలేజీ చదువులు ఎక్కువ! కారణం పురాతనమైన ఆంధ్ర శ్రీస్థియన్ కాలేజీ స్థాపన! బెజవాడలో ఉన్న కొద్దిమంది బ్రాహ్మణోత్తర లాయర్లలో ప్రముఖుడు కోవెలమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు! ఆయనకు గూడ నాలుగు చక్రాల విక్టోరియా కోచ్ ఉండేదని చెప్పేవారు. ఆయన్ని నేను ఎరగను. ఆయన కుమారుడే సినిమా ప్రొడ్యూసరు కోవెలమూడి భాస్కరరావు. 'స్వతంత్ర ఫిలింస్ 'డ్రోహా'లో పార్వనరీ! ఆ తరువాత సొంత కంపెనీ భాస్కర ప్రొడక్షన్స్ పెట్టి 'బ్రతుకుతెరువు', 'చెరపకురా చెడేవు', 'మోహిని రుక్మాంగద' వగైరా సినిమాలు తీశాడు

కె.యస్. ప్రకాశరావు (కోవెలమూడి సూర్యప్రకాశరావు)కు గోపాలకృష్ణయ్య గారు కజిన!

బెజవాడలో గవర్నరుపేటలో 'తమ్మ హాస్టలు' బిల్డింగ్ కట్టించింది గోపాలకృష్ణయ్య గారేనని చెబుతారు నిజానికి బెజవాడ జిల్లా హెడ్ క్వార్టర్లుకాదు! జిల్లా హెడ్ క్వార్టర్లు అప్పటికే ఇప్పటికీ బందరే!

అయినా వ్యాపారకూడలి అయినందున బెజవాడ బాగా వృద్ధిచెందింది

1925 ప్రాంతంలో మొదట ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం బెజవాడలో పెట్టారట! వేసవిలో బెజవాడ ఎండలు చాలా ఎక్కువ! 120 డిగ్రీలు ఫారన్ హీటు ఉండేది! అందుకే వైస్ ఛాన్సలర్ - కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి గారు. బెజవాడకు 'Blazawada' అనేవారట Intellectual Sahara! అని గూడ ఆయన బెజవాడకు బిదిరుచ్చారని చెబుతారు.

నిజానికి బెజవాడలో ఆయన రోజుల్లో సాంస్కృతిక కార్యకలాపాలు చాలా తక్కువ! అక్కడ ఉన్న ప్రముఖులు గూడ 'బెజవాడ' తమ సొంత ఊరిని చెప్పుకునేవాళ్ళుకాదు!

'మీది ఏ ఊరు' అని అడిగితే కాళేశ్వరరావుగారు 'మాది నందిగామ' అనేవాడట. ఎస్ ఆర్ ఆర్. కాలేజీలో కొన్ని దశాబ్దాలు లెక్చరర్ గా పనిచేసి అక్కడే ఇల్లుకట్టుకుని సెటిల్ అయిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు 'మాది బందరు' అనేవాడట.

ప్రముఖ బట్టల వ్యాపారస్తులు 'మాజేటి' వారు మాది 'ఏలూరు' అనేవారు.

అందుకు కారణం బహుశా బెజవాడ ప్రధానంగా వ్యాపారకేంద్రం కావడం అక్కడికి ఇతర ఉత్సాహంబి వచ్చి సెటిల్ అయిన వాళ్ళు ఎక్కువగా ఉండడం ఆనుకుంటాను. నేను 1942 లో పత్యనారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టిన తరువాత జంఖానాక్లబ్బులో మెంబరుగా చేరాను! జంఖానాక్లబ్బు మాఇంటికి చాలా దగ్గర! యిప్పుడు ఏలూరు కాలువ ఒడ్డున నిళ్లటాంకు వుండే (అక్కడ పూర్వం - కలప అడితీలుకుండేవి) దానికి ఎదురు నందు 'స్కూలువీధి'లో మా ఇల్లు!

పెద్ద పెద్ద లాయర్లు ధనికులే డబ్బు విషయంలో ఎంతకక్కర్లి పడతారో తలుచుకుంటే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది.

ఒక లీడింగ్ లాయరు చీట్ల పేక రమ్మి ఆడుకుండేవాడు. నేను వెనక కూర్చుని చూస్తుండే వాణ్ణి!

ఎవరైనా 'జో' చేశారనుకోండి! ఈయన చేతిలో ముక్కలన్న చుట్టబెట్టి మద్యలో పారేసి 40-50 పాయింట్లు ఇవ్వవలసి వస్తే నావి 12 అని 12 పాయింట్లకే 'జో' చేసి ఆయనకిచ్చేవాడు.

ఇది శ్రమంగా అందరికీ తెలిసింది! కాని పెద్దాయన! ఎమనగలరు? వాళ్లలో వాళ్లే వినుక్కుని అసహ్యించుకునేవారు.

గుత్తా రాజారావు అని ఒక మెంబరు ఉండేవాడు. సాతిక ముప్పయ్యేళ్ల వయసు. చాలా హాషిరైనవాడు. తరువాత సోషలిస్టు పార్టీలో చేరి ఎం ఎల్ ఎస్ గూడ ఆయ్యాడు

అతను "నేను చెబుతానుండండి! ఈయన పని?" అని ఎవరు 'జో' చేసినా రాజారావు 'నావి 5 పాయింట్లు' అని ముక్కలు కలిపి పారేసేవాడు ఒకసారి గాదు! అలా అయిందారు సార్లు ప్రతిసారి 'నావి అయిదు' అని ముక్కలు పారేసేవాడు.

ఒకాయన “ఏమిటి రాజారావు! నీవి ఎప్పుడు అయిదే నంటావు?” అని నిలదీస్తే -

“అవును! నావి ఎప్పుడూ అయిదే! అంతకు మించిగాని తక్కువగాని ఉండవు” అన్నాడు.

“అయితే నీ ముక్కలు పారెయ్యడానికి వీలులేదు! ఎవరైనా ‘షో’ చెప్పిన తరువాత నీ ముక్కలు పరచి మాకు చూపాలి!” అన్నారాయన.

“అందరూ చూపితే నేనూ చూపుతా!” అన్నాడు. దానితో అందరూ ముక్కలు పరచి చూపాలని రూలు పెట్టడంతో లాయరు అటకట్టింది.

జంఖానా క్లబ్బులో సాయంత్రం పూట టెన్నిస్ కోర్టులో కుర్చీలు వేసుకుని కూర్చుని టెన్నిస్ చూస్తుండేవాణ్ణి! టెన్నిస్ దాదాపు పది పదిహేనుమంది అడేవాళ్లుగాని మాదవపెద్ది జానకి రామయ్యగారు స్టేట్ టెన్నిస్ చాంపియన్! మాడ్డానికి ఆయన అట చాలా ఖ్రీసేపులే వుండేది. ఇంకొక స్టేయరు భుజంగరావు! ఆరడగుల మనిషి సైకిల్ మీద వచ్చేవాడు.

జానకిరామయ్యగారు భుజంగరావు డబుల్స్లో స్టేట్ చాంపియన్లు జానకి రామయ్యగారు సింగిల్స్ చాంపియన్ ఈమధ్య అంటే 1999లో నేను విజయవాడకెల్లాను ఆలిండియా రేడియో వాళ్ల ఆహ్వానం మీదనో లేక నాటక పోటీలు నంద్యంలోనో!

ఆ రోజు నేను తుమ్మలపల్లి కళామండపం సభలో మాట్లాడాను మరునాడు నా ఫోటో ఉపన్యాసం చూచి జానకిరామయ్య గారు నేను మనో రమ హోటల్ లో ఉంటే నన్ను చూడ్డానికి వచ్చాడు అంటే అతకుముందు ఏ ముప్పయ్యే నలభై ఏళ్లక్రితం కలిశామో! “రాజుగారిని తప్పక చూడాలి” అని అఫీసర్లు క్లబ్బులో మరొక మిత్రుడు ఎల్లేపెద్ది సుబ్రహ్మణ్యంకోత చెప్పి వచ్చాడట! మనోరమ హోటలుకు వచ్చి రూం తలుపు కొట్టాడు తలుపు తీశాను. మనిషిలో ఎక్కువ మార్పులేదు.

“రాజుగారూ! నేను జ్ఞాపకం వున్నానా? జానకి రామయ్యని అన్నాడు

నేను కావలించుకుని “ఎలా మరచిపోగలను జానకిరామయ్య గారూ!” అని గదిలో దాదాపు గంటసేపు ఆలనాటి కబుర్లెన్నో చెప్పి కున్నాం!

ఇంతలో నాకోసం కారు వచ్చిందని కిందనించి ఫోన్ చేశారు!

“రాజుగారూ! నాకోసం ఇంత బైమ్ స్పేర్ చేస్తారనుకోలేదు! చాలా థాంక్స్” అని లేచాడు.

“అయ్యో! మీరుంటానంటే ఇంకోగంట కూర్చోగలను! మళ్ళీ కలిసే ఆవకాశం ఎప్పుడొస్తుందో” అన్నాను.

“వద్దు! వాళ్లు వెయిట్ చేస్తున్నారు? రండి!” అని ఇద్దరం కిందకి వెళ్లాం! అప్పుడు ఆయన వయసు అడ్డిగితే చెప్పాడు 88అని. “నాకప్పుడు 79, అంటే మీకంటే నేను 9 ఏళ్లు పెద్ద” అని నవ్వాడు ఉయ్యూరు జమీందారు ఎం.ఆర్ అప్పారావుగారూ జానకి రామయ్యగారు చాలా సన్నిహితులు! అప్పారావుగారే తమ ఎస్.ఆర్.ఆర్. కాలేజీ (బెజవాడ)లో జానకిరామయ్యగారికి ఫిజికల్ ట్రైనింగ్గా ఉద్యోగం ఇప్పించారు.

రెండు మూడేళ్ల క్రితం ఎం.ఆర్. అప్పారావుగారి తమ్ముడు ఎం ఎస్. అప్పారావుగారు (మేమిద్దరం 1940 లయోలా కాలేజీ విద్యార్థులం) చెప్పారు. తను ఢిల్లీ వెళ్లినప్పుడు జానకి రామయ్యగారి కుమార్తెను కలిశారట. అమ్మ

అక్కడ సుప్రీంకోర్టులో అడ్వకేటటు!

భుజంగరావు విజయవాడలో ఉన్నాడటగాని ఆరోగ్యం అంత బాగాలేదు అని. ఎం.ఎస్. అప్పారావు గారే చెప్పారు! నేను విజయవాడ వెళ్ళినప్పుడు భుజంగరావును చూద్దానని వీలులేక పోయింది.

1999లో నేను విజయవాడ వెళ్ళాను. ఏవో నాటకాల పోటీలకు చీఫ్ గెస్టుగా.

విజయవాడలో ఓర్వ్ ప్రెండ్స్ బాలామంది ఉన్నారు. తెన్నేటి భాస్కరరావుని సీనియర్ ఆడ్వకేట్! ఎప్పుడో స్కూలు పైనలు చదివేటప్పుడు స్నేహితులం! ఫాన్ చేస్తే - పాపం. "రాజా I am bedridden" అన్నాడు "వద్దులే! నేనే వస్తాను" అని టి.వి ఎస్ చలపతి రావు గారి కొడుకు డాక్టరు శర్మగారు కారు కంపెనీ ఆకారులో వెళ్లి భాస్కరరావును చూశాను భాస్కరరావు డా॥ శర్మ దగ్గర బంధువులు! తెన్నేటివారు! తెన్నేటి వారి వీధిలోనే భాస్కర రావు ఇల్లు. హనుమాన్ పేటలో 70 ఏళ్ల క్రితం ఎలావుందో ఇప్పుడూ అలానే వుంది.

నాటక పోటీల నిర్వాహకులు నన్ను చీఫ్ గెస్టుగానే పిలిచారు! ముందు నాకు చెప్పలేదు తీరా వెళ్ళక 'సన్యానం' అన్నారు సన్యానాలంటే నాకు కాస్త చిరాకు! "ఎందుకులే వాళ్లని సన్పించడం" అని సరేనన్నాను. తుమ్మలపల్లి అడిటోరియంలో, నాకు సన్యానం చేశారు. అప్పుడు చెప్పాను "నా స్వస్థలం నేను పుట్టి పెరిగిన విజయవాడలో ఇది మొట్టమొదటి సన్యానం" అంటే అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. నేను సన్యానాలకు ఒప్పుకునే వాణ్ణిగాదు. అప్పుడు తెన్నేటి భాస్కరరావు వేదికమీదికి వచ్చి నా మెడలో పూలదండనేని కావలించుకున్నాడు. ఇద్దరికీ కళ్ళు చెమ్మగిలినయ్య!

★ ★ ★

ఈ సన్యానాలు (ఆనమానాలు) అంటే నాకు మొదటినుంచీ అంత ఆసక్తి ఉండేదికాదు.

ఒక చిన్న ఉదాహరణ చెబుతాను. మదరాసులో 'ఆంధ్రమహాసభ' అని ఒక సంస్థ వుంది. అది ఎప్పటిదో! చాలా పురాతనమైనది కాకనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బులుసు సాంబమూర్తి లాంటి పెద్దలు ప్రారంభించిన సంస్థ అది. కాలక్రమంలో మనుషులతోపాటు అలాంటి సంస్థల న్యూరాపాలు గూడ మారడం నహజం గదా!

నేను సినిమా రంగానికి వెళ్ళినప్పుడు ఆంధ్ర మహాసభ మూర్ మార్కెట్ ప్రక్కన వి.సి.హల్ (విశ్వోయా చట్టిక్ హాల్)లో ఉండేది. (ఇప్పుడు మూర్ మార్కెట్టు గూడ లేదనుకోండి! పూర్వం సెంట్రల్ స్టేషన్ వక్కనే వుండేది మూర్ మార్కెట్! ఇప్పుడు రైల్వే వాళ్ళ తీసుకుని బుకింగ్ ఆఫీసులు వగైరాల కొసం అంతస్థల దిల్లింగ్ కట్టారు) ఆంధ్ర మహాసభ స్థాపించిన ప్రధాన లక్ష్యాలు పోయి చివరికి అన్ని క్లబ్బుల మాదివే చీట్ల పేక క్లబ్బుగా మారింది. అయినా బిలియర్స్, బాడిమింటన్ లాంటి గేమ్ము వుండేవి. అంతకంటే గొప్పవిషయం మొదటి నుంచి ఉన్న సాంస్కృతిక విభాగం అలాగే కొనసాగుతుండేది నాటకాలు, సాహితీ సదస్సులు జరుగుతుండేవి.

1975 ప్రాంతంలో ఆంధ్రమహాసభకు సెక్రటరీగా టి.జి. కమలాదేవి ఎన్నికయింది. ఆవిడ మహిళల బిలియర్డ్స్లో ఆలిండియా ఛాంపియన్ గా విజయం సాధించింది. ఆవిడ మొదట నాటకాలలో వేషాలు వేసేది. తరువాత సినిమాలలో గూడ వేషాలు వేసింది. 'సాతాశబైరవి'లో 'వగలోయ వగలు' అని పాడుతూ దాస్సు చేసింది. 'మల్లిశ్వరి'లో మల్లిశ్వరికి చెలికత్తెగా నటించింది.

ఆంధ్రమహాసభకు ఆరోజుల్లో ఒక ఆనవాయితీ ఉండేది. ప్రతి ఏటా దసరాకో, దీపావళికో, ఒక రచయితనో, కళాకారుడినో సన్మానించడం!

బయటనుంచి అంటే ఏ విజయవాడ నుంచో రాజమండ్రి చికాఖలలాంటి పట్టణాలనుంచి కళాకారుల్ని పిలిపించి సన్మానాలు చేయడానికి ఫండ్లు ఉండేవికావు అందువల్ల సూక్ష్మంలో మోక్షంలాగ మదరాసులోనే సినిమారంగంలో ఉన్న కళాకారుల్ని సన్మానించి తక్కువ ఖర్చుతో ముగించేవాళ్లు!

1975-76 ప్రాంతంలో ఒకరోజు కమలాచంద్రబాబు (టి.జి కమల - కార్పొరేషన్ లో ఆఫీసరు చంద్రబాబును వివాహమాడి కమలాచంద్రబాబు గా పేరు మార్చుకుంది) నాకు ఫోన్ చేసింది.

“నరసరాజుగారూ, ఈ దసరా పండగకి ఆంధ్రమహాసభ తరపున ఒక ప్రసిద్ధ రచయితను సన్మానించాలని కమిటీ నిర్ణయించింది అందుకు మిమ్మల్ని కమిటీ ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నది” అని చెప్పింది

నేను తప్పించుకోడానికి “మనలోమనకి సన్మానాలెందుకమ్మా! కొత్తగా మంచి రచయితలోస్తున్నారు! వాళ్లలో ఎవరికైనా చేస్తే వాళ్లు సంతోషిస్తారు” అన్నాను.

‘ఎవరికి చేయమంటారో చెప్పండి’ అన్నదామె! ఎవరిపేరే చెప్పాను! ఆ సంవత్సరం ఆ రచయితకు సన్మానం జరిగింది.

ఇలా మూడునాలుగు సంవత్సరాలు ప్రతి సంవత్సరం అమె నాకు ఫోన్ చెయ్యడం నేను ఎవరి పేరే చెప్పి ఫలానా వాళ్లకు చెయ్యమని చెప్పి నేను తప్పించుకునేవాణ్ణి!

1979లో మళ్ళీ ఫోన్ చేసింది “ఈ సంవత్సరం మీకు తప్పదు! కాదనగూడదు” అన్నది

మరొకరి పేరు చెప్పడానికి నాకు ఎవరి పేరు స్ఫురించలేదు. దురదృష్టవశాత్తు ఆ సంవత్సరం నా భార్యకు తీవ్రమైన వక్షవాతం వచ్చి విజయాహాస్పిటల్ లో చేర్చించాను.

ఆ విషయం కమలాచంద్రబాబుకు తెలుసు. ఆ వంకతో “నీకు తెలుసు గదమ్మా - నాభార్య అనారోగ్యం సంగతి? నామనసు ఏమీ బాగోలేదు! సన్మానం ఎలా చేయించుకోమంటావు?” అన్నాను.

వెంటనే అమె “నిజమే లెండి! అమెకు త్వరలోనే ఆరోగ్యం బాగుపడాలని భగవంతుణ్ణి కోరుకుంటున్నాను! ఒకసారి హాస్పిటల్ కు వచ్చి చూడాలని ఉంది! వస్తాను” అని ఫోన్ పెట్టిసింది! అంటే సన్మానం తప్పించుకోడానికి నా భార్య అనారోగ్యాన్ని గూడ ఉపయోగించు కున్నానన్నమాట!

ఆ మరుసటి సంవత్సరం 1980 జనవరి 10వ తేదీ నా భార్య దివంగతురాలయింది.

దసరావచ్చింది. మళ్ళీ కమలాచంద్రబాబు ఫోన్ చేసింది. సన్మానం విషయం అడిగింది.

నిజానికి నా భార్య పోయినందుకు సాకుగా చెప్పి తప్పించుకోవచ్చు!

కాని నాకు అనిపించింది. ఇన్ని అబద్ధాలు అవస్థలు పడి తప్పించుకోవడం కంటే ఒకసారి సన్మానం చేయించుకోవడమే తేలిక అనిపించింది.

సన్మానం అంటే కొడతారా? తిడతారా? ఒక కాలువా కప్పుతారు! ఏదో ఒక మెమెంట్ చేతికిస్తారు! అంతేగా!

కమలా చంద్రబాబు ఫోన్ చేసి సన్మానం విషయం చెప్పగానే ‘అలాగేనమ్మా’ అని వెంటనే ఒప్పుకున్నాను.

ఆంధ్రమహాసభలో సన్మానం జరిగింది. సోమయాజులు గారు (సెనిడెంట్ ఇచ్చాపురపు జగన్నాధరావు గారి చేతుల మీదుగా కాలువా కప్పి మెమెంట్ చేతికిచ్చారు. మిక్కిలినేని రాధకృష్ణమూర్తి గారు కూడ పున్నట్టు జ్ఞాపకం

వక్రలందరూ నన్ను గురించి నాలుగు మంచి మాటలు చెప్పారు!

నేను సమాధానం చెబుతూ పై విషయాలన్నీ చెప్పాను. నా సహజ దొరణిలో “ఇప్పుడు నేను ఎన్ని సన్మానాలైనా రెడీ! ఎవరొస్తారోరండి! బస్సుమేనవారే” అన్న దొరణిలో మాట్లాడాను

అక్కడ హైదరాబాద్ లో గూడ 1996లో ఒకతను ఫోన్ చేశాడు అప్పుడు మేము జూబిలీహిల్స్ రోడ్ నెం. 63 లో వుంటున్నాం.

అతను ఫోన్ చేసి “సార్! యన్.టి. రామారావు గారి జన్మదిన సందర్భంగా మే 28వ తేదీన మా సమాజం తరపున, రామారావుగారికి మీరు అతి సన్నిహితులు గదా మీకు సన్మానం చేయాలని నిర్ణయించాం” అన్నాడు.

నేను మళ్ళీ నా పాతపాదే పాడుతూ “నాకెందుకయ్యా సన్మానం? నేను రిటైర్ అయినాను. పైగా సన్మానాల మీద మోజు పొయింది. ఇంట్లో అలమరలన్నీ సన్మానాల కాలువాలతో నిండిపోయినై! మీరు ఇప్పుడునాకు సన్మానం చేసి ఒక కాలువా కప్పితే ఆ కాలువా తెచ్చి మిగతా కాలువాలతో పాటు అలమరలో పెట్టేస్తాను.

నామాట విని ఇప్పుడు కొత్తగా వస్తున్న రచయితకు ఎవరికైనా పిలిచి సన్మానం చేస్తే అతను ఎంతో పరమానంద భరితుడవుతాడు. మీరు కప్పిన కాలువా ఇచ్చిన మెమెంటో ఇంటికి వచ్చిన వాళ్ళకల్లా చూపి గర్విస్తాడు!” అన్నాను.

అంటే అతను ఏమన్నాడో తెలుసాండి! “సార్! మా సమాజమే కొత్త సమాజం! ఈ ఏడే ప్రారంభించాం! మీలాంటి ప్రముఖ రచయితను సన్మానిస్తే మా సమాజానికి గుర్తింపు వస్తుందిగాని ఎవడో అనామకుడి సన్మానం చేస్తే సన్మాని సన్మాని రాసుకుంటే బూడిద రాలినట్లవుతుంది” అన్నాడు నేను అత్యర్హుడేనాను! నిజమే! అతను ఎంత తెలివిగా దూరదృష్టితో మాట్లాడాడు!

అయినా ఏవో వేరే కారణాలు చెప్పే సన్మానం తప్పించు కున్నాననుకోండి!

ఉగాది శుభాకాంక్షలు

నేను 1952లో కుటుంబంతో మద్రాసుకు మకాం మార్చానుగదా! నాకు ప్రయాణాలంటే అప్పటికీ, ఇప్పటికీ గూడ మహా బద్ధకం! మదరాసు నుంచి కదిలేవాణ్ణి గాదు! ముఖ్యంగా చేతిలో సినిమా స్క్రిప్టు పని ఉన్నదంటే స్క్రిప్టు మొదలు పెట్టిన తరువాత మద్యలో ఆపడం నాకు యిష్టం ఉండేది కాదు. అది చివరంటూ ముగించే వరకు- మరొక - పని చెయ్యబుద్ధి అయ్యేదిగాదు. ముఖ్యమైన బంధువుల ఇళ్లలో పెళ్లిళ్లకు గూడ వెళ్లేవాణ్ణి గాదు!

ఏడాదికి ఒకసారి నా భూముల కొలు వనూలు చేసుకోడానికి మా ఊరు తాళ్లూరు వెళ్లేవాణ్ణి. ఒక సంవత్సరం చేతిలో పనివుంటే “కవుళ్లు వనూలు చేసి పంపమని” ఎవరో ఒక రైతుకి ఉత్తరం రాసేవాణ్ణి!

ఇలా మదరాసు నుంచి కదలకపోవడం వల్ల నాతో చదువుకున్న క్లాస్ మేట్స్ ఫ్రెండ్స్ దేశంలో ఎక్కడెక్కడో లాయర్లుగా జడ్జీలుగా ఉన్నతోద్యోగులుగా చెల్లాచెదురై ఉన్నారుగదా! వాళ్లతో కాంటాక్ట్ ఏలాగ? కలుసుకునే అవకాశాలే ఉండేవి కావు! అందువల్ల నేనొక ఉపాయం కనిపెట్టా! 1964-65 ప్రాంతంలో ప్రారంభించా తెలుగు ఉగాది శుభాకాంక్షలు - స్నేహితులకు ఫోన్లు చెయ్యడం. మదరాసు సిటీలో ఉన్న మిత్రులకే గాక - ఆంధ్రదేశంలోనూ బొంబాయి, ఢిల్లీ, కలకత్తా నగరాలకు, ఉద్యోగరీత్యా వ్యాపారరీత్యా వెళ్లి అక్కడే ఉండిపోయిన మిత్రులందరికీ ఉగాది శుభాకాంక్షలు పంపేవాణ్ణి!

అప్పుడు దాదాపు 400 కార్కులు పోన్సు చేసేవాళ్ళే! కొందరు తిరిగి శుభాకాంక్షలు పంపడంగాని జవాబుగా ఉత్తరాలు రాయడం గాని చేసేవాళ్ళు. కొంతమంది జవాబులు రాసే అలవాటులేని వాళ్ళు - శుభాకాంక్షలు అందుకని మెదలకుండా ఉండుకునే వాళ్ళు! నాఉద్దేశం వాళ్ళు తిరిగి ఉత్తరాలు రాయాలని గాదు! “నువ్వు నాకు గుర్తున్నావు!” ఎప్పుడైనా మదరాసు వస్తే అందులో అతను ఫోన్ నంబరు ఉంటుంది గనక ఫోన్ చెయ్యడమో వీలుంటే కలుసుకోవడమో జరగాలని నా వుద్దేశం!

అప్పుడు దాదాపు 400 ఉన్న మెయిలింగ్ లిస్ట్ (యిప్పటికీ ఆ బుక్కువుంది) ఇప్పుడు చూస్తే కొన్ని పేజీలు ఖాళీ! చాలామంది పోయారు మ్యూజిక్ ట్రైరెక్టర్లు ఆర్ట్ ట్రైరెక్టర్లు రచయితలు కవులు కెమెరామెన్ దర్శకులు, నిర్మాతలు దాదాపు 90 శాతం పోయారు. అలాగే ఈ తరంవాళ్ళలో ఉన్న స్నేహితులు గూడ చాలామంది పోయారు. 400 మింజుమలె ఒక నూరు నూట యాలైమంది వుంటారేమో! ఈ మధ్య కొత్తగా కలిగిన మిత్రులుగూడ కలుపుకుంటే ఇప్పుడు మెయిలింగ్ లిస్ట్ 200 లోవుంటుంది.

చాలా ఆసక్తి కరమైన విషయం ఒకటి చెబుతాను. ఆచంట జానకిరాంగారని అలిండియారేడియో మదరాసు స్టేషను పెట్టినప్పటి నుండి దానిలో పనిచేసిన సీనియర్ మోస్ట్ ఎంప్లాయి! మంచి రచయితగూడ! ‘జరుగుతున్న చరిత్ర’ అని కాబోలు తన అనుభవాలు చాలామంది పుస్తకం రాశాడు ఆయన రిటైరైనాడు. ఆయన భార్య ఆచంట శారద తిరుపతిలో మహిళా కళాశాలలో ప్రొఫెసరుగా తరువాత ప్రిన్సిపాల్ గా కూడా పనిచేసింది. అమె నాకు బాగా తెలుసు ఎలాగంటే, ఆమె అన్నగారు ఎల్లైపెద్ది సుబ్రహ్మణ్యంగారని లయోలలో నాకు ఒక ఏడాది సీనియర్! తరువాత ‘లా’ చదివి విజయవాడలో ప్రాక్టీసు పెట్టాడు. ఆయన స్వస్థలం గూడ విజయవాడే

జానకిరాంగారు అలిండియారేడియోలో రిటైరైన తరువాత భార్య దగ్గర తిరుపతిలో ఉండేవాడు. ప్రతిఏటా దంపతులిద్దరికీ ఉగాది శుభాకాంక్షలు పంపేవాళ్ళే! జవాబులు రాసేవాళ్ళు గాదు! కొన్నాళ్ళ తరువాత శ్రీమతి శారదగారు గూడ రిటైరైనారు. ఆ తరువాత ఇద్దరూ ఎక్కడికి వెళ్లారో ఏ ఊళ్లో ఉంటున్నారో - తెలియక శుభాకాంక్షలు పంపడం మానేశాను జానకిరాం గారు బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ఇద్దరు మంచి స్నేహితులు. ఇద్దరూ మంచి చదరంగం ఆటగాళ్ళు! గోపాలరెడ్డిగారికంటే జానకిరాంగారు రెండు మూడేళ్ళు పెద్ద!

దాదాపు పది పన్నెండేళ్ళ క్రితం అంతకు ముందేనో జ్ఞాపకం లేదు బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు మదరాసు వచ్చారు. నెల్లూరులో ఉండేవారు అయిన మదరాసు వచ్చినప్పుడల్లా చెట్టినాడు ప్యాకెట్లో దిగేవారు. చెట్టినాడు రాజా మొత్తయ్య చెట్టియార్ అయినకు దగ్గర స్నేహితుడు గోపాలరెడ్డిగారు కారులో సాపాటి కళారంగ మిత్రులందరినీ ఒక సారి కలవడం అయినకు అలవాటు! ముందు ‘చందూర్’ నికారులో ఎక్స్ ఇంచుకునేవారు! తరువాత నాకు ఫోన్ చేసి మా ఇంటికి వచ్చారు! నేనూ కారులో కూర్చున్నాను

“ఎక్కడికి వెళ్తా” అన్నారు గోపాల రెడ్డిగారు. “బీచ్ కి వెళదామా?” అన్నాను.

“బీచ్ ఎప్పుడూ చూచిన బీచ్ గా!- జానకిరాం దగ్గరికి వెళదామా?” అన్నారు

నేను ఆశ్చర్యంగా “జానకిరాం ఇక్కడవున్నారా?” అన్నాను “అవును! ఇప్పుడేం? అతని భార్య శారద గూడ రిటైరైన తరువాత నాలుగయిదేళ్ళ క్రితమే తిరుపతి నుంచి మకాం మార్చి - మదరాసులోనే ఉంటున్నారు” అన్నారాయాన!

మదరాసులో లాయిట్స్ రోడ్ వక్కన శారదకు సొంత ఇల్లున్న సంగతి నాకు తెలుసు! ఆ యింటికి వెళ్లాం!
జానకి రాంగారూ - శారదగారూ నేను గోపాలరెడ్డిగారు యన.ఆర్ చందూర్ డ్రాయింగు రూంలో కూర్చుని
కబుర్లలో పడ్డాం!

వది వదిహేను నిముషాలయిన తరువాత నడన్ గా జ్ఞాపకం వచ్చి జానకిరాంగారు నాతో "అవును! నాకు
ఉగాది శుభాకాంక్షలు పంపడం మానేశారే?" అన్నాడు.

నేను నా కథ మొదలు పెట్టాను.

"జానకి రాంగారూ! మీలాంటి గోపాలరెడ్డిగారి లాంటి మిత్రులకి దాదాపు 400 మందికి ఉగాది శుభాకాంక్షలు
పంపుతుంటాను! కొంతమంది జవాబులు రాస్తారు! కొంతమందికి రాసే అలవాటులేక రాయదు!

నాకు నెల్లూరు జిల్లా కావలిలో ఒక మిత్రుడుండేవాడు. లయోలా కాలేజీలో నాకు జూనియరు. అతనికి
ఏటా ఉగాది శుభాకాంక్షలు పంపేవాణ్ణి! అలవాటులేక అతను జవాబు రాసేడు కాదు!

కొన్నాళ్ల క్రితం ఆ కావలి స్నేహితునికి నాకు గూడా ఒక కామన్ ఫ్రెండ్ నెల్లూరులో ఉండేవాడు! అతను
ఒకసారి మదరాసువచ్చి నన్ను అడిగాను కావలి మిత్రుని విషయం!

"ప్రతి ఏటా శుభాకాంక్షలు పంపుతాను! ఒక్కసారి గూడ జవాబు రాయదు! అతను ఎలా ఉన్నాడు?" అని
అడిగాను.

"వాడు పోయి పదేళ్లకు పైగానే అయింది" అన్నాడు నెల్లూరు మిత్రుడు.

"అతడు పోయిన సంగతి తెలియక పదేళ్లు నేను అతనికి శుభాకాంక్షలు పంపుతూనే ఉన్నాను!" అన్నాను!

జానకిరాంగారు సూక్ష్మ గ్రాహి గనక భూింపి వెంటనే లేచి పకపక నవ్వుతూ "నేను గూడ పోయాననుకున్నారా?"
అని కావలియకుని "నేను పోయేముందు మీకు చెప్పి మరీ పోతాను. అంతవరకు నాకు శుభాకాంక్షలు పంపుతూనే
ఉండండి" అన్నాడు. అందరం కాసేపు నవ్వుకున్నాం!

శారద తిరుపతి కాలేజి ప్రిన్సిపాల్ గా ఉన్నప్పుడు నాకు ఉత్తరం రాసింది మదరాసుకు!

"నరనరాజుగారూ! మీ నాటిక 'వావన్' మంచి సెటైర్! దానిని మాకాలేజి స్టూడెంట్స్ చేత
వేయించాలనుకుంటున్నాను. అందులో ఆస్తి మగ వేషాలే గదా! మా స్టూడెంట్స్ అందరూ అడపిల్లలుగదా! మీరు
నాకు పర్మిషన్ యిస్తే ఆ నాటికలోని మగ పాత్రలన్నీ ఆడ పాత్రలకు - ప్రదర్శించాలని ఉంది. నావల్ గా
ఉంటుంది" అని వ్రాసింది ఆమెగారు నేను సరే వేయండి అని రాశాను

ఆ విషయం ఆమె ఆరోజు గుర్తుచేసి "నరనరాజుగారూ - జ్ఞాపకం వుందా?" అని అడిగింది.

తరువాత వందేళ్లకి జానకిరాంగారు మదరాసులో పోయారు! రెండు మూడేళ్లక్రితం శారదగారు
గూడ క్యాన్సర్ వ్యాధి బారిన పడ్డారు. ఆమె అన్నగారు సుబ్రహ్మణ్యం గారు నాకు కార్డు పంపాడు

మరికొంతో interes episode చెబుతాను P.B.K. మూర్తి అని I.L.T.D టూబాక్ కంపెనీలో కలకత్తాలో
దాదాపు ఛీఫ్ గా పనిచేసి : హైదరాబాద్ బేగంపేటలో ఉమానగర్ లో యిల్లు కట్టుకుని సెటిల్ అయినాడు.
అతని తండ్రి గారు పి.యస్.టి. శాయి కల్యాణయ్య, గారని బారిష్టరు గుంటూరులో!

నేను, మూర్తి మదరాసు లయోలా కాలేజీలో సమకాలికులం! అతను బి.ఎస్.సి , నేను బి.ఎ చదివాం!

అతనిగూడ ప్రతి సంవత్సరం ఉగాది కుభాకాంక్షలు పంపేవాణ్ణి.

నేను ఈనాడు' దినపత్రికలో 'అక్షింతలు' పేరుతో 19 సంవత్సరాలు రాశాను. 1981 నుంచి 2000 సంవత్సరం వరకు.

అందులో ఒక్కొక్కసారి పేర్లు చెప్పకుండా కొందరు మిత్రులను గురించి రాసేవాణ్ణి!

కాలేజీలో చదివేటప్పుడు మేము అతన్ని పి బి అనేవాళ్ళం! గుంటూరులో అతని మిత్రులు 'బలరాం' అని పిలిచేవాళ్ళు పూర్తి పేరు పంగులూరి బలరామకృష్ణమూర్తి.

I L.T.D. కంపెనీ British Company. దానికి మూర్తి తండ్రిగారు తల్పశాయి గారు స్వాతంత్ర్యానంతరం బ్రిటిష్ ఆఫీసర్లలా ఇంగ్లండు వెళ్లి పోతూ తమ స్థానాల్లో ఇండియన్లను అపాయింట్ చేసిపోయారు. తండ్రి లీగల్ అడ్వయిజరీ కావడంతో మూర్తికి కంపెనీలో అగ్రస్థానంలో ఉద్యోగం వచ్చింది. కంపెనీలో అంత అగ్రస్థాయిలో ఉద్యోగం చేసిన మొదటి భారతీయుడు మూర్తి! చాలా ఫ్లోక్స్ ఆఫీసర్ అని పేరు! ఎవరినీ spare చేసేవాడు గాడు కింది ఆఫీసర్లు అతని పేరు చెబితే గడగడ లాడేవారు. ఆ కారణంగా అతను రిటైర్ అయిన తరువాత అతని దగ్గరకు వెళ్ళడానికి భయపడేవాళ్ళు. నాతో మాత్రం కాలేజీలో ఎలా ఉండేవాళ్ళమో అలాగే ఉండేవాడు. ఎప్పుడైనా పని మీద మదరాసు వస్తే నాకు ఫోన్ చేసేవాడు ఇద్దరం కలిసి భోజనం చేసేవాళ్ళం అతని కుమారుడి పెళ్లి - తిరుపతిలో జరిగితే నాకు ఇన్విటేషన్ పంపాడు. నేను పెళ్లికి వెళ్ళాను. పేరు రాయకుండా అతన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఒకసారి 'ఈనాడు', 'అక్షింతల్లో' రాశాను. "నాకు ఒక ముఖ్య స్నేహితుడున్నాడు. ఆయనకి అన్నీ ఉన్నాయ్! పెద్ద కంపెనీలో పెద్ద ఉద్యోగం చేసి రిటైర్ అయ్యాడు. కొడుకు గూడ మంచి ఉద్యోగంలో ఉన్నాడు. కూతురుకు పెళ్లి చేశాడు. అల్లుడు కూడ మంచి పాత్రవన్ లోవున్నాడు బోలెడు పెన్షన్ వస్తుంది. అన్నీ వున్నాయి! ఎలాటూ లేదు! కాని ఒకటేలోటు! ఒంటరితనం ఫీల్ అవుతున్నాడు. ఉద్యోగం చేసే రోజుల్లో ఫ్లోక్స్ వుండి అందరినీ అదరగొట్టిన కారణంగా ఎవరూ దగ్గరకు రారు" అని అతన్ని గురించి వివరంగా వర్ణిస్తూ రాశాను

అతను 'ఈనాడు' లో నా 'అక్షింతలు' రెగ్యులర్ గా చదివేవాడు అ అడ్వికల్ చదివి నాకు మదరాసుకు ఉత్తరం రాశాడు.

"ఎవరీ ఫ్రెండు? లయోలా కాలేజీలో చదివిన ఫ్రెండు అయితే నాకుగూడ తెలిసివుండాలిగదా! అతనికి అన్నీ నా లక్షణాలే ఉన్నాయ్! అతనెవరో తెలుసుకోవాలని నాకు చాలా కుతూహలంగా వుంది Please don't deny me the pleasure of knowing your friend! (ఉత్తరం అంతా ఇంగ్లీషులోనే రాశాడు లెండి)

నేను వెంటనే రిపై రాశాను ఒకటే వాక్యం ఇంగ్లీషులో 'It is your self' అని:

తరువాత నేను హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడు అతని యింటికి వెళ్ళాను. నేను కారు దిగి గేటు తీస్తుండగానే అతను యింటి నుంచి వచ్చి అమాంతం కాచిలించుకున్నాడు. ఇద్దరం పక పక నవ్వుకున్నాం!

అతనికి senous arthritis. కీళ్లనొప్పులు ఉండేవి. ఈ సుధ్య రెండు మూడేళ్ల క్రితం సడన్ గా పోయారు.

నేను ప్రారంభించిన 'ఉగాది కుభాకాంక్షలు' నాకు చాలా మేలు చేసింది. కాలేజీ వదిలిపెట్టిన తరువాత

కొన్ని దశాబ్దాలపాటు కలుసుకోదానికి వీలుపడని మిత్రులతో Contact - maintain చేయడానికి అవకాశం కలిగింది. ఒక్కొక్కసారి జీవితంలో మరపురాని విశిష్ట వ్యక్తులతో పరిచయాలు అవుతుంటాయి

కాశీ విశ్వనాథం గారని 'ఈనాడు' రామోజీ రావుగారికి (కజినీ) బ్రదర్! ఆయనది చాలా విలక్షణమైన వ్యక్తిత్వం! ఆయనకు రామోజీరావుగారితో చుట్టరికమే గాక - వాల్మీద్రురూ చాలా సన్నిహితులు! విశ్వనాథం గారు కమ్యూనిస్టు! ఆయన ప్రార్థనలవల్లే రామోజీరావు గారు మొదట్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో కార్మి హోల్డరు మొంబరుగా చేరారు

కమ్యూనిస్టు పార్టీలో 1964 ప్రాంతంలో చీలిక వచ్చిన తరువాత రామోజీరావు గారు పార్టీ నుంచి బయటికి వచ్చేశారు

అప్పుడే మార్గదర్శి చిట్ ఫండ్స్ కంపెనీ ప్రారంభించాడు. ఆ ప్రారంభించింది రామోజీరావుగారు విశ్వనాథంగారు.

విశ్వనాథంగారంటే రామోజీరావుగారికి ఎంతో నమ్మకం! హైదరాబాద్ లో 'ఈనాడు' బిల్డింగ్ కాని వైజాగ్ లో దాల్మిన్ హోటలు గాని రామోజీ ఫిల్మ్ సిటీలో హోటల్లు - యితర కట్టడాలుగాని అన్ని సివిల్ వర్క్స్ యిన్ ఛార్జి విశ్వనాథం గారే!

ఆయన వైజాగ్ లో వుండేవాడు హైదరాబాద్ లో సివిల్ వర్క్స్ ఏమైనావుంటే వచ్చి హైదరాబాద్ లో జూబిల్ హిల్స్ లో ఉపాధిరణ్ గెస్ట్ హౌస్ లో ఉండేవాడు! నేను గూడ నా ప్రాప్తిపనల్ పని మీద మదరాసు నుంచి హైదరాబాద్ వస్తే ఆ గెస్ట్ హౌసులోనే ఉండేవాణ్ణి. అప్పుడు గెస్ట్ హౌస్ జూబిల్ హిల్స్ రోడ్డు నంబరు 36లో ఉండేది.

అలా ఆయనతో పరిచయమై క్రమంగా మంచి స్నేహితులమైనాం! ఆయనలో నాకు కనిపించిన విశిష్టత ఏమిటంటే ఆయన గొప్ప రేషనలిస్టు! కొన్ని కొన్ని విషయాలు మనం మామూలుగా చూచినదాని కంటే ఆయన మరో కోణం నుంచి ఆలోచించే వాడు. ఆయన నాకంటే నాలుగయిదేళ్లు చిన్నవాడే! ఆయన చదువుకున్నది గుంటూరు హిందూకాలేజీలో యింటర్ మీడియట్ వరకే. అయినా తరువాత బాగా చదువుకున్నవాడు. విషయ పరిజ్ఞానం చాలా ఎక్కువ! నిర్మోహమాటంగా మాట్లాడేవాడు.

ఇప్పుడు వస్తున్న వార్తాపత్రికలు గురించి ఆయన ఆవేశంగా అంటుండేవాడు

"ఇది న్యూస్ పేపర్లు కావండి! వ్యూస్ (Views) పేపర్లు! వాళ్ల అభిప్రాయాలన్నీ మన నెత్తిన రుద్దుతారేమిటి? "వాడు నీళ్ళి మట్టి గరిసించాడు!" ఏమిటా హెడ్లింగ్? "వాడు నీళ్ళి ఓడించాడు" అనిరాయి! అదిన్యూస్!

"పోలీసులు చితక బాదారు" ఏమిటా హెడ్లింగ్! "పోలీసులు లాఠీదార్జీ చేశారు" అని రాయి! అది న్యూస్! అది మంచో చెడో - క్రింద నువ్వు రాసే వార్తా వివరాలను బట్టి మేము నిర్ణయించుకుంటాం!

నువ్వు అభ్యుదయ భావాలనుకునేవి ఆ భావాలతో ప్రజలను ప్రభావితమిస్తావీ పేపరు ద్వారా చేయాలనుకుంటే నీకు 'ఎడిటోరియల్' ఉందిగా! సంపాదకీయం! అందులో రాసుకో!

అంతేగాని వార్త హెడ్లింగులోనే పక్షపాతం చూపుకావెందుకు?

అసలు సంపాదకీయం గూడా రోజూ వ్రాసి తీరాలని రూల్ వుందా!

ఎవడో ప్రారంభించాడు! దాన్ని గుడ్డిగా అనుకరించడం!

ఎడిటోరియల్లో రాయవలసిన ముఖ్య విషయం ఉన్నప్పుడు వ్రాయి! ఎమీలేనప్పుడు గూడ ఏదో ఒకటి చెత్త వ్రాయడం ఎందుకు?

“కేరళలో కొబ్బరి తోటలు” “ఊటీలో కాఫీ పరిశ్రమ?” ఎవడిక్కాలి?

అసలు డెయిలీ ప్రెస్ దిన పత్రికలన్నీ కాపిలనిన్ను పత్రికలంటే! ‘ఈనాడు’తో సహా వ్యాపార దృష్టి, లేకపోతే బతకలేవు! అటువంటిప్పుడు నిష్పాక్షికంగా సామాన్య ప్రజల పక్షాన ఎలా నిలబడగలవు?

ఎద్వర్తయిజుమెంటు రెవిన్యూలేనిదే దినపత్రికేదీ బతకలేదు ఎద్వర్తయిజుమెంటు భారీగా పేజీలకు పేజీలు ఇచ్చేవి భారీ పరిశ్రమలు! సామాన్య పాఠకుడు రోజూ పేపరు కొనడానికి ఇచ్చే రెండు రూపాయల్లో మూడు రూపాయలతో నీ పత్రిక బ్రతకలేదు!

న్యూస్ పేపరు ప్లూస్ పేపర్లుగా మారిన తరువాత వార్తల్లో నిజమేదో అబద్ధమేదో తెలియడంలేదు! ఒక మీటింగ్ కి లక్షలమంది వచ్చారని ఒక పేపరువాడు వ్రాస్తాడు మైదానం అంతా భాళీ! జనమే లేరు అని యింకో పేపరువాడు వ్రాస్తాడు నాలుగు పేపర్లు చదివితేగాని అసలు నిజమేదో తెలుసుకోడానికి అవకాశం లేకుండా పోయింది.

జిల్లా ఎడిషన్లు వచ్చిన తరువాత పరిస్థితి మరి అధ్వాన్నంగా తయారయింది! వైజాగ్ జిల్లాలో ఏం జరిగిందో, గోదావరి జిల్లా వాడికి తెలీదు నెల్లూరులో ఏం జరుగుతుందో వరంగల్లు జిల్లాలో వాడికి తెలీదు! పత్రికలకి ఆదాయం పెరగవచ్చుగాని రీడర్లుకు నష్టమే జరుగుతోంది

జిన్నా - ఇండియాని రెండుగా చీల్చాడు గాని యీ పత్రికలవాళ్లు - రాష్ట్రాన్ని డజన ముక్కలుగా చీల్చారు. జిల్లా ఎడిషన్లతో!

ఇలా వుండేవి ఆయన అభిప్రాయాలు! ఆయన ప్రభావంతో నా ఆలోచనా సరళిలో గూడ కొంత మార్పు వచ్చిందని ఒప్పుకుంటాను!

ఆయనకి హామియోపతి వైద్యం మీద విపరీతమైన నమ్మకముండేది ఆల్లోపతి అంటే వదేదికాదు! హామియోపతి మీద ఎన్నో పుస్తకాలుండేవి ఆయన దగ్గర

ఒకసారి ఆయనకి ఏదో జబ్బు చేసింది గెస్టుహౌస్ లో ఉండగానే అప్పుడు ‘ఈనాడు’ మేనేజింగ్ డైరెక్టరుగా ఉండే రామమోహనరావు గారు, విశ్వనాథంగారికి అతి సన్నిహితుడు ‘కాళి అన్నయ్య’ ‘కాళి అన్నయ్య’ అంటూ పాకులాడుతూండేవాడు. రామమోహనరావు గా ఆయన్ను బలవంతంగా ఆల్లోపతి డాక్టరు దగ్గరకి తీసుకెళ్లాడు. ఆ డాక్టరు మందులు రాసిచ్చాడు. ఆ మందులన్నీ కొని రామమోహనరావుగారు ఆయన కిచ్చికెళ్లాడు తప్పకుండా వేసుకోమని చెప్పిపోయాడు “అలాగే? అన్నాడు రెండు మూడు రోజుల తరువాత వచ్చి “మందులు వేసుకుంటున్నానా?” అని అడిగితే “వేసుకుంటున్నా! అదుగో చూడు” అని వెళ్లి పేపర్ బాస్కెట్ లోని మందుల పైన వుండే రేకులు చూపించేవాడు రామమోహనరావుగారు నమ్మి వెళ్లిపోయాడు.

తరువాత నాతో నవ్వుతూ చెప్పేవాడు! “ఒట్టిదే! మందు మాత్రలన్నీ కిటికీ గుండా బయటపోరేసి పైన ఉన్న కవర్లు చూపించా రామమోహన్ కి” అని పకవకనవ్వేవాడు

అలాగే సరైన వైద్యం చేయించుకోక జబ్బు ముదర పెట్టుకుని అకస్మాత్తుగా రాజమండ్రి నుంచి వైజాగ్ వెళుతుండగా జబ్బుచేసి వైజాగ్ వెళ్లగానే చనిపోయాడు 'హేమరేజితో! చాల విశిష్టమైన వ్యక్తి! మంచి స్నేహితుడు! విశ్వనాథంగారు పోయినప్పుడు రామోజీరావుగారు అన్నారు "నా కుడిభుజం పడి పోయిందండీ! ఆయనకు ఏదైనా పని అవుతేవితో! అంతే! ఇక అలోచించే పనిలేదు! మరచిపోయేవాణ్ణి! ఇప్పుడు ఇంకొకణ్ణి వెతుక్కోవలె!" అని బాధ పడ్డారు.

రామమోహనరావు గారు కూడా బాధపడ్డారు "చేతులార చేసుకున్నాడండీ! సరైన వైద్యం చేయించుకోక చోమియో మీదనే ఆధారపడి ప్రాణాల మీదకి తెచ్చుకున్నాడు" అని

ఆయన కొన్ని కొన్ని విచిత్రమైన కామెంట్స్ చేసేవాడు. "ఎందుకండీ ఈ శిలావిగ్రహాలు! Burden to History! భవిష్యత్తు పేళ్లని జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలట! ఎందుకు? ఏం పునకార్యం చేశారని! నెత్తిన కాకులు రెట్టలు వేస్తే కడిగేవాడు గూడ ఉండడు" అనేవాడు పక పక నవ్వుతూ- 'ఈ టీవీ' సుమనశ్శి విశ్వనాథం గారంటే ఎంత ఇష్టమో! 'కాశి పెదనాన్న' కాశి పెదనాన్న" అంటూ కలవరిస్తుండేవాడు! ఆయన పూర్ణాపుంటే సుమనశ్శి గెస్ట్ హౌస్ కి వచ్చి గంటలకు గంటలు గడిపేవాడు. రామోజీరావు కుటుంబంలో అందరికీ విశ్వనాథం గారంటే అంత గౌరవం. ఆయనకి గూడ వాళ్లంటే అంత అభిమానము! (ప్రేమ!

★ ★ ★

నా ఉగాది శుభాకాంక్షలు' విషయం చెప్పానే మదరాసు నుంచి నేను ఎక్కువగా కదలక పోవడంవల్ల ప్రయాణాలంటే బద్ధకం వల్ల స్వయంగా కలుసుకోలేని మిత్రుల్ని ఏడాదికొకసారిైనా పలకరిద్దామనే ఉద్దేశంతో 'శుభాకాంక్షలు' మొదలుపెట్టాను కాని అధ్యనులు తెలియక పోవడం వల్ల కొందరు మిత్రులకి కాలేజీ రోజుల్లో సన్నిహితంగా ఉన్న వాళ్లకి కొందరికి శుభాకాంక్షలు పంపలేక పోయేవాణ్ణి!

అటువంటి వాళ్లలో కొందరిని 40, 50 ఏళ్లు - కలవకపోవడం కనీసం ఉత్తరాలు గూడ రాయని వాళ్లు గూడ ఉన్నారు. వాళ్లు ఎప్పుడో జ్ఞాపకం వచ్చేవాళ్లు!

అటువంటి వాళ్లలో ఇంతకుముందు చెప్పిననుకుంటాను జె.యస్.ఆర్ అంజనేయశాస్త్రి అని నాకు హైస్కూలులోనూ యింటర్మీడియట్లోనూ క్లాస్మేట్! చాలా హుషారుగా ఉండేవాడు నవ్వితే చిగ్గరగా పకపక నవ్వేవాడు ఇంటర్ చదివేటప్పుడు నేనైనా కాస్త స్టూడెంట్ మూవ్మెంటులో పాల్గొనే వాణ్ణిగాని అంజనేయ శాస్త్రి అసలు రాజకీయాల జోలికే వచ్చేవాడు కాదు.

అటువంటివాడు నేను బి.ఏ. పూర్తి చేసి విజయవాడలో ఇల్లు కట్టిన తరువాత ఒకసారి కనిపించాడు. కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరానన్నాడు. ఊరికే మెంబరుగా చేరడం గాదు చాలా యాక్టివ్ గా పనిచేసేవాడు 1943-44 ప్రాంతంలో బెజవాడలో మా ఇంటికి వచ్చి పార్టీలో చేరమని బ్రతిమాలాడేవాడు.

అంతే! ఆ తరువాత నేను సినిమా రంగానికి వెళ్ళిన తరువాత అతనికి నాకూ సంబంధమే లేదు! అతను పార్టీ గొడవల్లో పడిపోయి ఉంటాడు.

దాదాపు 40 ఏళ్ల తరువాత ఏదో సందర్భంలో జ్ఞాపకం వచ్చాడు. విశ్వనాథంగారితో మాట్లాడుతున్నప్పుడే! జూబిలీ హిల్స్ గెస్ట్ హౌస్ లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ విషయాలు మాట్లాడుకుంటున్నాం నేను కాశివిశ్వనాథంగారు! ఆయన

చాలా కాలం పార్టీలో ఉన్నాడు గనక అంజనేయ శాస్త్రి ఆయనకు బాగా తెలుసు.

నేను అన్నాను “అంజనేయ శాస్త్రి నాకు చాలా సన్నిహితులందీ కొన్ని దశాబ్దాలయిందండీ వాణ్ణి చూచి ఎక్కువ ఉంటాడు?” అని అడిగాను.

“హైదరాబాద్‌లోనే హాస్పిటల్లో ఉంటున్నాడని విన్నానండీ! కనుక్కుంటాను” అన్నారు విశ్వనాథం గారు.

వారం రోజులయిన తరువాత ఆయనే చెప్పారు. “నరసరాజుగారూ! అంజనేయ శాస్త్రి క్యాన్సరు వ్యాధితో 10 రోజుల క్రితం చనిపోయాడటండీ” అని.

“అయ్యో! వాడు రెండు మూడు వారాల క్రితం జ్ఞాపకం వచ్చివుంటే వెళ్లి చూసే వాణ్ణి!” అని బాధపడ్డాను.

ఇలాగే చాలా కాలానికి జ్ఞాపకం వచ్చి చూద్దామనుకున్నప్పుడు “వాడు ఈ మధ్యనే పోయాడండీ” అన్న వార్త తెలిసింది. జగన్నాథ విషయంలో!

జగన్నాథ, అంటే ఇంటర్లో రవి - జగన్నాథ. నేను మొదటిసారి నాటకం వేశామనీ నా మొట్టమొదటి రచన “అంతర్యామి” ఏలూరు పరిషత్తులో నటించాడని చెప్పానె. వాణ్ణి గూడ 40, 50 ఏళ్లుగా కలవలేదు. ఎక్కడో ఫోటోగ్రాఫర్‌గా పనిచేస్తున్నాడని వినడమే గాని అత్రను తెలియక శుభాకాంక్షలు గూడ పంపేవాణ్ణి గాదు 1986-87 ప్రాంతంలో మరొక గుంటూరు మిత్రుడితో మాటల సందర్భంలో వాడి ప్రస్తావన వచ్చింది. ఆ గుంటూరు మిత్రుడు- ఎవరో కాదు మా పాటిబండ్ల రామకృష్ణ కజివీ, పినతల్లి కొడుకు నాగభూషణం! రిటైర్ జూబిలీ హిల్స్‌లో ఇల్లు గట్టుకుని సెటిల్ అయినాడు అతనితో జగన్నాథ విషయం ప్రస్తావించే “జగన్నాథ నాకు బాగా తెలుసండీ! అప్పడప్పుడు హైదరాబాద్ పంస్తుంటాడు. వచ్చినప్పుడు నన్ను కలుస్తుంటాడు. ఈసారి వచ్చినప్పుడు మీకు చెబుతాను” అన్నాడు

ఆ తరువాత నెలరోజులకి “సారీ! నరసరాజుగారు! జగన్నాథ రెండు నెలల క్రితం పోయాడట! నాకు నివ్వనే తెలిసింది” అన్నాడు నాగభూషణం.

అలాగే ఎన్నో దశాబ్దాలు కలవకుండా తీరా చూద్దామనుకున్నప్పుడు వాళ్ల మరణవార్త తెలియడం, అదొక విపాదకరమైన అనుభూతి.

అందరం పోయేవాళ్లమే! ఎవరూ శాశ్వతం కాదు! అయినా ఉన్నవాళ్లయినా ‘స్నేహానికి ఉన్న విలువ అలా వుంటుంది!

మా మనవరాలు శిరీషకు సుమన్‌తో 1994లో వివాహం అయిన తరువాత అమె గర్భవతి కావడం, బిడ్డను కనడం, సుమన్ సినిమా షూటింగులలో తీరగడం వల్ల ఇంట్లో ఆడ సహాయం అవసరం కావడంతో మా అమ్మాయి కవిత, నేను 1996లో హైదరాబాద్‌కు వచ్చేశాం! సినిమా పరిశ్రమ గూడ మదరాసు నుంచి దాదాపు హైదరాబాద్ వచ్చేసింది. ఇప్పుడు మదరాసులో సినిమాకు సంబంధించిన స్నేహితులు నాగరెడ్డిగారు, భానుమతిగారు లాంటివాళ్లు నలుగురయ్యున్నారు - సినిమాకు సంబంధం లేనివాళ్లు యం.యస్. అప్పారావు గారు, ప్రేమచంద్, డి.యస్ ఆర్ కృష్ణ. మాలతీ చందూర్ దంపతులు ఇలా ఒక అరడజనుమంది తప్ప మదరాసులో మిత్రులు ఎక్కువగా లేరు! నిజానికి నేను మదరాసు వెళ్లి నాలుగేళ్లు పైగా అయింది 1999లో మేలో వెళ్లాను. ఇల్లు తాళం పెట్టి పెడలో ఒక నౌకరు ఫ్యామిలీని పెట్టాం. మా అమ్మాయి ఏడాదికో ఆరు నెలలకో వెళ్లి ఇల్లు క్లోజ్ చేయించి రంగులు వేయించి పంస్తుంటుంది.

కూతురు కవితతో...

In fact హైదరాబాద్ లో నాకు ఎక్కువ మంది ఫ్రెండ్స్ ఉన్నారు! సినిమా వాళ్లు కాకుండా నాతో చదువుకున్న క్లాస్ మేట్స్ అందరూ రిటైర్డ్ హైదరాబాద్ లో సెటిల్ అయిన వాళ్లు సుప్రీంకోర్టు జడ్జి జస్టిస్ చిన్నపరెడ్డి! ఆంధ్ర హైకోర్టు రిటైర్డ్ డిప్ జస్టిస్ కోకా రామచంద్రరావుగారు, పోలీసు ఐ.జి కోన రామచందరెడ్డి (పాపం నాలుగైదేళ్ల క్రితం పోయాడు) పి బి కె మూర్తి (ఐ.టి.సి) అతనూ ఏడాది క్రితం పోయాడు డా॥ ఎన్ ఆదినారాయణ శర్మ, Reserve Bank లోనూ, World Bank IMF లో పని చేసి రిటైర్డ్ నాడు. పాపం! ఆయన బార్య వారం రోజుల క్రితమే పోయింది మేమంతా Old Loyola Group! పోయిన వాళ్లు పోగా ఉన్న వాళ్లని అప్పుడప్పుడు చెల్లి చూచి వస్తుంటాను మా వి.జి ఎస్ వి. ప్రసాద్ తమ్ముడు డా॥ రాందాస్, బి ఎస్ మూర్తి, ఆంధ్రా యూనివర్సిటీలో లా డిప్లొమెంట్ చీఫ్ గా రిటైర్డ్ నాడు. విజయవాడకు చెందిన సీనియర్ అడ్వకేట్ చక్రవర్తి

ఓపిక ఉన్నప్పుడల్లా వెళ్లి చూచి వస్తుంటాను! పాతకాలం కబుర్లు చెప్పుకుంటుంటాం! నాకంటే చాలా చిన్నవాడయినా Ex - CBI director విజయరామారావు కూడా! రాష్ట్ర మినిస్టరు

ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే ఈ వయసులో పాత మిత్రులతో అప్పుడప్పుడు కలిసి కబుర్లు చెప్పుకుంటే కొంత తృప్తి! ఆరోగ్యం! ఈ తరం వాళ్లతో ఏం మాట్లాడతాం! నా పాత కబర్లు చెబితే వాళ్లకు బోర్ కొడుతుంది. అది నహజే! మా నడివయసులో ఎవరన్నా ముసలాయన, ఆయన చిన్ననాటి కబుర్లు చెబుతుంటే ఏదో వంక పెట్టి లేచి పోయేవాళ్లం!

కవిత

ఇక్కడ యింకో మిక్రూడి విషయం చెప్పాలి వత్తమూడి సీతారామరావు అని బాపట్లలో స్త్రీదరు 1966లో నేను సుందరరావుతో బాపట్ల వెళ్ళినప్పుడు పరిచయం. అతను రామచంద్ర కాశ్యపకు మేనల్లుడు అక్క కుమారుడు

1949 ఏలూరు పరిషత్తులో నేను 'అంతర్వాణి' ప్రదర్శిస్తే సీతారామరావు అతన్ని వి యస్. అంటుండేవాళ్లం అతను 'తారాబలం' అని ఒక నాటిక రాసి తెచ్చాడు ఏలూరు నివాసి, ప్రఖ్యాత నటుడు బందా కనకలింగేశ్వరరావు గారి భార్య వి.యస్.కు స్వయానా సోదరి

వి యస్. గూడ నాకుంటే ముందు సినిమాలకు వెళ్లవలసిన వాడు బి.యస్. రెడ్డి గారి పిలుపుమేర కాని ఇంటి బాధ్యతలవల్ల వెళ్లలేకపోయాడు అతని తల్లి దండ్రులకు ఒక్కడే కొడుకు చాలామంది కూతుళ్లు తండ్రి గూడ లాయరే! కాని పెద్ద ప్రాక్టీసు ఉండేది కాదు.

"నువ్వు పోయి సినిమాల్లో కూర్చుంటే నీ అక్కచెల్లెళ్ల పెళ్ళిళ్లు ఎవరు చేస్తారురా!" అని వి యస్ తల్లి అతను మెట్టు దిగుతుంటే మెట్టు మీద అడ్డంగా కూర్చుండటం! వి యస్ చెప్పేవాడు

చివరి రోజుల్లో అనారోగ్యంవల్ల ప్రాక్టీసు మానేసి బాపట్లలో ఇల్లు వాకిళ్లు అమ్మేసి హైదరాబాద్, కూకట్‌పల్లిలో ఇల్లు గట్టాడు ఆ ఇంట్లో తనూ తన భార్య ఇద్దరు కొడుకులు, కొడుళ్లు ఉండేవారు

వి యస్ సోదరి ఒకామెను ప్రఖ్యాత ఇద్దరిస్థు కోటంరాజు రామారావుగారి కుమారుడు ప్రతాపకి ఇచ్చారు. కోటంరాజు రామారావుగారిది చీరాల అని వి.యస్ చెప్పినట్టు గుర్తు. రెండు కుటుంబాలకు చాలా దగ్గర సంబంధం ఉండేదట?

కోటంరాజు రామారావుగారు జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ పత్రక నేషనల్ హెరాల్డ్‌కు సంపాదకుడు దేశ స్వాతంత్ర్యానికి ముందు కోటంరాజు రామారావుగారు ఎంత స్వతంత్రుడంటే ఎప్పుడూ జేబులో రాజీనామా పత్రం పెట్టుకుని ఆఫీసుకు వెళ్లేవాడట! ఎప్పుడు నెహ్రూతో అభిప్రాయ భేదాలు వస్తే అప్పుడు వెంటనే రాజీనామా పత్రం ఇవ్వడానికి!

ఒకసారి నెహ్రూ యూరపు రాజ్యాల పర్యటనకు వెళ్లి అనేకచోట్ల వుపన్యాసాలిచ్చాడట! వాటి సారాంశం అంతా నేషనల్ హెరాల్డ్ పత్రికలో అర కాలంలో రాశాడట రామారావుగారు అది చూచి నెహ్రూ “ఏమిటి అన్యాయం! నేను అన్ని దేశాలు తిరిగి అన్ని ఉపన్యాసాలిస్తే నువ్వు ముక్తనరిగా మూడుముక్కులు రాసే ముగించావు?” అని కోప్పడ్డాడట.

అప్పుడు వెంటనే రామారావుగారు జేబులోంచి రాజీనామా పత్రం తీసి నెహ్రూకి యిచ్చాడట.

“ఏ న్యూస్ ఐటమికి ఎంత ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలో ఎడిటర్ కు స్వేచ్ఛ ఉండాలి! అంతేగాని...” అనగానే నెహ్రూ దిగివచ్చి నవ్వులాలటలోపట్టి నర్తకాడట! వి.యస్. చెబుతుండేవాడు.

రామారావుగారు చెప్పేవాడట వి.యస్.కి “అల్లుళ్ళకి కట్నం ఇవ్వవద్దు! కొడుకులిక తీసుకోవద్దు” అని! అయిన నలచా అక్షరాల పాటించాను నా కొడుకులకి కట్నం లేకుండా పెళ్లిళ్లు చేశాను అనేవాడు వి.యస్.

కోటంరాజు రామారావుగారి అన్నగారనుకుంటాను. కోటంరాజు పుస్తకయ్యగారు ‘సింధ్ అబ్జర్వర్’ (కరాచీ) పత్రిక ఎడిటర్! అయిన ఒక క్రిస్టియన్ ను పెళ్లి చేసుకున్నాడట! వి.యస్. చెప్పేవాడు. చీరాల వస్త్ర తను మాత్రం బంధువుల ఇళ్ళకు వచ్చి వాళ్ళను ఎందుకు నోప్పించడం అని తన భార్యను ఏదో గెస్ట్ హౌస్ లో ఉంచేవాడట.

ఆ రోజుల్లో నార్త్ ఇండియాలో నలుగురు ప్రముఖులు ఆంధ్రులు పత్రికా సంపాదకులుగాఉండేవారు కోటంరాజు సోదరులు, సి.వై. చింతామణి, చలపతిరావు, చలపతిరావు తరువాత నేషనల్ హెరాల్డ్ ఎడిటర్ అయ్యాడు అయిన బ్రహ్మచారి ఒక రోజు పొద్దున్నే టీ తాగడానికి వీధుల్లోవున్న చిన్న టీ అంగడికి వెళ్లి అక్కడే కూర్చుని ప్రాణాలు విడిచాడట. అయిన ఎవరో ఎవరికీ తెలియక చివరికి రెండు మూడు గంటల తరువాత గుర్తుపట్టి అంత్యక్రియలు జరిపారట.

ఆరుద్ర కూతుళ్ళలో ఒక అమ్మాయిని సి.వై. చింతామణి గారి కుటుంబ వారసుల్లో ఎవరికో ఇచ్చినట్టు గుర్తు.

వి.యస్.కి సీరియస్ హార్డ్ కంప్లెయింట్ ఉండేది. ఎప్పుడయినా ఫోన్ చేసి ‘ఎలావున్నావు వి.యస్.’ అని అడిగితే “ఏదో Pulling on” అనేవాడు. అతనికి హార్డ్ 10% మాత్రమే పని చేసేది చివరిరోజుల్లో! ఒకసారి కూకట్ పల్లి వివేకానందనగర్ లో అతని ఇంటికి వెళ్లి నాలుగయిదు గంటలు గడిపాను ఆ తరువాత ఏడాదిలోపలే అతను పోయినట్టు అతని కుమారుడు ఫోన్ చేసి చెప్పాడు

ముసలివాళ్ళలో వచ్చే మార్పు మనస్తత్వాన్ని గురించి చెబుతాను! ఇవి ఈతరం వాళ్ళకు అర్థంకావు. వాళ్లు ముసలాళ్ళయినప్పుడు తప్ప.

ఒకసారి వి.యస్ ఫోన్ చేశాడు.

“రాజా! రాత్రి కొంచెం ఇబ్బంది పడ్డాను. ప్రాణం పోతుండేమోనని భయం వేసింది. కింద అంతస్తులో మా వాడికి కబురు చేశాను (కొడుక్కీ) వాడు వచ్చాడు. చాలా ఆదుర్దగా చెప్పాను. వాడి మొఖంలో expression లేదు! కూర్చో రాత్రి మందులు వేసుకున్నావా?” అని అడిగాడు ‘వేసుకున్నాను’ అన్నాను. “రేపు పొద్దున డాక్టర్ని తీసుకువస్తాలే! అని లేచి వెళ్లిపోయాడు” అని చెప్పాడు వి.యస్. అంటే కొడుక్కీ తన ఆరోగ్యం ఆందోళన గురించి చెబితే కొడుకు గూడ అంత ఆదుర్దా. ఆందోళనతో “అలాగా! నాన్నా! ఉండు. డాక్టరుకు ఫోన్ చేస్తాను” అని ఆనాలని తండ్రి expectation! నాకు నవ్వు వచ్చింది. వి.యస్. మనస్తత్వం ఆ వయసులో చూచి!

ముని తువ్వరాలు ప్రత్యూషతో...

అతను పోయి రెండు మూడు సంవత్సరాలయింది. ఇప్పుడు నా వయసు 85 దాటి 88 వచ్చింది. మూడేళ్ల శ్రీతం ఒకసారి కళ్లు తిరిగి పడిపోయాను. మావాళ్లు అనుపత్రికి తీసుకెళ్లారు. మెదడుకు రక్తప్రసారం తగ్గిందని ప. చిచ్చి మరునాడే ఇంటికి వంపేశారు! ఇప్పుడు నాకు వియన్ మనస్తత్వం అర్థమవుతోంది. మా పిల్లలతో కూతురు, మనవరాలు, అమె భర్త సుమన్ అందరితో చెప్పాను నవ్వుతూ!

"అప్పుడు నా ప్రెండు అలా చెబితే నాకు నవ్వు వచ్చింది. ఇప్పుడు నా మనస్తత్వమూ అలాగే ఉంది! మీరు గూడ అప్పుడప్పుడు నాగది ముందుకు వచ్చి వెళుతూ "ఎలా వుంది?" అని ఒక్క మాట అడగండి! నాకు తృప్తిగా ఉంటుంది. మీరు నన్ను చాలా బాగా చూస్తున్నారు. సందేహంలేదు కాని ఏదైనా ఆనారోగ్యం వచ్చినప్పుడు "ఎలావుంది?" అని ఒకటికి నాలుగుసార్లు అడిగితే నా వయసులో ముసలార్లకు తృప్తిగా వుంటుంది" అని చెబుతుంటాను. నా ముని మనవరాలు ప్రత్యూష నాకోరిక పాటించి ఆచరిస్తుంది. నాకు ఆరోగ్యం బాగున్నప్పుడు గూడ నా గదిలోకి తొంగిచూచి How are you తాతా! అంటుంది. I am fine అంటాను. ఫ్రతి రాత్రి తను పడుకోబోయే ముందు నా గదిలోకి వచ్చి నా బుగ్గ మీద ఒక ముద్దు ఇచ్చి పోతుంది నేను థాంక్స్ చెబుతాను వయసులో ఉన్న వాళ్ల మనస్తత్వం కొంతవరకు ముసలార్లకు అర్థమవుతుంది వాళ్లా ఒకప్పుడు యుక్త వయస్సులో ఉన్న వాళ్లే గనక! కాని ముసలార్ల మనస్తత్వం వాళ్లలో వచ్చే మార్పులు పిల్లలకు అర్థం కావడం కష్టం! అలాంటప్పుడు ముసలార్లు పిల్లలకు తమ తమ మనస్తత్వాలు ఆలోచనలు చెప్పడంలో తప్పలేదనుకుంటాను. పిల్లలు అర్థం చేసుకోగలరు.

ఏదాది క్రితం ఏదో పనిమీద పోయిపోకు వెళ్లాను అక్కడ ఒక నడి వయస్కురాలు సేల్స్ పుమన్ గా ఉన్నది. సినిమా వాళ్ళే కనక నన్ను అమె గుర్తుపట్టింది. అమె అంతకుముందు ఒక ఓర్వీ ఏజ్ హోమలో మేనేజరుగా పని చేసి వచ్చిందట!

అమె చెప్పింది - ముసలాళ్లంటే నాకు అంతకు ముందు ఎంతో సానుభూతి ఉండేదండీ! అందుకే వాళ్ళకి సేవ చేసే ఉద్దేశంతో సేవా బావంతోనే మేనేజరుగా పనిచేయడానికి ఒప్పుకున్నాను. కాని ఆరు మాసాలలో తెలిసి పచ్చిందండీ! ముసలి వాళ్ళతో వేగడం చూచే కష్టమండీ! ఎంత చేసినా యింకా కంప్లెయింట్స్! కొందరికి అసలు తప్పి అనేదే ఉందండీ! వాళ్ళతో పదలేక రాజీనామా చేసి వచ్చేశాను. అని చెప్పింది.

అమె ఆ మాటలు చెప్పకముందే నేను అమెకు చనువు తీసుకుని చెప్పాను. ముసలివాళ్ళ మనస్తత్వాలు ముసలితనంలో వచ్చే మార్పులు! కొందరు ముసలివాళ్ళు, కొడుకు ఇంట్లో ఉంటూ తనకు వచ్చే పెన్షను డబ్బు తీసుకెళ్లి కూతురుకు యిచ్చి పన్నుంటారని కూతురు ఇంట్లో ఉండే తండ్రి పొద్దున్నే కాఫీ యివ్వడం కాస్త అలస్యమైతే కూతుర్ని ఆప్యాయంగా "అమ్మా! కాస్త కాఫీ యిస్తావా?" అని అడుగుతాడు. అదే తండ్రి కొడుకు ఇంట్లో వున్నప్పుడయితే కాఫీ ఇవ్వడం అలస్యం అయితే కోడలి మీద నిష్కారంగా She won't care for me! నా సంగతి అసలు పట్టించుకునే పట్టించుకోదు అని నిందలు వేస్తారు" అని

నేనీ విషయాలు చెప్పిన తరువాతనే ఆ సేల్స్ ఉమన్ ధైర్యం చేసి చనువుగా 'వృద్ధాశ్రమం'లో తన అనుభవం చెప్పింది.

★ ★ ★

దేవులవల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారిది తూర్పుగోదావరి జిల్లా పితాపురం, పితాపురం జమీందారీ కుటుంబంతో కృష్ణ శాస్త్రిగారి కుటుంబానికి చాలా సాన్నిహిత్యం వుంది.

కృష్ణశాస్త్రిగారు చెబుతుండేవారు "జమీందారీ వ్యవస్థను నమర్తించలేంగాని ఆ వ్యవస్థలో వున్న మహాస్త్రుతులయిన మనుషులు ఈ రోజుల్లో కనబడరు ఉన్నా చాలా అరుదు!"

"నంపదను నద్వినియోగం చేసి పేదసాదలకు అండగా నిలబడి కళలను సాహిత్యాన్ని పోషించిన మహాస్త్రుతులయిన మనుషులను నేను చూశాను" అని చెబుతుండేవారు ఇటువంటి అభిప్రాయాన్నే వెలిబుచ్చిన మరొక సాహితీ వేత్త తంగిరాల సుబ్బారావుగారు ఆయన స్వగ్రామం పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా తణుకు ప్రాంతం! బెంగుళూరు విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు శాఖాధిపతిగా రిటైరైనారు.

ఆయన తిరుపతి విశ్వవిద్యాలయంలో యం.ఏ ఆ తరువాత రిటైర్మెంట్ చేసి ఏ హెచ్.డి. డాక్టరేటు పొందారు. ఆయన డాక్టరేటుకు ఎంచుకున్న విషయం "తెలుగు పీఠ గాథా కవిత్వం".

ఆ సిద్ధాంత గ్రంథంలో నుంచి "రేనాటి సూర్యచంద్రులు" అనే గ్రంథం ప్రయరించారు ఆ "రేనాటి సూర్యచంద్రులు" ఎవరంటే ఉయ్యాలవాడ నరసింహారెడ్డి - బుద్ధా వెంగళరెడ్డి.

ఉయ్యాలవాడ నరసింహారెడ్డి స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడనీ ఝాన్సీ రక్తిబాయి కన్న (1857) 11 సంవత్సరాల ముందే 1847లో కుంభిణి ప్రభుత్వంపై రేనాటి వీరులో తిరుగుబాటు జండా ఎగురవేసిన మహావీరుడనీ తంగిరాల సుబ్బారావుగారు రాశారు. నరసింహారెడ్డి స్వార్థంకోసం విప్లవాన్ని జరిపాడనీ, ఊళ్లనీ దోచుకున్నాడనీ కొందరు

చరిత్రకారులు నిందలు వేసారు.

“ఉయ్యాల వాడ నరసింహారెడ్డి ఉయ్యాలవాడ సంస్థానానికి వోస్యం సంస్థానానికి వారసుడు జమీందారీ వంశంలోనివాడు ప్రజలకు అతని మీద గౌరవాభిమానాలున్నాయని ఆనాటి ప్రభుత్వమే అంగీకరించింది. లేకపోతే తొమ్మిదేలమంది సైనికులు అతనికి ఎలా సమకూరుతారు?

ఆనాటి వర్తకులు - ధనికులు నరసింహారెడ్డి సైన్యానికి స్వచ్ఛందంగా ఆహార పదార్థాలు సరఫరా చేశారని, ప్రభుత్వం రికార్డులలో స్పష్టంగా ఉంది.

18-19 శతాబ్దాలలో సంస్థానాధీశులపాలనలోనూ, ఆంగ్లేయుల పాలనలోనూ మనదేశంలో బందిపోటు దొంగలు, దివిటీ దొంగలు, దారిదోపిడీ దొంగలు ఎక్కువగానే ఉండేవారు.

విప్లవకారులు వేరు! దోపిడీ దొంగలువేరు! ఈనాడు నిరుపేదల్ని ఉద్ధరించడం కోసం, భూస్వాముల దౌర్జన్యాలను, ప్రభుత్వ దోపిడీ విధానాన్ని అడ్డుకోవడం కోసం విప్లవ పంథాను ఎన్నుకున్న నక్సలైట్లు ఉన్నారు. శేవలం స్వార్థం కోసం ప్రజల్ని దోచుకునే దోపిడీ దొంగలు, బందిపోటు దొంగలూ ఉన్నారు.

నక్సల్లు వేరు! ఆ దొంగలు వేరు. ఆతయసాధన కోసం విప్లవమార్గాన్ని ఎంచుకున్న నక్సలైట్లు వేరు! స్వార్థం కోసం దోపిడీలు చేసే దొంగలు వేరు.”

దీనికి ఉదాహరణగా తంగిరాల సుబ్బారావుగారు తన పీఠికలో ఇలా రాశారు

“11-2-1999 తేదీ డెక్టర్స్ హోరల్లో ఒక వార్త పడింది కానూ సన్యాలి - భారతదేశంలో గొప్ప నక్సల్ లీడరు! నక్సలిజానికి ఆద్యుడు వారు ముఖందారీ యొక్క శిష్యుడు! కానూ సన్యాలి మొన్న రైల్వో ప్రయాణం చేస్తుంటే 30 మంది దోపిడీ దొంగలు రైలును ఆపి, దోచుకోవడం మొదలుపెట్టారు. కానూ సన్యాలి తన పిస్తోలుతో ఆ దొంగల్ని ఎదిరించాడు ఆ పొట్లాటలో బాగా గాయపడ్డాడు. కలకత్తాలో ఆసుపత్రిలో చేరాడు ప్రభుత్వం ఆయన వైద్యానికి సాయం చేస్తానంటే ఆయన నిరాకరించాడు. అంటే నక్సలైట్లు ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకులే! దోపిడీ దొంగలకూ వ్యతిరేకులే! ఆనాటి నరసింహారెడ్డి ఈనాటి కానూ సన్యాలి వంటివాడే కాని దోపిడీ దొంగ మాత్రం కాదు!”

ఇక దానకర్ణుడు బుద్ధా వెంగళెడ్డిని గురించి

“బుద్ధా వెంగళెడ్డి - స్త్రీలోలుడు చేసిన అన్యాయ తీర్పులేదు అని ఖండిస్తారు.

క్రామ పీఠితులైన నిరుపేదలు వేలాది మందిని మూడునెలలు పోషించాడు. తన కున్నదంతా ఖర్చుపెట్టి ఇతరుల వద్ద అప్పులు చేశాడు.

ఇక స్త్రీలత్వం! ఆనాడు జమీందార్లు, భూస్వాములు ఉంపుడు గత్తెలను వుంచుకోవడం పెద్ద తప్పుకాదు! దేవాలయాలకు చెందిన దేవదాసీలు ఉండేవారు! వాళ్లు సామాన్య వేళ్ళు కాదు. ఎవరో జమీందారుకో, భూస్వామికో, రెండవ భార్యగా, నీతిగా ఒక పురుషునికే కట్టుబడి ఉండేవారు.

ఈనాటి దృష్టితో ఆనాటి సమాజాన్ని పరిశీలించగూడదు సమాజంలోని విలువలు కాలాన్ని బట్టి మారుతూ ఉంటుయి” అని రాశారు తంగిరాల సుబ్బారావుగారు.

అయిన వాదనలో కొంత సత్యం ఉందనిపిస్తుంది. 19వ శతాబ్దంలోనూ, 20వ శతాబ్దారంభంలోనూ బాల్య వివాహాలు ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణులులో సర్వ సామాన్యం! అప్పుడు అవి తప్పుగాదు. పైగా పిల్లకు బాల్యంలోనే పెళ్లి చేయకపోతే ఆ కుటుంబాన్ని వెలివేళవారని రికార్డులు చెబుతున్నాయి.

అంత మాత్రాన ఆరోజుల్లో బాల్యవివాహాలు చేసినవారిని తప్పుపట్టి, కారుణ్య భూమ్మలని ఖండించడం న్యాయం కాదనిపిస్తుంది!

ఇప్పుడు హిందూ సమాజంలో స్త్రీని మాతృమూర్తిగా గౌరవిస్తున్నట్టు కథలు, కావ్యాలు రాస్తున్నారుగదా:- స్త్రీవాద ఉద్యమ మహిళలు స్త్రీని బానిసను చేసి హింసిస్తున్నారని వాదిస్తున్నారు!

మరి ఇంకొక 50 ఏళ్ల తరువాతే, 100 ఏళ్ల తరువాతవో స్త్రీ వాద ఉద్యమం విజయం సాధించి స్త్రీ పురుషునితో అన్ని రంగాల్లో సమానస్థాయిని సాధిస్తే ఇప్పటి మన తరం పురుషుల్ని రాబోయే తరంవారు నరరూప రాక్షసులుగా ఖండించవచ్చుగా! కాబట్టి తంగిరాల సుబ్బారావుగారు చెప్పినట్టు కాలాన్ని బట్టి, విలువలు మారుతుంటాయి గనక, భావికాల ఆడవారు ఈ తరం మగవారిని స్త్రీల పాలిటి రాక్షసులుగా ఖండించడం భావ్యం కాదేమో!

చెప్పడం మరచాను. బుద్ధా వెంగళరెడ్డి దాతృత్వాన్ని గురించి చెబుతూ - తంగిరాల సుబ్బారావుగారు యిలా రాశారు!

"బ్రాహ్మణుడు దాహంకొనం మజ్జిగ అడిగితే ఆవునే దానం చేశాడట!

మరొక బ్రాహ్మణుడు కొడుక్కి ఉపనయనం చేసుకుంటానని సాయం అడిగితే తన బంగారు మొలత్రాడు తీసి యిచ్చాడట!

అటువంటి సద్గుణరాశికి స్త్రీలోలత్వమో, మద్యపానమో లాంటి బలహీనతలు, క్షంతవ్యం కదా" అంటారు సుబ్బారావుగారు. పైగా పోతుతాడికల్లు ఆరోగ్యానికి మంచిదట! ఇప్పటికీ గూడ!

★ ★ ★

జమీందారీలు - సంస్థానాల వంటి వ్యవస్థలు సమర్థవీయం కాక పోయినా ఆ వ్యవస్థలో ఉన్న గొప్ప మహోన్నత వ్యక్తుల గురించి కృష్ణకావ్రిగారు చెప్పారని చెప్పినే

అలాంటి గొప్ప వ్యక్తి నాకు తెలిసినాయన ఒకరున్నారు. ఆయన కృష్ణాజిల్లా తిరువూరు తాలూకా, గంపలగూడెం ఎస్టేటు. కుమార రాజాగారు! ఆయన ఆసలు పేరు కోటగిరి వెంకట కృష్ణారావుగారు. అందరూ ఆయనను గంపల గూడెం కుమారరాజాగారనే అనేవారు. ఆయన 1931లో ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడో, కార్యదర్శి, టంగుటూరి ప్రకాశంగారి సహచరుడు. ఆయన గొప్ప కవి గూడ చాలా శ్రోద కవిత్వం రాశారు. 'షేక్స్పియర్ 'రోమియో అండ్ జూలియట్' అధారంగా, 'ప్రణయాదర్శం' అని ఒక మంచి నాటకం రాశారు. బొబ్బిలి యుద్ధం, 'బెబ్బులి' అని మరో నాటకం, 'వేదవతి' అని ఇంకో నాటకం! 'పాదుషా సరాభవం' అని మరో నాటకం. ఆయన ఉప్పు సత్యాగ్రహం రోజుల్లో జైలుకు వెళ్లారు. జైలులో ఉన్నప్పుడు ఏ రుస్తులు వేసుకున్నారో, మోకాళ్ల వరకు ఖద్దరు నెక్కిరు, అర చేతుల చొక్కా పైన ఒక తుండుగుడ్డ! జైలునుంచి విడుదలైవచ్చిన తరువాత చివరి రోజుల వరకు అదే ధ్రువం!

అయినకు భార్య, ముగ్గురు కుమారులు, ఇద్దరు కుమార్తెలు ఉన్నా వేరే ఒక స్త్రీని దగ్గరకు తీసి గంపల గూడెంలోనే మామిడితోటలో ఒకఇల్లు కట్టి అమెతో ఉండేవారు. అమెకు పిల్లలు లేరు. ఒక ఆడపిల్లను పెంచుకున్నారు. ఆ పిల్లకు మందాల అని పేరుపెట్టారు.

ఇంతకు ముందు తంగిరాల సుబ్బారావుగారు రాజారాని చెప్పిన జమీందారీ వ్యవస్థలో ఉంపుడుగత్తెల నుంచుకోడం ఆరోజుల్లో పెద్ద తప్పకాదని. అలాగే గంపలగూడెం కుమార రాజుగారు మరోకావిడతో వుండేవారు. అయినకు మద్యం సిగరెట్లు అలవాటు వుండేవి. అసలు విషయానికి వస్తాను.

1931లో రాష్ట్ర కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగానో, కార్యదర్శిగానో పని చేశారని చెప్పిన అప్పుడే అయిన అంతరాత్మ ప్రబోధంతో “ఇంత పవిత్రమైన కాంగ్రెసు సంస్థకు అధ్యక్షుడిగా వుండడానికి నేను అర్హుణ్ణికాను! నా బలహీనతలతో ఈ పవిత్ర పుద్గమన్నీ కలుషితం చేయడానికి నా అంతరాత్మ అంగీకరించడంలేదు” అని ఆ పదవికి రాజీనామాచేసి కాంగ్రెసునుంచి బయటికి వచ్చేశారు. మళ్ళీ రాజకీయాల జోలికి పోలేదు

అయిన గొప్పకవి అని చెప్పానుగదా! కవితా సరస్వతిని సంబోధిస్తూ “తల్లీ! నేను ఎంత ప్రయత్నించినా నా బలహీనతలు, దురలవాట్లను మానలేకపోతున్నాను! మనసు అటువైపుకే పోతున్నది. నన్ను మన్నించి దగ్గరకు తీసుకో!” అనే భావంతో మంచి పద్యాలు రాశారు!

అయిన దగ్గర శిష్యులుగా, కాంగ్రెసులో పనిచేసిన వారంతా తరువాత చాలామంది నాయకులైనారు. ఆ శిష్యులతో 1931-32 ప్రాంతాలలో జెజవాడ మైలవరం హాలులోనూ, కళామందిరంలోనూ, నాటకాలు చూడ్డానికి వచ్చేవారు.

అయిన సోదరి అన్నపూర్ణమ్మగారు, వెంకటగిరి కటికినేని కళ్యాణరావుగారి సతీమణి. ఆ కళ్యాణరావు గారి దేహిత్రుడు (కుమారుడు కుమారుడే) సి బి.ఐ మాజీ డైరెక్టరు 2002-2003లో నారా చంద్రబాబునాయుడుగారి మంత్రిపదంలో మంత్రి విజయరామారావు ఆ కుటుంబాలతో నాకు 1940ల ప్రాంతం నుంచి సన్నిహిత సంబంధం!

గంపలగూడెం కుమారరాజుగారు గొప్ప వ్యక్తి! అంతరాత్మ ప్రబోధాన్ని మన్నించి మనసు మార్పుకుని జీవన విధానాన్నే మార్చుకోవడం తేలిక విషయం కాదు!

అంతరాత్మ ప్రబోధం అంటే మరో విషయం జ్ఞాపకం వచ్చింది. ‘చేసిన పాపం చెబితే పోతుంది’ అనే ఒక నానుడి ఉండే దానికి మరో ఉదాహరణ! ఈ మధ్యనే జరిగింది. 2000 సంవత్సరం మార్చి 12వ తేదీన ప్రపంచంలోని శ్రీస్థియన్ కేథలిక్కులందరికీ దైవ సమానుడైన పోప్ - పాల్ - 2 అత్యంత సంబలనకరమైన ప్రకటన ఒకటి చేశాడు

‘పేపర్లలో పోటా’గూడ వచ్చింది. ఇటలీలోని వాటికన్ సిటీలో ఏనుశ్రీస్తు విగ్రహం ముందు నుంచుని ఆ బహిరంగ ప్రకటన చేశాడు. ‘చేసిన పాపం చెబితే పోతుంది’ అన్న మన నానుడి అయినకు గూడ తోచిందో! లేక అయిన అంతరాత్మ క్షోభపడి ప్రబోధించి అయినచేత ఆ బహిరంగ ప్రకటన చేయించిందో చెప్పలేం!

“గత 2000 సంవత్సరాల కాలంలో మా శ్రైస్తవులు చేసినటువంటి ‘ఏడు’ మహా పాపాలనుంచి మమ్మల్ని క్షమించి రక్షించుతుండీ!” అని ఏనుశ్రీస్తుకు చెమ్మగిలిన కళ్లతో ప్రణామాలర్పించాడు! క్షమాపణ చెప్పకున్నాడు. తన దైవానికి! అప్పటి న్యూస్ పేపర్లలో కటింగ్ ఇప్పటికీ నాదగ్గరున్నాయి

నేననుకున్నాను 'మీ దైవంతో పాటు మీ క్రైస్తవుల పాపాలకు బలియైన మానవులకు గూడ క్షమాపణ చెప్పి ఉంటే బాగుండేది' అనుకున్నాను.

దేవుడు క్షమించాడో లేదో మనకి తెలియదుగాని పోప్ పాల్ చేసిన బహిరంగ క్షమాపణ చాలా గొప్ప విషయం! చరిత్రాత్మకం! ఆంతరాత్మ ప్రబోధాన్ని గొప్ప వ్యక్తులు పెడచెప్పి పెట్టలేరని, నిరూపించడానికి నాకు తెలిసినంతవరకు ఈ యిద్దరు వ్యక్తులు సాక్షులు! గంపలగూడెం కుమారరాజా! పోప్ పాల్ 2!

పోప్ పాల్ చెప్పిన క్రైస్తవుల ఏడు పాపాలలో ఒకటి అయిదవ శాతాబ్ద ప్రాంతంలో జరిగిన క్రూరత్వం! జెరూసలేం మూడు మతాలవాళ్లకు పవిత్ర క్షేత్రం! క్రైస్తవులకి, మహ్మదీయులకి యూదులకి!

అప్పుడు టర్కీకి చెందిన ముస్లింలు - జెరూసలేంను ఆక్రమించారు. వాళ్లను అక్కడ నుంచి తరిమికొట్టి తిరిగి తమ పవిత్ర జెరూసలేంను ఆక్రమించుకోవడానికి క్రైస్తవులు దాడిచేసి మూడురోజులపాటు కొన్ని వేల ముస్లింలను ఊచకోత కోశారు. దీనిని గురించి 'హిందూ' ఆంగ్ల దినపత్రికలో సంపాదకీయం గూడ రాశారు

మరొక పాపం Inquisitions! Spanish ququisition! క్రిస్టియన్స్ బలవంతంగా 'స్పెయిన్ దేశస్థులైన ముస్లింలను, యూదులను హింసించి క్రైస్తవమతంలో చేరకారా? లేక దేశ బహిష్కరణ చేయమంటారా? అని అమానుషాలకు పాల్పడ్డారు. ఇతర మతాల వాళ్ల మీద క్రైస్తవులు చేసిన అన్యాయాలు, ఇతర మతాలను చిన్నచూపు చూచి అవమానించిన సంఘటనలు, ఇవన్నీ ఏకరువు పెట్టారు పోప్ పాల్ 2.

ఈ బహిరంగ ప్రకటన మీద ఒక యూద్ నాయకుడు (పేరు జ్ఞాపకంలేదు) అన్నాడు "జర్మనీలో హిట్లరు యూదులను ఊచకోత కోయడం గ్యాస్ చేంబర్లలో బంధించి వధించిన విషయాలను పోప్ పాల్ చెప్పలేదేమి?" అన్నాడు.

అప్పుడే "బలవంతంగా ఇతర మతస్థులను, క్రైస్తవ మతంలోకి మార్చిడి మత సంఘర్షణలకు దారి తీస్తుంది ఇది క్షమించరానిది అని హైదరాబాద్ ఆర్చ్ బిషప్ ఆరుళప్పగూడ బహిరంగ ప్రకటన చేశాడు.

క్రైస్తవులు ఇతర మతస్థులను తమ మతంలోకి మార్చిడి చేయడం ఒక ఎత్తు! అంతకంటే ఘోరాతి ఘోరమైన పాపం యూరోప్ లాంటి విదేశాలనుంచి అమెరికాకు వలస వెళ్లిన క్రైస్తవులు, అంతకుముందు ఎప్పుటినుంచో అమెరికాలో స్థిరపడి నివసిస్తున్న రెడ్ యిండియన్ల యొక్క నివలైజేషన్ నాగరికతన భూతలం నుంచి తుడిచి పెట్టిన దురాగతం క్రైస్తవ మతస్థులు చేసిన క్షమించరాని పాపం!

అమెరికా చరిత్ర మనకు తెలుసుగదండీ! కొలంబస్ అమెరికాను కనుగొన్న తరువాత యూరోపియన్ దేశాలనుంచి కూటికోసం పొట్టచేత బట్టుకుని అమెరికాకు పోయిన వాళ్లు వీళ్లు! అమెరికా తూర్పుతీరంలో దిగారు కష్టపడ్డారు. అడవులు నరికి, వ్యవసాయం చేసుకుని పొట్టపోసుకున్నారు ఓడ రేవులు కట్టుకున్నారు.

ఈ కొత్త ప్రపంచంలో జీవనపాధికి అవకాశాలు అధికంగా ఉన్నట్టు తెలిసి యూరోప్ దేశాల నుంచి తండోపతండాలుగా జనం వలస వస్తుంటే తూర్పుతీరాన ఆక్రమించిన స్థలాలు చాలక పడమటి వైపు ప్రాంతాలను ఆక్రమించుకుంటూ పోతున్నారు. అక్కడ అంతకు ముందు నుంచి ఎన్నో శతాబ్దాలుగా నివసిస్తున్న వాళ్లు రెడ్ ఇండియన్స్. వలసవచ్చిన యూరోపియన్ క్రైస్తవులు తమ స్వార్థం కోసం రెడ్ యిండియన్లను ఊచకోత కోసి వాళ్ల భూముల్ని ఆక్రమించుకున్నారు.

నేను ఒక ఇంగ్లీషు సినిమా చూశాను టి.ఎన్.టి. ఛానల్‌లో వచ్చింది. ఆ సినిమా కథ ఏమిటంటే 1810 ప్రాంతంలో ఒక బ్రిటీష్ సేనాధిపతి తన సైన్యంతో పశ్చిమతీరానికి భూములను అక్రమించుకుంటూ పోతున్నాడు. దారిలో ఒక రెడ్ యిండియన్ గ్రామం కనిపించింది. తన సైన్యాన్ని ఆ గ్రామానికి కొద్ది దూరంలో మోహరించాడు. ఆ రెడ్ ఇండియన్ గ్రామపెద్దను రమ్మని కబురు చెబాడు ఆ గ్రామ పెద్ద వద్దాడు.

“మీరు ఈ గ్రామం ఖాళీ చేసి వెళ్లిపోవాలి” అన్నాడు ఆ సేనాధిపతి.

“ఎందుకు ఖాళీ చేయాలి?” అన్నాడు ఆ గ్రామపెద్ద.

“ఈ ప్రదేశాన్నంతా మేం కొనేశాం!” అన్నాడు సేనాపతి. ఆ గ్రామపెద్ద. ఆ మాటలు విని నిర్భాంతపోయి పోతే -

“ఏమిటి? మీరు ఈ ప్రదేశాన్ని కొన్నారా?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అవును” అన్నాడు సేనాపతి.

ఆ గ్రామపెద్ద ఆశ్చర్యంతో “కొనడానికి భూమి, అమ్మే వస్తువుకాదే! ఈ భూమి అందరి ఉమ్మడి అన్నీ ఏ ఒక్కడిది కాదు! సమాజానిది! అందరికీ చెందినది! అమ్మడానికి గాని, కొనడానికి గాని ఎవడికీ హక్కులేదే!” అన్నాడు.

అదీ వాళ్ల సంస్కృతి!

మనం పంచభూతాలు అంటామే భూమి, అకాశం, నిప్పు, నీరు, గాలి, ఈ అయిదు ఏ ఒక్కరి సొత్తు కాదు! సమాజం సొత్తు! ప్రకృతి ప్రజలకు ఇచ్చిన కానుక! అదీ వాళ్ల సంస్కృతి! నాగరికత!

మనం ఈ 21వ శతాబ్దంలో ఏ స్థితికి వచ్చాం? భూమి అమ్ముకోవడం, ఎప్పుడో ప్రాథమిక హక్కుగా చేశాం! ఫండమెంట్ రైట్! ఎవరైనా ఎవరికైనా అమ్ముకోవచ్చు

తరువాత ‘నీరు’ కొనుక్కుంటున్నాం! ‘నిప్పు’ కొనుక్కుంటున్నాం! కుక్కింగ్ గ్యాస్ రూపంలో ‘గాలి’ కొనుక్కోబోతున్నాం. కొద్ది రోజుల్లో! కాలుష్యంతో నిండిన గాలి నుంచి బావు తప్పించుకోడానికి ఆక్సిజన్ ప్రాణవాయువు, మాస్కుల రూపంలో.

ఇక మిగిలింది ఆకాశం! ఆకాశాన్ని గూడ ‘మాది’ అంటున్నాం! మా దేశంపైన ఉన్న ఆకాశం మీద హక్కు మాది ‘మా ఆకాశం’ గుండా మీ విమానాలు ఎగరాలంటే మా అనుమతి కావాలి” అని శాసించి ఒప్పందాలు కుదుర్చుకుంటున్నాం. అంటే పంచభూతాలు మానవాలి అందరికీ చెందినవి అనేది వాళ్ల (రెడ్ ఇండియన్స్) సంస్కృతి!

పంచభూతాలను ఒక వస్తువుగా అమ్ముకునే దశకు ఎదిగిన సంస్కృతి మనది!

వాళ్లని ‘అనాగరికులు’ అంటున్నాం! మనం “నాగరికులం” అని గర్విస్తున్నాం! అటువంటి ఉత్పన్నమైన నాగరికత తుడిచిపెట్టినటువంటి మహాపాపం - పోపి పోల్ సెకండ్ చెప్పిన పాపాలలో ఘోరాతి ఘోరమైన పాపం!

అప్పుడు పోపిపోల్ చేసిన ప్రకటన, పాప ప్రక్షాళనకై ఎసుక్రిస్తున్న వేడుకున్న ఆ పరిశుద్ధాత్ముణ్ణి ప్రపంచంలోని వివిధ క్రైస్తవ గ్రూపులు ఎంతమంది ‘మెచ్చు’ కుంటారో, ఎంతమంది ‘నొచ్చు’ కుంటారో చెప్పడం కష్టం! అందరికీ అంత హృదయ సంస్కారం ఉంటుందా?

అలాగే ఆ పరిశుద్ధాత్ముడు పోప్ పాలె అడుగుజాడలలోనే ప్రపంచంలోని ఇతర మతాల అగ్రనేతల నుండి, ఆచార్యుల నుండి, పితాధిపతుల నుండి మతద్వారకుల నుండి వాళ్లు అందరు కూడా గతంలో వాళ్ల వాళ్ల మతస్థుల వల్ల జరిగిన పాపాలకు, పరిహారంగానో, ప్రాయశ్చిత్తంగానో, క్షమాపణలు చెప్పకోగలరా? అని నా ప్రశ్న!

చెప్పకుంటే ఎంత బాగుంటుంది! కాని ఆ పని చెయ్యరు. పోప్ పాలె గూడ తట్టుకోలేని ఆత్మ ప్రబోధ ప్రభావం వల్ల ఆ ప్రకటన చేశాడు గాని, లేకపోతే చేసేవాడు కాదు.

ప్రపంచంలో పాపాలు చెయ్యని మతంలేదు! "మతసామరస్యం", "పరమత సహనం", అని అన్ని మతాచార్యులు గొంతులు చించుకుని చెబుతారుగాని, ఆచరణ మాత్రం తూన్యం!

ఒక శ్రీస్తు మతమేగాదు అన్యమతద్వేషంలేని మతం మానవచరిత్రలోలేదు.

జైన-బౌద్ధ-హిందూమతాలనే తీసుకోండి! బౌద్ధం - హిందూ మతాన్ని నాశనం చేసిందని శంకరాచార్యులు హిందూమతోద్ధరణ పేరుతో మతాలు స్థాపించారు బారతదేశంలో బౌద్ధ విగ్రహాలను, ఆరామాలను, ముస్లింలు చేసిన నాశనం కంటే హిందూమతోద్ధారకులు శంకరాచార్యుల శిష్యులు చేసిన నాశనం ఎక్కువ!

ప్రపంచ చరిత్రలో మతాలపేరుతో జరిగినంత మారణహోమం మరి దేనివల్ల జరగలేదు. చేసిన పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తంగా ఏవి మతాధిపతులు ముందుకువచ్చి క్షమాపణలు చెప్పగలరు?

హిందూమతంలో అస్పృశ్యత! అంటరానితనం! ఎంత ఘోరమైన పాపం! ఈ పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా ఏ ఒక్క హిందూ మతాధిపతయినా దేవుడికి క్షమాపణ చెప్పగలరా? ఈ ఒక్క విషయంలో మటుకు పాపిపోల్ చేసిన ప్రకటన చరిత్రలోనే అపూర్వం!

ఆ మహానుభావుడికి ఎందుకు కలిగిందో అంత ఆత్మపరిశోధన! ఈ వయసులో (ఆయనకు 80 ఏళ్లుదాటినయే) పాలస్తీనాకు జోర్డాన్ కు వెళ్లి 'అందరూ కలిసి ఉండండి' అని ప్రబోధిస్తున్నాడు. అంతరాత్మ అనేది అందరిలోనూ ధర్మ మార్గాన్ని అనుసరించమని గోల పెడుతూనే వుంటుంది కాని దురాశ, కీర్తిదాహం, ఇత్యాది ప్రలోభాలు, బలహీనతలు, అంతరాత్మనోరు నొక్కుతుంటే అత్యహంస, పాపం! హిస స్వరానే వదిలిపెట్టుకుంటుంది!

★ ★ ★

మళ్ళీ ఒకసారి మా ముత్యాలంపాడు ముచ్చట్లు చెప్పకుండాం! ముత్యాలంపాడులో ముఖ్యమైన వృత్తి వ్యవసాయం! ఒక కుటుంబంలో నలుగురయ్యదుగురు కొడుకులుంటే అందరూ వ్యవసాయం చేయగల భూమి ఉండేది గాదు. అందువల్ల కుటుంబంలో కొందరు ఇతర వృత్తులపై ఆధారపడేవారు.

ఆ వృత్తులకు కేంద్రం దగ్గరలోనే వున్న బెజవాడ పట్టణం! ముత్యాలంపాడులోని కొందరికి బెజవాడలో చేసే వృత్తులు ఒకటి ప్లిడరు గుమాస్తా ఉద్యోగం! రెండు ప్రింటింగ్ ప్రెస్ లో కంపోజిటర్లు, మూడు కొద్దిమంది కారు డ్రైవర్లు. నలుగురయ్యదుగురు బస్సు డ్రైవర్లు! ముఖ్యంగా బస్ సర్వీసులు బెజవాడ-బందరు, బెజవాడ-ఎలూరు, బెజవాడ నూజివీడు, బెజవాడ-జగ్గయ్యపేట ఈ విషయాలు ఇదివరకే చెప్పాను.

ఇవిగాక కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు 1928-29 ప్రాంతంలో గాంధీనగరంలో కట్టిన దుర్గా కళామందిరంలో గేట్లు దగ్గర ఉద్యోగాలు! నాగేశ్వరరావుగారికి సొంతకారు డ్రైవరు దగ్గరనుంచి ఫియేట్లో గేట్లుదాకా ముత్యాలంపాడు రాజుంటే అంత సమ్మతం!

థియేటర్లో గేటు దగ్గర మావూరి మనుషులు వుండ బట్టి నేను కళామందిరంలో నాటకాలు, సినిమాలు ఎక్స్కలూజీవ్గా చూసేవాళ్ళు!

మరొక విశేషమేమిటంటే సంక్రాంతి పండగకి కోడిపందాలు!

ఇప్పుడు విజయవాడ నుంచి నూజివీడుకు రైల్వే రోడ్డు ఉంది అప్పుడు ఈ రోడ్డు లేదు జంక్షనుకు వెళ్లి నూజివీడు వెళ్లవలసిందే! ఇప్పటి విజయవాడ - నూజివీడురోడ్డులో నున్న పాతపాడు గ్రామాలు ఉండేవి. ఇప్పుడు ఉన్నయ్యనకోండి! పాతపాడులో ఒక మామిడితోటలో సంక్రాంతి పండగకి కోడిపందాలు వేసేవాళ్ళు!

పాతపాడు, నున్న, నయనవరం ఒక పక్షం! ముత్యాలంపాడు ఒక పక్షం రెంటికి కోడిపందాల పోటీ.

పాతపాడులో ఒక కోడిపందాల నిపుణుడు ఉండేవాడు అతన్ని 'పెట్టలవాడు' అనేవారు. అసలు పేరు ఏమిటో తెలియదు. మా ముత్యాలంపాడుకు ఊరి పెత్తందారు వానపాల సుబ్బరాజుగారు నిపుణుడు

సంక్రాంతి పండుగ మూడురోజులు. భోగి, సంక్రాంతి, కనుమ. సంక్రాంతి పండగనాడు చనిపోయిన పెద్దలకు తర్పణాలు విడిచేరోజు మాంసాహారం తినగూడదు! మూడోరోజు కనుమ పండగరోజు. విధిగా మాంసాహారం తిని తీరాలి. కోడి పందాలలో చనిపోయిన కోళ్ళు, కనుమపండగరోజు మాంసాహారమన్నమాట!

కోడిపందాలకి ఒక శాస్త్రం వుంది కోడి పుంజులకి వాటివాటి రంగులనుబట్టి పేర్లు ఉండేవి! నల్లగా ఉన్న పుంజుని 'కాక' అనేవాళ్ళు! ఎర్రగా 'మెరూన్' కలర్లో ఉంటే 'రేగ' అనేవాళ్ళు! నలుపు, ఎరుపు కలిసివుంటే 'కాకిరేగ' అనేవాళ్ళు! నలుపు ఒకరకమైన వెనుతిరంగు ఉంటే దానిని కాకి వెనుతి అనేవాళ్ళు. అచ్చం తెల్లగా ఉంటే దానిని 'శీతువా' అనేవాళ్ళు.

ఈ రంగులకి 'శాస్త్రం'లో ఒక విశిష్టత ఉంది. ఒక్కొక్కరంగు కోడికి పగలు సూర్యుడి స్థానాన్నిబట్టి 'ఉచ్చ' దశ వుంటుంది. టైం చూడడం - గడియారాలను బట్టి కాదు! అప్పుడు చేతి గడియారాలు చాలా తక్కువ! టైం చూడడానికి ఒక లెక్క వుంది.

మనిషి నిలబడతాడు! ఎదురుగా నీడ వుంటుంది నేలమీద! చెవులలో వేళ్ళు పెట్టుకుంటాడు. చెవుల దగ్గర గీత గీయమంటాడు! తను నిలబడిన చోట నుంచి చెవుల దగ్గర గీసిన గీత వరకు అడుగులకో కొలుస్తాడు. దానిని బట్టి 'దశ' నిర్ణయిస్తాడు. ఆ దశలో ఏ రంగు కోడి 'ఉచ్చ' దిశలో ఉంటుందో నిర్ణయిస్తాడు. తన పక్క తోటలో వెతికి ఆ రంగుగల కోడిని తెచ్చి రంగంలో దిండుతాడు.

వాటిని 'ఎత్తుకు దింపుడు' పందాలవేవాళ్ళు! ఒకసారి ఒక పార్టీవాడు ముందుకోడిని తెచ్చి దింపితే రెండోసారి రెండో పార్టీవాడు దింపాలి. ఒక పార్టీవాడు తను 'ఉచ్చ' దశలోనున్నదనుకున్న కోడిని తెచ్చి దింపితే

రెండో పార్టీవాడు అంతకంటే 'ఉచ్చ' దశలో ఉన్న కోడిని తెచ్చి పోటీకి పెట్టేవాడు.

కత్తి పందాలు రెండు కోళ్ల కాళ్ళకి కత్తులు కట్టేవాళ్ళు. ఆ కత్తులు కట్టడం ఒక ఆర్టు! అందరికీ చేతగాదు. దానికి నిపుణులు వుంటారు! పందెంలో ఒకటి చచ్చిపోతుంది

ఇద్దరూ 'ఉచ్చ' దశలో ఉన్న కోళ్లనే దింపితే మరి ఒకటి ఓడిపోయి చావడమేమిటి? అని సందేహం రావచ్చు

ఇప్పుడు ఎన్నికల్లో ఇద్దరు అభ్యర్థులూ తిరుపతి వెంకన్న దర్శనానికి పోయి విజయం కోసం పూజలు చేయించి కాసుకలిచ్చి వస్తే అందులో ఒక్కడేగా గెలిచేది! రెండోవాడు ఓడిపోతున్నాడుగదా! ఇదీ అంతే!

మా మేనమామలకి కోడిపందాలంటే గిట్టేది కాదు! అందుకని నన్ను పందాలకి పోనిచ్చేవాళ్లు కాదు. వాళ్లకు తెలికుండా మా అమ్మ నన్ను పందాలకు వెళ్లేవాళ్లలో ఎవరితోనైనా పంపేది!

గొట్టు ముక్కల నరసరాజు అని ఉండేవాడు. అయినది పెద్ద మూడంతస్తుల మీద! ఇప్పటికీ ఉంది. మా రాంమామయ్యగారి ఇంటిపక్కన.

అయన్ని అడిగి నేనొక కోడిపుంజు తీసుకుని పెంచాను! మామూలు గింజలు కాక కోడికి తవుడు అన్నం మెత్తగా పిసికి కోడిని రెండు కాళ్ల మధ్య పెట్టుకుని ఒక చేత్తో దాని నోరు తెరిచి తవుడు, అన్నం కలిపిన ముద్దలు పెట్టేవాళ్లమన్నమాట! దానిని తీసుకుపోయి కాలవలోకి విసిరేస్తే యీదుకుంటూ ఒడ్డుకొచ్చేది. అంటే అది దానికి ఎక్స్‌ట్రా ఫీడ్ అన్నమాట!

మా మేనమామలు చూచి చూడనట్టు తీసుకునేవాళ్లు!

ఇప్పుడు గుర్రపు పందాలలో ఉన్నట్టే అప్పుడు కోళ్ల మీద గూడ పై పందాలు కట్టేవాళ్లు! చిన్నవాళ్లు తక్కువ పందాలు కడితే ధనవంతులు పెద్ద మొత్తంలో కట్టేవాళ్లేమో. అందుకే దానిని జూదంగా భావించి గవర్నమెంటు కోడి పందాలు నిషేధించింది.

జూదాలు నిషేధమేగదా!

మదరాసులో యం.జి. ఆర్ పాలనలో రేసులు నిషేధించాడు. మరి రేసు గుర్రాల ఓనర్లు కోటిశ్చరులుగదా! మళ్ళీ డి.యం కె. కరుణానిధి అధికారానికి వచ్చాక రేసులు మళ్ళీ అనుమతించారు.

ముత్యాలంపాడు భూములన్నీ ఏలూరు కాలవకి అవతలే ఉత్తరంవైపు ఉండేవి కాలవకి ఇవతల చాలా తక్కువ ఉండేవి భూములు.

పశువులు గూడ బీళ్లలో మేతకి కాలవ అవతలకి పోవాలి వెళ్లటప్పుడు వచ్చటప్పుడూ పశువులన్నీ కాలవ తీరుకుని రావాలి. గోదావరిజిల్లాలో సామెత చెబుతారు 'లంకమేతకి గోదారి తాతకి సరిపోయింది' అని

స్వస్థ్లో విచిత్రం ఏమిటంటే పశువులు, మేకలు, కోళ్లు, ఇవన్నీ గూడ తీరుకుని వచ్చేవి! వాటికి తాత ఎవరు నేర్పారు? మాతాల్లో కుర్రాళ్లు చాలామందికి కాలవలో తాత నేర్పుకున్నారు. నాకు తాతరాదు మా పెద్దవాళ్లు పోనిచ్చేవాళ్లు కాదు. అతి గారాబమన్నమాట! ఏం ప్రమాదం జరుగుతుందోనని భయం!

కాలవకంటే భూములు మెరక కావడంతో వూరి పక్కనే కాలవ ఉన్నా తొరికి మాగాణి లేదు! మెరక వ్యవసాయమే!

నాగళ్లన్నీ పొలాల్లోనే వదిలి వచ్చేవాళ్లు! రోజూ ప్రొద్దున్నే చద్దన్నం తిని మధ్యాహ్నానికి అన్నంమూట కట్టుకుని తాజేటి కాయలో మంచినీళ్లు నింపుకుని భుజాన కర్రకి అవి తగిలించుకుని హడావుడిగా చుట్టకాల్పుకుంటూ పరుగెత్తేవాళ్లు. కాలవ దాటాలంటే ఇప్పటిలాగా వంతెనలు లేవు. ఒకే ఒక పడవ ('బల్లకట్టు' అనేవాళ్లు) ఉండేది. దానికి ఒక పల్లెం వెంకటస్వామి అని ఉండేవాడు బల్లకట్టుమీద ఎక్కువమంది ఎక్కితే మునిగిపోతుందిగా అందుకని

పల్లెవాడు కొందరిని వదిలేసి తరువాత త్రిప్పలో కాలవ దాటించేవాడు!

కాలవ లెవెల్ కంటే భూములు మెరక అయితే పంపిగు స్కీములు ఉండేవి. ఎందుకో ముత్యాలంపాడులో అప్పటికీ ఇప్పటికీ పంపింగ్ స్కీములు లేవు.

కాలవ దిగువన మా అత్తవారి పూరందని చెప్పినే నరసన్నపాలెం అక్కడ ఒకాయన పంపింగ్ స్కీము శాంక్షన్ చేయించుకుని కాలవలో నీరు దాదాపు 60 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఒక చెరువులోకి పంపించేసి చెరువు కింద మాగాణి చేసేవాడు. ఆయనకు అక్కడ ఒక రైస్ మిల్లు గూడ ఉండేది! ఆయన పేరు అడపా రంగయ్య అనుకుంటాను.

ఇప్పుడు “కాలుష్యం! కాలుష్యం” అని గగ్గోలు పెడుతున్నాంగాని అప్పుడు విజయవాడలో, ఏలూరు కాలవ మీద మూడు వంతెనలు ఉండేవి! ఒకటి విజయవాడ బందరు రైల్వేస్టేషన్లో, ఏలూరు కాలవ మీద రైలుబ్రిడ్జి. దానిని ఒకటో వంతెన అనేవాళ్ళం!

రెండో వంతెన రైలుస్టేషన్ నుంచి గాంధీనగరానికి రావడానికి ఏలూరు కాలవ మీద బ్రిడ్జి! ఇది రోడ్ బ్రిడ్జి! మూడో బ్రిడ్జి యిప్పుడు ప్రకాశం విగ్రహం దగ్గర నదీవే ఉండే అక్కడ ఉండేది! దాన్ని మూడో వంతెన అనేవాళ్ళం!

అసలు చెప్పవచ్చుండేమిటంటే రెండోవంతెన, మూడోవంతెన మధ్యలో రైల్వే క్వార్టర్స్ నుంచి పెద్ద డ్రైయిన్ మురికికాలవ నుంచి చెప్పలేనంత మురికి ఏలూరు కాలవలోకి వదిలేవాళ్ళు! ముక్కలు మూసుకోవలసినంత దుర్గంధం! రోజూ నిరంతరాయంగా ఆ మురికి కాలవలోకి ప్రవహించేది.

కాని ఇదే కాలంలో దిగువన మా అత్తవారి పూరువుందని చెప్పినే. పెరికిడు బ్రిడ్జి దగ్గర ఆ వూళ్ళ వాళ్ళు ఈ కాలవ నీళ్ళు మంచినీళ్ళుగా కావిళ్ళలో మోసుకుని తీసుకువచ్చేవాళ్ళు.

నరసన్నపాలెంలో చవిటిలో! బావుల్లో నీళ్ళు ఉప్పుగా వుండేవి. అందుకని దాదాపు కిలోమీటరు దూరంలో ఉన్న ఏలూరు కాలవకు పోయి కావిళ్ళతో మంచినీళ్ళు తెచ్చుకుని తాగేవాళ్ళు!

విజయవాడలో ఇదే కాలవలో కలిసే కాలుష్యం చూస్తే ఆ కాలవనీళ్ళని మంచినీళ్ళుగా ఎలా తాగేవాళ్ళో అర్థం!

కాని ఒక థియరీ వుంది! ఎక్కడో చదివాను! పారే నీటిలో ఏవో రసాయనాలు పుతృత్తి అవుతాయట! ఆ రసాయనాలు ఈ కాలుష్యాన్ని న్యూట్రలైజ్ చేసి శుద్ధి చేస్తయ్యట!

దేశంలో నదులున్నయే గదా! గంగానదీ ఉంది కాశీ ప్రక్కగా ప్రవహిస్తుంది. ఆ నదిలో శవాలని పోస్తారు!

హిమాలయాలనుంచి నదులు ప్రారంభమవుతయే! దోవలో బురద, కుళ్ళిన ఆకులు, చచ్చిన పక్షులు, మృగాలు, అన్నిటినీ ప్రవాహంలో తీసుకువస్తున్నయే గదా!

ఆ నదుల దిగువన కొన్ని పుణ్యక్షేత్రాలలో త్రివేణీ సంగమం వగైరా లాంటి చోట అవి చాలా పవిత్ర జలాలని స్నానాలు చేసి తాగి పండగలు చేస్తున్నారాగదా!

దీనికి ఏమిటి సమాధానం?

ప్రవహించే నీటిలో ఏవో రసాయనాలు పుతృత్తి అయి కాలుష్యాలను శుద్ధి చేస్తాయన్న థియరీలో నిజమున్నదేమో! ఇది సైంటిఫిక్గా ఎంతవరకు కరిక్చో తెలియదు ఏలూరు కాలవలో పైన చెప్పిన కాలుష్యాలన్నీ

అలా ఉంచండి! సత్యనారాయణపురం ముత్యాలంపాడులాగానే కాలవ దిగువన, ప్రకృలనే పున్న ఉళ్ల అన్నిటిలో కాలవకు ఇరుప్రక్కలా అయా పూర్ణవాళ్లకి వచ్చిక్ తెట్రిన్లు కాలవ ఒడ్డే కదండి! అప్పటికి ఇప్పటికి గూడ!

నా చదువుకు సంబంధించిన 'రెండు' విషయాలు నాకు బాగా గుర్తు

సామాన్యంగా ఆ రోజుల్లో 5వ ఏట అక్షరాభ్యాసం చేయించి ఎలిమెంటరీ స్కూల్స్ చేర్చేవాళ్లు. నేను మొట్టమొదటిసారి నోట్ పుస్తకం మీద తారీఖు వేసిన సంవత్సరం 1927 అంటే బహుశా 2వ క్లాసు అయిఉండాలి మరొక విశేషం.

నేను హిందూ హైస్కూలులో 5వ ఫారం చదువుతుండగా అంటే 1934-35లో మా తాతయ్య పోరు పడలేక మా రాంమామయ్య నాకు సైకిల్ కొనిపెట్టాడని చెప్పినే ఆ సంవత్సరమే బెజవాడలో మెయిన్ రోడ్డు మొట్ట మొదటిసారి తారు రోడ్డు వేశారు. అంతకు ముందు మునిసిపాలిటీలో మొత్తం కంకర రోడ్లే!

మధ్యాహ్నం భోజనానికి గంట విరామం. హైస్కూలు నుంచి సైకిల్మీద బయలుదేరి తారురోడ్డు మీద స్పీడుగా ముత్యాలంపాడు వచ్చి భోజనంచేసి మళ్ళీ పావుగంట ముందుగా స్కూలుకు వెళ్లేవాళ్ళే. అంటే కొత్త సైకిల్ మోజా. కొత్తగా వేసిన తారురోడ్డు సైకిల్ టైర్లు కొత్తవి. తారురోడ్డు మీద స్పీడుగా సైకిల్ తొక్కుతుంటే 'రయ్ మని సంగీతంలాంటి శబ్దం వచ్చేది కుర్రతనం అదొక సరదా!

అప్పటికీ, ఇప్పటికీ డబ్బు కరెన్సీలో వచ్చిన మార్పు గురించి చెప్పకోవాలి. ఈతరం వాళ్లకు తెలియని విషయాలు!

అప్పుడు రూపాయి, అణా పైసలు ఉండేవి! అన్నీ నాణాలే! కాగితపు కరెన్సీ రూపాయి పై డీనామినేషన్లే!

మూడు పైసలు ఒక కాణీ! నాలుగు కాణులు ఒక్కణా! రెండు అణాలు బేడా! రెండు బేడలు అంటే నాలుగు అణాలు పావలా! రెండు పావలాలు అర్ధరూపాయి! రెండు అర్ధరూపాయిలు అంటే నాలుగు పావలాలు ఒకరూపాయి అంటే రూపాయికి 16 అణాలు! 64 కాసులు! కానీకి 3 పైసలు! ఎవరైనా బాకీవుంటే "నాకు అణాపైసలతో చెల్లించు!" అనేవాళ్ళు.

ఈ పద్ధతిలో కూడికలు, తీసివేతలు, హెచ్చువేతలు, భాగహారాలు చాలా కష్టంగా ఉండేవి. వ్యాపారాలు లెక్కలు రాసుకోవడానికి గూడ ఇబ్బందిగానే ఉండేది.

దీనిని సులభతరం చేయడం కోసం 1955-56 ప్రాంతంలో ప్రస్తుతమున్న మెట్రిక్ సిస్టం ప్రవేశపెట్టారు. రూపాయికి వందపైసలు. అంతే! అణాలు, బేడలు, పావలాలు వగైరాలు పోయినాయి!

నాణాలు గూడ 5 పైసలు, 10 పైసలు, 25 పైసలు, 50 పైసలు రూపాయి! వెరి సింపుల్! కొత్తగా వచ్చివై గనక పైనల్ని నయా పైసలు అనేవారు. పాతబడిపోయింది గనక ఇప్పుడు నయా పోయింది.

పూర్వపు అణాలు, బేడల కాలంలో రూపాయి నాణెం ఖర్చవయిన వెండితో ఉండేది. విక్టోరియా రాణి బొమ్మతో ఉండే రూపాయిని జడరూపాయి అనేవాళ్ళు! ఆమెకు జడ ఉండేదేమో!

బంగారు తూకం వేయడానికి గూడ వెండిరూపాయిలు ఉపయోగించేవారు!

డబ్బుతో పాటు 'దురం' విషయంలో గూడ మెట్రిక్ సిస్టం వచ్చింది.

అంతకుముందు అంగుళం (inch), పన్నెండు అంగుళాలు, ఒక అడుగు (Foot), మూడు అడుగులు ఒక గజం! (Yard) 220 గజాలు ఒక ఫర్లాంగ్ (Furlong) ఎనిమిది ఫర్లాంగులు ఒక మైలు (Mile).

దీనిని Simplify (సులభతరం) చేయాలని ఇప్పటి మెట్రిక్ సిస్టం ప్రవేశపెట్టారు.

ఒక మిల్లీమీటరు పది మిల్లీమీటర్లు ఒక సెంటీమీటరు, వంద సెంటీమీటర్లు ఒక మీటరు వెయ్యి మీటర్లు ఒక కిలోమీటరు. ఐదుపులు అంతే! ఒక మిల్లిగ్రాం వెయ్యి మిల్లిగ్రాములు ఒక గ్రాము వెయ్యి గ్రాములు ఒక కిలోగ్రాము. వెయ్యి కిలోగ్రాములు ఒక టన్ను! అంతకు ముందు తులము, ఫలము, శేరు, వీశే, మణుగు, పుట్టి అలావుండేవి. 3 తులములు ఒక ఫలము. 8 ఫలములు 1 శేరు. 5 శేర్లు 1 వీశే 8 వీశేలు 1 మణుగు. 20 మణుగులు 1 పుట్టె

ఇప్పటికీ నాకు దూరం కిలోమీటర్లలో చెబితే వెంటనే అర్థంకాదు! వాటిని మైళ్లలోకి మార్చుకుంటే తప్పు బుర్రెక్కదు. 16 కిలోమీటర్లు 10 మైళ్లు.

ఎవరైనా ఈపూరు నుంచి ఆ ఊరుకి 200 కిలోమీటర్లు అంటే దానిని 16తో భాగించి మళ్ళీ దానిని 10తో హెచ్చునేస్తే తప్పు దూరం మైళ్లలో తెలియదు. అంటే 1.6 కిలోమీటర్లు - 1 మైలు

కారులో స్పీడోమీటరు గూడ మీటర్లలో ఉంటుందిగదా! వారు 80 కి మీటర్ల స్పీడులో పోతుంటే "ఓహో 50 మైళ్ల స్పీడులో పోతున్నారన్నమాట! అని అర్థం చేసుకోవాలి.

$80/16 = 5$; $5 \times 10 = 50$ అలా!

రోడ్డు మీద కారు వెళుతున్నా అంతే రోడ్డు పక్కన రాళ్ల మీద కి.మీలలో వేసి ఉంటాయ్. వాటిని మైళ్లలోకి కన్వర్ట్ చేసుకుంటేగారి అర్థం కాదు. ఇది చరిత్ర! ఈ తరం వాళ్లకోసం చెబుతున్నాను.

బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి పేరు ఈతరం వాళ్లకి తెలిసే ఉండాలి. రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి, కేంద్రమంత్రి, గవర్నరు పదవులు నిర్వహించారు ఆయన జననం 1907, 90 ఏళ్లు బడికాదు 1997లో కాబోలు పోయాడు. ఆయన సగర్వంగా చెబుతుండేవాడు నవ్వుతూ!

"నేను 20వ శతాబ్దపు అన్ని 'దశాబ్దాలు' చూశాను" అని! అంటే పుట్టింది మొదటి దశాబ్దం. పోయింది ఆఖరి దశాబ్దం!

ఇప్పుడు నేను గర్వంగా చెప్పకోవాలంటే 20వ శతాబ్దం 21వ శతాబ్దం రెండూ చూశాను అని చెప్పకోవాలి! (ఇది రాస్తున్నది 2005వ సంవత్సరం)

ఇవన్నీ నవ్వుకుంటూ కాలక్షేపానికి చెప్పుకునే కబుర్లు! జ్ఞాపకాలు!

నా మొట్టమొదటి సినిమా 'పెద్దమనుషులు' ద్వారా కొనరాజు రాఘవయ్య చౌదరి గారి సినిమారంగ పునః ప్రవేశాన్ని గురించి కొంత చెప్పింది

'పునఃప్రవేశం అని ఎందుకన్నానంటే ఆయన అంతకు ముందు దాదాపు 10-12 సంవత్సరాల క్రితం గూడవల్లి రామబ్రహ్మం గారికి కొనరాజు గారికి గల మైత్రిని గురించి తరువాత చెబుతాను)

ఆ తరువాత యుద్ధపురోహిలో రామబ్రహ్మం గారు బెజవాడకు పిమ్మికావడం, కొనరాజుగారు గుంటూరు వెళ్లి స్థిరపడడం జరిగాయి.

కొనరాజు గారిది గుంటూరు జిల్లా బాపట్ల తాలూకా, అప్పికట్ల ఆయన స్వగ్రామం.

నాకు కొనరాజు గారితో ప్రథమ పరిచయం 1937-38లో నేను గుంటూరు హిందూ కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్ చదివేటప్పుడు బ్రాడీపేటలో కొండా వెంకటప్పయ్యగారి ఇంటికి ఎదురుగా ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారి కారదా నీకేతనం ప్రక్కనే ఉన్న "చంద్రశేఖర విలాస" అనే బంగళాలో ఒక గదిలో ఉంటుండేవాణ్ణి. నాతోపాటు ఇంకా ముగ్గురు విద్యార్థులు ఆ గదుల్లో ఉండేవారు వాళ్లలో ఒకడు గుంటుపల్లి వెంకటేశ్వరరావు. అతను నాకు జూనియర్ ఆ వెంకటేశ్వరరావుకి కొనరాజు గారు ప్యామిలీ ఫ్రెండ్. ఆ కారణంగా కొనరాజు గారు మా గదులకు తరచు వస్తుండేవారు. జానపదగేయాలు, ఆయన రాసిన పద్యాలు చదివి వినిపిస్తుండేవారు ఎలక్షన్లకు ప్రచార గీతాలు గూడా రాసేవారు జానపద సాహిత్యంలో ఆయన దిట్ట! చిన్నతనంలోనే అష్టావధానాలు చేశాడట! 'బాలకవి' అని చిరురు గూడ ఉండేదట! ఆయన పెద్ద వాడయిన తరువాత గూడ ఆయన్ని 'బాలకవి' అని అటలు వట్టిస్తుండేవాళ్లం! ఇదీ కొనరాజుగారితో నా పరిచయ చరిత్ర.

కె.వి రెడ్డిగారి దర్శకత్వంలో నామొదటి చిత్రం "పెద్దమనుషులు" కథ మాటలు పూర్తి అయినయ్ ఇక పాటలు రాయాలి

"నరసరాజుగారూ! మీరు పాటలు కూడ రాస్తారా?" అని అడిగారు రెడ్డిగారు నేను నవ్వుతూ "రాస్తాను గాని బాగా రాయలేను" అన్నాను

"అయితే పాటలు రాయడానికి ఊటుకూరు సత్యనారాయణ రావుగారిని పిలిపిద్దాం" అన్నారు రెడ్డిగారు.

ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావుగారు నాకు బాగా సన్నిహితులు. మంచి కవి! నాటక కర్త! 'రఘునాథ' 'పిరాల్లిమనగ' నాటకాలు రాశారు. బండా కనకలింగేశ్వరరావుగారు ప్రదర్శించారు

సత్యనారాయణరావు గారిని విజయా ప్రాదక్షన్స్ (నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి)లో కవిగా నియమించుకుని ఎందువల్లనో 'పాతాళభైరవి' తరువాత పింగళి నాగేంద్రరావు గారిని నెలజేతం మీద కుదుర్చుకుని సత్యనారాయణరావు గారిని తొలగించారు సత్యనారాయణరావు గారు "పెళ్ళిచేసి చూడు"లో ఒకటో రెండో పాటలు రాశారు సత్యనారాయణగారు కె.వి రెడ్డిగారి దగ్గరకు వచ్చి విషయం చెప్పి "మీరు తీయబోయే చిత్రంలో పాటలు రాసే అవకాశం ఇవ్వించండి" అని అడిగారట.

ఆ విషయం రెడ్డిగారు నాకు చెప్పారు

"సత్యనారాయణరావుగారు నాకు గూడ చాలా సన్నిహితులు! ఆయన చేత మిగతా పాటలు రాయించండి! కాని ఈ మూడు పాటలకి 'నందామయా గురుడ నందామయి', 'శివ శివ మూర్తివి గణనాథా', 'చెట్టు లెక్కగలవా?' సన్నివేశాలు, జానపద పాటల బాణీలు అదివరకే నిర్ణయించాం!

ఈ మూడు పాటలు మాత్రం కొనరాజు గారి చేత రాయద్దాం!" అన్నాను. "ఎవరో కొనరాజుగారు?" అన్నారు రెడ్డిగారు. ఆయన కొనరాజుగారి పేరే వినలేదు.

"ఈ మూడు పాటలు ఆయన బ్రహ్మాండంగా రాస్తారు! నేను గ్యారంటీ!" అన్నాను

‘అయితే పిలిపించండి!’ అన్నారాయన.

‘(నందామయా - గురుడ...’ పాట వెనక ఒక కథ వుంది. ఒక పోలీసు కానిస్టేబులు సెలవుపెట్టి సినిమాలలో వేషాల కోసం మదరాసు వచ్చి ఒకరోజు వాహినీ ఆఫీసుకు వచ్చాడు. “పాటలు పాడతానని” నందామయా గురుడ నందామయా! అనంద దేవికి నందామయా’ అని మరెక్కిన్ని చరణాలు పాడి వినిపించాడు. కె.వి.రెడ్డిగారు పకపక నవ్వి “అనంద దేవి. . ఈమెవరందీ?” అన్నారు. ఆయన అంతకు ముందు ఆ పాటే వినలేదట.

నేను చెప్పాను. “ఇది బ్రహ్మంగారి తత్వం లాంటిదండీ. మా సర్కారు జిల్లాలో చాలా పాపులర్” అన్నాను.

“అయితే దీనిని రేలంగికి టైటిల్ సాంగుగా పెడదాం” అన్నారు.

కొసరాజుగారి కోసం నేను గుంటూరుకు వా మిత్రుడు గుంటుపల్లి వెంకటేశ్వరరావుకు ఉత్తరం రాశాను.

“కొసరాజుగారు ఇప్పుడు ఇక్కడ లేదు. గుంటూరు - పొన్నూరు బస్ సర్వీసులో బాగస్టుడుగా ఉన్నాడు. ఒకవేళ పొన్నూరులో ఉన్నాడేమో కనుక్కుని ఉత్తరం రాస్తాను” అని రాశాడు.

వారం తరువాత “కొసరాజు పొన్నూరులో గూడా లేడట! ఎక్కడున్నాడో తెలియదు!” అని వెంకటేశ్వరరావు నాకు రాశాడు

ఈయన్ని పట్టుకోవడం ఎలాగ? అని అనుకుంటుండగా ఒకరోజు కాకతాళియంగా నేను కారులో ఆఫీసుకు వెళుతుంటే గోపతి నారాయణస్వామి రోడ్డులో నార్సు బోగ్ రోడ్డుకు ఎదురుగా బస్ స్టాండులో నిలబడి ఉన్నాడు కొసరాజుగారు.

నేను కారు ఆపి - “ఏమిటి ఇక్కడ ఉన్నారు” అన్నాను. “నా భార్యకు చిన్న అవరేషన్ జరిగింది బోగ్ రోడ్డులో ఉన్న యాదగర్ల వెంకన్నబెడరి గారి ఇంట్లో వుంటున్నాను” అన్నారాయన

“మీ కోసం దేశమంతా వెతుకుతున్నాను! మీతో పని పడింది” అన్నాను

“ఏమిటి?” అన్నాడాయన.

“కారు ఎక్కండి! ఆఫీసుకు వెళదాం!” అన్నాను అంతలో బస్సు వచ్చింది “నాకు మైలాపూరులో పనిఉంది. వెళ్లాలి” అని బస్సు ఎక్కబోతుంటే.

“అయితే సాయంత్రం మా ఇంటికి రండి. మాట్లాడుకుందాం” అని మా ఇంటి అద్రసు దగ్గరలోనే నార్సు శ్రేసెంట్ రోడ్, నంబరు 11 అని చెప్పాను.

ఆ సాయంత్రం మా ఇంటికొచ్చాడాయన. ముందు నన్ను ఆలీనందించాడు. “వాహినీకి అందులో కె.వి. రెడ్డిగారి పిక్చరుకు రాస్తున్నారని విన్నాను చాలా సంతోషం” అన్నారాయన.

“ఆ పిక్చరులోనే మీరు పాటలు రాయాలి! మీ కోసం గుంటూరుకు, పొన్నూరుకు ఉత్తరాలు గూడ రాశాను” అన్నాను.

ఆయన కొంచెం విరక్తిగా “ఎందుకు రాజుగారూ! సినిమాలు వదిలేసి వెళ్లి ఏదో వ్యాపారంలో పడ్డానుగా! అన్నాడు మీరు వ్యాపారాలు మానుకోనక్కరలేదు ఈ ఊళ్లో ఉండనూ అక్కరలేదు! మీరు రాయాల్సినవి మూడే పాటలు! అవి మూడు గంటల్లో రాసేయగలరు! రేపు ఆఫీసుకు తీసుకు వెళతాను! రండి” అన్నాను.

మరునాడు అయన్ను ఆఫీసుకు తీసుకెళ్లి కె.వి. రెడ్డిగారికి పరిచయం చేశాను! (అప్పుడు వాహినీ ప్రాధక్తన్ను ఆఫీసు యిప్పుడు 'పొంగ్రోవ' హోటలువున్న చోటికి ఎదురుగా ఒక పాత బంగళాలో వుండేది) కథ, పాటల సన్నివేశాలు చెప్పాం! మూడు నాలుగు రోజుల్లో ఆఫీసుకు వచ్చి మూడు పాటలకి ఇంత కట్ట కాగితాలు ఇచ్చాడు 'నందామయా గురుడ' పాటకి ఎన్నో చరణాలు రాశాడు మేము కావలసిన 'లెంగ్రికి ఎడిట్ చేసుకున్నాం.

అప్పుడు 1952 ఎన్నికల్లో కాంగ్రెస్ పార్టీ మంత్రులు చాలా మంది ఓడిపోయారు. కమ్యూనిస్టులు గెలిచారు.

'శివశివ మూర్తివి గణనాథా' పాటలో

'ఒక్కసారి మంత్రి చెయ్యి గణనాథా

నువ్వు ఓడకుంటే - ఒట్టు బెట్టు గణనాథా' అని పెట్రెర్ రాశాడు.

'బ్లాకు మార్క్సిట్టు చెయ్యి గణనాథా!

నిన్ను పట్టుకుంటే ఒట్టు బెట్టు గణనాథా!

బోక్స్ పెట్ట కుంటే ఒట్టు బెట్టు గణనాథా" అని రాశాడు.

'చెట్టులెక్కగలవా నరహరి' పాటకి -

'పట్నమెక్కగలవా బావా!

పర్మిట్ తేగలవా?' అని రాశాడు! ఆరోజుల్లో గవర్నమెంటుకి 'పర్మిట్ లైసెన్స్ రాజ్' అని సి.రాజగోపాలాచారి పేరు చెట్టాడు

(రెండు మూడేళ్ల క్రితం నాకు ఎవరో 'పెద్ద మనుషులు' సినిమా క్యాసెట్ దూరదర్శనలో ప్రసారమైనది. రికార్డు చేసి ఇచ్చారు. దానిలో 'శివశివమూర్తివి' పాటలో -

ఒక్కసారి మంత్రి చెయ్యిగణనాథా!

నువ్వు ఓడకుంటే ఒట్టు బెట్టు గణనాథా! చరణం కట్ చేశారు! వాళ్లకు కావలసిన లెంగ్రి కోసం కుదించి మరికొన్ని సీన్లు గూడ కట్ చేశారు.)

కొనరాజుగారు మాకు పాటలు రాసి ఇచ్చేసి తన పనులమీద వెళ్లిపోయారు. 'పెద్ద మనుషులు' రిలీజు అయింది. కొనరాజు పాటలు జనాదరణ పొందినై!

తరువాత కొన్నాళ్లకి కొనరాజుగారు మా ఇంటికి వచ్చి "రాజుగారూ! మీరు రాయమంటే పాటలు రాసి ఇచ్చాను. ఇప్పుడు ఇంకెవళ్లో వచ్చి అడుగుతున్నారు పాటలు రాయమని! వాళ్లెవరో నాకు తెలియదు! ఎవరో ప్రొడ్యూసర్ సుందర్లారే పిళ్ళరు 'రాజు-పేద' అని చెప్పారు! ఏం చేయమంటారు?" అన్నారు.

"పిళ్ళరు మాటెండు పూర్తి అయింది. ఇంకా రిలీజు కాలేదు. పిళ్ళరు బాగుందని ఇంద్రప్రస్థ్ టాకీ! రాజేశ్వరరావు సంగీతం! రాయండి" అన్నాను పిళ్ళరు వేసి చూపించారట.

"పిళ్ళరంతా అయిపోయిందంటున్నారు! నేనేమి రాయను?" అని కొనరాజు గారంటే -

"మీ ఇష్టం! మీకు ఇష్టమయిన పాట రాయండి! అన్నాడట సుందరలారో!

“రేలంగి జేబులో ఒక బొమ్మ ఉంది! ఆ బొమ్మ మీద పాటరాస్తాను” అని

“జేబులో బొమ్మ! జేజేలబొమ్మ” అని పాట పూర్తిగా రాసి పాడి వినిపిస్తే

“రాజేశ్వరరావు “మీరు పాడిన ట్యూన్ ఎక్కడో వచ్చిట్టుందే?” అన్నాడట.

కొనరాజుగారు నవ్వుతూ “నావన్నీ జానపద పాటలే” అని నవ్వుతూ “ఏమిరా రామ! నావల్లనేర మేమిరా రామ” అనే ట్యూన్ అన్నాడట!

రాజేశ్వరరావు మెచ్చుకుంటూ చాలా మంచి ట్యూన్ అని అభినందించాడట. “పెద్దమనుషులు”, ‘రాజు-పేద’ సినిమాలు రిలీజ్ అయిన తరువాత మా సినిమావాళ్లకు అలవాటేగా సొరబి పిలింసి రామకృష్ణ ప్రసాద్ ప్రాడ్యూసరు.

“ఎవరో కొనరాజు?” అని విచారించి “ఓహో” మా కొనరాజు?” అని “రోజులు మారాయి” సినిమాకు ఏరువాక పాట రాయించారు.

అసలు కొనరాజు - రామకృష్ణప్రసాద్ గారి చల్లపల్లి ఎస్టేట్‌లో ఆస్థానకవి లాంటివాడు. అంతవరకూ గుర్తురాని కొనరాజు రెండు సినిమాల్లో పాటలు పాపులర్ అయ్యేసరికి వెంటబడ్డారు.

ఆ తరువాత సినిమా తరువాత సినిమాకు రాస్తూ కొనరాజు గారు మదరాసులోనే పెట్టిబైసాయి ఇల్లుగూడ కట్టుకున్నారు.

ప్రతి ఏళ్ళులోనూ కొనరాజు గారిది ఒకపాటయినా ఉండాలి అనేటంత పాపులర్ అయినాడాయన!

గతంలోకి వెళితే కొనరాజుగారిని గురించి కొన్ని విషయాలు గుర్తుకు వస్తున్నయే!

నేను గుంటూరులో ఇంటర్ చదివేరోజుల్లో (1937-38) కొనరాజుగారు మా రూంకి వస్తుండేవాడని చెప్పినే అప్పుడు కొమెరపూడి కరణంగారి రాజశేఖర శతకం పద్యాలు చదివి వినిపించేవాడు

కొమెరపూడి కరణంగారి చరిత్ర ఏమిటంటే - గుంటూరు జిల్లా, సత్తెపల్లి ప్రాంతంలో అనుకుంటాను. కొమెరపూడి అనే పల్లెటూరు! ఆ ఊరికి కరణాలు తుళ్లురువారు! తుళ్లురు వారు తరతరాలుగా కవులు! వారిలో ఏకాంబర కవి ఒకాయన మంచి ధారాశుద్ధిగల కవిత్వం రాశాడట! ఊళ్లో ఆతని కత్తికి ఎదురులేదన్నట్లుగా కరణికం చేశాడట! పూళ్ళోవున్న రైతులందరూ కమ్మ, రెడ్డి, కాపు కులస్థులు! చదువు సంధ్యలేని నిరక్షరాస్యులు! చుట్టూలకు ఉత్తరం రాయాలన్నా చుట్టాలనుంచి వచ్చిన ఉత్తరాలు చదివించుకోవాలన్నా కరణంగారే దిక్కు!

కరణం గారు ఎంత శిస్తు కట్టమంటే అంత కట్టవలసిందే! ఆరోజుల్లో అంటే ఈ శతాబ్దం మొదటి రోజుల్లో అంతకుముందు గూడా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ హయాంలో గూడ రెవెన్యూ ఇన్‌స్పెక్టర్లు తాళిబద్దాలులూ, బ్రాహ్మణే! చదువుకున్న వాళ్లు బ్రాహ్మణులే కాబట్టి!

ఈ నేపథ్యంలో పల్లెలలో కరణాలు పెత్తనం చెలాయించడం, మిగతా బ్రాహ్మణేతర రైతులు సహించినట్లు సహించి కొన్నాళ్లు అవమానాలు భరించలేని పరిస్థితి రావడం, వచ్చి చేసేదేమిలేక పోవడం, కొద్దులకు పోవడానికయినా బ్రాహ్మణునే ఆశ్రయించాలి గనక రైతులలో అసహనం పెరిగింది! (దీనివలననే బ్రాహ్మణ వ్యతిరేకోద్యమం జన్మించి పార్లమెంటులో అవిర్భవించి ఉంటుంది.)

కొమెరపూడి కరణంగారి మీద అసహనం, అగ్రహం పెరిగి, రైతులకు కక్ష తీర్చుకునేందుకు వేరే మార్గంలేక

ఒక రాత్రి పూట కరణంగారు లైలుదిగి ఊరి నడచినప్పుడే దారికాచి, కర్రలతో ఆయన్ని చితక బాదారు.

చుట్టుపక్క వది పన్నెండు గ్రామాలలో ఎంతో గౌరవంగా బ్రతికిన కరణం గారికి యిది పెద్ద అవమానంగా పరిణమించింది.

“కొమరపూడి కరణం గారిని, లైకులు కొట్టారు.” అనే వార్త - దావానలంలా చుట్టు ప్రక్కల ఊళ్లలో వ్యాపించింది. ఆ అవమానం భరించలేక మనో వ్యాధిలో ఆయన మంచమెక్కాడు. ఆ రోజునుంచి బయట ప్రపంచానికి మొఖం చూపలేకపోయాడు. కవిగదా! మంచంమీదనే ఉండి కడుపులోపున్న మంటనంతా వెళ్లగక్కుతూ లైకుల మూర్ఖత్వం నిరసెస్తూ వ్యంగ్యంగా ‘రాజశేఖర’ మకుటంతో ‘మూఢశతకం’ రాశాడు

“మాల చినంగదాసుకు చుమారుగ తెల్పును వర్షయోగమియ్యాల గుర్తుడంటే పయిటాలకు నేనియు వర్షమొచ్చు చాత్రాలుపూరాండముల్ నదిని రాసులు యాల్లతో రెక్కలుబెట్టు నాయాశల కేమి తెచ్చునని పల్కును మూర్ఖుడు రాజశేఖరా!”

“భారతమందు రావణుడు పార్వతిదేవిని పెరలు బెడితే.” అనేది మరో వద్యం!

“కోటయ కొండకాడ - చైకుంఠము...”

కోటప్పుకొండ శివక్షేత్రం! చైకుంఠం హరినివానం! యిలా శతకం రాశాడు ఏకాంబరకవి!

అతని మరణానంతరం అతని కొడుకో - మనవడో, ఆ శతకాన్ని ముద్రించి, తాలూకాబోర్డు ప్రెసిడెంటును పట్టుకుని తాలూకాలోని అన్ని గ్రంథాలయాలలో ఆ పుస్తకాలు పంచి పెట్టాడు. స్కూళ్లలో గూడ పెట్టించాడని చెబుతారు.

తరువాత కొన్నాళ్లుకు సత్తెనవల్లి సమీపంలోని పెద మత్తెన గ్రామానికి చెందిన చెరుకూరి సీతారామయ్య తాలూకా బోర్డు ప్రెసిడెంటయ్యాడు. ఆయన సచోదరి సాధువమ్మ గారని గాంధీగారి శిష్యురాలు! సంఘసేవకురాలు! చదువుకున్నది. ఆమె ఈ రాజశేఖరశతకం చదివి, సోదరుని సహాయంతో ఆ పుస్తకాలను, లైబ్రరీలనుంచి తొలగించి తగులబెట్టించిందని చెబుతారు ‘రాజశేఖరశతకం’ మొత్తం కొనరాజు గారికి కంఠస్థం!

చెరుకూరి సీతారామయ్యగారు కొనరాజు గారికి స్నేహితుడు. ఆయన ప్రొద్దులంతో కొనరాజుగారు రాజశేఖర శతకానికి జవాబుగా ‘పీర శేఖర శతకం’ రాశారు.

“వడియములప్పుడంబులును వాసినగట్టినచింత

వచ్చిడిన్....” వద్యాలు గుర్తులేవు.

“మా పెద్దనుబ్బలక్ష్మిమడి మడిగాదని పల్కును విప్రుడు

పీరశేఖరా!”

కొనరాజు రామవయ్య చోదరిగారు కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామి చోదరిగారికి బంధువు! రామస్వామి చోదరిగారి మొదటి భార్య పున్నమ్మ గారు చనిపోయిన తరువాత ఆయన ద్వితీయ వివాహం చేసుకున్నాడు. అమె ‘పేరు చంద్రమతి! ఆ చంద్రమతి గారి పినతండ్రి కూతురు లక్ష్మమ్మగారు కొనరాజుగారికల్లి! అలా కవిరాజుగారు కొనరాజుగారికి పినతండ్రి వరస!

అలా వద్యం గూడ రాసుకున్నాడు కొనరాజుగారు.

“వరుసకు పినతండ్రివి, నీ

యొరవడి నేర్పించినట్టి ఒళ్ళవు..”

పినతండ్రిగాక గురుతుల్యుడని చెప్పుకున్నాడు.

మరోవిశేషం!

గూడవల్లి రామబ్రహ్మంగారికి కొనరాజుగారికి పరిచయం ఎలాగంటే - గుంటూరులో ఒకసారి కారంచేదుకు చెందిన జాగర్లమాడి కుప్పస్వామిచౌదరిగారు, త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు ‘మాలపల్లి’ నవలా రచయిత ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారు ఒక సందర్భంలో కలిశారట!

అప్పుడు లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారు కుప్పస్వామిగారితో అన్నారు!

“కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు ‘రెడ్ల చరిత్ర’ రాయిస్తున్నాడట! మీరు కమ్మవారి చరిత్ర రాయిస్తే అంధ్రదేశ చరిత్ర చాలావరకు తెలుస్తుందిగదా!’ అని.

అప్పుడు కుప్పస్వామిగారు, కొనరాజుగారితో “నీవు వెంటనే మదరాసు వెళ్లు! ఇల్లు అద్దెకు తీసుకుని కాపురంపెట్టు!” అని

తరువాత సముద్రాల రాఘవాచార్యులుగారిని గూడవల్లి రామబ్రహ్మంగారిని గూడ మదరాసు పంపించి, ఈ ముగ్గురిని కమ్మవారి చరిత్ర పరిశోధనార్థం మదరాసులో మకాం పెట్టించారట!

ఈ విషయం నాకు ఈవద్ద తేలిసింది నల్లూరి రామారావుగారిని నరసరావుపేటలో కొత్త రఘురామయ్య జూనియర్ కళాశాలలో తెలుగు లెక్చరర్ గా పనిచేస్తున్నాడు ఆయన కొనరాజుగారి జీవితం రచనల మీద రిస్పొండేసి పి హెచ్.డి. డాక్టరేటు పొందారు! ఆయన సిద్ధాంత గ్రంథంలో ఉన్నాయ ఈ వివరాలు!

నన్ను చాలామంది అడుగుతుంటారు “మీరు 40 ఏళ్లకుపైగా సినిమారంగంలో రచయితగా యాక్టివ్ గా ఉండి సినిమా ఎందుకు తీయలేదూ?” అని

“సినిమా తీయడానికి మీకు ఎన్నో సదుపాయాలున్నాయ్! డైరెక్టర్లు కె.వి. రెడ్డిగారు, బి.యన్ రెడ్డిగారిలాంటివారు, నాగేశ్వరరావు, యన్.టి.రామారావు, యస్.వి. రంగారావుగారు లాంటి నటులు స్టూడియో ఓనర్లు నాగిరెడ్డి, చక్రపాణి గార్లు ఏ.వి.యం. చెట్టియార్ గారు, ఇందరితో సన్నిహిత సంబంధాలుండి గూడ ఒక్క సినిమా ఆయినా ఎందుకు తీయలేదూ?” అని అడుగుతుంటారు సహజమే! వాళ్లలా అడగడం సహజమే!

నేను స్వయంగా సినిమా తీయకపోగా నా దగ్గరకి ఎవరైనా కొత్త ప్రాడ్యూసర్లు సినిమా తీస్తామని వస్తే -

“ఎందుకయ్యా సినిమాలు? ఇది చాలా రిస్క్ బిజినెస్” అని నిరుత్సాహపరిస్తే వాళ్లు అనుకునేవాళ్లు “ఇదేమిటి? సినిమాకి రాసిపెట్టమని అడిగితే అసలు సినిమా తీయవద్దంటాడేమిటి ఈయన? అనుకునేవాళ్లు.

నేను వద్దంటే మానుకునేవాళ్లు కాదనుకొండి! ఇంకొకళ్ల చేత రాయించుకుని చేతులు కాల్చుకుని మళ్ళీ కనబడకుండా పోయిన వాళ్లు కొందరున్నారు. నేను సినిమా ఎందుకు తీయలేదో ఇంతకు ముందే యీ “తెరవెనక కథలు” పుస్తకంలో ‘గాంధీరాజుగారి’ ఉదంతం రాస్తూ చెప్పాను.

యార్లగడ్డ వెంకన్న చొదరిగారు! ఆయన స్వగ్రామం ప్రకాశం జిల్లా కారంచేడు. ఏదో వ్యాపారాల్లో బాగా సంపాదించాడు.

ఆయన “నమ్మినబంటు” అనే సినిమా తీశాడు. నాగేశ్వరరావు, సావిత్రి, రంగారావు వగైరాలతో. పెద్ద తారాగణం. దర్శకుడు అదుర్తి సుబ్బారావు చాలా విజయవంతమైన పిక్చరు! అంతర్జాతీయ చలన చిత్రోత్సవాలకు గూడ ఎన్నికయింది.

ఆయనతో నాకు చాలా బాగా చనువు! ఒకసారి అడిగాను “వెంకన్న చొదరిగారూ! ఒక్క పిక్చరుతోనే మానేశారు! పిక్చరు సక్సెస్ అయిందిగూడా! మళ్ళీ పిక్చరు తీయడంలేదేం?” అన్నాను.

“వద్దండి బాబూ! ఇదేం వ్యాపారమండి బాబూ! డబ్బుచ్చి అందరికీ దండాలు పెట్టాలి!” అన్నాడు నమస్కరిస్తూ! నాకు ఇతర వ్యాపారాల సంగతి బొత్తిగా తెలియదు గనక ఒక సినిమా వ్యాపారమే రిస్క్. ఆనుకుని అందరికీ నలభాల్సిస్తుండేవాణ్ణి. సినిమా వ్యాపారం చాలా రిస్క్! నెల్లి వేరే ఏదైనా వ్యాపారం చేసుకోమని చెబుతుండేవాణ్ణి!

“నమ్మినబంటు” సినిమా నిర్మాత యార్లగడ్డ వెంకన్నచొదరి గారిని గురించి కొన్ని ఆసక్తికరమైన విషయాలు చెప్పాలి.

ఆయనకు సినిమా రంగం కొత్త! అదే మొదటి పిక్చరు! మొదటి పెడ్యూలు వాహినీ స్టూడియోలో పెట్టువేశారు! మధ్యాహ్నం - 2 గంటలనుంచి రాత్రి 9 గంటల దాకా కాలిషేట్.

ఆయన మధ్యాహ్నం 130తో స్టూడియోకి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు. తన ప్రాడక్షనుకు సంబంధించిన వాళ్ళు ఎవరూ కనబడలేదు 2 అయింది. 2 30 అయింది. ప్రాడక్షన్ తాలూకు అసిస్టెంటు ఒకడు వచ్చాడు.

“ఏమయ్యా! 2.30 అయింది. మనవాళ్ళు ఇంకా ఎవరూ రాలేదేం?” అని అడిగాడు వెంకన్న చొదరిగారు “వస్తారండీ” అని ముక్తసరిగా చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

3 అయింది! మూడున్నరయింది! అసిస్టెంటు డైరెక్టర్లు వచ్చారు. “ఏమయ్యా! రెండుగంటలకు కాలిషేట్ అన్నారు 3 30 అయింది. యింకా డైరెక్టరుగారు రాలేదేం?”

“వస్తారండీ” అని ఒక్కముక్క చెప్పి వాళ్ళదారిన వాళ్ళు లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. 4 అయింది. డైరెక్టరు అదుర్తి సుబ్బారావుగారు వచ్చారు “ఏమండీ! 4 అయింది! ఇంకా మాటింగ్ ఎప్పుడు మొదలుపెడతారు?”

“అర్జిస్టులు రావాటిగా!” డైరెక్టరు సమాధానం! “ఎన్నిగంటలకు వస్తారు?” ప్రొడ్యూసరు ప్రశ్న!

“వస్తారు!” సిగరెట్టు వెలిగించుకుని లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు డైరెక్టరు.

5 అయింది!

ప్రొడ్యూసరు, డైరెక్టరుతో “ఇంకెప్పుడండీ మాటింగు మొదలు పెట్టేది?” విసుగ్గా!

“అర్జిస్టులు మేకప్ వేసుకోవద్దా? వేసుకుంటున్నారు” మొదటి పాట్ ఆరుగంటలకి ప్రారంభం!

వెంకన్నచొదరిగారికి చిరాకు! కోపం!

మొదటిపాట్ అయిన తరువాత ప్రొడ్యూసరు డైరెక్టరతో “ఏమండీ! 6 గంటలకు మాటింగు మొదలెట్టాంగదా! 2 గంటల నుంచి 9 గంటల దాకా కాలిషేటు బదులు 6 గంటలనుంచి అర్ధరాత్రి దాకా మాట్ చెయ్యొచ్చుగా!” “6

గంటలకి కాలిఫిడ్ అంటే అర్థిస్థులు 9 గంటలకి గాని రెడీగారు!” కూల్గా సమాధానం!

వెంకన్నచెదరిగారు నిట్టూర్చి నోరు మూసుకుని ఊటింగు చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఈ అనుభవం ఆయన నాతో ఎంతో రసవత్తరంగా వర్ణించి చెప్పాడు!

పిళ్ళరు రిలీజ్ అయింది. బాగాపోతుంది పిళ్ళరులో నటించడానికి వెంకన్న చెదరిగారు రెండు మంచి గిత్తల్ని తీసుకువచ్చి మదరాసులో వాటిని బాగామేపి ఊటింగులో పొల్లనడానికి బాగా తర్చిదుయిచ్చి రిపోర్టులు చేయించారు. అవి బాగా నటించినయ్ గూడా!

పిళ్ళరు రిలీజ్ అయి బాగా పోతున్నప్పుడు పబ్లిసిటీ పోస్టర్లలో ఎద్దుల బొమ్మలు మాత్రమే వేసి “మేటి నటీనటులకంటే బాగా నటించిన” అని రాశారు.

దానితో పిళ్ళరులో నటించిన మేటి నటీనటులకు కోపం వచ్చింది

స్పెయిన్ (యురప్) లో జరిగిన ఒక చలన చిత్రోత్సవానికి ‘నమ్మినబంటు’ ప్రదర్శనకు ఎంపిక అయినది. అప్పుడు ప్రొడ్యూసరు చిత్రంలో నటించిన అగ్రనటీనటులను స్పెయిన్ పెస్టెవల్‌కు రావలసిందని ఆహ్వానిస్తే -

“మేటి నటీనటుల కంటే ఎద్దులు బాగా నటించినయ్యని పబ్లిసిటీ చేశారుగదా పెస్టెవల్‌కి ఎద్దులనే తీసుకెళ్లండి! మేము ఎందుకురావడం?” అని వెళ్లడానికి నిరాకరించారు

ప్రాడ్యూసర్‌తో నటుడు రంగారావు వెళ్లాడనుకుంటాను. తరువాత వెంకన్న చెదరి గారి బావమరిది (భార్యనోదరుడు) దగ్గుబాటి లక్ష్మీనారాయణగారు సినిమా తీయాలని వచ్చినప్పుడు వెంకన్న చెదరిగారు - “వద్దురా! సినిమా నిర్మాణం మనకి తగినది కాదు” అని చెప్పినా వినకుండా లక్ష్మీనారాయణగారు బి.యస్.రెడ్డిగారి దర్శకత్వంలో ‘పూజాఫలం’ సినిమా తీశారు. దానికి డైలాగ్స్ నేను రాశాను.

‘పూజాఫలం’ తరువాత లక్ష్మీనారాయణగారు ఇంకా రెండు మూడు సినిమాలు తీసి బాగా నష్టపోయాడు.

వెంకన్న చెదరిగారు చనిపోయాక ఆయన కుమారుడు శంభుప్రసాద్ గూడ ఒకటో రెండో సినిమాలు తీసి నష్టపోయాడు.

అప్పుడు నేను ‘శంభు’తో వాళ్ల నాన్న అన్నమాటలు గుర్తు చేశా!

“ఏదో అయిందేదో అయిపోయిందేలేందీ” అన్నాడు శంభు!

శంభుకు ఒక్కటే కూతురు! పెళ్లిచేశాడు! మంచి సంబంధం! అంతా బాగానే ఉంది.

ఒకసారి తిరుమల తిరుపతి వెళ్లి మొక్కు తీర్చుకుని తిరిగి వచ్చేటప్పుడు కార్ యాక్సిడెంటులో శంభు, అతని భార్య ఇద్దరూ చనిపోయారు. చాలా హృదయవిదారకర విషాద సంఘటన.

సినిమా అర్థిస్థులతో కొన్ని కొన్ని విచిత్రమైన అనుభవాలు -

సావిత్రి విషయం తెలుసుగదా సినిమాలుతీసి నానా అవస్థలు పడిందని!

కన్నాంబగూడ ప్రొడ్యూసరేనండీ! రాజరాజేశ్వరీ ఫిలింస్ పేరు మీద సినిమాలు తీశారు ఆమె, ఆమె భర్త కదారు నాగభూషణంగారు. ఆరుద్ర తన సినిమా తొలిరోజులు ఆ కంపెనీతోనే ప్రారంభించాడనుకుంటాను.

అన్నపూర్ణా పిక్చర్స్ మొదటి చిత్రం “దొంగరాముడు” జరుగుతుండగా 1954-55 ప్రాంతం. తె.వి.రెడ్డిగారికి ‘సతీ సక్కుబాయి’ సినిమా తీయాలని కోరిక! ఆయన పురాణాలు పోతన, వేమన, మాయాబజార్, హరిశ్చంద్ర లాంటి సినిమాలు తీశాడంటే (చాలామందికి తెలియని విషయం) ఆయనకు తెలుగు సాహిత్యంలో చాలా ప్రవేశం ఉంది. ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో ఆయన ఇంటర్మీడియట్ లో తెలుగులో కాలేజీ ఫస్టు! భారత భాగవతాలు, పురాణాలు బాగా చదువుకున్నవాడు సక్కుబాయి నాటకం అందులోని పాటలు ఆయనకు చాలా ఇష్టం!

సక్కుబాయి నాటకం సర్కారు జిల్లాలలోనే చాలా ప్రసిద్ధి అనుకునేవాళ్ళి! రాయలసీమలో గూడ చాలా పాప్యులర్ అని రెడ్డిగారు చెబుతుండేవారు. అందులో సక్కుబాయిగా “తుంగల చలసతిరావు ఏం కంఠమండి! ఎంత బాగా పాడేవాడు! “అటలాడుకోరా! నాముద్దుల మూటగడరా” దైతా గోపాలంగారు రాసిన పాటలు. రెడ్డిగారికి ఆ నాటకం పాటలు ఎంతో యిష్టం.

“సక్కుబాయి” సినిమా తీయాలని ఆ నాటకం హక్కులు ఎవరి దగ్గర వున్నాయో విచారించమని విజయవాడలో వాహినీ పిక్చర్స్ డిస్ట్రిబ్యూషన్ ఆఫీసు మేనేజరు కాళినాథుని సుబ్రహ్మణ్యం గారికి (విశ్వనాథ తండ్రిగారు) రెడ్డిగారు తెలుసు రాశారు! విచారిస్తే ఆ హక్కులు రాజమండ్రిలో ఎవరిదగ్గరో వున్నట్టు తెలిస్తే వెళ్లి ఆ హక్కులు కొనుక్కురమ్మని సుబ్రహ్మణ్యంగారిని పంపించి ఆ హక్కులు తన పేరుకొన్నవాడు రెడ్డిగారు.

తరువాత కన్నాంబ - “సక్కుబాయి” సినిమా తీస్తున్నానని పేపర్లో ప్రకటించింది.

అది చూచి రెడ్డిగారు “ఇదేమిటి? హక్కులు మాదగ్గరుంటే ఈవడె ఎలా తీస్తుంది?” అని -

కన్నాంబ అయినకీ బాగా తెలుసు హెచ్.ఎం.రెడ్డిగారి “గృహలక్ష్మి”లో కన్నాంబ పీరోయన్. రెడ్డిగారు మొట్టమొదటగా ఆ కంపెనీలో కేషియర్ గా పనిచేశారుగదా! అలా పరిచయం అయితే!

బహుశా “సక్కుబాయి” నాటకం హక్కులు తన దగ్గరున్నట్టు కన్నాంబకు తెలియదేమో చెబుదామని రెడ్డిగారు ఒకరోజు కన్నాంబగారి ఆఫీసుకు వెళ్లారు. “సక్కుబాయి” హక్కులు తన దగ్గర వున్నట్టు చెప్పారు.

అమె - (నిజమో - అబద్ధమో) “అయ్యో! హక్కులు మీ దగ్గర ఉన్నట్టు నాకు తెలియదండీ” అని తన దీనగద మొదలుపెట్టింది. అంతకుముందు అమె తీసిన సినిమాలు ఫెయిల్ అయి కంపెనీ నష్టాలలో ఉన్నమాట నిజమే.

“నేను సినిమాలలో నటించి సంపాదిస్తుంటే మా ఆయన సినిమాలు తీసి అంతా నాశనం చేస్తున్నాడు” అని కన్నెల్లు తుడుచుకుంటూ ఆ నష్టాలు పూర్వకోవడానికి - ఇప్పుడు మళ్ళీ పిక్చరు తీయాలంటే సబ్బట్టు దొరక్క చస్తున్నాం రెడ్డిగారూ! ఏ సబ్బట్టు చెప్పినా మా డిస్ట్రిబ్యూటరు సుందర్ లాల్ గారు ‘అది వద్దు’, ‘ఇదివద్దు’ అంటూన్నాడు. మాకు ప్రాధక్షన ఆఫీసు ఖర్చులు నెలనెలా పెరిగిపోతున్నాయ్! నేను ఎంత బాధలు పడుతున్నానో మీకు తెలియదు రెడ్డిగారూ! రాత్రిల్లు నిద్ర పట్టడంలేదు!

“సక్కుబాయి” అని చెబితే మా అదృష్టం కొద్దీ సుందర్ లాల్ గారు ‘సరే’ అన్నాడు. అందువల్ల రెడ్డిగారూ! మీకు చేతులెత్తినమస్కారం చేస్తాను! మీరు ఎంతకు కొన్నారో అ దబ్బు మీకు నేనిస్తాను! మీకేమండీ! ఏ సబ్బట్టునా రాసుకుని మట్టిని గూడ బంగారం చేసుకోగలరు! నాకింతకంటే దిక్కులేదు. యీ ‘సక్కుబాయి’ నాకు వదిలేయండి!” అని చలవల ఏడవడం మొదలెట్టింది!

కె.వి.రెడ్డిగారు తరువాత అన్నపూర్ణ ఆఫీసుకు వచ్చినప్పుడు ఆ కథంతా చెప్పారు.

“ఆవిడ అలా కన్నీరుమున్నురుగా ప్రాథేయ పదీతే నేనేం చేయగలను? అడిగాక నేను హక్కులు ఇవ్వను అన్నాననుకోండి యిక కోర్టుకు పోవాలి! పైగా నేను ఎప్పుడు ఏ కంపెనీకి థిస్టానో వాకే తెలియదు! నాటకం మీద మోజుతో హక్కులు కొనిపెట్టుకున్నాను! కాదు కూడదంటే ఆవిడ మూడు నెలల్లో పిళ్ళరు తీసి రిలీజ్ చేయగలదు! అందుకని మర్యాదయినా దక్కుతుందని “అలాగేనమ్మా! నువ్వే తీసుకో” అని వచ్చేకాను” అని చెప్పారు రెడ్డిగారు తరువాత హక్కులు కొన్న డబ్బు కన్నాంబ గారు రెడ్డిగారికి పంపించింది

రెడ్డిగారు నవ్వుతూ అన్నారు “నరసరాజుగారూ! ఆర్టిస్టులు అలా ఏడుస్తుంటే నిజంగా బాధతో ఏడుస్తున్నారా? లేక సినిమాలో లాగ నటిస్తున్నారా? అని ఆనుమానం వస్తుంది

నన్ను నోరెత్తనివ్వకుండా వలవల ఏడుస్తూ అలా అడుగుతుంటే ఏం చేయాలి?” అన్నారు రెడ్డిగారు.

అదీ “నక్కుబాయి”కథ! కన్నాంబ “నక్కుబాయి” సినిమా తీసింది తను ‘ఆత్మ’గానూ యస్. వరలక్ష్మి కాబోలు నక్కుబాయిగానూ నటించారు. బాగా జ్ఞాపకంలేదు.

కన్నాంబ చాలా గొప్ప మాటకారి! కేవలం సినిమాలో నటిగానే గాక - నిజ జీవితంలో గూడ - చాలా చమత్కారి!

బి.యస్. రెడ్డిగారు వాహినీకి తీసిన “రాజమకుటుం”లో ఆమె యస్ టి రామారావుగారి తల్లిగా నటించింది! అప్పటి అనుభవం ఒకటి చెబుతాను.

నేను సామాన్యంగా మాటింగు జరిగేటప్పుడు పెట్టే మీదకి వెళ్లి వాణ్ణిగాదు. ఒక షెడ్యూలులో బి.యస్.రెడ్డిగారు “నరసరాజుగారూ! మీరు ప్రీగా ఉంటే ఈ షెడ్యూలులో పెట్టేకు రాకూడదూ? నాకు తోడుగా వుంటుంది” అన్నారు.

ఆ సినిమాకి నేను టైలాగ్స్ రాశాను.

“అలాగే! ప్రీగానే ఉన్నాను లెండి. వస్తాను” అన్నాను రోజూ ఆయనే నన్ను పిక్ చేసుకుని ఇద్దరం స్టూడియోకి వెళ్లేవాళ్ళం. వాహినీ స్టూడియోలో మాటింగ్ ఉదయం 9 గంటల నుంచి రాత్రి 9 గంటల దాకా కాలేషిబు!

మధ్యాహ్నం ఒకటి రెండు గంటల మధ్య ‘లంబ్ బ్రేక్’ చాలామందికి స్టూడియోలోనే భోజనాలు ఏర్పాటు చేసేవారు కొందరు ఇళ్ళకు వెళ్లి భోజనం చేసి 2 గంటలకి వచ్చే వాళ్ళు! కన్నాంబగారు కూడ మధ్యాహ్నం భోజనానికి ఇంటికి వెళ్లేది భోజనమేగాక ఆమెకు మగర్ ఉండేదో, లేక మరేదైనా సుప్తి ఉండేదో

మధ్యాహ్నం ఆమెకు ఇంజక్షను ఇవ్వడానికి పాత మదరాసు జార్జిటవునులో ఆచారప్పన్ వీధి నుంచి డాక్టరు అలగ సింగర నాయుడుగారని (బి.యస్.రెడ్డిగారికి ప్యామిలీ ఫ్రెండు) ఆయన వచ్చేవారు సొంతంగా కారు ట్రైవ్ చేసుకుని అందుకని కన్నాంబగారు మధ్యాహ్నం లంచ్ టైంలో ఇంటికి వెళ్లి మూడున్నర నాలుగు గంటలకి వచ్చేది. ఏం చేయగలదు బి.యస్.రెడ్డిగారు లోలోపల బాధతో విసుక్కునేవాడు. ఆమెకోసం అందరూ వెయిట్ చేయాలి గదా- మాటింగ్ చేయాలంటే!

ప్రాధ్యూసరు సగంతి అంతమరి! అర్ధిన్దుల మీద కోపుడదానికి వీలులేదు! కోపుడితే నినిమా చెడుతుంది. పైగా బాగా చనువు గల మనిషి!

అమె ఏ నాలుగు గంటల కోవచ్చి 'సారీ, రెడ్డిగారు! డాక్టరుగారు అలవస్యంగా వచ్చారండీ!' అంటూ రోజూ ఏవేవో కారణాలు చెప్పేది!

"ఫరవాలేదమ్మా" అనాలి గదా ప్రాధ్యూసరు!

ఒకరోజు బి.యస్. రెడ్డిగారు అన్నారు. "నరసరాజుగారు! మధ్యాహ్నం కారులో అమెతో మీరు గూడ వెళ్లండి. (కన్సాంబ గారి యింటిదగ్గరే మా ఇల్లు త్యాగరాయనగర్లో అమె 'మొలని' రోడ్డులో ఉండేది. నేను పక్కనే థామస్ రోడ్డులో ఉండేవాణ్ణి)

"మీరు వెళితే అమె మీతో పాటు రావాలి గదా!" అని నన్నుగూడ అమెతో పంపించాడు

నేను కన్సాంబగారితో "కన్సాంబగారు! నాకు ఇక్కడ హోటలు భోజనం సరిపడడంలేదు! నేను గూడ మీతో వస్తాను" అన్నాను.

"నిజమేనండీ! రండి! వెళదాం!" అని ఇద్దరం కారులో వెళ్లం!

అమెని అమె ఇంట్లో 'డ్రాప్' చేసి నేను వెళ్లి భోజనం చేసి అరగంటలో తిరిగి అమె ఇంటికి వచ్చాను.

అమె నన్ను చూచి ఆశ్చర్యపోయి "అప్పుడే వచ్చారా?" అని "ఉండండి! పదినిమిషాల్లో వచ్చేస్తాను" అని లోనికి పోయి ఇంజక్షన్ తీసుకుని వచ్చింది. నేను హాల్లో కూర్చుని ఉన్నాను!

లోలోపల ఏమనుకుంటుందో ఏమో "తయన ఎక్కడ దొరికాడు నా ప్రాణానికి!" అనుకుందో ఏమో హడావుడిగా వచ్చింది. ఎలాగో మూడుగంటలలోపే స్పృడియోకి వెళ్లం!

బి.యస్.రెడ్డిగారు చాలా సంతోషించారు. "చూశారా! మీరున్నారు గాబట్టి మిమ్మల్ని వెయిట్ చేయించడం ఇష్టంలేక త్వరగా వచ్చేసింది! రోజూ యిలాగే చేద్దాం" అన్నారు.

మరునాడు మళ్ళీ అలాగే మధ్యాహ్నం ఇద్దరం కారులో వెళ్లం భోజనానికి!

అమెని ఇంటిదగ్గర డ్రాప్ చేసి నేను వెళ్లి భోజనం చేసి బయటికి వచ్చేటప్పటికి ఇంటిముందు కారు లేదు కారు కంపెనీదే! ద్రయివరూ మావారే! సామాన్యంగా నాకు చెప్పకుండా పోదు! ఏమయినాడు? ఎక్కడికి వెళ్లారు?" అని నేను మా ఇంటి వరండాలో కూర్చున్నాను. రెండు అయింది! రెండున్నర, మూడు, మూడున్నరయింది. ద్రయివరూ వచ్చారు కారులో!

నాకు కోపం వచ్చి "కన్యూయా? ఎక్కడికెళ్లవో? నాతో చెప్పనక్కరలేదా?" అన్నాను.

"లేదండీ! కన్సాంబ గారు మిమ్మల్ని డ్రాప్ చేసి వెంటనే తనయింటికి రమ్మంది! వెళ్లను" అన్నారు.

కారు మాఇంటి దగ్గరవుంటే నేను భోజనంచేసి అరగంటలో వెళ్లి గొంతుమీద కూర్చుంటానుగదా! అందుకని అమె ఈ ప్లాన్ వేసింది తను రెడీ అయిన తరువాత నాకు కారుపంపించదన్నమాట! నేను వెళ్లి అమెను పిక్ప్ చేసుకుని స్పృడియోకి వెళ్లేసరికి నాలుగయింది.

కారుదిగి మాటింగ్ ప్లార్ దగ్గరికి వెళుతూ దూరంగా రెడ్డిగారిని చూచి కన్నాంబ గారు నాతో మెల్లగా “రండి! రండి రెడ్డిగారు కోపంగా వున్నారు” అనంటూ ప్లార్ లోకి వెళుతూ అక్కడున్న వాళ్లతో “రండి! రండి! నాలుగు గంటలయిపోయింది.” రండి! రండి!” అని వాళ్లని తొందరపెడుతూ లోనికి వెళ్లింది. వాళ్లు అలస్యం చేసినట్టు! తరువాత రెడ్డిగారు నన్ను అడిగారు “ఏమిటి? ఇంత అలస్యంగా వచ్చారు?” అని

నేను నవ్వుతూ! “అయ్యా! మనలాంటివాళ్లని ఎంతమందిని చూసిందో ఆవిడ! ఆమె ముందు మన తెలివిశేటలేమీ పనిచేయవు!” అని జరిగిందంతా వివరంగా చెప్పాను.

బి.యస్ నిస్సహాయంగా “Incorrigible lady” అని కోపం దిగమింగుకున్నాడు.

సెబ్ లో ఉన్నప్పుడు గూడ కన్నాంబగారు అందరినీ నవ్విస్తూ, చలాకీగా ఉండేది! మంచి అర్థిస్తు! డైలాగ్స్ బ్రహ్మాండంగా చెప్పేది! తెలుగో కాదు, తమిళంలోగూడ అవిడ డైలాగ్స్ కి ప్రేక్షకులు చప్పట్లు కొట్టేవారు. అందుకే నేను ఫ్రెండ్స్ లో చెబుతుంటాను. “వాళ్ల అనుభవాలముందు మనం ఎంతండి! వాళ్లు లైఫ్ చూశారు!”

కన్నాంబగారు స్టేజి నాటకాల నుంచి సినిమాలకి వచ్చింది. ఎన్ని కష్టాలు పడిందో! ఎంతమందిని చూసిందో! ఆమె కడారు నాగభూషణంగారు భార్యాభర్తలుగా ఒకే కంపెనీలో వున్నా నాగభూషణంగారికి వేరే భార్య, పిల్లలుఉన్నారు.

కన్నాంబగారికి పిల్లల్లేరు! ఒక పిల్లను పెంచుకుని పెళ్లి చేసింది.

ఎందుకోమరి! చివరికి చనిపోయేముందు వీలునామా రాసింది నాగభూషణంగారికి ఏమీ లేకుండా రాసింది. కన్నాంబగారు చనిపోయిన తరువాత పాపం నాగభూషణంగారు చాలా దీనస్థితిలో ఉంటే

అక్కనేని నాగేశ్వరరావుగారు వాళ్ల పెళ్లర్లులో నటించిన అభిమానంతో నాగభూషణంగారికి నెలనెల కొంత డబ్బు వంపే ఏర్పాటు చేశారు. చాలా హెల్ప్ చేశారు.

సినిమాల్లో ఒక్కొక్క ప్రాధ్వానరు ఒక్కొక్క అర్థిస్తు జీవితాలు చెబుతుంటే కాకిమజిలీ కథలు వాటిముందు ఎందుకూ వనికరావు!

సినిమా రంగంలో నేను చూచిన కొందరు వ్యక్తులు ప్రాధ్వానర్లు కానివ్వండి - రచయితలు కానివ్వండి, అర్థిస్తులు కానివ్వండి, వాళ్ల జీవితాలమీద నేను కొన్ని వ్యంగ్య రచనలు రాశాను

కర్పిత కథలేననుకోండి! 1976లో నేను ఒక ప్రాధ్వానరు దగ్గరకు వెళ్లినట్టు అప్పటికి నేను నిజంగానే సినిమా రంగప్రవేశం చేసి పాతిక సంవత్సరాలయినందున ఆ సందర్భాన్ని పురస్కరించుకుని నాకు చిన్న సన్మానం చేయమని ఆ ప్రాధ్వానర్ని అడిగినట్టు-

ఆ ప్రాధ్వానరు “ఎందుకు చేయాలయ్యానీకు సన్మానం?” అని అడిగినట్టు -

“అదేమిటండీ! మీరు ఎందరో హీరో హీరోయిన్లకు మీ చేతుల మీద ఎన్నో ఘనంగా సన్మానాలు చేశారుగదా! నాకు గూడ చేస్తే ఏంపొతుంది?” అని నేను అడిగినట్టు.

ఆయన “హీరోహీరోయిన్లకు సన్మానాలు చేశామంటే వాళ్లమీద ప్రేమ ఉండిచేశానా? వాళ్లతో నాకు అవసరం ఉంది కాబట్టి చేశాను” అంటాడు అని పైగా “నీతో నాకేమిటి అవసరం?” అని అంటాడు.

“అదేమిటండీ? సినిమాకి కథ ప్రాణం అని మీరే ఎన్నోసార్లు ఎన్నో వేదికలమీద మహా ఉపన్యాసాలు చేశారుగదా..”

“సినిమాకి ‘కథ’ ప్రాణం అన్నానుగాని, రచయిత ప్రాణం అనలేదుగా!” అని ఆయన -

“కథ రాసేది రచయితేగదండి” అని నేను.

“ఎవడా చెప్పింది? సినిమాకి కథ రాయడానికి నిలాంటి మహా రచయితలే కావాలా? ఇప్పుడు నేను సినిమా తీస్తున్నాను. దీనికి కథ మా అమ్మాయి రాసింది. డైలాగులు గూడ నువ్వు ఉపయోగపడవని నీచేత రాయించానుగాని, అమాత్రం నేను రాసుకోలేనా? ఇప్పుడు మనం మాట్లాడుకుంటున్నట్లు “వచ్చావు” ‘పోయావు’ అనేగదా! దానికి పెద్ద పాండిత్యం కావాలా?” అని ఆయన అన్నట్లు

“అదేమిటండీ! పాతకేళ్లనుంచి సినిమారంగానికి సేవ చేస్తున్న నన్ను అంత తేలిగ్గా తీసేస్తున్నారు?”

“ఏమిటయ్యా నువ్వు చేసిన సేవ? రాస్తున్నావు. డబ్బు తీసుకుంటున్నావు! డబ్బు తీసుకుని చేసే పని ‘సేవ’ అనరయ్యా! మా ఆఫీసు పక్కనే డాక్టరున్నాడు గదా! పెద్ద సర్జను! ఎన్నో పెద్ద పెద్ద అపరేషన్లు చేసి ఎందరి ప్రాణాలో కాపాడాడు! అది ఆయన వృత్తి! డబ్బు తీసుకుంటున్నాడు ఆయన తనకు సన్మానం చేయమని ఎవరినైనా అడిగాడా? ఎవరినా చేశారా?

అది అట్లావుంచు! నేనొక ప్రశ్న అడుగుతా జవాబు చెప్ప మేము అంటే ప్రాధ్యూసర్లం ఎందరో హీరోలకి, హీరోయిన్లకి, డైరెక్టర్లకి ఇన్ని సన్మానాలు చేశామే ప్రాధ్యూసర్లలో ఒక్కడికి మీలో ఎవరైనా సన్మానం చేసిన పాపన పోయాడా?

ప్రాధ్యూసర్ లేకపోతే మీరంతా ఎమవుతారయ్యా! అటువంటి ప్రాధ్యూసరు పెళ్ళకు ప్లాస్ అయి దివాలా తీసి తిండికి గూడ లేకుండా రోడ్ల వెంట తిరుగుతుంటే మీలో ఒక్కరైనా అతనికి సన్మానం చేశారా? సన్మానం సంగతి దేవుడెరుకు వాడిని పిలిచి కప్ప కాఫీ యిచ్చిన వాళ్లున్నారా?” అన్నాడు

నేను “నిజమేనండీ! అమాట నిజమే! కొందరు ప్రాధ్యూసర్లు పాపం తిండికి గూడలేక చికారులైపోయినమాట నిజమే!” అన్నాను.

ఈ మాట రాసినప్పుడు నిజంగా నాకు కదారు నాగభూషణంగారే దృష్టిలో ఉన్నారు ఆయన మనిషిగా చాలామందివాడు చివరి రోజుల్లో నాగేశ్వరరావుగారు ఆర్థిక సహాయం చేశారుగాని లేకపోతే ఆయన ఏమైపోయేవాడు

నేను ‘ఈనాడు’ దిన పత్రికలో వారం వారం “అక్షింతలు” రాసేవాళ్ళిగదా! అందులోగూడ ఎవరో దృష్టిలో పెట్టుకుని పేరుమార్చి కొన్ని కొన్ని పాత్రలు సృష్టించి రాసేవాణ్ణి! రాస్తే “ఎవరండీ ఆ ఫలానా వ్యక్తి” అని పాత్రకులు ఉత్తరాలు రాసేవారు!

పైన రాసిన విషయమే ఉందనుకోండి రచయితగా నేనే ఆ రచయితవైనట్లు నేను అమాయకుణ్ణి అయినట్లు సన్మానం కోసం దేబిరించినట్లు రాయాలి గాని ఎవరి మీదనో రాయగూడదు గదా!

అసలు నాకు సన్మానాలమీద మొదట్నుంచి మోజు లేదు! కొన్ని సాంస్కృతిక సమాజాలున్నాయి! సన్మానాలు చేయడమే వాళ్లపని! అది వాళ్ల వ్యాపారం! ఎవడో పారిశ్రామికవత్త లేక వ్యాపారి పైనాన్నీ చేస్తాడు సన్మానం చేయించుకోడానికి ఎవడో ఒక “బలిపశువు” కావాలి వాళ్లకి!

అలా నేనెవరో తెలియకుండానే నాకు సన్మానం చేస్తామని ఒక సమాజం వారు వచ్చినట్లు కల్పించి ఒక సెటైర్ రాశాను.

ఆ కథ ఏమిటంటే -

మదరాసులో ఒక రోజు ఉదయం నాకు ఫోన్ వస్తుంది.

"మేం హైదరాబాదునుంచి వచ్చామండి మీతో మాట్లాడాలి! ఎప్పుడు రమ్మంటారు?"

ఎవరో ప్రాచ్యుసర్లయి ఉంటారన్న ఆశతో "ఇప్పుడే రండి! నేను ఖాళీగానే ఉన్నాను" అని ఫోన్ పెట్టేసి గబగబ వంట గదిలోకి వెళ్లి నా భార్యతో "ఎవరో హైదరాబాద్ నుంచి వస్తున్నారు! ఎంతమంది వస్తారో చూచి కాఫీలు పంపించు" అని చెప్పి పచ్చి హాల్లో కూర్చున్నాను

వాళ్లు వచ్చారు! వాళ్లు ప్రాచ్యుసర్లుకాదు! నాకు హైదరాబాద్ లో సన్మానం చేస్తామన్నారు. పోనీలే సన్మానంగూడ మంచిదే గదా అనుకున్నాను. వాళ్ల సమాజం పేరు చెప్పారు. ఒక సాంస్కృతిక సంస్థ.

ఒక పెద్ద ఆల్బం చూపించారు. ఇదివరకు వాళ్లు పెద్ద, పెద్ద ప్రముఖులకు సన్మానాలు చేసిన ఫోటోలన్నీ ఉన్నాయో అందులో!

నేను చాలా సంతోషించాను! వాళ్లలో ఒకాయన సెక్రటరీకాబోలు ఒక కాగితం కలం తీసుకుని నా బయోడేటా రాసుకోవడానికి

"మీరు ఇప్పటికీ ఎన్ని సినిమాలు తీశారండీ?" అన్నాడు

"అబ్బే! నేను సినిమాలు తీయలేదండీ! ఆయన డి.వి.యస్. రాజుగారు! ప్రాచ్యుసరు" అన్నాను

"ఓహో! ఆయనా? డి.వి.యస్. రాజుగారూ.." అని సర్దుకుని మళ్ళీ

"మీరు సినిమా రంగానికి రాకముందు లాయరుగా ప్రాక్టీసు చేశారుగదూ?"

"అబ్బే! ఆయన దువ్వూరి నరసరాజుగారండీ! ఆయన ఇప్పుడులేరు! పోయారు" అన్నాను

"ఓహో!.. ఆయన దువ్వూరి నరసరాజుగారా? మీకు ఇంటర్వ్యూనల్ కథల పోటీలో మీ కథకి బహుమతి వచ్చింది గదూ?"

"అది నాకు గాదండీ పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారికి."

"ఓహో! ఆయన పద్మరాజుగారు కదూ" . అని ఆయన నీళ్లు నములుతుంటే

నేను "రేపు సన్మాన సభలో నన్ను గురించి మాట్లాడే వారు. నా జీవిత వివరాలు తెలిసిన వాళ్లని మాట్లాడమనండి."

"అలాగే అలాగే మీరే మీ బయోడేటా రాసివ్వండి! అలాగే కథలు లేకుండా మాట్లాడిస్తాం!

మీకు ఒక బిరుదు గూడ ఒకటివ్వాలనుకుంటున్నాం.

"ఏం బిరుదు ఇవ్వాలనుకుంటున్నారు?"

"మీరు హాస్యం బాగా రాస్తారు గనక మీకు "హాస్యస్పదబ్రహ్మ" అని బిరుదు ఇవ్వాలనుకుంటున్నాం "

నాగుండె గతుక్కుమన్నది తమాయించుకుని "ఎవరైనా భాషాజ్ఞానం ఉన్నవాళ్లను సంప్రదించి ఇవ్వండి బిరుదు" అన్నాను ప్రాథేయపూర్వకంగా

“అలాగే! పొసి మీకు ఏం బిరుదు కావాలో మీరే చెప్పండి! మీరు కోరుకున్న బిరుదే ఇస్తాం” అన్నాడాయన వేనేం మాట్లాడలేదు.

మళ్ళీ ఆయనే “మీకు ఒక పర్చు గూడ బహుకరించాలని నిర్ణయించాం” అన్నాడు

“సంతోషం” అన్నాను.

“మేము వచ్చేటప్పుడు హడావుడిగా బయలుదేరి వచ్చాం! అనుకోకుండా ఇక్కడ ఖర్చులు ఎక్కువయ్యాయి. ఒక్క వెయ్యి రూపాయలివ్వండి! మీకు ఇవ్వబోయే పర్చుతో పాటు కలిపి తిరిగి యీ వెయ్యి రూపాయలు ఇచ్చేస్తాం!”

నాగుండెల్లో రాయిపడ్డా అది నా ముఖంలో కనబడుతుండేమోనన్న భయంతో క్షణం కూడా ఆలోచించకుండా లేచి వంటగదిలోకి వెళ్ళి నా భార్యతో “నా చెక్ బుక్ ఎక్కడుంది?” అని అడిగాను. మా సంభాషణంతా అమె వింటూనే వుంది.

“వస్తాడుగుతారేం? మీ డేబుల్ డ్రాయర్ లోనే ఉంటుంది! చూడండి!” అన్నది కాస్త రుసరుసలాడుతూ.

“కాఫీలు చేశావా?”

“లేదు! ఇక చెయ్యాల్సి!”

“అక్కర్లేదులే” అని చెప్పి నాగదిలోకి వెళ్ళి చెక్ బుక్ తీసుకొచ్చి వెయ్యిరూపాయలకు పెల్చే చెక్కు, రాసి ఆయనకిచ్చాను.

ఆయన థాంక్స్ చెప్పి లేచి వెళుతూ

“హైదరాబాద్ వెళ్ళి మీ సన్మానం తేదీ ఫోన్ చేసి వివరాలు ఉత్తరం రాస్తాను!” అని వాళ్లందరూ వెళ్ళిపోయారు నాభార్య నా దగ్గరకు వచ్చి

“డబ్బిచ్చి సన్మానం చేయించుకుంటారా? అత్తగారవం ఉన్నవాళ్ళు చేసే పనేనాఇది?” అన్నది బాధతో!

“ఏం చేయమంటావు? సన్మానం చేస్తామంటే ‘సరే’ నని కమిట్ అయినాను. డబ్బు అడిగేసరికి ‘సన్మానం వద్దు’ అంటే ఏం బాగుంటుంది?” అని నీళ్ళు నమిలాను.

“ఈ వెయ్యి రూపాయలతో పోరు వాళ్ళ మీదగ్గర ఇంకా గుంజుతారు” అన్నదామె.

“అబ్బే! అలా జరగదులే” అన్నాను.

“జరగదని ఏమిటి గ్యారంటీ?”

“జరగదని చెప్పానుగా!”

“అంత గట్టిగా ఎలా చెప్పగలరు?”

“నాకూ కాస్త తెలివితేటలున్నయ్! ఎంత చెడ్డా సీనియర్ రచయితని! నన్ను మరి తేలిగ్గా అంచనా వేయకు?”

“వాళ్ళ మళ్ళీ వస్తారు?”

“రారు!”

“వస్తారు చూడండి.”

“రారు! కారణం చెప్తామంటావా? నా బ్యాంకు అకౌంటులో బాలెన్స్ లేదు! నేనిచ్చిన ఈ చెక్కు చెల్లదు! మళ్ళీ ఏ ముఖం పెట్టుకుని వస్తారు నా దగ్గరికి? నువ్వేం భయపడకు! వాళ్లు రానారారు! ఈ సన్మానం జరగనూ జరగదు! పద! బోజనం వద్దించు!” అని లేచి లోనికి వెళ్ళాను

ఇప్పుడు జరిగే సన్మానాలమీద అప్పుడే అలా పెట్రెర్ రాశాను’ అప్పుడే ఏదో పత్రికలో ప్రింటు అయింది గూడా!

ఇలాగే సన్మానం చేస్తామని చెప్పి కమిట్ చేయించి వెంటనే డబ్బు అడిగిన సంఘటన ఒకసారి నా కళ్లముందే ప్రముఖ చిత్ర నిర్మాత దర్శకుడు బి.యస్. రెడ్డిగారికి జరిగింది.

1974-75 ప్రాంతంలో ఒకరోజు బోగోద్దులో ఆయన ఇంట్లో నేనూ ఆయన కూర్చుని ఏవో కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నాం నలుగురు తమిళులు లోపలికి వచ్చి ఆయనకు నమస్కరించారు ఆయన వాళ్లను కూర్చోమన్నారు! వాళ్లు సోపాలో కూర్చున్నారు వాళ్ల చేతుల్లో ఏవో పైల్స్ అల్బాలు ఉన్నాయ్! ఎవరో చందాల కోసం వచ్చారనుకున్నాను.

వాళ్లు మొదలు పెట్టారు. “రెడ్డిగారూ! మీరు తెలుగు వారైనా కొన్ని దశాబ్దాలుగా మదరాసులోవుండి ‘స్టర్లీసేమ’, ‘మల్లికార్జుని’ లాంటి గొప్ప సినిమాలు తీశారు. వాటిని తమిళ ప్రజలు చూచి ఎంతో మెచ్చుకున్నారు మదరాసులో సినిమా పరిశ్రమకు మూల పురుషులలో మీరు ముఖ్యులు! తమిళవాడుకు మీ సినిమాల ద్వారా ఎంతో పేరు ప్రఖ్యాతలు సంపాదించి పెట్టారు.

మీ ప్రతిభకు గుర్తింపుగా మీకు మా సమాజం తరఫున ఘనంగా సన్మానం జరపదలుచుకున్నాం” అని వాళ్ల చేతుల్లో ఉన్న అల్బమ్ ఒక్కొక్కటి తీసి ఆయనకు చూపడం మొదలెట్టారు!

ఆ అల్బమ్ లో తమిళ ప్రముఖ నాయకులు కామరాజ్ నాదార్, భక్తవత్సలం, అన్నాద్రై, సి రాజగోపాలాచారి, మొదలైనవారికి చేసిన సన్మానాల ఫోటోలు ఉన్నాయ్!

రెడ్డిగారు చాలా సంతోషంతో అవన్నీ ‘తీరిగ్గా చూశారు’ తరువాత ఇంకా వాళ్లు రెడ్డి గారి ప్రతిభను పొగిడి చేయబోయే సన్మానం వివరాలు వేదిక, అందులో పాల్గొనబోయే ప్రముఖ తమిళ నాయకుల గురించి చెప్పారు.

ఈలోగా లోపలనుంచి కాఫీలు వచ్చినై! ఆందరం సేవించాం! అరగంటకు పైగా ఈ తతంగం జరిగింది.

“ముందు కొన్ని దిల్లరలకు కొంత డబ్బు అవసరం వుంటుంది! ఒక్క వెయ్యిరూపాయలు ఇప్పించండి!” అని అడిగారు.

మారుమాటాడలేక రెడ్డిగారు చెక్కురాసియిచ్చి పంపించారు. వాళ్లు వెళ్లిపోయాక నేను నవ్వుతూ రెడ్డిగారిని అడిగా! ఏమిటి సన్మానానికి డబ్బువ్వడమేమిటి?” అని ఆయన అన్నారు. “ఏం చేయను! సన్మానానికి ఒప్పుకుని డబ్బు అడిగినప్పుడు ఏం చేయాలి? సన్మానం వద్దలెమ్మంటే ఏం బాగుంటుంది?” నాలాగా కాకుండా ఆయన బ్యాంకు అక్కవుంటులో బాలెన్స్ ఉంది. ఆ చెక్కు వాళ్లు కాష్ చేసుకున్నారు! మళ్ళీ వాళ్ల జాడతెలియలేదు.

ఆ సంఘటన స్ఫూర్తితో మరి కొంత కల్పించి నేను సైన్ చెప్పిన పెట్రెర్ రాసి పత్రికకు పంపించాను.

నాకు అప్పుడు, ఇప్పుడు, ఎప్పుడూ ఒక ధర్మనందేహం!

“సినిమా ఫెయిలయితే నష్టం ఎవరికి? డబ్బు ఎవరిదిపోతుంది?” ఆ సినిమా ప్రొడ్యూసరు కనబడ్డప్పుడు అడుగుతాం!

“ఏమండీ! పాపం! మీ పిళ్ళరు ఫెయిలయిందట! నష్టం ఏమాత్రం?” అని.

అయిన వెంటనే “అబ్బేబ్బే! మనకేమీ నష్టం లేదండీ! రిలీజుకు ముందే అన్ని జిల్లాలు అమ్మేశాంగా! మనకి కాస్తా కూస్తా లాభమేగాని నష్టం ఏమీలేదు!” అంటారు

జిల్లాలు కొన్నవాణ్ణి అడిగితే “అబ్బేబ్బే! మనకేమీ నష్టం లేదండీ! ముందుగానే ఫియేటర్ల వాళ్ళ దగ్గర అడ్వాన్సులు తీసుకున్నాం గదండీ! మనం కొన్నడబ్బు మనకు ముందే వసూలయిందండీ.”

అడ్వాన్సు ఇచ్చిన ఫియేటరు వాణ్ణి అడిగితే “అబ్బే! మనకేనష్టం లేదండీ! కమ్యూనియల్ టాక్సు డిస్కంట్ మెంటు వాళ్ళకి మనకి ఏవో లావాదేవీలుంటాయ్ గదండీ! వాళ్లు మనతో బాగా కోఆపరేట్ చేస్తారండీ! కాబట్టి మన డబ్బు మనం ఎలాగో రాబట్టుకుంటామండీ” అంటారు.

అనలు ఫేక్స్ ఏమిటంటే డబ్బుపోయేది సినిమా చూసిన ప్రేక్షకుడిది! వాడు కొన్న టికెట్ డబ్బు ఎవడూ వాపస్ యివ్వడుగదా!

మరి సినిమా తీయడానికి అయిన ఖర్చు ఎవరు భరిస్తున్నట్టు! ఈ మారే ఒక ప్రొడ్యూసర్ని అడిగితే అయిన కాస్త కోసంగా -

“డబ్బు ఎవరిది పోతే మీకెందుకండీ! ప్రొడ్యూసరుకి నష్టం వస్తే మీరు రచయితగా తీసుకున్న డబ్బు తిరిగి యిస్తారా? అలాంటప్పుడు ఎందుకు మీ యక్షప్రశ్నలు?

మా ఇబ్బందులు మాకుంటాయ్! “పిళ్ళరు ఫెయిలయింది. డబ్బు మొత్తం పోయింది ‘మొర్రో’ అని గోలపెడితే-

మరునాడే అప్పలవాళ్లు వచ్చి వాకిట్లో కూర్చుంటారు. తరువాత పిళ్ళరు తీయాలంటే డబ్బు పెట్టుబడి పెట్టేవాడు పెట్టుబడి పెట్టడు. అప్పు పుట్టదు! మాకు ఇన్ని బాధలుంటాయ్!” అన్నాడు.

అందుకే చూశారా? failure picture తీసిన ప్రొడ్యూసరు వెంటనే రెండు పిళ్ళర్లు అవ్వొస్తే చేస్తాడు అప్పలవాళ్లు కాస్త ఆగుతారు! సక్సెస్ ఫుల్ పిళ్ళర్ తీసిన ప్రొడ్యూసరు next picture announce చేయడానికి ఆరునెలలు ఆలోచిస్తాడు వచ్చిన లాభం పోతుందేమోనని భయం

ఇది ఒక పత్రికకి రాస్తే వాళ్లు ట్రింటు చేశారు! అది చదివిన ఒక ప్రొడ్యూసరు నాకు ఫోన్ చేసి -

“నరసరాజుగారూ! మీరు చివరన రాశారే అప్పలవాళ్లు వచ్చి వాకిట్లో కూర్చుంటారనీ Next picture కి అప్పుపుట్టదనీ! అది కరెక్ట్!” అన్నాడు.

కాశిమజిలీకథల్లాగ ఇవీ సినిమా కథలు!

అన్ని విధాల బాగా బ్రతికిన వాళ్ళకి గూడ జీవితం అఖిరి దశ ముగింపు ఎలా ఉంటుందో ఊహించని విషయం!

పింగళి నాగేంద్రరావుగారు సినిమారంగంలోనూ, నాటకరంగంలోనూ ప్రసిద్ధ రచయిత - వండితుడు

అయినది మచిలీపట్టణం (బందరు) బందరులో డి.వి సుబ్బారావుగారు ప్రసిద్ధ రంగస్థల నటుడు అయిన 'హరిశ్చంద్ర' నాటకం ఆంధ్రదేశంలో సుప్రసిద్ధం అయిన బందరులో ఇండియన్ డ్రమెటిక్ కంపెనీ అని ఒకనాటక సమాజాన్ని నడిపేవాడు ఆ సమాజంలో పింగళి నాగేంద్రరావుగారు నాటక కర్త, మేనేజరు గూడ. అంతకుముందు నాగేంద్రరావుగారి జీవిత విశేషాలు నాకు బాగా తెలియవు 'రాధాజి' 'వింధ్యరాణి' అని రెండు నాటకాలు రాశారు నాగేంద్రరావు గారు డి.వి సుబ్బారావుగారు ఆ నాటకాలు ఆంధ్రదేశమంతటా ప్రదర్శించారు 'వింధ్యరాణి'లో ప్రసిద్ధ సినిమా కళాదర్శకుడు తోట వెంకటేశ్వరరావు (తోట తరణి తండ్రి) కథానాయిక ఆదవేషం వేసి బ్రహ్మాండంగా ఒప్పించేవాడు. అతను బాగా పాడేవాడు గూడ.

1940 తరువాతనుకుంటాను "భలేపెళ్లి", "తారుమారు" అని జంట సినిమాలు తీశారు ప్రొద్దుటూరు ఎవరో తెలియదు జగన్నాథ దర్శకుడు 'భలేపెళ్లి'కి నాగేంద్రరావుగారు మాటలు, పాటలు రాశారు డా॥ శివరామకృష్ణయ్య గారు, గరికపాటి రాజారావు గారు నటించినట్లు గుర్తు!

'తారుమారు' కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారి కథ.

అది అలావుండగా నాగేంద్రరావుగారి సినిమారంగప్రవేశం "వింధ్యరాణి" సినిమా ద్వారా జరిగింది. 1947 ప్రాంతం అనుకుంటాను అందులో డి.వి సుబ్బారావుగారే నటించారు సినిమా ఫెయిలయింది నాగేంద్రరావుగారికి తిరిగి బందరు వెళ్లాలంటే కాస్త బెరుకు! "సినిమాకి వెళ్ళాడు! వచ్చాడు!" అని సాటివాళ్లు ఎగతాళి చేస్తారనే అనుమానం భయం గూడా ఉండవచ్చు. 4

అదే సమయంలో కె.వి.రెడ్డిగారు కొత్త రచయిత కోసం వెతుకుతున్నారు అంతకు ముందు అయిన "భక్త పోతన", "యోగి వేమన" రెండు సినిమాలు తీశారు ఆరెంటికి సముద్రాల రాఘవాచార్యులుగారే రచయిత.

కె.వి.రెడ్డిగారికి ఎప్పుడూ exclusive writer కావాలి. అంటే తన సినిమా పూర్తి అయ్యేవరకు రచయిత మరో సినిమాకు పనిచేయగూడదు (నేను అయిన దర్శకత్వంలో వాహినీ పెద్దమనుషులు'కు అన్నపూర్ణ పిక్చర్లు మొదటి చిత్రం "దొంగ రాముడు" కు అలాగే పనిచేశాను)

"యోగి వేమన" తరువాత రెడ్డిగారే సముద్రాలతో "అచారీ! ఏల్లలు గలవాడివి! ప్రీలాస్సరేగా ఏ సినిమాలకయినా రానుకో!" అని వంటించేవారు.

రెడ్డిగారు ఒక జానపద చిత్రం తీయాలన్న ప్రయత్నంలో ఉన్నారు. ఆ విషయం అయినకు అసోసియేట్ రైటర్లుగా వాహినీలో పనిచేస్తున్న కమలాకర కామేశ్వరరావుగారికి తెలుసు!

కామేశ్వరరావుగారి స్వస్థలం గూడ బందరే! నాగేంద్రరావుగారితో బాగా పరిచయం! కామేశ్వరరావుగారు నాగేంద్రరావుగారిని తీసుకెళ్లి కె.వి.రెడ్డిగారికి పరిచయం చేశారు! అయిన రాసిన నాటకాలను గురించి అయిన పాండిత్యాన్ని గురించి చెప్పారు!

అలా వాహినీ వారి "గుణసుందరి కథ"కు నాగేంద్రరావు గారు మాటలు-పాటలు రాశారు ఆ పిక్చరు మంచి హిట్టయింది.

ఆ తరువాత రెడ్డిగారు నాగేంద్రరావుగారు విజయా ప్రాదక్షన్స్ నాగరెడ్డి, చక్రపాణిగార్ల “పాతాళదైరవ” కి పనిచేశారు.

అప్పుడు నాగేంద్రరావుగారు విజయా ప్రాదక్షన్స్ కు పర్మినెంట్ రైటర్ గా వెలజీతం మీద ఉద్యోగం ప్రారంభించారు!

ఆ తరువాత కె వి.రెడ్డిగారు విజయా ప్రాదక్షన్స్ కు తీసిన “మాయాబజార్”, “జకదేక ఏరునికథ”, “హరిశ్చంద్ర”, “ఉమా చండి గౌరీ శంకరుల కథ” సినిమాలకు మాటలు-పాటలు రాశారు!

చక్రపాణిగారు తీసిన “పెళ్ళిచేసి చూడు”, “మిస్సుమ్మ”, “అప్పుచేసి పప్పుకూడు”, “గుండమ్మ కథ” చిత్రాలకు గూడ పాటలు నాగేంద్రరావుగారి రాశారు!

ఆయనకు వెలజీతమేగాక - పాటలు రాసినందుకు వేరే పారితోషికం ఇచ్చేవారు

జయంతి పిళ్ళూరు పేరుతో కె.వి.రెడ్డిగారు, పి.ఎస్.రెడ్డిగారు, పట్నాభిగార్లు తీసిన “శ్రీకృష్ణార్జునయుద్ధం”, “పెళ్ళినాటి ద్రుమాణాలు”, “భాగ్యచక్రం” సినిమాలకు గూడ నాగేంద్రరావుగారి మాటలు-పాటలు రాశారు!

ఇవిగాక బయట ప్రాధ్యుస్థలకు “మహాకవి కాళిదాసు”, “శ్రీకృష్ణవిజయం”, “ప్రమీలార్జునీయం”, “మహామంత్రి తిమ్మరుసు” వగైరా చిత్రాలకు గూడ రచనలు చేశారు. నాగేంద్రరావుగారు బ్రహ్మచారి! తల్లి దాదాపు 90 ఏళ్లు బ్రతికింది. తల్లికి సేవచేయడానికి, ఇంట్లో వంటచేయడానికి ‘అనసూయమ్మ’ అని ఒకామెను నియమించుకున్నారు. మొదట్లో చాలారోజులు త్యాగరాయ వగరు, రామానుజం వీధిలో అద్దె ఇంట్లోనే ఉండేవారు

1960 ప్రాంతంలో అనుకుంటాను బాగా జ్ఞాపకం లేదు. నాగేంద్రరావుగారు మహాధవపెద్ది గోఖలే (కళాధర్మకుడు) ప్లేబాక్ గాయకుడు మాధవపెద్ది సత్యం (వాల్లద్రూ సోదరులు) డా॥ గాలి బాలసుందరరావుగారు (తరువాత నీసినటుడు చంద్రమోహనకు పిల్లనిచ్చి పెళ్ళి చేసి మామగారైనారు) వీళ్ళా మరికొందరు త్యాగరాయనగరులో గోపతి నారాయణ స్వామి రోడ్డులోని నార్త్ క్రెస్టెంటు రోడ్డులో, లక్ష్మీకాలనీ పేరుతో యిళ్లు కట్టుకున్నారు.

అక్కడ ఇల్లు కట్టుకున్న తరువాతనే నాగేంద్రరావుగారి తల్లి మరణించింది ఆరోజు నాకు బాగా జ్ఞాపకం. నాగేంద్రరావుగారు చిన్న పిల్లవాడిలా ఏచ్చాడు తల్లిగారి మరణానికి

ఆ తరువాత గూడ వంటమనిషి అనసూయమ్మ కొడుకు రామమూర్తిని, మనమరాలుని పిలిపించి తన ఇంట్లోనే పెట్టుకుని రామమూర్తికి వయోలిన నేర్పించాడు. అనసూయమ్మ మనవరాలికి కాలేజీ చదువు చెప్పించాడు. వాళ్లుగూడ సొంత బంధువుల్లా నాగేంద్రరావుగారిని బాగానే చూశారు.

ఇంతకూ చెప్పవచ్చిందేమంటే “ఉమా చండి గౌరీ శంకరుల కథ” ప్రియిల్ కావడంతో నాగరెడ్డి, చక్రపాణిగార్లు కె.వి. రెడ్డిగారి యూనిటిన (నాగేంద్రరావు గారితో సహా) మూసేశారు. ప్రాదక్షన్ మేనేజర్లు అసిస్టెంటు డైరెక్టర్లను గూడ తీసేశారు.

అంతవరకు 1950 నుంచి 1967 -68 వరకు దాదాపు 17,18 సంవత్సరాలు నికర ఆదాయంతో స్థిమితంగా కాలం గడిపిన నాగేంద్రరావుగారికి జీవితంలో ‘అభద్రత’ తొచిందేమో ఎవరికీ చెప్పకుండా ఘంటసాల వెంకటేశ్వరరావుగారికి తన ఇల్లు అమ్మేశాడు. చాలా చౌకగా! 50 వేల కనుకుంటాను తను మాత్రమే మేదమీద పోర్నస్ లో అద్దెకుంటుండేవాడు క్రింద ఘంటసాలగారు ఎవరికీ అద్దెకిచ్చారు.

1969-70 ప్రాంతంలో నమకుంటాను నాగేంద్రరావుగారికి గొంతులో కాన్సర్ వ్యాధి వచ్చింది యన్.టి.రామారావుగారు తనకు తెలిసిన డాక్టరుకు ఫోన్చేసి నాగేంద్రరావుగారిని వెల్లూరు హాస్పిటలుకు పంపారు చికిత్సకోసం! అప్పటికే రామారావుగారి కొరకు “శ్రీకృష్ణ సత్య”, “దాణక్క చంద్రగుప్త” స్క్రిప్టులు రాసేవారు నాగేంద్రరావుగారు. వెల్లూరు హాస్పిటల్లో చికిత్సానంతరం వ్యాధి కొంత మెరుగు పడటంతో నాగేంద్రరావుగారు మదరాసు తిరిగివచ్చేవారు కొన్నాళ్ళకు మళ్ళీ వ్యాధిలక్షణాలు ప్రకటించడంతో కొన్నాళ్ళు టి.నగర్‌లోని సుందరరామన్ నర్సింగ్‌హోంలో చికిత్స చేయించుకున్నారు తరువాత ఇంట్లోనే ఉంటూ మౌల్ రోడ్డులో ఉన్న ఒక కాన్సర్ హాస్పిటల్‌కి రోజూ వెళ్లి Cobalt చికిత్స ప్రారంభించారు.

నేను అప్పడప్పుడు వెళ్లి చూచివస్తుండేవాణ్ణి! ఏవో పనులమీద తీరక లేక నేను రెండు మూడు వారాలు నాగేంద్రరావుగారిని చూడడానికి పిలువడలేదు. ఒకరోజు స్టూడియో నుంచి వస్తూ మధ్యాహ్నం నాగేంద్రరావుగారిని చూడ్డానికి ఆయన ఇంటికి వెళ్ళాను.

మనిషి బాగానే ఉన్నాడు చూడ్డానికి! నన్ను చూడగానే “ఏండా నూరేళ్లు మీకు! నేనే మీకు ఫోన్ చేద్దామనుకుంటున్నాను! నాకు cobalt చికిత్స ఒక నెలరోజుల్లో అయిపోతుంది అయిపోగానే నాకిక్కడ ఏంపని? బందరు వెళ్లిపోతాను! మునిసిపల్ చైర్మన్ నా మీత్రుడు కోళ్ళపర్తి నరసింహారావుకి లెటర్ రాశాను అతని ఆవరణలోని అవుట్ హౌస్‌ను ఖాళీ చేయించమన్నాడు.

అందుకే ఇంట్లోవున్న వస్తువులన్నీ అమ్మేస్తున్నాను ఇవన్నీ అక్కడికి మోసుకుపోవడమెందుకు? ఇంట్లో వున్న వెండిసామాను సినిమా శతదినోత్సవాలకు యిచ్చిన వెండికప్పులు అన్నీ అమ్మేశాను!

యిక లైబ్రరీవుంది! ఆరుద్రతో చెప్పాను అమ్మేస్తాను ఎవరికైనా చెప్పమని అనంతపురంలో ఎవరికో రాశానన్నాడు. అది ఇప్పట్లో జరిగిట్టు లేదు. రెండురోజుల క్రితం మీరు జ్ఞాపకం వచ్చారు! మీకయితే నా లైబ్రరీ బాగా ఉపయోగపడుతుంది! అందుకే మీకు ఫోన్ చేద్దామనుకుంటున్నాను. ఇంతలో మీరే వచ్చారు!” అన్నాడు.

నేను మారుమాటాడకుండా విన్నాను! విషయం గ్రహించాను “నాగేంద్రరావుగారూ! మీరు లైబ్రరీ అమ్మవద్దు! ఒక రైటరు లైబ్రరీ అమ్మడమంటే సాటి రచయితగా నాకు ఏమాత్రం ఇష్టం లేదు! మీకు ప్రస్తుతం డబ్బుకావాలంటే చెప్పండి! నేను ఇస్తాను” అన్నాను.

“ఎంతో అక్కరలేదు! వెయ్యిరూపాయలుంటే చాలు Cobalt treatment ఆగకుండా సాగిపోతుంది. తరువాత బందరు వెళ్లిపోతాను” అన్నాడు.

మరునాడు ప్రాద్దున్నే బ్యాంకికి వెళ్లి మనీ డ్రా చేసి నాగేంద్రరావుగారి ఇంటికి వెళ్ళాను. డబ్బులు చేతిలోపెట్టాను! పొంగివస్తున్న దుఃఖాన్ని దిగమించుకుంటూ గట్టిగా కావలించుకున్నారు! కన్నీళ్ళు తుడుచుకుని “నరసరాజాగారూ! మీకు కృతజ్ఞత ఎలా చెప్పాలో తెలియదంటే! నా దగ్గర డబ్బు ఉంది! కాని బందరు దగ్గర నాకు దూరపు బంధువులకు అప్ప ఇచ్చాను. ఇవిగో ప్రామిసరీనోట్లు!” అని నోట్లుతీసి చూపించారు. “కాని వాళ్ళ ఇవ్వుడు ఇవ్వలేమన్నారు! వ్యవసాయదార్లు! ధాన్యం అమ్మితేగాని డబ్బురారు!

డబ్బు కోసం రామకృష్ణ స్టూడియోకి, ఆనసూయమ్మ కొడుకు రామమూర్తిని యన్.టి.రామారావుగారింటికి పంపాను, నాగిరెడ్డిగారి దగ్గరికి పంపాను. వాళ్ళ ఇంటర్వ్యూలే ఇవ్వలేదు! రోజూ చూడడానికి ఇంటికి వచ్చే స్నేహితులు

(పేర్లు చెప్పారు) గూడ డబ్బు అడుగుతానని రావడం మానేశారు! ఈ 'ఎడ్డు' 'ఎత్తు' పడింది! ఇకలేవదు అని ఎవరూ ఇంటిదాయలే రావడంలేదు!" అని వలవల ఏడ్చారు. నాకూ కళ్లలో నీళ్లు తిరిగినయ్యే!

"ఇంకా కావాలంటే ఫోన్ చేయండి! ఇస్తాను" అన్నాను. 'అలాగే' అన్నాయన! నేను లేచి వెళ్లిపోయాను!

మూడు నాలుగు రోజుల తరువాత రామమూర్తి ఫోన్ చేశాడు. "సార్! మొన్ననే నాగేంద్రరావుగారిని మౌంట్ రోడ్ లో హాస్పిటల్లో చేర్చాము ఇప్పుడే చెప్పారు!" లాభంలేదు! వారి బంధువులకు కబురు చేయండి" అని చెప్పారు డాక్టరు!

"అయనకి బంధువులేవరున్నారండి" అని రామమూర్తి ఫోన్ లోనే భోరున ఏడ్చాడు. "నేను వెంటనే బయలుదేరి వస్తున్నాను" అన్నాను.

అప్పుడు సాయంత్రం 6 గంటలయింది. చీకటి పడుతోంది. కారులో గోతమీ పిళ్ళర్లు అఫీసుకు వెళ్లాను! ప్రొడ్యూసరు రామబ్రహ్మంగారు! ఆయన గూడ బ్రహ్మచారి! నాయర్ వంటవాడు! మంచి కాఫీ ఇచ్చాడు రామబ్రహ్మంగారితో నాగేంద్రరావుగారి విషయం చెప్పాను.

రామబ్రహ్మంగారు "మహామంత్రి తిమ్మరుసు" ప్రొడ్యూసరు! దానికి నాగేంద్రరావుగారు రచయిత! ఆ అభిమానంతో ఆయన "నేనుగూడ వస్తాను! పదండి" అని ఇద్దరం కారులో మౌంట్ రోడ్ లోని కన్స్టర్ హాస్పిటల్ కు వెళ్లం!

కింద అంబులెన్స్ ఉంది. మేడపైకి వెళ్లం! నాగేంద్రరావుగారి గదిలోకి వెళ్లం. "ఇంటికి తీసుకెళ్లమన్నాడు" అని చెప్పారు రామమూర్తి!

నాగేంద్రరావుగారు మాకిద్దరికీ నమస్కరించారు! నేను ధైర్యం చెప్పడానికి నాగేంద్రరావుగారితో "డాక్టరుతో మాట్లాడాను నాగేంద్రరావుగారు! ఏం ఫరవాలేదు! వారం రోజుల్లో రిలీఫ్ ఇస్తుంది అని చెప్పారు" అన్నాను!

అయన్ని stretcher మీద కిందకి దింపి అంబులెన్స్ లో పడుకోబెట్టారు! ఒక నర్సుగూడ ఆయన పక్కన కూర్చుంది!

"ఈ నర్సుని ఈ రాత్రికి ఇంటిదగ్గరే ఉంచుకుంటాం! పర్మిషన్ ఇవ్వండి" అన్నాను డాక్టరుతో!

"అలాగే ఉంచుకోండి!" అన్నాడు డాక్టరు. అంబులెన్స్ వెనకనే నేనూ, రామబ్రహ్మంగారు కారులో నాగేంద్రరావుగారి ఇంటికి వెళ్లం!

Stretcher మీద అయన్ని పైకి తీసుకెళ్లారు! ఆయన గదిలో వండుకోబెట్టారు! ఆయన బాగానే మాట్లాడుతున్నాడు! కాకపోతే కాస్త నీరసంగా వున్నాడు.

నేనూ, రామబ్రహ్మంగారు ఆయన మంచం పక్కన కూర్చున్నాం! "మీకు అలస్యం అవుతోంది! వెళ్లిరండి! నరసరాజుగారూ!" అన్నాడు నాగేంద్రరావుగారు (అప్పటికి టైమ్ రాత్రి 9 .30 అయింది)

నేను, రామబ్రహ్మంగారు లేచి హాల్ లోకి వచ్చాం! రామబ్రహ్మంగారు జేబులోంచి 500 రూపాయలనోట్లు తీసి రామమూర్తి చేతికిచ్చి "నాగేంద్రరావుగారికి చెప్పవద్దు" అన్నాడు. కాని రామమూర్తి లోనికి వెళ్లి నాగేంద్రరావుగారికి చెప్పినట్లున్నాడు. రామమూర్తి తిరిగివచ్చి "మమ్మల్ని ఒకసారి లోనికి రమ్మంటున్నాను" అన్నాడు. ఇద్దరం గదిలోకి

వెళ్ళాం! నాగేంద్రరావుగారు చేతులెత్తి నమస్కారం చేశారు రామబ్రహ్మంగారికి!

“రేపు ఉదయం వస్తాయేండ్” అని ఆయన దగ్గర సెలవు తీసుకుని వేసు, రామబ్రహ్మంగారు వచ్చేశాం!

మరునాడు ఉదయం 6 గంటలకు పోనీ! రామమూర్తి పోనీ చేశాడు ఏడున్ను, “నాగేంద్రరావుగారు రాత్రి పోయారండీ! మీరు వెళ్ళిన తరువాత ఒక అరగంట వరకు బాగానే మాట్లాడుతున్నారు. కళ్ళ మూసుకున్నారు! పొద్దుపోయిందిగదా - నిద్రపోతున్నారేమో అనుకున్నాం! ఒంటిగంట ప్రాంతంలో నర్సు నాడి - గుండె పరిశీలించి చెప్పింది ‘ప్రాణం పోయింది’ అని! అర్థరాత్రి వేళ మిమ్మల్ని డిస్టర్బ్ చెయ్యడం యిష్టంలేక మీకు పోన్ చేయలేదు”. అన్నాడు.

నేను 8 గంటలకు వెళ్లి రామమూర్తితో చెప్పాను. శాస్త్రోక్తంగా జరపవలసిన కర్మకాండ జరిపించు అని. (ఆయనకు రావలసిన బాకీల తాలూకు ప్రామిసరీ నోట్సు మీద రాశాడు “నా వారసపుత్రుడు రామమూర్తికి” అంటూ. ఆ నోట్సు రామమూర్తి పేర ట్రాన్స్ఫర్ చేశారు)

అందువల్ల రామమూర్తి నాగేంద్రరావుగారికి అంత్యక్రియలు జరిపాడు.

11వ రోజు పెద్ద కర్మకు నాగేంద్రరావుగారికి ముఖ్యులయిన పది పన్నెండు మందికి మార్గపెద్ది గోఖలే, సత్యం, నాకు, ఘంటసాల, గాలి బాలసుందరరావుగారు, యింకా ఆ కాలనీలో కొంతమందికి భోజనాలు ఏర్పాటు చేశాడు రామమూర్తి.

వారం పదిరోజుల తరువాత ఒకరోజు రామమూర్తి టాక్సీలో కొన్ని పుస్తకాలు వేసుకుని మాఇంటికి వచ్చాడు. నేను అప్పుడు రాజా అన్నామలైపురంలో రామకృష్ణామఠం రోడ్డులో ఉండేవాణ్ణి!

టాక్సీలోంచి పుస్తకాలు తీసుకుని మాఇంటిలోపలికి వచ్చాడు రామమూర్తి “ఏమిటి?” అన్నాను

నాగేంద్రరావుగారు చెప్పారండీ ఆయన జ్ఞాపకార్థం ఈ పుస్తకాలు మీకిమ్మన్నారండీ.

“అంద్రవిజ్ఞాన సర్వస్వం” వాల్యూములు, “నిత్యానుసంధానం”, “కృష్ణలీలాతరంగణి”, తిరుపతి వెంకటకవుల “కథలు-గాథలు” మూడు సంపుటలు, ఇంకా ఏవో దాదాపు పది పన్నెండు పుస్తకాలు. వాటన్నిటిమీద “నాగేంద్రరావు లైబ్రరీ” అని ఇంగ్లీషులో ముద్రలుగూడ వున్నవి అవన్నీ ఇప్పటికీ నాదగ్గర ఉన్నాయి! తరువాత రామమూర్తి, అనసూయమ్మగారూ, ఆవిడ మనవరాలు ఏమైనారో ఎక్కడ ఉన్నారో నాకు తెలియదు! వాళ్ళ మాత్రం చివరివరకు నాగేంద్రరావుగారిని పొంత బంధువుల్లా చూశారు!

తరువాత యన్.టి.రామారావుగారితోనూ, నాగిరెడ్డిగారితోనూ రామమూర్తికి ఇంటర్వ్యూ దొరకలేదన్న విషయం నేను ఆరా తీశాను.

యన్.టి.రామారావుగారికి నాగేంద్రరావుగారికి “శ్రీకృష్ణసత్యం”, “దాణకృత చంద్రగుప్త” స్క్రిప్టు తాలూకు రెమ్యూనరేషన్ విషయంలో ఏదో కమ్యూనికేషన్ గేప్ ఉన్నట్టు అనిపించిందండీ!

రెమ్యూనరేషన్ విషయం వాళ్ళు ఎలా మాట్లాడుకున్నారోగాని రామారావుగారు అనుకున్న పైకం మొత్తం అంతా ఇచ్చేశాననే ఉద్దేశంతో ఉన్నారు! నాగేంద్రరావుగారు తనకు ఇంకా కొంత రావాలనే ఇంప్రెషన్లో ఉన్నారు

ఒకసారి మాటల సందర్భంలో నాగిరెడ్డిగారితో చెప్పాను. నాగేంద్రరావుగారి ఆఖరిరోజుల పరిస్థితి!

అయన బాధ పడ్డారు! “నాకు తెలియదు నరసరాజుగారు! నాకెవ్వరూ చెప్పలేదు. ఆయన 15 ఏళ్లకు పైగా మన కంపెనీకి పని చేశారు! మంచి సినిమాలకు రాశారు అయన పరిస్థితి తెలిస్తే నేను ఊరకే ఉండేవాణ్ణి! నేను ఎంతమందికి సహాయం చెయ్యలేదు?” అన్నారు బాధతో!

ఈ పెద్ద పెద్ద వాళ్లతో ఇంటర్వ్యూల విషయంలో సామాన్యంగా జరిగేదేమిటంటే -

వాళ్లకి వర్సనల్ పెట్రోలరీలన్, లేక గేటులో బిజినెస్మన్ ఉంటారు. వాళ్ల యజమానికి వచ్చిన మనిషికి గల సంబంధం తెలియక “ఇంట్లో లేరనో, బిజీగా ఉన్నారని. ఇప్పుడు వీలులేద”నో చెప్పి పంపించేస్తారు

అలాంటిదేదో జరిగి ఉంటుంది.

దాదాపు నా 45 ఏళ్ల సినీ జీవితంలో రకరకాల అనుభవాలు! ముఖ్యంగా ప్రొడ్యూసర్లతో! వాహినీ, విజయ, ఎ.వి.యం., భరణి, వచ్చిన పిళ్ళర్లలాంటి సినీమా కంపెనీలలో నాకేమీ చిక్కులు యిబ్బందులు వుండేవి కాదు.

ఇతర ప్రొడ్యూసర్లు అందరితో కాదు, కొందరితో చిత్ర, విచిత్ర, వింత అనుభవాలు!

ఇంతకు ముందురాకానే నేను ఒక ప్రొడ్యూసరు దగ్గరకు వెళ్ళినట్టు నాకు సన్మానం చేయించమని అడిగినట్టు కల్పిత కథ ఒకటి రాకాను.

అందులో ఆ ప్రొడ్యూసరు అంటాడు “సినీమాకి కథ రాయడానికి నీలాంటి కొమ్ములు తిరిగిన రచయితలే కావాలో? ఉదాహరణకి ఇప్పుడు నేను తీసే సినీమాకి మా అమ్మాయి కథ రాసింది. నువ్వు ఉన్నారుమంటావని నీచేత రైలాగులు రాయించానుగాని అమాత్రం రైలాగులు నేను రాయలేనా? ఇప్పుడు మనం మాట్లాడుకునే మాటలేగా నువ్వు సినీమాలో రాసేది!” అంటాడు.

ఈ అభిప్రాయం చాలామంది ప్రొడ్యూసర్లు, ట్రైక్టర్లలో ఉంది. తాము సొంతంగా కథ రాసుకోలేరు! నాతోటివాడు ఎవడో రచయిత చేత రాయించి వాడికి చెప్పను గూడా చెప్పకుండా అమాత్రం తమకు తెలియదా అన్న ధీమాతో కథలో మార్పులు చేసేస్తారు.

ఉదాహరణకి “యమగోల” సినీమాయే ఉంది తెలుగులో బాగా పోయింది! ఎవరో ప్రొడ్యూసరు తమిళ హక్కులు కొని తమిళంలో శివాజీగణేశన్ హీరోగా తీశాడు. అందులో నాతో మాటమాత్రం సంప్రదించకుండానే శివాజీ గణేశన్ చేత రెండు వేషాలు, హీరోవేషం, యముడు వేషం వేయించి మరికొన్ని మార్పులు వాళ్ల ఇష్టం వచ్చినట్టు చేసి తీశారు. పిళ్ళరు ఫ్లాప్ అయింది.

హిందీ వర్సను గూడ అంతే “హిందీకి ప్రొడ్యూసరు తెలుగుకి ప్రొడ్యూసరయిన వెంకటరత్నమే! దర్శకుడూ తెలుగులో తీసిన తాతిసేని రామారావే! కాని హిందీ రైటర్లు అర్థిస్టుల మీద వీళ్లకి కంట్రోలు ఉండదు! హిందీలో గూడ హిందీ రైటరు అర్థిస్టులు యిష్టం వచ్చిన మార్పులు చేసి పిళ్ళరు ఫ్లాప్ చేశారు!

యిలాగ - ఒక భాషలో సక్సెస్ అయిన సినీమాని మరోభాషలో కాపీచేస్తూ గూడ ఒరిజినల్ రైటర్ని కనీసం సంప్రదించకుండా తమకు అమాత్రం తెలిదా అన్న అహంతో పైగా ఉన్నదాని మీద ఇంప్రూవ్ చేస్తున్నామన్న భ్రమతో మార్పులు చేసి సినీమాలు ఫ్లాపులు చేసిన కేసులున్నవ్వాం!

కొన్ని మంచికథలు అంటే నేను మంచి కథలు అనుకున్నవి నిర్మాత దర్శకులు మంచివాళ్లయినా అర్థిక కారణాలవల్ల అనుకున్నట్టు తీయలేక పిళ్ళర్లు ఫెయిలయిన కేసులున్నయ్!

మనకు భట్టి-విక్రమార్కుడి కథల్లో 'పరకాయ ప్రవేశం' అని ఒకటి ఉంది. అంటే ఒకరి శరీరంలో మరొకరి అత్మ ప్రవేశించడం! ఈ ఇదియోని ఆధారంగా చేసుకుని నేనొక పెటైరరాజా! పురాణాలమీద పెటైర!

ఆ కథ ఏమిటంటే -

భూలోకంలో మనం రోజూ 'పేదర్లలో వార్తలు చూస్తుంటాం! ఒకేసారి అనేకచోట్ల యుద్ధాలవలన భచ్చేవాళ్లు విరోధాలవల్ల ఖానీలు, కాదు యాక్టిడెంట్లు, ఇలా 'పేదర్ల' ప్రతిరోజూ ఎన్నో చావుకబుర్లు!

మనకి అనవాయితీ ఒకటివుంది! ఒక ప్రాణిని తీసుకుపోవడానికి నరకం నుంచి ఇద్దరు యమభటులు వస్తారు! భూలోకంలో చావులు ఎక్కువ కావడంతో నరకంలో భటుల సంఖ్య చాలక ఒక్కొక్క ప్రాణికి ఒక్కొక్క భటుడే వస్తుంటాడు. అయినా ఇంకా యుద్ధాలు, బాంబులు వగైరాలు వల్ల భచ్చే వాళ్ల సంఖ్య విపరీతంగా పెరిగిపోయి ఒక్కొక్కభటుణ్ణి పంపడానికి గూడ భటుల కొరత ఏర్పడుతుంది!

అప్పుడు యముడు బ్రహ్మ దగ్గరకుపోయి "ఇంతమందికి ఒకేసారి చావులు రాస్తే ఎలాంగండీ! నా భటు వర్గం చాలదం లేదు" అని మొరజెట్టుకుంటాడు.

అంటే బ్రహ్మ అంటాడు "అన్నీ తెలిసి గూడ నువ్వు ఇలా మాట్లాడతావేం యమధర్మరాజా! మనుషుల చావులు నాచేతుల్లో లేవు! వాళ్ల వాళ్ల పూర్వజన్మ సుకృతాలు- దుష్టుకాలనుబట్టి వాళ్ల ఆయుర్దాయం ఉంటుంది! ఇందులో నేను చేయగలిగింది ఏమీలేదు" అంటాడు. "మరి ఏమిటి ఈ నమస్యకి పరిష్కారం?" అని యముడు అడిగితే

"కొత్త భటుల్ని రిక్రూట్ చేసుకో" మంటాడు బ్రహ్మ. అప్పుడు యమలోకంలో భటులకోసం రిక్రూట్మెంట్ ఆఫీసు ఓపిన్ చేస్తారు. ఎందరో వస్తారు భటుడి ఉద్యోగాల కోసం! అందులో ఒకడు దేవేంద్రుడి దగ్గరనుంచి రికమెండేషన్ రెటరు తీసుకువస్తాడు. ఆ వేషం నూతనప్రసాద్ వేశాడు. నూతన్ ప్రసాద్ మదరాసులోవుండగా అతని ఇంట్లో వాకిలిపైన తగిలింది ఉంది. యమభటుడి ఫోటో! నూతనప్రసాద్ నాకు చూపించాడు.

యమలోకంలో ఇలా వుండగా భూలోకంలో ఒక కథ. ఒక తల్లికి ఇద్దరు కూతుళ్లు! తల్లి విధవరాలు! ఉన్న రెండు ఎకరాల భూమి అమ్మి కట్టుమిచ్చి పెద్దకూతురు పెళ్లి చేస్తుంది.

చిన్నకూతురు చదువుకుంటుంది. కాలేజీలో ఒకణ్ణి ప్రేమిస్తుంది. ప్రేమవివాహం! కట్నం బాధలేకుండా!

రేపు ఉదయం పెళ్లిముహూర్తం! ఈరోజు సాయంత్రం పెళ్లికూతుర్ని చేస్తారు. అందరూ నిద్రపోతారు! తెల్లవారిలేచేసరికి పెళ్లికూతురు చనిపోయి ఉంటుంది! కట్ చేస్తే -

యమలోకంలో ఈ పెళ్లికూతుర్ని యమనభలో విచారిస్తుంటారు! ఆ పిల్ల ప్రాణం తెచ్చినవాడు ఈ కొత్త రిక్రూట్ నూతనప్రసాద్.

చిత్రగుప్తుడు చిట్టాతీసి ఆ పిల్ల చేసిన పాపాలు చదువుతాడు!

"ఈమె పెళ్లాడిన భర్త కళ్లలో కారం చల్లి మరొక వరపురుషుడితో సంబంధం పెట్టుకున్నది" అని చదవగానే

ఆ పిల్ల "ఓరి నీదుంపతెగ! నాకింకా పెళ్లే కాదేమి! నాకు భర్తకు తెలికుండా వరపురుషుడితో శృంగారమేమిటి? ఇందులో ఏదో పొరపాటు ఉంది యమధర్మరాజా" అంటుంది.

“పొరపాటు ఏమీ లేదు! యిది నేను రాసిందికాదు. కంప్యూటరైజ్డ్ రికార్డ్” అని చదువుతాడు నీపేరు లలిత గదూ?

“నీతల్లిపేరు లక్ష్మమ్మ కదూ!”

“అవును!”

“నీ తండ్రిపేరు నాగయ్య?”

అవును!

“నీ తాతపేరు సుబ్బయ్య?”

“కాదు! కాదు! మాతాత పేరు వెంకయ్య” అని అప్పిల్ల యముడితో “అయ్యో! నాపేరుగలదే ఇంకొకామె ఉంది! ఆమె తల్లిపేరు, తండ్రిపేరు, నాతల్లిదండ్రులపేర్లు ఒకటే! కాని తాతపేర్లు వేరు. అవిడ పరపురుషుడితో సంపర్కం మాట నిజమే!” అంటుంది.

“అయితే అవిడ ప్రాణానికి బదులు ఈ పెళ్లికూతురు ప్రాణం తీసుకోచ్చాడన్నమాట” అని యముడు కోపంగా -

“ఇది పెద్ద నేరం! బ్రహ్మకు తెలిస్తే మన ఉద్యోగాలు ఊడతయ్! వెంటనే ఈ పిల్ల ఆత్మను తీసుకుపోయి భూలోకంలో వదిలేసి రమ్మంటాడు.

అకాశంలో పోతూ ఆ పిల్ల అంటుంది భటుడితో! “నీ దుంపతెగ! నా పెళ్లి పాడుచేశాడుగదరా!” అంటుంది.

“లేకపోతే ఎక్కడా పేర్లు దొరకనట్టు నలుగురయిదుగురు ఒకే పేరుపెట్టుకుంటే వచ్చే చిక్కేయిది!” అంటాడు భటుడు.

తీరా భూలోకానికి పోయేసరికి ఆ పిల్ల శవాన్ని దహనం చేసేశారు.

“ఇప్పుడెట్లా! నా ఆత్మకి శరీరం కావాలిగా! ఎట్లా?” అని “రాయముడితో చెబుతా!” అని చెదిరిస్తుంది.

“అమ్మా! నీకు దండంపెడతా! నా ఉద్యోగం ఇంకా పర్వనెంటుకాలేదు! నువ్వు రిపోర్టు చేస్తే నా ఉద్యోగం ఉడుతుంది! నీ ఆత్మ దూరడానికి మంచి శరీరం చూపిస్తా! ఇదుగో నా దగ్గర చావబోయే వాళ్ల లిస్టువుంది! రా!” అని భూలోకంలో ఒక హాస్పిటలుకు తీసుకెళ్తాడు!

ఒక ధనవంతురాలి రూంలోకి తీసుకెళ్తాడు! ఈమె లక్షాధికారి! ఒక గంటలో చావబోతోంది! ఈ శరీరంలో పరకాయ ప్రవేశం చెయ్” అంటాడు.

నేళ్లద్దరూ ఆసుపత్రి వాళ్లకి కనబడరుగదా! ఆ పిల్ల ఆ చావబోయే మహిళ మంచానికి తగిలించిన కేస్ షీట్ చదువుతుంది.

“ఛీ! దీనికి అన్నీ సుఖరోగాలే! ఈ బాడీ నాకు వద్దు” అంటుంది.

“ఇంకొకటి చూపిస్తా! రా!” అని ఒక మంత్రిగారింటికి తీసుకుపోతాడు.

“మంత్రిగారి భార్య గుండెపోటుతో చావబోతుంది! ఈ శరీరంలో దూరావా నువ్వు మంత్రిగారి భార్యవై అధికారం చలాయించవచ్చు!” అంటాడు.

అప్పుడే ఎదురుగా వున్న టి.వి లో వార్త! మంత్రిగారి అవినీతి చర్యలవల్ల మంత్రి పదవి తొడిగిందని! “మొగుడికి మంత్రి పదవిపాతే దీని మొఖమెవడు చూస్తాడు! నాకీ బాడీవద్దు” అంటుంది ఆ పిల్ల ఆత్మ!

తరువాత మరొక ఊరికి తీసుకుపోతాడు. అదొక రైతు కుటుంబం! ఆ ఇంటి కోడల్ని చూపుతాడు!

“ఓరి నీ దుంపతెగ! ఈమె నా ఆత్మరా!” అంటుంది. “అక్కో! కుక్కో! నాకు తెలియదు. నా లిస్టులో ఉంది! ఇంకా రెండురోజుల్లో చావబోతుంది!”

“అయితే నేనూ మా ఆక్క శరీరంలో ప్రవేశిస్తాను” అంటుంది “ఇంకా రెండు రోజులు వైమ్ ఉంది. నువ్వు ఇక్కడే ఉండు. నా లిస్టులో చావబోయేవాళ్లని తీసుకుని వస్తా” అని భటుడు పోతాడు

అక్కడ ఆ ‘ఆక్క’ పరిస్థితి ఏమిటంటే ఆక్క చక్కనిది! అత్త గయ్యాళి! భర్త మీదకుడు! పైగా అత్త తమ్ముడు (రామలింగయ్య) కోడలిమీద కన్నేసి వేధిస్తుంటాడు. అత్తతో చెబితే తన మీదే ఎగిరి పడుతుంది! అలా నలిగిపోతున్నది ఆక్క! పైగా ఆక్కకు పిల్లలు లేరు! అందువల్ల కోడలికి విషమిచ్చి చంపి కొడుక్కి మంచి కట్నంతో రెండో పెళ్లి చెయ్యాలని అత్త ప్లాను!

రెండు రోజుల తరువాత రాత్రిపూట కోడలికి విషం కలిపిన పాలు గ్లాసు ఇస్తుంది!

కోడలు - కొడుకు గదిలో నిదురిస్తుంటారు! తెల్లారేసరికి కోడలు చచ్చి ఉంటుంది గదా అని తలుపు తీస్తే కోడలు బ్రతకేవుంటుంది! అంటే దాత్రే ఆక్క శరీరంలో చెల్లెలి ఆత్మ దూరి ఉంటుందన్నమాట!

ఆక్క అమాయకురాలుగాని చెల్లెలు గడుసుది! అత్త మీద ఎదురుతిరుగుతుంది. అత్త తమ్ముడు ఇదివరకు లాగానే కన్ను గొడితే చెల్లెలు మెత్తబడినట్టు నటిస్తుంది ఆ రాత్రికి భార్యను పుట్టింటికి పంపి చెల్లెల్ని తన ఇంటికి రమ్మంటాడు రామలింగయ్య. చెల్లెలు సరేనంటుంది. ఆ రాత్రికి రామలింగయ్య యింటికి వెళుతుంది! రామలింగయ్య బలవంతం చేయబోతే రోకలితో వాడి నెత్తిన కొడుకుంది. వారు చస్తారు. తను ఏమీ ఎరగనట్టు ఇంటికి పోతుంది!

ఆక్కడ యమలోకంలో నూతనప్రసాదానికి ఝాట్టి మారుతుంది. మనుషుల ప్రాణాలు తెమ్మంటే ఒకరికి బదులు మరొకరి ప్రాణం తెచ్చాడు గనక అతన్ని వెటర్నరీ జంతువుల శాఖకు బదిలీ చేస్తారు!

ఒకరోజు గాడిద ప్రాణం తీసుకువస్తాడు! “గుర్రం ప్రాణం తెమ్మంటే గాడిద ప్రాణం” తెచ్చావు! ఇది చాలా పెద్దనేరం!” అంటాడు చిత్రగుప్తుడు.

“ఏమోనండీ! మానవుల లోకమే బెటరు! అద, మగ! రెండే జాతులు!

పశువుల్లో గుర్రం-గాడిద, కుక్క, నక్క ఒకే లాగవుంటున్నాయ్!” అంటాడు భటుడు.

“గాడిద ప్రాణాన్ని భూలోకంలో వదిలి ‘రమ్మంటాడు’ యముడు

భూలోకానికి పోయేసరికి గాడిద శవాన్ని రాబందులు తినేశాయి!

“నీకు పులి శరీరం చూపిస్తా! అందులో దూరు!” అంటాడు భటుడు! గాడిద ‘వద్దు’ అని ఓండ్రపెడుతూ తల వూపుతుంది

“సింహం శరీరం?”

“వద్దు” అంటుంది.

“అన్ని జన్మలలోకి మానవ జన్మ ఉత్తమం! మానవశరీరంలో దూరతావా?”

“దూరతానంటుంది గాడిద!

రామలింగయ్య శవాన్ని పాడెమీద కట్టి శ్మశానానికి తీసుకుపోతుంటారు! గాడిద అత్యు రామలింగయ్య బొందిలో దూరుకుంది.

ఆతను పాడె మీదనుంచి లేచి గాడిదలా ఓండుపెడుతూ క్రిందకి దూకుతాడు

భార్యవచ్చి సంతోషంతో ఇంటికి తీసుకెళుతుంది.

మామూలు అన్నం తినడు. పచ్చిగడ్డి ఇస్తేగా తింటాడు” ఇలా నడుస్తుంది కథ!

పాపం ప్రాధ్వానరు భాగస్వాలు విడిపోవడంతో పిళ్ళరు అనుకున్నట్లు తీయలేక ఎలాగో రిలీజు చేశారు!

పిళ్ళరు ప్లాప్ అయింది!

రచన వ్యక్తిగా స్వీకరించిన నేను రచయితగా నా అనుభవాలు, తెలుసుకున్న విషయాలు తప్పలో, ఒప్పులో పాఠకుల ముందుంచడమే ఈ రచన ప్రధాన కర్తవ్యం! రచయితకి గాని ఏ ఇతర కళాకారుడికి గాని కావలసినవి ముఖ్యంగా ఆత్మవిమర్శ, ఆత్మవిశ్వాసం!

ఆత్మవిమర్శ ముందడుగు వెయ్యడానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఆత్మ విశ్వాసం చేసేవనిని దైర్యంగా చేయడానికి దోహదం చేస్తుంది.

ఈ అభిప్రాయాలను విపులీకరించడానికి ఒక ఉదాహరణ చెబుతాను.

1981లో ప్రారంభించి 1982లో అనుకుంటాను అక్కినేని నాగేశ్వరరావుగారు అన్నపూర్ణా స్టూడియోస్ తరపున నిర్మాతగా “శ్రీరంగ సినిమా” చిత్రం నిర్మించారు.

దానికి మాతృక తమిళ సినిమా - “ఊటీవరైవరపు” శివాజీ గణేశన్ ప్రధాన పాత్ర పోషించాడు దానిని తెలుగులో తీయాలని అనుకున్నప్పుడు ఆ కథ నాగేశ్వరరావుగారికి అంతగా నచ్చలేదు. కారణం శివాజీ గణేశన్ పాత్రకి సినిమాలో ఉండవలసిన ప్రాధాన్యత లేదు గనక!

అయినా మిగతా సినిమా బాగున్నది గదా అని మిత్రులు చెప్పిన మీదట “నరసరాజుగారి అభిప్రాయం తీసుకుందాం” అని నిర్ణయించుకుని నాకు మదరాసులో ఆ తమిళచిత్రం చూసే అవకాశం కల్పించారు! తమిళ సినిమాల్లో ఆ రోజుల్లో హాస్యనటులు ఎ.కె రామస్వామి, బాలయ్య, తంగవేలు, నాగేష్ వగైరాలు ప్రాబల్యం ఎక్కువగా ఉండేది. వాళ్ల సీన్లు రచయిత రాసేవాడు గాదు. కథలో సందర్భం చెబితే పైన చెప్పిన హాస్యనటుల్లో ఇద్దరో, ముగ్గురో, నలుగురో మాటించు సమయంలో పెట్లో కూర్చుని ఒకరిమీద ఒకరు జోకులు, మాటకు మాటల ఎత్తిపొడుపులు వాళ్ల ఇష్టం వచ్చినట్లు మాట్లాడి హాస్యాన్ని పండించేవారు! ప్రేక్షకులు గూడ ఆనందించేవారు

ఈ విధంగానే నేను చూసిన ఊటీ వరైవరపు చిత్రంలో హాస్యనటుల పాత్రలు ఎక్కువై డామినేట్ చేయడంవల్ల హీరో శివాజీ గణేశన్ పాత్ర మరుగునపడి ప్రాధాన్యత కోల్పోయింది.

కాని కథలో మొదట్లోనే ఒక మంచి ట్విస్ట్ వుంది. దానిని ఆధారంగా చేసుకుని హాస్యనటుల పాత్రలు తగ్గింది హీరో పాత్ర అవసరమైనంతవరకు పెంచి మంచి కథగా రూపొందించవచ్చని నాకు తోచింది.

ఈ విషయం మదరాసునుంచి హైదరాబాద్ లోవున్న నాగేశ్వరరావుగారికి చెప్పి వారంతోజుట్టో ఒక వర్షన కథరాసి హైదరాబాద్ వెళ్లి నాగేశ్వరరావు గారికి వినిపించాను

అయిన “బాగానే వుంది గాని నరసరాజుగారూ! నిర్మాతగా ప్రస్తుతం నా స్థితి చెబుతాను వినండి

అన్నపూర్ణ పిక్చర్లు మొట్ట మొదటి పిక్చరు “దొంగరాముడు” మీరు రాశారు! స్క్రిప్టు పూర్తిగా రాసి అర్జిస్టులను అపీసుకు పిలిపించి డైలాగ్స్ రిహార్సల్లు చేయించేవారు!

ఆ తరువాత ఏ పెట్టుకు ఆ పెట్టుకు డైలాగ్స్ రాసి యివ్వడం ప్రారంభమయింది నటుడుగా అదీ సహించాను.

ఆ తరువాత మరి దారుణంగా మూటింగ్ మొదటి రోజు సెడల్ కూర్చుని దర్శకుడు - రచయిత - అసిస్టెంట్లు కథ చర్చించడం ప్రారంభించారు!

కథలో “తల్లికి ఇద్దరు కొడుకులు గదా! ఒక కూతురుగూడ ఉంటే ఎలావుంటుంది?” అని డైరెక్టరు అంటే మిగతావారూ “బ్రహ్మాండంగా ఉంటుంది” అని వంతపాడడం .

అయితే ఈరోజు మూటింగు కెన్సిల్ చేసి మదరాసుకు ఫోన్ చేసి ఫలాన రేడి అర్జిస్టును రేపు ఉదయానికి విమానంలో పంపించే ఏర్పాటు చేయమని డైరెక్టరు ఆదేశించడం! ఇదీ సహిస్తున్నాను.

ఇది ఎక్కడో గాదు! ప్రస్తుతం ప్రాడక్షన్ లో వున్న నా సొంతపిక్చరులోనే జరుగుతోంది!

ఇంతవరకు నేనిప్పుడు తీస్తున్న పిక్చరు ఒక డ్రీమ్ గూడ చూడలేదు! ఎందుకంటే అది ఎలాఉంటుందో చూస్తునే ఉన్నానుగదా!

అందువల్ల ఇదే ఆఖరు పిక్చరు! ఇక నిర్మాతగా సినిమాలు తీయగూడదని నిర్ణయించుకున్నాను” అన్నారు.

అంతా విని నేనన్నాను “నాగేశ్వరరావుగారూ నా పరిస్థితి గూడ కాస్త ఓపిగ్గా వినండి!

నేను రాసిన పిక్చరు సక్సెస్ అయితే అంతా నా ప్రతిభే అనుకుంటున్నాను ఫెయిలయితే నేను అనుకున్నట్టు తీయలేదు అందువల్ల ఫెయిలయింది అని ఇతరుల మీద నింద వేస్తున్నాను

ఈ దశలో అత్త విమర్శలో పడ్డాను! పిక్చరు ఫెయిల్ అయితే దర్శకుణ్ణి, నిర్మాతనో నిందిస్తున్నాను గాని ఒకవేళ నా రచన లోనే లోపంఉండేమో! అనే అనుమానం వస్తోంది. ఇప్పటికీ నేను ఇండస్ట్రీకి వచ్చి సరిగ్గా 30 సంవత్సరాలయింది ఈనాటి ప్రేక్షకులకు నాభావాలు, నేను దూరమైపోతున్నామేమో!

అందువల్ల ఈనాటి ప్రేక్షకుల అభిరుచులకు నేను దగ్గరగా ఉన్నానా? దూరంగా ఉన్నానా? అని అత్త విమర్శ చేసుకోవలసిన సమయం అసన్నమైంది.

కాబట్టి నాకు ఈ ఒక్క అవకాశం ఇవ్వండి! నేను రాసి స్క్రిప్టు అక్షరం మార్చకుండా నేను అనుకున్నట్టు సెట్లో నేను దగ్గరవుంది సినిమా తీర్చాం! దర్శకుడు కోడండరామరెడ్డి మనవాడేగనక చెబితే ఒప్పకుంటాడు ఒకవేళ పిక్చరు ఫెయిలయితే ఇంకా రచయితగానే సాగి ప్రొడ్యూసర్ల డబ్బు తగలెయ్యడమెందుకు? హాయిగా తృప్తిగా సినిమారంగం వదిలేసి రిటైరవుతాను.

ఇంతవరకు ఇతరులవల్ల ఎన్నో సినిమాలు తీసి నష్టపోయానంటున్నారుగదా! నా అకౌంటులో ఒక్క అయిదు లక్షలు నష్టపోండి! ఒకవేళ పిక్చరు నష్టమే అయితే ఓహో! నేను ప్రేక్షకుల అభిరుచులకు దగ్గరగానే ఉన్నానన్న అత్యుచిత్యాసంతో ఇంకా కొన్నాళ్లు సినిమాలలో కొనసాగుతాను" అన్నాను.

'అలాగే లెండి' అన్నారాయన!

"శ్రీరంగసీతులు" సినిమా మొత్తం నేను సెట్‌లో లేకుండా ఒక్క షాట్ గూడ తీయలేదు! సీనులో యాక్షన్ డైలాగ్ ఆర్గిస్టుల చేత చేయించి చూపివాణ్ణి! కోడందరామిరెడ్డి షాట్స్ డిజైన్ చేసుకునేవాడు. పాటలు మొత్తం అతనే మూట్ చేసేవాడు. నేను interfere అయ్యేవాణ్ణికాను. "శ్రీరంగసీతులు" హిట్ అయింది నాలో ఆత్మవిశ్వాసం పెరిగింది.

సినిమా శతదినోత్సవం నాగేశ్వరరావుగారు మదరాసులో 'సవేరా' హోటల్‌లో ఏర్పాటు చేశారు.

ఆ సభలో చెప్పారు నాగేశ్వరరావుగారు "సాధారణంగా నిర్మాతలు ఫెయిల్యూర్ పిక్చరు తీసి సినిమాలు తీయడం మానేస్తారు! నేను ఈ సస్టెనెబుల్ పిక్చరు తీసి సినిమాలు తీయడం మానేస్తున్నాను! నిర్మాతగా ఇదే నా ఆఖరు పిక్చరు. ఈ సినిమాకు పేరుకు నేను నిర్మాతనుగాని నిజానికి నిర్మాత నరసరాజుగారు. ఆయన ప్రోత్సాహం లేకపోతే నేను ఈ సినిమా తీసేవాణ్ణి కాదు" అన్నారు.

రెమ్యూనరేషన్ గూడ అనుకున్నదానికంటే పాతిక ముప్పయ్య వేలు అదనంగా పంపారు నాకు.

"శ్రీరంగసీతులు" సినిమాతో నాలో పెరిగిన ఆత్మవిశ్వాసంతో ఇంకా పది పన్నెండేళ్లు సినిమా రంగంలో రచయితగా కొనసాగాను" తరువాత పరిస్థితులు మారిన్నై! సినిమాలనుంచి రిటైర్ కావడానికి వేరే కారణాలున్నాయ్! అవి తరువాత ప్రస్తావిస్తాను.

ఆ సినిమా నా ఆత్మవిమర్శకు 'ఆత్మవిశ్వాసానికి' అవకాశం కల్పించింది. అందుకు నాగేశ్వరరావుగారికి నేను కృతజ్ఞుణ్ణి.

సినిమాలను గురించి సమాజంలో కొన్ని వర్గాలు చేసే విమర్శలను గురించి ప్రస్తావిస్తాను

కొందరు విమర్శకులు సినిమాలు ఎప్పుడో ఒకటి అలా తప్ప ఎక్కువగా సినిమాలు చూడని విద్యార్థులైన డాక్టర్లు, ప్లీడర్లు, టీచర్లు, మేధావులుగా పేరు గడించిన వాళ్లు. తరచు సినిమాలలోని అసహజాన్ని గురించి విమర్శిస్తుంటారు.

ముఖ్యంగా సినిమాలలో హీరో పాత్రల ఔచిత్య-అనౌచిత్యాలను గురించి, పైబ్బే దృశ్యాల గురించి

"ఏమిటండీ! మరో అంత అన్యాయం! హీరో మీదకి విలనూ, అతని తాళాకు రౌడీలు డజనుమంది వచ్చి దాడిచేస్తే హీరో ఇలా విసిరితే ముగ్గురు మనుషులు తల్లకిందులుగా పల్లీలు కొట్టి అవతల పడతారా?

పైగా గుంపుగా రాకుండా ఒక్కొక్కడే వచ్చి - ఒక్క చెబ్బుకి ఎగిరి పదిగజాల దూరాన పడతాడా?

'డిమం' - 'డిమం' అంటూ హీరో డజను మందిని చితగ్గొట్టి పారదోలినా అతనికి మాత్రం చొక్కా నలగదు' జుట్టు చెరగదు! మొఖం మీదగాని, ఒంటిమీదగాని ఒక్క చెమట బొట్టు గూడ కనబడదు. ఇది సహజంగా ఎక్కడైనా జరుగుతుందా?" హీరో హీరోయిన్లు శ్రావ్యంగా మధురంగా 'మల్లీశ్వరి' లాంటి చిత్రాలలో పాడే

ద్యాయట్లలోని అసహజత్వాన్ని ఈ వర్గాలవారు ప్రశ్నించరు! పైట్ల విషయంలోనే వీళ్ల అభ్యంతరం!

ఆ పైట్లు చూస్తూ కింది క్లాసు ప్రేక్షకులు ఈలలు వేసి చప్పట్లు కొట్టి ఆనందిస్తుంటే వాళ్లది చవకబారు అభిరుచి కింది కొట్టేస్తారు!

సినిమా మార్గమూర్తి గురించి కాస్తయినా ఆలోచించని వారే ఇటువంటి విమర్శలు చేసేది!

పైట్లో హీరోగూడ డెబ్బలుతని చోక్కాలు చిరిగి తల చెరిగి ముఖాన నెత్తురు కారుతున్న డెబ్బలతో కాలికి తగిలిన డెబ్బలతో కుంటుకుంటూ నడచి వస్తుంటే వీరికి సహజంగా కనిపిస్తుంది.

అలా అయితే అతను మామూలు మనిషే అవుతాడు గాని - సామాన్య ప్రేక్షకుడి దృష్టిలో హీరో ఎలా అవుతాడు?

ఈ అర్హమెంటును మేథావులు అంగీకరించరు! సినిమా మార్గమంలో ఉన్న ఒక ప్రత్యేకతను పైన చెప్పిన మేథావి వర్గం అర్థం చేసుకోవాలి!

సినిమాచూసే సామాన్య, నిష్పక్షపాత ప్రేక్షకుడు, కథలోని పాత్రయొక్క గుణాలను, మంచిగుణాలను చెడ్డ గుణాలను గూడ ఆ పాత్ర పోషించిన నటుడికి, నటీమణికి ఆపాదిస్తారు!

ఇది ఎవరూ కాదనలేని సత్యం! ఉదాహరణకి రాముడు, కృష్ణుడు పాత్రలు పోషించిన యన్.టి.రామారావును కొందరు ప్రేక్షకులు. నిజజీవితంలో గూడ ఆయన్ను దైవంగా ఎంచి పాదాభివందనాలు చేసి ఓట్లువేసి గెలిపించి అసంతోషాలలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రిని చేసింది ప్రేక్షకుల ఈ మనస్తత్వమేనని ఒప్పకుంటున్నారగదా! (దానికి తోడు అప్పటి కాంగ్రెసు రాజకీయ పరిస్థితులుగూడ కొంతవరకు అనుకూలించిన మాట గూడ వాస్తవమే కావచ్చు!) అలాగే దుష్టపాత్రలు, విలన్లుగూడ! విలన్ పాత్ర ధరించిన నటుడు ఎంత మంచివాడయినా, అతను ధరించిన పాత్రయొక్క చెడ్డగుణాలు ఆ నటుడికి ఆపాదిస్తారు ప్రేక్షకులు!

ఉదాహరణకి తమిళ సినిమాలలో యం.జి.రామచంద్రన్ హీరోగా నటించిన చాలా సినిమాల్లో విలన్ గా నటించిన నటుడు 'నంబియార్'!

నిజ జీవితంలో నంబియార్ చాలా మంచివాడు! పెద్ద మనిషి అయ్యప్ప భక్తుడు! తోటి నటీనటులు అతన్ని ఎంతో గౌరవిస్తారు! ఏ దురలవాట్లు లేనివాడు!

విలన్ వేషాలు వేశాడుగనక అతనిని వ్యక్తిగతంగా తెలియని సామాన్యప్రేక్షకులు అతనిని 'దుష్టుని' గా ద్వేషిస్తారు.

అందాకా ఎందుకు? మన సినిమాలలోనే 'సూర్యకాంతం' సంగతేమిటి? అవిడ పోషించిన పాత్రలన్నీ గయ్యాళి పాత్రలేగదా! ప్రేక్షకులు అమెను నిజంగానే గయ్యాళిగా పరిగణిస్తున్నారుగదా! అసలు తమ బిడ్డలకు సూర్యకాంతం అని పేరు పెట్టుకోడానికే సాహసించనంత చెడ్డపేరు సూర్యకాంతానికి!

కాని నిజజీవితంలో అమె ఎంతోమంచిది! ఎంతోకలుషుగీలుమనిషి! సాటి నటీనటులతో దర్శకులతో, నిర్మాతలతో ఎంతో సన్నిహితంగా వుండేది!

అమె గురించి సామాన్యప్రేక్షకుల్లో ఉన్న అభిప్రాయానికి చిన్న ఉదాహరణ.

అమెది కాకినాడ! మదరాసులో తన ఇంటికి ఒక వంటమనిషి కావలసి వచ్చింది! ఎవరైనా మంచి వంటమనిషిని పంపమని కాకినాడలోని తన బంధువుకు ఉత్తరం రాసింది.

ఆ బంధువు ఒక వంటమనిషిని మాట్లాడింది! మదరాసు అని చెప్పిందిగాని మిగతా వివరాలు చెప్పలేదు. మదరాసు సెంట్రల్ స్టేషనుకు వచ్చి మానాళ్లు నిన్ను తీసుకెళ్తారు అని మాత్రం చెప్పింది.

కాకినాడ స్టేషనుకు వెళ్లి వంటమనిషిని రైలెక్కించింది. రైలు కదలడానికి ఇంకా పదినిమిషాలుంది. ఆ బంధువుకు తెలిసినావిడ ఒకామె “మదరాసు వెళుతున్నావా?” అని అడిగింది.

“లేదు! మా సూర్యకాంతం వంట మనిషి కావాలని ఉత్తరం రాసింది. పంపించడానికి వచ్చాను” అన్నదా బంధువు. రైలుపెట్టెలో కూర్చున్న వంట మనిషి ఈ మాటలు విని దిగ్గునలేచి “అమ్మో! సూర్యకాంతం యింటికా! నేను చప్పిస్తాను” అని పెట్టె తీసుకుని రైలుదిగి పరుగు పరుగున అదేపోత! దీనికిమంటారు?

ప్రేక్షకులు నటుడు ధరించిన పాత్ర లక్షణాలను నటునికి అపాదించి చూస్తారు అన్న సత్యానికి గొప్ప ఉదాహరణ. ప్రఖ్యాత తమిళ హీరో తమిళనాడు ముఖ్యమంత్రి యం.జి.రామచంద్రన్!

యస్.టి.రామారావుగారు రాముడు, కృష్ణుడు లాంటి ఉదాత్త పాత్రలతోపాటు రావణుడు, దుర్యోధనుడు పాత్రలు గూడ ధరించాడు.

యం.జి.రామచంద్రన్ పురాణాలలో నటించలేదు. అన్నీ సాంఘిక, జానపద, చారిత్రక చిత్రాలే! అయినా తన పాత్ర విషయంలో ఎంతో జాగ్రత్త తీసుకునేవాడు. ప్రేక్షకుల పాత్రయొక్క లక్షణాలు, ఆ పాత్రదారికి అపాదించి చూస్తారన్న తత్వం పూర్తిగా గ్రహించిన వాడు గనకనే - ఆతను నటించిన ప్రతి చిత్రంలోనూ (ప్రేక్షకుని మనస్సులో తన ఇమేజ్ పెంచుకోవడంకోసం) ఆతను ధరించిన పాత్ర (స్ట్రీమ్మీద గూడ) మద్యం సేవించడు! సిగరెట్టు తాగడు! అబద్ధమాడడు! తల్లిదండ్రులను దైవంలా పూజిస్తాడు గౌరవిస్తాడు. ఎప్పుడూ తన సంభాషణల్లో దళితులను, అసహాయ స్త్రీలను బలపరుస్తాడు. వాళ్ల తరపునే నిలబడి వాదిస్తాడు అంతేకాదు! దళితులను, స్త్రీలను హింసించే ధనికులను నిర్దాక్షిణ్యంగా తిడతాడు! శిక్షిస్తాడు.

ఒక చిన్న ఉదాహరణ:

నేను తెలుగులో రాసిన రామానాయుడుగారి మొదటి చిత్రం “రాముడు-భీముడు” వాహినీ స్టూడియో అధినేత నాగిరెడ్డిగారు తమిళ, హిందీ హక్కులు కొని తమిళంలో యం.జి.రామచంద్రన్ ద్విపాత్రాభినయ హీరోగా “ఎంగవేట్టుపిళ్లై” (మా ఇంటిదిడ్డ) అనే పేరుతో తీశారు

తమిళ చిత్రం మాటింగ్ వాహినీ స్టూడియోలో జరుగుతున్నది. నేను, నాగిరెడ్డిగారు, చక్రపాణిగారు నాగిరెడ్డిగారి రూంలో కూర్చుని వున్నాం. మాటింగ్లోవున్న యం.జి.రామచంద్రన్ నుంచి కబురు వచ్చింది.

“సార్! నరసరాజుగారిని ఒకసారి సెట్లోకి రమ్మని యం.జి.ఆర్. సార్ పంపారుసార్!” అని అసిస్టెంటు రైరెక్టరు వచ్చి చెప్పాడు.

నేను వెళ్లాను.

భీముడు గూడ పల్లెలో తన ఇంటినుంచి తల్లి కన్నుగిప్పి టడోనుకు వస్తాడు! ఆకలిచేస్తుంది జేబులో

దబ్బులులేవు అయినా ఒక కాఫీ హోటలులోకి వెళ్లాడు. టిఫిన్ కడుపునిండా తిన్నాడు. సర్వరు కాఫీ తెచ్చేలోపల అటాయిటూ చూచి మెల్లగా బిల్లుచెల్లించకుండా గుంపులో చాటుగా మెయిన్ వాకిలిగుండా బయటికి జారుకుంటాడు.

అదే సమయంలో అదే గేటుగుండా రాముడు హోటలులోకి వస్తాడు. యాదృశ్యంగా భీముడు కూర్చుని వెళ్లిన బల్బదగ్గర కుర్చీలోనే కూర్చుంటాడు.

సర్వరు కాఫీ తెస్తాడు (భీముడు అర్థం చేసింది) రాముడు “కాఫీ ఇప్పుడు వద్దు! టిఫిన్ తిన్న తరువాత తాగుతాను” అంటాడు

సర్వరు ఆశ్చర్యపోయి “ఇంతకుముందు లాగించేశావుగా- ఇడ్లీ, వడ, దోసె ”

రాముడు అమాయకంగా “అబద్ధం! నేనెప్పుడు తిన్నాను? ఇప్పుడేగా నేను వచ్చింది” అంటాడు

సర్వరు మేనేజరును కేకపేసి “ఇతను తిని తిన లేదంటున్నాడు” అనగానే నలుగురు మూగుతారు! రాముడు అసలే భయంపడు ఇంట్లోనుంచి పారిపోయి వచ్చాడు! పాపం టిఫిన్ తినకుండానే భీముడు తినిపోయిన టిఫిన్ బిల్లు చెల్లించి బయటికి పోతాడు.

ఇదీ సీను! (రాముడుపాత్ర - భీముడుపాత్ర ఒకేనటుడు! ద్విపాత్రాభినయం) యం జి.ఆర్ నన్ను పిలిచి చెప్పిన అభ్యంతరం ఏమిటంటే -

“నేను భీముడుగా హోటల్లో టిఫిన్ తిని బిల్లుచెల్లించకుండా వెళితే నా అభిమానులు (ఫాన్స్) ఒప్పుకోరు! నా ఇమేజ్ దెబ్బతింటుంది” అన్నాడు.

నేను ఆశ్చర్యపోయాను! సన్నివేశాన్ని వివరించాను. “మిస్టర్ రామచంద్రన్! రాముణ్ణి చూచి భీముడుగాను, భీముణ్ణి చూచి రాముడుగానూ కథలో పాత్రలు క్రమించే అవకాశం ఉంది అని establish చేయడానికే నేనీ సీను రాశాను! తరువాత జరిగే కథలో ఈ సీనుకి చాలా ప్రాధాన్యం వుంది” అన్నాను

అయిన “ఎమో!సార్! మీరు ఈసీను మార్చి రాయాలి!” అన్నాడు.

నేను వినయంగానే I am sorry Mr. Ramachandran! నేను చెప్పవలసింది చెప్పాను! మీఇష్టం వచ్చినట్లు రాయించుకోండి” (తమిళంగదా) అని వచ్చేశాను.

తరువాత విచారిస్తే ఆయన కాసేపు ఆలోచించి “సరే తెలుగులో ఉన్నట్టే తీర్దాం” అని నేను తెలుగులో రాసినట్టే తీశారు!

తరువాత సీను భీముడు హోటలునుంచి బయటికి వచ్చి బస్స్టాండు దగ్గర నిలబడతాడు! హిరోయిన్ చేతిలో Hand bag ఒక దొంగ లాక్కుని పరుగుడుతుంటే భీముడు వాడివెంటపడి వాణ్ణి తన్ని బేగ్ తెచ్చి హిరోయిన్ కి ఇస్తాడు. ఇదీసీను!

తరువాత వారం పదిరోజులకి ఈ సీన్ మూట్ చేశారు. నేను నాగిరెడ్డిగారు, చక్రపాణిగారు లేవోలో రషి యాశాం!

అందులో-

భీముడు బస్స్టాండు దగ్గరనుంచుని తనలో తాను అనుకుంటాడు “ఛీ! ఛీ! వెధవ పనిచేసాను! టిఫిన్ తిని

దబ్బులు ఇవ్వకుండా వచ్చేశాను! దబ్బులు రాగానే వెళ్లి వాడి బిల్లు వాడికి చెల్లించేస్తాను” ఈ వాక్యం. యం.జి.ఆర్. అదనంగా రాసుకున్నాడు. తన అభిమాన ప్రేక్షకుల మనసులలో తన ఇమేజ్ రెబ్బలినకుండా!

అంటే “అన్న దబ్బులివ్వకుండా తినడు”, “ఒకరిని మోసం చేయడు” అని అభిమానులు అనుకోవాలన్నమాట!

ఈ విధంగా ప్రజల్లో తన ఇమేజ్ పెంచుకున్నాడు గనకనే మాట పడిపోయిన తరువాత గూడ తమిళనాడును ముఖ్యమంత్రిగా పాలించాడు!

యం.జి.ఆర్ ని గురించి ఒక కథ చెబుతారు సినిమా హీరోలకి పెద్ద మొత్తంలో లక్షలలో (ఇప్పుడు అవి కోట్లకు పెరిగినయ్యనుకోండి) రెమ్మ్యానరేషన్లు ఇస్తుంటారు గదా!

ఒక తమిళ ప్రాధ్యోనరు యం.జి.ఆర్ కు చాలా పెద్ద మొత్తం బ్లాక్ మనీ సంచులలో పెట్టి ఇచ్చాడట! యిచ్చి, తన నిజాయితీని నిరూపించుకోవడం కోసం ఒట్టువేసుకున్నాడట. ఏమని?

“దేవుడిమీద ఒట్టువేసుకుని చెబుతున్నాను. మీకు ఈ దబ్బు ఇచ్చినట్టు ఎవరికి చెప్పను” అన్నాడట.

అందుకు యం.జి.ఆర్. “చెలితే ప్రమాదం నీకేగాని నాకుగాదు! అన్న మీద అబద్ధాలు చెబుతావా?” అని వాళ్లు నిన్నే తంతారు” అన్నాడట.

తన అభిమానుల్లో అంత నమ్మకం కలిగించానన్న ధీమా! మరో విషయం! అతను కరుణానిధితో విభేదాలు వచ్చి అన్నా డి.యం.కె. పార్టీ పెట్టకముందు డి.యం.కె.లోనే ప్రముఖ స్థానంలో ఉండేవాడు. అప్పుడు అన్నాదరై డి.యం.కె. అగ్రనేత.

డి.యం.కె వాళ్లు నిరీశ్వరవాదులని గద ప్రతీతి. Atheists!

యం.జి.ఆర్. డి.యం.కె.లో ఉండగానే అతని ఇంట్లో ఒక పూజగది ఉండేదని రోజూ ఊటించుకు వచ్చేటప్పుడు రహస్యంగా ఇంట్లో పూజచేసి వచ్చేవాడని మా ప్రాదక్షన మేనేజర్లు (“ఎంగ వీట్టువిళ్ళై” - నాగరెడ్డిగారి తీసేటప్పుడు) చెప్పేవాళ్లు! వాళ్లు తరచు అతని ఇంటికి లోపలికి గూడ అవనరం వచ్చినప్పుడు వెళ్లేవాళ్లుగదా!

ఆ తరువాత అతను తమిళనాడు ముఖ్యమంత్రి అయిన తరువాత బహిరంగంగానే ‘మూకాంబిక’ దేవాలయానికి వెళ్లి పూజలు చేసి వస్తుండేవాడు!

దీనిని బట్టి అర్థం చేసుకోవచ్చుగదా ప్రజానాయకులనబడేవాళ్లు ఎన్ని విధాలుగా ప్రజలను మభ్యపెట్టి మోసాలు చేయగలరో!

దీనికంతకూ మూలకారణం ప్రజలలో శతాబ్దాలుగా పాతుకుపోయిన “అరాధనా” భావం!

అలయంలో దేవుణ్ణి ఆరాధించినట్లుగానే ఏవో కొన్ని సద్గుణాలు, మహిమలు ఉన్న మానవుణ్ణి దేవుడుతో సమానంగా భావించి ఆరాధించడం!

మనిషిలో మంచితనం దానగుణం, నీతి, నిజాయితీ, సేవాభావం లాంటి సద్గుణాలు ఉండవచ్చు! అటువంటి వాళ్లను అభినందించవచ్చుగాని దైవసమానుడుగా ఆరాధించడంలోనే వస్తున్నది చిక్కు!

“మనిషిలో ఎన్ని సద్గుణాలున్నా వాడు మనిషేగాని దేవుడుకాదు! కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద,

మాతృర్గాలనే అరిషడ్వర్గాలను జయించిన మానవుడు ఈ ప్రపంచంలో లేనే లేడు" అన్న దృఢమైన నమ్మకం వున్నప్పుడు -

ఈ బాబాలకు, స్వామీజీలకు, సాస్థాంగ నమస్కారాలు చేసి మితిమీరిన భక్తిభావంతో స్వామీజీని పుయ్యాలలో కూర్చోబెట్టి పూవుతూ యవ్వనంలో ఉన్న పదిమంది ఆదరమచులు ఆయన మీద పువ్వులు, అత్తర్లు, పన్నీరు వగైరా సుగంధాలు చల్లి, గంధం రాసి చుట్టూ తిరుగుతూ పవళింపు సేవలు, భజనలు, పాటలు పాడుతుంటే

కాస్తో కూస్తో సద్గుణాలున్న వాడికి గూడ దుర్బుద్ధులు పుడతాయి!

అందుకే దేశానికి ప్రస్తుతం వుట్టిన పెద్ద జాడ్యం - నకిలీ బాబాలు, దొంగస్వాముల పైర విహారాలు!

నకిలీబాబాయ్ చెబుతాడు, తన భక్తులకు "నకిలీబాబాలను నమ్మవద్దు"! అని గాలిలోనుంచి విభాది, కుంకుమలు, వజ్రపుటుంగరాలు, డైమండ్ నెక్లేసులూ, స్వినీ గడియారాలు స్పృష్టించే బాబాలు మోసగాళ్ళేగాని దేవుళ్ళు, దైవాంశ సంభూతాలు కారు అని కేవలం అవి గారడీలు మ్యాజిక్లేనని. మిత్రుడు బివి పట్టాభిరాం లాంటి మెజిషియన్లు పబ్లిక్ థియేటర్లలో ప్రజల ముందు ప్రక్కకొంగా చేసి నిరూపించినా మామూలు అమామయక ప్రజలనే గాక దేశాద్యక్షులు, ప్రధానమంత్రులు, ముఖ్యమంత్రులు, బడాబడా రాజకీయ నాయకులను, మేధావులను, విద్యాధికులను గూడ ఎయిడ్స్ కంటే భయంకరమైన వైరస్ పట్టి పీడిస్తున్నదంటే ఈ దేశ భవిష్యత్తును గురించి భయపడడం బాధపడడం సహేతుకమేగదా!

సరే! ఇలాంటి నిరాశానిస్పృహల వాతావరణం నుంచి కాస్త మనసుకు చల్లని ఉల్లాసం కలిగించే కబుర్లకు పోదాం!

తమిళ సినిమారంగంలో యన్.యన్. కృష్ణన్ అని ఒక మంచి హాస్యనటుడుండేవాడు. అతని భార్య టి.వి. మధురం! వాళ్లిద్దరూ ఆరోజుల్లో చాలా పాపులర్ హాస్యనటద్వయం!

యన్ యన్ కృష్ణన్ ఎంత పాపులర్ అంటే అతనికి హాస్య సన్నివేశాలు, రచనలు ఎవరో ఒకరు రాసియిచ్చే పరిస్థితి దాటిపోయి అతనే ప్రొడ్యూసర్లను "మీకు కామెడీ ఎంతనిడివికావాలి? అని అడిగి తనే రాసి షూట్ చేసి ప్రొడ్యూసర్లకు ఇచ్చేవాడు. అసలుకథకు అతికేటట్లు, ఎవైనా లింక్కు కావాలంటే షూట్ చేసి ఇచ్చేవాడు

అతడు మొదట నాటకాలలో చిన్న చిన్న వేషాలు వేసి ఆర్థికంగా చాలా కష్టాలు పడి తరువాత సినిమాలలోకి వచ్చి డబ్బు, పేరు ప్రతిష్టలు సంపాదించాడు సినిమాలలో సంపాదించిన డబ్బు మొదటిసారిగా ఒక జట్కా స్టాండుకు విరాళంగా యిచ్చాడు.

ఆ ఊళ్లో జట్కాస్టాండుకు పెద్దలైదు. గుర్రాలు ఎండకు ఎండి వానకు తడిసి అవస్థపడుతున్నాయి! అందువల్ల ఆ స్టాండులో ఒక రేకుల పెద్ద వేయించాడు దాని ప్రారంభోత్సవంలో మాట్లాడుతూ అతను అన్నాడు - "నా సంపాదనలోంచి మొదటి విరాళం జట్కాస్టాండుకు ఎందుకిచ్చానంటే - నేను జీవితంలో ఎన్నో కష్టాలు పడ్డాను! ఎవరూ నన్ను ఆదుకోలేదు! ప్రోత్సహించలేదు!

నన్ను 'పైకిరా', "ముందుకురా!" అని ప్రోత్సహించినవాడు జట్కావాడే! అందుకే జట్కాస్టాండుకు విరాళమిచ్చాను" అన్నాడు.

జట్కాబండిలో వెనక బరువైతే గుర్రం లాగలేదు! అందుకని జట్కావాడు “పైకిరండి! ముందుకు రండి” అని ప్రాథేయపదతాడు అలా ఉండేవి యన్ యన్, కృష్ణన్ హాస్యప్రసంగాలు!

ఎన్.ఎస్ కృష్ణన్ తనే కామెడీ ఎపిసోడ్స్ రాసి తనే మూల్ చేసి ప్రాధ్యాపరగ్గి ఇచ్చేవాడని చెప్పినే అతని కామెడీ రచనలన్నీ అద్భుతంగా ఉండేవి ముఖ్యంగా అన్ని తరగతుల (ప్రేక్షకులను అలరించేట్లుగా ఉండేవి!

ఒక పిక్చర్లో కృష్ణన్ రాసి మూల్చేసిన కామెడీ! కృష్ణన్ ఒక అమ్మాయిని ప్రేమిస్తాడు కాని ఆపిల్ల తండ్రి అతన్ని ఇంటి ధాయలకు గూడా రానివ్వదు ఆ పిల్ల ఇంట్లో నుంచి తరచు బయటకు రాదు. ఏంచేయాలి?

ఆ పిల్ల తండ్రి పాల వ్యాపారం చేస్తుంటాడు ఒక మంచి గేదె ఉంటుంది ఒకరోజు ఆ గేదె మెడకు పలుపువేసి ఆ పలుపు చేతబట్టుకుని యజమాని గేదెను రోడ్డుమీద తీసుకుపోతుంటాడు కృష్ణన్ ఒక కిరీటము, చంకిడుస్తులు వేసుకుని వెనకనుంచి వెళ్లి మెల్లగా ఆగేదె మెడలోని పలుపు ఎప్పి గేదెను వక్కకు తోలి తన మెడకు ఆ పలుపు తగిలించుకుంటాడు. పిల్ల తండ్రి తలవంచుకుని నడిచిపోతుంటాడు పలుపు పట్టుకుని అతని దృష్టిని రాబట్టడానికి కృష్ణన్ ఆగుతాడు పిల్ల తండ్రి ఏమిటా అని వెనక్కి తిరిగి చూస్తాడు. ఆశ్చర్యపోతాడు అప్పుడు కృష్ణన్ అతనికి నమస్కరించి “స్వామీ! నేను పూర్వజన్మలో ఒక గంధర్వుడును! శాపవశమున మీ ఇంట్లో గేదెగా పుట్టాను. ఈ రోజుతో నాకు శాప విమోచనం అయింది నేను గంధర్వులలోకానికి పోతాను! ఇన్నాళ్లు నన్ను మీరు ఎంతో దయతో, ఏలోటు లేకుండా మంచి మంచి దావాలు, తిండి పెట్టి పోషించారు! కృతజ్ఞుణ్ణి! మీ ఋణం ఎలా తీర్చుకోవాలి తెలియడంలేదు! కాని ఏదో విధంగా మీకు ఏదో మేలుచేసి మీ ఋణం తీర్చుకుంటాను!” అంటాడు

ఆ పాలవాడు ఆశ్చర్యపోయి “అయ్యో! ఇన్నాళ్లు మా ఇంట్లో గేదెగా ఉన్నది మీరా! ఇన్నాళ్ల అనుబంధం తెంచుకుని పోతారా? కనీసం ఒక వారం పదిరోజులయినా మా ఇంట్లో ఉండి నా ఆతిథ్యం స్వీకరించాలి!” అంటాడు.

“లేదు! నేను పోనాలి” అని కాస్త బెట్టుచేస్తే, “ఏలేదు! నా ప్రార్థన మన్నించాలి” అని వాణ్ణి ఇంటికి తీసుకుపోయి కూతురుకు పరిచయం చేస్తాడు.

అలా ప్రేమికులు కలుసుకుంటారు.

దీనినే నేను “పూజాపలం” సినిమాలో చిన్న మార్పు చేసి ఉపయోగించుకున్నాను గేదెకు బదులు పెంపుడు కుక్కను పెట్టాను! మిగతా కథంతా అదే కృష్ణన్ వేషం పొట్టి భ్రుసాదీ వేశాడు పాలవాడి వేషం రేలంగి!

తన పెంపుడు కుక్క గంధర్వుడని తెలిసినప్పుడు రేలంగి! “అయ్యో! మీరు నిజంగా కుక్కననుకుని ఒకసారి తమరు నా చెప్పలు కొరికితే ఆ చెప్పలనే తమర్ని చచ్చేట్టు కొట్టాను! ఆ పాప పరిహారార్థం మీరు నా ఆతిథ్యం స్వీకరించాలి” అని ఇంటికి తీసుకెళ్లి కూతురుకు పరిచయం చేస్తాడు అదనంగా నేను చేసిన మార్పు ఆ కుక్క రోజంతా అక్కడా ఇక్కడా తిరిగి సాయంత్రానికి ఇంటికి వస్తుంది అప్పుడు ‘గంధర్వుడి’ అనలు రంగు బయటపడుతుంది రేలంగి అతన్ని తన్ని తరిమేస్తాడు

ఇటువంటిదే మంచికామెడీ ఎపిసోడ్! సినిమా పేరు గుర్తులేదు

ఎన్ ఎస్ కృష్ణన్ టి.వి మధురం దంపతులు! భార్యగడుసుది! కాస్త గయ్యాల్లి. ఒక రోజు కృష్ణన్ కి తనకు చిన్నవ్వుడు చదువు చెప్పిన గురువు కనబడతాడు పరస్పరం యాగక్షేమాలు గురించి మాట్లాడుకున్న తరువాత కృష్ణన్ తన గురువుగారిని భోజనానికి ఆహ్వానిస్తాడు.

గురువుగారూ శిష్యుని భక్తికి ఎంతో సంతోషించి చెరువుకు వెళ్లి స్నానం చేసివస్తాను అని ఆతని ఇంటి అద్రసు తీసుకుని స్నానానికి వెళతాడు.

కృష్ణన్ ఇంటికి వెళ్లి భార్యకు విషయం చెబుతాడు. గురువుగారిముందు తన పరువు ఆధిక్యత నిలబెట్టమని ప్రాధేయపడతాడు. “ఏం చేయమంటావు? పాయసం చేయనా? పరమాన్నం చేయనా?” అని అడుగుతుంది.

“అవేమీ కాదు! మా గురువుగారిముందు నిన్ను తిడతాను! నువ్వు పదాలి” అంటాడు

“ఎన్ని తిట్లు తిడతావు”

“వంద!”

“వంద నావల్లగాదు! పాతిక తిట్లువరకు పడతాను” అంటుంది

“నరే! అంతవరకే ప్రాప్తం అనుకుంటాను” అంటాడు.

గురువుగారు వస్తారు భోజనాలకు కూర్చుంటారు భార్య వడ్డిస్తుంది

కృష్ణన్ “నీకు బుద్ధి వుండాలేదా? అన్నం ఎంత చిరుసుగానా వండేది? నీకు రోజురోజుకు పాగరు ఎక్కువవుతోంది ఒళ్లు దీరేస్తాను! జాగ్రత్త” అని తిడతాడు భార్య మాట్లాడకుండా లోనికి పోతుంది లోపల తిట్లు లెక్క రాసుకుంటుంది గోడమీద! గురువుగారు సంతోషిస్తాడు తన శిష్యుడికి అనుకూలపతి యైన భార్య లభించిందని భోజనం మూడు వంతులు అయింది భార్య వేడి వేడి సాంబారు తెస్తుంది లెక్క మరచిపోయి కృష్ణన్ పాతికకు మించి 26వ తిట్లు తిడతాడు భార్య చేతిలోని వేడివేడి సాంబారు వాల్చిద్దరి నెత్తిన కుమ్మరిస్తుంది! వాళ్లు లబోదిబో మని లేచి పారిపోతారు. యిటువంటి కామెడీలు ఎంజాయ్ చేయని ప్రేక్షకులుంటారా?

ప్రతిమనిషి జీవితంలో అనుభవాల వల్లనే కొన్ని పాతాలు నేర్చుకుంటాడు కొన్ని నమ్మకాలు ఏర్పడతాయి!

యస్.టి రామారావుగారి సొంత పిక్చరు ‘కోడలు దిద్దిన కాపురం’ సినిమాకి నేను మొదటిసారి స్క్రిప్టు రాశాను.

అప్పటి అనుభవం నాకు బాగా జ్ఞాపకం!

రోజూ వుదయం 8.30 నుంచి 12.30 వరకు మా కథా చర్చలు. ఉదయం సరిగ్గా 8.30కు కారు స్వయంగా ట్రైవ్ చేసుకుని మదరాసు బజార్లో రోడ్లోని ఆయన యింటికి వెళ్లేవాణ్ణి!

ప్రతిరోజూ నేను వెళ్లేసరికి రామారావుగారి యింటి బయట రోడ్డుమీద చెండు మూడు బస్సులు తిరుపతి ప్రయాణీకులతో నిలబడివుండేవి! పాపం ఎంతసేపటినుంచి వేచివున్నారో, నాకారు గేటులోకి వెళ్లగానే ఆప్రయాణీకుల్లో యిద్దరు ముగ్గురు వచ్చి -

“సారీ! మీరు చెప్పండి! రామారావుగారితో వుదయం 8 గంటలనుంచి వేచివున్నాం! పిల్లలు పాలకోసం కొందరు టిఫిన్ కోసం అల్లాడుతున్నారు. ఒక్కసారి ఆయన్ని బయటికి వచ్చి దర్శనం యివ్వమనండి.” అని నన్ను బ్రతిమాలాడేవారు.

ఒకసారి ఒక బస్సుకంట్రాక్టరు చెప్పాడు “తిరుమల కొండమీద దేవుడి దర్శనం కాకపోయినా పరవాలేదు గాని మదరాసులో యస్.టి రామారావుగారిని గనక చూపించకపోతే నీకిచ్చే డబ్బులో కట్టడేస్తాం” అని ఖచ్చితంగా చెప్పేవారట ప్రయాణీకులు. నేను లోపలికివెళ్లి రామారావుగారితో చెప్పేవాణ్ణి.

“రామారావుగారూ! మన చర్చలు తరువాత చేసుకోవచ్చు! ముందు ఆ తిరుపతి ప్రయాణీకుల్ని పంపించిరండి! పాపం పిల్లా పాపలతో పొద్దుటినుంచి ఎండలో నిలబడివున్నారు ”

“అవును నిజమే!” అని ఆయన లేచివెళ్లి వరండాలో నిలబడేవాడు. గదిముందు వరండా! నేను గది వాకిట్లో నిలబడి చూస్తుండేవాణ్ణి! ఆయన గేటుదగ్గర గూర్చాడు పైగవేయగానే గూర్చా గేటు తెరిచేవాడు.

బస్సులోని ప్రయాణీకులు గబగబ తోసుకుంటూ వెల్లువలా లోపలికి పడిగెత్తుకొచ్చేవారు. అందరూ ఆయన ముందు నిలబడేవారు. కొందరు పండ్లు, తిరుపతి లడ్డు ఇచ్చేవారు! పాదాభివందనాలు చేసేవారు.

అన్ని వయసుల వారు ఆలా నోరువెళ్లబెట్టి కన్నార్పకుండా ఆయనవంక దేవుణ్ణి చూసినట్టు చూస్తూ నమస్కరిస్తూ నిలబడేవారు!

నాకు అనిపించేది “ఈయన పూర్వజన్మలో ఎంత వుణ్ణం చేసుకున్నాడో! మనం ఎవరికైనా “వందరూపాయలిస్తాను నాకాళ్లకు దండం పెట్టు” మంటే ఒక్కడూ పెట్టడే! ఈయనకు పూర్వజన్మ సుకృతం కాకపోతే మరేమిటి?” అనుకునేవాణ్ణి.

అందుకే తెలుగుదేశం పార్టీ పెట్టిన 9 నెలల్లోనే రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిని చేశారు జనం! ఆపూర్వం! రామారావుగారిలో కొన్ని గొప్పగుణాలున్నాయి. ! నా అనుభవంలో నేను చూచినవి -

భాసుమతిగారంటే ఆయనకు చాలా గౌరవం! ఆయన సొంత చిత్రం ‘తాతమ్మకల’లో ఆమె నటించింది. మాటింగు జరిగేటప్పుడు గూడ ఆమెను ఎంతో గౌరవంగా చూసేవాడు.

వాహినీ స్టూడియోలో మాటింగు జరుగుతోందని తెలిసి ఊరికి చూద్దామని సెట్లోకి వెళ్లారు.

భాసుమతిగారు మేకప్ చేసుకుని సెట్లోకి రాగానే ఒకరి కొకరు నమస్కారాలయిన తరువాత ఆమెను భాళీగా కూర్చోబెట్టకుండా సీనులో ఆమె ఉన్న పొట్టి అన్నీ ముందుగా ప్లాన్ చేసిన వరసనే ఆమెకు సంబంధించిన పొట్టి తీసి సీన్ అయిపోయిన తరువాత ఎంతో మర్యాదగా “మేడమ్! ఈ పూటకు మీ వర్క్ అయిపోయింది! ఇక మీరు వెళ్లవచ్చు” అని ఆమె వెంట బయటఉన్న కారు దాకా వెళ్లి కారు తలుపు తీసి ఆమె కారులో కూర్చున్న తరువాత తలుపువేసి నమస్కరించి “సెలవు! ఉంటాను మేడమ్!” అని కారు బయలుదేరి వెళ్లిందాకా అక్కడే నుండి తిరిగివచ్చేవాడు.

అలాగే నా విషయంలో గూడ! నాకు చాలా embarrassing గా వుండేది

ఆయన ఇంట్లో - అసీనులో కథా చర్చలు అయిపోయిన తరువాత గడియారం చూచుకుని “12.30 అయింది రామారావు గారూ! వస్తాను” అని నేను నా కారు దగ్గరకు వెళితే నావెంట వచ్చి (నాది సెల్ఫ్ డ్రైవింగ్) ముందు తలుపు తీసి నేను కారులో కూర్చుని కారు స్టార్ట్ చేసేదాకా నిలబడి కారు కదలబోతుండగా ‘నమస్కారం’ అని చెప్పి లోనికి వెళ్లేవాడు!

మరొకసారి హైదరాబాద్లో 1972-73లో అనుకుంటాను.

నేను స్క్రిప్టు రాస్తున్న ఒక ప్రాడ్యూసరు నాచారంలో రామారావుగారి స్టూడియోలో “ఏదో మనకి పనికి వచ్చే సెట్ ఉందట!” అని చెప్పే అందరం నాచారం స్టూడియోకి వెళ్లం. వెళ్లిన తరువాత రామారావుగారు స్టూడియోలోనే

అయిన రూంలో ఉన్నారని తెలిసింది. ఆ ప్రాధ్యూనర్లకి రామారావుగారు బాగా తెలుసు! అందరం రామారావుగారి రూంలోకి వెళ్లం!

నేను ఆ ప్రాధ్యూనర్లకు రాస్తున్న ధైర్య కాలాకు కబుర్లలో ఆ ప్రాధ్యూనరు అన్నాడు “రామారావుగారూ! నరసరాజుగారు మాకు ఒక కథ చెప్పారు! చాలా బాగుంది! ఆ కథ ఏళ్ళు తీస్తున్నాం!” అన్నారు. రామారావుగారు వెంటనే “నరసరాజుగారు చెప్పిన కథ బాగుందని మీ నర్సిఫికేట్ ఎందుకు? ముందు అయినకు బాగుంటేనే ఎవరికైనా ఇస్తారు” అన్నారు.

ప్రాధ్యూనరు నిరుత్తురుడైనాడు. కాసేపు ఆ కబుర్లు ఈ కబుర్లు అయిన తరువాత “వస్తామండి” అని అందరం లేచాం!

రామారావుగారు నాతో “మీరు కూర్చోండి” అని, వాళ్లతో “మీరు వెళ్లండి! నరసరాజుగారు తరువాత వస్తారు” అన్నారు.

వాళ్లంతా బయటికి వెళ్లారు. నేనూ రామారావుగారు దాదాపు అరగంటసేపు పాత అనుభవాలు కుటుంబ క్షేమ సమాచారాలు మాట్లాడుకున్నాం! రామారావుగారిని ఎప్పుడో పని ఉన్నప్పుడు తప్ప నేను ఎక్కువగా కలిసేవాణ్ణి గాదు!

అయిన ముఖ్యమంత్రి అయిన తరువాత మొత్తం ఆరు-ఏడు సార్లకంటే ఎక్కువ కలవలేదు! ఏం పని ఉంటుంది? అయిన లైం వృధా చేయడమెందుకని నేను వెళ్లివాణ్ణి కాదు! నేను వచ్చి చూడలేదేమని అయిన అనుకునేవాడుగాదు! అయినంటే నాకు గౌరవం ఉండేది! నేనంటే అయినకు గౌరవం ఉండేది.

ఆ రోజు యిద్దరం అరగంటకు పైగా మాట్లాడుకున్న తరువాత “వస్తాను, రామారావుగారు” అని లేచాను! అయిన గూడ నాతో రూం వాకిలి దాకా వచ్చారు. బయట ఆ ప్రాధ్యూనర్లు నిలబడి వున్నారు!

నేను కారు దగ్గరకు పోతుంటే అయిన గూడ వెంటవచ్చి “ఉంటాను! నరసరాజుగారూ” అని నమస్కరించి తిరిగి రూంలోకి వెళ్ళిపోయారు అది చూచిన ప్రాధ్యూనరు ఆశ్చర్యంగా -

“నరసరాజుగారూ! నేనూ రామారావుగారిని చాలా సార్లు కలిసాను! చూశాను! ఒక్క వి.పి. సింగ్ గారిని తప్ప వెంట వచ్చి వాకిలి దాకా వందడం నేను చూడలేదు” అన్నాడు.

“ఇందులో ఏముంది! ఇది మాకు మామూలే!” అన్నాను కారులో వెళ్ళిపోయాం!

ఇందులో దిన్న తిరకాను ఉంది! ఇంటికి వచ్చిన స్నేహితుల్ని మర్యాదగా కారు దాకా వెళ్ళి కారులో కూర్చున్న తరువాత సెలవు తీసుకుని రావడం సభ్యతగల వాళ్లందరూ చేసే పనే!

విషయం వచ్చింది గనక చెబుతాను! జస్టిస్ చాగ్లా అని ముంబాయి హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా పనిచేశారు కేంద్ర మంత్రిమండలిలో ‘లా’ మినిస్టరుగా కూడా పనిచేశారు. చాలా గౌరవనీయుడైన మనిషి!

బాగా వయసు పైబడిన తరువాత ముసలివాడై నడవడం గూడ కాస్త ఇబ్బంది పడుతున్న సమయంలో ఎవరో మిత్రులు అయ్యి చూడడానికి అయిన ఇంటికి వచ్చారట! ఆ మిత్రులు తిరిగి వెళ్లబోయేటప్పుడు కారు దగ్గరకు చాగ్లా కూడా రాబోతుంటే- ఆ మిత్రులు మర్యాదగా “ఎందుకు మీరు” అని వారిందారట! అప్పుడు అయిన ఇంగ్లీషులో అన్నారు! It is too late in life to learn bad manners!” అని

కాబట్టి ఇంటికి వచ్చిన మిత్రులను సగరవంగా వందల చాలామంది చేసే వనే! కాని అలా వందలలో చూపే గౌరవ మర్యాదలు - మనస్ఫూర్తిగా చేసేవా లేక కేవలం లాంఛనానికి చేసేవా? అని అనుమానం వస్తుంది అప్పుడప్పుడు!

గోదేటి రామచంద్రరావుగారని గవర్నమెంటు ఆఫీసరు. రామారావుగారు ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఆయనకు రామచంద్రరావు గారు పర్సనల్ సెక్రటరీ గా ఉండేవారట!

రామారావు గారు పోయిన తరువాత రామచంద్రరావుగారు ఆంధ్రప్రభుత్వ ఉద్యోగిగా కల్చరల్ కౌన్సిల్ కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్నారు. అంతవరకు ఆయనతో నాకు పరిచయం లేదు. రవీంద్ర భారతిలో ఏదో కల్చరల్ ప్రోగ్రాం సందర్భంలో రామచంద్రరావుగారితో పరిచయమయింది! ఆ తరువాత ఢిల్లీలో ఆంధ్రప్రభుత్వం తరపున 'హాస్టెత్స్'ను జరిపారు రామచంద్రరావుగారు! ఆ సందర్భంగా నేను-జంధ్యాల-గొల్లపూడి మారుతీరావు, రావికొండలరావు మరికొంతమంది ఢిల్లీ వెళ్లం! ఆ విధంగా రామచంద్రరావుగారితో పరిచయం స్నేహంగా మారింది. ఏదో ఒక సందర్భంలో అప్పుడు అన్నాడు రామచంద్రరావుగారు "మీరంటే యన్ టీ రామారావుగారికి చాలా గౌరవమండి" అన్నాడు అప్పుడు నాకొక తప్పు రామారావుగారు ఇదివరలో నాపై చూపిన గౌరవ మర్యాదలు మనస్ఫూర్తిగా చేసినవేగాని లాంఛనానికి చేసినవి కావు అని! అంటే ఆ మర్యాదలు లాంఛనానికి చేసినవని అంతకుముందు నేను అనుకున్నానని కాదు సుమా!

అలాగే నెల, రెండు నెలల క్రితం హైదరాబాద్ లో బ్రహ్మానందరెడ్డి పార్కులో ఉదయం నడకలో పరిచయమై 'స్నేహితుడిగా' మారిన మిత్రుడు ఒకసారి అన్నాడు!

"ఆయన అంతకు ముందు రెండు రోజుల క్రితం ఏదో పార్టీలో అక్కినేని వాగ్గేర్లరావు గారిని కలిశాడట! అప్పుడు మాటల్లో నా విషయం వచ్చిందట!

ఒకరోజు ఉదయం నడకలో కలిసి ఆ మిత్రుడు నాతో అన్నాడు - "వాగ్గేర్లరావు గారికి మీరంటే చాలా గౌరవమండి He is a gentleman!" అన్నాడు.

ఈ రెండు అభిమానాలవల్ల తెలిసేదేమంటే - మనమీద మన మిత్రులకు సద్భావం గౌరవం ఉన్నాయని మనకు తెలిసినా, పరోక్షంగా ఎవరితోనో ఆ మాటలు అన్నారని తెలిసినప్పుడు ఆదోరకమైన తప్పి! ఆనందం!

ఇవి అనుభవైకచేద్యం! అనుభవించినవాళ్ళకే అర్థమవుతాయి!

ఎన్ టీ. రామారావుగారు రాజకీయాల్లోకి రావడం నాకు సుతరామూ యిష్టంలేదు! ఆయన రాజకీయాల్లోకి వచ్చాడు ఆయన నినామా గ్లామర్ వల్ల కొంత, అప్పటి రాష్ట్ర రాజకీయ వాతావరణం వల్ల కొంత కారణంగా ప్రజలు ఆయనకు పట్టం కట్టారు. ముఖ్యమంత్రి అయినాడు. అంధ్రులకు దేశంలోనూ, విదేశాలలోనూ గుర్తింపు, పేరు ప్రఖ్యాతలు సంపాదించి పెట్టాడు. ఆదపిల్లలకు అస్తిలో వాటా కావాలని శాసనాలు చేయించాడు. ఇంకా ఎన్నో మంచి పనులు చేశాడు! కాదనను!

కాని ఆయన రాజకీయాలకు తగదు అని నా నిర్భితాభిప్రాయం! ఎందుకంటే ఆయనకు పార్టీ నిర్మాణం, ప్రజాస్వామ్యం లాంటి విషయాలలో అనుభవం లేకపోగా కొన్ని దురభిప్రాయాలు గూడ వున్నాయి!

ముఖ్యంగా ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో రాజకీయ నాయకులకుండవలసిన లక్షణాలు ఆయనకు లేవు!

అయినకు కుట్రలు, కుతంత్రాలు తెలియవు! మనసులో ఉన్నది ఏదో వీక్ మూమెంట్‌లో బయటికి అనేస్తూ యిది రాజకీయ నాయకుల కుండవలసిన లక్షణం కాదు! ప్రస్తుతం రాజకీయాలలో కుట్రలు, కుతంత్రాలు లేకుండా పని జరగదు!

పైగా అయినది పూర్వదర్శ మనస్తత్వం! పబ్లిక్‌గా అనకపోయినా అయిన ప్రయివేటుగా అంటుండేవాడు అయినకు భూ సంస్కరణలలో నమ్మకంలేదు.

“15 ఎకరాల అదాయంలో రైతు - పిల్లల్ని ఎలా చదివించగలడు? పట్టణాలలో నివసించే ఉద్యోగులు, డాక్టర్లు, లాయర్లు తమ పిల్లలను పైచెడువులు చదివించి విదేశాలకు పంపించుకుంటారా?

రైతుమాత్రం తరతరాలు మట్టి పిసుక్కుని బ్రతకాలా? ఇలా వుండేవి ఆయన అలోచనలు!

ప్రజాస్వామ్యం అంటే బొత్తిగా అవగాహనలేదు! ఒక్కొక్కరి బహిరంగంగానే అనేవాడు!

“నేనే పార్టీ! పార్టీయేనేను! నేను పోయిన తరువాత పార్టీ వుండదు!” అని

ఇవిగాక అయినకు ఆవేశం ఎక్కువ! అది రాజకీయ నాయకుడికి ఉండగూడదు అదితూచి మాట్లాడాలి! అనేశవరుడికి అది సాధ్యంకాదు. ఆయన పోయిన తరువాత ఆయనతో నాకున్న సంబంధ బాంధవ్యాలు - అనుభవాలు ‘ఈనాడు’ దినపత్రికలో ‘అక్షింతలు’ కాలంలో రాస్తూ చివరన పైన చెప్పిన విషయాలు గూడ రాశాను.

అవి నావ్యక్తిగతాభిప్రాయాలు అని గూడ రాశాను! ఆయన రాజకీయాలలోకి రాకుండా ఉంటే యింకా పది పదిహేనేళ్లు బ్రతికేవాడు ఇంకా నాలుగు మంచి సినిమాలు తీసేవాడు అని గూడ రాశాను.

మన ప్రజల్లో ‘ఆరాధనాభావం’ ‘వీరపూజ’ లాంటి గుణాలను గురించి చెప్పానే ఆ సందర్భంగా కొన్ని ప్రమాదాలు గూడ ఉన్నాయండీ! ప్రమాదాలు ఆరాధించే ప్రజలకే గాదు ఆరాధింపబడే వాళ్లకు గూడ!

ఏ రంగంలోనైనా, సినిమాల్లోగాని, నాటకాలలోగాని, రాజకీయాలలోగాని, శ్రీధరంగంలోగాని, అధ్యాత్మిక రంగంలోగాని, ఎవరైనా గొప్ప విజయాలు సాధించినా, గారడీ హస్తలాభం లాంటి విద్యుల ద్వారా అతీంద్రియ శక్తులు ప్రదర్శించిగాని ప్రజల్లో ప్రాచుర్యం పొందిన వాళ్లకి కొన్ని ప్రమాదాలున్నాయి!

అటువంటి విజయాలు - అతీంద్రియ శక్తులు ప్రదర్శించిన వాళ్లని, మనవాళ్లు ఆకాశానికెత్తి ‘ఇంద్రుడు’, ‘చంద్రుడు’ అని పొగిడి నానా హంగామా చేస్తారు! ప్రజలేగాదు - కొన్ని విషయాల్లో ప్రస్తుతం మన ప్రభుత్వాలుగూడ అలాంటి పనులు చేస్తున్నయే!

ఏ రంగంలోనైనా అపూర్వ విజయాలు సాధించిన వాళ్లకి మన ప్రభుత్వాలు చేసే మర్యాదలు, సన్మానాలు చూస్తున్నాం గదా!

కాని ఈ సన్మానాలు, సత్కారాలు, పొగడ్తలు, వీర పూజలు స్వీకరించేవాళ్లు తమకు జరిగే సన్మాన సత్కార పూజా వగైరాలకు తాము తగుదుమా అని అత్య విమర్శ చేసుకోకుండా నిజంగానే తాము మానవాతీతులమని అనుకుంటే ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రమాదాల్లో పడతారు!

ఇక్కడ నాకు ఒక కథ జ్ఞాపకం వస్తోంది. “కామమ్మ మొగుడు, కామమ్మ మొగుడంటే “కామోసు” “కామోసు” (కాబోలు) అనుకున్నానని ఒక కథ ఉంది. ఒక పల్లెటూర్లో కామమ్మ అని ఒక ఆడపిల్ల! ఆ పిల్లకి బాల్య వివాహం,

నాలుగయిదేళ్లకే పెళ్లిచేశారు. మొగుడు ఎందువల్లనో ఇంట్లో చెప్పకుండా పోయాడు తరువాత తెలిసింది సన్యాసుల్లో కలిశాడని!

ఈశ్లో జనం పోసిలెమ్మని ఊరుకున్నారు! మరచిపోయారు! కాలం గడిచింది

కొంత కాలం తరువాత అంటే తొమ్మిది పదేళ్ల తరువాత ఆఈశ్లోకి ఒక సన్యాసి వచ్చాడు వాడికి అచ్చం కామమ్మ మొగుడి పోలికలున్నాయ్! అది గమనించిన ఆసామి ఒకడు పోయి కామమ్మ తల్లిదండ్రులకి చెప్పాడు. అందరూ వచ్చి చూశారు!

'కామమ్మ మొగుడే' నని అందరూ నిశ్చయానికి వచ్చారు కామమ్మ తల్లి దండ్రులు పరమానంద భరితులయ్యారు! అతన్ని ఇంట్లోనే ఉంచుకుని సకల మర్యాదలు భోగ, బాగాలతో తమ కుటుంబంలో కలుపుకున్నారు.

చివరకి పిల్లకు వయసు వచ్చింది గనక కోభవానికి ముహూర్తంగూడ పెట్టారు!

సరిగ్గా ఆ ముహూర్తానికి ముందు రోజు కామమ్మ అసలు మొగుడు వచ్చాడు. సన్యాసం మీద విరక్తి కలిగిందేమో! జ్ఞానోదయమై మామూలు మనిషిగా వచ్చాడు

అందరూ అశ్చర్యపోయారు! వాడి ఒంటి మీద పుట్టుమచ్చలు చిన్నప్పుడు అటపాటల్లో తగిలిన దెబ్బల గుర్తులు అన్నీ చూచి కామమ్మ అసలు మొగుడేనని తీర్మానించి అంతకుముందు వచ్చిన వాణ్ణి మోసగాడని తన్నడానికి సిద్ధమయ్యారు!

వాడన్నాడు "నేను మోసం చెయ్యాలని చెయ్యలేదండీ! మీరందరూ నన్ను 'కామమ్మమొగుడు' " "కామమ్మమొగుడు" అంటే నేనుగూడ "కామోసు" "కామోసు" అనుకున్నాను!

నాకర్లా, బుర్లా నాకు పారెయ్యండి పోతాను" అన్నాడట!

ఇలాగే ప్రస్తుతం 'ఇంద్రుడు', 'చంద్రుడు' 'మానవాతీతుడు' 'దైవాంశ సంభూతుడు' అని ప్రజలు ప్రభుత్వం చేస్తున్న మితి మీరిన సన్యాస సత్కారాలు పొదాభివందనాలు చూచి తాము నిజంగానే అంత గొప్పవాళ్లం కాబోలు అనుకుంటే వాళ్లకి గూడ అసలు 'నిజం' బయట పడ్డప్పుడు 'కామమ్మ మొగుడు' కథలో లాగ చివరికి శృంగభంగం అయ్యే ప్రమాదం ఉంది.

లోకాలరామాయణం కాసేపు వదిలేసి మళ్ళీ స్వవిషయానికి వస్తాను!

తండ్రి చిన్నప్పుడే పోతే నేను మా మేనమామల పోషణలో ముత్కాలంపాడులో పెరిగానని చెప్పానుగదా!

మా మేనమామలందరూ (అయిదుగురు అన్నదమ్ములు) నన్ను తమ పిల్లలకంటే గూడ బాగా చూశారు! తండ్రిలేని పిల్లవాడన్న కారణం గూడ కావచ్చు! మొత్తంమీద తండ్రిలేని లోటు లేకుండా పెంచి పెద్ద చేశారు.

1941లో నా కాలేజీ చదువు అయిపోయిన తరువాత బెజవాడ సత్యనారాయణపురంలో అంతకుముందే నేను మైనరుగా ఉన్నప్పుడు మా మేనమామలు నా డబ్బుతో కొన్న స్థలంలో ఒక డాబా కట్టాను. 1942 జనవరిలో గృహప్రవేశం జరిగింది నిజానికి ఆఇల్లు మా ఆదిమామయ్య (రెండో మేనమామ) కట్టించాడు. కొంత ఆయన డబ్బు, కొంత నాడబ్బుతో! ఆయనకు పిల్లలు లేరు. అందువల్ల నాతో ఉండాలని ఉద్దేశం! నేను చెల్లెలి కొడుకుని,

నాభార్య ఆయనకు అన్న కూతురు.

అంతకుముందు ముత్యాలంపాడులోనే మా తాతయ్యగారి స్థలంలో మాకోసం ఇటుకగోడలతో పూరి ఇల్లు కట్టింది అందులో మాకుటుంబాన్ని ఉంచారు నేను, మా అమ్మ, మా అక్కయ్య.

1942 నుంచి 1951 లో నేను సినిమా రంగానికి వెళ్లేవరకు నేను చేసింది ఏమీలేదు. క్లబ్బుకు వెళ్లడం, బిలియర్స్ ఆడుకోవడం తప్ప చెప్పకోదగ్గ యాక్టివిటీస్ ఏమీ ఉండేదికాదు! ఏడాదికోసారి మాఊరు తాళ్లూరు వెళ్లడం, భూముల కవుల్లు వస్తూలు చేసుకురావడం, బ్యాంకులో వేసుకోవడం, కుటుంబానికి ఖర్చు పెట్టుకోవడం!

ఆ పదేళ్లలో నాకు కృష్ణాజిల్లాలోని తిరువూరు, మైలవరం, గంపలగూడెం, నూజివీడు జమీందార్ల కుటుంబాలతో సాన్నిహిత్యం వుండేది (ఆ సాన్నిహిత్యం ఎలా ఏర్పడిందో ఇదివరకే చెప్పాను.) సామాన్యంగా జమీందార్ల పిల్లలకు దుర్వ్యసనాలు ఉంటాయని ప్రతీతి గదా! అలాగే వాళ్ల స్నేహం వల్ల నేను గూడ ఆ దుర్వ్యసనాలకు లోనవుతానేమోనని మా బంధువుల్లో కొందరికి ఆనామానాలు, భయాలు ఉండేవి.

ఆ భయాలకు సంబంధించిన ఒక సంఘటన చెబుతాను. ముత్యాలంపాడులో మా రాంమామయ్య (నాలుగో మేనమామ) గారింట్లో ఏదో ఫంక్షన్ జరిగింది మద్యాహ్నం 12 గంటలకు భోజనాలయినాయి అది రెండతస్తులమీద! భోజనం చేసి నేను వెళ్లి మేడమీద హాల్లో పడుకున్నాను ఇంకా నిద్రపట్టలేదు మా రాంమామయ్య ఆయనతో పాటు మరొక దగ్గర బంధువు మేడమీదకు వచ్చారు నేను మేలుకుని వుంటే వాళ్లమాలలు వింటూ కూర్చోవాలి అందుకని నిద్రిస్తున్నట్టు నటిస్తూ కళ్లుమూసుకుని ఆటుతిరిగి పడుకున్నాను ఆ బంధువు నన్ను చూపుతూ “ఎవరితను?” అన్నాడు ‘మా మేనల్లుడు’ అని చెప్పాడు మా రాంమామయ్య “ఒహో! బి ఏ ప్యానయ్యాడుగదూ! సత్కవారాయణపురంలో ఇల్లు కట్టి అక్కడ ఉంటున్నాడుగదూ!” అన్నాడాయన.

అవునన్నాడు మా మామయ్య!

“జమీందార్లతో సావాసాలు చేస్తున్నాడని విన్నాను! జాగ్రత్తగా చూసుకో!” అని హెచ్చరించాడాయన!

మా రాంమామయ్య మెల్లగా నవ్వి “ఆ భయం ఏమీ అక్కరలేదు మావాడు కుమ్మరిపురుగు!” అన్నాడు. (కుమ్మరి పురుగు బురదలో తిరుగుతంది! కాని బురదనుంచి బయటికి వచ్చేసరికి ఒంటికి బురద అంటుదు)

మా మామయ్య నోటివెంట అమాటలు విన్నప్పుడు నాఒళ్ల పులకరించింది ఆయనకు నామీద ఎంత నమ్మకం!

1951లో నేను సినిమాల్లోకి వెళుతున్నప్పుడు గూడ ఆయనతో చెప్పాను. ‘మామయ్య! వాహినీ ఫిలింస్ డైరెక్టరు కె వి రెడ్డిగారు తన సినిమాకి స్క్రిప్టు రాయడానికి మదరాసు రమ్మన్నారు. వెలుతున్నాను.’ అని.

ఆయన ఎక్కువగా చూడకపోయినా కొన్ని సినిమాలు చూస్తుండేవాడు. “అవునురా! వాహినీ గ్రూపు మంచి disciplined decent people అని, వెళ్ల” అన్నాడు. మిగతా బంధువుల్లో కొందరు నేను సినిమాల్లోకి పోతున్నానంటే రైటర్గా పోతున్నాన్న విషయం మరచి సినిమాలకి పోతున్నాడంటే చెడ్డపోతాడనే గదా చాలామంది అభిప్రాయం! అందులో పితృహితం అన్వేషించి. సినిమాలకి తగలేస్తానని వాళ్ల అభిప్రాయం.

నాకు బి.ఎ.లో యూనివర్సిటీ ఫస్టు గోల్డ్మెడల్ వచ్చిందని చెప్పినప్పుడు గూడ ఎంతో సంతోషించాడాయన!

నేను సినిమాల్లోకి మదరాసు వెళ్ళిన తరువాత గూడ రెండు మూడు సార్లు మదరాసు వచ్చాడు. ఆయన మాటల్లో ఎంతో తృప్తి కనిపించేది. ఇదివరకే చెప్పానుగదండీ నా చదువుకి ఆయన కారణమని! ఆయన పట్టించుకోకపోతే నా చదువు సాగేదికాదు! నేనింతవాణ్ణి అయ్యేవాణ్ణి కాదు! ఆయన 1989లో తన 88వ ఏట పోయాడు. ఒక్కొక్కరి జీవితాల్లో మలుపులకు ఒక్కొక్కరు కారకులవుతారు. నా జీవితానికి ప్రాణవాయువు మా రామమామయ్య!

నాకు జమీందార్ల కుటుంబాలతో సన్నిహిత సంబంధాలుండేవని చెప్పినే. దానిని గురించి కాస్త ప్రస్తావిస్తాను.

ఇంతకుముందు కటికినేని జగన్నాథరావు ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు జగన్నాథరావు కుటుంబంద్వారా జగన్నాథరావు తండ్రిగారి మేనమామగారు గంపలగూడెం జమీందారు గారితో, వారి కుటుంబంతో నాకు సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది. గంపలగూడెం తిరువూరుకు దాదాపు 10 మైళ్ళు ఉండేదనుకుంటాను. బెజవాడనుంచి బస్సులో గంపలగూడెం వెళ్ళాలంటే బెజవాడ తిరువూరు బస్సులో వెళ్ళి మధ్యలో దిగి గంపలగూడెం వెళ్ళాలి అది చాలా చుట్టు!

సామాన్యంగా మేము గంపలగూడెం వెళ్ళాలంటే రైలులో వెళ్లేవాళ్ళం! బెజవాడ తరువాత స్టేషను రాయనపాడు, తరువాత నైజాం స్టేట్ రైల్వే! ఎరుబాళం, మదిర స్టేషన్లు నైజాం స్టేటులోవి! మేము బెజవాడనుంచి రైలులో వెళ్ళి మధిర స్టేషన్లో దిగేవాళ్ళం. మధిర రైల్వే స్టేషనుకు గంపలగూడెం నుంచి రెండేళ్లబళ్ళు, గూడు, లోపల వరువులు వేసిన బండ్లు వచ్చేవి. మధిర నైజాం ఏరియా! గంపలగూడెం బ్రిటిష్ కృష్ణాజిల్లా! స్టేషనునుంచి దాదాపు పదిమైళ్ళు, రెండేళ్ల బండ్లలో ప్రయాణం గంపలగూడెంకు!

ఒక విచిత్ర మైన అనుభవం ఏమిటంటే నైజాం స్టేట్లో అప్పుడు దొంగతనం అనేదిలేదని చెప్పవచ్చు!

మొదటిసారి నేను గంపలగూడెం వెళ్ళినప్పుడు నేనూ మరొక స్నేహితుడు మధిర స్టేషన్లోదిగాం! పెట్టె - బెడ్డింగులు ప్లాట్‌ఫారం మీద పెట్టి గంపలగూడెం నుంచి బండ్లు వచ్చినవో లేదో చూడాలి! అప్పటికి చీకటి పడింది. దాదాపు 8 గంటలయింది మా కోసం బండ్లు వచ్చాయో లేదో స్టేషన్ బయటికి వెళ్ళి చూడాలి! అందుకని రైల్వే తాలూకు ఆసిస్టెంట్ స్టేషన్ మాస్టరుతో పెట్టెలు బెడ్డింగులు కాస్త చూస్తూ ఉండండి అన్నాం!

“ఏమిటి చూసేది?” అన్నాడాయన!

“పెట్టెలు బెడ్డింగులు కాస్త చూస్తుండండి!” అన్నాం!

“ఏం భయంలేదు! మీరు వారం రోజుల తరువాత వచ్చినా మీ సామాన్లు ఎక్కడికీ పోవు! ఇక్కడే ఉంటాయి.”

అని నవ్వుతూ “ఇది నైజాం స్టేట్! మీ సర్కార్‌కాదు” అన్నాడు

దొంగతనాలు లేకపోవడానికి ముఖ్యకారణం జనంలో భయం! దొంగతనానికి తైలులో వేస్తే కోర్టు విచారణ ఉందదు! అలా జైల్లో ఉందానిసిందే ఎన్ని రోజులయినా!

చిన్న ఉదాహరణ చెబుతాను శ్రీరామనవమి రాములవారి కళ్యాణం చూడ్డానికి గంపలగూడెం నుంచి నలుగురు భద్రావలం బయలుదేరారట. నడచివెళ్ళాలి! తిరువూరు తాలూకా తరువాత ఖమ్మంజిల్లా నైజాం స్టేట్! నడచి వెళుతూ మధ్యలో చీకటి పడితే ఏదైనా ఊర్లో ఆగి ఆ రాత్రి అక్కడ ఉండి మర్నాడు ఉదయం బయలుదేరి భద్రావలం వెళ్ళాలి! గంపలగూడెం నుంచి బయలుదేరి భక్తులు నడచివెళ్ళి చీకటిపడితే ఖమ్మం జిల్లాలో ఒక ఊర్లో రాత్రి మకాం చేశారు! సక్రంలో పడుకున్నారు.

ఎందుకు వచ్చారో నైజాం పోలీసులు వచ్చి “ఎవరుమీరు?” అని అడిగితే ‘భద్రాచలం పోతున్నాం’ అని చెప్పారట!

‘జైల్ మే డాటర్’ అని ఉర్దూలో చెబితే పోలీసులు వాళ్ళను తీసుకెళ్ళి జైలులో వేశారు ఎందుకో తెలియదు! పదిరోజులయింది, పదిహేను రోజులయింది పోయిన వాళ్లు తిరిగిరాలేదని గంపలగూడెంలో బంధువులకు అందోళన! నెలరోజులయింది! “అడవులగుండా నడచిపోతుంటే ఏ చిరుతపులి చంపి తిన్నదోలే” అని సరిపెట్టుకున్నారు తరువాత అరునెలలకి ఆ భక్తులు తిరిగి గంపగూడెం వచ్చారు! కేవలం అన్నివంజరాలు! చావుకు సిద్ధంగా ఉన్నారు! “ఏం జరిగింది?” అని అడిగితే -

“ఎమో మాకే తెలియదు! ఫలానా ఊళ్లో రాత్రిపూట సత్రంలో పండుకున్నాం. పోలీసులు వచ్చారు! తీసుకెళ్ళి జైలులో వేశారు! ఎందుకో మాకు తెలియదు ఆ తరువాత కోర్టులో విచారణలేదు, పాదులేదు! జైలులో ఉన్నాం అరునెలలు! మొన్న ఒక పోలీసు అఫీసరు జైలుకు వచ్చి మమ్మల్ని చూచి “కానీర్” అన్నాడు జైలు వాళ్లు ఏదో ఉర్దూలో చెప్పారు! ‘ఫాడ్దేద్’ అన్నాడా అఫీసరు మమ్మల్ని వదిలేశారు! చచ్చి చెడి ఇలా ఇల్లు చేరుకున్నాం మమ్మల్ని ఎందుకు అరెస్టు చేశారో ఎందుకు వదిలేశారో మాకు తెలియదు” అన్నారాభక్తులు కన్నీళ్లతో! అలా ఉండేదన్నమాట నైజాం పరిపాలన! అటుమంటున్నప్పుడు ఎవడైనా దొంగతనానికి పాల్పడాలంటే సాహసీస్త్రా?”

ఇప్పుడు మనదేశంలో గూడ నేరానికి తగినంత శిక్షలులేక పాపదంపల్లె ఇన్ని దొంగతనాలు, దోపిడీలు జరుగుతున్నాయి! దొంగతనం చేస్తే పట్టుబడితే రెండుమూడు నెలలు జైల్లో పేస్తారు! బయటికి వచ్చి మళ్ళీ అదేపని చేస్తాడు!

ఈ మధ్య ఒక పేపర్లో చూశాను ఒకడు దొంగతనం చేసి నాలుగు నెలలు జైలులో ఉండి బయటికి వచ్చాడు వాడు చెప్పాడు జైలులో సీనియర్ దొంగల దగ్గర దొంగతనాల టెక్నిక్లు నేర్చుకుని వచ్చాను! ఒక విధంగా జైలు శిక్షణాకేంద్రం! కొత్త కొత్త పద్ధతులు నేర్చే పాఠశాల.

కంప్యూటర్లు, హైటెక్కుల విషయంలో దేశం పురోగమిస్తుందేమోగాని పట్టణాలలో పౌరజీవితం భయంకరంగా ఉంది

పట్టపగలే దొంగతనాలు, దోపిడీలు! పట్టపగలు తలుపులు వేసుకుని ఇంట్లో కూర్చుంటే నలుగురువచ్చి తలుపు తడతారు! తలుపు తీస్తే నలుగురూ లోపలికొచ్చి కత్తులతో బెదిరించి దోచుకుపోతారు ఎదురుతిరిగితే కత్తులతో పోడించి చంపుతారు! ఆ తరువాత దొంగలు పద్ధ అరునెలలకి కుక్కలు మొరిగిన సామెతగా పోలీసులు వచ్చి దర్యాప్తు ప్రారంభిస్తారు దొంగల్ని పట్టుకుంటారు కేసులు పెడతారు కొందరు దొంగలు కోర్టులోనో జైల్లోనుంచో తప్పించుకుపోతారు.

దీనంతటికీ ముఖ్యకారణం నేరానికి తగినంత శిక్ష లేకపోవడం! ఎప్పుడో మాతాతలనాటి శాసనాలు అమలు పరుస్తారు! మూడున్న కాలాన్ని ఒట్టి శాసనాలు మార్చారు! ఈ శాసనసభ్యులు తమ తమ ఇళ్లు ఒక్కబెట్టుకుని కోట్ల సంపాదించడమే గాని ప్రజల బాధల్ని గురించి పట్టించుకునేవాడేలేదు

టి.విల్ లోనూ, బహిరంగ సభలలోనూ ఉపన్యాసాలు! “మేము ప్రజాసేవకోసమే పుట్టాం” మేం ప్రజలకోసం మా ప్రాణాలైనా ఇస్తాం! ఎవడికి కావాలి వీళ్ళ ప్రాణాలు? ఏం జేసుకుంటాం?

నలే! ఇదంతా అందరికీ తెలిసిందే దీన్ని ఇంతటితో వదిలేసి నా జమీందారీ స్నేహితుల గురించి చెబుతా గంపలగూడెం జమీందారు గారి కొడుకు పార్థసారథి బెజవాడ లో హైస్కూలులో స్కూలు పైనల్ పాఠశాలను మదరాసు ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో యింటర్లో చేరాడు నాకు అప్పటికి దిఎ అయిపోయింది. 1941లో నేను కాన్వేక్షన్‌కి మదరాసు వెళ్ళినప్పుడు విక్టోరియా హాస్టలులో అతని రూంలోనే వున్నా! అతను వాకంబే 4 ఏళ్లు చిన్న!

అతను ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం రెండో టరమ్‌లో అతని తండ్రిగారికి అనారోగ్యంగా ఉందని కబురు వచ్చింది! అప్పటికే ఆయనకి వయసు మళ్ళింది పార్థసారథి చదువు ఆపేసి ఇంటికి వెళ్ళాడు తరువాత కొన్ని నెలలకి తండ్రిపోవడంతో అస్తి వ్యవహారాలు చూచుకోడానికి చదువు మానేశాడు

తరువాత అతనికి ఇద్దరు కొడుకులు, నలుగురు కూతుళ్లు, దురదృష్టవశాత్తు అతనికి బ్లడ్ కాన్సర్ వచ్చి వెల్లూరు హాస్పిటల్‌లో చికిత్సపొందినా లాభంలేకపోయింది 1974లో పోయాడు.

ఇద్దరు కొడుకులు ఇప్పుడు విజయవాడలో ఉంటున్నారు ఆడపిల్లలకి పెళ్ళిళ్లయ్యై పెద్దకూతురు తిరువూరు తాలూకా మల్లేలలో (మేనమామనే చేసుకుంది) రెండో కూతురు తిరువూరులోనూ మిగతా ఇద్దరు కూతుళ్లు హైదరాబాదులోనే "సెటిల్డ్ కాపురాలు చేస్తున్నారు."

మళ్ళీ కాస్త వెనక్కి వెళదాం! వెంకటగిరిలో కటికినేని సోదరులలో పెద్దాయన కళ్యాణరావుగారు చిన్నాయన వెంకట్రామాచార్యగారని చెప్పానుగదా వెంకట్రామాచార్యగారికి ముగ్గురు కొడుకులే! ఆడపిల్లలు లేరు. అలాగే కళ్యాణరావుగారికి ముగ్గురు కూతుళ్ళే! మగపిల్లలు లేరు.

పెద్దకూతురు ఒక ఆడపిల్లనుకని చనిపోయింది. రెండోకూతుర్ని వరంగల్ జిల్లా ఏటూరు నాగారం ఇచ్చారు. అల్లుడు పేరు గోపాలరావుగారు ఆ రెండో కూతురు పెద్దకొడుకు విజయరామారావు (మాజీ సి.యి.బి డైరెక్టరు! (1999-2003) చంద్రబాబు నాయుడుగారి రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో మంత్రి

కళ్యాణరావుగారికి మగపిల్లలు లేనందున మనవడు విజయరామారావును వెంకటగిరిలో తన వద్దనే ఉంచుకున్నారు. హైస్కూలు చదువు వెంకటగిరిలో అయిపోయింది కాలేజీ చదువుకు తల్లిదండ్రులు వరంగల్ తీసుకెళ్ళామన్నారు. తమ స్వగ్రామానికి దగ్గరగా ఉంటాడు గదా అని! కాని కళ్యాణరావుగారికి అప్పటి నైజాం చదువులంటే ఇష్టంలేదు. మదరాసులో చదివించాలని ఆయన కోరిక. కళ్యాణరావుగారు కొన్నాళ్లు ఉమ్మడి మదరాసు రాష్ట్రంలో లెజిస్లేటివ్ కొన్సిలు మెంబరు! కాని మదరాసు అంటే విజయరామారావు తల్లిదండ్రులకు ఇష్టం లేదు తమకు చాలా దూరం అవుతాడని.

అప్పుడు కళ్యాణరావుగారు "మద్రాసు దూరమైతే మటుకు ఏం? మదరాసులో మన రాజుగారు ఉన్నారు ఆయనకు అప్పజెబుదాం! ఆయన చూచుకుంటారు" అన్నారు

అప్పుడే నేను 1951లో సినిమా రంగంలో చేరి మదరాసులో కాపురం పెట్టాను! విజయరామారావు ఇంటర్ ఆర్టు కాలేజీలో చదివాడు ఆనర్సుకు లాంబరంలొని క్రిస్టియన్ కాలేజీలో చేరాడు అప్పుడు నేను అతనికి లోకల్ గార్డియన్‌ని! హాస్టల్లో ఉంటుండేవాడు కని. ఉదవిరాల్లోగాని వేరే సెలవల్లోగాని మా ఇంటికి వస్తూండేవాడు. అప్పుడు నేను టి నగర్‌లో థామస్ రోడ్డులో ఉంటుండేవాణ్ణి. మా ఇంటికి వస్తే ఎక్కువగా వంటగదిలో నా భార్యతో 'అక్కయ్యగారూ! అంటూ కబుర్లు చెబుతుండేవాడు.

ఆ తరువాత కఠిననగర్ కాలేజీలో లెక్చరర్ గా ఉన్నప్పుడు వివాహం అయింది. అతరువాత ఐ పి ఎస్ ఉద్యోగం రావడం అలా పోలీసు అధికారిగా సి బి.ఎ డైరెక్టరు స్థాయికి ఎదిగాడు. అప్పటినుంచి ఇప్పటికి గూడ మేము చాలా క్లోజ్ ఫ్ర్యాండ్స్ మిత్రులు. ఒకరిమీద ఒకరికి ఉన్న గౌరవాలు ఎలా తెలుస్తయో సమయం రావాలిగదా!

ఈ మధ్య హైదరాబాద్ లో ఒక కల్చరల్ మీటింగులో అతను ఆద్యక్షుడు! నేను ముఖ్య అతిథిని నన్ను సంబోధిస్తూ “గురుకుటుంబుల నరసరాజుగారూ!” అన్నాడు మీటింగు అయిన తరువాత “విజయరామారావు! నేను నీకు గురుకుటుంబావా?” అన్నాను నవ్వుతూ!

“అంతకంటే గూడ ఎక్కువ! మాట దొరకక అంతటితో ఆపాను” అన్నాడు నవ్వుతూ

అలాగ నాకు జమీందారీ కుటుంబంతో చాలా దగ్గర సంబంధాలుండేవి

జమీందారీ వ్యవస్థను సమర్థించలేంగాని వాళ్లలో చాలా గొప్ప వ్యక్తులున్నారుడి! చాలా ఉదారులు మంచి పనులు చేసిన వాళ్లు ఉన్నారు

ముఖ్యంగా ఉయ్యూరు ఎస్టేటు ఉండే నాకు చాలా ఆవులు యం యస్ అప్పారావుగారు ఆయన అన్నగారు యం ఆర్ అప్పారావుగారు (ఈ మధ్యనే పోయారు) చాలా ఉత్తములు! వారి కండ్రిగారు ఉయ్యూరు రాజాగారు పండితులు! సంస్కృతం చదువుకున్నారు అన్నిటికీ మించి అమృత హృదయులు! దయా స్వరూపులు

విజయవాడ పిలూరు రోడ్డు రూట్ లో హనుమాన్ జంక్షన్ ఉండే దానికి కిలోమీటరు దూరంలో మా ఆత్మగారి ఊరు నరసన్నపాలెం! ఆ గ్రామం ఉయ్యూరు ఎస్టేటు గ్రామం! (జమీందారీ చదువుకు ముందు) అప్పుడు నేను చాలా చిన్నవాణ్ణి! 5-6 ఏళ్లుంటేయే సెలవలకి నరసన్నపాలెం వెళ్తుంటేవాణ్ణి! ఉయ్యూరు రాజాగారు ఆవురు పన్నే ఊరంతా పండగ చేసుకునేవారు! స్కూలు పిల్లలకు చప్పలెల్లాలు పంచి పెట్టేవాళ్లు! ఊళ్ల రైతులు తలపాగాలతో చేతులుకట్టుకుని ఆయన ఎదుటనిలబడే వాళ్లు ప్రేమాభిమానాలు, విశ్వాస విధేయతలతో

ఆయన నూజివీడులో ఉండేవారు ఆయనే గారు ఇతర జమీందార్లు గూడ నూజివీడులోనే ఉండేవారు నూజివీడులో ఎస్టేటు విభాగాలలున్నప్పుడు ఉయ్యూరు ఎస్టేటు యలమర్రు ఎస్టేటు పిల్లలపైరం ఎస్టేటు, గొల్లపల్లి ఎస్టేటు ఇలా రెవిన్యూ రికార్డుల కోసం పేర్లు పెట్టేవాళ్లుగాని అందరూ నూజివీడులోనే వుండేవారు

అందరిలోనూ ఉయ్యూరు రాజాగారికి ఎంతమంచి పేరండే తన ఎస్టేటు గ్రామాల రైతులు ఎవరైనా నూజివీడు వెళ్లి “ఈ ఏడు పంటలు పండలేదండి! శిస్తులు కట్టలేమండి!” అని విజ్ఞాపన పత్రాలు సమర్పిస్తే వాళ్లకి శిస్తులు మాఫీచేయడమేగాక, వాళ్లకు బోజనాలు, కొత్త బట్టలు పెట్టి కొంత రొట్టెం గూడాయిచ్చి పంపేవారు!

మంచివాళ్లు చెడ్డవాళ్లు అన్ని వర్గాలలో ఉంటారనుకొండి! ఉయ్యూరు రాజాగారి పెద్ద కుమారులు నాటక కళాపరిషత్తుకు అధ్యక్షులు! ఆయన అంధ్ర యూనివర్సిటీ వైస్ చాన్సలర్ గానూ, రాష్ట్ర మంత్రిగానూ గూడ పనిచేశారు! నాకు చాలా సన్నిహితులు రెండో కుమారుడు యం యస్ అప్పారావుగారు నాకు మదరాసు లయోలా కాలేజీలో జూనియర్! వారితమ్ముడు యం వి.జి. అప్పారావు అకాల మరణం పాలైనారు ఆ సోదరులందరూ మంచి బెస్టిస్ ప్లేయర్లు! యం యస్. అప్పారావుగారు మదరాసు యూనివర్సిటీ ఛాంపియన్ ఆయనకు ఒక కుమారుడు నలుగురు కుమార్తెలు! రెండవ కుమార్తె భర్త పూసపాటి అశోక గజపతిరాజు! రాష్ట్ర మంత్రి వారిది విజయనగర సంస్థానం!

మరొక ప్రసిద్ధ జమీందారీ కృష్ణాజిల్లా మైలవరం ఎస్టేటు! మైలవరం జమీందార్లు ముగ్గురు అన్నదమ్ములు రెండోరాజాగారికి పిల్లలు లేరు! ఆయన ఎస్టేటు అంతా నాటక కళాపోషణకే ఖర్చు చేశారు. బెజవాడలో పాతబస్తీలో హిందూ హైస్కూలు దగ్గర మైలవరం హాలు ఉండేది. నాటకాలు వేసేవాళ్లు. ఆయన ఒక నాటక సమాజం స్థాపించి నడిపించారు! పేరు "బాలభారతీ నాటక సమాజం" అనుకుంటాను.

మైలవరం పెద్ద రాజాగారికి ముగ్గురు భార్యలు! ఒకరు చనిపోతే మరొకరు అలా ముగ్గురు భార్యలు! 5గురు మగ సంతానం! ఆదపిల్లలు ఎంతమందో నాకు తెలియదు.

మూడవ రాజాగారు వుయ్యూరు రాజాగారి బావమరిది. ఉయ్యూరు రాజాగారి సోదరినిచ్చి చేశారు. మూడోరాజాగారికి ఒక్కడే కుమారుడు. నరసింహరావుగారు బెజవాడ సత్యనారాయణపురంలో మా ఇంటి దగ్గరే ఒక ఇల్లు కొని అందులో ఉండేవారు. జింఖానా క్లబ్బులో బెన్చిన ఆడేవారు! ఆయన యలమర్లు (నూజివిడు) రాజాగారి అల్లుడు. నాకు చాలా సన్నిహితుడు.

మైలవరం మూడోరాజాగారి అల్లుడు చిట్టిబాబుగారు. ఆయన ఊటుకూరు జమీందారు బెజవాడలోనే ఉండేవారు గంపలగూడెం రాజాగారికి మేనల్లుడు. అంధ్రప్రదేశ్‌లో ముఖ్యమంత్రి జలగం వెంకట్రావుగారి తమ్ముడు కె.పైనే రామరావుగారి మామగారు! పాపం కాన్పర్ వ్యాధితో మరణించారు.

ఇలా జమీందారీ కుటుంబాలతో నాకు సన్నిహిత స్నేహాలుండేవి!

అందరికంటే గంపలగూడెం జమీందారీ కుటుంబంతో నాకు చాలా సాన్నిహిత్యం! నన్ను వారి కుటుంబంలో ఒకరుగా చూసుకునేవారు. ఆ కుటుంబం తాలూకు మూడోతరం వాళ్లు కొందరు ఇప్పుడు హైదరాబాద్‌లో ఉన్నారు. వాళ్లు నాకన్నా బాగా చిన్నవాళ్లయినా వేనంటే ఎంతో గౌరవంగా అలిమానంగా ఉంటారు. ఆ కుటుంబాల యీతరం పిల్లలను చూస్తుంటే అప్పటి రోజులు జ్ఞాపకం వస్తాయే! అప్పుడు వాళ్ల పూర్తి పేర్లు గూడ నాకు తెలియవు! ముఖ్యంగా ఆదపిల్లల్ని చిన్నమ్మ, కన్నమ్మ, చిట్టెమ్మ, బుజ్జమ్మ అనే పిలిచేవాళ్లం! ఇప్పటికీ విజయరామారావుగారి తల్లి గారిని నేను కన్నమ్మగారూ అనే సంబోధిస్తాను! ఆమె అసలు పేరు నాకు ఇప్పటికీ తెలియదు!

బహుశా యీ స్ఫూర్తితోనేమో 'గుండమ్మకథ' సినిమాలో సావిత్రి, జమునల పాత్రలకు బుల్లెమ్మ, చిట్టెమ్మ అని పేర్లు పెట్టాను.

అలాగే నన్ను ఆ కుటుంబాలలో అందరూ 'రాజాగారు' అనే అంటూగాని 'నరసరాజాగారు' అంటే వాళ్లకి తెలియదు! హైస్కూలు, కాలేజీలో చదువు కున్నప్పుడు గూడ నన్ను నా సహాధ్యాయులందరూ 'రాజా' అనేవాళ్లు!

సినిమా రంగానికి వెళ్లిన తరువాత డి.వి. నరసరాజు అని సినిమా టైటిళ్ళలో వేయించడం మొదలు పెట్టాను! ఎందుకంటే సినిమా రంగంలో చాలామంది రాజులున్నారు. డి.వి.యస్ రాజు, డి.వి.యస్. రాజు, టి.వి.రాజు ఈ పేర్లతో కన్ఫ్యూజ్ రాకుండా వుండడం కోసం మొదటి నుంచి డి.వి. నరసరాజు అనే నాపేరు స్థిరం చేశాను.

ఆయనా ఇప్పటికీ ఈతరం సినిమా పత్రికా రిపోర్టర్లు నాపేరు రాయవలసినప్పుడు "ప్రఖ్యాత సినీ నిర్మాత డి.వి. నరసరాజు" అని రాస్తారు. నేనెప్పుడు ఒక్క సినిమాగూడ తీయలేదు! వాళ్ల ఉద్దేశం నిర్మాత డి.వి.యస్. రాజాగారని!

అందాకా ఎందుకు నేను 'ఈనాడు' దినపత్రికలో 'అక్షింతలు' శీర్షికన 19 సంవత్సరాలు ఒక కాలం రాశాను! అది చదివి ప్రఖ్యాత మహిళా నాయకురాలు నన్నవనేని రాజకుమారి డి.వి.యస్ రాజుగారిని కలిసినప్పుడు, "మీ 'అక్షింతలు' నేను రెగ్యులర్ గా చదువుతానంటి. చాలా బాగుంటుంది" అన్నదట!

దానికి డి వి యస్ రాజుగారు "అవి రాసేది నేను కాదు తల్లీ! ఆయన డి వి నరసరాజుగారు" అని ఒకసారి గాదు రెండు మూడు సార్లు అలా జరిగిందని డి.వి.యస్ రాజుగారు నాతో చెప్పారు నాతో పరిచయమయ్యాక రాజకుమారిగారికి ఆ కవ్వోషన్ ఇప్పుడు తొలగిపోయింది!

మరొక విచిత్రమైన విషయం చెబుతాను. గుంటూరులో నాకొక స్నేహితుండేవాడు గుంటుపల్లి వెంకటేశ్వరరావు! అడ్డకేటు అతనూ నేను 1936లో నేను ఇంటర్ చదివిలేప్పుటినుంచి స్నేహితులం. అతను నాకు ఒక ఏడాది జూనియర్! హాస్టల్ లో ఉండే వాళ్లం! అప్పటినుంచి ఈమధ్య అతను పోయేవరకు మా ఇద్దరి కుటుంబాలు చాలా సన్నిహితంగాఉండేవి.

మా పిల్లలు అతన్ని 'గుంటూరు మామయ్య' అనేవాళ్లు! అతని కుమార్తెలు మేనకోడళ్లనన్నూ 'రాజుమామ' అనేవాళ్లు అతని మేనకోడళ్లలో ఒకామె, ఆమె పేరు జ్యోతి, ఇప్పుడు ఆమెరికాలో ఉంటోంది ఆమె భర్త దాక్టరు!

1991లో నేను 'తానా' ఆహ్వానం మీద ఆమెరికా వెళ్లినప్పుడు 'న్యూయార్క్' వెళ్లాను! దుక్కిపాటి మధుసూదనరావుగారి కుమారుడు దాక్టరు స్వామి ఇంట్లో వున్నాను! అక్కడకు నన్ను చూడడానికి ఈ జ్యోతి వచ్చింది.

ఇప్పటికీ ఆమె తన బంధువుననే అనుకుంటున్నది గాని మేము రాజులము, ఆమె కమ్మవారు అన్న సంగతి ఆమెకు ఇప్పటికీ తెలియదు. ఈ విషయం ఆ సమావేశంలో ఉన్న మిగతా మిత్రులతో నేను చెబుతుంటే ఆస్పడు తెలిసింది ఆమెకు నేను తన బంధువును కాననీ తన మేనమామ స్నేహితుణ్ణి! నేను చెబుతున్నది చింటూ నోరు వెళ్లబెట్టి చూస్తోంది ఆశ్చర్యంగా!

ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే నేను నా స్నేహితులకుటుంబాలతో అలా కలసిపోయి ఉండేవాణ్ణి!

అనాటి జమీందారీ స్నేహితుల మనసులు, మనమర్యాద, ఇప్పుడు ఎక్కడయినా పెళ్లిళ్లలో కనిపిస్తే నేను 'ఫలాన రాజుగారు' అని వాళ్ల తల్లిదండ్రులు వాళ్లకు పరిచయం చేస్తారు. వాళ్లు అప్పటికి పుట్టినలేదుగదా! నేనెవరో వాళ్లకి ఎలా తెలుస్తుంది?

"ఈవిడ మాధవరావు మనవరాలండీ!" అని ఒక ఇద్దరు బిడ్డల తల్లిని ఈమధ్య ఒక పెళ్లిలో పరిచయం చేశారు నాకు తెలిసినప్పుడు మాధవరావే చిన్నవాడు. 'అతని మనమరాలు' అంటే నాకే ఆశ్చర్యం చేసి "అలాగా" అనేవాణ్ణి! (మాధవరావు గంపలగూడెం కుమార రాజుగారి పెద్దకొడుకు)

అలనాటి జీవితం నెమరు వేసుకుంటుంటే ఎన్నో విచిత్రమైన అనుభవాలు గుర్తుకు వస్తుంటాయి! గంపలగూడెం జమీందారు పార్థసారథి విషయం చెప్పినే అతను నాకంటే నాలుగేళ్లు చిన్నవాడు బెజవాడ మునిసిపల్ హైస్కూల్లో 1938లో చేర్చారు అతన్ని! అప్పటికి నాకు ఇంటర్మీడియట్ అయిపోయింది అతను మామూలుగా సిగరెట్టు కాల్చేవాడు కాని వాముందు కాల్చేవాడుకాదు నన్ను చూడగానే కాలుస్తున్న సిగరెట్టు అవతంపోరేసేవాడు. స్కూలు ఫైనల్ అయిపోయి మదరాసు ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో యింటర్ లో చేరాడు ఆక్కడ ఎలాగో డ్రింకు (మద్యం) అలవాటయింది నాముందు సిగరెట్టు కాల్చునివాడు డ్రింకు ఎలా తీసుకుంటాడు?

అతని తండ్రిగారు పోయాక 1942లో చదువు మానేశాడు అతనికి 1941లోనే పెళ్లి అయింది 1944లో కూలరు పుట్టింది! నాకు ఇప్పటికీ బాగా జ్ఞాపకం అతని పెద్ద కూతురు పుట్టినతేదీ 4-4-1944 ఆ సందర్భంగా విజవాడ జలఖానా క్లబ్బులో పార్టీ యిచ్చాడు కోదెలమూడి ప్రకాశరావు (రాఘవేంద్రరావు తండ్రి) master of ceremonies డ్రింక్స్ ఏర్పాటు చేశారు నాకు అప్పటికీ, ఇప్పటికీ డ్రింకు అలవాటు లేదు! పార్థసారథి నా ముందు డ్రింకు తీసుకోదానికి వెనకాడుతున్నాడు నేనే "హాస్టువి నువ్వేతీసుకోకపోతే ఎలా? ఫరవాలేదులే! తీసుకో" అన్నాను. అప్పటినుంచి నాముందే డ్రింకు తీసుకునేవాడు.

ఒకసారి, అప్పటికి అతని తండ్రిగారు పోయారు కొంత మంది స్నేహితులను విజవాడ క్లబ్బు మెంబర్లను గుంటుగూడెం తీసుకువెళ్లాడు! ఆరాత్రి ముందు పార్టీ ఏర్పాటు చేశాడు నేను వాళ్లతో చేరకుండా పెండ్లలాడే చోజనంచేసి వెళ్లి గదిలో పడుకున్నాను పార్టీ ఆరంభం వాదిన వాకా జరిగింది తెల్లవారి వాళ్లంతా ఇంకా నిద్రలు లేవలేదు! నేను నిద్ర లేచి మొఖం కడుక్కుని కాఫీ తాగుతున్నాను! లోపలనుంచి నోకరు ద్వారా కబురు

“అమ్మగారు తమరిని ఒకసారి లోపలికి రమ్మంటున్నారు” అన్నాడు నోకరు

అది పెద్దబంగళా! వెనక భాగం జనానా! అప్పటికి పార్థసారథి బార్య నాకు కనబడేదిగాదు! నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది నేను జనానాలోకి వెళ్లాను ఆమె పేరు రాజమ్మగారు తలుపు చాటున నిలబడి వినయంగా ‘ఏం? రాజుగారు! బాబుగారికి చెప్పవలసిన మీరుగూడ వాళ్లతో చేరి తాగితే’ అనేసరికి నేను పాకీ ఆయి “ఏమిటమ్మా మీరనేది? నేను తాగానా? నేను 8 గంటలకే భోజనంచేసి వెళ్లి పడుకున్నాను నేను వాళ్లతో చేరి తాగానని మీకు ఎవరు చెప్పారు?” అన్నాను కాస్త కోపంగా.

“రంగడు చిప్పారు” అన్నారామె రంగడంటే పార్థసారథి పర్సనల్ నోకరు

“ఏలవండి రంగణ్ణి!” అన్నాను.

‘రంగా’ అని కేకవేస్తే రంగడు వచ్చాడు.

“నువ్వు చెప్పలేదంట్రా రాజుగారు గూడ తాగుతున్నారని” అనగానే వాడు “నేను చెప్పింది ఈ రాజుగారి సంగతి కాదమ్మా! నిమెంటు ఫ్యాక్షరీ రాజుగారి సంగతి” అన్నాడు

విజవాడ ఆంధ్రా నిమెంటు యాజమాన్యం తాలూకు రాజుగారు ఒకడున్నాడు నాయాడు వాడే! అతను గూడ క్లబ్బుమెంబరు

“అలాగా! క్లమించండి రాజుగారు! రాజుగారంటే మీరనుకున్నాను!” అన్నాడామె!

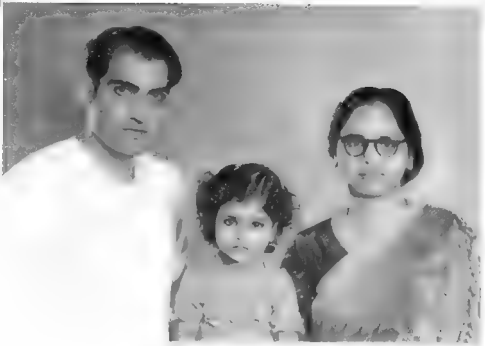
అంటే పార్థసారథికి నన్ను దాదాపు గార్డियన్ గా పరిగణించేవాళ్లు ఆ ఫామిలీ సభ్యులు!

రాజమ్మగారు ఇప్పటికీ ఉన్నాయి విజయవాడలో కొడుకుల దగ్గర ఉంటున్నారు ఎప్పుడన్నా హైదరాబాద్ కూతుళ్ల దగ్గరకు వచ్చి నవ్వుడు కనబడితే ఎంతో గౌరవంగా మాట్లాడతారు! నేను గూడ ఆమెను సొంత బిడ్డగా పలకరిస్తాను!

ఇప్పటికీ నా పాత స్నేహితుల కుటుంబాలు తాలూకు యీతరం పిల్లలు కనిపిస్తే ప్రాణం లేచివస్తుంది! నేను గూడ ఈవయసులో అరోగ్యంగా ఉన్నానంటే వాళ్లు ఎంతో సంతోషిస్తారు

కుమారుడు రాజకుమార్

భార్య, కూతురులతో...

ఇప్పుడు నాకున్న నిధులలో పెన్సియన్లలో ఆ తప్పి ఒకటి! నేనూ సకల సద్గుణ సంపన్నుని గాదు -
తప్పులు అందరూ చేస్తారు! నేనూ ఎన్నో తప్పులు చేసిఉండవచ్చు తెలిసో తెలియకో!

తప్పికి మించిన ధనం లేదు!

దురాశకు మించిన దరిద్రం లేదు!

దురాశా పరుడు నిత్యదరిద్రుడు!

వాడికి ఎప్పుడూ తప్పి వుండదు!

కాని ప్రతి విషయంలో తప్పిపడి చేతులు ముడుచుకు కూర్చుంటే జీవితంలో ప్రగతి ఉండదు! ఒకవేళ
ప్రగతి సాధించినా ఎక్కడో ఏదో ఒక దశలో తప్పిపడాలి!

ఇప్పుడు ఈ అనుభవాలు జ్ఞాపకాలు రాసేది ఎవరికోసమో కాదు! మా కుటుంబ సభ్యుల కోసమే మా
మేనమామ కొడుకులు, మా మేనల్లుళ్లు, మేనకోడళ్లు, మనమలు, మనమరాళ్లు, అప్పుడప్పుడు అడుగుతుంటారు.
మా తాతయ్య తండ్రి పేరేమిటి? అమ్మమ్మ పుట్టింటి పేరేమిటి? అమెకు అన్నదమ్ములు, అక్క, చెల్లెళ్లు ఎవరు?
ఎంతమంది? మన పూర్వీకుల్ని రెండు మూడుతరాల ముందు వాళ్లని గురించి ఒక వయసులో

తెలుసుకోవాలనిపిస్తుంది మా మేనల్లుళ్లు, మేనకోడళ్లు, మా పిల్లలు అడుగుతున్న ప్రశ్నలకు సమాధానాలుగా పువయోగపడతయ్యే ఇవన్నీ వ్రాస్తున్నాను.

నిజానికి మా తాతలు, తండ్రులగురించి నాకు ఎక్కువగా తెలియదు. మా అమ్మనిగాని, అమ్మమ్మనిగాని, పెత్తల్లి, వినతల్లుల్ని గాని, మేనమామల్ని గాని అడిగితే చెప్పేవాళ్లే అంతకుముందు తరాల వాళ్లని గురించి! కాని ఆ వయసులో పూర్వీకుల వివరాలు తెలుసుకోవాలని అందరికీ ఉండదు.

ఇప్పుడు ఈ వయసులో నాకు అనిపిస్తుంది “అయ్యో! మా అమ్మని అడక్కుపోతిన్నే! మా మేనమామల్ని అడక్కుపోతిన్నే మా పూర్వీకుల్ని గురించి! వాళ్లు ఎక్కడ చదువుకున్నారు? ఎంతవరకు చదువుకున్నారు? ఫలాన కుటుంబానికి మనకు చుట్టరికం ఏమిటి? ఇవి పెద్ద వాళ్లని అడిగి తెలుసుకోకపోతిన్నే అనిపిస్తుంది.

అలాగే మా పిల్లలకు ఇప్పుడు ఆకస్మికేకం పోయినా ముందు ముందు వాళ్లు నావయసు వాళ్లయిన తరువాత నాలాగే వాళ్లకూ పూర్వీకుల్ని గురించి తెలుసుకోవాలని ఉంటుందిగదా! అందుకని ఇవన్నీ రాస్తున్నాను.

80 ఏళ్ల అనుభవాలు జ్ఞాపకాలు రాయాలంటే మహాగ్రంథమవుతుంది! పైగా రాయడం కూడా కష్టమని బద్ధకించాను. కాని ఇప్పుడు ఢిల్లీలో చేస్తే రికార్డు చేసే వసతి వుండి అయిదేళ్ల శ్రీతం బుద్ధి వుట్టింది. ఢిల్లీలో చేయాలంటే అసక్తిగా వినేవాడుండాలి ఎదురుగా! లేకపోతే ఒక్కణ్ణికూర్చుని గోడకి చెప్పినట్లుంటుంది

వినడానికి ఆసక్తిగల ఒక కొత్త మిత్రుడు దొరికాడు అడబాల రవి అని యంగ్ లాయర్ “నేను ఎంటాను సార్! చెప్పండి” అన్నాడు 2000 సంవత్సరం మార్చిలో మొదలుపెట్టి ఓపిక ఉన్నప్పుడల్లా అతనికి చెబుతూ దాదాపు 10 మైక్రో కేసెట్స్ రికార్డ్ చేశాను వాటిని ఎవరికన్నా ఇచ్చి రాయద్దామని వుద్దేశం!

కాని నేను ఢిల్లీలో చేయడంలో ఒక లోపం జరిగింది చాలా పాస్టర్లు ఢిల్లీలో చేయడమేగాక కర్త - కర్మ శ్రమంతో వాక్యాలుగా కాక మనం మామూలుగా మాట్లాడుకున్నట్టు టిక్టేట్ చేశాను ఇద్దరు ముగ్గురికిస్తే రాయడం మావల్ల కాదని చేతులెత్తేశారు.

మొత్తం రాస్తే అయిదారు వందల పేజీలు అయ్యేట్లుంది అయినా ఫరవాలేదు ముందుతరం కుటుంబ సభ్యులకి ఎప్పటికైనా పనికి రాకపోతుందా అన్న ధైర్యంతో రాస్తున్నాను

ఇంతకు ముందు నాకు జీవితంలో సన్నిహితమైన కుటుంబాలు అనుభవాలను గురించి రాశానే అలాంటి సన్నిహితమైన కుటుంబం ‘ఈనాడు’ దినపత్రిక అధిపతి రామోజీరావుగారి కుటుంబం! దాదాపు 20 ఏళ్లపైగా అనుభవం!

‘ఈనాడు’ దినపత్రికలో “అక్షంతలు” అనే పేరుతో వారం వారం 19 సంవత్సరాలు రాశాను. 2000 సం॥ జనవరిలో ఆపేశాను

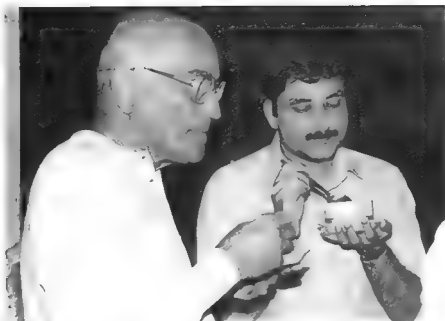
1981 జనవరిలో ప్రారంభించినప్పుడు రామోజీరావుగారితో నాకు పరిచయమే లేదు! అప్పుడు నా నివాసం మదరాసు! గత 20 ఏళ్లకు పైగా మదరాసులో నాకు ఉదయం నడక అలవాటు! మదరాసులో మా ఇంటి దగ్గరలో బోల్ట్లబుర్గ్ రోడ్డు ఉంది. ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. ట్రాఫిక్ అసలు ఉండదు! ఉదయం నడకలో తెలుగు, తమిళ, మళయాళ, కన్నడ మిత్రులుండేవాళ్లు! ముఖ్యంగా మిత్రులు యం.యస్ అప్పారావుగారి ఇల్లు ఆరోడ్డులోనే. ఆయన ఇంటికి వెళ్లి ఇద్దరం కలిసి మిగతా వాళ్లతో దాదాపు గంటసేపు పైగా నడిచేవాళ్ం! ఆ నడకలో రాజకీయాలు,

‘ఈనాడు’ శ్రీ రామోజీరావుతో...

సాంఘిక విషయాలు, అనుభవాలు, ఆవాకులు, చవాకులు మాట్లాడుతుండేవాళ్ళం! కొందరు మిత్రులు ఆరోజు వార్త ఏదో చెప్పి దీనిమీద మీ కామెంట్ ఏమిటి అనేవాళ్ళు! నా నవజాత వంగళ్ళ ధోరణిలో ఏదో వాగేవాణ్ణి ఇది దినచర్యగా మారింది. నా వ్యంగ వాఖ్యాలు రోజూ వింటూ మిత్రులు అప్సారావుగారు, “ఇవి పత్రికల్లో రాయగూడదు” తెలుగులో సెటైర్ రాసేవాళ్ళు లేరు” అన్నారు “ఆ రాస్తే ఎవడు చదువుతాడు?” అని నిర్లక్ష్యం చేసేవాణ్ణి!

‘ఈనాడు’ దినపత్రిక మదరాసు రిపోర్టరు తాజీ ప్రసాద్ అని తరచు మా ఇంటికి వస్తుండేవాడు అంద్ర ముఖ్యమంత్రిగా అంజయ్య గారున్న రోజుల్లో ఆయన ఒక ప్రకటన చేశాడు ‘రాష్ట్రంలో అవినీతిని పెరికి వెయ్యడానికి ‘కంకణం’ కట్టుకున్నాను” అని ఆ ‘కంకణం’ అన్నమాట నన్ను ఆకర్షించింది దాని ఆధారంగా చిన్న అర్థికల్ రాశాను, తాజీ ప్రసాద్ మా ఇంటికి వచ్చినప్పుడు ఆ అర్థికల్ ఇచ్చి “మీ ‘ఈనాడు’కు పంపవయ్యా వేస్తారేమో!” అన్నాను! అతను పంపాడు! “ఈనాడు”లో వేశారు అలా ప్రారంభమయింది నా కాలం రచన ఆ తరువాత కొన్ని నెలల తరువాత ‘సెకార్’ సినీమా ప్రారంభించబోతూ మదరాసులోని సినీ ప్రముఖులను కలుసుకుని నలహాలు తీసుకోడానికి రామోజీరావుగారు మదరాసు వచ్చారు! అప్పుడు తొలిపరిచయం అయింది! “బాగుంది అర్థికల్! ప్రతివారం రాయండి” అన్నారాయన! “ప్రతివారం వీలుకాదేమో లెండి! నా సినీమా పనులుంటాయ్! విషయం ఉన్నప్పుడు రాస్తాను” అన్నాను అలా అప్పుడప్పుడు రాస్తుండేవాణ్ణి! “రియక్షన్ బాగుంది! నరసరాజుగారిని వారం వారం వ్రాయమని చెప్ప” మని అప్పటి సినీ రిపోర్టరు మిక్కిలిసేని జగదీశ్వరరావుతో కబురు చేశారు రామోజీరావుగారు! అప్పటినుంచి రెగ్యులర్ గా రాయడం మొదలెట్టాను ‘అక్షంతలు’ పేరు రామోజీరావుగారు పెట్టిందే!

‘ఈ దీప’ శ్రీ సుమతితో...

1983-84 ప్రాంతం నుంచి రామోజీరావుగారు “శ్రీవారికి ప్రేమలేఖ” సినిమాతో సినిమా ప్రొడక్షన్ మొదలెట్టారు. నేను రచయితగా ఉషాకిరణ్ మూవీస్‌కి తొలిచిత్రం “కాంచన గంగ”తో మొదలుపెట్టి “కారుదిద్దిన కాపురం”, “మనసు మమత”, “మామాశ్రీ” నాలుగు సినిమాలు రాశాను! తప్పనిసరయి “కారుదిద్దిన కాపురం” థైరక్షన్ గూడ చేయవలసి వచ్చింది.

సినిమా పనిమీద హైదరాబాద్ వస్తే జూబిలీ హిల్స్‌లోని ఉషాకిరణ్ మూవీస్ (36 నంబరు రోడ్డు) గెస్టు హౌస్‌లో నా పర్మనెంట్ అత్రను అయింది.

సినిమారచనతో పాటు రామోజీరావుగారి కుటుంబంతోనూ, స్నేహితోనూ సంబంధాలు ఏర్పడి ఆ సంస్థలో ఒకడిగా మారిపోయాను. హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడల్లా మదరాసు తిరిగి వెళ్లే ముందురోజు తప్పనిసరిగా ‘ఈనాడు’ ఆఫీసుకు వెళ్లి రామోజీరావుగారితో ఒక గంట, రెండు గంటలో గడిపేవాణ్ణి!

అప్పుడు ఆయన ఆఫీసు ‘ఈనాడు’ బిల్డింగులో రెండ్ అంతస్తులో ఉండేది నేను ఆయన గదిలో కాలు పెట్టగానే ఆయన నన్ను చూచి చిరునవ్వుతో “బట్టలు నలగకుండా నిమ్మలాల్చి ధోవతితో పెక్కికొడుకులా వస్తారు” అనేవారు. నేను అనేవాణ్ణి “రామోజీరావుగారూ! గాడిదల్లో రెండు రకాలున్నయ్య! మేసేగాడిదలు! మోసేగాడిదలు!

మేము మేసే గాడిదలం! మీరు మోసే గాడిదలు!

అది మీ జాతకం! ఇది మా జాతకం!" అనేవాణ్ణి! ఆయనతోపాటు ఆయన కుటుంబ సభ్యులతో గూడ సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది. ఆయన కుమారులిద్దరి పెళ్లిళ్లు నాకళ్ల ముందే జరిగినయి ముఖ్యంగా నేను ఊళ్లోవుంటే అప్పుడు మృత్యుండుగా ఉన్న సుమన్ (రామోజీరావుగారి చిన్నకొడుకు) గెన్నువోపునకు వచ్చి నాతో చాలాసేపు గడిపేవాడు!

ఇప్పుడు (2002-2003) రామోజీరావు గారు 'రామోజీ ఫిల్మ్స్ టీ'కి మకాం మార్చారు. ఫిల్మ్స్ టీ చాలా బాగా అభివృద్ధి చేశారు! ఇంటర్నేషనల్ స్టాండర్డుతో ముందుకు పోతోంది. చాలా దూరం కావడంవల్ల మేము తరచు కలుసుకోవడం వీలు కావడంలేదు! నేను గూడా గత 6-7 సంవత్సరాలనుంచి హైదరాబాద్ లోనే మా మనమరాలు (హీరో సుమన్ భార్య) ఇంట్లో వుంటున్నాను.

ఈ మధ్య రామోజీరావుగారిని కలవాలని ప్రయత్నించి ఫిల్మ్స్ టీకి పోయి వలవేసి పట్టుకుని మాట్లాడవలసి వస్తోంది. ఒకసారి ఫోన్ చేసి అడిగాను "ఎలావున్నారు?" అని. ఆయన నవ్వుతూ "మీరే ఇచ్చారుగా వీరుడు! మోసేగాడిదనని! మోస్తున్నాను" అన్నారు.

ఇలా చెప్పకుంటూ పోతే చాలా పెద్ద గ్రంథమవుతుంది. ఇతర మిత్రులలాగ రామోజీరావుగారికి నాపై ఉన్న అభిప్రాయం నాతోనే చెప్పారు.

"You are a contented man! That is the secret of your health!"

జీవితంలో సజ్జన సాంగత్యం ఒక పెన్సిద్ది! మనిషి 'ఎన్నాళ్లు' బ్రతికాడని కాదు. 'ఎలా' బ్రతికాడనేది ముఖ్యం!

కాలం గడిచిపోతున్నది. 21వ శతాబ్దం వచ్చేసింది. ప్రపంచంలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చేస్తున్నయి! ముఖ్యంగా వైద్యరంగం ఎంతో అభివృద్ధి చెందుతోంది. కొత్త కొత్త మందులు వస్తున్నయి. మనుషుల ఆయుర్దాయం పెరుగుతోంది. కొత్తకొత్త మందులతోపాటు కొత్త కొత్త రోగాలూ వస్తున్నయి!

వైద్యరంగంలో మరో ముఖ్యమైన మార్పు ఏమిటంటే ఏ వైద్య విధానంలోనూ అన్ని రోగాలు కుదరడం లేదు! భూత వైద్యులు, మంత్ర తంత్రాలు, తాయెత్తులూ వగైరాలు వదిలేస్తే ప్రస్తుతం ఉన్న ప్రధాన వైద్య విధానాలు నాలుగయిదు ఉన్నాయి!

అల్లోపతి, హోమియోపతి, ఆయుర్వేదం, యునాని, ప్రకృతి వైద్యం వగైరాలు చాలా ప్రాచుర్యం పొందుతున్నయి!

మరో విచిత్రమైన మార్పు ఏమిటంటే "ఏ వైద్య విధానంలోనూ అన్ని రోగాలకు మందులు లేవు" అని ఆయా వైద్యవిధాన వైద్యులే ఒప్పకుంటున్నారు.

కొన్ని కొన్ని రుగ్మతలకి ఏదైనా వైద్యుడి దగ్గరకి వెళితే అతనే చెబుతున్నాడు. 'దీనికి ఆయుర్వేదం మంచిదండి' అని ఒకరు, "దీనికి కేరళ వైద్యం బెటరండీ!" అని ఇంకొందరు.

అల్లోపతి వైద్యునికి లొంగని మానసిక వ్యాధులకు "అహార నియమాలు, యోగ, ధ్యానం, హోమియో, ప్రయత్నించండి" అని అల్లోపతి వైద్యులు కొందరు చెబుతున్నారు.

హోమియోపతి శాస్త్రమయైన వైద్యం కాదని వాదించేవాళ్లు ఉన్నారు. కాని వాళ్లు చాలా కొద్దిమంది మాత్రమే!

అందరూ ఒప్పుకునేది ఆహార నియమాలు, వ్యాయామం, వేళకు భోజనం, నిద్ర వగైరాలు. ఇవి ముఖ్యంగా ప్రకృతి వైద్యం కోవలోకి వస్తాయి!

నాకు ప్రకృతి వైద్యంతో చాలా అనుభవం ఉంది! చిన్నప్పుడు అంటే ముత్యాలంపాడు ఎలిమెంటరీ స్కూలులో రెండోక్లాస్, మూడోక్లాస్ చదువుతున్నప్పుడు నాకు 'మార్పులు' వచ్చేవి! EPILEPTIC FITS.

ముత్యాలంపాడులో పూరిబయట మైదానాన్ని 'పాటిదిబ్బ' అనేవాళ్లు! ఆ పాటె మైదానానికి దక్షిణాన ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఉండేది. ఇప్పటికీ ఉంది కాస్త పెంచినట్లున్నారు బిల్డింగు దానికి ఎదురుగా ఉత్తరాన రాములవారి గుడి ఉంది దానికి అర్చనలూ, వగైరాలు ఏమీ ఉండేవి కాదు. రామనవమికి పానకం, వడపప్పు పంచిపెట్టేవాళ్లు. ఇప్పుడు ఆలయం వెనక ప్రభుత్వ పిడబ్బుడి స్థలం సేకరించి ఆలయం పెంచి కట్టారు. మైదానానికి తూర్పు వైపున ఒక వేపచెట్టు, రావిచెట్టు ఉండేవి. వాటికి పూజలు చేసేవారు! ఇప్పుడు ఆ చెట్లమట్టు రెండడుగుల ఎత్తున చుట్టూ అరుగులాటిది నాపరాళ్లతో పరచి కట్టారు! నేను చదువుకునేప్పుడు ఆ అరుగు లేదు! రావిచెట్టు వేళ్లు, వేపచెట్టు వేళ్లు నేలపైకి ఉండేవి. హెడ్వాస్తరు వస్తేగాని స్కూలు తెరువరు గదా! అందుకు మేము ఆ చెట్ల నీడన కూర్చునేవాళ్లం!

ఒకరోజు అకస్మాత్తుగా నాకు ఎడమచేతి వేళ్లు వంకర్లు తిరగడం ప్రారంభించి శ్రమంగా ఎడమ చేయి వణకడం మొదలెట్టింది. నాప్పి ఏమీ లేదు గనక నేను నవ్వుతూ చుట్టూవున్న కుర్రాళ్లతో - "అరే! చూడండిరా! నా చెయ్యి ఎలా వణుకుతుందో" అన్నాను! అందరూ అదేదో గారడీ అనుకుని నవ్వడం మొదలెట్టారు! ఒక అయిదు పది నిమిషాలు తరువాత చేయి వణకడం ఆగిపోయింది కాని లేవబోతే ఎడమచెయ్యి పట్టు యివ్వలేదు! చచ్చుబడిపోయింది ఇంతలో స్కూలు తెరిచారు. క్లాసులోకి వెళ్లాను. శ్రమంగా ఎడమచేయి మామూలు స్థితికి వచ్చింది

ఇదేదో అనారోగ్యం అని తెలియక ఇంట్లో మా అమ్మకు గూడ చెప్పలేదు! మరునాడు క్లాసులో ఉన్నప్పుడే వచ్చింది మూర్చ! అంతా నాకు తెలుస్తూనే ఉండేది స్పృహ ఉండేదన్నమాట!

కంగారుగా టీచరు మా అమ్మకు కబురుచేస్తే మా అమ్మ వచ్చి ఏడుస్తూ ఇంటికి తీసుకెళ్లింది. యిల్లు స్కూలుకు దగ్గర్లోనే ఉండేది.

రోజూ అలా రెండుమూడు సార్లు రావడంతో స్కూలుకు వెళ్లడం మానేసి కాయగూర వైద్యాలు మొదలయ్యనై. అమ్మతాంజనంలో చచ్చుబడిన చేతికి మర్దనా చేయడం చెయ్యి మామూలు స్థితికి రావడం. యీ రకంగా అనారోగ్యం ఏమీ ఉండేది కాదు.

అప్పుడు మా రాంమామయ్య (నాలుగో మేనమామ) ఒక ప్రకృతి వైద్యుణ్ణి తీసుకువచ్చాడు. ఆయన పేరు గంధం కృష్ణారావుగారు ఆయన ఇల్లు (ఇప్పుడు సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ వద్ద వున్న వంతెనకు ఎదురుగా ఉన్న) బ్రాహ్మయ్య పంతులు వీధిలో ఉండేది. యిప్పటికీ ఆ వీధిపేరు అదే అనుకుంటాను ఆ వీధి మునిసిపాలిటీలో ఆఖరివీధి. ఆ తరువాత ముత్యాలంపాడు మామిడితోటలు.

బ్రాహ్మయ్య పంతులుగారు ఎవరో పోలీసు ఆఫీసరని జ్ఞాపకం! ఆయనదే మొదటి ఇల్లు. మెయిన్రోడ్డుకి నందుకి మూలమీద ఉండేది. ఆయన్ని నేను ఎరగను! తరువాత 1940 ప్రాంతంలో ఆ ఇల్లు మైలవరం జమీందారు

నరసింహారావుగారు కొన్నారు ఆయన నాకు క్లబ్బులో మిత్రుడు. 1960 తరువాత విజయా పబ్లిసిటీ వాళ్ళ కొన్నట్టున్నారు నా మూర్ఖులకు గంధం కృష్ణారావుగారి ప్రకృతి వైద్యం వివరాలు ఇదివరకే రాశాను.

1946 జనవరిలో నా భార్యను భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమానికి తీసుకువెళ్లాను ఆ ఆశ్రమాన్ని గురించి ఇదివరకు రాశాను.

ఆ ఆశ్రమం డాక్టరు వేగిరాజు కృష్ణారాజుగారి వైద్యవిధానం గురించి చెబుతాను.

ఎందుకంటే ఇప్పుడు ఎన్నో ప్రకృతి వైద్యశాలలు వెలసినై దేశంలో! ఒక్కొక్క డాక్టరుది ఒక్కొక్క వర్తతి. అందుకు ముఖ్యకారణం యీ వైద్య విధానాన్ని గురించి పరిశోధన లేకపోవడం!

భీమవరం ఆశ్రమంలో శిక్షణ పొందిన డాక్టర్ ఒకాయన హైదరాబాద్‌లో ప్రకృతి వైద్యశాల ఆరంభించాడు! ఆయన మిల్క్ ప్రాడక్ట్స్ పాలకు సంబంధించినవన్నీ నిషేధించాడు. నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. భీమవరంలో రోగులు ఆహారం తీసుకోవడం ప్రారంభించిన అపుపాలు తాగమనేవారు.

నాకు వ్యాధి ఏమీ లేకపోయినా రోజూ గ్లాసులో ఒకటి రెండు స్పూన్లు తేనె తీసుకుని అపుల కాపరి వద్దకు వెళ్లి గ్లాసులో టైరెక్టుగా పాలు పీతికించేవాణ్ణి. వెచ్చగా ఎంత రుచిగా వుండేవో చెప్పలేను!

ఆశ్రమం నుంచి మేము 1947లో బెజవాడ వచ్చిన తరువాతగూడ సత్యనారాయణపురంలో మాయింటికి దగ్గర్లో ఒకతను అపులు, గేడిల్ని మేపి పాలవ్యాపారం చేసేవాడు. నేను అలవాటు ప్రకారం గ్లాసులో తేనె తీసుకుని అతని యింటికి వెళితే నామందే గ్లాసులోకి అపుపాలు పీతికియిచ్చేవాడు.

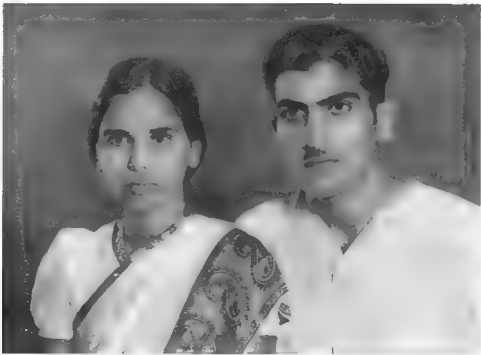
యిప్పుడు అపులూ లేవు! పితికివారు లేరు. అనలు అపుపాతే వైద్యానికి గూడ దొరకవు! యిదీ మన అభివృద్ధి! ప్రగతి! సంఘర్ష సప్తయ చేసే పాతే గతి!

భీమవరంలోని ప్రకృతి ఆశ్రమ వైద్యుని విధానాన్ని గురించి ఇదివరకే రాశాను.

ఉపవాసాల తరువాత, శ్రమంగా పళ్లరసం, అరటిపండు, కొబ్బరి, పచ్చికూరగాయలు, వండిన పదార్థాలు ఇలా శ్రమంగా ఆహారం పెంచాలి!

ఏ పదిరోజులో పదిహేను రోజులో ఉపవాసం తరువాత ఒక్కసారి మృష్టిన్నభోజనం, నవకాయ పిండి వంటలతో విందుభోజనం పెట్టామనుకోండి. మనిషి 'దాం' అని చచ్చిపూరుకుంటాడు. అందుకే రాజకీయ నాయకులు ఉపవాసాలు చేస్తే పువవాసం మానేసిన తరువాత హాస్పిటలుకు తీసుకెళ్లి గ్లూకోసు, పళ్లరసం, వగైరాలతో ఆహారం ప్రారంభిస్తారు!

ప్రకృతి వైద్య విధానంలో ఎన్నో దీర్ఘవ్యాధులు, గుండెజబ్బులు, కీడ్నీ వ్యాధులు నయమైనటువంటివి నేను భీమవరం ఆశ్రమంలో కల్గారా చూశాను. అక్కడ రోగ నిర్ధారణ (రోగనిదానం) అంటారు. డాక్టరు రోగిని ముట్టుకోవడం వాడి పరీక్షించడు. స్వైతస్కోపు, ధర్మామేటరు అనలు ఉండవు రోగిని నడవమంటారు. నడకనుబట్టి శరీరంలో ఎక్కడ కొవ్వు వ్యర్థ పదార్థం వుందో కనిపెడతారు శరీరంలో పృష్ణభారం, పురోభారం అని వుంటాయి! పృష్ణభారం అంటే వెనక భాగాన బరువు ఎక్కువ వుండన్నమాట. అటువంటిప్పుడు ముందుకు వంగి నడుస్తాడు. చాకలి గుడ్డల మూట వీపున వేసుకుని నడిచేటప్పుడు ముందుకు వంగి నడుస్తాడు. ఎందుకు? వీపుమీద అంటే శరీరం వెనక బరువు ఉన్నదన్నమాట!

భద్రకలీ... (1948 ప్రాంతం)

పురోభారం అంటే పెద్ద పాట్ల వున్న రోగి వెనకకు విరగబడి నడుస్తాడు. ఒకణ్ణి నిలబడమంటే ఒంటికాటి మీద నిలబడి రెండో కాలు లూజ్గా ఉంచుకుంటాడు!

రోగ నిర్ధారణలో 'ముఖవైఖరి విద్య' అని ఉంది మొఖం చూచి రోగి యొక్క రోగం కనిపెడతారు!

భీమవరం ఆశ్రమానికి రకరకాల రోగులు వస్తుండేవారు! ఒకటి, రెండు ఉదాహరణలు చెబుతాను. ఒక యువకుడు పాతికేళ్లవాడు! ఎడ్లబండి మీద ఎక్కించి తాళ్లతో కాళ్లు చేతులు కట్టి తీసుకొచ్చారు! కారణం మనుషుల్ని మీద బడి కొడుతున్నాడు.

బండి ఆశ్రమంలోకి రాగానే రోగి బంధువులు, రోగి లక్షణాలు చెప్పారు! తాళ్లు విప్పేయమన్నాడు డాక్టరుగారు!

"ప్రమాదమండీ! పైనేబడి కొడతాడు" అన్నారు వాళ్లు.

"ఫరవాలేదు విప్పండి" అన్నారు విప్పారు. బండి మీద నుంచి దూకి, కొడకొడుతూ "ఒరే! డాక్టర్! నాతో కుస్తీ వడతావట్రా?"

డాక్టరుగారు ఏమాత్రం చలించకుండా "తీసుకెళ్లి ఆ గదిలో వేసి తలుపుమూసి రండి" అన్నారు.

నలుగురు మనుషులు బలవంతంగా తీసుకెళ్లి గదిలో వేసి (అది తాటాకులపాక) తలుపులు మూసివచ్చారు.

రోగి అలాగే సవాలు చేస్తు అరుస్తున్నాడు. మధ్యాహ్నం అయింది

“ఒరే! ఆకలి అవుతున్నదిరా! అన్నం పెట్టండిరా!” అని కేక వేశాడు. నిమ్మకాయరసం పిండిన నీళ్లు ఇచ్చారు!

“యిదేమిటో! అన్నం అడిగితే నీళ్లిస్తారు?” ఆరోజు, తరువాత రాత్రి నిమ్మకాయనీళ్లు తప్ప ఆహారం యివ్వలేదు! మరునాడు అంతే!

నీరసం వచ్చేసింది! కేకలు, సవాళ్లు మాయమైనయే! “తలుపు తీయండి” అన్నారు డాక్టరుగారు. రోగి బయటికి అడుగుపెడితే ఒట్టు! పదిరోజుల ఉపవాసం! క్రమంగా పళ్లరసం వగైరాలు! రెండునెలల్లో మామూలు మనిషి అయినాడు.

రోజూ అందరితోపాటు కాలవకు వెళ్లి స్నానం చేసేవాడు. భీమవరంలో సాగరం గారని ఒక గాంధేయవాది ఉండేవాడు. రోజూ ఆశ్రమానికివచ్చి రోగులను పలకరించి మంచి చెడ్డలు అడిగి పోయేవాడు.

ఒకరోజు నిశ్శబ్దంగా ఒంటరిగా కూర్చున్న ఆ యువకుణ్ణి అడిగాడు!

“ఏలాఉంది? తగ్గిందా?” అని అడిగాడు. ఆ యువకుడు కూర్చోగా “... ఎండగడితే తగ్గక ఎంతేస్తుంది” అన్నాడు.

మరొకశేషు! అనకాపల్లినుంచి ఒక వైశ్య యువకుడు పాతిక ముప్పుయే ఏళ్లు! పెళ్లి అయింది. విపరీతమయిన స్వాలకాయం! ఉపవాసాలు పెట్టారు! ఒంటలో ఉన్న కొవ్వు తగ్గడానికి నెలరోజులు పట్టింది. ఇంకాఉంది కొవ్వు! మెడకింద ఒక కణితిలాగ వచ్చింది.

డాక్టరుగారు నేను ఒకరోజు ఏదో పనిమీద నరసాపురం వెళ్లాం! డాక్టరుగారు పరధ్యానంగా విచారంగా ఉన్నారు.

“ఏమిటి విషయం” అన్నాను.

“ఆ కణితి కుడిపక్కన రాగూడదు! ప్రమాదం” అన్నారు. ‘ప్రకృతి వైద్యంలో’ ‘మందు’ అనేమాటకు తావులేదు గదా! వైద్యం అలాగే సాగించారు. పదిరోజుల తరువాత పాపం ఆ వైశ్య యువకుడు చనిపోయాడు

ఆ అనుభవంతో అప్పటినుంచి డాక్టరుగారు రోగులకు ఉపవాసాలు మానేశాడు వైద్యం ప్రారంభించడమే పండ్లరసంతో ప్రారంభించేవాడు.

ఇలాగ దేశంలోని ప్రకృతి వైద్యులు వారి వారి అనుభవాలను బట్టి నమ్మకాలను బట్టి వైద్యాలు చేస్తున్నారేగాని శాస్త్రీయంగా, పరిశోధనలు చేసి, ప్రకృతి వైద్యం గూడ ఒక శాస్త్రీయమైన వైద్యం అని నిరూపించలేక పోతున్నారు హైదరాబాద్ లో ఇప్పుడున్న ‘ప్రకృతి వైద్యశాల’ ప్రారంభించింది వెంకట్రావుగారు! ఆయన భీమవరం ఆశ్రమంలో క్షిణ పాంధారు

ఇప్పుడు ఆ వైద్యశాలను ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకున్నట్టు విన్నాను! వైద్యవిధానం ఏ రీతిలో జరుగుతున్నదో తెలియదు.

కాబట్టి ప్రకృతి వైద్యంలో లోపం లేదు! దాని విధానం, ఆచరణలోనే లోపం ఉండడంవల్ల పొందవలసినంత ప్రాచుర్యం పొందలేదని నా అభిప్రాయం!

మా పెద్దన్నయ్య గురవరాజుగారు కూడ బూర్జువాయే! కాని పార్టీ పట్ల ఆయన భక్తి, నిజాయితీలను శంకించరేం! ఊరిమీద ఆయనదే పెత్తనం! వూళ్లో ఎవరైనా తప్పు చేస్తే పట్టుకుని కొట్టేవాడు. ఆయన మీద గౌరవంతో వదిలొందేవాళ్లు!

ఆంధర్ గ్రాండ్ లో వున్న కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులకి ఎంతోమందికి ఆశ్రయం ఇచ్చాడు. తాళ్లూరి దగ్గర రెంటుపాళ్ల అని ఒకవూరు ఆ వూళ్లో కమ్యూనిస్టు నాయకుడు మస్తాన్ రావుకి మా అన్నయ్య ఆశ్రయం ఇచ్చాడు!

యింకొక చిన్న వూరుహరణ చెబుతాను నేను సినిమా రంగంలో ప్రవేశించిన తరువాత ఒకరోజు నేను వాహినీ దర్శకుడు బి.యన్ రెడ్డి గారింట్లో వున్నాను. బి.యన్ రెడ్డి ప్రిహతులు ఇద్దరు వచ్చారు. ఒకరు కోట్ల విజయభాస్కరరెడ్డిగారు, ఇంకొకరు మేడూరి నాగేశ్వరరావు! రెండో ఆయన గుంటూరు ఎం ఎల్ ఏ.గా గూడ చేశాడనుకుంటా!

విజయభాస్కరరెడ్డిగారు నాకు అంతకుముందే 1946 నుంచి తెలుసు! మేడూరి నాగేశ్వరరావుగారికి నన్ను పరిచయం చేశారు! మాది తాళ్లూరు అని గురవరాజుగారు మా అన్నగారని చెప్పారు.

నాగేశ్వరరావుగారు ఆశ్చర్యంగా "ఎమండీ! ఇదిదేం అన్యాయమండీ! మీ వూళ్లో మా కాంగ్రెసు ఎలక్షను మీటింగు గూడ పెట్టుకోనివ్వలేదు మీ అన్నగారు" అన్నాడు

"ఎందుకని?" అన్నాను నేను.

"ఆయన తప్పించి లేదు లిండి" ప్లెయిన్ గా చెప్పాడాయన! "మా వూళ్లో మీకు ఎవడూ ఓటు వెయ్యడు. మీరు మీటింగు పెట్టడం అనవసరం! పెట్టినా ఎవరూ రారు! ఎవరైనా నలుగురు వచ్చినా మీమీద రాళ్లు వేసేవాళ్లేగాని మీ వుపన్యాసాలు సాగనివ్వరు. తరువాత మీయిష్టం అన్నాడు మీ అన్నయ్య! యింక మీటింగు ఎలా పెట్టుకుంటా?" అని ఆయన నవ్వాడు.

వూళ్లో మా అన్నయ్యకి అంత గౌరవమూ పలుకుబడి వుండేవి!

కమ్యూనిస్టు పార్టీకి అంత విధేయతతో, భక్తితో, గౌరవంతో వున్న మా అన్నగారికి ఒక దశలో కమ్యూనిస్టు పార్టీవల్ల ఎంత కీడు జరిగిందో, ఎన్ని అవస్థలు, కష్టాలు పడ్డాడో ఇదిచివరకే చెప్పాను.

అప్పుడు అంటే 1952లో మద్రాసు ఉమ్మడి రాష్ట్రం ఆంధ్ర విడిపోలేదు ఆంధ్రలో విజ్ఞుంభించిన కమ్యూనిస్టు ప్రభావం తమిళనాడుకు గూడ పాకుతుండేమోనని భయపడి -

సి. రాజగోపాలచారి గారిని ముఖ్యమంత్రిగా తీసుకువచ్చారు తమిళ నాయకులు. అప్పుడు ఆయన శాసనసభ్యుడు గూడ కాదనుకుంటాను. బాగా జ్ఞాపకం లేదు. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిలుకు ఆయన్ను నామినేట్ చేసి తద్వారా ముఖ్యమంత్రిని చేసినట్టు జ్ఞాపకం. తమిళనాడుకు కమ్యూనిజం పాకకుండా రక్షించగలవాడు ఆయన ఒక్కడేననే నమ్మకంతో!

ముఖ్యమంత్రిగా ఆయన ఏం చెప్పిందో తెలుసునాండి! "మనరాష్ట్రంలో కమ్యూనిజాన్ని మనము ఏమీ చేయనక్కరలేదు. తనంతటతానే it will die a natural death!" అన్నాడు.

యవ్వనంలో అంటే దాదాపు పాతికేళ్ల వయసులో ఒక మనిషికి కమ్యూనిజం అకర్షణీయం కాకపోయినా 60 ఏళ్ల తరువాత గూడ ఒక మనిషికి కమ్యూనిజం పట్ల ఆకర్షణ కొనసాగుతున్నా ఆ మనుషుల్లో ఏదో లోపం

పుండివుంటుందని చమత్కరిస్తుంటారు కొందరు అంటే యవ్వనంలో వ్యక్తిని ఆకర్షించే మొట్టమొదటి రాజకీయ సిద్ధాంతం కమ్యూనిజం అని అర్థం! అలాగే నాకు యవ్వనంలో కాలేజీ చదువు పూర్తికాగానే మొదటి ఆకర్షణ కమ్యూనిజం నేను కాలేజీ చదువు ముగించుకుని మామూలు తాబూలులో భూములు చూచుకోడానికి తరచు వెళ్ళేవాణ్ణి. చెప్పానుగదా మా పెద్దన్నయ్య కమ్యూనిస్టు. ఆయన సహచరులు సత్తెనపల్లిలో కమ్యూనిస్టు యూనిట్ నాయకుడు నాళం నరసింహారావు యింకా చాలామంది పుండేవాళ్లు కమ్యూనిస్టులు 'జండు' శాస్త్రిగారని పుండేవారు చతుర్వేదుల సీతారామశాస్త్రి అనుకుంటాను ఆయన కమ్యూనిస్టుల మెడికల్ షాపు పుండేది ఆయన డాక్టరు పేదలకు ఉచితంగా వైద్యం చేయడమేగాక ఉచితంగా మందులు గూడ యిచ్చేవారు అలాగ అందరూ అంకితభావంతో ప్రజాసేవ చేస్తూ ప్రజాదరణ పొందుతుండేవారు. వార్లందరితోటి నాకు పరిచయాలు పెర్చడినయే నన్ను పార్టీలో చేర్చడానికి స్వల్పంగా ప్రయత్నాలు జరిగినయే గాని నేను మొగ్గలేదు

1943-44 ప్రాంతంలో విజయవాడ జంఖానా క్లబ్బు గ్రౌండ్స్ లో కమ్యూనిస్టుల ఆధ్వర్యంలో రాష్ట్ర రైతు మహాసభలు వగైరాలు జరుగుతుండేవి అప్పుడు సత్తెనపల్లి నుంచి వచ్చిన కామ్రేడ్లు మా యింటోనే పుండేవారు.

అంతకుముందే నేను కారల్ మార్క్స్ రాసిన 'కాపిటల్' చదివాను అర్థమైనంతవరకు అర్థమయింది. అర్థంకానిది కాలేదు! 'కాపిటల్' పూర్తిగా అర్థమైనవాళ్లు చాలా తక్కువమంది కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులు గూడ 1946-47లో నేను భీమవరం ప్రకృతి ఆశ్రమంలో పున్నప్పడు Sidney & Beatrice Webb రాసిన "సోవియట్ కమ్యూనిజమ్" అనే గ్రంథం చదివానని చెప్పానే అది తెలిగ్గా అర్థమయ్యేది ఎందుకంటే వాళ్లు సోవియట్ రష్యాలో కమ్యూనిజం ఎలా స్థాిలీ అమలు చేసింది రాకారు కాని 'కాపిటల్' (మార్క్స్) ఎక్కువగా ఫియరీ! సిద్ధాంతం! అర్థం కావడం చాలా కష్టం.

కమ్యూనిస్టు రాజ్యం స్థాపనలో Dictatorship of the Proletariat అది ఎలా దెవలవ్ కావాలి? ఆ దెవలవ్ మెంట్ లో అనేక దశలు! ఒక దశ "From each according to his Capacity to each according to his needs" అంటే ప్రతి పౌరుడు తన శక్తిమేరకు పుత్పత్తి చేయడం దానిలో నుంచి తనకు అవసరమైనంత వరకే తీసుకోవడం! యిప్పటి మానవస్వభావాన్ని బట్టి యిది యుటోపియాగానే కనిపిస్తుంది 'యుటోపియా' అంటే ఉహాజనితమైన వ్యవస్థ అని అర్థం.

ప్రతి వ్యక్తి తన శక్తినిసారం ఉత్పత్తి చేసి తనకు కావలసినంత తీసుకుని మిగతాది సమాజవరం చేయాలని సిద్ధాంతం! అలా జరిగినప్పుడు యిక ప్రభుత్వ యంత్రాంగంతో పని పుండదని "The state withers away" అంటే ప్రభుత్వం అనేది క్రమంగా దానంతట అదే అదృశ్యమైపోతుందని మార్క్సిజం భావం

రష్యాలో స్థాిలీ పరిపాలనలో దీనికి పూర్తి వ్యతిరేకంగా జరిగింది. ప్రభుత్వం 'అదృశ్యం' కావడానికి బదులు ప్రభుత్వం అంతా తానే అయి విశ్వరూపం దాల్చింది ఆయన dictatorship of the proletarianat కు బదులు dictatorship of the communist party అమలుచేశాడు యిప్పుడు 21వ శతాబ్దంలో సోవియట్ రష్యాలో కమ్యూనిజం ఫెయిల్ అయిందని అంటారే అది చాలా తప్పు! ఎందుకంటే రష్యాలో స్థాిలీ అమలు చేసింది మార్క్సిజం కాదు. మార్క్స్ ఎదిరించిన వాళ్లని Concentration Camps లో పెట్టమని పెద్ద పెద్ద భూస్వాముల్ని ఆకలితో మాడ్చి చంపమని ఎప్పుడూ చెప్పలేదు. Marx is a great Humanist! మార్క్సిజం సోవియట్ రష్యాలో ఫెయిల్ అయితే మనం ఏమనుకోవాలంటే ఇండియాలో గాంధీజం ఫెయిల్ అయిందని చెప్పుకోవాలి

అంతేగదామరి! గాంధీ నాయకత్వంలో నడచిన కాంగ్రెసు గదా ఆధికారంలోకి వచ్చింది! మరి ఈ 50 ఏళ్లలో ఇండియా ఇంత అభిగతికి వచ్చిందంటే మరి గాంధీజం ఫెయిల్ అయిందనే ఒప్పుకోవాలి గదా!

కానీ అది ఎంతవరకు నిజమో మనం చూస్తూనే ఉన్నాంగదా! ఇండియాలో అధికారంలోకి వచ్చిన కాంగ్రెసు గాంధీ సిద్ధాంతాన్ని ఎంతవరకు అమలు చేసిందో చూశాంగదా!

అక్కడా అంతే! రష్యాలో స్టాలిన్ మార్క్సిజం 'పేరు'తో విప్లవం తీసుకొచ్చాడు గానీ మార్క్సిజాన్ని అమలు చేయలేదు

రష్యాలో మార్క్సిజం ఫెయిల్ అయిందని అంటే ఇండియాలో గాంధీజం ఫెయిల్ అయిందని ఒప్పుకోవాలి! ఇది వాస్తవానికి పూర్తి విరుద్ధం!

అలాగే ఈ 'ఇజాల్' ఆచరణలోకి వచ్చేసరికి చాలా మార్పులు వస్తున్నాయి!

నేను లయోలా కాలేజీలో 1939-41లో విద్యార్థిగా ఉన్నప్పుడు గాంధీ సంపాదకత్వాన 'యంగ్ ఇండియా' అని ఒక పేపరు ఉండేది! ఆ పేపరు పాత కాపీలు వాల్యూమ్స్ గా చేసి పాత పుస్తకాల షాపుల్లో అమ్మేవాళ్ళు! అవి చదివేవాణ్ణి! ఒక విద్యార్థిగా ఏ నాయకుడు ఏం చెప్పాడు? ఏ సిద్ధాంతంలో ఎముంది అని తెలుసుకోవడానికి చదివినవే గాని గుడ్డిగా ఒక సిద్ధాంతం వెంట బడిపోదామని కాదు

గాంధీ ఆత్మకథ 'My Experiments with Truth' పుస్తకంలో నాకు కొన్ని నచ్చేవి కాదు ఆయన కాంగ్రెసులో '4 ఆజాల్' నభ్యుక్తుడు కాదు అప్పుడు కాంగ్రెసు సభ్యత్వ రుసుము పావలా! ఆయన కాంగ్రెసులో మెంబరు కాదు కానీ కాంగ్రెసు నాయకులు ఆయన మాట జవదాబేవాళ్ళు కాదు ఇతర నాయకులతో ఎచ్చైనా భేదం వచ్చినప్పుడు తన మాట నెగ్గించుకోవడం కోసం "My inner voice tells me" అనేవాడు "నా అంతర్వాణి చెబుతుంది" అనేవాడు ఆ మాట అన్న తరువాత ఇంకెవరైనా ఏం చేస్తారు? నోరు మూసుకుని ఊరుకోవలసిందేగా!

అది నాకు నచ్చేదిగాదు.

నెహ్రూకి గాంధీయన్ ఆర్థిక విధానం మీద అంతగా నమ్మకం లేదు. ఆయన దృష్టి అప్పట్లో (స్వాతంత్ర్యానంతరం) రష్యా విధానాలు, పంచవర్ష ప్రణాళికలు, భారీ పరిశ్రమల మీద ఉండేది పెద్ద పెద్ద పరిశ్రమలు, డ్యాంలు కట్టి అవన్నీ బింపుల్నీ (డేవలయూలు) అన్నాడు

అలాగే గాంధీ ఆర్థిక విధానాలనుంచి deviate అయిపోయి గ్రామాలను నెగ్లెక్ట్ చేసి, గ్రామ పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించకుండా నవతి తల్లి ప్రేమతో చూసి గ్రామాలను నిర్వీర్యం చేసి గ్రామాలు నివాస యోగ్యం కాకుండా చేసింది ప్రభుత్వం యీ 50 ఏళ్లలో! Village Industries Association అని పేరేగాని గ్రామాలను పూర్తిగా విస్మరించాడు. పైగా యీ 50 ఏళ్లలో రాజకీయ నాయకులు, పార్టీలు, కేవలం సంపాదనే ప్రధాన ధ్యేయంగా ఆదర్శాలు, సిద్ధాంతాలు, విలువలు కుంగలో తొక్కి, ప్రతి ఊళ్లో రెండు మూడు రాజకీయపార్టీలు, దెబ్బలాటలు, ఖాసీలతో గ్రామ జీవితం దుర్భరమైపోయింది.

గాంధీ ఆర్థిక విధానం అన్ని సమస్యలకు పరిష్కార మార్గమని చెప్పలేం గానీ, గ్రామాలను నెగ్లెక్ట్ చేసి నందువల్ల యీ 50 ఏళ్లలో గ్రామాలలో వచ్చిన పరిణామాలు దారుణం! భయంకరం!

కొన్ని పబ్లికాల్స్లో స్కూల్లో లేవు. స్కూల్నుంటే టీచర్లు లేరు. టీచర్లుంటే స్టూడెంట్స్ లేరు. ఒక వేళ గ్రామంలో హైస్కూలు పెట్టినా గూడ 10 వరకు వదువుతారు. పై కాలేజీ వదువుకు పోవాలంటే ఖర్చుతో కూడిన పని తండ్రికి తాపాకు ఉండదు అప్పుడేం చేస్తారు కుర్రాడు? వ్యవసాయమూ చేయదు యిన్స్ట్రీ బట్టలు వేసుకుని పాలం పని ఎలా చేస్తాడు? యిన్స్ట్రీ బట్టలకి కాఫీలకి, టిఫిన్లకి అలవాటు పడినవాడు దగ్గరలో వున్న టువుసుకు పోయి ఏ చిన్న క్లబ్బులోనో చీట్స్ పేక, జూదం, తాగుడు వగైరాలకు అలవాటు పడతాడు

ఇక్కడ ఉద్యోగాలు దొరకవని, ఉద్యోగావ్వేషణలో సిటీలకు వెళతారు వెళ్లేటప్పుడు కాస్తా, కూస్తా డబ్బులు జేబులో వేసుకెళతారు గదా! సిటీలో ఉండడానికి ఒక రూం కావాలి గదా! రూంకి అద్దె ఎక్కువ పెట్టలేదు చవకగా రూం దొరకాలంటే ఎక్కడ దొరుకుతుంది ఏ బస్టి గుడిసెల్లోనో దొరుకుతుంది. ఆ గుడిసెల్లో నెలకు 5 రూపాయలకో, పది రూపాయలకో అద్దెకు దిగుతాడు. చుట్టు పక్కల గుడిసెల్లో ఉన్న వాళ్లంతా ఎవరు? ఇతని లాగానే పల్లెలనుంచి సిటీకి ఉద్యోగాల కోసం వచ్చి వుద్యోగాలు దొరక్క చివరికి తేలిక సంపాదన కోసం దొంగతనాలకు అలవాటు పడతారు. వాళ్లనే anti social elements అంటారే సంఘవ్యతిరేక శక్తులు వాళ్లతో చేరతారు వాళ్లది తేలిక సంపాదన! దొంగతనాలు, దారులు కొట్టడం! పల్లెనుంచి ఉద్యోగం కోసం వచ్చిన కుర్రాడికి వుద్దేశం మంచిదయినా దొంగతనం తేలిక సంపాదన! ఉద్యోగంలో చేరినా నెలకి మూడు వందలో ఐదు వందలో వస్తే తిండికి, ఇంటి అద్దెకి చాలదు! ప్రక్కన చూస్తే దొంగతనాలు చేసి తేలికగా సంపాదించి విలాస జీవితాలు గడుపుతున్నవాళ్లు కనబడతారు. వాళ్లతో చేరతారు వాళ్లతో పాటు రెండు కత్తులు చేతబట్టుకుని పోయి పట్టపగలు ఒక ఇంటికి పోయి తలుపు కొడితే ఒంటరిగా ఉన్న ఒక ఆడది తలుపు తెరుస్తుంది. లోపలికి వెళ్లి కత్తులు చూపించి బెదిరించి ఒంటిమీద నగలు దోచుకుని వచ్చి ఆ నగలు అమ్ముకుంటే వందలు వేలు వస్తాయి! గోల్డ్ ప్లేక్ సిగరెట్లు, సినిమాలు, ఖరీదైన బట్టలు పోయిగా బ్రతకవచ్చు! కష్టపడి పనిచేయవలసిన పనేముంటుంది?

ఇప్పుడు యిలా గ్రామాలను అశ్రద్ధ చేసి హైటెక్ కంప్యూటర్ల మీద కేంద్రీకరిస్తే జరిగేదేమిటి? హైటెక్ కంప్యూటర్లు, అధునాతనమైనవే! అవసరమే! కానీ భారతదేశంలో 90 శాతం జనం గ్రామాల్లో నివసిస్తున్నారు ఈ కంప్యూటర్లు హైటెక్ టెక్నాలజీ గ్రామాలకు తీసుకెళ్లగలరా? కంప్యూటర్లు వచ్చిన తరువాత సిటీల్లో టువుసుల్లో ఉద్యోగాలు చేసేవాళ్లకే ఉద్యోగాలు వూడుతున్నాయని గోలపెడుతున్నారు!

అయితే గాంధీ సిద్ధాంతం ప్రకారం రాల్పూలు ప్రవేశపెట్టి దేశాన్ని కొన్ని శతాబ్దాలు వెనక్కి తీసుకెళతారా అని కొందరు అడగవచ్చు! నిజమే, అదీ వాంఛనీయం కాదు!

మరి అలాంటప్పుడు ఈ సమస్యకు సాల్యూషన్ పరిష్కార మార్గమేమిటి?

పొద్దునే లేచి బయటికెళ్లితే మళ్ళీ ఇంటికి తిరిగివచ్చేదాకా సామాన్య పౌరుడికి గ్యారంటీ లేదు!

ఇంట్లో కూర్చున్నా భద్రత లేదు! చీకటి పడిన తరువాత ఉద్యోగం చేసే భర్త యింటికి వస్తాడు భార్య పిల్లలతో కూర్చుని టీ ఏ చూస్తుంటాడు. నలుగురు గూండాలు కత్తులు తీసుకుని ఇంట్లో జొరబడతారు దొరికినంత వరకు లూటీ చేసుకుని పోతున్నారు పోలీసుకి రిపోర్టు చేస్తే 'మాకు చాలినంత జెబ్బంది లేదు' అంటారు ఏ.ఐ.ఎ లకి రాజీయ నాయకులకి పెక్కురిటీ కోసం, గవేనీసలని పెట్టాలాయ్! పెరుగుతున్న డ్రాఫిక్ కోసం అదనపు పోలీసులు కావలసినవై! ఎంతమంది పోలీసుల్ని అదనంగా రిక్రూట్ చేస్తారు? అక్కడగూడ లంచాల్నివ్వనాల్గే రిక్రూట్మెంట్ ఉద్యోగాలు. వుద్యోగం కోసం ఇచ్చిన లంచం మళ్ళీ సంపాదించుకోవాలిగదా! దానికి మార్గం మళ్ళీ లంచాలే!

ఇది ఒక విషవలయం! మొన్న ఒక రాజకీయ నాయకుడు చెబుతున్నాడు. ఒక కానిస్టేబుల్ అతని దగ్గరకు వచ్చాడట! తనకు ఫలాన చోటికి బదిలీ చేయిస్తే 50 వేలు లంచం ఇస్తానన్నాడట!

“బదిలీకి 50 వేలు లంచమా?” “అవును సార్! ఫలాన చోటికి అయితేనే! మిగతాచోట్లకయితే అనవసరం!”

ఆ కానిస్టేబులు ఫలాన చోటికి బదిలీకి అంత డబ్బు ఎందుకిస్తానన్నాడంటే - ఆ కానిస్టేబులే చెప్పాడట!

“ఎక్కడయితే రోడీయిజం ఉన్నదో, ఎక్కడయితే వ్యభిచార గృహాలుంటయ్యా అటువంటి చోట్ల మాకు ఆదాయం లంచాలరూపంలో ఎక్కువ వస్తుందండీ!

ఏమీలేని చోట మాకు లంచం ఎవడిస్తాడు? మీకు ఇవ్వబోయే 50 వేలు నాకు ఒక లెక్కగాదు! నేను అడిగిన చోటికి నన్ను బదిలీచేస్తే యీ 50 వేలు మూడునెలల్లో సంపాదిస్తాను” అన్నాడట

నిజమే రోడీలు, మాఫియాలు ఉన్నచోట వాళ్లు దోచుకుని వచ్చిన సొమ్ములో కానిస్టేబులుకి వాటా యిస్తారు

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే నీతిగా సంపాదించాలనేటటువంటి రూల్ పోయింది ఈ పాపడం పైనుంచి కింది దాకా పోయింది ఎలక్షన్ లో కోటి రూపాయలు ఖర్చు పెడుతుంటే చూస్తూ తిరుగునేది యిది ఏమి కాన్స్టిట్యూషను? యిది ఏమి ఎలక్షన్ కమీషన్?

ఎం ఎల్.ఎ అంటే ఏవరు? శాసనాలు చేయబోయేవాడు? శాసనాలు చేయబోయేవాడు శాసనకర్త కాబోయే (ప్రాపర్) దోపిలీనే శాసనాన్ని పుల్లంఘిస్తున్నాడు!

ఎలక్షన్ రూల్స్ కు వ్యతిరేకంగా ఎలక్షన్ కు కోటి రూపాయలు ఖర్చు పెట్టి 5 లక్షలే ఖర్చుపెట్టానని ఎలక్షన్ కమీషన్ కు అబద్ధపు స్టేటుమెంటు ఇస్తున్నాడు!

దీనిని మనం ‘ప్రజాస్వామ్యం’ అంటున్నాం! ఎంత అవమానం! ఎంత సిగ్గుచేటు?

ఇది ప్రజాస్వామ్యం కానేకాదు! ఇది ధన స్వామ్యం! ఇప్పుడు పవిత్ర భారతదేశాన్ని ఎలుకున్నది.

Money Power and Muscle Power ఆర్థబలం! అంగబలం!

అప్పుడు (1920 ప్రాంతంలో) ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసును గురించి లెనిన్ చెప్పినది - ఇప్పుడు అక్షరాల నిజమైందని బ్రహ్మాండం ముఖ్యం!

1947లో తెల్లదొరలను వెళ్లగొట్టి నల్లదొరలు ఆధికారంలోకి వచ్చారు దూరదృష్టి, చరిత్రగమనం తెలిసినవాడు గనక మహాత్మాగాంధీ స్వాతంత్ర్యం రాగానే కాంగ్రెసును రద్దుచేసి కాంగ్రెసు వాళ్లను వేరేపేరుతో పార్టీ పెట్టుకోమన్నాడు. కాని చెట్టుపేరు చెప్పకుని కాయలు అమ్ముకునే కాంగ్రెసు వాళ్లు గాంధీమాల ఎందుకు వింటారు? ఎవరి గొంతుక వాళ్లు కోనుకుంటారా!

1951 జనవరి 26 నాటికి (రివల్విక్ డే) డేజీలోని మేధావులు, రాజ్యాంగ సభగా ఏర్పడి భారత రాజ్యాంగం రాసుకున్నారు దానిని “ప్రజాస్వామ్యం” అన్నారు. దానికి సోషలిస్టు అనే బిరుదుగూడ చేర్చింది ప్రధాని ఇందిరాగాంధీ.

రాజ్యాంగ నిపుణులు తమ తమ మేదస్సునంతా దారపోసి రాసిన ‘ప్రజాస్వామ్య’ రాజ్యాంగం యీ 50 ఏళ్లలో ‘ధనస్వామ్యం’ గా మారింది అందుకు కారకులు ఈ 50 ఏళ్లు దేశాన్ని పాలించిన ఎందరో మహానుభావులు! అందరికీ వందనాలు!!

డెమోక్రసీ అంటే పెద్దలు చెప్పిన నిర్వచనం Government of the people, by the people, for the people. అంటే ప్రజలయొక్క, ప్రజలకొరకు, ప్రజలచేత నడపబడే ప్రభుత్వమన్నమాట!

ఈ 50 ఏళ్లలో మనతవహించిన మన వివిధ రాజకీయ పార్టీలనాయకులు డెమోక్రసీ నిర్వచనం మార్చేశారు.

Government of the politicians, by the politicians, for the politicians' గా మార్చారు! ఈ పరిణామంలో 'పీపుల్' అంటే ప్రజలు గాలికి పోయారు. రాజకీయ నాయకులు అదే స్వార్థ రాజకీయ చదరంగంలో 'కేవలం' 'పాపు'లుగా మిగిలిపోయి నిస్సహాయంగా దీన ప్రేక్షకపాత్ర వహిస్తున్నారు

సామ్రాజ్యవాద "తెల్లదొరలను" పార్లమెంటునంత తేలిగ్గా స్వాతంత్ర్యానంతరం ప్రభుత్వాల పగ్గాలు పట్టిన "నల్లదొరలను" పార్లమెంటునంత 'కష్టసాధ్యమే'గాదు దాదాపు 'అసాధ్యం' అన్నా అతిశయోక్తి గాదు.

దేశం విడిచిపోయిన తెల్లదొరల కంటే ప్రస్తుత దేశపాలకులైన నల్లదొరలు చాల - చాల చాల - చాల బలవంతులు తెల్లదొరలకున్న ఆయుధాలు లేకున్నా యీ నల్లదొరల ఆయుధాలు, కవచాలు, బహుశక్తివంతమైనవి!

తెల్లదొరలకు లేని బలమైన బలాతిబలమైన 'వజ్రకవచం' ఉంది యీ నల్లదొరలకి! అది జాతీయత! దేశభక్తి! 'ప్రజాసేవ' అనే ఉక్కు ముసుగు! పీళ్లని ఎక్కడికి వెళ్లగొట్టగలం?

తెల్లవాళ్లను వాళ్లదేశానికి పొమ్మన్నాం! పీళ్లనెక్కడికి పొమ్మంటాం! 'ఈ దేశమే మాది' అంటారే!

"దేశమును ప్రేమించుచున్నా"

"ఎ దేశమేగినా ఎందుకాలిడిన - పాగడరా నీ తల్లి భూమి భారతిని"

మనది వేద సాంప్రదాయ సంస్కృతి కదా!

"తల్లిభూమి" మాతృభూమి! భారత మాతను అర్జుంపెట్టుకుని యిష్టారాజ్యంగా రాజ్యమేల్తారు 'పేదల రక్త మాంసాలు పీక్కుతీంటారు.

అదేమంటే 'దేశభక్తులు' అంటారు 'తెలుగుతల్లి', 'భరతమాత' అని కవిత్వాలు, గేయాలు రాసి పూజలు, పునస్సారాలు బ్రహ్మాండంగా చేస్తూ గాని 'తెలుగు తండ్రి', 'భరతమాత భర్త' ఎవరో ఎవరూ చెప్పలేరు.

అందుకే జాతీయత, దేశభక్తి, "Nationalism is diabolique" అన్నాడు మహామేధావి జిడ్డు కృష్ణమూర్తి.

ఈ జాతీయ వాదం సామ్రాజ్యవాదం కంటే వెయ్యిరెట్లు బలవంతమైనది! ప్రమాదకరమైనది!!

ఇప్పుడు దేశంలో జరుగుతున్నదాన్ని అచ్చతెలుగులో చెప్పాలంటే "కంటే చేను మేస్తోంది! కాపు ఏమి చేయగలదు?" ఈ "ప్రజాసేవకుల్ని", "దేశభక్తుల్ని" ఏమైనా అంటే 'సువర్ణ దేశద్రోహి' అంటారు.

'ప్రజాద్రోహం' చేయడానికి 'దేశభక్తి' చాలా వీలైన పదునైన, మెత్తని సామర్యాలేకాదు గొంతుకోసే అయుధం!

అండాకా ఎందుకు? ఇండియాకు, పాకిస్తాన్కు జరిగిన యుద్ధం ఎవరెవరి మధ్య జరిగింది?

పాకిస్తాన్ 'ప్రజలు', భారత 'ప్రజల' మధ్య కాదు. పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం - భారతప్రభుత్వం మధ్య!

'ప్రభుత్వం' అంటే ప్రజలే గదా! అని నమ్మబలుకుతారు నాయకులు. కాదు! ప్రభుత్వం ప్రజలది కాదు!

దబ్బుదీ! దబ్బుగలవాడిది.

దబ్బుగలవాడి వెనక ఉన్నది ఒక మహాశక్తి! మాఫియా! గూండా! ఖాసీకోర్! దోపిడి వర్గం!

భారత్‌లోనూ, పాకిస్తాన్‌లోనూ సామాన్యమానవుల నిష్పక్షిక మనోభావాలు Plebiscite ప్రజాభిప్రాయం తీసుకోండి!

“మీకు యుద్ధం కావాలా?” అని అడగండి! ఏకగ్రీవంగా వద్దు అంటారు! కాని యుద్ధంవల్ల లాభంపొందే అధికార ధనికవర్గం ఎలక్షన్లని పేరుపెట్టి ‘దేశభక్తి’ మత్తుమందు ఎక్కించి ప్రజలచేత ఎన్నుకోబడి స్వార్థంకోసం యుద్ధాలు చేసి ‘ఇది ప్రజాభిప్రాయం’ అంటారు! “మమ్మల్ని ఎన్నుకున్నది ప్రజలు! వాళ్లు చేయమంటేనే చేస్తున్నాం యుద్ధాలు! ప్రజలకోసం! ప్రజాక్షేమం కోసం!” అంటారు

VAZ అని భారతదేశానికి మెక్సికో రాయబారిగా పనిచేశాడు అతను Nationalism (జాతీయత - దేశభక్తి)కు చాలమంది నిర్వచనం యిచ్చాడు.

“Nationalism is Political Religion!” అన్నాడు మతాలలో ఎంత ‘మోడ్యం’ ‘మత్తుమందు పుండో’ నేషనలిజం (జాతీయత)లో అంత మత్తుమందు మోడ్యం ఉన్నయో! సామాజ్యవాదాన్ని పారద్రోలడానికి భారతీయులకి 50.60 ఏళ్లకంటే ఎక్కువ పట్టటా! కాని ఈ నేషనలిజమ్ జాతీయత mixed & supported by Religion. దీనిని దేశం నుండి పారద్రోలడానికి కొన్ని శతాబ్దాలు పట్టవచ్చు! నేషనలిజమ్ (జాతీయత దేశభక్తి)కు ప్రత్యామ్నాయం ఏమిటి? అని అడగవచ్చు! One World Govt దేశాల పరిహద్దులు చెరిపేయాలి! దీనిని కేవలం ‘ఊహజనితం’గా కొట్టిపారేయవచ్చు. కాని ఎప్పుడైనా దేశాల ఎల్లలు చెరిపేసి నెలకొల్పబడే One World Govt ఒక్కటే తరణోపాయం! అందుకు వందల వేల సంవత్సరాలు పట్టవచ్చు!

ఇప్పుడు యూరపులోని దేశాలు అర్థికంగానూ, ఇతర విధాలుగానూ, ఒకరి కొకరు దగ్గరకావడానికి చేసే ప్రయత్నాలు One World Govt వైపు చేయబోయే సుదీర్ఘయానంలో పడే పులిటినిప్పులేమో!

నేను సినిమాలలో పాటలు రాయకపోవడానికి కారణాలు ఉన్నయో! నా మొట్టమొదటి చిత్రం వాహినీ వారి “పెద్దమనుషులు” స్క్రిప్టు అంతా రాసిన తరువాత డైరెక్టరు కె వి రెడ్డిగారు నన్ను అడిగారు “నరసరాజుగారూ! పాటలు గూడ రాస్తారా?” అని నేను నవ్వుతూ అన్నాను “రాయగలను గానీ బాగా రాయలేను” అని అదీగాక “పెద్దమనుషులు” చిత్రంలో మూడు సన్నివేశాలలో పాటలు కొనసాజా రాఫువయ్యగారి చేతనే రాయించాలని నేను సూచించడం, రెడ్డిగారు అంగీకరించడం జరిగిపోయాయి. మిగతా పాటల విషయంలో ఊటుకూరి సత్యనారాయణ రావుగారని ప్రఖ్యాత కవి నాటక కర్త, ఆయనతో బెజవాడలో నాకు అంతకు ముందు పదేళ్లకు పైగా పరిచయం! మంచి నాటకాలు రాశారు.

ఆయన వాహినీ స్టూడియో తొలిదశలో కవిగా పనిచేశారు కారణం తెలియదు! ఎందుకో సదస్సగా తీసేశారు. ఆయన కె.వి.రెడ్డిగారి దగ్గరకు వచ్చాడు

వచ్చి “స్టూడియోలో ఉద్యోగం పొయిందండి మీరు తీస్తున్న సినిమాలో నాకు అవకాశం ఇస్తారేమోనని అడుగుదామని వచ్చాను” అన్నాడు.

ఈ విషయం కె వి రెడ్డిగారు నాతో చెప్పారు నేను వెంటనే “అయ్యో! ఆయన నాకు గూడ దగ్గర స్నేహితులు! ఆయన రాసిన నాటకాలు చూశాను గూడ! గొప్ప రచయిత! మిగతా పాటలు ఆయన చేత రాయించండి! నాకు

సంతోషం!" అన్నాను. ఊటుకూరు సత్యనారాయణగారు "రఘునాథ్", "ఏరాధిమన్యు" లాంటి మంచి నాటకాలు రాశారు "ఏరాధిమన్యు" నేను రెండు సార్లు చూశాను గంపలగూడెంలో స్టానం, మాధవపెద్ది లాంటి ఉద్ధండులు నటించగా మదరాసులో నేను లయోలా కాలేజీలో చదివేటప్పుడు (1939-41) వి.వి. హాలులో వేశారు అందులో గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిగారు 'సుభద్ర'గా నటించారు.

ఇక నా రెండవ చిత్రం అన్నపూర్ణ పిక్చర్సువారి "దొంగరాముడు" అన్నపూర్ణ పిక్చర్సు నిర్మాత దుక్కిపాటి మధుసూదనరావు గారు మొట్టమొదట భరణి రామకృష్ణ గారిని దర్శకుడుగా, సముద్రాల సీనియర్ రచయితగా సినిమా తీయాలనుకున్నారు ఇద్దరికీ అడ్వాన్సులు గూడ ఇచ్చారు కాని రామకృష్ణగారు సొంత భరణి స్టూడియో నిర్మాణ పనుల్లో నిమగ్నుడవడం వల్ల దర్శకత్వం చేయలేనని చెప్పి అడ్వాన్సు తిరిగి ఇచ్చేశారు.

ఆ తరువాత కె వి రెడ్డిగారు దర్శకుడుగా, నేను మాటల రచయితగా నిర్ణయం జరిగింది.

ఇదివరకే అడ్వాన్సు గూడ ఇచ్చివుండడం వల్లనూ, అదీగాక సముద్రాల సీనియర్ మధుసూదనరావు, అక్కినేని నాగేశ్వరరావు గార్లకు బాల నన్నిహితులు కావడం వల్లనూ ఆయన చేత కనీసం పాటలు రాయించడం సముచితమని అందరం నిర్ణయించడంతో "దొంగరాముడు" చిత్రానికి నేను పాటలు రాసి సమస్యే తరిత్రలేదు.

ఆ తరువాత నా సినిమాలకు పాటలు రాయాలన్న ఆసక్తి గూడ లేకపోవడం వల్ల నేను కేవలం కథ, మాటలకే పరిమితమైపోయాను.

అదీగాక హైస్కూలు, కాలేజీ చదువులలో పరీక్షలకోసం వ్యాకరణం - ఛందస్సు తప్పనిసరి చదువుకున్నానేగాని సినిమా పాటలు, పద్యాలు రాయడానికి నాకు అంత సామర్థ్యము, అర్హత గూడ లేవనే చెప్పాలి!

సినిమా రంగం - అది ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచం! అందులో ఉన్న మాకు తప్ప బయటి వాళ్లకెవరికీ అర్థంకాని ప్రపంచం! ఇందులో రకరకాల వ్యక్తులు! రకరకాల నమస్కాలు, నన్నివేశాలు!

జెమిని స్టూడియో అధినేత ఎస్.ఎస్. వాసన్ గారు "మనుషులు మారాలి" సినిమాకు మాటలు వ్రాయమని కబురు చేస్తే నేను వేరే పనిలో ఉండి "సారీ!" అని చెప్పి రాయలేకపోయాను. ఇది జరిగింది 1970 మొదట్లోనని జ్ఞాపకం అప్పుడు అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్ "జై జవాన్" చిత్రానికి రాస్తున్నాను

వాసన్ గారు పోయిన తరువాత ఆయన కుమారుడు బాలన్ తెలుగులో ఒక సినిమా టైటిళ్ళ చేశాడు. ప్రొడ్యూసరు ఎవరో తమిళ పాత్రకీయుడు. పేరు జ్ఞాపకం లేదు

ఆ సినిమాకు మూలం శాంతారాం హిందీలో తీసిన "దో-ఆంఖే(బారాహాట్)". దానిని తమిళంలో యం.జి. రామచంద్రన్ ప్రధాన పాత్రగా తీశారు. పేరు జ్ఞాపకం లేదు.

దానిని తెలుగులో తీయాలనుకున్నప్పుడు బాలన్ నాకు కబురు చేశాడు అతనితో నాకు అంతకు ముందు పరిచయం లేదు రచయితగా నాపేరు తెలిసి పంపించాడు. జెమిని స్టూడియోలోనే ఆ ప్రాదక్షన్ ఆఫీసు.

జెమిని స్టూడియోకి వెళ్లాను ఆఫీసులోకి వెళ్లగానే బాలన్ నన్ను చూచి (తమిళంలో అన్నాడు) "అబ్బ! ఇన్నాళ్లకు దొరికాడయ్యా ఈయన నాకు!" అన్నాడు. నేను ఆశ్చర్యంతో "అంటే ఏమిటి మీరనేది?" అన్నాను. "ఇదివరలో నేను మీకోసం మూడుసార్లు 'టై' చేసాను మూడుసార్లు "ఆయన బిజీగా ఉన్నాడు! ఒక పిక్చరు చేతిలో ఉండగా మరో పిక్చరుకు రాయరు! అని చెప్పారు" అన్నాడు.

నేను అన్నాను “మిమ్మల్ని ఎవరో టోకరా వేశారు నిజానికి నా దగ్గరకు మీ మనిషి ఎవ్వరూ ఒక్కసారి గూడ చాలేదు” అన్నాను

అతను ఆశ్చర్యంగా చూశాడు.

నేను అన్నాను - ఇందులో ఆశ్చర్యపడవలసినదేమీ లేదు! సినిమా రంగం మీకు తెలియనిది కాదు! సామాన్యంగా మా దగ్గరకి మీ ప్రాదక్షన్ మేనేజర్లని పంపిస్తారు ఇది మీ సంస్థలోనే గాదు వాహినీ, ఎ వి యం. లాంటి పెద్ద పెద్ద సంస్థలలో ఉండే అలవాటు ఆచారమే! వాళ్ళకి అంటే ప్రాదక్షన్ మేనేజర్లకి కమీషన్లు ఉంటాయి, అర్జిస్టుల దగ్గర కమీషన్లు తీసుకుంటారు. రైటర్ల దగ్గర కమీషన్లు తీసుకుంటారు బెక్సిషియన్ల దగ్గర కమీషన్లు తీసుకుంటారు. మీకేమో అంటే ప్రాధ్యాపర్తకి వాళ్ళ మీద నమ్మకం! వాళ్ళని నమ్మితే గాని మీకు పనిజరగదు వాళ్ళ నీతి, నిజాయితీ పరులనే అనుకుంటారు మీరు.

నేను ఎవరికీ లంచాలు ఇవ్వను! నా సంగతి తెలిసిన వాళ్ళెవరూ నా దగ్గర లంచాలు అశించరు అడగరు! అందువల్ల నేను రైటర్ గా వస్తే వాళ్ళకి ఏమీ గిట్టుటాలు కాదు కాబట్టి

“వెళ్ళామండి! ఆయన్ని అడిగామండి! బిజిగా ఉన్నారండి! ఇప్పుడు పనిచేయడానికి ఏర్పేర్చామండి!” అని మీకు ఏవో సాకులు చెబుతారు మీరు వాళ్ళని అనుమానించవలసిన అవసరం ఉండదు. వాళ్ళ చెప్పింది నమ్ముతారు. మీకు నాతో పరిచయం లేదు గాబట్టి ఫోన్ లోవైనా నాతో మాట్లాడరు. ఇలా చాలాచోట్ల జరుగుతుంటుంది” అన్నాను

ఆయన “అవును! అవును! I can understand” అన్నాడు.

ఇలాగ ప్రాదక్షన్ మేనేజర్లు కొంతమంది ‘అందరూ’ అనడం భాష్యం కాదు చాలామంది తమకు కేవలం కమీషన్లు ఇచ్చే వాళ్ళనే గాదు తమకు అనుకూలమైన వాళ్ళని తెచ్చి అవకాశాలు యిస్తుంటారు.

హిందీ పిక్చరు “రాం బెర్ శ్యాం” అనుభవం చెబుతాను “రాముడు-భీముడు” హిందీలో నాగిరెడ్డిగారు దిలీప్ కుమార్ తో తీయాలనుకున్నప్పుడు అక్కడ ఒక ప్రాదక్షన్ మేనేజరు వుండేవారు (పేరు చెప్పడం బాగుండదు. అవసరంలేదు గూడ! అతను యిప్పుడు లేకపోయినా అతని కొడుకులో కూతుల్లో బంధువులో తెలిస్తే సహజంగా బాధపడతారు గదా!) దిలీప్ కుమార్ బెంగుళూరులో వున్నప్పుడు అతను పిక్చరు చేస్తాడా? చేస్తే ఎప్పటినుంచి కాలేపట్లు యిస్తాడో అడగడానికి నాగిరెడ్డిగారు ఆ ప్రాదక్షన్ మేనేజర్ని పంపించారు బెంగుళూరుకి!

యితను దిలీప్ తో ఏం మాట్లాడాడో మనకి (అంటే నాగిరెడ్డిగారికి) తెలియదు తిరిగి వచ్చి దిలీప్ ను గురించి అతను ఏం చెలితే అది నమ్మడం! “ఫలానప్పటినుంచి కాలే పీట్స్ ఇస్తానన్నాడండి” అని చెప్పాడు

“పిక్చరు చూస్తాను! బెంగుళూరు పంపమన్నాడండి.”

అతన్ని మదరాసు వచ్చి చూడమంటే చూస్తాడు. కాని పిళ్ళ పడనివ్వరు. ముందుగా పిళ్ళే “ఛీటు ఇక్కడికి పంపుతాం చూడండి” అని అంటారు

ఎంతసేపటికీ ప్రాధ్యాపర్తీ, హీరోని దూరంగా ఉంచాలని పిళ్ళ ఉద్దేశం! అప్పుడే పిళ్ళ ఆదేశ నాటకాలకి అవకాశం! అప్పటికీ యన్.టి.ఆర్ తో “రాముడు-భీముడు” యం.జి.ఆర్.తో తమిళంలో “ఎంగపిట్టుపిళ్ళ” తీశాం!

తెలుగు ప్రాంత చూపిస్తే ఒక చిక్కుంది మధ్యలో నేను వస్తాను రంగంలోకి! శిఖండిని!

అందుకని నాగిరెడ్డి దిలీప్ కుమార్ కలవకుండానే తమిళ ప్రాంత బెంగుళూరు తీసుకెళ్లి దిలీప్ కు చూపించి రెండు భావల్లో అదివరకే తీసిన సినిమా కథ మీద చర్చలకోసం ఒకసారి బొంబాయి వెళ్లి రావలసిన పని ఉందని దిలీప్ బొంబాయి వెళ్లివచ్చి బెంగుళూరునుంచి తీసివేయబడ్డారు.

వెళ్లింది ఎవరెవరు? డైరెక్టరు దాణకర్, ప్రొడక్షన్ మేనేజరు, దిలీప్ కుమార్ సొంత బృందం. అదొక ప్రపంచం! బొంబాయినుంచి వస్తూ వస్తూ దిలీప్ కుమార్ వెంట ఒక బెంగాళీ రచయితను తీసుకువచ్చాడు

అవి బొంబాయిలో మామూలుగా జరిగేవేనట. ఎవరైనా ఒక పనిలేని రచయితని ఒక హీరో డగ్గరికి తీసుకొచ్చి "పాపం! ఇతనికి ఏమీ పని దొరకలేదంటే. అర్థికంగా బాధలు పడుతున్నాడు! ఇతనికి ఏదైనా దారిచూపండి" అని హీరోకి అప్ప చెబితే ఆ హీరో ఆ రచయితను తాను పనిచేసే పిక్చరు ప్రొడ్యూసరు నెత్తిన రుద్దుతాడట

అలా వచ్చినవాడు దిలీప్ వెంటతీసుకొచ్చిన బెంగాలీ రైలురు! ఆ రైలురు రావడం ఒంటరిగా కాక 'సకుటుంబంగా' వచ్చాడు.

ఏరందరు కథా చర్చలకోసం పూటీ వెళ్లి దాదాపు 15 రోజులు మకాం చేసి అరోజుల్లోనే (1967-68 ప్రాంతం) 60,70 వేలు తగలబెట్టి వచ్చారు. దిలీప్ మటుకు నేరుగా ముంబాయి వెళ్లిపోయాడు మదరాసు రాకుండానే!

దిలీప్ కుమార్ కి కథ బాగా నచ్చిందనీ క్షుణ్ణంగా అర్థం చేసుకున్నాడని ఈకథ అతని సరసరాల్లోకి ఎక్కిపోయిందనీ - అర్థరాత్రి వేళ అతన్ని నిద్రలేపి అడిగినా కథ పాల్చుపోకుండా గడ గడ చెప్పగలడనే ఇంప్రెషన్ కలగజేసారు నాగిరెడ్డిగారికి! (ఇందులో నిజమెంతో ముందు ముందు తెలుస్తుంది!)

ఇక బెంగాలీ రచయిత సంగతి. అతను భార్యా బిడ్డలను బొంబాయి పంపి తను మదరాసులో ఉండిపోయాడు. డబ్బు తీసుకున్నందుకు ఊరికే ఉన్నాడనిపించుకుంటే ఎలా? అందుకని రామ్ - బిర్ శామ్" కథ తన సొంత దోరణిలో రాశాడు నిర్మాత గదా నాగిరెడ్డి గారిని వినమన్నాడు. ఆయనకు టైంలేక అది నాకు తగిలించాడు నన్ను వినమన్నాడు సరే వింటానన్నాను. నేను రాసిన కథే తిరిగి రాసి నాకే అర్థంకాకుండా చెబుతున్నాడు. పది నిమిషాలు వినేసరికి నాకు తలనిప్పు వచ్చింది 'ఇప్పుడే వస్తా'నని లేచివెళ్లి నాగిరెడ్డిగారితో చెప్పాను. "నాకు ఈ శిక్ష తప్ప మరే శిక్షయినా వేయండి! వేసు రాసిన కథే అతనికి అర్థంకాక వేరే కథనాకు చెబుతున్నాడు" అన్నాను. నాగిరెడ్డిగారు నవ్వి "సరే! అతన్ని హోటలుకు పంపించేద్దారంటే" అని 'శాంతం'లో వున్న 'ఓషియానిక్' హోటలుకు పంపారు. (ఇప్పుడా హోటలు లేదు) బొంబాయి నుంచి దిలీప్ వచ్చాడు. హీరోయిన్ గా వైజయంతీమాలను బుక్ చేశారు నాగిరెడ్డిగారు మాటింగ్ ప్రారంభించాలి.

ఇక్కడ దిలీప్ గురించి కొంత చెప్పాలి. ఆతను నటించే సినిమా కథలు అంతకు ముందు ఎంతమంది రచయితలు రాసినా అవన్నీ కుదిరించి పైనలేగా తనే రాసుకుంటాడు డైలాగ్స్ తనే!

ఇప్పుడు సినిమా రంగంలో హీరోలు డామినేట్ చేస్తున్నారని ఒక వదంతి వుంది యిది యిప్పుడే గాదు! పూర్వం దిలీప్, యం.జి.ఆర్ లాంటి ఆగ్రనటులందరూ ఆంతే పైనలేగా వాళ్లు చెప్పినట్లు చేయాలింటే

ఒక బేక తీసి 'బాగాలేదు! యింకో బేక తీద్దాం' అని ఎం.జి.ఆర్. అంటే డైరెక్టరు నోరుమూసుకుని తీయాలింటే.

ఒక పాట ఒకవేళ యం.జి.ఆర్. ఓకే అన్నాడనుకోండి “ఇంకో బేక్ థీర్డాం సార్” అని డైరెక్టర్ అంటే చురుచు చూస్తారు. డైరెక్టర్లకు పాడలే. యం.జి.ఆర్.తో “రాముడు భీముడు” తమిళంలో “ఎంగటిట్టు పిల్లై” తీశాంగా! చూశాను ఈ అగ్రహారాలదే దామినేపన. వాళ్ల మాటే పైనలే.

ఒకసారి చనువుగా దిలీప్ తో నేను అన్నాను “పిక్చరు ప్రొడక్షన్ లో మీరు దామినేట్ చేస్తారని పేరుంది.” అంటే అతను అన్నాడు నవ్వుతూనే “ఎవరో ఒకరు దామినేట్ చేయాలిగా? ఒకప్పుడు డైరెక్టర్లు దామినేట్ చేసేవాళ్లు! సైలెంట్ పిక్చర్స్ రోజుల్లోనూ, టాకీల మొదటి రోజుల్లోనూ, యాక్టర్లు బాగా చెయ్యకపోతే డైరెక్టర్లు కొరడా తీసుకుని కొట్టేవాళ్లు! ప్రొడ్యూసరు గట్టివాడైతే ప్రొడ్యూసరు దామినేట్ చేస్తాడు ఇప్పుడు మాకు ఆర్టిస్టుకు కాస్త ఛాన్స్ ఇవ్వగూడదు?” అన్నాడు - చిరునవ్వుతో!

“రాం ఔర్ శ్యాం” పూర్తి అయింది రిలీజ్ అయింది. పిక్చరు బాగా పోతోంది. ఒకరోజు దిలీప్ వేరేపని మీద మదరాసు వస్తూ ఒక హిందీ ప్రొడ్యూసర్ని తీసుకొచ్చి నా దగ్గరకు పంపించబోతూ హోటల్ నుంచి మా యింటికి ఫోన్ చేశాడు.

“మంచి ప్రొడ్యూసరు! యిది వరకు నాలుగు సినిమాలు తీశాడు. మనిషిగూడ మంచి వాడు...” అని ఏవేవో చెప్పబోయాడు.

“నేను వచ్చి మాట్లాడతానులెండి” అని ఫోన్ పెట్టేశాను. ఈ బొంబాయి వద్దకులు నాకు అసలు నచ్చవు. అందరూ వేళగని వేళల్లో వస్తారు. రూంలో కూర్చోటం. తాగటం! తప్ప - అసలు పని ఏమీ జరగదు. పైగా పని అయిన తరువాత ఎవరి ఇళ్లకు వాళ్లుపోతారు. నేను ఒకణ్ణి హోటల్ రూంలో కూర్చోవాలి! పలకరించే దిక్కు ఉండదు!

అందుకని దిలీప్ ని కన్వీన్స్ చేసి బొంబాయి రానని చెప్పేశాను హిందీ ఆర్టిస్టు గూడ మదరాసు ప్రొడక్షన్స్ ఫ్రీఫర్ చేసి కారణం ఇక్కడ పని ఖచ్చితంగా జరుగుతుందని. దమ్ము ఖచ్చితంగా వస్తుందని జితేంద్ర చాలా రోజులు మద్రాసులోని హిందీ మార్కెట్ దామినేట్ చేసి బాగా సంపాదించాడు

దిలీప్ ఒకసారి ఎవరిదో పిక్చరులో యాక్ట్ చేయడానికి మంచి సమ్మర్ లో మదరాసు వచ్చాడు. 1983-84 ప్రాంతంలో. భార్య నయరాబాను గూడ వచ్చింది వెంట ఏదో హోటల్ లో ఉన్నాడు. అతను వస్తున్నాడని తెలిసి నేను హోటల్ కి ఫోన్ చేశా “మీరు ఖాళీగా వున్నప్పుడు వచ్చి కలుసుకుంటాను! చాలనాళ్లయింది కలిసి!” అన్నాను

“అలాగే రేపు రాత్రి భోజనానికి రండి” అన్నాడు. మరునాడు సాయంత్రం హోటల్ కు ఫోన్ చేశా! అతని భార్య ‘నయరాబాను’ ఫోన్ తీసింది. “దిలీప్ షూటింగ్ నుంచి ఎన్నిగంటలకి వస్తారు?” అని అడిగాను “ఈరోజు షూటింగ్ కు వెళ్లలేదు! చాలా అలసిపోయివున్నారు. ప్రస్తుతం నిద్రపోతున్నారు” అన్నదామె

“అదేమిటి సాయంత్రం నిద్రపోవడమేమిటి?” అన్నాను ఇంతలో అతనే లేచాడు. లేచి ఫోన్ తీసుకుని “Mr Raju! I did a mistake in coming to Madras during this season! It is very hot in the studio floor! I am very much tired! I cancelled the shooting and came to the hotel.”

నేనన్నాను “మీకు మదరాసు క్లయిమేట్ సంగతి తెలుసుగదా! ఈ సమ్మర్ లో ఎందుకు ఇచ్చారు Call sheets?” అన్నాను.

అంటే అతనేమన్నాడో తెలుసాండి!

"Beggars are not Choosers, Mr. Raju" అన్నాడు నిజానికి ఇన్ని సినిమాల్లో యాక్ట్ చేసినా ఇంత పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించినా దిలీప్ పెద్దగా సంపాదించలేదు మరునాడు వెళ్లి రెండు మూడు గంటలు కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కాలక్షేపం చేశాం!

ఈ మధ్య కూడ ఒకసారి దిలీప్ రామోజీ ఫిలిం సిటీకి వచ్చినట్టు తెలిసింది. ఏదో ఏళ్ళు మాటింగుకోసం! అతను తిరిగి వెళ్ళిపోయాక తెలిసింది నాకు! అందువల్ల కలుసుకోలేకపోయాను

ఇదంతా ఎందుకు చెప్పవలసి వచ్చిందంటే సినిమా ఖర్చులు పెరగడానికి 'కొందరు' ప్రొడక్షన్ మేనేజర్లు తమ స్వార్థం కోసం ఆడేనాటకాలు చేసే చేష్టలు, పన్నే కుట్రలు చెప్పడానికి! సినిమా నిర్మాణంలో డబ్బు ఖర్చు పెట్టేది ఒక్కడు ప్రొడ్యూసరు! తీసుకునేది దాదాపు వందమంది నటీనటులు, టెక్నీషియనులు వగైరాలు!

యార్లగడ్డ వెంకన్నబోదగిరావు చెప్పింది నిజమే! అనుభవపూర్వకంగా చెప్పాడు. "దబ్బిచ్చి అందరికీ దణ్ణాలు పెట్టాలి" ఎవరికి కోపమొచ్చినా సినిమా చెడుతుంది! కాబట్టి సినిమా నిర్మాత పరిస్థితి అసూయ వడవలసినది కాదు! ఆవనరమయితే జాలిపడవలసినది!!

ఈ మధ్య దాదాపు 10 ఏళ్ల క్రితం 'ఈ టివి' వచ్చింది గదా! అందులో నావి కొన్ని యింటర్వ్యూలు టెలికాస్ట్ అవుతుండేవి! దాంతో నా మొఖం చాలామందికి తెలిసింది సినిమాల్లో వున్నప్పుడు నావేరేగాని, నా మొఖం ఎవరికి తెలియదు.

'ఈ టివి' పరిచయంతో "ఓహో! అక్షింతలు రాసేది ఈయనా?" అని కొందరు గుర్తుపట్టడం మొదలెట్టారు. సాధారణంగా రచయితకి తన రచనలు ఎవరు చదువుతున్నారో తెలిసినప్పుడు - ముఖ్యంగా ఎవరి మీదయితే రచయితకి గౌరవం ఉంటుందో వాళ్ళు చదువుతున్నారని తెలిసినప్పుడు రచయితకు కొంత తృప్తి! మదరాసులో ఒక సందర్భంలో మోటూరి సత్యనారాయణ గారిని పరిచయం చేశారు ఒక సమావేశంలో! ఆయన మదరాసులో హిందీ ప్రచార సభ స్థాపకుల్లో ఒకరు! చాలాకాలం పార్లమెంటు మెంబరు! పరిచయం లేకపోయినా ఆయనంటే నాకు ఎంతో గౌరవం! ఆయనకి నన్ను పరిచయం చేస్తే "ఓహో! అక్షింతలు" నరసరాజుగారా?" అన్నాడు. నేను ఆశ్చర్యపోయి 'మీరు 'అక్షింతలు' చదువుతారా?" అన్నాను. "రెగ్యులర్ గా చదువుతాను. హ్యూమన్ సైకాలజీ బాగా స్టడీ చేశారు" అన్నాడు.

హైదరాబాద్ లో రామకృష్ణమఠం, స్వామి పరమార్థానంద! ఆయనతో నాకు పరిచయం లేదు. ఒకరోజు రవీంద్రభారతి లో ఆయన ఉపన్యాసం విన్నాను. దానిని గురించి మరునాడు 'అక్షింతలు' రాశాను! పరమార్థానంద నుండి ఫోన్! "అక్షింతలు చదివాను! చాలా బాగుంది! మీకు ఫోన్ చేసి అభినందించాలంటే నాదగ్గర మీఫోన్ నెంబరు లేదు! 'ఈనాడు'కు ఫోన్ చేసి మీ నెంబరు తీసుకుని ఫోన్ చేస్తున్నాను! అర్థికల్ చాలా బాగుంది. నేను రెగ్యులర్ గా మీ 'అక్షింతలు' చదువుతాను" అన్నాడు

ప్రతి రచయిత తన రచనలు పెద్దవాళ్ళ, మేధావులు, ముఖ్యంగా తాను గౌరవించేవాళ్ళు చదువుతున్నారంటే ఆదోరకమైన తృప్తి!

'అక్షింతలు' "ఈనాడు"లో 19 సంవత్సరాలు రాశాను!

1936లో నేను హిందూ కాలేజ్ హాస్టలులో ఉండేవాణ్ణి! హాస్టల్లో భోజనాలు బ్రాహ్మణులకి, బ్రాహ్మణేతర

విద్యార్థులకి నేరు వేరు గదుల్లో భోజనాలు వడ్డించేవారు. వంటగది కాస్త పెద్దదిగా వుండేది. అందులోనే బ్రాహ్మణ విద్యార్థులకు భోజనాలు వడ్డించేవారు. నాన్ బ్రాహ్మిన్లకి ఇవతల హాలులో వడ్డించేవారు. హాస్టల్లో ఉన్న రెండేళ్లు అంతే! హాస్టలులోనేగాదు! బ్రాహ్మింపట రెండవలైన మొదట్లో ఒక భోజన హాలులు ఉండేది. దానిని సభాపతి హాలులు అనేవాళ్లు! సభాపతి ప్రాప్రయిలురు తమిళుడో, కన్నడిగుడో! అందరూ హాస్టలులో వుండేవాళ్లు కాదు గదా! వేరే గదుల్లో అద్దెకుండి హాటల్లో భోజనాలు చేసేవారు సభాపతి హాటల్లో గూడ బ్రాహ్మణులకు, బ్రాహ్మణేతరులకు భోజనాలు వేరు వేరు గదుల్లో వడ్డించేవారు

కాని ఎప్పుడూ ఫీల్ అయ్యేవాళ్లం గాదు. ఎవరూ అభ్యంతరం పెట్టేవాళ్లుగాదు!

ఆ తరువాత నేను బి.ఏ చదవడానికి మదరాసు 'లయోలా కళాశాల' వెళ్లాను గదా! అక్కడా హాస్టల్లో వున్నాను. అప్పుడు మదరాసు ఉమ్మడి రాష్ట్రం! బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతర భేదాలు లేవు. తెలుగు, తమిళ, కేరళ, కన్నడ విద్యార్థులుండేవాళ్లు అందువల్ల విడివిడిగా ఆంధ్రామెన్, తమిళమెన్, కేరళమెన్, ఇవన్నీ కాశాహార భోజనశాలలు. కాశాహారంలో తమిళ, తెలుగు, కేరళ వాళ్లకు తేడాఉంటుంది గనక విడివిడిగా మెన్లు పెట్టేవారు. ఉదాహరణకి కేరళవాళ్లు కొబ్బరినూనెతో వంటలు చేస్తారు. తెలుగు వంటకాల్లో కాస్త కారం ఎక్కువ! తమిళులకి సాంబారు - కూటు! అందుకని వేరువేరుగా మెన్లు పెట్టేవారు!

మాంసాహారులకు మటుకు అన్ని ప్రాంతాలవాళ్లకు కలిసి ఒకే మెన్ ఉండేది! దానిని కాస్టాపారిటన్ మెన్ అనేవాళ్లు! ఇవికాక యూరోపియన్ మెన్ అని ఒకటి ఉండేది దానిలో అంగ్ల ఇండియన్లతోపాటు ఇండియన్లలో గూడ పెద్ద పెద్ద అఫీసర్ల కొడుకులు, పాశ్చాత్య పద్ధతులకు అలవాటు పడ్డవాళ్లు, యూరోపియన్ మెన్లో భోంచేసేవాళ్లు! కొంతమంది హాదా కోసం భోంచేసేవాళ్లు! నైట్ డ్రెస్లు వేసుకోవడం, కత్తులు ఫోర్ములుతో తినడం ఆదోక ఫాషన్గా ఉండేది కొందరికి!

గుంటూరులో బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతరులకు విడివిడి భోజనాలు ఎన్నాళ్లు అలా సాగినయ్యో నాకు జ్ఞాపకంలేదు.

ఇటువంటిదే మాల, మాదిగల సమస్య! ఇప్పుడు దళితులంటున్నారే అప్పుడు హరిజనులనేవారు! ఆది గాంధీపెట్టిన పేరనుకుంటాను.

బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతరులకు విడివిడిగా భోజనాలు పెడితే ఎలాగయితే అప్పుడు మేము అభ్యంతరం పెట్టలేదో అలాగే మాల-మాదిగలను అంటరానివాళ్లుగా చూస్తే అప్పట్లో వాళ్లు పెద్దగా అభ్యంతరం పెట్టేవాళ్లుగాదు. పట్టణాలు వదిలెయ్యండి! నేను చెప్పేది పల్లెటూళ్ల సంగతి

బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతరులతో లాగే మాలమాదిగలలో గూడ "మేమేం తక్కువవాళ్లమా? ఏమిటి మీగప్ప?" అనే Sense of Protest ధిక్కరణ! అది ఎప్పుడో చరిత్రలో ఒక్కసారిగా వస్తుందనుకుంటాను.

నా అనుభవంలో ఒక ఉదాహరణ చెబుతాను!

1960 దశకం ప్రథమార్థంలో అనుకుంటాను అనంతపురం ఇంజనీరింగు కాలేజీ విద్యార్థులు నేను రాసిన 'నాటకం' అనే నాటకం నా సమక్షంలో ప్రదర్శించాలన్న కుతూహలంతో మదరాసువచ్చి, నన్ను ఆహ్వానించారు. నాకు ప్రయాణాలంటే అప్పుడూ, ఇప్పుడూ, ఎప్పుడూ బద్దకమే! రెండు గంటల నాటకం చూడడం కోసం యింతదూరం

రైలు ప్రయాణం అనవసరం అని "నేను ప్రయాణాలు చేయలేనయ్యా" అన్నాను. అంటే వాళ్లు దర్శకులు కె.వి. రెడ్డిగారి దగ్గరకు వెళ్లారు. రికమెండేషన్ కోసం ఆయనది అనంతపురం జిల్లా తాడిపత్రి.

రెడ్డిగారు నాతో "నరసరాజుగారూ మా జిల్లావాళ్లు! మీ మీద అభిమానం కొద్ది ముచ్చటపడుతున్నారు. మీరు అనంతపురం చూడలేదు గదా! ఓపిక చేసుకుని వెళ్లివస్తే వాళ్లు సంతోషిస్తారు" అన్నారు.

ఆయన మాట తీసుకోలేక "నరే వస్తాను" అన్నాను (అంతకుముందు ఒకసారి అనంతపురంలో ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు జరిగినప్పుడు 1949 అనుకుంటాను. నాకు సన్మానం చేసినట్లు గుర్తు! ఇప్పటికీ గూడ ఫోటోలు వున్నాయి!)

నాతోపాటు అరుద్ర, గుమ్మడి గార్లను గూడ అహ్వానించారు. ముగ్గురం వెళ్లాలి!

ఆ రోజు అక్కడ కార్యక్రమం ఏమిటంటే ముందు సాయంత్రం 6 గంటలకు మా ఉపన్యాసాలు, ఉపన్యాసాల తరువాత భోజనాలు, భోజనాల తరువాత నా 'నాటకం' ప్రదర్శన! మా ఉపన్యాసాల కార్యక్రమంలో అరుద్ర కవిత్వాన్ని గురించి మాట్లాడాడు. గుమ్మడి 'నటన' గురించి మాట్లాడాడు. నేను 'స్టే ప్రాడక్షన్' 'నాటక ప్రయోగం' గురించి మాట్లాడాను.

నాటకాన్ని ప్రదర్శించేటప్పుడు రంగస్థలంమీద 'ఏవి చేయాలి' 'ఏవి చేయగూడదు' D's and Don'ts వాటిని demonstrate చేసి చూపించాను.

ఉదాహరణకి స్టేజీమీద ఒక మూల 'ఫోన్' ఉంటుందనుకోండి! ఫోన్ మోగుతుంది "ఫోన్ మోగితే వెంకయ్య ఫోన్ ఎత్తితాడు" అని నాటకంలో ఉంటుందనుకోండి. వెంకయ్య ఫోన్కి దూరంలో ఉంటాడు. కాని సుబ్బయ్య ఫోన్ వక్కనే ఉంటాడు. ఫోన్ మోగగానే ఫోన్ దగ్గర ఉన్నవాడు ఎత్తాలి గదా సహజంగా! ఎత్తడు! కారణం నాటకంలో 'వెంకయ్య ఎత్తాలి' అని ఉందిగనక ఫోన్ దగ్గర ఉన్న సుబ్బయ్య ఎత్తకుండా దూరంగా ఉన్న వెంకయ్య వచ్చి ఫోన్ ఎత్తితే అసహజంగా ఉందదా? అందువల్ల రిహార్సల్ను వేసేటప్పుడే నాటకాన్ని థైరెక్ట్ చేసే దర్శకుడు ఫోన్ దగ్గర సుబ్బయ్య కాకుండా వెంకయ్య ఉండేటట్లు artistes movements manipulate చేసుకోవాలి! అప్పుడు సహజంగా ఉంటుంది ఫోన్ వెంకయ్య కోసం వచ్చినట్లు ఫోన్ మీద రాసి ఉండదు గదా! ఇలాటి ఉదాహరణలు కొన్ని చూపించాను.

ఇంకో విషయం? స్టేజీమీద Not to act is more important than acting! ఎందుకంటే థైలాగ్ ఉన్నప్పుడు నటుడికి యాక్ట్ చేయడం కష్టం కాదు. అవతల నటులు థైలాగులు చెబుతున్నప్పుడు థైలాగ్ ఏమీ లేనటువంటి నటుడు యాక్ట్ చేయగూడదు అలా యాక్ట్ చేయకుండా స్టేజీమీద నిలబడడం కష్టం తనకు ఏమీ దొలగే లేదు గదా అని 'టై' సర్దుకోడమో, చొక్కా మడతలు సరిచేసుకోవడమో, స్త్రీ పాత్ర అయితే పైట సర్దుకోవటమో ఖట్టు సరిచేసుకోవటమో చేస్తే ఆడియన్స్ attention divert అవుతుంది ప్రేక్షకులు ఏడిచేపు చూస్తారు. అందువల్ల నీకు థైలాగు లేనప్పుడు నీవు స్టేజీమీద ఏం చేయాలి? ఇది చాలా ముఖ్యం నటుడికి!

చిన్న ఉదాహరణ! బల్లారి రాఘవాచారిగారు ఇంగ్లీషు నాటకాలు వేస్తుండేవారు. ఒక నాటకంలో బైజవాడకు చెందిన లాయరు ఒకాయన గూడ నటిస్తుండేవాడు ఆ సమాజంలో! ఆయనది చిన్న నౌకరు వేషం! ఆయనకు కాస్త చర్మవ్యాధి వున్నది ముఖ్యంగా తొడల భాగంలో దురద.

రాఘవాచారి గారు స్టేజీ మీద చాలా ఎమోషనల్ గా నటిస్తున్నారు. నాకరు వేషం వేసిన లాయరు గారు నెమ్మదిగా అప్పడప్పుడు తొడలు దురద పుట్టి గొక్కుంటుండేవాడు అది చూచి ప్రేక్షకులు నవ్వడం మొదలు పెట్టారు. ఒకసారిగాడు ఆయన నిమిష నిమిషానికి గోక్కోవడం జనం నవ్వడం రాఘవాచారి గారికి అర్థంకాలా! తను అంత ఎమోషనల్ గా బ్రహ్మాండంగా నటిస్తుంటే ఎందుకు నవ్వుతున్నారోనని కలవరపడ్డాడు సీను అయిపోయిన తరువాత తెరపడింది. స్టేజీలోపల రాఘవాచారి గారు కంగారు పడిపోతున్నారని జనం ఎందుకు నవ్వుతున్నారో తెలియక మరొక సభ్యుడు అసలు సంగతి చెప్పాడు “మీ నాకరు తొడల దురదకోసం గొక్కుంటున్నాడు అందుకు నవ్వుతున్నారు” అని.

“పీడి రోగం కుదురుస్తూ” అని తరువాత సీనులో ఆ నాకరు పాత్రధారికి రెండు చేతులలో రెండు వెలిగించిన కొవ్వొత్తులు పెట్టాడు అది రాత్రి సీను కాబట్టి, తెరలేచింది సీను మొదలైంది పెద్ద సీను, నాకరు పాత్రధారి ఓర్పుకున్నంతసేపు ఓర్పుకున్నాడు ఇక ఓర్పుకోలేక ఆ రెండు కొవ్వొత్తులు బల్లమీద పెట్టి రెండు చేతులతో తొడలు తనివి తీరా గొక్కోవడం మొదలుపెట్టాడు.

రాఘవాచారిగారు తెర దించవన్నారు. తరువాత నాటకంలో నటుణ్ణి మార్చారు. ఈ ఉదాహరణ ఎందుకు చెప్పినంటే నాటకం జరుగుతున్నప్పుడు ప్రేక్షకుల దృష్టిని తప్పదోవ పట్టించగూడదు.

ఒక్కొకసారి నాటకం జరుగుతూఉంటుంది. ఒక పాత్రకు డైలాగు ఏమీ ఉండదు. కానీ స్టేజీ మీద మరోమూలకు పోవాలి! అప్పుడు ఆడియన్లు దృష్టి తెలియకుండా మెల్లగా ఉడుగులో అడుగువేసుకుంటూ జరుగుతున్న యాక్టనుకు రియాక్ట్ అవుతున్నట్లు నటిస్తూ వాళ్లవంటే చూస్తూ, మెల్లగా తన పాదలుచుకున్న చోటికి పోవాలి అలా నాఉపన్యాసం ముగించా!

దురదృష్టవశాత్తు నేను ఉపన్యాసంనంతసేపూ ‘నాటకం’ లో నటించే నటులు గ్రీన్ రూంలో వేషాలు వేసుకుంటున్నారు. నా ఉపన్యాసం వాళ్లు వినలా!

తరువాత భోజనాలు! భోజనాలయిన తరువాత ‘నాటకం’ ప్రారంభమయింది. నా ఉపన్యాసంలో ఏవైతే చెయ్యగూడదని చెప్పానో ఆవస్థి వాళ్లు చేస్తున్నారు! ఎక్కడో ఉన్నవాడు వచ్చి పోన్ ఎత్తితే జనం నవ్వుతున్నారు. ఎందుకు నవ్వుతున్నారో నటులకు అర్థంకాలా! నాటకంలో ఒకే ఒక ఆదవేషం! ఆ వేషం ఒక కుర్రవాడు వేశాడు. జనం నవ్వుతుంటే తన పైట జారిపోయిందేమోనని కంగారుగా నర్దుకోవడం చీర కుచ్చెల్లు నవరించుకోవడం మొదలెట్టాడు జనం ఇంకా నవ్వారు నవ్వడానికి అవసరం లేనిదేట జనం నవ్వుతుంటే నటులు కంగారుపడుతున్నారు. నా ఉపన్యాసం విన్నజనం, నేను చెయ్యగూడదన్న పనులన్నీ నటులు చేస్తుంటే జనానికి నవ్వరాక ఏంచేస్తుంది?

మొదటి సీను అయిపోయింది నావక్కనే కూర్చున్న గుమ్మడిగారన్నారు! “నరసరాజుగారూ! మీరు వాళ్లకి చాలా ద్రోహం చేశారు!” అని మొదటి సీను అయిన తరువాత నేను గ్రీన్ రూంలోకి వెళ్లి నటులకు చెప్పాను. “కంగారు పడకండి నాయనా! తప్పనాది! మీరు రిహార్సల్లో చేసినట్లు చేసుకోండి. నేను యిచ్చిన demonstration lecture మీరు వినలేదు అందువల్ల ఈ ఆనర్థం వచ్చింది” అని క్షమాపణ చెప్పకున్నాను

కానీ మిగతా రెండు సీన్లు గూడ మొదటి సీనులాగే రసాభాస అయింది.

ఇప్పుడు హైదరాబాద్ లో నాటకాలు చూస్తుంటాను. నటులు కొందరు పూరికే స్టేజీమీద ఆటూ ఇటూ

అంధ్ర నాటక కళా పరిషత్తు, లనంతపూర్ నమూనేకం (1964) లో సన్నిహితం
ఎడమ నుండి - డి.వి. నరసరాజు, పద్మమూడి సీతారామారావు (అధ్యక్షుడు, బాపట్ల), కాజు వెంకట్రామయ్య, (7), గిడుగు సీతావతి

తిరుగుతుంటారు తమకు తైలాగులు లేనప్పుడు 'ప్లేజి మీద అనవసరపు movements' యివ్వకూడదు. Play Production అంటే కొన్ని ప్రిన్సిపుల్స్ ఉన్నాయి. నాటక రచన, అభినయం వగైరాలు ఎలాగో, అలాగే నాటక ప్రయోగం 'ప్లే ప్రాడక్షన్' అధ్యయనం చేయవలసిన కళ'

చాట్ల శ్రీరాములు గారు థియేటర్ ఆఫ్ట్ మీద అధ్యయనం చేసినవాడు గదా! ఆయన చెబుతుంటాడు బెజవాడలో 'ఎప్పుడో' ఆయన రైల్వే ఉద్యోగం చేసేటప్పుడు 1950 ప్రాంతంలో నేను బెజవాడ విజయాటాకీస్లో డిమానుస్ట్రేషన్ లెక్చర్ ఇచ్చానట. 'ప్లే ప్రాడక్షన్' గురించి నాకు జ్ఞాపకంలేదు

నాటక రచన ఎంత గొప్పదయినా ఒక్కోసారి ప్రాడక్షన్ లోపాలవల్ల నాటకం డెబ్బుతింటుంది.

1950లో ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు నాటక పాటీలు కాకినాడలో జరిగినై. అప్పుడు 'జనప తెరలు' నాటకం వేశాం! కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు అనువాదం చేశారు జె.వి. ప్రీస్టీ నాటకం An Inspector Calls ని

రెండు నెలలు బెజవాడలో రిహార్సల్లు చేశాం! రిహార్సల్లులో ఏమనిషి ఎక్కడ నుంచోవాలి! ఏ పాత్ర ఏ తైలాగు చెబుతున్నాడు ఏ పాత్ర ఎలా రియాక్ట్ అవుతూ మూన్ అవ్వాలి!

అలాగే 1951 నా 'నాటకం' రిహార్సల్లు గూడ అలాగే చేశాం! నా 'నాటకం'లో నేను నటించలేదు. ఆరోగ్యం అంత బాగుండక! కేవలం డైరెక్షన్ మాత్రం చేశాను!

బెజవాడ 'రాఘవ కళాకేంద్రం' అధ్యక్షులలో మేము శాస్త్రబద్ధంగా రిహార్సల్స్ చేసి ప్రదర్శించిన నాటకాలు ముఖ్యంగా రెండు ఒకటి కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు అనువదించిన 'ఇనపతెరలు' రెండు. నేను రాసిన 'నాటకం' అనే నాటకం నాటకం రిహార్సల్స్ అనేక నాటక సమాజాలు అనేక విధాలుగా వేయవచ్చు!

మేము అనుసరించిన విధానం గురించి చెబుతాను.

నాటకం జరిగేటప్పుడు స్టేజీమీద ఏ పాత్రధారి ఎక్కడ వుండాలి ఆ పాత్రకు డైలాగు లేకపోయినానా? డైలాగు చెప్పేవాడు చెబుతుండగా మిగతా పాత్రధారులు ఎక్కడ ఎలా వుండాలి అడియన్స్ యొక్క అటెన్షన్ డైరెక్ట్ చేయకుండా ఉండడం కోసం పాత్రల స్థానాలు ఫిక్స్ చేసేవారే. నాటకంలో సినిమాలాగ్ క్లోజప్ ఉండవుగదా! అన్నీ ప్రేక్షకుల దృష్టిలో Long shots లోనే ఉంటుంది! కాబట్టి అర్థిస్టు మొఖంలోని expression అడియన్స్ కు తెలియడం కోసం ప్రధానమైన పాత్ర స్టేజీ ముందు అడియన్స్ కి సార్వమైనంత దగ్గరగా నిలబెట్టడం మేలు. ఎక్కడా స్టేజీలో వెనక ఏ మూలలో నిలబెట్టి మాట్లాడించడం కంటే ఇవన్నీ థైరెక్టర్ ఫిక్స్ చేసుకోవాలి రిహార్సల్స్ లో అలా ఫిక్స్ చేస్తే స్టేజీ మీద ఉన్న నటులందరికీ తెలిసిఉంటుంది. ఎవరు ఎక్కడ ఉండాలనేది! ఎక్కడైనా ఒక నటుడు పొరపాటున ముందు నిలబడవలసిన నటుడు ఎక్కడో వెనక నిలబడ్డాడనుకోండి! మిగతా నటులందరికీ తెలుస్తుంది

"నేను ఈ డైలాగ్ చెప్పటప్పుడు ఫలాన నటుడు ఇక్కడ ఉండవలసినవాడు ఎక్కడో ఉన్నాడు అని ప్రతి నటుడికీ తెలిసిపోతుంది. అప్పుడు సరిదిద్దుకోవడానికి అవకాశం ఉంటుంది.

తరువాత పాత్రల ప్రవేశాలు, నిష్క్రమణలు! ఒకసారి అర్థిస్టులు స్టేజీ మీదకి ప్రవేశించవలసిన సమయంలో ఎక్కడో గ్రీన్ రూంలో మేకప్ సరిచేసుకుంటుంటారు అందుకోసం ప్రతినాటకానికి ప్రొడక్షన్ స్క్రిప్ట్ అని ముందు "ఫలాన పాత్ర ప్రవేశానికి రెడీగా ఉండవలెనో" అని ప్రొడక్షన్ స్క్రిప్టులో రాసి ఉంటుంది. ఆ ప్రొడక్షన్ స్క్రిప్టు దర్శకుడి చేతిలోనో, మరో ప్రొడక్షన్ చూసే మనిషి చేతిలోనో ఉంటుంది అతని పక్కన ఒక అసిస్టెంటు ఉంటాడు ఆ అసిస్టెంటుకు ముందుగానే చెబుతాడు స్క్రిప్టు ఇన్ ఛార్జ్ "ఫలాన పాత్రను రెడీ చేసి తీసుకురా" అని ఆ అసిస్టెంటు వెళ్లి ఫలాన పాత్రను తెచ్చి అక్కడ నిలబెడతాడు

పాత్ర ప్రవేశించవలసిన టైంలో అతను ఏ గ్రీన్ రూంలోనో, మేకప్ డిద్దుకుంటుంటే వాడు వచ్చేవరకు నాటకం ఆగుతుందా? ప్రొడక్షన్ స్క్రిప్టు తయారు చేయడంలో కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు అనుభవజ్ఞుడు గనక ముందు జాగ్రత్తలు తీసుకునేవాడు.

ఇప్పుడంటే బ్రాహ్మ స్కూల్స్ వచ్చినయ్యాగాని మరోజుల్లో అంటే 50 ఎళ్ల క్రితం పుస్తకాలు చదువుకుని నేర్చుకున్న పాఠాలే! కొప్పరపు సుబ్బారావు 'లిటిల్ థియేటర్ ట్రైబ్యేరీలో' నాటకాల గురించి నాటక ప్రయోగాల గురించి ఇంగ్లీషులో మంచి పుస్తకాలు ఉండేవి.

అవి చదివి నాటకాలు వెయ్యడమే గాక ఆ తరువాత రామచంద్ర కాశ్యప, విన్నకోట రామన్నపంతులు, మాదినేని వెంకటేశ్వరరావు ప్రభువులు నటరాజ కళాసమితి తరపున ఒక యాక్టింగ్ స్కూల్ నిర్వహించారు!

ఇప్పుడు ప్రొడక్షన్ గురించి కంటే లైటింగ్ స్పెషల్ ఎఫెక్ట్స్ సౌండ్ మీద ఎక్కువ దృష్టి కేంద్రీకరిస్తున్నారు

అప్పుడు మేము ప్రదర్శించినప్పుడు 'మైకు' లేలేవు! ఇప్పుడు మైక్స్ వచ్చిన తరువాత ఒక విధంగా నాటకాలు చెడుతున్నాయి. డైలాగ్ చెప్పేవాడు వక్కవాడితో మాట్లాడుతూ చెప్పవలసిన డైలాగు మైకు దగ్గరకెళ్లి చెబుతున్నాడు ఈ మైకులు ఉపన్యాసాలకు ఉపయోగించే మైకులు

అసలు నాటకరంగానికి కావలసిన మైకులు వేరే ఉన్నాయ్! అవి ఆడియన్స్ కు కనబడవు! స్టేజీ మీద ఆ పాత్రల movements and dialogues ను అభివ్యక్తి డైలాగులను బాగా రిసీవ్ చేసే స్థలాల్లో పెట్టివుంచుతారు. ఉంచవలసిన చోట ఆ మైకులు ఉందితే ప్రతి నటుని డైలాగు ప్రేక్షకుడి చెవిలో చెప్పినట్లు స్పష్టంగా వినబడతాయ్! ఇప్పుడు పైనుంచి వేలాడే మైకులు వల్లకీ మీటింగుకు ఉపయోగించే మైక్స్ వల్ల నాటకాలు చాల రసాభస అవుతున్నాయి

నాటక ప్రదర్శనలకు సెట్స్ కు లైటింగుకు అహార్యానికి మిగతా స్పెషల్ ఎఫెక్ట్స్ కోసం వేలకు వేలు ఖర్చు పెడుతున్న నాటక సమాజాలు స్టేజీ మైక్స్ కోసం ఎందుకు ఖర్చుపెట్టడంలేదో తెలియదు.

రాష్ట్రంలో కొన్ని సమాజాల వారు స్టేజీ మైక్స్ ఉపయోగిస్తున్నారేమో తెలియదు. నేను అన్ని నాటకాలు చూడడం లేదుగదా! నేను చూచినంతవరకు సాధారణంగా వేలాడే మైకులు మీటింగు ఉపన్యాసాల మైకులే ఉపయోగిస్తున్నారు.

మంచి నాటకం ప్రదర్శించాలంటే ఈ మైకులు సాయపడవు.

ప్రస్తుత నాటక రంగం అభివృద్ధి చెందవలసినంతగా అభివృద్ధి చెందకపోవడానికి కారణం.

స్టాండర్డ్ థైమింగ్స్ గల స్టేజీ లేకపోవడం! మంచి నాటకం వెయ్యాలంటే సెట్ తయారు చేసుకోవలసిన అవసరం ఉందనుకోండి! ఆ సెట్టు ఎంత సైజు సెట్టుతయారు చేసుకోవాలి! ఒక్కోక ఊళ్లో స్టేజీ ఒక్కో సైజులో ఉంటుంది. అందువల్ల నాటకరంగ అభివృద్ధి చేయాలనే చిత్తచుద్ధిగల ప్రభుత్వం ఏం చేయాలంటే!

కనీసం ప్రతి మునిసిపాలిటీలోనూ ప్రభుత్వ ఖర్చుతో Standard dimentions తో రంగస్థలం నిర్మించాలి.

ఆడిటోరియం చిన్నదైనా, పెద్దదైనా ఫరవాలేదు. స్టేజీ మాత్రం Standard measurements తో నిర్మించాలి! అప్పుడే నాటక సమాజాలవారు స్టేజీకి తగిన కొలతలతో సెట్ తయారు చేసుకోగలరు

ఈ గొరింతమ్మ కోరికలు మేము నాటకాలు వేసేటప్పటి నుంచి అంటే 50,60 ఏళ్లనుంచి ప్రభుత్వాన్ని కోరుతూనే ఉన్నాం! వినతిపత్రాలు సమర్పిస్తున్నే వున్నాం!

కానీ అంద్రనాటక రంగం ఎక్కడ వేసిన గొంగళి అక్కడే ఉందన్న సామెతగా వుంది

కొనమెరుపు నాటకరంగ అభివృద్ధి విషయంలో ప్రభుత్వాన్ని నిందించటంలో న్యాయం లేదు! 'నాటక రంగ అభివృద్ధి' ఏ రాజకీయ పార్టీ అజెండాలోనైనా ఉందా? అలాంటప్పుడు అధికారంలోకి ఏ పార్టీ వచ్చినా ఆ ప్రభుత్వాన్ని నిందించడం పాపం!

నా ఆమెరికా యాత్ర

1991 ఫిబ్రవరి, మార్చి ప్రాంతం! ఒక రోజు మదరాసులో - B.S.R KRISHNA (U.S.I.S లో ఫుడ్స్ గం చేస్తుండేవాడు) నల్లమోత సత్యనారాయణ గారిని వెంటబట్టుకుని వచ్చాడు నాకు పరిచయం చేయడానికి

నల్లమోత సత్యనారాయణగారు N R I ఆమెరికాలో డెట్రాయిట్ లో డాక్టరు. TANA (Telugu Association of North America) కు సెక్రటరీ.

ఆ సంవత్సరం జూలైలో ఆమెరికాలో ATLANTA లో జరగబోయే 'తానా' సభలకు నన్ను అవ్వనించడానికి వచ్చారు సత్యనారాయణగారు. నన్ను వ్యక్తిగతంగా అప్రసాదించడమే గాక - ఆమెరికాలో ప్రదర్శననివ్వడానికి ఒక cultural Troup ని తీసుకురావాలని ఆడిగారు నేను చెప్పాను Troup ని organise చేయడం వావల్ల కాదు. అది నాకు చేతకాని పని.

"ఆ పని కోసం మీరు గుమ్మడి వెంకటేశ్వరరావు గారిని కలవండి" కావాలంటే ఒక నాటకమో చిన్న నాటికలో రాసి యివ్వగలను నా శక్తి అంత వరకే" అన్నాను

'సరే' నని - సత్యనారాయణగారు 'గుమ్మడి' గారిని కలిశారు అంతకు ముందు కొద్ది రోజుల క్రితమే - గుమ్మడిగారి భార్య చని పోయారు అందువల్ల "మనసు ఏమీ బాగాలేదు. యూస్ థిలో యింత భారం నిశ్చిపెట్టుకోలేను cultural Troup ను తయారుచేయడానికి ఆ తరువాత ప్రయాణాలు ఏసాలు వగైరాలు గూడా ఏర్పాట్లుచేయడానికి అనుభవం ఉన్నవాడు సమర్థుడు మురళీమోహన్! అతన్ని కలవండి" అని గుమ్మడిగారు సలహా యిచ్చారు

ఆ సలహామేరకు - సత్యనారాయణగారు మురళీమోహన్ కలిశారు మురళీమోహన్ అందుకు అంగీకరించాడు. కాని అతను అన్నాడు నరసరాజుగారు రాసి యిచ్చే నాటకంగాని. నాటికలు గాని యిప్పుడు తయారు చేయడం కష్టమండి నాటకాలకి రిహార్సిలు చెయ్యాలిగాదా! అందరూ సినిమా నటీనటులు బీజేగా వుంటారు రిహార్సలుకు ఒకరు వస్తే ఒకరు రారు Practical గా ఆలోచిస్తే రిహార్సలు conduct చేయడం దాదాపు అసంభవం! కాబట్టి యిది వరకే ప్రదర్శించిన నాటకం ఒకటి వుంది భమిడిపాటి రాధాకృష్ణ "తరం - అంతరం" అని ఒక నాటకం రాశాడు ఆ నాటకం - బెంగళూరులో ఏదో సభలో సందర్భంగా మన సిని నటీ నటులే ప్రదర్శించారు ఆ నాటకానికయితే ఎక్కువ రిహార్సలు అక్కరలేదు ఎలాగో manage చేయవచ్చు అని సలహా యిచ్చాడు

ఆ సలహా బాగానే వుందని - మురళీమోహన్ మీద ఆ భారం గాక - 'ఏసా'లు ఏర్పాటు చేసే పనిగూడ అతనికి అవుజెప్పి - సత్యనారాయణగారు వెళ్లిపోయారు

'తరం - అంతరం' నాటకంలో నటీ నటులు పావుకురు జానకి, గుమ్మడి, సాక్షి రంగారావు, రమణమూర్తి, రాళ్లపల్లి వగైరాలు కాక - జానపద సంగీత కార్యక్రమాలను - యితర విదేత కార్యక్రమాలకు - మురళీమోహన్ ఏర్పాట్లు చేశాడు వందేమాతరం శ్రీనివాస్ మిమిక్రి ఆర్టిస్టు సెల్విస్టర్లతో సహా దర్శకుడు కోటిరామకృష్ణ అతని భార్య - కూతురు, 5.6 ఏళ్ల పిల్ల రావడానికి సిద్ధమయ్యారు.

మా మనమరాలు శరీషను గూడా వావెంట ఆమెరికాకు తీసుకెళ్దామని 'ఏసా' కు అప్లయి చేస్తే ఆమెరికా ఎంబసీవారు నిరాకరించారు. అందువల్ల ఆమెను తీసుకువెళ్లేకపోయాను అప్పుడు ఆమె వయసు 16 సంవత్సరాలు

మొత్తం Troupe దాదాపు 15 మంది 1991 జూన్ 10వ తేదీ - రాత్రి 11.50 నిమిషాలకు మదరాసు నుండి సింగపూర్ ఎయిర్లైన్స్ విమానంలో బయలుదేరాం సింగపూర్ నుంచి - జపాన్ ఎయిర్లైన్స్ లో టోక్యో అక్కడినుంచి direct flight పసఫిక్ సముద్రం మీదుగా అమెరికాలోని Los Angeles (L.A అంటారు) చేరాం - 11 వ తేదీ ఉదయం 11.30 గంటలకు అక్కడ బలరామరెడ్డి - దేవసేన దంపతులు మాకు స్వాగతం చెప్పారు. వారి యింట్లో ఒకరోజు విశ్రాంతి తీసుకుని 13వ తేదీ పుడయం విమానంలో బయలుదేరాం తరువాత మజిలీ - ఒహియో (0410) రాష్ట్రంలోని కొలంబస్ నగరం. విమానప్రయాణం మధ్యలో సిన్సి నాటివరకు ఆ తరువాత కొలంబస్ నగరానికి కారు ప్రయాణం

మా Troupe 15 మందిని ఒక్కొక్క యింటికి యిద్దరు ముగ్గురు చొప్పున - అక్కడ తెలుగు కుటుంబాలవాళ్లు పండుకున్నారు. నాకు ఆతిథ్యం - సంతోషకుమార్ యింట్లో. అతనిది తూర్పు గోదావరి జిల్లా అతని భార్య పేరు విజయ. సంతోషకుమార్ నా అభిమాని(Fan) 'పెద్దమనుషులు' చిత్రంలోని డైలాగులు చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు సంగీత, సాహిత్యాభిమాని భార్యాభర్తలు యిద్దరూ పని చేస్తారు. లేకపోతే కుటుంబం గడవదు అమెరిగా జీవితం సంతోషకుమార్ కు యిష్టంలేదు. "గోదావరి ఒడ్డున ఒక పాక వేసుకొని జీవించడం యింతకంటే - ఎంతో సుఖం" అన్నాడు. అతని భార్యగూడా "రాత్రింబవళ్లు కస్తవడి పని చేయాలండి" అన్నది దీనంగా. మరునాడు పుడయానికి - నాకు కుడి కాచి పాదం కాస్త వాచింది సంతోషకుమార్ తన కారులో హాస్పిటల్ తీసుకువెళ్లాడు. అది గవర్నమెంటు హాస్పిటల్. బ్రహ్మాండంగా వుంది అది University Campus లో వుంది. ఆ University అమెరికాలోని Top Ten Universities లో ఒకటట! నాకాలికి కట్టుకట్టి మందులిచ్చిన డాక్టరు తెలుగువాడు పేరు డా॥ లింగం పాండురంగారావు గుడివాడ అనుకుంటాను.

ఆ హాస్పిటల్ Campus లోనే థియేటర్లో మా ప్రదర్శన.

మా ప్రదర్శన వివరాలు మొదట "తరం - అంతరం" నాటకం - నటీ నటులు - పాపుకారు జానకి - గుమ్మడి - రమణమూర్తి - మురళీమోహన్ - సాక్షి రంగారావు - రాళ్లపల్లి వగైరాలు నాటకం తరువాత - రాళ్లపల్లి - వందేమాతరం శ్రీనివాస్ జానపద హాస్య గీతాలు ఆ తరువాత - సెల్విస్టర్ మిమిక్రీ చివరకు నా హాస్య వ్యంగ్య ప్రసంగం, మొత్తం దాదాపు మూడు గంటల వినోదం!

తరువాత మజిలీ - చికాగో!

అమెరికాలో Time Zones వుంటాయ్ సిన్ సి నాటిలో - పుడయం 10.30 కి బయలుదేరితే - చికాగో చేరినా అక్కడ కూడా Time 10.30 గడియారాలు నెనక్కి తిప్పుకోవాల్సిందే.

యిలాగ్ లాస్ ఏంజెలిస్, కొలంబస్, చికాగో, డెట్రాయిట్, అడ్లెండ్, మియామీ, ఒకేలా, Tampa, St. LOUIS, GKLAHAMA, HOUSTON, NEW ORLEANS, ATLANTA, PITTSBURG, ఫిలడెల్ఫియా, న్యూజెర్సీ, నూయార్క్, వాషింగ్టన్, శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో, లాంటి ముఖ్య నగరాలు సందర్శించి 19 నగరాలలో మా ప్రదర్శనలు యిచ్చాం. తెలుగువాళ్లు ఎక్కువ వున్న నగరాలలో ప్రేక్షకులు హాలు నిండా వచ్చేవారు. తెలుగువాళ్లు తక్కువ వున్న చోట ప్రేక్షకాగమనం వలచబడి వుండేది.

అమెరికా టూర్- రమణమూర్తి, గుమ్మడి, మురళీమోహన్, భరణరాజు, డా॥ హేమ కుమార్ (పక్కన), చంద్రవతిన్, కోటి రామకృష్ణ

మొత్తంమీద arrangements చాలా బాగున్నాయ్ మాకు ఎక్కడా ఏ యిబ్బంది లేకుండా ఫ్రయాజాలు సాగినయ్! ఒక నగరం నుంచి మరొక నగరానికి టికెట్లు మురళీమోహన్ నమద్దవంతంగా నిర్వహించాడు అక్కడ విమానాశ్రమాలలో కూర్చున్నప్పుడయితే మన సామాను మనమే మోసుకోవాలి రాళ్లపల్లి, వందేమాతరం క్రివివాస్ నా suitcase, bag నన్ను పట్టుకోనివేస్తావుకాదు పాపుకారు జానకి bag ఎవరికీ యిచ్చేదికాదు. తనే మోసుకునేది బహుశా దానిలో నగలు వున్నయేమోనని నా అనుమానం

అమెరికాలో నాకు అంతకు ముందే తెలిసినవాళ్లు యిద్దరు - దుక్కిపాటి మధుసూదనరావు గారి (అన్నపూర్ణ పిక్చర్స్) కుమారుడు, డా॥ స్వాతి న్యూయార్క్ లో అతని యింట్లోనే వున్నాను. అతను కారులో న్యూయార్క్ అంతా చూపించాడు Manhattan, United Nations building, Empire State building, Harlem వచ్చేరాలు చూపించాడు. న్యూయార్క్ లో మదరాసు Woodlands Hotel వుంది. అందులో LUNCH, దోసెలు, యిడ్లీలు, పెరుగువడలు, కాఫీ సేవించాం.

Bookshop కి తీసుకుళ్ళి. Best American Screenplays యింకా కొన్ని పుస్తకాలు కొని యిచ్చాడు.

ఆ నాటి మా ప్రదర్శనకు 'ఈనాడు' రామోజీరావుగారు వచ్చారు. ఆయన ప్రసంగం తరువాత మా ప్రదర్శనలు!

ఆ మరునాడు స్వామి నన్ను World Trade Centre కు తీసువెళ్లాడు అతని కారు పార్కింగ్ చార్జి 6.5 డాలర్లు! నాలుగు గంటలు మాత్రమే సుమా!

World Trade Centre 107 అంతస్తులు Lift లో 58 Seconds వెళ్లాం. మొత్తం ఆ బిల్డింగ్ 110 అంతస్తులు పై అంతస్తుకు వెళ్లి చుట్టూ చూస్తే - Statue of Liberty వున్న Island కనబడుతుంది

(ఈ World Trade Centre building నే ఈ మధ్య - అల్లెవైదా బెర్రరిస్టులు - విమానంతో 'ధీ' కొట్టి ఆమెరికన్లను హడలు కొట్టించారు).

నాటక రచయితను గనక - ఒకటైనా నాటకం చూడాలనిపించింది. న్యూయార్క్ బ్రాడ్వేలో వుంటాయ్ ఆని నాటకశాలలు! ఒక రోజు 'Grand Hotel' అనే Musical play చూశాను.

న్యూయార్క్ నుంచి - నయగరా జలపాతం చూడడానికి బఫెలో (Buffalo) (గెడె) నగరానికి వెళ్లాం. నయగరా జలపాతం చూశాం! అమెరికాకు కెనడాకు సరిహద్దు ఆ జలపాతం మా ప్రాంతం ప్రకారం కెనడా వెళ్లాలిదే! కాని అక్కడకు Host కు ఎదో యిబ్బంది వల్ల వెళ్లేకపోయాం

నాకు అంతకు ముందే తెలిసిన మరో వ్యక్తి - డా॥ మంతెన నరసరాజు St. Louis లో డాక్టరుగా స్థిరపడ్డాడు. పుమారు పాతికేళ్ల తరువాత యిప్పుడు యిండియాకు వచ్చి గుంటూరు జిల్లా మంగళగిరి వద్ద - మరీ కొంత మంది N.R.I. మిత్రులతో కలిసి మంచి హాస్పిటల్ కట్టి తను మేనేజింగు డైరెక్టరుగా నడుపుతున్నాడు. ఆ హాస్పిటల్ కు మంచి పేరుంది. అతని స్వగ్రామం బాపట్ల తాలూకా ఖాజీపాలెం దగ్గర (అలకాపురి!) 1990లో అమెరికాలో TANA సెక్రటరీగా పనిచేశాడు నేను St. Louis వెళ్లినప్పుడు అతని యింటన్లో వున్నాను అంతకు ముందే తెలిసిన మరొక వ్యక్తి - మా బంధువు విజయ - అతని భార్య లీల. Dalls airport కు వచ్చి నన్ను receive చేసుకుని - కారులో వాళ్ల యింటికి తీసుకువెళ్లారు.

అమెరికాలో సంసార జీవితాలు విచిత్రంగా వుంటాయ్! అన్ని పనులు తామే చేసుకోవాలి. వైద్యంను పెట్టుకోవాలంటే చాలా ఖరీదు విజయ, లీల యింటన్లో భోజనం చేసి - నేను మధ్యాహ్నం నిద్ర లేచాను నేను లేచే సరికి - విజయ నా బట్టలు ధోవతీలు - లాల్మీలు యిస్తే చేస్తున్నాడు 'చాలా బాగా చేస్తాడు' అని అతని భార్య కితాబు యిచ్చింది.

కాని అన్ని పనులు అందరు చేయలేరు ఉదాహరణకు మియామి (ఫ్లోరిడా రాష్ట్రం) లో మాకు ఆతిథ్యం - నిడదవోలు డాక్టరు గారి కుమార్తె శాంతి యింటన్లో ఆమె భర్త డాక్టరు వాళ్ల యింటన్లో పెండు పామరేనియర్ తెల్లబొచ్చు కుక్కలున్నాయ్ అవి అంటే వాళ్లకు ప్రాణం వాటితో మాట్లాడుతారు వాళ్లు. ఆ కుక్క పిల్లలకు నెలకో పదిహేను రోజులకో ఒక వ్యక్తి కారులో వచ్చి వాటి వెంట్రుకలు కత్తిరించి, స్నానం చేయించి వెళతాడు చాలా Costly! ఇంకొక విచిత్రమైన అనుభవం - Buffalo నగరంలో మా హోస్ట్ డా॥ సుధాకరరావుగారిని - తెలంగాణాలోని వరంగల్ కరీంనగర్ ప్రాంతాలకు చెందినవారు విజయరామరావు, వెంగళరావు గార్లు తెలుసునని చెప్పారు.

వారి యింటన్లో వుండగా ప్రార్టున్నే చేసు Bath Room కి వెళ్లాను Bath Room నుంటే బయటికి వచ్చేసరికి వారింటన్లో ఒక తెల్ల దొరసాని నిలబడి వుంది ఆమె సుధాకరరావు గారి భార్య అనుకొని నమస్కరించాను ఆమె దిరునప్పుతో తల వూపింది. నేను నా Room కి వెళ్లాను. భోజనానికి వెళ్లినప్పుడు Dining room లో సుధాకరరావు తన భార్యను నాకు పరిచయం చేసారు. ఆమె తెలుగావిడ మరి Bath Room బయట నాకు కనబడిన దొరసాని ఎవరు? వాళ్లు చెబితే తెలిసింది. Bath Room clean చేయడానికి రోజు తన సొంత కారులో వచ్చి - Bath Room clean చేసి వెళుతుందట! చాలా charge చేస్తుందట!

మరొక వింత అనుభవం.

Washington లో ప్రదర్శనకు వెళ్లినప్పుడు - మా Host చంద్రహాసన్ - సరళ దంపతులు నిజానికి వాళ్ళ వుండేది Maryland లో Washington ప్రక్కగానే వుంటుంది Maryland (అనలు - Maryland రాష్ట్రంలో కొంత భాగం - Virginia లో కొంత భాగం తీసుకుని Washington నగరం కట్టారట) చంద్రహాసన్ గారిది చిత్తూరు జిల్లా తెలుగువాడే.

మా హాస్టు చంద్రహాసన్ గారికి ఒక్కటే కూతురు నేను ఆక్కడ వున్నప్పుడు యిగ్గంట నుంచి - ఆయన భార్య చెల్లెలు కూతురు వచ్చింది.

ఆ రాత్రి చంద్రహాసన్ గారి కుమార్తె పడక గది నాకిచ్చారు ఆ ఆమ్మాయి రాత్రి రెండు మూడు సార్లు నా గదిలోకి వచ్చి అలమర నుంచి ఎవో బట్టలు తీసుకువెళ్ళింది

తరువాత తెలిసిందేమిటంటే -

ఆ రాత్రంతా ఆ ఆడపిల్లలిద్దరికి - తల్లి - చీర కట్టుకోవడం నేర్చుతున్నదట

మరునాడు సాయంత్రం - Washington లో మా ప్రదర్శన.

కారులో బయలుదేరాం చంద్రహాసన్ గారు drive చేస్తున్నారు. నేను ఆయన ప్రక్కన కూర్చున్నాను వెనక సీట్లో తల్లి ఆడపిల్లలిద్దరు కూర్చున్నాడు పాపం - ఆ ఆడ పిల్లలు పొద్దుట నుంచీ చీరలు కట్టుకుని భోజనాల దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు చీర ఎక్కడ జారిపోతుందోనని - ఎంతో యిబ్బంది పడడం చూసి నాకు జాలి వేసింది.

ప్రదర్శనకు కారులో వెళుతుండగా నేను అడిగాను - చంద్రహాసన్ గారిని

“ఏమండీ! పాపం! రాత్రంతా వాళ్ళని హింసించి - చీరలు కట్టుకోవడం నేర్పారు! మరి మీరు ధోవతి కట్టుకోకుండా నూట్లో వస్తున్నారేం” అని

ఆయన పక పక నవ్వి “అయ్యో నాకు ధోవతి కట్టుకోవడం జలవాటు లేదండీ” అన్నారు

“తెలుగు తనం ఆడవాళ్ళకే గాని మగ వాళ్ళకు ఆక్కరలేదా” అన్నాను

అమెరికాలో అనుభవాలు యిలా చెప్పుకుంటూ పోతే మహా గ్రంథమవుతుంది

ముగిస్తాను.

జూలై 25వ తేదీ లాస్ ఎంజిలీస్ నుంచి తిరుగు ప్రయాణం జపాన్ ని ఎయిర్లైన్స్ - గుమ్మడి, మురళీమోహన్, పావుకారు జానకి, రమణమూర్తి అక్కడే వుండి సాయారు

మిగతావాళ్ళం - జపాన్ విమానంలో మధ్యాహ్నం 12 గంటలకు బయలుదేరాం. టోక్యో (జపాన్)కి 11 గంటల 20 నిమిషాల ప్రయాణం!

కాని రాత్రి అన్నది లేదు

అయితే - L.A లో 12 గంటలకు బయలుదేరినప్పుడు Tokyo లో తెల్లవారుజాము ఏ 4 గంటలో అయివుంటుంది.

అందువల్ల సాయంత్రం 7 గంటలకు Plane లో Air hostess ని అడిగితే Tokyo Time 10.30 అని చెప్పింది.

గడియారం 3 గంటలు ముందుకు తిప్పాం.

బయలుదేరగానే 1 P.M. కి Plane లో Lunch. శుక్రవారం ప్రేమించి - Tokyo Time మళ్ళీ 1 గంట - మళ్ళీ Lunch.

Tokyo Time శుక్రవారం 3.30 P.M. కి Tokyo చేరాం.

Singapore Flight 5.30 P.M. కి

Tokyo Airport లో కూర్చున్నాం.

గురువారం లేకుండానే - శుక్రవారం ప్రవేశించి - శుక్రవారం సాయంత్రం 3.30 కి Tokyo చేరామన్నమాట.

Singapore Flight 6 00 PM కి బయలుదేరింది. Flight Time 6 hours 45 mins అంటే అర్ధరాత్రి 12.45 నిముషాలకి చేరాలి.

కాని Singapore Time 1 గంట ముందుంటుంది అందువల్ల Singapore Time 11.45 కి చేరాం అర్ధగంట అలస్యంగా.

Singapore Airport లో సామాన్లు Clock room లో వేసి - Taxi లో (arranged by J.A. L Kings Hotel) రాత్రి 1.45 కి చేరాం

మరునాడు సింగపూర్ లో shopping.

సింగపూర్ నుంచి రాత్రి 9.45 కి బయలుదేరి మరునాడు (Indian Standard Time) 10.30 P.M. కు చేరాం. లగేజీతో బయటకి వచ్చేసరికి బయట నా కుమార్తె కవిత - మమమరాలు శిరీషా కారుతో రెడీగా వున్నారు దాదాపు అర్ధరాత్రికి యిల్లు చేరాం.

అంటే జూన్ 10వ తేదీన బయలుదేరి జూలై 1 వ తేదీన మదరాసు చేరాను

యివీ నా అమెరికా యాత్ర విశేషాలు

ఆ తరువాత అమెరికాలోని కొందరు ఆంధ్రులు TANA కు పోటీగా మరో సంస్థను స్థాపించారు దాని పేరు A.T.A. (American Telugu Association).

TANA కమ్మ వారిదని - A.T.A రెడ్లదని ప్రతీతి. ఎక్కడికి పోయినా ఈ కుల మహమ్మారి ఆంధ్రులను వదలదు ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని కులం Virus అమెరికాలో కూడ పాకిందన్నమాట.

గుడ్డీలో మెల్ల! ఆ రెండు సంస్థలు రాజీ పడి ఒకరు ఒక సంవత్సరం - రెండో వారు మరుసటి సంవత్సరం Conference లు నిర్వహించేటట్లు సర్దుబాటు చేసుకున్నారుట! కుభం!

చివరిమాట

ప్రస్తుతం మా కుటుంబపరిస్థితి - 1994లో మా మనవరాలు శిరీష పెళ్లి మదరాసులో జరిగింది వరుడు సినిమా నటుడు శ్రీ సుమన్

ఆ మరుసటి సంవత్సరం శిరీష అదపిల్లను కన్నది పిల్లపేరు ప్రత్యూష.

హైదరాబాద్లో సుమన్ మాటింగులకోసం అప్పుడప్పుడు ఇతర ఊళ్లకు పోవలసి ఉంటుంది హైదరాబాద్లోనే మాటింగ్ ఉన్నా ఇంటిదగ్గర శిరీష పసిపిల్లతో ఒక్కతే ఉండాలి. అందువల్ల ఇంట్లో తోడుకోసం మా అమ్మాయి కవిత గూడ హైదరాబాద్ రావలసి వచ్చింది యిక మిగిలింది నేను. మదరాసులో నేను ఒక్కణ్ణి ఏం చేయగలను? అందుకని మదరాసులోని ఇంటికి తాళం వేసి కారుపెద్దలో ఇంటి కాపలాకి ఒక కుటుంబాన్ని పెట్టి నేను గూడ 1996లో హైదరాబాద్ వచ్చేణాను సినిమాలనుంచి ఆ సంవత్సరమే రిటైర్మెంతున్నాను

ఇప్పుడు ఇంట్లో నేను, సుమన్, శిరీష అమె కూతురు ప్రత్యూష. నా కుమార్తె కవిత. ఇదే ప్రస్తుతం మా కుటుంబం. నాకు 85 వెళ్లి 86 జరుగుతున్నది. ఆరోగ్యం బాగానే వున్నది మా పిల్లలు నన్ను బాగా చూస్తున్నారు నేను గూడ రిటైరవడమేగాక రిట్రాక్ట్ అవడానికి అవకాశాలు కల్పించుకున్నాను

నాకు ఇంట్లో ఏ బాధ్యతలు లేవు వేళకు తినడం, చదువుకోవడం, సంగీతం వినడం. అదృష్టవశాత్తు చదవడానికి కళ్లు, వినడానికి చెవులు, బాగున్నాయ్. ఇంటి సంగతులు నేనేమీ పట్టించుకోను. నేను ఆడగను. వాళ్లు చెప్పరు.

జీవితం ప్రకారంగా గడచిపోతున్నది మిత్రులు, అభిమానులు ఎవరో వస్తుంటారు కాలక్షేపానికి. నేనూ ఓపిక ఉన్నప్పుడు సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలలో పాల్గొంటాను. చూడడానికి వెళుతుంటాను.

నేను యిదివరకే చెప్పాను జీవితంలో నేను భయపడేవి రెండు! పేదరికం, అనారోగ్యం.

ఇవి రెండు ఇంతవరకు నా జోలికి రాలేదు ఇక ముందు గూడ రావని ఆశిస్తున్నాను.

నా జీవితం శ్రీశ్రీ చెప్పినట్లు వర్ణించిన విస్తరి I was born with a silver spoon in my mouth ఈ హాలీవుడ్ ముందే తండ్రి పోయినా, తండ్రిలేని లోటు లేకుండా మేనమామలు పెంచి పెద్దచేశారు.

పెద్దమామ పిల్లనిచ్చి పెళ్లి చేశాడు.

రెండో మామ యిల్లు కట్టించిపెట్టాడు

మూడో మామ నాకు ఊహాలెలియక ముందు పోయాడు.

నాలుగో మామ శ్రద్ధతో నాకు చదువు చెప్పించాడు

అయిదో మామ నా తోబుట్టువును చేసుకున్నాడు.

జీవితంలో నేను కష్టం అంటే ఏమిటో ఎరగను ఇదంతా నా అదృష్టం గదూ! అందుకే ఈ పుస్తకానికి 'అదృష్టవంతుని ఆత్మకథ' అని పేరు పెట్టాను.

మీ అడిగి వ్రాయించుకున్నది కాదు. వాళ్ళంతట వాళ్ళ వ్రాసివుంది.

అ||వె||

నరసరాజే గారి నాకాలేవతా రసనల,
చేదిని చేదిని మనము సంతసించే
సమయమునకు తగిన సాహిత్యజాలంబు
నరస భావదాసులు నరసరాజే,

(P.B. sumurus) "కథాదాసు"
Play back singer

అక్షరాల అక్షరాల రచనలు

శ్రీ వి నరసరాజు గారి

అక్షరాల వందలములు

వి. నరసరాజు బాపభట్టార

కుటుంబములు ముఖ్యము

మొదటి భాగము. అక్షరాల వ్రాసినది

మన నెక్కడో మన వందలములు

వి. నరసరాజు 'అక్షరాల' వెలువరించినది

౧-౧-౧౧ నుండి నీచారములు

ఆ కథలను - ఆ కథలు చూడండి

నరసరాజు గారి - కథలను

నయనము గాని - వినియోగించుకోవచ్చు

మనకు అందుకు ముఖ్యములు వెలుగు.

మనము ఇటు కృష్ణమూలము.

19-2-119

తప్పావుల పట్టిక

పేజీ నెం.	లైను నెం.	తప్పు	ఒప్పు
7	9	అప్పటికీ	అప్పటికీ
9	19	చిన్నానిడ మనసు గాయపరచింది	ఈ వాక్యము లేదు.
12	22	మొక్కలు	ముక్కలు
12	25	మోటుబావి	మోటుబావి
14	2	బిరుదాంకితులు.	బిరుదాంకితు-
16	9	యిటువాన	యిటువంటి
22	15	అనిశ్చిత	అనిశ్చితి
24	15	దానిలో	దానిలో
24	చివరిలైన్	రాబట్టంలోగాని	రాబట్టడంలోగాని
31	16	పెడుతూండేవాళ్లు	పెడుతూండేవాళ్లు
31	22	చానిట్లో	చానిట్లో
31	28	మరీ పాట్టి కాదు!	మరీ పాట్టి కాదు
32	9	పెంచుతాయో	పెంచుతాయో
33	1	వెంకట రమణయ్యగారికి	వెంకట రమణయ్యగారికి
34	25	బిగ్గెన్	బిగ్గెన్
36	3	ఆవతల వుండేది	ఆవతల వుండేవి
38	9	మోళాసా	మోళాసా
38	16	తాన్క్కక్కడై	తాన్క్కక్కడై
41	27	సీతారాముడు	సీతారాముడు
42	2	హైస్కూలు వేళలో	హైస్కూలు వేళలు
42	11	పట్టించుకునేవాడు.	పట్టించుకునేవాడు కాదు.
42	18	తెలుసులేపోయ్!	తెలుసులేపోయ్!
42	20	రూపాయలు చిల్లర	రూపాయల చిల్లర
42	23	రోడ్లన్నీ	రోడ్లన్నీ
43	1	మా రోడ్డులో	మారుతీ సినిమా రోడ్డులో
43	4	ఆస్టికల్	ఆస్టిక్
43	13	ఉన్నా	ఉన్న
44	10	పెక్కుమకు	పెక్కుమకు
46	4	పంభోదించారు	పంభోదించారు
48	19	గమ్మత్తయిన	గమ్మత్తయిన
49	5	కోటలరాజు	కోటలరాజు
49	6	తిరుగుతుండేవాళ్లు	తిరుగుతుండేవాళ్లం!

పేజీ నెం.	లైను నెం.	తప్పు	ఒప్పు
49	18	రిగ్జుమినేషన్	రీ-రిగ్జుమినేషన్
49	28	సబ్జెక్టు	సబ్జెక్టు
50	4	బిల్లింగ్	బిల్లింగ్
50	13	రాఘవయ్యగారు	రాఘవయ్యంగారు
50	20	మేనేజీ	మేనేజ్
51	9	వార్డెన్	వార్డెన్
53	7	మూడో ఫారంలో	మూడో టరంలో
56	19	భార్య	భార్య
57	1	బోరాలి	బోరల్
57	9	తెలుగే	తెలుగె
60	14	జగన్నాథరావుగారు	జగన్నాథరాయణంగారు
66	15	చాణక్యుడు	చాణక్యుడు
66	17	బెంగాలీ	బెంగాలీ
66	21	తీసుకురావడానికి	కనీసం రిపోర్టులుకయినా తీసుకురావడానికి
67	5	అడుతుంటేవాడు	అడుతుండేవాడు
67	15	రాఘవ కళాసమితి	రాఘవ కళాకేంద్రం
68	13	1999లో నాకు దాదాపు 80 అయితే	ఈ నాక్యం లేదు
68	15	క్లాస్ ట్రైబ్	క్లాస్లో ట్రైబ్
68	27	ఇవి చదవోయ్	ఇవి చదవ్వోయ్
69	17	ప్రఖ్యాత	ప్రాచ్య
69	18	పాశ్చాత్య	ప్రాచ్య
69	21	బీచ్లో బిల్డింగ్స్	బీచ్లో యూనివర్సిటీ బిల్డింగ్స్
69	23	హోలుకు వెళ్లడానికి	హోలుకు వెళ్లడానికి.
69	26	ఏమిటా మొండితనం	ఏమిటా మొండితనం
69	28	కన్వేషింగ్గా	కన్వేన్సింగ్గా
71	3	ఇటిలే	యిటిల్స్
73	14	సెక్షన్	సెక్షన్
73	15	సెక్షన్	సెక్షన్
80	1	ఏనుగుల	ఏనుగు
80	2	ఒక్క బజారు	ఒక్క బజారులో
81	10	బాసలపాడు	బాసలపాడు
89	23	SOVIET COMMUNISM	SOVIET COMMUNISM

పేజీ నెం.	లైను నెం.	తప్పు	ఓప్పు
92	12	ఏలేజ్ వుంది	ఏలేజ్
92	27	మగవాళ్లు	మగవాళ్ల
99	16	MARYISM	MARXISM
99	23	Maryist	Marxist
99	24	Maryist	Marxist
108	8	మనులుతున్నారు	మనుమలున్నారు
110	2	మోతుబారి లైతు	మోతుబారి లైతు
112	9	రావాలని లేక - ఇవాళ్లు	రావాలను గాక - ఇవాళ్లు
122	10	డ్రెస్టుతోనే	డ్రెస్ తోనే
158	26	ప్రదర్శించామని	ప్రదర్శించమని
160	3	కట్టెస్లు వచ్చినా	కట్టెస్లు వచ్చినయ్
175	23	కవితకవం	కవిత్వం
176	4	రజనీకాంతరావును	రజనీకాంతరావు
185	5	రాజహంపి	రాజహంపి
192	19	నాదెండ్లగారు	నాగిరెడ్డిగారు
195	3	అప్పుడి	అప్పుడే
197	23	కృష్ణ కాలవల్	కృష్ణ కాలవల్లో
199	30	మన వాళ్లా రార్లు	మనవాళ్లారార్లు
200	3	యిది	delete
201	చివరి లైన్	ఆడుతుండే	ఆడుతుంటే
208	10	నన్ను	నన్ను
215	24	రామమోహనరావుగా	రామమోహనరావు గారు
217	చివరి లైన్	క్లీజ్ చేయించి	క్లీజ్ చేయించి
227	18	పండమెంట్	పండమెంటల్
227	25	ఎదిగిన	"ఎదిగిన"
236	10	పట్టుకుంటె	పట్టుకుంటి
238	1	ఊరి	ఊరికి
241	25	విదారకర	విదారక
242	13	పేరుకొమ్మన్నాడు	పేర కొమ్మన్నాడు
250	23	పంపించేవారు	పంపించేవారు
253	14	చేయించమన్నాడు	చేయించమన్నాను
255	9	వారసపుత్రుడు	బారసపుత్రుడు
258	15	పెళ్లి పాడుచేశాడుగదరా	పెళ్లి పాడుచేశావుగదరా

పేజీ నెం.	లైను నెం.	తప్పు	ఒప్పు
263	3	కింది	కింద
264	చివరి లైన్	టటొనుకు	టొనుకు
270	22	నుండి	వుండి
273	19	హస్తలాఘం	హస్తలాఘవం
279	20	విభాగాలలున్నప్పుడు	విభాగాలయినప్పుడు
281	8	చదివితప్పటినుంచి	చదివేటప్పటినుంచి
281	13	అవ్వ్వంనం	అవ్వ్వంనం
282	4	ceremonics	ceremonies
282	17	చెప్పారు	చెప్పాడు
285	9	అశక్తి	అనక్తి
285	18	క్రమంలో	క్రియలతో
290	10	ప్రారంభించిన	ప్రారంభించి
297	4	కానిస్టేబులే	కానిస్టేబులే
313	3	విమానాశ్రమాలలో	విమానాశ్రయాలలో
313	7	డా॥ స్వాతి	డా॥ స్వామి
314	5	అని	అన్ని
314	15	Dalls	Dallas
316	14	Clock room	Cloak room
316	20	జాలై 1	జాలై 27

మనవి : ముందు - యీ పట్టిక ప్రకారం తప్పులను ఒప్పులుగా దిద్దుకుని ఆ తరువాత చదవండి.

ఇప్పటి కుటుంబం

కుమార్తె కవిత, మునిమనవరాలు ప్రత్యూష,
మనవరాలి భర్త సుమన్, మనవరాలు శిరీష, నేను

